PROLETÁŘI
VŠECH ZEMÍ,
SPOJTE SE!

LENIN
SEBRANÉ
SPISY
10

VYDÁVÁ SE NA ZÁKLADĚ
USNESENÍ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
KOMUNISTICKÉ STRANY
ČESKOSLOVENSKA

VLADIMÍR ILJIČ LENIN

SEBRANÉ SPISY

SVAZEK 10

březen-červen 1905

NAKLADATELSTVÍ SVOBODA
PRAHA 1982

Podle 5. ruského vydání
V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij,
tom 10, Politizdat, Moskva 1976,
připraveného
Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS,
přeložil kolektiv překladatelů

© Politizdat, Moskva 1976
Translation © Nakladatelství Svoboda, Praha 1982

PŘEDMLUVA

Desátý svazek obsahuje práce, které napsal V. I. Lenin v březnu až červnu 1905, v době, kdy se v Rusku dále rozvíjela buržoazně demokratická revoluce.

Jak Lenin napsal, velká lidová revoluce kladla na ruskou sociální demokracii „takové požadavky, jaké dějiny na dělnickou stranu v době demokratického převratu ještě nikdy a nikde nekladly" (viz tento svazek, s. 236). Stranu očekával úkol politicky vést dělnickou třídu v revoluci, vytvořit svazek proletariátu a rolnictva, stmelit všechny revoluční síly k boji proti samoděržaví a organizovat ozbrojené povstání všeho lidu.

Splnit tyto úkoly bylo nesmírně obtížné. Strana byla v krizi, kterou vyvolala protistranická rozbíječská činnost menševiků. Menševici mařili usnesení II. sjezdu SDDSR; ovládli ústřední orgány strany, zběsile útočili na bolševiky, dezorganizovali práci stranických organizací a rozvraceli akční jednotu dělnické třídy; menševická Jiskra horlivě šířila na svých stránkách oportunismus v organizačních i taktických otázkách. Lenin zdůrazňoval, že v tomto období je nutné, aby strana vyřešila tři hlavní otázky: vymanila se ze stranické krize, přizpůsobila organizační formy své činnosti novým podmínkám, v nichž pracovala, a stanovila svou taktickou linii v revoluci.

Lenin spatřoval východisko z krize ve svolání III. sjezdu SDDSR. Měl za to, že jedině sjezd dokáže učinit přítrž dezorganizátorské činnosti menševiků, stmelit členy strany a stanovit její strategii a taktiku. Lenin prosazoval, aby byl III. sjezd svolán co nejdříve. Intenzívně jej připravoval

zejména v březnu a začátkem dubna 1905; psal články do listu Vperjod a referoval v Ženevě o přípravě stranického sjezdu, vypracoval návrhy sjezdových rezolucí a zasílal do Ruska stranickým výborům dopisy s žádostí, aby jmenovaly na sjezd své delegáty. Na jeho návrh byly na sjezd pozvány všechny výbory, bolševické i menševické; menševici však odmítli zúčastnit se III. sjezdu SDDSR a svolali do Ženevy svou vlastní konferenci. Lenin charakterizoval tuto situaci slovy: dva sjezdy znamenají dvě strany. Leninův záměr svolat sjezd vřele podpořily místní stranické organizace. Z 28 výborů se 21 výborů vyslovilo pro sjezd. Bolševiky podporovaly nejdůležitější stranické organizace — petrohradská, moskevská, tulská, uralská, tverská, zakavkazská aj.

III. sjezd SDDSR se konal v Londýně ve dnech 25. dubna—10. května 1905. Bylo na něm přítomno 38 delegátů; 24 delegátů s rozhodujícím hlasem z 21 výborů. Zastoupeny byly všechny velké stranické organizace. Na prvním sjezdovém zasedání byl Lenin zvolen předsedou sjezdu a řídil pak celé jednání. Napsal návrhy hlavních rezolucí, které jsou obsaženy v tomto svazku. Ve svých referátech tehdy mluvil o účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě, o rezoluci na podporu rolnického hnutí, o ozbrojeném povstání, o postoji k taktice vlády bezprostředně před převratem, o vztazích mezi dělníky a inteligencí v sociálně demokratických organizacích, o stanovách strany, o zprávě ÚV a jiných otázkách. Do tohoto svazku je zařazeno 70 dokumentů týkajících se sjezdu, z nichž 43 dokumentů je uveřejněno v Sebraných spisech V. I. Lenina poprvé.

Sjezdové rezoluce, které napsal Lenin, jeho projevy na sjezdu a rovněž další práce zařazené do tohoto svazku jsou důkazem, že Lenin přistupoval k marxistickému učení tvořivě, dále rozvinul revoluční teorii a obohatil ji o nové závěry a teze. Sjezd se ve svých usneseních plně ztotožnil s Leninovým stanoviskem v otázce charakteru, hybných

sil a perspektiv první ruské revoluce jakožto buržoazně demokratické revoluce imperialistické epochy.

Na základě zevrubného rozboru zákonitostí společenského vývoje, rozložení třídních sil a zkušeností revolučního hnutí v Rusku i v jiných zemích vypracoval Lenin strategický plán strany v revoluci. Proletariát měl podle tohoto plánu, jejž III. sjezd SDDSR schválil, izolovat buržoazii a bojovat ve svazku s rolnictvem za vítězství buržoazně demokratické revoluce — za svržení samoděržaví a zřízení demokratické republiky, za odstranění všech pozůstatků nevolnictví. Těžištěm strategického plánu bolševiků byla Leninova myšlenka hegemonie proletariátu v demokratické revoluci, tj. závěr, že „proletariát, který je již svým postavením nejpokrokovější a jedinou důslednou revoluční třídou, je tedy povolán sehrát vedoucí úlohu ve všeobecně demokratickém revolučním hnutí v Rusku" (s. 139).

Orientace bolševiků na svazek dělnické třídy s rolnictvem, který je zvlášť důležitou podmínkou vítězství revoluce, byla konkretizována v Leninově rezoluci o vztahu k rolnickému hnutí. V této rezoluci se konstatovalo, že úkolem SDDSR je co nejdůrazněji podporovat všechny revoluční kroky rolnictva včetně konfiskace statkářské, státní, církevní, klášterní a údělné půdy. Vztah strany k rolnickému hnutí byl zdůvodněn v Leninových článcích Marx o americkém „novém dělení půdy" a Agrární program liberálů a rovněž v referátu předneseném k této otázce na sjezdu. Ve svém referátu na sjezdu Lenin zdůraznil, že teze o podpoře všech revolučních kroků rolnictva včetně konfiskace statkářské půdy konkretizuje a na základě zkušeností revolučního hnutí i požadavků rolnictva rozvíjí agrární program strany, který byl schválen na II. sjezdu SDDSR. Na Leninův návrh vydal III. sjezd SDDSR výzvu k ustavování revolučních rolnických výborů, které by uskutečnily všechny revolučně demokratické přeměny, a zdůraznil, že je nutné, aby byl vesnický proletariát samostatně organizován, aby se pod praporem sociálně demokratické

strany sblížil s městským proletariátem a jeho zástupci zaujali místo v rolnických výborech.

Lenin učil, že hegemonie proletariátu v revoluci a vytvoření svazku dělnické třídy s rolnictvem vyžadují, aby byla liberální buržoazie izolována od mas a rolnictvo bylo vymaněno z jejího ideového a politického vlivu. III. sjezd strany schválil na základě Leninových pokynů rezoluci o postoji k liberální buržoazii. Konstatoval v ní, že strana musí odhalovat kontrarevolučnost liberální buržoazie, zároveň však dále využívat jednotlivých akcí liberální buržoazie proti carismu.

V souladu se strategickým plánem vypracoval Lenin taktickou linii strany, kterou sjezd rovněž schválil. Jako hlavní a naléhavý úkol strany a dělnické třídy vytyčil sjezd úkol organizovat ozbrojené povstání. Sjezd ve své rezoluci konstatoval, že je nutné vysvětlovat proletariátu nejen politickou, nýbrž i praktickou a organizační stránku povstání a úlohu velkých politických stávek při zahájení povstání i v jeho průběhu, rázně přikročit k vyzbrojování proletariátu, vypracovat plán ozbrojeného povstání a bezprostředně je řídit. Když Lenin na sjezdu rozebíral tuto otázku, zdůraznil, že je třeba věnovat pozornost praktickým úkolům přípravy povstání a zobecnit získané zkušenosti z ozbrojeného boje.

K hlavním otázkám taktické linie bolševiků, o nichž se pojednává v pracích zařazených do tohoto svazku, patří otázka prozatímní revoluční vlády a účasti sociální demokracie v této vládě. Jsou jí věnovány Leninovy články Sociální demokracie a prozatímní revoluční vláda a Revoluční demokratická diktatura proletariátu a rolnictva, návrhy rezolucí a Leninův referát k této otázce na III. sjezdu strany, článek O prozatímní revoluční vládě a poznámky nazvané Obraz prozatímní revoluční vlády, které napsal Lenin po sjezdu. Přípravné materiály k těmto článkům a projevům na sjezdu, jež jsou publikovány v tomto svazku, jsou názorným dokladem, jak zevrubně zkoumal Lenin

historický, teoretický i politický aspekt otázky prozatímní revoluční vlády.

K otázce státní moci, jež měla vzejít z vítězné buržoazně demokratické revoluce v Rusku, přistoupil Lenin jako tvůrčí marxista. Na rozdíl od menševiků, kteří tvrdili, že buržoazně demokratická revoluce musí dát moc buržoazii, Lenin dokazoval, že svržením carismu musí být nastolena revoluční demokratická diktatura proletariátu a rolnictva, jejímž politickým orgánem bude prozatímní revoluční vláda. Jedině tak lze zajistit naprosté vítězství revoluce a její další rozvoj. Úkolem prozatímní revoluční vlády bude potlačit odpor kontrarevoluce, řídit celý život země až do chvíle, kdy bude svoláno ústavodárné shromáždění, realizovat minimální program SDDSR a připravit podmínky pro přechod k socialistické revoluci.

Lenin nejenže nevylučoval společnou účast představitelů sociální a revoluční demokracie v prozatímní revoluční vládě, ale dokonce ji pokládal v příznivých podmínkách za nezbytnou. Ostře kritizoval menševiky, kteří zastávali opačné hledisko, obviňovali bolševiky z millerandismu a tvrdili, že vstoupí-li sociální demokraté do vlády, jež má plnit buržoazně demokratické úkoly, ocitnou se na scestí. Lenin poukázal na to, že Millerand vstoupil do reakční buržoazní vlády a podporoval její politiku, která byla namířena proti dělnické třídě, zatímco sociální demokraté vstoupí do revoluční demokratické vlády proto, aby organizovali rozhodný boj proti kontrarevoluci, prosazovali samostatné zájmy dělnické třídy a dále rozvíjeli revoluci. Lenin napsal, že menševici nezaujímají „postoj předvoje proletariátu, ale postoj jeho nejzaostalejší části, to nejsou političtí vůdci, ale političtí moralisté, to nejsou revolucionáři, ale šosáci" (s. 50).

Na základě Marxových a Engelsových výroků objasnil Lenin podmínky, za nichž mohou sociální demokraté vstoupit do vlády: za prvé musí strana přísně kontrolovat své zmocněnce a neustále střežit nezávislost sociální demo-

kracie, za druhé nesmí ani na chvíli zapomínat na cíle socialistického převratu. Ovlivňování vlády shora sociálně demokratickými zmocněnci musí být přitom provázeno tlakem na tuto vládu zdola, lidovými masami. Revoluční vláda se musí opírat „o nejširší vrstvy lidu, o masy dělnické třídy a rolnictva — jinak se nemůže udržet, bez revoluční aktivity lidu je úplná nula, ještě méně než nula“ (s. 347—348).

Leninovy teze o prozatímní revoluční vládě a účasti sociálních demokratů v této vládě byly novým prvkem v rozvíjení revoluční teorie a obohatily taktickou výzbroj marxismu. Mají principiální význam a udávají směr komunistickým a dělnickým stranám v boji proti reakčním silám, za demokracii a národní nezávislost.

Smyslem leninských rezolucí III. sjezdu SDDSR bylo zajistit, aby buržoazně demokratická revoluce v Rusku zvítězila a přerostla v revoluci socialistickou. Lenin upozorňoval, že prosadí-li proletariát v demokratické revoluci svou vedoucí úlohu, zajistí si ty nejvýhodnější podmínky pro boj za socialismus, a že „demokratický převrat je jen prvním stupněm k úplnému osvobození práce od jakéhokoli vykořisťování, k velikému socialistickému cíli“ (s. 349).

Myšlenky hegemonie proletariátu, revolučně demokratické diktatury proletariátu a rolnictva a přerůstání buržoazně demokratické revoluce v revoluci socialistickou Lenin všestranně rozvinul a zdůvodnil v knize Dvě taktiky sociální demokracie v demokratické revoluci, která je součástí následujícího svazku.

Mimořádný význam měla okolnost, že sjezd přijal nové stanovy strany a rezoluce o výstavbě strany. Jejich základem byla teze, že úlohu hegemona v revoluci „může proletariát sehrát jen tehdy, bude-li stmelen v jednotnou a samostatnou politickou sílu pod praporem sociálně demokratické dělnické strany, která bude řídit jeho boj nejen ideově, ale i prakticky“ (s. 139). Sjezd schválil první článek stanov strany v Leninově formulaci a odmítl formulaci Martovovu. To velmi významně ovlivnilo další boj

za upevnění strany nového typu. Místo dvou center (ústředního výboru a ústředního orgánu) vytvořil sjezd jedno řídící ústředí strany — ústřední výbor. Přesněji byla vymezena práva ústředního výboru a místních výborů. Lenin na sjezdu naléhavě požadoval, aby strana ze všech sil upevňovala své spojení s masami dělnické třídy, a upozorňoval, že je nutné začlenit sociálně demokratické dělníky do místních výborů strany a jejího ústředí.

Sjezd odsoudil oportunistické, menševické názory v organizačních a taktických otázkách. Protože však bylo nutné, aby se síly proletariátu v revoluci sjednotily, zároveň připustil, aby se na práci stranických organizací podíleli členové strany, zejména dělníci, kteří se hlásí k menševikům, jestliže se podřídí usnesením sjezdu a stanovám, jestliže se podřídí stranické kázni. Na Leninův návrh uložil sjezd ústřednímu výboru, aby rozpustil ty menševické organizace, které se nepodrobí usnesením III. sjezdu strany.

Jak konstatoval Lenin, III. sjezd SDDSR se stal začátkem nové etapy v dějinách sociálně demokratického hnutí v Rusku. Byl to první bolševický sjezd. V jeho usneseních byly zakotveny Leninovy organizační a taktické principy. Sjezd skoncoval s krizí ve straně, schválil nové stanovy strany a stanovil její strategii a taktiku v demokratické revoluci.

V dílech, která byla napsána po sjezdu a jsou zařazena do tohoto svazku, Zpráva o III. sjezdu Sociálně demokratické dělnické strany Ruska, v článcích Třetí sjezd a Třetí krok zpět a rovněž v projevech a referátech, které přednesl v Ženevě a Paříži, objasňuje Lenin význam III. sjezdu SDDSR, vysvětluje jeho usnesení a kritizuje oportunistické rezoluce menševické konference.

III., bolševický sjezd strany a konference menševiků projednávaly tytéž otázky, avšak usnesení, jež k nim byla přijata, se principiálně lišila. Menševici byli ve vleku liberální buržoazie. Popírali hegemonii proletariátu a vedoucí úlohu proletářské strany v buržoazně demokratické revo-

luci, odmítali nutnost i možnost svazku dělnické třídy a rolnictva a stavěli se proti organizování ozbrojeného povstání i proti účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě. Linie menševiků znamenala ve svých důsledcích porážku revoluce, podřízení zájmů proletariátu zájmům buržoazie a ve skutečnosti zrazovala věc dělnické třídy; „chvostismus" novojiskrovců, napsal Lenin, prospívá jedině buržoazii. Lenin charakterizoval usnesení menševické konference jako „skutečné povýšení dezorganizace na zásadu" a označil konferenci za „třetí krok zpět".

Lenin považoval za velmi důležité, aby byli s politickou linií bolševiků a s usneseními III. sjezdu SDDSR seznámeni západoevropští dělníci, a organizoval vydání Zprávy o sjezdu a publikování nejdůležitějších sjezdových rezolucí v němčině a francouzštině. Proti usnesením III. sjezdu SDDSR a jejich uveřejnění v západoevropském socialistickém tisku vystoupili oportunističtí předáci německé sociální demokracie a II. internacionály v čele s Kautským. Kautsky překrucoval situaci v SDDSR, bral v ochranu menševiky a všemožně znevažoval jednání III. sjezdu. Proti tomuto jednání Kautského a proti pokusu umlčet hlas bolševiků v německém sociálně demokratickém tisku rázně protestoval Lenin v dopise redakce ústředního orgánu SDDSR, tj. listu Proletarij, redakci Leipziger Volkszeitung.

Po sjezdu Lenin dále vysvětloval a zdůvodňoval strategický plán a taktickou linii bolševiků v revoluci. V článcích Revoluční boj a liberální čachrářství, Demokratické úkoly revolučního proletariátu, První kroky buržoazní zrady, Boj proletariátu a patolízalství buržoazie a dalších Lenin na základě konkrétní politické situace a v souladu s úkoly strany rozvíjel tezi o hegemonii proletariátu a nutnosti izolovat liberální buržoazii. Vyzýval stranu, aby využila každého kroku liberálů a ukazovala na něm pravou tvář buržoazního liberalismu, který se už od počátku revo-

luce spolčoval s carismem, aby odhalovala kontrarevolučnost ruské liberální buržoazie a její paktování s carem za zády a na úkor lidu.

Lenin strhl masku falešného „demokratismu" z konstitučně demokratické strany (kadetů) a ukázal její třídní a politickou podstatu. Napsal: „Název ‚konstitučně demokratická strana' byl vymyšlen proto, aby se dal utajit *monarchistický* charakter strany. Kdo by také nevěděl, že celá tato strana, jak její podnikatelská část — zemstevní frakce, tak i Svaz osvobození, podporuje monarchii?" (s. 272). Lenin upozorňoval, že jakmile se boj mezi samoděržavím a lidem zostřuje, liberální buržoazie začíná obratně kličkovat: na jedné straně koketuje s revolučním lidem (jejž chce nalákat na „demokratismus"), a požaduje proto na carismu ústupky, na druhé straně se však opírá o samoděržaví a vystupuje proti „extrémům" revolučního lidu.

Lenin zdůrazňoval, že pracující nesmějí očekávat zlepšení svého postavení od liberální buržoazie. Napsal: „Osud ruské revoluce je nyní závislý na proletariátu. Jedině proletariát může skoncovat s tímto kupčením. Jedině proletariát může novým hrdinným úsilím vyburcovat masy, rozštěpit rozkolísanou armádu, získat na svou stranu rolnictvo a se zbraní v rukou vydobýt svobodu pro všechen lid, nemilosrdně rozdrtit nepřátele svobody a hodit přes palubu ziskuchtivé a kolísavé buržoazní tlučhuby žvanící o svobodě" (s. 314).

Strana musí podle Lenina uplatňovat všechny formy boje a všechny organizační formy, aby politicky vychovala a získala ty dělníky, kteří ještě nenašli své místo v revoluci, vysvětlovat jim názory sociálních demokratů a dokazovat, že proletariát nutně potřebuje samostatnou stranickou organizaci. Této otázce věnoval článek Nový revoluční dělnický svaz. Podle něho je nutné přistupovat mimořádně obezřetně, taktně a soudružsky k dělníkům, kteří sympatizují s proletářským bojem a které od nás dělí jejich předsudky vůči marxismu a pozůstatky některých reakčních

názorů, to, že se nedopracovali k sociálně demokratickým názorům. Lenin zdůrazňoval, že strana se nesmí distancovat od těchto odlišně smýšlejících dělníků, a formuloval velmi důležitou tezi týkající se boje za jednotu dělnické třídy. Napsal: „Musíme mít na paměti, že sociální demokracie může být silná jen jednotou širokých mas proletariátu a že tato jednota nevzniká vzhledem k podmínkám kapitalismu, jež vyvolávají rozkoly a způsobují odcizení a otupení, ale je výsledkem houževnaté a velmi trpělivé práce" (s. 301—302). Lenin vedl bolševiky k tomu, aby se učili prosazovat rozhodující vliv revoluční marxistické strany na veškerý proletariát.

Na základě usnesení III. sjezdu SDDSR rozvinuli bolševici mezi proletářskými masami intenzívní politickou a organizátorskou práci; přitom se zaměřili hlavně na politickou, a zejména organizačně technickou přípravu ozbrojeného povstání všeho lidu. Bolševický tisk a stranické organizace zevrubně projednávaly vojenské otázky. Proletarij začal na Leninův popud soustavně uveřejňovat články a materiály týkající se ozbrojeného boje proletariátu. Lenin požadoval, aby se členové strany usilovně učili vojenskému umění. Energicky organizoval nákup zbraní a jejich přepravu do Ruska.

V letáku První máj (vyšel před sjezdem) a v letáku Tři ústavy neboli tři formy státního zřízení Lenin jednoduchou a masám srozumitelnou formou vysvětloval úkoly proletariátu a rolnictva v revoluci a vyzýval k boji za svržení samoděržaví a za demokratickou republiku.

Revoluční události, které se rozvinuly v celé zemi na jaře a v létě roku 1905, potvrdily, že usnesení III. sjezdu SDDSR byla správná. Díky bolševické agitaci a propagandě měl stávkový boj dělníků stále útočnější charakter a byl dobře organizován. Zvlášť prudké revoluční boje probíhaly ve velkých průmyslových centrech, jako byl Ivanovo-Vozněsensk, Oděsa, Lodž, Charkov, Jekatěrinoslav a Nižnij Novgorod. V Ivanovu-Vozněsensku trvala stávka, která

propukla v květnu, 72 dnů. Do čela boje textilních dělníků se postavil bolševiky ustavený severní výbor SDDSR a jeho ivanovsko-vozněsenská skupina. K řízení stávky byla zvolena rada dělnických důvěrníků (zástupců), z níž v průběhu revolučních bojů vznikl jeden z prvních sovětů dělnických zástupců, které se staly podle Lenina orgány povstání a zárodky nové, revoluční moci.

Masová politická stávka v Lodži přerostla v ozbrojené povstání. Po tři dny probíhaly v lodžských ulicích skutečné bitvy dělníků s carským vojskem. Jak napsal Lenin, lodžští dělníci předvedli „nejen nový příklad revolučního nadšení a hrdinství, ale také demonstrují vyšší formy boje" (s. 318). Na protest proti střelbě do dělníků v Lodži vyhlásili varšavští dělníci všeobecnou stávku. Stávky zachvátily Tiflis, Baku, Batumi a další města.

Svým revolučním bojem a útočnými akcemi dal proletariát příklad rolnictvu. Rolnické hnutí se rozvinulo v Orelské, Kurské a Voroněžské gubernii, v Povolží, Pobaltí, Polsku, na Ukrajině i v Gruzii. Bolševici realizovali usnesení III. sjezdu strany a zintenzívnili svou práci na vesnici.

Vzestup revolučního hnutí v zemi zasáhl i carskou armádu, propukaly vojenské vzpoury. Jako první povstali námořníci na křižníku Kňaz Potěmkin Tavričeskij. Z Leninova podnětu vyslal ústřední výbor do Oděsy M. I. Vasiljeva-Južina, aby navázal spojení se sociálně demokratickou organizací, která řídila povstání v Černomořském loďstvu a na křižníku. Podle Leninova příkazu měl Vasiljev-Južin přesvědčit námořníky, aby jednali rázně a rychle, obsadili město, vyzbrojili dělníky, zajistili si aktivní podporu rolníků a zmocnili se další části loďstva. Tento příkaz se Vasiljevu-Južinovi nepodařilo splnit; když přijel do Oděsy, Potěmkin už v přístavu nekotvil. Námořníkům z Potěmkina se nepodařilo rozpoutat povstání v celém loďstvu a spojit se ve svých akcích s oděskými dělníky. Bolševický výbor v Oděse byl oslaben zatýká-

ním, postupoval váhavě a menševiky ani nenapadlo, aby organizovali oděské dělníky na podporu povstání v loďstvu.

Povstání na Potěmkinu carskou vládu tak vylekalo, že požádala evropské mocnosti, aby jí pomohly potlačit revoluci. V článku Ruský car hledá ochranu před svým lidem u tureckého sultána označil Lenin za vrchol hanby, že carismus požádal rumunskou a tureckou vládu *„o policejní pomoc* proti povstalým námořníkům". Jménem ÚV SDDSR napsal Lenin mezinárodnímu socialistickému byru dopis, jenž je otištěn v tomto svazku; žádal v něm, aby mezinárodní socialistické byro vydalo provolání k dělníkům všech zemí a vyzvalo je, aby zabránili potlačení revoluce v Rusku.

Povstání na křižníku Potěmkin silně zapůsobilo v Rusku i na celém světě. Třebaže skončilo nezdarem, Lenin mu přikládal velkou důležitost. V souvislosti s těmito událostmi napsal velmi významný článek Revoluční armáda a revoluční vláda.

Lenin zdůrazňoval, že povstání v Oděse a přechod části armády — křižníku Potěmkin — na stranu revoluce byly dalším významným krokem vpřed v rozvoji revolučního hnutí proti samoděržaví. Poprvé v dějinách přešla velká jednotka vojenské síly carismu, celý křižník, otevřeně na stranu povstání. Máme před sebou, napsal Lenin, velmi významnou skutečnost: pokus vytvořit jádro revoluční armády.

Lenin prohloubil marxistické učení o revoluci a zobecněním zkušeností z revolučního hnutí v Rusku dospěl k velmi důležitému závěru, že je nutné vytvořit revoluční armádu, má-li revoluce zvítězit. K vojenskému střetnutí a k vojenskému řízení mas lidu proti vojenské síle samoděržaví a kapitalistických států, které mu pomáhají, je třeba revoluční armády. Revoluční armáda je však nutná nejen proto, aby byla svržena stará moc, samoděržaví, je jí zapotřebí i jako opory nové moci — revoluční vlády.

Lenin vyzýval bolševiky, aby všemožně podporovali pokusy vytvořit revoluční armádu, vysvětlovali nejširším masám proletariátu a rolnictva význam revoluční armády v boji za svobodu a pomáhali jednotlivým oddílům této armády sjednotit síly schopné rozdrtit samoděržaví.

Lenin napsal, že válka proti utlačovatelům a zotročovatelům lidu je válka spravedlivá, že je to oprávněná válka pracujících v kapitalistické společnosti. „Proletariát tuto velkou osvobozeneckou válku v Rusku zahájil a dokáže v ní pokračovat, dokáže sám vytvářet oddíly revoluční armády, posilovat oddíly vojáků nebo námořníků, kteří k nám přešli, získávat rolníky, vštěpovat novým *občanům* Ruska, formujícím a zocelujícím se ve výhni občanské války, hrdinství a nadšení bojovníků za svobodu a štěstí celého lidstva“ (s. 346).

Ve svých článcích Lenin nejednou zdůrazňoval, že svržení carského samoděržaví usnadní proletariátu všech zemí boj proti kapitalismu a že revoluce v Rusku je předehrou, signálem k socialistickému převratu na Západě.

Přípravné práce obsahují 24 dokumentů — osnovy, poznámky a koncepty Leninových článků a projevů. Kromě Osnovy prvomájového letáku jsou všechny tyto dokumenty zařazeny do Sebraných spisů poprvé. Z velké části souvisí s materiály III. sjezdu SDDSR, zejména s otázkou prozatímní revoluční vlády.

Velmi významná je osnova projevu o III. sjezdu SDDSR a poznámky Nástin rozkolu ve straně, v nichž jsou zaznamenány hlavní etapy vnitrostranického boje od roku 1900 až do III. sjezdu včetně. Posledním dokumentem svazku je Návrh letáku; Lenin v něm formuluje hesla a cíle revoluční vlády, jež jsou, jak zdůrazňuje, základem „lidové formy vlády“.

INSTITUT MARXISMU-LENINISMU
PŘI ÚV KSSS

SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE A PROZATÍMNÍ REVOLUČNÍ VLÁDA[1]

Otištěno 5. a 12. dubna 1905
(23. a 30. března)
v 13. a 14. čísle listu Vperjod

Podle textu listu
porovnaného s rukopisem

I

Ještě před pěti lety považovali mnozí představitelé sociální demokracie heslo Pryč s absolutismem! za předčasné a pro dělníky nesrozumitelné. Právem byli zařazováni mezi oportunisty. Byli upozorňováni a poučeni, že zaostávají za hnutím, že nechápou úkoly, které má strana jako předvoj třídy, jako její vůdkyně a organizátorka, jako představitelka celého hnutí, jeho stěžejních, hlavních cílů. Tyto cíle mohou být dočasně zastiňovány běžnou všední prací, nikdy však nesmějí přestat ukazovat bojujícímu proletariátu jeho cestu.

A tu nadešel čas, kdy plamen revoluce zachvátil celou zemi a kdy největší skeptikové uvěřili, že samoděržaví bude v nejbližší budoucnosti nevyhnutelně svrženo. Je to však určitá ironie dějin, že sociální demokracie se musí znovu zabývat týmiž reakčními, oportunistickými pokusy zavléci hnutí zpět, zlehčit jeho úkoly a vnést nejasnosti do jeho hesel. Polemika s původci těchto pokusů se stává aktuálním úkolem, nabývá (třebaže se na to dívá jinak velmi mnoho lidí, kteří nejsou polemikou ve straně příliš nadšeni) nesmírného *praktického* významu. Vždyť čím více se přibližujeme k přímé realizaci našich nejbližších politických úkolů, tím více je musíme naprosto jasně chápat a tím škodlivější je jakákoli dvojsmyslnost, jakékoli částečné zatajování či nedomyšlenost v této otázce.

Nedomyšlenost není mezi sociálními demokraty z novojiskrovského nebo (což je téměř totéž) rabočedělovského tábora[2] zrovna vzácná. Pryč s absolutismem! — s tím souhlasí všichni, nejen všichni sociální demokraté, ale

i všichni demokraté, a dokonce také všichni liberálové, máme-li věřit jejich dnešním prohlášením. Co to však znamená? Jak má být vlastně svržena nynější vláda? Kdo má svolat ústavodárné shromáždění, které jsou nyní ochotni zvolit si za své heslo — a zároveň uznat všeobecné atd. volební právo — i osvobožděnovci (viz Osvobožděnije[3], č. 67) ? Čím vlastně mají být reálně zabezpečeny svobodné volby do tohoto shromáždění, jež by vyjadřovaly zájmy všeho lidu?

Kdo nedokáže na tyto otázky jasně a přesně odpovědět, nechápe ani heslo Pryč s absolutismem! A tyto otázky nás nevyhnutelně přivádějí k otázce prozatímní revoluční vlády; není těžké pochopit, že za absolutismu jsou skutečně svobodné všelidové volby do ústavodárného shromáždění, s úplnou zárukou skutečně všeobecného, rovného, přímého a tajného hlasování, nejen nepravděpodobné, ale přímo nemožné. Jestliže tedy prosazujeme praktický požadavek, aby byla absolutistická vláda opravdu co nejdříve svržena, musíme si ujasnit, *jakou jinou vládou vlastně* chceme nahradit tu, jež bude svržena, čili jinými slovy: jak si představujeme vztah sociální demokracie k prozatímní revoluční vládě?

V této otázce zavlékají oportunisté současné sociální demokracie, tj. novojiskrovci, stranu zpět stejně horlivě, jako to dělali před pěti lety v otázce politického boje vůbec rabočedělovci. V tomto bodě jsou jejich reakční názory nejuceleněji interpretovány v Martynovově brožuře Dvě diktatury[141], kterou ve zvláštní poznámce schválila a doporučila Jiskra[4] (č. 84) a na niž jsme naše čtenáře už několikrát upozorňovali.

Hned na prvních stránkách své brožury nás Martynov straší touto hroznou perspektivou: kdyby mohla silná organizace revoluční sociální demokracie „časově vymezit a uskutečnit ozbrojené povstání všeho lidu“ proti samoděržaví, jak po tom toužil Lenin, „cožpak není jasné, že by ihned po revoluci vytvořila právě tato strana z vůle všeho lidu prozatímní vládu? Cožpak není jasné, že nejbližší

osud revoluce by lid vložil do rukou právě této strany a žádné jiné?"

Je to neuvěřitelné, ale je to skutečně tak. Budoucí historik ruské sociální demokracie bude nucen s údivem konstatovat, že na samém počátku ruské revoluce *zastrašovali* sociálně demokratičtí girondisté revoluční proletariát touto perspektivou! Celý obsah Martynovovy brožury (a celé řady článků a jednotlivých pasáží v článcích nové Jiskry) vyúsťuje v barvité líčení „hrůz" této perspektivy. Ideový vůdce novojiskrovců vidí před sebou přízrak „uchvácení moci", zjevuje se mu strašidlo „jakobínství", bakuninismu, tkačovismu[5] a ostatních hrůzných ismů, jimiž tak rády různé revoluční chůvy straší politická nemluvňata*. Neobejde se přitom ovšem bez „citátů" z Marxe a Engelse. Chudáci Marx a Engels, kolikrát už bylo zneužito citátů z jejich díla. Vzpomínáte si, jak se mnozí odvolávali na onu pravdivou tezi, že „každý třídní boj je... boj politický"[6], aby *omluvili* omezenost a zaostalost *našich* politických úkolů a metod politické agitace a boje? Nyní má vydat křivé svědectví ve prospěch chvostismu Engels. V Německé selské válce Engels napsal: „Nejhorší, co může potkat vůdce extrémní strany, je, musí-li převzít vládu v době, kdy hnutí není ještě dost zralé, aby mohla vládnout třída, kterou zastupuje, a aby mohla uskutečňovat opatření, jež vláda této třídy vyžaduje."[7] Postačí, abychom si pozorně přečetli tento začátek dlouhého citátu uváděného Martynovem, a přesvědčíme se, jak náš chvostista deformuje autorovu myšlenku. Engels mluví o *vládě, která vyžaduje vládu třídy*. Cožpak to není jasné? Pokud jde o proletariát, je to tedy vláda, která *vládu proletariátu vyžaduje*, tj. diktaturu proletariátu, jež uskuteční socialistický převrat. Martynov to nechápe a směšuje prozatímní revoluční vládu v období svržení samoděržaví s nezbytnou vládou proletariátu v období svržení buržoazie, směšuje demokratickou diktaturu

* V rukopisu: „...jimiž tak rády straší staré báby, které se ochomýtají kolem revoluce, politická nemluvňata". *Red.*

proletariátu a rolnictva se socialistickou diktaturou dělnické třídy. Engelsova myšlenka však ještě jasněji vyplývá z dalšího textu jeho citátu. Vůdce extrémní strany, říká Engels, bude muset „sloužit zájmům třídy jemu cizí a svou vlastní třídu odbývat *frázemi, sliby a ujišťováním, že zájmy oné cizí třídy jsou jejími vlastními zájmy*. Kdo se octne v tomto *dvojakém postavení*, je neodvratně ztracen.“[8]

Podtržená místa jasně ukazují, že Engels varuje právě před tím dvojakým postavením, jež vzniká z toho, že vůdce nechápe skutečné zájmy „své“ třídy a skutečnou třídní náplň převratu. Pro názornost se to pokusíme našemu hloubavému Martynovovi rozžvýkat na jednoduchém příkladu. Když narodovoljovci hodlali reprezentovat zájmy „práce“ a ujišťovali sebe i ostatní, že 90 procent rolníků v budoucím ruském ústavodárném shromáždění se bude hlásit k socialistům, ocitali se tím v dvojakém postavení, jež muselo v každém případě vést k nevyhnutelnému politickému krachu, neboť tyto „sliby a ujišťování“ neodpovídaly objektivní realitě. Ve skutečnosti by realizovali zájmy buržoazní demokracie, „zájmy cizí třídy“. Začíná vám, veleváženýMartynove, už trochu svítat? Když socialisté-revolucionáři[9] líčí agrární přeměny, které Rusko nevyhnutelně očekávají, jako „socializaci“, jako „předání půdy lidu“, jako zásadu jejího „rovného užívání“, ocitají se ve dvojakém postavení, jež musí v každém případě vést k nevyhnutelnému politickému krachu, neboť ve skutečnosti právě ty přeměny, o něž usilují, si vyžádají vládu *cizí třídy*, rolnické buržoazie, takže jejich fráze, sliby a ujišťování realita vyvrátí tím dříve, čím rychleji se bude rozvíjet revoluce. Stále ještě nechápete, oč tu jde, veleváženýMartynove? Stále ještě nechápete, že *podstatou* Engelsovy myšlenky je upozornění, jak zhoubné je *nechápat* skutečné dějinné úkoly převratu, a že Engelsova slova lze tedy aplikovat na narodovoljovce i „socialisty-revolucionáře“?

II

Engels upozorňuje, jak je nebezpečné, nechápou-li vůdci proletariátu *neproletářský* charakter převratu, avšak důmyslný Martynov z toho vyvozuje, jak by bylo nebezpečné, kdyby vůdci proletariátu, kteří se oddělili programem i taktikou (tj. celou propagandou a agitací) a rovněž organizací od revoluční demokracie, převzali vedoucí úlohu v konstituování demokratické republiky. Engels vidí, jak je nebezpečné, směšuje-li vůdce zdánlivě socialistický a reálně demokratický obsah převratu, ale důmyslný Martynov z toho vyvozuje, jak by bylo nebezpečné, kdyby proletariát společně s rolnictvem vědomě začal uplatňovat diktaturu při konstituování demokratické republiky jako poslední formy vlády buržoazie a jako nejlepší formy třídního boje proletariátu proti buržoazii. Engels vidí nebezpečí v nereálném, dvojakém postavení, kdy se slova rozcházejí s činy, kdy je slibována vláda jedné třídy, ale ve skutečnosti je vyžadována vláda druhé třídy; Engels v této nereálnosti spatřuje neodvratný politický krach, jenž bude rozhodně následovat, ale důmyslný Martynov z toho vyvozuje nebezpečí záhuby způsobené tím, že buržoazní stoupenci demokracie nedovolí proletariátu a rolnictvu prosadit skutečně demokratickou republiku. Důmyslný Martynov není vůbec s to pochopit, že *taková* záhuba, záhuba vůdce proletariátu, záhuba tisíců proletářů v boji za skutečně demokratickou republiku, tj. záhuba fyzická, nejenže není politickým krachem, nýbrž je naopak skvělým politickým úspěchem proletariátu, znamená, že proletariát skvěle realizoval svou hegemonii v boji za svobodu. Engels říká, že je politicky ztracen ten, kdo bezděky schází ze své třídní cesty na cizí třídní cestu, kdežto důmyslný Martynov sice Engelse pietně cituje, avšak mluví o tom, že je ztracen ten, kdo půjde dál kupředu správnou třídní cestou.

Velmi jasně se zde rýsuje rozdílnost postojů sociální demokracie a chvostismu. Martynov a nová Jiskra se dávají

na ústup, když před proletariátem a rolnictvem vyvstává společný úkol uskutečnit nejradikálnější demokratický převrat, dávají se na ústup, když má sociální demokracie řídit tento převrat, a tedy, třeba jen bezděčně, svěřují zájmy proletariátu buržoazní demokracii. Ze správné Marxovy myšlenky, že máme připravovat nikoli vládní, nýbrž opoziční stranu *budoucnosti*, Martynov vyvozuje, že máme organizovat chvostistickou opozici vůči *nynější* revoluci. Tak daleko vede jeho politická prozíravost. Vřele doporučujeme čtenáři, aby se zamyslel nad touto jeho úvahou:

„Proletariát nemůže získat ani veškerou politickou moc ve státě, ani její část, dokud neuskuteční socialistickou revoluci. To je jednoznačné tvrzení, jež tvoří předěl mezi námi a oportunistickým jaurèsismem..." (Martynov, s. 58) a jež, dodejme ještě my, jednoznačně dokazuje, že vážený Martynov není s to pochopit, oč tu vlastně jde. Směšuje-li někdo podíl proletariátu na moci, která potírá socialistický převrat, s účastí proletariátu v demokratické revoluci, znamená to, že není vůbec s to pochopit, oč tu jde. Je to totéž, jako kdyby směšoval Millerandovu účast v kabinetu vraha Gallifeta s Varlinovou účastí v Komuně, která bránila a ubránila republiku.

Poslouchejme však dál, abychom viděli, jak se náš autor zaplétá: „Je-li tomu však tak, pak je jasné, že nastávající revoluce nemůže realizovat žádné politické formy *proti vůli veškeré* (podtrženo Martynovem) buržoazie, neboť právě ta bude rozhodovat o nejbližší budoucnosti..." Za prvé, proč Martynov mluví pouze o politických formách, když přece v předcházející větě šlo o moc proletariátu vůbec až po socialistickou revoluci? Proč nemluví autor o realizaci ekonomických forem? Proto, že mimoděk přeskočil od socialistického převratu k demokratickému. Je-li tomu už tak (a to za druhé), pak autor naprosto mylně mluví tout court (zkrátka a dobře) o „vůli veškeré buržoazie", neboť etapa demokratického převratu se vyznačuje právě tím, že mezi vůlí jednotlivých vrstev buržoazie, která se teprve osvobo-

zuje od absolutismu, jsou rozdíly. Mluvit o demokratickém převratu a spokojovat se s pouhopouhou konfrontací proletariátu a buržoazie je úplný nesmysl*, neboť *tento* převrat představuje právě ono období ve vývoji společnosti, kdy její velká část stojí vlastně mezi proletariátem a buržoazií a tvoří zvlášť početnou maloburžoazní, rolnickou vrstvu. Protože však demokratický převrat ještě není uskutečněn, má tato velmi silná vrstva při realizaci politických forem mnohem víc společných zájmů s proletariátem než „buržoazie" ve skutečném a úzkém slova smyslu. Martynov tuto jednoduchou věc nepochopil a to se stalo jednou z hlavních příčin jeho myšlenkového zmatku.

Dále: „... V tom případě, kdy revoluční boj proletariátu pouze zastrašil většinu buržoazních sil, může vyústit jen v jedno — v obnovení absolutismu v jeho původní podobě; proletariát se ovšem nedá tímto potenciálním výsledkem zadržet, nevzdá se a bude zastrašovat buržoazii i v tom nejhorším případě, když už všechno bude definitivně směřovat k tomu, aby byla zdánlivým ústavním ústupkem oživena a posílena rozkládající se absolutistická moc. Když se však proletariát vrhá do boje, neuvažuje pochopitelně o tomto nejhorším případě."

Chápete něco z toho, čtenáři? Proletariát se nevzdá zastrašování, které povede k obnovení absolutismu, bude-li hrozit zdánlivý ústavní ústupek! Je to totéž, jako kdybych řekl: Hrozí mi jako egyptská rána celodenní dialog s Martynovem; proto se v nejhorším případě uchýlím k zastrašování, které může vyústit pouze ve dvoudenní dialog s Martynovem a Martovem. Vždyť to je, veleváženy pane, úplný nesmysl!

Když psal Martynov nesmysl, který jsme tu citovali, míhala se mu v hlavě tato myšlenka: bude-li v epoše demokratického převratu proletariát zastrašovat buržoazii socialistickou revolucí, vyústí to jedině v reakci, která podlo-

* V rukopisu jsou místo slov „úplný nesmysl" slova „obrovská hloupost". *Red.*

mí i demokratické vymoženosti. A to je všechno. Ani o obnovení absolutismu v původní podobě, ani o odhodlání proletariátu uchýlit se v nejhorším případě k nejhorší hlouposti nemůže být ovšem vůbec řeč. Znovu jde v podstatě o onen rozdíl mezi demokratickým a socialistickým převratem, na nějž Martynov zapomíná, o existenci onoho nesmírně početného rolnického a maloburžoazního obyvatelstva, jež je s to podpořit demokratický převrat, avšak není v dané chvíli schopné podpořit převrat socialistický.

Poslechněme si ještě našeho důmyslného Martynova: „...Je jasné, že boj mezi proletariátem a buržoazií na prahu buržoazní revoluce se musí v některých aspektech lišit od téhož boje v jeho závěrečném stadiu, na prahu socialistické revoluce..." To je opravdu jasné, a kdyby se byl Martynov zamyslil nad tím, v čem vlastně tento rozdíl spočívá, byl by stěží napsal předcházející slátaninu a vůbec celou svou brožuru.

„...Boj o ovlivnění průběhu a výsledku buržoazní revoluce se může projevit jedině v tom, že proletariát bude vykonávat revoluční nátlak na vůli liberální a radikální buržoazie, že demokratičtější ‚nižší vrstvy' společnosti donutí její ‚horní vrstvy', aby dovolily dovést buržoazní revoluci k jejímu logickému konci. Projeví se v tom, že proletariát bude v každém případě stavět buržoazii před dilema: buď zpět do kleští absolutismu, které ji svírají, nebo kupředu s lidem."

Tato tiráda je ústředním bodem Martynovovy brožury. V tom je všechen její vtip, všechny její hlavní „ideje". A v čem vlastně tkví tyto důmyslné ideje? Podívejte se: o jaké „nižší vrstvy" společnosti, o jaký „lid", na nějž si náš mudrc konečně vzpomněl, tu jde? Je to právě ona mnohomiliónová vrstva městské maloburžoazie a drobných rolníků, jež má všechny předpoklady, aby vystoupila jako revoluční demokratická síla. A co je to *nátlak* proletariátu plus rolnictva na horní vrstvy společnosti, co je to pohyb proletariátu společně s lidem vpřed navzdory hor-

ním vrstvám společnosti? Je to právě *ona revoluční demokratická diktatura proletariátu a rolnictva,* proti níž brojí náš chvostista! Pouze se bojí domyslet věci do konce, bojí se je nazvat pravým jménem. Proto používá slova, jejichž význam nechápe, nesměle, se směšnými a neobratnými vytáčkami* opakuje hesla, jejichž skutečný smysl mu uniká. Jen chvostistovi se proto může podařit v „nejzajímavější" části jeho konečných závěrů tato kuriozita: revoluční nátlak proletariátu i „lidu" na horní vrstvy společnosti, avšak bez revolučně demokratické diktatury proletariátu a rolnictva — k tomu mohl dospět jedině Martynov! Martynov chce, aby proletariát vyhrožoval horním vrstvám společnosti, že půjde s lidem kupředu, ale zároveň se má spolu se svými novojiskrovskými vůdci jednoznačně rozhodnout, že *nepůjde kupředu* demokratickou cestou, protože je to cesta revoluční demokratické diktatury. Martynov chce, aby proletariát vykonával nátlak na vůli horních vrstev tím, že dá najevo své slabošství. Martynov chce, aby proletariát dosáhl „souhlasu" horních vrstev s logickým dovršením buržoazní revoluce a konstituováním demokratické republiky a aby je povzbuzoval tím, že dá najevo, že se bojí *sám* spolu s lidem takto dovršit revoluci a sám převzít moc a demokratickou diktaturu. Martynov chce, aby proletariát byl předvojem v demokratickém převratu, a *proto* důmyslný Martynov *straší* proletariát perspektivou účasti v prozatímní revoluční vládě, bude-li mít povstání úspěch!

To už je skutečně vrchol reakčního chvostismu. Musíme se Martynovovi poklonit až k zemi jako světci, neboť do důsledků domyslil chvostistické tendence nové Jiskry a vyložil je výstižně a systematicky v nejaktuálnější a nejzákladnější politické otázce**.

* Již jsme se zmiňovali o tom, jak naivní je domnívat se, že by proletariát vůbec mohl, i kdyby šlo o ten nejhorší případ, zatlačovat buržoazii zpět.

** Článek byl již vysazen, když jsme dostali 93. číslo Jiskry, k němuž se ještě vrátíme[10].

III

Co je příčinou Martynovova myšlenkového zmatku? To, že Martynov směšuje demokratický a socialistický převrat, opomíjí úlohu mezivrstvy lidu, stojící mezi „buržoazií" a „proletariátem" (maloburžoazní masa městské a vesnické chudiny, „poloproletáři", polovlastníci), a nechápe skutečný smysl našeho minimálního programu. Martynov zaslechl, že se nehodí, aby byl socialista členem buržoazního kabinetu (když proletariát bojuje za socialistický převrat), a ukvapeně to „pochopil" tak, že není třeba se podílet společně s revoluční buržoazní demokracií na revolučně demokratickém převratu a diktatuře, která je nezbytná k dovedení tohoto převratu do konce. Martynov četl náš minimální program, nepostřehl však, že jsou-li v něm přeměny uskutečnitelné v rámci buržoazní společnosti přísně odlišeny od přeměn socialistických, nemá to jen význam teoretický, nýbrž i význam nesmírně důležitý, praktický*; nepostřehl, že v revolučním období je tento program ihned ověřován a uplatňován v praxi. Martynova nenapadlo, že zříká-li se někdo myšlenky revoluční demokratické diktatury v období pádu samoděržaví, je to totéž, jako kdyby se zříkal realizace našeho minimálního programu. Vskutku, jen si vzpomeňte na všechny ekonomické a politické přeměny požadované v tomto programu, na požadavek republiky, ozbrojení lidu, odluky církve od státu, úplných demokratických svobod a radikálních hospodářských reforem. Cožpak není jasné, že realizace těchto přeměn v rámci buržoazního zřízení není myslitelná bez revoluční demokratické diktatury nižších tříd? Cožpak není jasné, že zde nejde výhradně jen o proletariát na rozdíl od „buržoazie"**,

* V rukopisu: „... odlišeny od přeměn socialistických, nemá to jen teoretický, dogmatický význam, který mu rádi přisuzují marxističtí školometi, nýbrž i význam nesmírně důležitý, praktický...". *Red.*

** V rukopisu po slovech „od buržoazie" následuje: „(jak soudí školomet, který nevhodně uplatňuje přesně definované a absolutní kategorie buržoazního zřízení těsně před jeho zhroucením)". *Red.*

nýbrž o „nižší třídy", které jsou aktivními hybnými silami každého demokratického převratu? Tyto třídy tvoří proletariát *plus* městská a vesnická chudina, k níž patří desetimilióny lidí a jejíž životní podmínky mají maloburžoazní charakter. Velká část příslušníků této masy patří nesporně k buržoazii. Avšak ještě nespornější je to, že je v zájmu této masy, aby byl důsledně realizován demokratismus, a že čím je tato masa kulturnější, tím je naléhavější bojovat za jeho důslednou realizaci. Sociální demokrat ovšem nikdy nezapomene na dvojakou politickou a ekonomickou povahu městské a vesnické maloburžoazie, nikdy nezapomene, že proletariát bojující za socialismus musí mít zvláštní a samostatnou třídní organizaci. Nezapomene však ani na to, že tato masa má „nejen minulost, nýbrž i budoucnost, nejen předsudek, nýbrž i úsudek"[11], který ji žene kupředu, k revoluční demokratické diktatuře; nezapomene, že člověk se neučí jen z knih, ale mnohem více pozná v procesu revoluce, která umožňuje člověku, aby prohlédl, dává mu politickou školu. Za těchto podmínek nelze říci o teorii, která odmítá myšlenku revoluční demokratické diktatury, nic jiného, než že je to filozofické ospravedlňování politické zaostalosti*.

Revoluční sociální demokrat s odporem zavrhne takovou teorii. Na prahu revoluce nebude upozorňovat výhradně na její „nejhorší případ"**. Nikoli, bude také upozorňovat, že je možný lepší případ. Není-li nepolepšitelný šosák, bude snít, je povinen snít o tom, že po nesmírných zkušenostech, které získala Evropa, a po nevídaném vzestupu energie dělnické třídy v Rusku se nám podaří zažehnout před zaostalou a zdeptanou masou takovou pochodeň revolučního světla, jaká tu ještě nebyla, že se nám podaří zásluhou

* V rukopisu: „... filozofický rozbor ‚zadního voje' ruského proletariátu". *Red.*

** V rukopisu za těmito slovy následuje: „(a rozhodně nebude spatřovat tento nejhorší případ v nereálné a nemyslitelné ‚obnově absolutismu *v jeho původní podobě*')". *Red.*

celé řady generací evropských revolucionářů, na něž navazujeme, uskutečnit v nevídané šíři všechny demokratické přeměny, celý náš minimální program; že se nám podaří docílit toho, aby ruská revoluce nebyla hnutím několika měsíců, nýbrž hnutím mnoha let, aby nevyústila jen v drobné ústupky mocipánů, nýbrž v jejich úplné svržení. A jestliže se to podaří, potom... potom revoluční požár zachvátí Evropu; evropský dělník, zmučený za buržoazní reakce, zase povstane a ukáže nám, „jak se to dělá"; potom revoluční rozmach Evropy zpětně ovlivní Rusko a období několika revolučních let se změní v epochu několika revolučních desetiletí, potom... ostatně budeme mít ještě nejednu příležitost promluvit si o tom, co „potom" uděláme, promluvit si nikoli z prokleté ženevské dálky, ale na demonstracích tisíců dělníků v moskevských a petrohradských ulicích, na svobodných shromážděních ruských „mužíků".

IV

Šosákům z nové Jiskry a jejímu „duchovnímu pastýři", našemu milému školometu Martynovovi jsou ovšem takové sny vzdálené a zdají se jim podivné. Bojí se toho, že by prostý a nevzdělaný lid v plném rozsahu uskutečnil náš minimální program svou revoluční diktaturou. Bojí se, že bude veta s jejich uvědomělostí, s poučkami, které nabiflovali z knih (ale nepromysleli), bojí se, že nebudou schopni odlišit správné a odvážné kroky demokratických přeměn od dobrodružných skoků netřídního, narodnického socialismu nebo anarchismu. Jejich šosácká duše jim správně napovídá, že postupuje-li se rychle kupředu, je těžší rozpoznat správnou cestu a rychle řešit složité a nové otázky než při rutinérsky prováděné všední, drobné práci; proto instinktivně šeptají: Odstup, odstup, satane! Zbav nás, pane, kalicha revoluční demokratické diktatury! Nedej nám zahynout! Pánové! Raději „krokem pomalým zakličkuj nesměle"!...

Není divu, že Parvusovi, který tak velkomyslně podporoval novojiskrovce, pokud šlo převážně o kooptaci nejstarších a zasloužilých činitelů, bylo nakonec v této zatuchlé společnosti nevolno. Není divu, že v ní začal stále častěji pociťovat taedium vitae, omrzelost životem. A nakonec se vzbouřil. Nespokojil se s obranou hesla „organizovat revoluci", které na smrt vyděsilo novou Jiskru, neomezil se na výzvy, které Jiskra vydala jako zvláštní letáky, přitom se kvůli „jakobínským" hrůzám dokonce zapomněla zmínit o sociálně demokratické dělnické straně*. Nikoli. Když se Parvus zbavil můry veleučené teorie organizace jako procesu, spojené se jménem Axelroda (nebo Luxemburgové?), dokázal konečně místo toho, aby lezl jako rak nazpátek, vykročit kupředu. Neměl chuť do „Sisyfovy práce"[12] nekonečných korekcí Martynovových a Martovových banalit. Postavil se otevřeně (bohužel spolu s Trockým) na obranu myšlenky revoluční demokratické diktatury**, myšlenky, že sociální demokracie musí po svržení samoděržaví vstoupit do prozatímní revoluční vlády. Parvus má tisíckrát pravdu, když říká, že sociální demokracie se nesmí bát odvážných kroků kupředu, nesmí se bát zasazovat nepříteli „rány" společně a ruku v ruce s revoluční buržoazní demokracií, bude-li dodržena tato závazná (a velmi vhodně připomenutá) podmínka: nedopustit prolínání organizací; postupovat každý zvlášť, ale bít se společně; netajit různost zájmů; dávat pozor na svého spojence i na svého nepřítele atd.

Čím vřeleji však sympatizujeme se všemi těmito hesly

* Nevím, zda naši čtenáři postřehli příznačnou okolnost: mezi spoustou braku, který vydává nová Jiskra ve formě letáků, byly hodnotné letáky s Parvusovým podpisem. Redakce Jiskry se distancovala právě od těchto letáků tím, že se rozhodla nezmínit se ani o naší straně, ani o tom, že je sama vydala.

** V rukopisu: „postavil se otevřeně (bohužel spolu s mluvkou Trockým v předmluvě[180]) k jeho mnohomluvné brožuře Před 9. lednem[802]) na obranu myšlenky revoluční demokratické diktatury...". *Red.*

revolučního sociálního demokrata*, který se odvrátil od chvostistů, tím nepříjemněji nás u Parvuse překvapily některé falešné tóny. Nepřipomínáme tyto drobné nesprávnosti z puntičkářství, nýbrž proto, že komu je mnoho dáno, od toho se i mnoho žádá. Nejnebezpečnější by nyní bylo, kdyby byl Parvusův správný postoj kompromitován jeho vlastní neobezřetností. K takovým větám, které jsou přinejmenším neobezřetné, patří v posuzované Parvusově předmluvě k brožuře Trockého tato věta: „Chceme-li revoluční proletariát oddělit od jiných politických směrů, musíme být schopni stát ideově v čele revolučního hnutí" (to je správné) a „být ze všech nejrevolučnější". To je nesprávné. Totiž je to nesprávné, budeme-li chápat tuto tezi v onom obecném smyslu, který jí dává Parvus svou formulací, je to nesprávné z hlediska čtenáře, který chápe tuto předmluvu jako něco samostatného, co nesouvisí s Martynovem a novojiskrovci, o nichž se Parvus nezmiňuje. Podíváme-li se na tuto tezi dialekticky, tj. relativně, konkrétně a z různých aspektů, aniž bychom napodobovali literární žongléry, kteří i po mnoha letech vytrhávají z celého kontextu díla jednotlivé věty a překrucují jejich smysl, jasně se ukáže, že Parvus tím míří právě proti chvostismu, a *potud* je to správné (viz zejména další Parvusova slova: *„zaostaneme-li* za revolučním vývojem" atd.). Avšak čtenář nemůže

* V rukopisu se v poznámce pod čarou praví: „Pokud jde o podstatu vytyčené otázky, Jiskra o brožuře Trockého s Parvusovou předmluvou, která byla vydána v tiskárně strany, velmi skromně mlčí. Nehodí se jí pochopitelně do plánu rozuzlovat motanici: Martynov čehý, Parvus hot, ale my budeme zticha, než Plechanov vytahá za uši Martova! Tomu se u nás říká „ideové vedení strany"! Mimochodem jednu „formalistickou" kuriozitu. Naši šalamounové v radě se usnesli, že název strany smí být uveden jen na brožurách, které byly vydány na pokyn stranických organizací. Rádi bychom se od těchto šalamounů dověděli, která organizace dala pokyn, aby byly vydány brožury Naděždina, Trockého a dalších? Nebo měli pravdu ti, kdo označili zmíněné „usnesení" za ničemný výpad kroužkařů proti Leninovu vydavatelství?" *Red.*

přece myslet jen na chvostisty, vždyť mezi nebezpečnými přáteli revoluce z tábora revolucionářů se vedle chvostistů vyskytují ještě úplně jiní lidé, vyskytují se „socialisté-revolucionáři", vyskytují se lidé strhávaní proudem událostí, bezmocní vůči revoluční frázi, jako třeba Naděždinové, nebo lidé, kteří se místo revolučního světového názoru řídí instinktem (jako Gapon). Na tyto lidi Parvus zapomněl, zapomněl na ně proto, že jeho výklad, jeho myšlenky se nevyvíjely nezávisle, ale v sepětí s „milou" vzpomínkou na onu martynovovštinu, před níž se snaží čtenáře varovat. Parvusův výklad není dostatečně konkrétní, neboť Parvus nebere v úvahu celý komplex různých revolučních směrů v Rusku, které jsou v období demokratického převratu nevyhnutelné a jsou přirozeným odrazem třídní nerozčleněnosti v takovém období. Nejasné, někdy dokonce reakční socialistické myšlenky se v takové době zcela přirozeně halí do revolučně demokratických programů a jsou přitom zastřeny revoluční frází (vzpomeňme si na socialisty-revolucionáře a Naděždina, který přechodem od „revolučních socialistů" k nové Jiskře změnil zřejmě pouze firmu). V této situaci nemůžeme my sociální demokraté nikdy razit heslo „být ze všech nejrevolučnější" a nikdy to dělat nebudeme. Ani nás nenapadne honit se za revolučností demokrata, odtrženého od své třídní základny, který se ohání frázemi a potrpí si na líbivá a laciná hesla (zejména v zemědělské problematice); budeme k ní naopak vždy kritičtí, budeme vysvětlovat skutečný význam slov, skutečný obsah idealizovaných významných událostí, budeme ukazovat, že je třeba střízlivě hodnotit třídy a odstíny uvnitř jednotlivých tříd v nejvypjatějších chvílích revoluce.

Z téhož důvodu je stejně nesprávné Parvusovo tvrzení, že „revoluční prozatímní vláda v Rusku bude vládou dělnické demokracie", že „postaví-li se do čela revolučního hnutí ruského proletariátu sociální demokracie, bude tato vláda sociálně demokratická", že sociálně demokratická prozatímní vláda „bude kompaktní vládou se sociálně de-

mokratickou většinou". To je *nereálné*, pokud nejde o náhodné, pomíjivé epizody, nýbrž o poněkud delší revoluční diktaturu, jež by byla s to zanechat za sebou nějakou stopu v dějinách. To je nereálné, protože stabilnější (nikoli ovšem bezpodmínečně, nýbrž relativně) může být jen revoluční diktatura, která se opírá o velkou většinu lidu. Avšak ruský proletariát tvoří nyní v Rusku menšinu obyvatelstva. Může se stát obrovskou, převážnou většinou jen tehdy, spojí-li se s masou poloproletářů, polovýrobců, tj. s masou maloburžoazní městské a vesnické chudiny. Takové složení sociální základny potenciální a žádoucí revoluční demokratické diktatury se ovšem odrazí ve složení revoluční vlády a projeví se nevyhnutelně v tom, že se jejími členy stanou nejrůznější představitelé revoluční demokracie nebo v ní budou mít dokonce převahu. Bylo by nanejvýš škodlivé, kdybychom v tomto směru měli jakékoli iluze. Jestliže mluvka Trockij nyní píše (bohužel po boku Parvuse), že „kněz Gapon se mohl objevit jen jednou" a že „pro druhého Gapona není místo", je to jedině proto, že je mluvka. Kdyby v Rusku nebylo místo pro druhého Gapona, pak by u nás nemohlo dojít ani ke skutečně „velké", důsledně uskutečněné demokratické revoluci. Má-li se tato revoluce stát velkou, aby připomněla ne léta 1848—1850, nýbrž léta 1789—1793, a má-li je překonat, musí vyburcovat k aktivnímu životu, k hrdinnému úsilí, k „historicky významné tvořivé činnosti" obrovské masy, vyburcovat je ze strašlivé zaostalosti, z neuvěřitelné zdeptanosti, z hrozné primitivnosti a zoufalé otupělosti. Už burcuje a vyburcuje je, neboť to usnadňuje svým křečovitým odporem sama vláda, avšak o promyšleném politickém uvědomění, o sociálně demokratickém uvědomění těchto mas a jejich četných „samorostlých", lidových, a dokonce mužických vůdců nemůže být ovšem ani řeč. Tyto masy, které ještě neprošly řadou revolučních zkoušek, se nemohou stát hned teď sociálními demokraty nejen proto, že jsou zaostalé (znovu opakujeme, že revoluce vychovává lidi závratně rychle), ale i proto, že

jejich třídní postavení není proletářské a že objektivní logika dějinného vývoje jim v této chvíli vůbec neukládá úkoly socialistického převratu, nýbrž převratu demokratického.

Na tomto převratu se bude s veškerou energií podílet revoluční proletariát. Odmítne přitom ubohý chvostismus jedněch i revoluční fráze druhých, vnese do závratného víru událostí třídní vyhraněnost a uvědomělost, půjde neochvějně a směle kupředu, nebude se bát revoluční demokratické diktatury, nýbrž bude po ní toužit, bude bojovat za republiku a za veškeré republikánské svobody, za důležité hospodářské reformy, aby pro boj za socialismus připravil skutečně široký a 20. století opravdu důstojný prostor.

КАВКАЗСКІЙ СОЮЗЪ РОС. СОЦ.-ДЕМ. РАБОЧЕЙ ПАРТІИ.

Пролетаріи всѣхъ странъ, соединяйтесь!

Брошюры по партійнымъ вопросамъ № 3.

Революціонная демократическая диктатура пролетаріата и крестьянства.

(Перепеч. изъ № 14 „Впередъ“).

Изданіе Союзнаго Комитета.

Типографія Союза.
1905.

Obálka Leninovy brožury Revoluční demokratická diktatura proletariátu a rolnictva z roku 1905

REVOLUČNÍ DEMOKRATICKÁ DIKTATURA PROLETARIÁTU A ROLNICTVA

Otázka účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě se stala aktuální spíše vlivem teoretických úvah sociálních demokratů jednoho směru než samotného průběhu událostí. Ve dvou fejetonech (ve 13. a 14. čísle) jsme analyzovali úvahy Martynova*, který se poprvé zabýval touto otázkou. Zájem o ni je však tak velký a nedorozumění, která tyto úvahy vyvolala (viz zejména 93. číslo Jiskry), tak vážná, že se touto otázkou musíme znovu zabývat. Ať už jakkoli hodnotí sociální demokraté pravděpodobnost, že v nedaleké budoucnosti budeme muset řešit tuto otázku i jinak než teoreticky, je v každém případě nutné, aby strana jasně znala své nejbližší cíle. Nyní už nikdo nemůže provádět důslednou propagandu a agitaci, která nekolísá a nic nezamlčuje, nezodpoví-li jasně tuto otázku.

Pokusíme se znovu vyložit podstatu sporné otázky. Není-li naším cílem vybojovat na samoděržaví pouze ústupky, ale chceme-li je skutečně svrhnout, musíme usilovat o to, aby byla carská vláda nahrazena prozatímní revoluční vládou, jež by na základě skutečně všeobecného, přímého a rovného volebního práva a tajného hlasování jednak svolala ústavodárné shromáždění a jednak by byla s to reálně zajistit v době voleb úplnou svobodu. A tu vyvstává otázka, zda je přípustné, aby sociálně demokratická dělnická strana vstoupila do takové prozatímní revoluční vlády. S touto otázkou přišli poprvé představitelé oportunistického křídla naší strany, především Martynov, ještě před 9. lednem.

* Viz tento svazek, s. 21—39. *Red.*

Přitom Martynov a po něm i Jiskra ji zodpověděli negativně. Martynov se snažil domyslit názory revolučních sociálních demokratů ad absurdum a *strašil* je, že podaří-li se úspěšně zorganizovat revoluci, převezme-li v ozbrojeném povstání lidu vedení naše strana, budeme *muset* vstoupit do prozatímní revoluční vlády. Avšak účast v takové vládě je nepřípustným „uchopením moci", znamená „vulgární jaurèsismus", který třídní sociálně demokratická strana nemůže připustit.

Povšimněme si blíže úvah přívržencŭ tohoto názoru. Říkají nám, že zastoupením v prozatímní vládě získá sociální demokracie moc; sociální demokracie je však stranou proletariátu, a proto bude-li mít moc, musí se pokusit uskutečnit náš maximální program, tj. musí se pokusit realizovat socialistický převrat. V takové akci bude prý dnes nevyhnutelně poražena, pouze se zdiskredituje a přihraje reakci. Proto je prý účast sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě nepřípustná.

Tato úvaha vychází ze směšování demokratického a socialistického převratu, boje za republiku (včetně celého našeho minimálního programu) s bojem za socialismus. Kdyby se sociální demokracie pokoušela vytknout si za cíl okamžitý socialistický převrat, skutečně by se jen zdiskreditovala. Právě takové zmatené a nejasné myšlenky našich „socialistů-revolucionářů" sociální demokracie vždy potírala. Právě proto vždy zdůrazňovala, že budoucí revoluce v Rusku bude mít buržoazní charakter, právě proto nekompromisně požadovala, aby byl demokratický minimální program oddělován od socialistického maximálního programu. Na to všechno mohou zapomenout v době převratu ti jednotliví sociální demokraté, kteří mají sklon kapitulovat před živelností, avšak strana jako celek na to nemůže zapomenout. Zastánci tohoto chybného názoru se poddávají živelnosti v domnění, že vývoj událostí donutí sociální demokracii, aby v takové situaci začala proti své vůli uskutečňovat socialistický převrat. V takovém případě

by byl tedy náš program nesprávný, neodpovídal by „vývoji událostí“: právě z toho mají strach lidé poddávající se živelnosti, mají obavy, zda je náš program správný. Jejich strach (snažili jsme se jej psychologicky objasnit v našich fejetonech) je však zcela a naprosto neopodstatněný. Náš program je správný. Právě vývoj událostí jej určitě potvrdí, a postupně jej bude potvrzovat stále více. Právě vývoj událostí nám „vnutí“ bezpodmínečnou nutnost energicky bojovat za republiku, právě tento vývoj bude v praxi takto orientovat naše síly, síly politicky aktivního proletariátu. Právě vývoj událostí nám za demokratického převratu vnutí takovou záplavu spojenců z řad maloburžoazie a rolnictva, jejichž reálné potřeby vyžadují prosazení minimálního programu, že obavy z příliš rychlého přechodu k maximálnímu programu jsou přímo směšné.

Na druhé straně však právě tito spojenci z okruhu maloburžoazní demokracie vzbuzují u sociálních demokratů jistého směru další obavy, a to obavy z „vulgárního jaurèsismu“. To, že rezoluce amsterdamského kongresu[13] zakazuje vstupovat do vlády po boku buržoazní demokracie, to je jaurèsismus, tj. bezděčná zrada zájmů proletariátu, přeměna proletariátu v nohsleda buržoazie, jeho demoralizace pozlátkem moci, moci, jež je ve skutečnosti v buržoazní společnosti naprosto nedosažitelná.

Tato úvaha je stejně chybná jako předcházející. Svědčí o tom, že její autoři se naučili nazpaměť pěkně sestavené rezoluce, avšak nepochopili jejich význam; nabiflovali několik protijaurèsovsky naladěných frází, avšak nepromyslili je, a proto je užívají zcela nevhodně; osvojili si formulace posledních poučných závěrů mezinárodní revoluční sociální demokracie, ale nepochopili jejich smysl. Kdo chce zhodnotit jaurèsismus z dialektickomaterialistického hlediska, musí přísně rozlišit subjektivní motivy a objektivní historické podmínky. Ze subjektivního hlediska chtěl Jaurès zachraňovat republiku, a proto se spojil s buržoazní demokracií. Objektivní podmínky tohoto „experimentu“ byly

takové, že republika byla už ve Francii skutečností a žádné vážné nebezpečí jí nehrozilo, že dělnická třída měla všechny možnosti rozvíjet samostatnou třídní politickou organizaci a že je dostatečně nevyužívala, do jisté míry právě v důsledku přemíry oslnivých parlamentních vystoupení svých předáků, že ve skutečnosti už dějiny objektivně stavěly dělnickou třídu před úkoly socialistického převratu, od něhož se Millerandové snažili *odlákat* proletariát sliby bezvýznamných sociálních reforem.

A teď se podívejme na Rusko. Ze subjektivního hlediska chtějí takoví revoluční sociální demokraté jako vperjodovci nebo Parvus prosazovat republiku, a tedy se spojit s revoluční buržoazní demokracií. Objektivní podmínky se liší od podmínek ve Francii jako nebe a země. Z objektivního hlediska postavil nyní dějinný vývoj událostí ruský proletariát právě před úkol demokratického buržoazního převratu (jehož obsah vyjadřujeme pro stručnost slovem „republika"); týž úkol nyní očekává všechen lid, tj. veškerou maloburžoazii a rolnictvo; bez tohoto převratu nemůže být ani řeč o nějakém širším rozvíjení samostatné třídní organizace pro socialistický převrat.

Uvědomte si na konkrétních příkladech veliký rozdíl v objektivních podmínkách a řekněte nám, co si máme myslet o lidech, kteří na tuto rozdílnost zapomínají, dávají se strhnout shodou některých slov, podobností některých formulací a týmiž subjektivními motivy.

Protože Jaurès ve Francii kapituloval před buržoazní sociální reformou a neprávem to odůvodňoval subjektivním cílem boje za republiku, proto se máme my, ruští sociální demokraté, vzdát opravdového boje za republiku! Vždyť sem, právě sem směřuje hlubokomyslnost novojiskrovců.

Cožpak není jasné, že proletariát nemůže na boj za republiku vůbec pomyslet, pokud se nespojí s maloburžoazní masou lidu? Cožpak není jasné, že bez revoluční diktatury proletariátu a rolnictva není ani špetka naděje, že tento boj

bude úspěšný? K hlavním nedostatkům kritizovaného názoru patří, že je neživotný, šablonovitý a že opomíjí podmínky revoluční doby. Bojovat za republiku a zároveň se zříkat revoluční demokratické diktatury je úplně totéž, jako kdyby se Ojama rozhodl svést s Kuropatkinem bitvu u Mukdenu, ale předem se zřekl myšlenky, že vstoupí do Mukdenu. Chceme-li my, revoluční lid, tj. proletariát a rolnictvo, „společně uhodit" na samoděržaví, musíme je také společně dobít, společně s ním skoncovat, společně odrazit nevyhnutelné pokusy o jeho restauraci! (Aby nedošlo k případnému nedorozumění, ještě jednou připomínáme, že termínem republika nerozumíme jen formu vlády, ale především celý komplex demokratických přeměn našeho minimálního programu.) Jen člověk s naivním pohledem na dějiny si může představovat, že všechno bude probíhat pozvolna a rovnoměrně v jakési stoupající přímce beze „skoků": napřed by se dostala ke slovu liberální velkoburžoazie — malý ústupek samoděržaví, potom revoluční maloburžoazie — demokratická republika a nakonec proletariát — socialistický převrat. Tento obraz je celkem vzato správný, je správný „dlouhodobě", jak říkají Francouzi, v rozmezí přibližně sta let (např. pro Francii od roku 1789 do roku 1905), avšak sestavovat si podle tohoto obrazu plán vlastní činnosti v revolučním období, to už musí člověk být v šosáctví přímo virtuosem. Jestliže se ruskému samoděržaví nepodaří dostat se z této kaše ani teď, když si vypomohlo okleštěnou ústavou, jestliže bude nejen podlomeno, ale skutečně *svrženo*, potom zřejmě budou muset všechny pokrokové třídy vyvinout obrovskou revoluční energii, aby tento úspěch ubránily. A tato „obrana" není nic jiného než revoluční diktatura proletariátu a rolnictva! Čím větších výsledků dosáhneme nyní, čím rázněji budeme bránit vybojované úspěchy, tím méně bude toho, oč nás může připravit nevyhnutelná budoucí reakce, tím kratší budou tyto její intervaly, tím snadnější úkol budou mít proletářští bojovníci, kteří půjdou v našich šlépějích.

A tu se vynořují lidé, kteří chtějí předem, před bojem, odvážit na lékárnických vahách „na způsob Ilovajského" nepatrný ždibec požadovaných vymožeností, kteří si zamanuli děsit dělnickou třídu Ruska strašákem hrůzné revoluční demokratické diktatury před pádem samoděržaví, dokonce ještě před 9. lednem! A tito kramáři se chtějí vydávat za revoluční sociální demokraty...

Hořekují, že účast v prozatímní vládě po boku buržoazní revoluční demokracie přece znamená souhlas s buržoazním zřízením, souhlas se žaláři a policií, nezaměstnaností a bídou, soukromým vlastnictvím a prostitucí. To je argument hodný anarchistů nebo narodniků. Sociální demokracie nepřestává bojovat za politickou svobodu, i když je to buržoazní politická svoboda. Sociální demokracie posuzuje „sankcionování" buržoazního zřízení z historického hlediska. Když byl Feuerbach dotazován, zda schvaluje Büchnerův, Vogtův a Moleschottův materialismus, odpověděl: Souhlasím s materialismem v jeho vztahu k minulosti, v jeho vztahu k budoucnosti však s ním nesouhlasím. Stejně tak sankcionuje i sociální demokracie buržoazní zřízení. Nikdy se nebála a nikdy se nebude bát říci, že schvaluje republikánsko-demokratické buržoazní zřízení v porovnání s absolutisticko-feudálním buržoazním zřízením. „Schvaluje" však buržoazní republiku pouze jako poslední formu třídní nadvlády, schvaluje ji jako nejvhodnější pole pro boj proletariátu proti buržoazii, schvaluje ji nikoli pro její žaláře a policii, soukromé vlastnictví a prostituci, nýbrž pro rozsáhlý a svobodný boj proti těmto milým institucím.

Rozhodně nechceme tvrdit, že naše účast v revoluční prozatímní vládě není pro sociální demokracii spojena s žádným nebezpečím. Není a ani se nenajde taková forma boje, taková politická situace, která by nepřinášela nebezpečí. Bez revolučního třídního instinktu, bez uceleného, vědeckého světového názoru, bez zdravého rozumu (ať nám to nemají soudruzi z nové Jiskry za zlé) je nebezpečná i účast ve stávkách — může vést k „ekonomismu", i účast

v parlamentním boji — může skončit parlamentním kretenismem[14], i podpora liberální demokracie v zemstevech — může vést k „plánu zemstevní kampaně". Potom je nebezpečné dokonce i číst velmi užitečná Jaurèsova a Aulardova díla o dějinách francouzské revoluce — může to vést k Martynovově brožuře o dvou diktaturách[141].

Kdyby ovšem sociální demokracie třeba jen na chvíli zapomněla na třídní odlišnost proletariátu a maloburžoazie, kdyby v nepravý čas uzavřela pro nás nevýhodné spojenectví s některou inteligentskou maloburžoazní stranou nezasluhující důvěru, kdyby sociální demokracie třeba jen na chvíli zapomněla na své samostatné cíle a na to, že je nutné (za naprosto všech politických situací a konjunktur, za naprosto všech politických zvratů a převratů) klást na první místo rozvíjení třídního uvědomění proletariátu a jeho samostatné politické organizace, potom by byla účast v prozatímní revoluční vládě nanejvýš nebezpečná. Ale za této podmínky, znovu to připomínáme, je stejně nebezpečný každý politický krok. Jak je nelogické spojovat tyto případné obavy s nynější formulací nejbližších úkolů revoluční sociální demokracie, to ukáží každému velmi prostá fakta. Nebudeme mluvit o sobě, nezačneme opakovat četná prohlášení, varování a upozornění listu Vperjod, která otiskl v souvislosti s problémem, jímž se zde zabýváme, ale odvoláme se na Parvuse. Když se Parvus vyslovuje pro účast sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě, velmi energicky zdůrazňuje podmínky, na něž nesmíme nikdy zapomínat: společně bojovat, ale ubírat se každý svou cestou, nesměšovat organizace, dávat pozor na spojence jako na nepřítele atd. Nebudeme se podrobněji zabývat tímto aspektem otázky, věnovali jsme mu pozornost už ve fejetonu.

Skutečné politické nebezpečí hrozí dnes sociální demokracii docela odjinud, než kde je hledají novojiskrovci. Nemusí nás děsit pomyšlení na revoluční demokratickou diktaturu proletariátu a rolnictva, nýbrž ono ovzduší chvos-

tismu a zkostnatělosti*, které demoralizuje stranu proletariátu a odráží se v nejrůznějších teoriích o organizaci jako procesu, o ozbrojení jako procesu atd. Podívejte se například na poslední pokus Jiskry ukázat rozdíl mezi prozatímní revoluční vládou a revoluční demokratickou diktaturou proletariátu a rolnictva. Což to není ukázka mrtvé scholastiky? Lidé, kteří si vymýšlejí takové rozdíly, jsou schopni si vymýšlet pěkná slova, ale vůbec nejsou s to uvažovat. Mezi zmíněnými pojmy je ve skutečnosti přibližně takový vztah jako mezi právní formou a třídním obsahem. Kdo říká „prozatímní revoluční vláda", ten zdůrazňuje státoprávní stránku věci, okolnost, že vláda vzešla z revoluce, a nikoli ze zákona, zdůrazňuje prozatímní charakter vlády závislé na budoucím ústavodárném shromáždění. Bez ohledu na formu, bez ohledu na vznik a bez ohledu na podmínky je však v každém případě jasné, že prozatímní revoluční vláda se nutně musí opírat o určité třídy. Postačí nám tuto elementární skutečnost připomenout a hned vidíme, že prozatímní revoluční vláda nemůže být ničím jiným než revoluční diktaturou proletariátu a rolnictva. Proto takové rozlišování, jaké provádí Jiskra, jen zavléká stranu zpět k neplodným slovním sporům a odvádí ji od úkolu konkrétně analyzovat třídní zájmy v ruské revoluci.

Nebo se podívejte na jinou úvahu Jiskry. O zdravici Ať žije revoluční prozatímní vláda! mentorsky poznamenává: „Spojení slov ‚ať žije' a ‚vláda' je nehoráznost." Není to jalová fráze?** Mluví o svržení samoděržaví a přitom se bojí, aby se nepošpinili tím, že uvítají revoluční vlá-

* V rukopisu: „...ovzduší chvostismu, šosáctví, školometství, šablonovitosti a zkostnatělosti."

V této poznámce pod čarou a dalších jsou uvedena nejdůležitější místa rukopisu, která upravil pro list M. S. Olminskij. *Red.*

** V rukopisu za slovem „fráze" následuje: „A což pouhá tato fráze nestačí, abychom mohli konstatovat určitý proces ideového rozkladu mezi některými sociálními demokraty? Vždyť to není postoj předvoje proletariátu, ale postoj jeho nejzaostalejší části, to nejsou političtí vůdci, ale političtí moralisté, to nejsou revolucionáři, ale šosáci." *Red.*

du! Je opravdu překvapující, že si troufají poskvrnit se uvítáním republiky: vždyť republika nezbytně předpokládá vládu, a žádný sociální demokrat nikdy nepochyboval, že jde právě o vládu buržoazní. Jakýpak je však rozdíl mezi tím, vítáme-li prozatímní revoluční vládu, nebo vítáme-li demokratickou republiku? Což se má sociální demokracie, politická vůdkyně nejrevolučnější třídy, podobat nedokrevné a hysterické staré panně, kterou upejpavost nutí k přetvářce: uvítat to, co buržoazně demokratická vláda ztělesňuje, je možné, avšak uvítat přímo prozatímní revolučně demokratickou vládu možné není?

Představme si, že petrohradské dělnické povstání zvítězilo. Samoděržaví bylo svrženo. Ustavila se prozatímní revoluční vláda. Ozbrojení dělníci jásají a skandují: Ať žije prozatímní revoluční vláda! Novojiskrovci se drží stranou, cudně obracejí své zraky k nebesům, otevírají svá morálně čistá srdce a mumlají: Děkujeme Ti, Hospodine, že se nepodobáme těm hříšníkům, že jsme neposkvrnili své rty takovým spojením slov...

Ne, soudruzi, rozhodně ne! Nemějte strach pošpinit se tou nejradikálnější, před ničím se nezastavující účastí na republikánském převratu po boku revoluční buržoazní demokracie. Nezveličujte nebezpečí vyplývající z této účasti, které dokáže náš organizovaný proletariát zvládnout. Měsíce revoluční diktatury proletariátu a rolnictva vykonají víc než desítky let pokojného, otupujícího ovzduší politické stagnace. Jestliže ruská dělnická třída dokázala po 9. lednu, kdy byla politická nesvoboda, zmobilizovat přes milión proletářů ke kolektivnímu, pevnému a neochvějnému vystoupení, pak za revoluční demokratické diktatury zmobilizujeme desetimilióny lidí z řad městské a vesnické chudiny, pak uděláme z ruské politické revoluce předehru k evropskému socialistickému převratu.

Vperjod, č. 14
12. dubna (30. března) 1905

Podle textu listu Vperjod
porovnaného s rukopisem

FRANCOUZSKO-RUSKÉ PRAKTIKY S „PODMAZÁVÁNÍM“

Pod tímto titulkem otiskl v těchto dnech německý sociálně demokratický list Vorwärts[15] neobyčejně cenný dokument: originál dopisu, který napsal ředitel velkých strojíren v Batignolles (pařížské předměstí) pan Jules Gouin úředníkovi jednoho petrohradského ministerstva[344]. Francouzské továrně byla prostřednictvím tohoto pána zadána zakázka na 114 lokomotiv. Její celková hodnota (cena jedné lokomotivy je 27 000 franků) dosahuje výše tří miliónů franků, tj. asi 1 200 000 rublů. Z dopisu vysvítá, že šlechetný ministerský úředník (můžeme dodat, že zřejmě sedí dost vysoko) dostane za zprostředkování zakázky předně dvě procenta z kupní ceny. To činí asi 25 000 rublů. Z dopisu (pro nedostatek místa jej neuvádíme celý) vyplývá, že 13 000 franků z této částky už zprostředkovatel dostal a že zbytek bude vyplacen v různých lhůtách. Přitom úprava běžného typu lokomotiv, provedená pro ruské železnice, bude uhrazena zvlášť. Zástupce pařížské firmy v Petrohradě se zavazuje, že tomuto úředníkovi předem oznámí výši doplatku, který bude továrna požadovat. Jestliže úředník „utrží“ od ruské vlády vyšší cenu, než stanovila továrna, rozdíl připadne podle ujednání rovněž jemu jako „zprostředkovateli“. V německém překladu francouzského dopisu je to vyjádřeno slovem Vermittlungsgebühr, „odměna za zprostředkování“. Ve skutečnosti se ovšem za touto formulací skrývá velmi drzý podvod a defraudace, k níž se spolčil francouzský kapitalista s ruským ministerským úředníkem.

Vorwärts právem konstatuje, že tento dopis ukazuje v pravém světle ruskou prodejnost i to, jak z ní těží zahra-

niční kapitál. Dopis je průkazným dokladem běžné praxe v „obchodních" vztazích civilizovaných kapitalistických národů. Dělá se to tak i všude jinde v Evropě, avšak nikde s takovou nestydatostí jako v Rusku, nikde není prodejnost tak „politicky bezpečná" (bezpečná před odhalením) jako v absolutistickém Rusku. Je jasné, uzavírají němečtí sociální demokraté, proč má evropský průmysl zájem na udržení ruského samoděržaví s jeho neodpovědnými úředníky, kteří tajně sjednávají výnosné transakce! Je jasné, proč se ruští úředníci zuby nehty brání ústavě, která by mohla zavést veřejnou kontrolu administrativy. Z tohoto příkladu si lze učinit představu, jaké těžké peníze „vydělává" ruská byrokracie na rusko-japonské válce, kolik nahrabali ministerští úředníci v Petrohradě třeba při prodeji německých zaoceánských parníků Rusku! Neštěstí lidu je zlatým dolem pro válečné dodavatele a pro prodejné úředníky.

Vperjod, č. 14
12. dubna (30. března) 1905

Podle textu listu Vperjod porovnaného s rukopisem

POZNÁMKA REDAKCE LISTU VPERJOD K REZOLUCI SKUPINY DĚLNÍKŮ PETROHRADSKÉHO KOVODĚLNÉHO ZÁVODU[235] [16]

*Poznámka redakce. Otiskujeme tuto rezoluci soudruhů dělníků jako typický projev smýšlení, jemuž může za určitých podmínek propadnout značná část bojujícího proletariátu**. Rozkol strany, zejména rozkol utajovaný, může bezesporu způsobit dělnickému hnutí nedozírné škody. Jak vysvítá z už uvedené charkovské rezoluce[17], menševici v Rusku mají daleko větší smysl pro stranické povinnosti než menševici v zahraničí. Dokazuje to i nové společné provolání ÚV a byra výborů většiny[275, 276][18]. Tomuto pokusu o sjednocení přejeme ještě jednou mnoho úspěchů.

Vperjod, č. 14
12. dubna (30. března) 1905

Podle textu listu Vperjod porovnaného s rukopisem

* První větu napsal M. S. Olminskij. *Red.*

Z VINÍKA NA NEVINNÉHO*

V 92. čísle Jiskry vyšel článek Kličkování v pevném kursu[48], jenž má dokázat, že Vperjod ve skutečnosti vůbec nedodržuje pevně a důsledně zásady a linii staré Jiskry[19], nýbrž kličkuje ve šlépějích nové Jiskry. Je to tvrzení v podstatě tak směšné, že by ani nestálo za to, abychom se jím vážně zabývali. Příznačný tu není obsah polemiky vedené novou Jiskrou, neboť tato polemika právě obsah postrádá, nýbrž její metody. Ty stojí za pozornost; jejich rozbor nám ukazuje, že není polemika jako polemika. Starou Jiskru neměl leckdo pro polemiku v oblibě, avšak nikoho nikdy ani nenapadlo, aby tuto polemiku prohlásil za nezásadovou. Novou Jiskru stíhá pro polemiku pohrdání, neboť jak četní funkcionáři, tak i důslední rabočedělovci a rovněž „smířlivci" v čele s Plechanovem si uvědomují, že polemika nové Jiskry není zásadová.

Chceme čtenáři ukázat, jakých metod taková polemika používá.

Sledujme Jiskru krok za krokem. Vperjod podněcuje stranu k rozkolu, tvrdí Jiskra. To není pravda. Každý, kdo zjišťoval pravdu o krizi z dokumentů, a nikoli z planých řečí, ví, že stranu rozštěpila hned po druhém sjezdu[20] právě menšina, rozštěpila ji však tajně, vytvořením tajné organizace. Když teď Jiskra neříká pravdu, je to pokrytectví. Na otevřený rozkol lze reagovat nenávistí, na tajný rozkol jen pohrdáním. Vperjod si nepřeje tajný rozkol, to je všechno.

* Vychází opožděně pro nedostatek místa.

Dále, chtějí nás usvědčit z toho, že si odporujeme v otázce autonomismu a centralismu. Lenin prý v Krocích* ujišťoval, že autonomismus je oportunistický princip, nyní se však dokonce byro výborů většiny vyslovuje pro co nejrozsáhlejší autonomii místních výborů. Lenin ujišťoval, že byrokratismus v poměru k demokratismu je organizační princip revoluční sociální demokracie v poměru k organizačnímu principu oportunistů, avšak samo byro výborů většiny mluví o byrokratismu. Takový je obsah obvinění, které bylo proti nám vzneseno. Opět se zakládá na zjevné lži. Lenin v Krocích[124] (a předtím než je napsal, v Dopisu redakci Jiskry[96]**) snad stokrát upozorňoval, prohlašoval, připomínal a zdůrazňoval, že fráze namířené proti byrokratismu ve prospěch autonomismu atd. jsou naprosto mlhavé, mají nejrůznější smysl, který lze libovolně měnit. Lenin stokrát řekl, že za těmito frázemi se skrývá pouze snaha prosadit kooptaci. Tato Leninova slova se nyní plně a zcela názorně potvrdila. Jestliže se rozhodneme brát tato slova zásadně, řekl Lenin (*jestliže* se rozhodneme!), co uvidíme? Všeobecně může byrokratismus znamenat bezduché úřadování, průtahy, papírování, formalismus. Takový byrokratismus je špatný, konstatoval Lenin a ilustroval svá slova na známém Martovově návrhu stanov[138]. Každému pozornějšímu čtenáři je jasné, že byro výborů většiny mluví o tomto byrokratismu, a je tedy dětinstvím obviňovat Vperjod, že si odporuje. Byrokratismus může znamenat porušování zákonných, a lze-li to tak říci, „přirozených" práv každé opozice, boj proti menšině nesprávnými prostředky. Takový byrokratismus je možný, uváděl Lenin, avšak není na něm nic zásadového. Je třeba mu čelit, čelit mu stanovením ústavních záruk, které zajistí práva menšiny. Takové záruky jasně, přímo a otevřeně navrhli poprvé skalní čili, jak se nyní říká, vperjodovci ve známém prohlášení dvaadvaceti[21], které

* Viz Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 203–431. *Red.*

** Viz tamtéž, s. 116–122. *Red.*

vyšlo v srpnu, před sedmi měsíci, a k němuž se novojiskrovci dosud vůbec nepokusili zaujmout jednoznačný postoj.

Vedle tohoto dvojího pojetí byrokratismu, antiautonomismu atd. však lze k těmto pojmům přistupovat skutečně principálně, ne jako k jednotlivým nesprávnostem, extrémům atd., ale jako ke společné zásadě celé organizace. Toto pojetí nám vnucovali menševici, a to proti naší vůli, přes náš odpor. Lenin v Dopisu redakci Jiskry i v Krocích stokrát varoval před tímto pojetím, které zastíralo konkrétní a skutečný průběh krize a rozkolu. Lenin v Dopisu redakci Jiskry jasně vyzýval: nechte hloupostí, pánové, vždyť je to z $^{9}/_{10}$ handrkování! Za to byl napaden a ústřední orgán začal dokazovat, co jsou to zásady. Je-li to už tak, je *zásada* autonomismu skutečně oportunistická zásada sociálně demokratické organizace, odpovídal Lenin a odpovědí na to pokaždé vperjodovci. Je-li to tak, potom je váš pokřik proti byrokratismu v zásadě zcela totožný s pokřikem jaurèsovců ve Francii, bernsteinovců v Německu a reformistů v Itálii. Taková je tedy situace; chce-li se o tom někdo přesvědčit, postačí, aby prostudoval krizi ve straně z dokumentů a nedělal si úsudek z různého přátelského ujišťování. Lenin už na II. sjezdu řekl bundovci Liberovi (viz protokol[117]), že proti puntičkářskému centralismu bude prosazovat autonomii „nějakého" tulského výboru*; Lenin ani slůvkem neprotestoval proti tomu, aby byla tato autonomie zakotvena v 8. článku stanov naší strany. Avšak *zásadu* autonomismu nikdy nehájil ani Lenin, ani byro výborů většiny; prosazovali ji Akimov, Liber a novojiskrovci. Před nezasvěceným čtenářem je ovšem snadné vnést do celé věci zmatek, jsou-li z různých míst vytržena jednotlivá slova, jež byla řečena za zcela rozdílných podmínek a mají zcela odlišný smysl; avšak k listům, které v polemice takto vytrhávají slova, nelze

* Viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 287. *Red.*

zaujmout jiný postoj než k deníku Novoje vremja[22].

Vezměte si brožuru, kterou napsal „Dělník"[226]. V čem spočívá podstata věci, kterou Jiskra tak zatemňuje? V tom, že se bezzásadoví lidé dostali se svým pokřikem o zásadě autonomismu apod. do úzkých, neboť odpovědí nemohlo být nic jiného než požadavek zásady volitelnosti. A když byli v úzkých, zatroubili na ústup. Vperjodovci však tvrdili a tvrdí: ohánět se frázemi a „zásadami" autonomismu a demokratismu je nepřístojné, je-li však třeba vnést do stanov skutečné věcné změny v duchu demokratismu, pokud je v ruských podmínkách možný, pak si o tom promluvme přímo a jasně. Vperjod vyzval „Dělníka": uveďte alespoň jedno místo v sociálně demokratické literatuře, kde by se stejně jasně mluvilo o tom, že je nutné přijímat do stranických výborů dělníky, jak řekl Lenin*. „Dělník" zmatený novojiskrovci v tisku odpověděl, že výzvu přijímá; ukázalo se však, že nechápe, co to znamená přijmout výzvu, protože žádné jiné místo nikde neukázal, ale jen pohrozil, že dá Leninovi „na pamětnou" nebo že s ním „zatočí". Vperjod pochopitelně na tyto hrůzostrašné výhrůžky neodpovídal.

Vezměme si dále otázku jedné ústřední instituce. Lenin prý v Krocích tvrdil, že jednu ústřední instituci prosazovali oportunisté, kdežto nyní je pro jednu ústřední instituci byro výborů většiny. To je znovu stejné hrubé překrucování fakt počítající s nezasvěceným nebo nepozorným čtenářem. Kdo si bude chtít Kroky přečíst, uvidí (na 28. straně, jíž se autor fejetonu v Jiskře opatrně vyhnul), že Lenin již dávno před prvním článkem bolševika proti dvěma ústředním institucím (před článkem Rjadového v Našich nedorozuměních[166]) napsal, že myšlenka dvou ústředních institucí „přihlížela k dočasným (poslechněte si to!) a zvláštním potřebám především ruského sociálně demokratického dělnického hnutí za situace politické nesvobody, kdy první

* Viz Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 165. *Red.*

operační základna revolučního náporu byla vytvořena v cizině". „První myšlenka," praví se v Krocích hned vzápětí o myšlence centralismu vůbec, „jako jediná (slyšte!) zásadní (podle plánu staré Jiskry) měla prostupovat celé stanovy; druhá jako dílčí, vyvolaná dočasnými místními podmínkami a způsobem práce, se projevovala ve zdánlivém upuštění od centralismu, ve vytvoření dvou ústředních institucí" (s. 28)*. Ať nyní čtenář sám posoudí, jakých metod používá při polemice naše stranické Novoje vremja! Jiskra se prostě pokouší čtenáře oklamat, neboť mu zamlčela za prvé, že Lenin dávno poukazoval na dočasný, *dílčí* význam myšlenky dvou ústředí; za druhé, že proto prosazování jedné ústřední instituce Lenin na rozdíl od oportunistů nikdy nevysvětloval obecnými principy, nýbrž výhradně „dočasnými místními podmínkami a způsoby práce", takovými podmínkami, za nichž *ve skutečnosti* prosazovalo a muselo prosazovat jednu ústřední instituci oportunistické křídlo strany. Je faktem, že stará Jiskra byla baštou boje proti oportunismu. Faktem je rovněž, že na sjezdu právě oportunistické křídlo vytvořilo menšinu. Co je na tom divného, že se nyní, kdy se nová Jiskra stala oportunistickým listem a Rusko projevilo víc zásadové pevnosti a stranické důslednosti než zahraničí, že se nyní „dočasné podmínky" změnily? Nijak by nás nyní nepřekvapilo, kdyby se rabočedělovci, Martynov, „bláto" a novojiskrovci vyslovili (řekněme třeba na třetím sjezdu) pro dvě ústřední instituce a všichni bolševici (nebo téměř všichni) pro jednu ústřední instituci. Byla by to pouze „dočasnými podmínkami" způsobená změna metod boje za tytéž zásady revoluční sociální demokracie, za zásady staré Jiskry, které Lenin a bolševici vytrvale prosazovali a prosazují. V tomto obratu mohou vidět „zázraky" pouze lidé na úrovni listu Novoje vremja.

(Řekli jsme, že pro jednu ústřední instituci mohou být

* Viz Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 245. *Red.*

téměř všichni bolševici. Jak to bude vypadat na III. sjezdu, to teprve uvidíme. Vyskytují se mezi námi různé názory na význam „dočasných místních podmínek a způsobů práce" a na sjezdu všechny tyto názory porovnáme a „shrneme".)

Z předcházejícího textu je snad jasné, jakým způsobem polemizuje nová Jiskra, takže nyní můžeme být stručnější. Jiskra tvrdí, že byro výborů většiny porušilo stranickou disciplínu, když svolalo sjezd v rozporu se stanovami a obešlo radu[23]. To není pravda, neboť rada porušila stanovy mnohem dřív, když se vyhýbala sjezdu. Už před časem jsme to otevřeně vysvětlili v tisku (Orlovskij)[24]. Když menševici na základě tajného rozkolu stranu rozštěpili a podvodným způsobem se vyhýbali sjezdu, neměli jsme už prakticky žádné jiné východisko z povážlivé situace než svolat sjezd proti vůli ústředí. Podle Jiskry se dostává úvodník, který byl pod názvem Nové úkoly a nové síly[85]* uveřejněn v 9. čísle listu Vperjod a v němž byla zdůrazněna nutnost podstatně rozšířit počet nejrůznějších stranických organizací, do rozporu s myšlenkou prvního článku stanov formulovaného Leninem, neboť Lenin při obhajobě své myšlenky na sjezdu prohlásil, že pojem strany musí být zúžen. Tuto námitku Jiskry lze mládeži doporučit jako úkol z logiky, na němž by se mohla učit chápat polemiku. Bolševici tvrdili a tvrdí, že je třeba zužovat stranu na souhrn čili komplex stranických organizací a poté jejich počet zvyšovat (viz protokol sjezdu a Kroky, s. 40 n., zvláště strany 40—41 a 46)**. Nová Jiskra směšuje rozšíření *rámce* strany s rozšířením *pojmu* „strana", rozšíření *počtu stranických organizací* s rozšířením strany *za rámec stranických organizací!* Tento hlavolam objasníme na malém, nikterak komplikovaném příkladu: připusťme pro zjednodušení, že se celá armáda skládá výlučně z vo-

* Viz Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 292—303. *Red.*

** Viz Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 261—266 a 268—270. *Red.*

jáků téže zbraně; stav armády je třeba snížit na všechny ty vojáky, kteří byli vyzkoušeni a opravdu dovedou střílet, a nespokojit se s frázemi a ujišťováním o jejich vojenské způsobilosti; potom je třeba všemožně se snažit, aby byl počet osob schopných prokázat své střelecké umění rozšířen. Začíná vám už trochu svítat, oč tu jde, páni novojiskrovci?

Jiskra usvědčuje Vperjod takto: „Dříve se požadovalo, aby byli přijímáni pouze pevní sociální demokraté, kteří museli být za takové uznáni, nyní je povolován vstup do svatyně všem lidem s výjimkou vědomě nesociálně demokratických." Vezměte si 9. číslo listu Vperjod a čtěte: „Ať všechny... kroužky kromě vědomě nesociálně demokratických buď přímo vstupují do strany, nebo se *ke straně přimykají* (podtrženo autorem). V tomto případě není možné vyžadovat, ani aby přijaly náš program, ani aby byly povinny navázat s námi organizační spojení..."*. Cožpak není jasné, že Jiskra přímo překrucuje fakta, směšuje-li to, co se „dříve požadovalo" pro přijetí do strany, s tím, co se „nyní povoluje" u skupiny přimykající se ke straně? Bolševici tvrdili už dříve a tvrdí v listu Vperjod i nyní, že dovolit, aby se kdekdo libovolně prohlašoval za člena strany, je intelektuálský anarchismus a že členové strany nemohou uznávat jen slovy „povinnost navázat organizační spojení". Nechce to pochopit jenom ten, kdo má v úmyslu vytvářet zmatek. Heslem listu Vperjod bylo: pro nové úkoly zorganizujte nové síly do stranických organizací nebo alespoň do organizací přimykajících se ke straně. Heslem Jiskry je otevřít „dveře dokořán". Jedni říkají: doplňujte své pluky novými střelci, zorganizujte ty, kteří se učí střílet, do pomocných oddílů. Druzí říkají: dveře dokořán! ať se každý, komu se zachce, zařazuje do armády sám!

Pokud jde o organizování revoluce a organizování ozbro-

* Viz Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 302. *Red.*

jení, Jiskra chce nyní ujistit, že mezi ní a listem Vperjod nejsou žádné neshody. Předně se zeptáme: A co Parvus? Jestliže si zákeřný Vperjod neshody vymyslel, proč si potom otevřeně nepohovoříte s novojiskrovcem Parvusem, kterého nelze podezírat, že by se chtěl s Jiskrou hašteřit? Vždyť právě vy jste měli první přiznat, že s Parvusem nesouhlasíte! Nač ta hra na schovávanou? Nová Jiskra vznáší proti listu Vperjod v podstatě úplně stejné námitky, jaké mělo Rabočeje dělo vůči staré Jiskře. Velmi důtklivě doporučujeme soudruhům, kteří mají zájem o dějiny *své* strany, aby si přečetli Rabočeje dělo, zejména jeho desáté číslo. Rabočeje dělo bylo upozorňováno, že zlehčuje úkoly politického boje. Na to Rabočeje dělo namítalo: vždyť Jiskra podceňuje hospodářský boj. Nová Jiskra je upozorňována, že zlehčuje úkol organizovat revoluci, uskutečnit povstání a ozbrojovat dělníky i úkoly spjaté s účastí sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě. Nová Jiskra proti tomu namítá: vždyť Vperjod podceňuje živelnost revoluce a povstání, převahu politické stránky nad „technickou" (ozbrojení). Stejný chvostistický postoj vede ke stejným argumentům. Neschopnost vytyčit v otázce nových úkolů vůdčí heslo je zastírána poučováním, že zvlášť důležité jsou staré úkoly. Jsou vytrhávána jednotlivá slovíčka na důkaz, že i oponent vyzvedává význam starých hesel, význam sociálně demokratického desatera. Jistě, soudruzi* z nové Jiskry, velmi si vážíme sociálně demokratického desatera, ale *nechceme zůstat věčně jen u desatera.* A to je všechno. Ani Parvuse, ani byro výborů většiny, ani Vperjod by nikdy nenapadlo něco namítat proti onomu přikázání, že se sami dělníci mohou, budou a musí ozbrojovat bez organizací a strany. Jestliže však Jiskra razí *jako heslo* své proslulé „samoozbrojování", pak se ovšem každý usměje, vidí-li takovou zbožnou úctu před živelností. Objevuje-li Jiskra při *opravování* Parvuse nový úkol, hodný nejhlubokomyslnějších děl Kričevské-

* V rukopisu je místo „soudruzi" uvedeno „pánové". *Red.*

ho[66] a Akimova, úkol „vyzbrojovat dělníky palčivou potřebou samoozbrojování", každý se jí přirozeně jen vysměje. Jestliže v takové chvíli, kdy ke starým úkolům sociální demokracie přibyly nové úkoly ozbrojování mas, boje v ulicích atd., začíná Jiskra tyto úkoly (k jejichž realizaci se sotva přistoupilo) kvapně zlehčovat pohrdavým mudrováním o „technice" a její druhořadé úloze, jestliže místo toho, aby *připojila* ke starým, běžným a stálým politickým úkolům strany nové „technické" úkoly, přichází Jiskra s úvahami o jejich vzájemném *oddělení*, pak ovšem všichni pokládají tyto úvahy za nové varianty chvostismu.

Na závěr připomínáme jako kuriozitu pokus Jiskry setřást ze sebe výtečnou reputaci, jíž se těší proslulá teorie nevyvolávání paniky. Jiskra už sama označuje tuto otázku za „proslulou" a pokouší se dokázat, že „nevyvolávání paniky" hlásá i byro výborů většiny, když ve svém letáku o povstání varuje před ničením majetku maloměšťáků (není-li to nezbytné), aby nebyli zbytečně zastrašeni[25]. Jiskra jásá: tak ani vy nechcete zastrašovat!

Není to skvělé? Dohoda se zemstevními činiteli o nevyvolávání paniky při pokojných demonstracích je stavěna na roveň varování před ničením vlastnictví při povstání, není-li to nezbytné! A přitom na jedné straně „demonstrace vyššího typu", na straně druhé ubohá, obyčejná „technika" ozbrojeného boje v ulicích... Jeden stručný dotaz, přátelé*: proč vlastně každý sociální demokrat** souhlasí a bude souhlasit s radou nezastrašovat zbytečně maloměšťáky při povstání? A proč naopak váš plán zemstevní kampaně byl, jak jste sami přiznali, „skvěle" přijat sociálními demokraty? Proč proti němu protestoval přímo z vašich řad jak Parvus, tak i mnoho jiných? Proč se dosud sami ostýcháte tento skvělý plán zveřejnit? Není to snad proto,

* V rukopisu je místo „přátelé" uvedeno „pánové". *Red.*

** Dosud vyslovili nesouhlas jedině anarchisté. Zaútočili ve svém letáku na Vperjod a dokázali tak, že vůbec nechápou rozdíl mezi demokratickým a socialistickým převratem.

že vaše rady ve vašem věhlasném dopisu byly stejně nevhodné a směšné, jako byly rady byra nesporné a sociální demokracií všeobecně uznávané?

Napsáno nejdříve
12. dubna (30. března) 1905
Otištěno 20. (7.) dubna 1905
v 15. čísle listu Vperjod

Podle textu listu Vperjod
porovnaného s rukopisem

AGRÁRNÍ PROGRAM LIBERÁLŮ

Už před delší dobou byla v legálních novinách uveřejněna zpráva o poradě představitelů zemstev[289] z různých částí Ruska, která se konala v Moskvě. Moskovskije vědomosti[26] se dokonce pokusily ztropit kvůli tomu rámus a křičely, že vláda v Rusku dovoluje revoluční sjezdy, že je nutné svolat sjezd monarchistické strany atd., nikdo však nevěnoval tomuto pokřiku větší pozornost, neboť policie měla právě plné ruce práce s nepokoji mnohem vážnějšího rázu. Činitelé zemstev však zřejmě nepřekročili rámec obvyklých konstitučních požadavků. Jejich porady však byly velmi zajímavé, neboť na programu byla agrární otázka. Citujeme v plném znění teze, které podle zpráv tisku schválila většina sjezdu[27]:

„1. Zásahy státu do hospodářského života musí zahrnovat i oblast agrárních vztahů. 2. Správná koncepce agrárních zákonů je podmíněna zásadní přeměnou (??). 3. Očekávaná agrární reforma se musí řídit těmito zásadami: I. Zlepšit hospodářské postavení zemědělské třídy tím, že bude ve prospěch skupin drobných hospodářství různých kategorií povinně vykoupena od statkářů nezbytná přilehlá půda (zpracováním této otázky bylo pověřeno několik osob). II. Považovat státní pozemky a část údělných pozemků za státní půdní fond; rozšířit tento státní půdní fond koupí a výkupem statkářské půdy a využívat jej ve prospěch pracujícího obyvatelstva. III. Upravit podmínky pachtu zasahováním státu do pachtovních vztahů. IV. Ustavit zprostředkovací komise složené ze zástupců veřejnosti a státu, které budou realizovat agrární opatření podle shora uvedených zásad. V. Správně a ve velkém rozsahu organizovat přesídlování a osídlování, usnadnit získávání různých druhů úvěru, provést reformu rolnické banky a podporovat družstevní podniky. VI. Podstatně revidovat zákony týkající se vyměřování pozemků, aby byla usnadněna, zrychle-

na a zlevněna parcelace půdy, odstraněna rozdrobenost soukromé půdy a pozemkových přídělů, umožněna výměna pozemků atd.“

Než rozebereme jednotlivé body tohoto neobyčejně poučného programu[1], zastavíme se u jeho celkového významu. Již sama skutečnost, že s tímto programem přišli představitelé statkářské třídy, dokazuje bezesporu názorněji než dlouhé úvahy, že Rusko má oproti všem západoevropským kapitalistickým státům jednu podstatnou zvláštnost. Jaká je to však zvláštnost? Je to snad polosocialistické občinové zřízení a s ním související okolnost, že nemáme buržoazní inteligenci a buržoazní demokracii, jak se domnívali někdejší narodnici horující pro socialismus a jak se domnívají zčásti „socialisté-revolucionáři“? Nebo je to přemíra nevolnických přežitků, které svazují naši vesnici, znemožňují, aby se kapitalismus svobodně rozvíjel na široké základně, a živí právě v buržoazně demokratických silách narodnické názory? Přemýšlivější socialisté nemohou uhýbat před touto otázkou opatrnými vytáčkami nebo výmluvami, že v revoluční době je nevhodné zabývat se takovou abstraktní a příliš teoretickou otázkou, nebo poukazováním na reálná rolnická povstání, která dostatečně vysvětlují ochotu statkářů. Právě v revoluční době znamená vyhýbavost nebo bezzásadovost v teoretických otázkách naprostý ideový krach, neboť právě teď musí mít socialista promyšlený a vyhraněný světový názor, má-li se vyrovnávat s událostmi a nedostat se do jejich vleku. Nemá smysl se odvolávat na rolnická povstání, neboť obsahem programu, který nyní přijali pozemkoví vlastníci politicky organizovaní ve svazech zemstev, jsou požadavky, jež předkládal po celou řadu desetiletí všechen liberální tisk a všichni liberální činitelé. Narodnický program se stal programem statkářů, a právě tento fakt nám dává jasnou politickou odpověď na naši otázku. V revoluční době jsou teoretické spory na společenská témata řešeny nezastřenými akcemi různých tříd.

Podívejme se teď na agrární program liberálů podrobněji. Náš legální tisk je ochoten jej vychvalovat. Například

Ekonomičeskaja gazeta „konstatuje, že zemstevní činitelé navrhli agrární program, program daleko radikálnější" (podívejme se!), „než by se dalo čekat, vycházíme-li z obvyklého názoru na nynější stav v zemstvech" (tj. radikálnější z hlediska pánů statkářů?). List pokračuje: „To dokazuje, že politická skupina zemstevních činitelů má politický takt a zároveň dobře chápe, co se kolem nás děje..."[28]

Takt a pochopení pánů statkářů tkví v tom, že když začali do agrárních vztahů aktivně a jednoznačně zasahovat sami rolníci, statkáři se hned ozvali, že jsou nutné zásahy státu. Znovu se opakuje stará historie! V Rusku zasahoval stát do agrárních vztahů neustále: když to byly zásahy ve prospěch vyšších tříd, říkalo se tomu v policejním žargónu „pořádek"; když se začíná zasahovat zdola, mluví se o „nepořádcích". Dovolte však, jaké zásahy si statkáři vlastně přejí? Z jejich programu je zřejmé, že jde výhradně o zásahy do vztahů držby půdy a užívání půdy. Všechna jejich opatření, od výkupu přilehlých pozemků až po úvěr a výměnu pozemku, se týkají výhradně těch, kdo na půdě hospodaří, tj. různých kategorií vlastníků. Co však zemědělští dělníci, kteří nemají vlastní hospodářství? Vždyť již v 90. letech minulého století bylo u nás v Rusku jen v padesáti „vnitrozemských" guberniích napočítáno nejméně *tři a půl miliónu* zemědělských dělníků a nádeníků, pro něž byla zemědělská námezdní práce hlavním zdrojem obživy. Nyní je počet zemědělských námezdních dělníků nepochybně ještě větší; přitom převážná většina těchto dělníků nemá žádné nebo jen velmi malé vlastní hospodářství. Vedle těch, kdo nemají vlastní dům a hospodářství, bylo již před desetí lety v uvedených guberniích, které mají přibližně deset miliónů rolnických *hospodářství,* zjištěno přes tři milióny hospodářství bez koňského potahu. To všechno jsou hospodáři jen podle jména. Mají životní zájem na vyšších mzdách, kratší pracovní době a hygieničtějších pracovních podmínkách. Páni statkáři se prozřetelně nezmiňují o za-

sahování do vztahů mezi najímateli a dělníky. A můžeme si být jisti, že na takové zasahování nikdo ani vážně nepomyslí, dokud nezasáhnou sami zemědělští dělníci.

My, sociální demokraté, musíme *tomuto* zasahování věnovat maximální pozornost. Vyžadují to bezprostřední praktické zájmy hnutí i naše obecné zásady. Buržoazně demokratický charakter ruského liberalismu a ruského narodnictví se projevoval a projevuje mimo jiné právě v tom, že zájmy drobného zemědělství zcela zastiňují zájmy zemědělské námezdní práce. Přesvědčený narodnik, ale občas i „socialista-revolucionář" je samozřejmě ochoten to pokládat za zcela přirozené, protože úloha námezdní práce je „druhořadá" (v jeho představách, ne však v životě mužíků), protože „občinové tradice", „názory na práci" a „rovné užívání půdy" se budou dále vyvíjet a zároveň s tímto vývojem *by mohla* zcela odpadnout úloha námezdní práce. I kdyby však byla tato ochota zdůvodňována sebevřelejšími a sebeupřímnějšími, socialisticky vyznívajícími projevy, ve skutečnosti svědčí pouze a jedině o maloburžoazním, omezeném rozhledu. Takové iluze, jež chová jak ruský rolník, tak ruský inteligent, jsou maloměšťácké. Květy těchto narodnických iluzí jsou právě těmi imaginárními květy, které zdobí některé z okovů spoutávajících pracující lidstvo; a sociálně demokratická kritika musí nemilosrdně trhat tyto květy „ne proto, aby člověk vlekl dál bezútěšné okovy nezkrášlené fantazií, nýbrž aby tyto okovy odhodil a utrhl živý květ"[29].

Vřele sympatizujeme s rolnickým hnutím. Kdyby se rolnictvu s naší pomocí podařilo revoluční cestou vzít statkářům *všechnu* jejich půdu, považovali bychom to za velký úspěch pro celý společenský vývoj Ruska i pro ruský proletariát. Ale i kdyby k tomu nakrásně došlo, *i potom* by mohl počet zemědělských námezdních dělníků nanejvýš dočasně klesnout, rozhodně by však nemohla masa těchto dělníků zmizet. *I potom* by vlastní zájmy zemědělských námezdních dělníků zůstaly jejich vlastními zájmy.

Předání půdy rolníkům by v Rusku ani v nejmenším nezlikvidovalo převahu kapitalistického způsobu výroby, naopak by vznikla širší základna pro jeho rozvoj a tím by se přiblížil spíše italskému typu než americkému. Ani v nejmenším by nezmizely dosavadní obrovské majetkové rozdíly mezi rolníky, které jsou málo patrné jedině proto, že feudálně absolutistické zřízení utlačuje veškeré rolnictvo. Rozšíření vnitřního trhu, rozvoj směny a zbožního hospodářství v novém rozsahu, rychlý růst průmyslu a měst, všechny tyto nevyhnutelné důsledky zlepšeného postavení rolníků by nezbytně stupňovaly majetkové rozdíly. Čím více podléháme v tomto směru iluzím, tím rázněji je musí sociální demokracie potírat, chce-li skutečně zastupovat zájmy dělnického hnutí v jeho celku, a ne zájmy dělnického hnutí pouze v jednom jeho stadiu*.

Dokud nebude uskutečněn úplný socialistický převrat, nemohou žádná seberadikálnější a seberevolučnější opatření agrárních reforem odstranit třídu zemědělských námezdních dělníků. Vidina přeměny všech lidí v maloburžoy je svou reakčností nechutná. A proto musíme už nyní rozvíjet třídní uvědomění zemědělských námezdních dělníků, usilovat o to, aby měli samostatnou třídní organizaci. Vlna stávek ve městech se může a musí přelít na venkov nejen v podobě rolnických povstání, ale i v podobě opravdových dělnických stávek, zejména v době senoseče a o žních. Požadavky naší dělnické části programu, které ve spoustě případů vznášejí vůči svým zaměstnavatelům dělníci ve městech, musí klást, příslušně obměněné podle rozdílných životních podmínek, také zemědělští dělníci. Je třeba využít toho, že v Rusku nebyly dosud vydány žádné zvláštní zákony, které by zemědělského dělníka proti městskému dělníkovi diskriminovaly (nepočítáme-li zákon o svévolném opuštění práce). Je třeba postarat se o to, aby vlna proletářského elánu zanesla proletářské smýšlení a prole-

* Srov. Marxův článek z roku 1846, uvedený dále. (Viz tento svazek, s. 73—79.) *Red.*

tářské metody boje právě mezi zemědělské dělníky a nádeníky.

Maloburžoazní vrstva vesnického obyvatelstva, rolnictvo ve vlastním a úzkém slova smyslu, musí být v určitých dějinných obdobích nezbytně revoluční. Jeho dnešní revolučnost nevyhnutelně vyplývá ze všech podmínek „starého pořádku", a my ji musíme intenzívně podporovat a rozvíjet. Právě tak nevyhnutelně bude však ze životních podmínek za nového řádu v novém, svobodném kapitalistickém Rusku vyplývat, že část vesnické maloburžoazie přejde na stranu „pořádku", a stane se to tím dříve, čím více půdy odejmou rolníci statkářům. Rovněž na vesnici může být skutečnou revoluční třídou, za všech podmínek důsledně revoluční třídou jedině zemědělský proletariát. Udělat ze živořícího, zakřiknutého mužika svobodného, energického evropského sedláka je obrovská demokratická vymoženost, ale my socialisté ani na okamžik nezapomeneme, že tato vymoženost reálně přispěje k úplnému osvobození lidstva od jakéhokoli útlaku jen tehdy a jen do té míry, v jaké bude stát proti sedlákovi uvědomělý, svobodný a organizovaný zemědělský proletář.

Páni liberální statkáři se ani slůvkem nezmiňují o zemědělském dělníkovi. Pokud jde o zámožného rolníka, mají starost jen o to, aby z něho co nejrychleji a s co nejmenší škodou pro svou kapsu (snad bude správnější, řekneme-li: pokud možno s užitkem pro vlastní kapsu) udělali svého spojence, samostatného hospodáře, oporu pořádku. Takovou ubohou almužnou by se chtěli vykoupit! Jediné revoluční opatření, tj. konfiskaci údělné půdy, chtějí omezit pouze na *část* této půdy; přitom mají strach označit konfiskaci pravým jménem a mlčí o církevní půdě. Když slibují, že přidělí půdu drobným rolníkům, důsledně trvají na výkupu a ani se nezmíní o tom, kdo za tyto vykupované pozemky zaplatí. Pokládají patrně za samozřejmé, že platit bude mužik, jako ostatně platil už při neblaze proslulém výkupu v roce 1861. Od jejich přidělování půdy lze čekat

jen to, že statkáři prodají za přemrštěné ceny své nejhorší pozemky. Žádné z navrhovaných opatření týkajících se úvěru, združstevňování, výměny pozemků atd. nepřekračuje úzký vlastnický okruh zájmů. Pokud jde o pacht, který patří k nejcitlivějším otázkám rolnického hospodářství, omezují se na zcela mlhavé heslo „udělat v tom pořádek". Do toho lze zahrnout cokoli, dokonce i zvýšení pachtovného pod záminkou jeho úpravy; a my jsme tu už konstatovali, co představitelé vládnoucích tříd rozuměli a rozumějí „pořádkem".

Za nejdůležitější a politicky nejškodlivější bod liberálního programu však považujeme ten, který pojednává o „zprostředkovacích komisích složených ze zástupců veřejnosti a státu". Způsob provedení agrární reformy je nesmírně důležitý, neboť právě na něm konkrétně a reálně závisí, do jaké míry bude tato reforma opravdová. Od narodniků jsme převzali i v této otázce (stejně jako v mnoha jiných) zvyk věnovat pozornost hlavně ekonomickému efektu a přehlížet přitom nebo podceňovat aspekt politický. Toto hledisko je přirozené u maloburžoy, je pochopitelné u „hospodáře", avšak u sociálního demokrata je absolutně nepřípustné. Přesuny uvnitř tříd nebo kategorií hospodářů či vlastníků nic pro sociálního demokrata neznamenají, nejsou-li současně politickým přínosem usnadňujícím třídní boj proletariátu. Z hlediska maloburžoazní fantazie jsou důležité všechny návrhy na „rovné užívání půdy" apod. Z hlediska sociálního demokrata jsou všechny návrhy tohoto druhu neplodným a škodlivým mudrováním, které odvádí společenské vědomí od reálných podmínek reálných demokratických vymožeností. Sociální demokraté budou mít vždy na paměti, že vládnoucí třídy se vždy a všude snaží rozdělit a zkorumpovat pracující hospodářskými almužnami. Tuto politiku mohou zvlášť snadno uskutečňovat a také ji zvlášť obratně uskutečňují při pozemkové reformě.

Tím důsledněji a energičtěji musíme prosazovat *základní*

požadavek našeho agrárního programu — ustavení revolučních rolnických výborů, které by samy realizovaly skutečně zásadní (ne však „zásadní“ ve statkářském pojetí) agrární reformu. Jinak se každá agrární reforma nutně a nevyhnutelně zvrátí v další podvod, v další past, podobně jako smutně proslulá „reforma“ z roku 1861. Vždyť „zprostředkovací komise složené ze zástupců veřejnosti(?) a státu“ nejsou nic jiného než chystaná léčka. „Veřejností“ rozumíme statkáře, „státem“ byrokracii. Komise složené ze zástupců „veřejnosti a státu“ jsou pouhými komisemi *statkářů a úředníků.*

To je bod, do něhož musíme okamžitě přenést těžiště naší agitace na vesnici. Slyšíte, rolníci? Znovu vám chtějí někteří lidé prokázat dobrodiní byrokratickou cestou, „uspořádat“ váš život tím, že do něho budou zasahovat statkáři, „vykoupit“ pro vás půdu podle vzoru předchozího neblahého výkupu! Statkáři jsou tak převelice dobrotiví: když vidí nebezpečí, že jim bude půda zabavena bez náhrady, jsou velkomyslně ochotni *prodat* ji, ovšem za výhodné ceny... Souhlasíte s takovým zasahováním statkářů a úředníků? Nebo chcete zasáhnout *sami* a sami si uspořádat svobodný život? Pak se spojte s městským proletariátem, bojujte za republiku, připravujte povstání, které vám přinese revoluční vládu a revoluční rolnické výbory!

Vperjod, č. 15
20. (7.) dubna 1905

Podle textu listu Vperjod porovnaného s rukopisem

MARX O AMERICKÉM „NOVÉM DĚLENÍ PŮDY“

Ve 12. čísle listu Vperjod* jsme se zmínili o Marxově vystoupení proti Kriegemu v agrární otázce. Nebylo to v roce 1848, jak je chybně uvedeno v článku soudruha —ъ, nýbrž v roce 1846. Marxův spolupracovník Hermann Kriege, tehdy ještě velmi mladý, se v roce 1845 vystěhoval do Ameriky a založil tam časopis Volks-Tribun (Tribun lidu)[30], který měl propagovat komunismus. Avšak Hermann Kriege svou propagandou komunistickou stranu tak kompromitoval, že Marx byl nucen jménem německých komunistů rázně proti ní vystoupit. Kritika Kriegeho tendence, která byla otištěna v časopisu Westphälische Dampfboot[31] a znovu publikována v druhém svazku Mehringova vydání Marxových spisů, je pro dnešní ruské sociální demokraty velmi poučná.

Tehdy totiž sám proces amerického sociálního hnutí stavěl do popředí agrární otázku, podobně jako nyní v Rusku; přitom nešlo vůbec o vyspělou kapitalistickou společnost, ale o vytvoření počátečních, základních podmínek pro skutečný rozvoj kapitalismu. Tato poslední okolnost je zvlášť důležitá pro porovnání Marxova postoje k americkým myšlenkám „nového dělení půdy“ a vztah ruských sociálních demokratů k současnému rolnickému hnutí.

Kriege neuveřejňoval ve svém časopisu žádné podklady, které by umožnily analyzovat konkrétní sociální zvláštnosti amerického zřízení a pochopit skutečný charakter tehdejšího hnutí agrárních reformátorů usilujících o zru-

* Viz Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 359—360. *Red.*

šení renty. Místo toho zahaloval Kriege (tak jako naši „socialisté-revolucionáři") otázku agrární revoluce do okázalých, nabubřelých frází. „Každý chuďas," psal Kriege, „bude okamžitě přeměněn v užitečného člena lidské společnosti, jakmile se mu poskytne příležitost produktivně pracovat. Tato příležitost se mu však navždy zajistí tím, že mu společnost dá kousek půdy, který by jemu a jeho rodině skýtal obživu. Jestliže se tato ohromná plocha (totiž 1400 miliónů akrů státních pozemků v Severní Americe) vyčlení ze sféry obchodu a rozdělí se v omezených přídělech pracujícím*, učiní se tím naráz přítrž veškeré bídě v Americe..."

Marx to komentuje takto: „Byli bychom se od Kriegeho přece jenom nadáli aspoň tolik pochopení, že není v moci zákonodárců dekretem zabránit, aby se jím vytoužené patriarchální poměry nevyvíjely dál směrem k průmyslovým, nebo znovu uvrhnout průmyslové a obchodní státy východního pobřeží do patriarchálního barbarství."

Máme tedy před sebou skutečný plán amerického nového dělení půdy: vyčlenění velké plochy půdy ze sféry obchodu, právo na půdu, omezení rozsahu vlastnictví půdy nebo jejího užívání. A Marx od počátku realisticky kritizuje utopičnost, zdůrazňuje nevyhnutelnost přeměny patriarchálního řádu v průmyslový, tj. nevyhnutelnost rozvoje kapitalismu, budeme-li mluvit dnešním jazykem. Bylo by však velkou chybou, kdybychom se domnívali, že utopické blouznění lidí zapojených do hnutí Marxe nutí, aby zaujal odmítavý postoj k hnutí vůbec. Nic takového. Již tehdy, na samém počátku své literární dráhy, dovedl Marx oddělovat reálný pokrokový obsah hnutí od jeho falešného ideologického roucha. V druhém oddílu své kritiky, nadepsaném Ekonomie (tj. politická ekonomie)

* Vzpomeňte si, co psal list Revoljucionnaja Rossija[32] od 8. čísla o přesunu půdy od kapitálu k práci, o významu státních pozemků v Rusku, o rovném užívání půdy, o buržoazní myšlence včlenění půdy do obchodu aj. Úplně jako Kriege!

listu Volks-Tribun a jeho postoj k mladé Americe, Marx napsal:

„Uznáváme plně, že americké národní hnutí za reformu má své historické oprávnění. Víme, že kdyby se cíle tohoto hnutí uskutečnily, posílilo by to sice v dané chvíli industrialismus moderní buržoazní společnosti, ale kdyby byly tyto cíle plodem proletářského hnutí, kdyby to byl útok na pozemkové vlastnictví vůbec a na jeho americkou podobu zvlášť, muselo by toto hnutí ve svých důsledcích později nutně směřovat ke komunismu. Kriege, který se spolu s německými komunisty v New Yorku připojil k hnutí proti pozemkové rentě (Anti-Rent-Bewegung), opentluje tento holý fakt obvyklými květnatými frázemi, ale samotným obsahem hnutí se nikde nezabývá. Dokazuje tím, že nemá nejmenší ponětí o souvislosti mezi mladou Amerikou a americkými poměry. Chceme uvést ještě jeden příklad, jak Kriege ověnčuje nabubřelými frázemi agrární plány na parcelaci pozemkového vlastnictví v americkém měřítku.

V 10. č. časopisu Volks-Tribun se praví v článku Co chceme[352]: ‚Oni' — totiž stoupenci amerického národního hnutí za reformu — ‚nazývají půdu společným dědictvím všech lidí... a žádají, aby byla na základě zákonodárné moci lidu učiněna taková opatření, aby 1400 miliónů akrů půdy, které ještě nepadly do rukou zlodějských spekulantů, zůstalo zachováno celému lidstvu jako nezcizitelný společný majetek.' Aby se toto ‚společné dědictví', tento ‚nezcizitelný společný majetek všech lidí' ve své celistvosti zachoval celému lidstvu, přijímá Kriege plán Národního sdružení pro reformu: ‚Každému rolníkovi, ať pochází z kterékoli země, přidělit k obživě 160 akrů americké půdy.' Čili, jak je to vyjádřeno v článku Odpověď Conzemu v č. 14[351]: ‚Z tohoto ještě nedotčeného majetku lidu nemá nikdo dostat do držby víc než 160 akrů půdy, a i to jen pod tou podmínkou, že je bude sám obdělávat.' Aby tedy půda zůstala ‚nezcizitelným společným majetkem', a to ‚všech

lidí', má se začít bezodkladně rozdělovat. Kriege si přitom představuje, že by mohl nutné důsledky tohoto dělení, a to koncentraci, rozvoj průmyslu atd., zakázat zákony. Pro něho je 160 akrů neměnnou mírou, jako kdyby hodnota takové výměry se nelišila podle kvality půdy. ‚Rolníci' budou muset mezi sebou i s jinými směňovat ne-li půdu, tedy aspoň produkty této půdy, a jakmile k tomu jednou dojde, ukáže se brzy, že jeden ‚rolník' i bez kapitálu, jenom na základě své práce a s větší přirozenou plodností svých 160 akrů dokáže zase udělat z druhého svého čeledína. A pak, není to jedno, zda ‚do rukou loupeživých spekulantů padne' ‚půda' nebo produkty půdy? Vezměme však na chvíli Kriegeho dar lidstvu vážně. Těch 1400 miliónů akrů má zůstat zachováno jako ‚nezcizitelný společný majetek všech lidí'. A to tak, že na každého rolníka má připadnout 160 akrů. Z toho se dá vypočítat, kolik je podle Kriegeho ‚všech lidí' — přesně $8^3/_4$ miliónu ‚rolníků', a počítáme-li, že každý má pětičlennou rodinu, je to dohromady $43^3/_4$ miliónu lidí. Rovněž se dá vypočítat, jak dlouho budou trvat ty ‚věčné časy', na které si ‚proletariát jakožto představitel lidstva' může ‚osobovat nárok na všechnu půdu' přinejmenším ve Spojených státech. Poroste-li obyvatelstvo ve Spojených státech i dál tak rychle jako doposud (tj. jestliže se za každých 25 let zdvojnásobí), budou tyto ‚věčné časy' trvat necelých 40 let; do té doby bude oněch 1400 miliónů akrů zabráno a příštím generacím nezbude už nic, nač by si mohly ‚osobovat nárok'. Ale protože rozdávání půdy zdarma by velmi zvětšilo přistěhovalectví, mohly by se Kriegeho ‚věčné časy' odebrat na věčnost ještě dřív. Zejména uvážíme-li, že by půda pro 44 miliónů nestačila vyřešit ani dosavadní pauperismus v Evropě, protože tam patří mezi chudáky každý desátý člověk a jen na britských ostrovech by se jich našlo 7 miliónů. Podobnou politickoekonomickou naivnost najdeme v č. 13, a to v článku Ženám[350], kde Kriege míní: kdyby prý město New York dalo k dispozici svých 52 000 akrů na

Long Islandu, úplně by to stačilo ‚ihned' a navždy zbavit celý New York veškerého pauperismu, bídy a trestné činnosti.

Kdyby Kriege chápal hnutí za uvolnění půdy jako první formu proletářského hnutí, za určitých okolností nutnou, jako hnutí, z něhož se na základě životního postavení třídy, ze které vychází, nutně musí vyvinout hnutí komunistické, kdyby byl ukázal, jak komunistické tendence v Americe musely původně vystupovat v této agrární formě, na první pohled odporující veškerému komunismu, pak by se proti tomu nedalo nic namítat. Jenže on prohlašuje tuto formu hnutí určitých, skutečných lidí, která má jen omezený význam, za věc lidstva vůbec, vydává ji za poslední, nejvyšší cíl celého hnutí vůbec, a tak proměňuje určité cíle hnutí ve vyslovený bombastický nesmysl. V témž článku (č. 10) pěje dál svůj vítězný zpěv: ‚Tím by se tedy konečně splnily staré sny Evropanů, na této straně oceánu by pro ně byla připravena země, kterou by stačilo jen osídlit a prací vlastních rukou zúrodnit, a pak by mohli všem tyranům světa vmést pyšně do tváře: To je *moje* chýše, již jste nestavěli, krbu *mého* teplo, jež mi závidíte.'

Mohl klidně připojit: To je *moje* hromada hnoje, kterou jsme si udělali já, moje žena, mé dítky, čeledín, děvečka a můj dobytek. Kterým Evropanům se to tu splňují ‚sny'? Rozhodně ne komunistickým dělníkům, leda zkrachovaným kramářům a řemeslníkům nebo rolníkům, kteří přišli na buben, ti tak ještě touží po štěstí stát se znovu v Americe maloburžuy a rolníky. A jaké ‚přání' že se to má uskutečnit s pomocí oněch 1400 miliónů akrů půdy? Žádné jiné než to, aby se všichni lidé stali soukromými vlastníky, a to je právě tak uskutečnitelné a komunistické jako přání přeměnit všechny lidi v císaře, krále a papeže."

Marxova kritika je sžíravá a sarkastická. Pranýřuje Kriegeho právě za ty aspekty jeho názorů, které dnes pozorujeme u našich „socialistů-revolucionářů": za přemíru frází, za maloburžoazní utopie servírované jako vrcholný

revoluční utopismus a za nepochopení reálných základů soudobé hospodářské soustavy a jejího vývoje. Marx byl tehdy teprve *budoucím* ekonomem, přesto však s obdivuhodnou prozíravostí vysvětluje úlohu směny a zbožního hospodářství. Rolníci, konstatuje Marx, budou muset směňovat ne-li půdu, tedy alespoň produkty této půdy, a tím je řečeno všechno! Celou tuto formulaci otázky lze ve velmi, velmi mnohém aplikovat na ruské rolnické hnutí a jeho maloburžoazní „socialistické" ideology.

Pochopitelně Marx ani zdaleka toto maloburžoazní hnutí jednoduše „nepopírá", ani ho doktrinářsky neignoruje a nebojí se, tak jako mnoho školometů, potřísnit si ruce stykem s revoluční maloburžoazní demokracií. Marx se nelítostně vysmívá tomu, do jakého nesmyslného ideologického hávu je zahalováno toto hnutí, a snaží se s materialistickou střízlivostí zjistit jeho *skutečný* historický obsah a jeho nevyhnutelné důsledky, které musí vyplynout z objektivních podmínek, nezávisle na vůli a vědomí, blouznění a teoriích těch či oněch jednotlivců. Proto nemá námitky proti tomu, aby komunisté toto hnutí podporovali, ale naopak tuto podporu plně schvaluje. Marx se staví k věci jako dialektik, tj. zkoumá hnutí všestranně, přihlíží k minulosti i budoucnosti, a proto si uvědomuje revoluční stránku útoku na pozemkové vlastnictví, proto vidí v maloburžoazním hnutí svéráznou počáteční formu proletářského, komunistického hnutí. Čeho byste rádi tímto hnutím dosáhli, říká Marx na adresu Kriegeho, toho nedocílíte, a bratrství bude vystřídáno buržoazní izolovaností, nezcizitelnost rolnických přídělů včleněním půdy do sféry obchodu, úder proti zlodějsky si počínajícím spekulantům rozšířením základny pro kapitalistický vývoj. Avšak kapitalistické zlo, jemuž se marně chcete vyhnout, je z historického hlediska dobrem, neboť neobyčejně urychlí společenský vývoj a mnohonásobně přiblíží nové, vyšší formy komunistického hnutí. Rána zasazená pozemkovému vlastnictví usnadní další nevyhnutelné údery proti vlastnictví vůbec;

revoluční akce nižší třídy za přeměnu, poskytující velice skromný blahobyt zdaleka ne všem, usnadní další nevyhnutelnou revoluční akci nejnižší třídy za přeměnu, která skutečně zajistí plné lidské štěstí všem pracujícím.

My ruští sociální demokraté si musíme vzít příklad z toho, jakým způsobem vystoupil Marx v této otázce proti Kriegemu. Skutečný maloburžoazní charakter soudobého rolnického hnutí v Rusku je nesporný; musíme to usilovně vysvětlovat a nebrat přitom ohled na nic, musíme nesmlouvavě potírat všechny iluze, které chovají v tomto směru nejrůznější „socialisté-revolucionáři" nebo primitivní socialisté. Naším stálým cílem, který ani na chvíli nepustíme ze zřetele, musí být zvláštní organizace samostatné strany proletariátu, usilující přes všechny demokratické převraty o úplnou socialistickou revoluci. Byli bychom však nepolepšitelnými šosáky a pedanty, kdybychom se proto odvraceli od rolnického hnutí. Ne, revolučně demokratický ráz tohoto hnutí je nepochybný, a my je musíme ze všech sil podporovat, rozvíjet, vnášet do něho politické uvědomění a třídní vyhraněnost, vést je dál kupředu, jít s ním ruku v ruce až do konce, neboť směřujeme mnohem dále než každé rolnické hnutí, chceme rozhodně skoncovat se samým dělením společnosti na třídy. Stěží se najde na světě jiná země, v níž by rolnictvo tak strádalo, tak bylo deptáno a ponižováno jako v Rusku. Čím bezútěšnější byl tento útlak, tím ráznější teď bude procitnutí rolnictva, tím nepřemožitelnější bude jeho revoluční nápor. Úkolem uvědomělého revolučního proletariátu je tento nápor ze všech sil podporovat, aby nenechal ze starého, proklatého, feudálně absolutistického, porobeného Ruska kámen na kameni, aby zformoval nové pokolení svobodných a smělých lidí, aby vytvořil novou, republikánskou zemi, v níž se široce rozvine náš proletářský boj za socialismus.

Vperjod, č. 15
20. (7.) dubna 1905

Podle textu listu Vperjod porovnaného s rukopisem

USVĚDČENÁ RADA

Právě vyšlo jako separát usnesení rady strany, přetištěné z 95. čísla Jiskry, s datem 7. dubna 1905 a vydané v Ženevě[175]. Toto usnesení je úplnou spletí „úchylek od pravdy". Povšimněme si těch nejpodstatnějších*.

Dovídáme se, že rada se starala o to, aby vnitřní boj ve straně nenahlodával její jednotu. To není pravda. Na základě nevyvrácených a nevyvratitelných dokumentů musí všichni členové strany vědět, že je to už více než rok, co v lednu 1904 členové ústředního výboru Lenin a Vasiljev v radě navrhovali, aby byla celá strana vyzvána k zastavení bojkotu a ukončení stavu, kdy si prostředky celé strany tajně přivlastňují kroužky**. *Rada jejich návrh zamítla.* Místo toho se přímo podílela na *tajném rozkolu,* neboť sankcionovala boj tajné organizace menšiny[33] za „kooptaci". Jak je nyní průkazně potvrzeno, trval tento boj od II. sjezdu, tj. od srpna 1903, do listopadu nebo prosince 1904.

Od ledna 1904 tedy rada nebyla nejvyšším orgánem strany, nýbrž nástrojem tajné organizace menšiny***. Že

* V rukopisu: „Jak se dalo čekat, je toto usnesení úplnou spletí nejhrubšího překrucování pravdy. Snadno se o tom přesvědčí každý, kdo si dá tu práci a samostatně prostuduje už před časem vydané dokumenty, seznamující všechny s touto otázkou. Spokojíme se s tím, že jen ve stručnosti ukážeme hlavní ‚úchylky od pravdy', jichž se dopustila naše ‚rada'."

V této poznámce a v dalších poznámkách pod čarou jsou nejdůležitější místa, která upravil pro list M. S. Olminskij, citována v původním znění podle rukopisu. *Red.*

** Viz Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 132–134. *Red.*

*** V rukopisu: „Od ledna 1904 tedy rada zcela nestoudně klamala

tato organizace existuje, přiznal při veřejných vystoupeních i v tisku nejen smířlivecký ÚV, ale i sama Jiskra v době, kdy ÚV přešel na stranu menšiny[34].

Jako nástroj tajné organizace menšiny se rada všemožně snažila, aby se vyhnula* sjezdu celé strany, který žádaly výbory.

Celého půldruhého roku byla práce sociální demokracie v Rusku brzděna tím, že ji zahraniční menšina** dezorganizovala. Celého půldruhého roku vedly výbory v Rusku nepřetržitý a odhodlaný boj za sjezd, boj proti ženevské radě, která rezoluce výborů buď zatajovala, nebo vracela zpět s nejhrubějšími nadávkami („podvodníci, nechutná komedie, výroba dokumentů na běžícím pásu" — výrazy z dopisu Martova, viz Orlovského brožuru Rada proti straně[135])***. Každý významný krok v tomto urputném boji proti postupu činitelů tajného rozkolu**** je dokumentován v literatuře. Již v říjnu 1904, tj. *před půl rokem,* bylo například v Orlovského brožuře Rada proti straně dokázáno, že se rada bez udání důvodů vyhnula† své povinnosti svolat sjezd. Celá řada výborů strany v Rusku postupně vyslovovala radě a všem ústředním institucím *oficiálně nedůvěru.* Rada si toho však vůbec nevšímala a bez rozpaků stranu urážela. Rada byla nástrojem menšiny. V usnesení ze 7. dubna 1905 nyní přímo přiznává, že je *jedním z účastníků sporu,* přitom se však neostýchala užívat názvu, práv a pravomoci *celostranické* instituce a odmítala vrátit straně man-

celou stranu, neboť nebyla ve skutečnosti radou strany, nýbrž nástrojem tajné organizace menšiny." *Red.*

* V rukopisu: „...aby se podvodem vyhnula...". *Red.*

** V rukopisu za slovem „menšina" následuje: „vysílající do Ruska své náhončí". *Red.*

*** V rukopisu: „...která zcela nestoudně rezoluce výborů zatajovala a byla v tomto ušlechtilém počínání neustále podporována takzvanými smířliveckými členy ÚV". *Red.*

**** V rukopisu: „...proti nedůstojnému a hanebnému postupu hrdinů tajného rozkolu". *Red.*

† V rukopisu: „...se rada podvodem vyhnula". *Red.*

dát, který od ní dostala! Šlo o ustavičné hrubé zneužívání důvěry*.

Když konečně stranické výbory v Rusku, které viděly, že se rada vyhýbá sjezdu, zvolily na třech konferencích „byro" a jeho prostřednictvím *samy svolaly sjezd,* pospíšil si *i ÚV, který přešel na stranu menšiny,* napravit svou chybu**. Když *ruský ÚV,* který s výbory většiny nejenže nesouhlasil, ale dokonce proti nim bojoval, *viděl situaci v Rusku* a poznal skutečnou převahu většiny v Rusku, byl nucen přece jen uznat, že byro výborů většiny si zachovalo při svolávání sjezdu naprostou objektivitu, a musel *se postavit proti radě.* V provolání k celé straně z 12. března 1905[56] se ruský ústřední výbor, jak jsme již konstatovali v tisku a jak to z deklarace vědí všichni ruští pracovníci, *otevřeně staví proti radě,* když v 5. bodu této deklarace prohlašuje, že „rezoluce rady proti sjezdu z 8. března[204] (89. číslo Jiskry) není důvodem, proč by mělo být přerušeno organizování sjezdu".

Co znamená toto prohlášení, které naše rada tak tvrdošíjně zamlčuje? Znamená, že ruský ústřední výbor, který zná situaci v Rusku a zřejmě si ověřil tvrzení zahraniční rady, *pokládá tato tvrzení* za nesprávná***, pokládá vytáčky proti svolání sjezdu za smyšlené, pokládá za *prokázané,* že drtivá většina ruských výborů, které měly možnost do věci proniknout, požaduje sjezd.

Proto tedy naše rada mlčí o prohlášení ÚV, pokud jde o 5. bod deklarace! Vždyť toto prohlášení znamená totéž, jako před celou stranou otevřeně přiznat, že tvrzení rady jsou nepravdivá, přiznat, že rada zfalšovala názory**** celé strany!

* V rukopisu za slovem „důvěry" následuje „a podvádění strany". *Red.*

** V rukopisu: „... uvědomil si ÚV, že jeho taktika je nesprávná a chybná, a pospíšil si ji napravit". *Red.*

*** V rukopisu: „... lživá ...". *Red.*

**** V rukopisu: „... před celou stranou otevřeně přiznat, že tvrzení rady jsou lživá, přiznat, že rada zfalšovala argumenty všeobecně přijatých názorů ...". *Red.*

Zbytečně se proto rada pokouší znovu stranu oklamat tím, že navrhuje porady nebo dohody účastníků sporu. *V Rusku k takové dohodě již došlo.* Ruským ústředím menševiků byl ÚV; otevřeně to prohlásila sama Jiskra ve zprávě[74], že menševické organizace přijaly červencovou deklaraci ústředního výboru[46]. Ruským ústředím většiny bylo byro výborů většiny. *Ruská* ústředí obou účastníků sporu *už uzavřela dohodu o společném sjezdu.* Z toho je zřejmé, že v Rusku se najdou menševici, pro něž je věc strany a jednota strany přece jen něco víc než pro menševiky v zahraničí. Z toho je zřejmé, že i ruští menševici, reprezentovaní svým ústředím, ústředním výborem, odhalují zahraniční radu a odvracejí se od ní. Z toho je zřejmé, že po dohodě ruských ústředí obou účastníků sporu nemůže být ani řeč o nějaké dohodě se zahraniční radou, tj. s džentlmeny sídlícími v Ženevě.

Zbytečně proto používá naše rada budoucí čas, když říká, že bude ústředním výborem svržena. Nejde už o budoucnost, ale o minulost. Pátý bod provolání ÚV ke straně z 12. března 1905 ukazuje všem, kdo jsou s to pochopit smysl toho, co čtou, že svržení je už hotovou věcí. Rusko, reprezentované spojenými ústředími obou stran, svrhlo zahraniční skupinu. Rada strany nezastupuje nyní stranu, nýbrž pouze skupinu Ženevanů*.

Nakolik je toto vylíčení stranických záležitostí pravdivé, vyplyne zvlášť jasně z dalších fakt. Rada prohlašuje, že její usnesení ze 7. dubna 1905 bylo přijato jednomyslně. Když to členové strany čtou, musí si určitě myslit, že usnesení schválili *i dva členové rady za ÚV.* Avšak tato domněnka, kterou se rada pokouší ve čtenářích vzbudit, je velmi problematická**.

* V rukopisu: „Rusko, reprezentované spojeným bolševickým a menševickým ústředím, už svrhlo zahraniční skupinu. Rada strany nezastupuje nyní stranu, nýbrž pouze tři ženevské džentlmeny." *Red.*

** V rukopisu: „...domněnka, kterou se rada pokouší ve čtenářích

Důkaz. Jak jsme již uvedli ve 13. čísle listu Vperjod, nejsme dosud oprávněni zveřejnit dohodu uzavřenou mezi byrem výborů většiny a ústředním výborem. Zároveň nám však bylo sděleno, že přijme-li rada strany usnesení namířené proti svolání III. sjezdu strany, bude třeba zveřejnit alespoň jeden bod této dohody.

Teď se to stalo.

Proto nyní zveřejňujeme první bod nepublikované dohody:

„Dohoda byra výborů většiny a ústředního výboru podepsaná 12. března 1905[37]:

Bod první: Organizační výbor složený ze zástupců ústředního výboru a byra výborů většiny uspořádá bez ohledu na tu či onu rezoluci rady o svolání sjezdu neprodleně III. sjezd strany."

To je snad jasné?

ÚV si zvlášť vymínil*, že se nepodřídí *budoucím* rezolucím rady, ale zatím to nezveřejňoval pro případ, že by rada výjimečně jednala čestně. To znamená, že ruští menševici ještě věřili, že by rada mohla alespoň výjimečně jednat čestně.

Ruští menševici reprezentovaní svým ruským ústředím ztratili už veškeré iluze.

Nyní se tedy plně prokázalo, že sám ÚV, který s radou ve všem sympatizoval, byl nucen svého zahraničního kolegu úplně demaskovat.

Už nám jen zbývá položit čtenářům na závěr malou otázku: co si máme po tom všem myslit o ženevských členech rady, kteří v tisku i při veřejných vystoupeních pro-

vzbudit, *neodpovídá skutečnosti.* Rada se i zde snaží stranu oklamat. Po uzavření dohody z 12. března 1905 reprezentace ÚV v radě *buď vůbec neexistovala, nebo byla radou zfalšována.*" *Red.*

* V rukopisu: „ÚV již předem počítal s tím, že rada znovu stranu oklame. Proto si ÚV zvlášť vymínil...". *Red.*

hlásili*, že usnesení rady ze 7. dubna 1905 bylo v Ženevě přijato jednomyslně?

Vperjod, č. 15
20. (7.) dubna 1905

Podle textu listu Vperjod
porovnaného s rukopisem

* V rukopisu: „...o třech ženevských členech rady, Plechanovovi, Axelrodovi a Martovovi, kteří v tisku i při veřejných vystoupeních prohlásili...". *Red.*

KUPČENÍ S ÚSTAVOU

Jak se právem konstatuje v petrohradských aristokratických kruzích, Bulygin se teď snaží získat čas. Pokouší se co nejvíce oddálit carem slíbené reformy a odbýt je bezvýznamnými kroky, které by vůbec neoklestily moc absolutistického cara a absolutistické byrokracie. Místo ústavy chystá, jak jsme již před časem upozorňovali v listu Vperjod*, poradní sněmovnu bez jakýchkoli práv. Nyní se potvrdila naše slova; jde o text Bulyginova návrhu[324], který přinesl německý liberální list Vossische Zeitung.[35] Autory návrhu jsou podle informací tohoto listu Bulygin, Jermolov, Ščerbatov, Meščerskij, hrabě Šeremetěv a kníže Urusov. Obsah návrhu je tento:

K projednání (nic víc!) a vypracování všech osnov zákonů se zřizují dvě instituce: 1. státní poradní sbor a 2. státní shromáždění. Právo předkládat návrhy zákonů má každý člen státního poradního sboru a nejméně 20 členů shromáždění. Osnovy zákonů projednává a schvaluje shromáždění, potom jsou postupovány poradnímu sboru a nakonec *předkládány ke schválení carovi.* Car rozhodne o formulaci zákonů podle návrhů, anebo je úplně zamítne.

Bulyginova „ústava" tedy samoděržaví vůbec neomezuje, protože ustavuje výhradně poradní sněmovny: horní a dolní! Horní sněmovna neboli státní poradní sbor se skládá z 60 volených členů, kteří jsou voleni na shromážděních šlechty v 60 guberniích (včetně polských), a dále z členů, které jmenuje car z úředníků a důstojníků. Celkový

* Viz Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 376. *Red.*

počet členů nepřesahuje 120 osob. Jsou voleni či jmenováni na tři roky. Zasedání poradního sboru jsou podle jeho vlastního uvážení veřejná nebo neveřejná.

Dolní sněmovna čili státní shromáždění má pouze volené členy (ministři a nejvyšší úředníci mají právo zasedat v obou sněmovnách), a to vždy 10 delegátů za každou ze 34 gubernií se zemstvy* (celkem 340); 8 delegátů ze tří gubernií se zemstevními institucemi, ale bez šlechtických institucí (celkem 24); 8 z devíti severozápadních gubernií (72); po pěti z deseti polských gubernií (50); 5 ze tří pobaltských gubernií (15); 50 za Sibiř; 30 za Kavkaz; 15 za Střední Asii a Zakaspickou oblast; 32 za Finsko; 20 za velká města (Petrohrad — šest delegátů, Moskva — pět, Varšava — tři, Oděsa — dva, Lodž, Kyjev, Riga a Charkov po jednom); 10 za pravoslavné duchovenstvo; po jednom za katolíky, luterány, příslušníky arménské církve, muslimy, židy. Celkem tedy 643 členů. Toto shromáždění volí patnáctičlenný výkonný výbor, jeho předsedu a dva místopředsedy. Členové shromáždění jsou voleni na tři roky. Výkonný výbor je stálá instituce; shromáždění zasedá pouze dvakrát do roka, v únoru—březnu a v říjnu—listopadu. Zasedání jsou podle uvážení shromáždění veřejná nebo neveřejná. Členové shromáždění požívají po dobu svého mandátu imunity. Zvoleni mohou být pouze ruští státní občané starší 25 let, kteří ovládají ruský jazyk slovem i písmem. Dostávají plat 3000 rublů ročně.

Volby jsou organizovány takto: ve 34 guberniích se zemstevním zřízením volí šlechtické shromáždění po dvou členech, guberniální zemstevní shromáždění po třech členech, jeden člen je volen prostřednictvím zvláštních volitelů za města, tři členové jsou voleni prostřednictvím zvláštních volitelů za rolníky a jeden člen rovněž prostřednictvím volitelů za kupce. Obdobně jsou voleni poslanci i za gubernie bez zemstevního zřízení — nebudeme znovu vyjmeno-

* Zemstva — samospráva venkovských obvodů, zavedená roku 1864, zrušená v říjnu 1917. *Čes. red.*

vávat všechny tyto prapodivné byrokratické policejní instituce. Pro ilustraci, jak mají být organizovány nepřímé volby, uvedeme jen způsob volby rolnických poslanců v guberniích se zemstevním zřízením.

Každá volost* volí tři volitele. Ti se scházejí v újezdním městě a *za předsednictví maršálka šlechty* (!) volí tři volitele druhého stupně. Tito volitelé se scházejí v guberniálním městě za předsednictví guberniálního maršálka šlechty a volí tři rolnické poslance výhradně z řad rolníků. Volby jsou tedy třístupňové!

Pan Bulygin nepracuje nejhůř. Nebere plat od cara zbůhdarma. Jak čtenář vidí, jeho ústava je úplný výsměch zastoupení lidu. Absolutistická moc, jak jsme již upozornili, není nijak okleštěna. Obě sněmovny mají výlučně poradní ráz, o všem rozhoduje výhradně car. Jde tedy jen o to, udělat chutě, ale nic nedat. Za prvé je charakter „zastoupení" výhradně *šlechtický, statkářský*. Šlechtici mají mít polovinu hlasů při volbách v horní sněmovně a asi polovinu hlasů v dolní sněmovně — v guberniích se zemstevním zřízením dva delegáti z deseti guberniálních delegátů přímo zastupují šlechtice a tři delegáti zemstevní shromáždění, která jsou v podstatě zase šlechtická. Rolníci byli docela nehorázně z voleb vystrnaděni. Třístupňové volby velmi důkladně prosévají prostý lid, než ho pustí do shromáždění.

Za druhé bije nejvíc do očí, že byli *úplně vyloučeni dělníci*. Celá reprezentace tohoto poslušného parlamentu spočívá na stavovské zásadě. Dělnický „stav" neexistuje a ani existovat nemůže. Městské a kupecké volby propouštějí sítem různých kategorií volitelů jedině průmyslovou a obchodní buržoazii; přitom je nanejvýš poučné, že tato buržoazie je výrazně zatlačována do pozadí i ve srovnání se šlechtou. Carovi sluhové se zřejmě příliš nebojí statkářského liberalismu: jsou dost prozíraví, aby za tímto povrchním libera-

* Volost — venkovský správní okres v předrevolučním Rusku a po revoluci do roku 1928. *Čes. red.*

lismem rozeznali hluboce konzervativní sociální povahu „zdivočelého statkáře"*.

Bude nanejvýš užitečné, seznámíme-li s Bulyginovou ústavou důkladně dělníky a rolníky. Stěží lze názorněji ukázat skutečné snahy a třídní podstatu carské vlády stojící prý nad třídami. Stěží si lze představit lepší materiál k názorným lekcím o všeobecném, přímém a rovném volebním právu s tajným hlasováním.

Bude také zajímavé konfrontovat s touto statkářsko-byrokratickou okleštěnou „ústavou" poslední zprávy o ruských politických stranách. Jeden anglický dopisovatel (který se zřejmě pohybuje ve „společnosti", a proto prostý lid, jako jsou dělníci, nevidí) napočítal kromě extrémních stran, teroristů a reakcionářů, tři strany: 1. konzervativní čili panslavistickou („slavjanofilský" systém: carovi — právo moci, poddaným — právo názoru, tj. zastupitelský sbor s pouhým poradním hlasem); 2. liberální čili „oportunistickou" stranu (vůdce Šipov, program jako u všech oportunistů „na dvou židlích") a 3. radikální *čili* (charakteristické „čili"!) konstituční stranu zahrnující většinu činitelů zemstev, profesorů „a studentů" (?). Program — všeobecné volební právo a tajné hlasování při volbách.

Konzervativci se prý nyní scházejí v Petrohradě, liberálové se sejdou počátkem května v Moskvě a radikálové v téže době v Petrohradě. Vládní kruhy prý považují všeobecné volební právo s tajným hlasováním za totéž jako *„vyhlášení republiky"*. „Radikálové" jsou ze všech stran nejpočetnější.

Bulyginův návrh je tedy zřejmě návrhem konzervativní strany. Osvobožděnovský návrh se velmi podobá programu „radikální čili konstituční" (ve skutečnosti ani trochu radikální a pramálo konstituční) strany. A konečně „liberální", Šipovova strana chce zřejmě trošičku víc, než navrhuje Bulygin, a trošičku méně, než žádají konstitucionalisté.

* Hlavní postava stejnojmenné pohádky M. J. Saltykova-Ščedrina (O tom, jak statkář zdivočel). *Čes. red.*

Na bazaru je živo. Obchody jdou skvěle. Přemrštěné ceny žádají páni z vyšších kruhů i prohnaní páni u dvora. Všechno směřuje k tomu, aby slevili jedni i druzí a pak... si plácli, *dokud nezasáhnou dělníci a rolníci.*

Vláda to dělá mazaně: konzervativce straší liberály, liberály straší „radikálními" osvobožděnovci, osvobožděnovce straší republikou. Přeloženo do jazyka třídních zájmů a hlavního zájmu — vykořisťování dělníků buržoazií — tato hra znamená: pojďte, páni statkáři a kupci, domluvíme se, po dobrém se potichoučku rozdělíme o moc, dokud není pozdě, dokud nevypukla skutečná revoluce lidu, dokud nepovstal všechen proletariát a všechno rolnictvo, které se okleštěnými ústavami, nepřímými volbami a ostatním byrokratickým haraburdím nenasytí.

Uvědomělý proletariát si nesmí dělat žádné iluze. Jedině v něm, jedině v proletariátu podporovaném rolnictvem, jedině v jejich ozbrojeném povstání, jedině v jejich odhodlaném boji pod heslem Svobodu, nebo smrt je záruka, že Rusko se skutečně vymaní z celého zřízení založeného na nevolnictví a absolutismu.

Napsáno 2. (15.) dubna 1905
Otištěno 30. (17.) dubna 1905
v 16. čísle listu Vperjod
Podepsán K —v

Podle textu listu Vperjod
porovnaného s rukopisem

OTEVŘENÝ DOPIS PŘEDSEDOVI RADY SDDSR SOUDRUHU PLECHANOVOVI [65] [36]

Vážený soudruhu!

Dne 4. (17.) dubna oznámil ÚV radě strany, že jmenoval soudruhy Jogansena a Valerjana svými zástupci v radě, a žádal, aby byl pokud možno co nejdříve stanoven termín zasedání rady ve složení, které předpisují stanovy strany.

Protože jsme na tuto žádost neobdrželi odpověď, dovolili jsme si znovu se s ní na Vás obrátit a 22. (9.) dubna jste nám odpověděli, že odmítáte určit termín zasedání rady, dokud budeme „dále porušovat stanovy strany a přisvojovat si funkce rady".

Odmítnutím svolat oficiální zasedání rady se ocitáme v situaci, kdy nemůžeme radě podat řadu informací, a protože s nimi nelze podle našeho názoru déle otálet, jsme nuceni Vás před celou stranou písemně seznámit s nejdůležitějšími prohlášeními, která jsme měli učinit na nejbližším zasedání rady.

1. ÚV oznamuje radě strany, že do 4. (17.) dubna se pro svolání III. sjezdu strany vyslovily tyto plnoprávné organizace strany: petrohradský a moskevský výbor, severní svaz, nižněnovgorodský, tverský, tulský a rižský výbor, sibiřský svaz, voroněžský, saratovský a oděský výbor, kavkazský svaz (8 hlasů), nikolajevský, uralský, orelsko-brjanský, kurský, smolenský, poleský, severozápadní, charkovský a samarský výbor, celkem 21 organizací, které mají společně právo na 48 hlasů. Pro svolání sjezdu se vyslovil rovněž ústřední výbor, který se rozhodl vyslat na sjezd svého delegáta a své zástupce v radě strany.

Od astrachaňského, kazaňského, kubáňského a donského výboru, od báňského a hutního svazu, jekatěrinoslavského

výboru, krymského svazu, Ligy, redakce ústředního orgánu a tří zahraničních členů rady rezoluce buď nepřišly, nebo od nich došly rezoluce vyjadřující nesouhlas se svoláním sjezdu.

A konečně je tu kyjevský výbor, který sice 25. března přijal rezoluci proti sjezdu, hned nato však zvolil delegáta na sjezd a vyslal ho do zahraničí.

Tedy ze 75 hlasů*, reprezentujících na sjezdu celou stranu, se 52 hlasů (bez kyjevského výboru) vyslovilo pro svolání III. sjezdu strany.

Za takových podmínek musí ústřední výbor prostřednictvím svých zástupců v radě strany trvat na tom, aby rada okamžitě splnila formální povinnost vyplývající z 2. článku stanov strany, povinnost svolat sjezd, žádají-li to stranické organizace, které mají dohromady právo na polovinu hlasů na sjezdu.

Protože podle údajů, které má ÚV k dispozici, se pro sjezd nyní vyslovil mnohem větší počet hlasů, než vyžadují stanovy (52 ze 75), musí rada neprodleně a bezpodmínečně svolat sjezd a neklást přitom žádné předběžné podmínky nebo požadavky, které nejsou uvedeny ve stanovách strany.

2. Ústřední výbor je pevně přesvědčen, že tak mimořádně důležitá otázka, jako je svolání sjezdu strany v situaci, kterou nyní prožívá strana a celé Rusko, nemůže být ani přes nejlepší vůli všech členů rady strany řešena jen ryze formální cestou. Stanovy naší strany nejsou v tomto ohledu dostatečně propracované a neříkají například nic o tom, v jaké lhůtě je rada strany *povinna* svolat sjezd, byl-li pro něj odevzdán předepsaný počet hlasů. Ústřední instituce strany jsou v této otázce i v jiných otázkách nuceny sahat k *výkladu* stanov a počítat nejen s formálně vyjádřenou vůlí strany, která, jak je zřejmé z 1. článku, se již vyslovila pro sjezd, nýbrž i s reálnou situací ve straně a v celém Rusku.

ÚV pokládá za svou povinnost informovat radu strany

* Viz seznam plnoprávných organizací, uveřejněný v 89. čísle Jiskry.

o tom, že vývoj krize strany v Rusku dospěl tak daleko, že ustává téměř veškerá stranická práce. Situace ve výborech už nemůže být složitější. Nenajde se téměř jediná taktická či organizační otázka, kvůli níž by v místních organizacích nevznikaly ostré rozpory, přitom většinou ani ne tak pro její podstatu, jako proto, že polemizující patří k různým frakcím strany. Ani rada strany, ani ústřední orgán, ani ÚV nemají u většiny stranických pracovníků nezbytnou autoritu, všude vznikají dvojí organizace, které brzdí práci jedna druhé a diskreditují stranu v očích proletariátu. Soudruhům soustředěným hlavně na publikační činnost, jíž se lze zabývat bez přerušení i v ovzduší nedůvěry projevované značnou částí strany, není snad bezvýchodnost a neudržitelnost situace, která se dnes dotýká celé strany, tak zřejmá jako funkcionářům, kteří práci prakticky provádějí v ústředí, kteří při své činnosti v Rusku narážejí každý den na stále větší obtíže. Přišla chvíle, kdy vývoj vnitřních rozporů našeho stranického života doléhá na úzký, a jak již nyní všichni vidíme, zdaleka ne dokonalý rámec stanov, který nám dal II. sjezd strany[23]. Jsou nutné nové formy, anebo je nutné alespoň změnit staré, a to může udělat jediný zákonodárce sociálně demokratické strany — sjezd strany, protože jemu a jedině jemu přísluší vydávat *všeobecně platné* normy, které nemůže poskytnout žádná konference, žádná dílčí dohoda. Většina výborů v Rusku pochopila, jak je důležité co nejrychleji urovnat krizi ve straně tím, že bude svolán sjezd, a učinila již všechna opatření, včetně voleb a vyslání delegátů, aby se co nejdříve uskutečnil; a to platí nejen o výborech většiny, které se vyslovily pro sjezd předtím, ale i o většině výborů menšiny, skupin a místních kroužků. Strana se vyslovila pro sjezd a vynaložila na jeho přípravu obrovské prostředky a úsilí. Ústřední instituce strany nemají žádné formální právo nyní, kdy o povinnosti svolat sjezd nejsou žádné pochybnosti, oznámení sjezdu odkládat. Jsou morálně povinny učinit ze své strany všechno, aby úsilí, které strana vynaložila, nepřišlo

nazmar. Kdyby se zahraniční pobyt desítek nejaktivnějších soudruhů delegátů, které Rusko dnes tak potřebuje, protáhl na neurčitou dobu, nebo kdyby se dokonce vrátili do Ruska ze sjezdu, který se nekonal jen proto, že soudruzi z ústředního orgánu nechtěli ustoupit od litery stanov ve prospěch jejich smyslu, ve vyšším zájmu zachování jednoty strany, bylo by to nepřípustné mrhání stranickými silami a znamenalo by to, že vedoucí straničtí činitelé nejsou s to vyrovnat se s úkoly, které vyvstaly v životě strany. Když formy zastaraly, když je v nich rostoucí a rozvíjející se straně těsno, nelze vidět záchranu jen v tom, že budeme donekonečna znovu opakovat, že litera zákona je posvátná. To není východisko z krize, jediným východiskem může být jen svolání sjezdu strany.

3. Ústřední výbor na základě 6. článku stanov strany, který mu ukládá, aby organizoval a řídil všechny akce celostranického dosahu, prosazuje své nezadatelné a neomezitelné právo přijímat opatření nutná k přípravám sjezdů strany a vykonávat všechnu praktickou práci související s jejich organizováním. Každý pokus jiných institucí strany zasahovat do této práce pokládá ústřední výbor jako jediné výkonné ústředí strany za porušení stanov strany a odmítá je jako vměšování do svých práv. Pokud jde o práva, která dává 2. článek stanov radě strany při svolávání sjezdů strany, chápe je ústřední výbor tak, že rada oznamuje svolání sjezdu a kontroluje práci, kterou prakticky vykonal ústřední výbor.

Na základě toho, co zde bylo řečeno, ÚV konstatuje, že jeho dohoda s byrem výborů většiny[37] o svolání III. sjezdu strany odporuje stanovám strany jen potud, pokud je v ní vysloven (viz 1. článek dohody) úmysl svolat sjezd i tehdy, nebude-li předtím oficiálně oznámen radou strany.

4. Když byl ÚV 12. března informován o rezoluci 18 plnoprávných organizací strany, nepočítaje v to ÚV, vyslovující se pro svolání III. sjezdu, usnesl se oznámit to radě a odeslal jí toto prohlášení: „ÚV sděluje radě strany,

že dnes (12. března) se 18 plnoprávných výborů strany (nepočítaje ÚV), tj. víc než polovina výborů s rozhodujícím hlasem, jejichž účast na III. sjezdu je zaručena stanovami strany, vyslovila pro svolání III. sjezdu strany. V nejbližší době mají dojít podobné rezoluce od několika dalších výborů. Za těchto okolností pokládá ÚV za nezbytné, aby byl okamžitě svolán sjezd, a žádá radu strany, aby oznámila jeho svolání a schválila příslušná usnesení. Všechny doklady, které má k této otázce ÚV, budou v nejbližší době zaslány radě strany." Zároveň ÚV již 10. března uložil svému důvěrníkovi soudruhu Vadimovi, aby ihned odcestoval do zahraničí a informoval tam o situaci radu strany, v níž měl na základě zmocnění zasedat za ústřední výbor. Nešťastnou shodou okolností byl soudruh Vadim před překročením hranic zatčen. Pokud jde o citovaný dokument, v němž ÚV konstatuje, že existují rezoluce zavazující radu, aby okamžitě oznámila svolání sjezdu, tento dokument podle neoficiálních informací, které dostali členové ÚV soudruzi Jogansen a Valerjan 4. (17.) dubna tohoto roku od soudruha Dejče, vůbec nedošel. Později soudruh Dejč toto sdělení opravil a prohlásil, že dokument do Locarna došel, ale až po zasedání rady, které se konalo 7. dubna. Protože nám, zástupcům ÚV, nebylo dovoleno zúčastnit se zasedání rady, nemáme možnost zjistit, proč bylo toto prohlášení ÚV předáno členům rady s takovým zpožděním. Ale i kdyby došlo do Locarna po zasedání tří členů rady, měli se soudruzi z ústředního orgánu a pátý člen rady vzhledem k závažnosti dokumentu konstatujícího, že existují důvody pro svolání sjezdu, okamžitě sejít a přijmout usnesení předepsané stanovami strany, nebo alespoň zadržet uveřejnění usnesení ze 7. dubna, jestliže nepřijel zástupce ÚV, zatčený před hranicemi.

5. Ústřední výbor neuznává pravoplatnost usnesení rady strany, přijatých od února 1905, neboť po ukončení pobytu soudruhů Bema a Vtorova koncem ledna v zahraničí nezmocnil ÚV nikoho, aby jej zastupoval v radě strany. Už

dávno před tímto konfliktem ÚV se zahraničními členy rady, totiž 14. února 1904, bylo na plenární schůzi ÚV přijato usnesení[206] vykládající 4. článek stanov o zastoupení ÚV v radě v tom smyslu, že členy rady za ÚV zmocňuje celé kolegium a že ani členové ÚV, kteří jsou z toho či onoho důvodu v cizině, nejsou oprávněni účastnit se zasedání rady, nebyla-li o tom vydána rezoluce plenárního zasedání ústředního výboru.

Toto komentující usnesení ÚV se stalo základem pro zastoupení ÚV v zahraničí a od února 1904 vystupovali všichni zástupci ÚV bez výjimky v radě strany teprve poté, když byli předtím schváleni plenárním zasedáním ústředního výboru. Soudruzi Glebov a Lenin, soudruh Glebov po svém druhém příjezdu do zahraničí, soudruh Bem, bývalý zástupce ÚV v radě před svým návratem do Ruska, soudruh Vtorov, který v lednu odjel do zahraničí s právem jednat o určitých otázkách s redakcí ústředního orgánu a účastnit se zasedání rady, ti všichni dostali své zplnomocnění od plenárního zasedání ÚV, a nikoli od některého z členů ÚV nebo od svého předchůdce, který zastupoval ÚV v radě strany předtím. K tomu, aby přijal zmíněné usnesení ze 14. února 1904 a důsledně je dodržoval v celé další praxi, přiměla ústřední výbor okolnost, že takový způsob zastoupení ÚV v radě byl jediným prostředkem, jak předejít tomu, že by jménem ÚV vystupovali v radě strany soudruzi, kteří nemají dostatečně těsné spojení s ÚV a nejsou podrobně obeznámeni s jeho politikou ve všech otázkách stranického života. A nejen to: jmenování dvou členů rady *výhradně plenárním zasedáním ÚV* bylo jediným prostředkem, jak ústřední instituci, jež pracuje v Rusku, zajistit v radě strany vliv alespoň trochu adekvátní vlivu soudruhů z ústředního orgánu, kteří jsou v radě v převaze nejen početně, ale i vzhledem k autoritě, kterou někteří z nich mají díky svému dlouholetému významnému boji v prvních řadách nejen ruské, nýbrž i mezinárodní sociální demokracie. Ústřední výbor vždy měl tyto soudruhy, členy

rady, v náležité úctě, nesplnil by však své povinnosti vůči celé straně, kdyby třeba jen po krátkou dobu trpěl tak pozměněné složení rady strany, že by o věcech rozhodovalo kolegium složené výhradně ze soudruhů, kteří jsou sice velmi zasloužilí a vážení, určité okolnosti jim však nedovolují bezprostředně se podílet na praktické práci v Rusku. Protože naše žádost, aby byl stanoven termín zasedání rady, byla zamítnuta, nemohli jsme se přesvědčit, proč soudruh Dejč, kterého soudruh Vtorov jmenoval prozatímním zástupcem ÚV v zahraniční „technické komisi", usoudil, že může vystupovat v radě strany jménem ÚV, s jehož prací v Rusku neměl vůbec nikdy nic společného. ÚV prohlašuje toto vystoupení soudruha Dejče za neplatné, protože nebylo předběžně schváleno ÚV; a i kdybychom připustili, že soudruh Vtorov (tehdy ještě jen důvěrník ÚV), nebo dokonce některý člen ÚV soudruha Dejče požádal, aby zastupoval ÚV v radě strany, na nelegálnosti postavení soudruha Dejče se tím nic nemění, neboť uvedené zplnomocnění může schválit pouze zasedání ÚV, což se v případě, kdy ÚV v radě zastupoval soudruh Dejč, nestalo. Na základě toho, co zde bylo uvedeno, považuje ÚV všechna usnesení rady strany přijatá po ukončení pobytu soudruhů Bema a Vtorova v zahraničí za usnesení učiněná bez jakékoli účasti ÚV a žádá revizi všech otázek na novém zasedání, kam budou pozváni pravoplatní zástupci ÚV.

6. Ústřední výbor nepřiznává radě strany právo soudit kteroukoli ústřední instituci a požadovat, aby se bezpodmínečně podřídila všem usnesením rady. Podle stanov je úkolem rady koordinovat a sjednocovat činnost ÚV a redakce ústředního orgánu, dojde-li však ke konfliktu mezi jednou z ústředních institucí a radou, může, jak je vidět, vyřešit konflikt jedině mimořádný sjezd strany. Hlas rady strany nemůže být v neshodách mezi ní samou a kteroukoli ústřední institucí hlasem rozhodujícím, neboť pak by byla rada současně soudcem i účastníkem sporu. Když tedy odmítla

svolat své zasedání za účasti zástupců ústředního výboru, znamená to, že ÚV byl třemi členy rady (členy redakce ústředního orgánu) ve skutečnosti nejen odsouzen, nýbrž také rovnou potrestán odnětím práva být zastoupen v radě strany, které je při respektování stanov neodňatelné.

Existují i jiná opatření, která mají stůj co stůj donutit ÚV, aby se podřídil usnesením tří členů rady (členů redakce ústředního orgánu). Když například ÚV na svém důvěrníkovi v zahraničí soudruhu Dejčovi plným právem požadoval, aby předal všechny technické a finanční záležitosti ústředního výboru členu ÚV soudruhu Valerjanovi[79], který byl pověřen jejich správou, soudruh Dejč odmítl[34], odvolávaje se na konflikt ÚV s radou.

Projevil-li tedy ÚV v 1. článku své dohody s byrem výborů většiny odhodlání svolat sjezd i v případě, že rada zaujme odmítavý postoj, a dostal-li se tím do rozporu se stanovami, pak sami tři členové rady porušili stanovy dvakrát, když zbavili ÚV práva účastnit se práce rady i práva rozhodovat o technických a finančních záležitostech ÚV v zahraničí a kontrolovat je (porušení 2. a 6. článku stanov strany).

ÚV poukazuje před celou stranou na shora uvedený konflikt, který vznikl mezi radou strany (zastoupenou pouze dvěma členy za ústřední orgán a pátým členem rady) a ústředním výborem a jenž je z hlediska stanov strany neřešitelný, a zároveň vzhledem k tomu, že předseda rady strany odmítl radu svolat, prohlašuje, že předseda rady soudruh Plechanov tímto svým postojem hrubě porušujícím stanovy znemožňuje radě strany pracovat a tím ji ve skutečnosti svévolně likviduje.

Bezpodmínečné podřízení ústředního výboru radě strany, které Vy, soudruhu, požadujete jako nezbytnou podmínku, bez níž nemůže být rada svolána, ve skutečnosti znamená, že se sjezd odkládá na neurčito a že není respektována jasně vyjádřená vůle strany.

Protože ÚV klade svou loajálnost vůči straně nad loajálnost vůči třem zahraničním členům rady, postupuje celý tento konflikt soudu strany samé.

23. (10.) dubna 1905 *Ústřední výbor SDDSR*

Vperjod, č. 16
30. (17.) dubna 1905

Podle listu Vperjod

SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÁ
DĚLNICKÁ STRANA RUSKA

Proletáři všech zemí, spojte se!

PRVNÍ MÁJ[37]

Soudruzi dělníci! Blíží se veliký svátek dělníků celého světa. Prvního máje slaví dělníci své objevení světla a poznání, své spojení v jediný bratrský svazek, sloužící k boji proti každému útlaku, proti každé zvůli, proti každému vykořisťování, za socialistické uspořádání společnosti. Všichni, kdo pracují, kdo svou prací živí bohaté a urozené, kdo se celý život těžce lopotí za nepatrnou mzdu, kdo neužívají plody své práce, kdo žijí jako tažná zvířata uprostřed přepychu a lesku naší civilizace, ti všichni prahnou po boji za osvobození a štěstí dělníků. Pryč s nenávistí mezi dělníky různých národností a různého náboženského vyznání. Tato nenávist prospívá jen vydřiduchům a tyranům, kteří žijí ze zaostalosti a nesvornosti proletariátu. Žid i křesťan, Armén i Tatar, Polák i Rus, Fin i Švéd, Lotyš i Němec — všichni, všichni kráčejí svorně pod jedním společným praporem socialismu. Všichni dělníci jsou bratři a jejich pevný svazek je jedinou zárukou splnění tužeb a štěstí všeho pracujícího a utlačovaného lidstva. Tento svazek dělníků všech zemí, mezinárodní sociální demokracie prvního máje demonstruje své síly a stmeluje se k dalšímu vytrvalému a neústupnému boji za svobodu, rovnost a bratrství.

Soudruzi! Stojíme nyní v Rusku na prahu významných událostí. Zahájili jsme poslední rozhodný boj proti absolutistické carské vládě a musíme jej vítězně dokončit. Podívejte se, do jakého neštěstí uvrhla všechen ruský lid tato vláda zlosynů a tyranů, vláda prodejných carových dvořanů a nohsledů kapitálu! Carská vláda vehnala ruský lid

do nesmyslné války s Japonskem. Připravila lid o statisíce mladých životů a zahubila je na Dálném východě. Nelze slovy vylíčit všechny útrapy, které přináší tato válka. A kvůli čemu je vedena? Kvůli Mandžusku, které naše zlodějská carská vláda uchvátila Číně! Pro cizí půdu teče ruská krev a je pustošena naše země. Stále těžší je život dělníka i rolníka, stále pevněji jim utahují smyčku kapitalisté a úředníci — ale carská vláda posílá lid loupit cizí půdu. Neschopní carští generálové s prodejnými úředníky zničili ruské loďstvo, promrhali tisíce miliónů z národního majetku, přišli o celé armády, ale válka pokračuje dál a vyžaduje si další oběti. Lid je ožebračován, průmysl a obchod vázne, hrozí hlad a cholera, ale carská absolutistická vláda v zatvrzelé zaslepenosti jde dál starou cestou; je odhodlána uvrhnout Rusko do záhuby, jen když zachrání hrstku zlosynů a tyranů, a kromě války s Japonskem začíná vést ještě druhou válku — válku proti všemu ruskému lidu.

Rusko se probouzí ze spánku, otupělosti a nesvobody tak intenzívně jako nikdy předtím. Pohnuly se všechny společenské třídy, od dělníků a rolníků až po statkáře a kapitalisty, ze všech stran se ozvaly hlasy hněvu — z Petrohradu i Kavkazu, Polska i Sibiře. Lid všude žádá ukončení války, lid žádá nastolení svobodné vlády lidu, svolání zástupců všech občanů bez výjimky do ústavodárného shromáždění, jež má jmenovat vládu lidu a zachránit lid před propastí, do níž jej vhání carské samoděržaví. Petrohradští dělníci, bylo jich na dvě stě tisíc, se v neděli 9. ledna vydali s knězem Georgijem Gaponem k carovi, aby mu vyložili tyto požadavky lidu. Car přijal dělníky jako nepřátele, car postřílel v petrohradských ulicích tisíce bezbranných dělníků. V celém Rusku teď zuří boj, dělníci stávkují a žádají svobodu a lepší život, v Rize i v Polsku, na Volze i na jihu teče krev, všude povstávají rolníci. Boj za svobodu se stává bojem všeho lidu.

Carská vláda zešílela. Chce si vypůjčit peníze, aby mohla pokračovat ve válce, ale nikdo jí už nechce půjčit. Slibuje,

že svolá zástupce lidu, ale ve skutečnosti zůstává všechno při starém, pokračuje pronásledování, trvá úřednická zvůle, nekonají se svobodné schůze lidu, nevycházejí svobodné lidové noviny, neotevírají se vězení, v nichž strádají bojovníci za dělnickou věc. Carská vláda se snaží poštvat jeden národ proti druhému, vyprovokovala krveprolití v Baku, popudila Tatary proti Arménům a teď rozněcuje v zaostalém lidu nenávist k Židům, aby připravila nový pogrom.

Soudruzi dělníci! Nedovolíme už, aby byl ruský lid takto hanoben. Povstaneme na obranu svobody, postavíme se proti všem, kdo chtějí odvést hněv lidu od našeho skutečného nepřítele. Povstaneme se zbraní v ruce, abychom svrhli carskou vládu a vydobyli svobodu všemu lidu. Do zbraně, dělníci a rolníci! Pořádejte tajné schůze, organizujte bojové skupiny, opatřujte si všechny zbraně, které jsou po ruce, vysílejte své zmocněnce, aby se poradili se Sociálně demokratickou dělnickou stranou Ruska! Ať je pro nás letošní První máj svátkem povstání všeho lidu — připravujme se na něj, čekejme na signál k rozhodnému útoku na tyrana. Pryč s carskou vládou! Svrhneme ji a ustavíme prozatímní revoluční vládu, která svolá lidové ústavodárné shromáždění. Ať jsou všeobecnými, přímými, rovnými, tajnými volbami zvoleni zástupci lidu. Ať vyjdou ze žalářů a vrátí se z vyhnanství všichni bojovníci za svobodu. Ať se veřejně pořádají schůze lidu a noviny pro lid vycházejí bez cenzury prokletých byrokratů. Ať se ozbrojí všechen lid, ať každý dělník dostane pušku, aby o svém osudu rozhodoval sám lid, a ne hrstka vydřiduchů. Ať se na vesnicích sejdou svobodné rolnické výbory, aby svrhly feudální statkářskou moc, skoncovaly s ponižováním lidu úředníky a vrátily rolníkům půdu, o niž byli připraveni.

O to tedy usilují sociální demokraté, kvůli tomu vyzývají k boji se zbraní v ruce, požadují úplnou svobodu, demokratickou republiku, osmihodinovou pracovní dobu, rolnické výbory. Chystejte se na veliký boj, soudruzi dělníci, přerušte na 1. máje práci v továrnách a závodech nebo se na radu

výborů sociálně demokratické strany chopte zbraně. Hodina povstání ještě neudeřila, ale není již daleko. Dělníci celého světa sledují nyní se zatajeným dechem hrdinný ruský proletariát, který přinesl pro svobodu nezměrné oběti. Petrohradští dělníci již v slavný den 9. ledna vyhlásili heslo: Svobodu, nebo smrt! Dělníci celého Ruska, budeme opakovat toto velké bojové heslo, nezastavíme se před žádnými oběťmi, povstáním dosáhneme svobody a svobodou socialismu!

Ať žije 1. máj, ať žije mezinárodní revoluční sociální demokracie!

Ať žije svoboda dělnického a rolnického lidu, ať žije demokratická republika! Pryč s carským absolutismem!

Roku 1905

Byro výborů většiny
Redakce listu Vperjod

Napsáno před 12. (25.) dubnem 1905
Otištěno v roce 1905
jako zvláštní leták

Podle textu letáku

K OTÁZCE III. SJEZDU

Když se ústřední výbor připojil k byru výborů většiny a vyslovil se pro svolání společného sjezdu, odpověděla na to Jiskra (č. 94) nadávkami, hysterickými výlevy, dalším podezíráním jednotlivých osob, báchorkami o tom, jak jsou skupiny menšiny silné, atd.[38] Na tyto invektivy hodné proslulého sjezdu Ligy[39] ovšem vůbec neodpovídáme. Za povšimnutí stojí v podstatě jen dva body. Bude-li se sjezd konat, praví Jiskra, pak jen jako *konference směrů, které se oddělily*. Jinými slovy: novojiskrovci přiznávají, že se od strany oddělili, přiznávají, že se rozkol stal skutečností. Otevřenému přiznání rozkolu bychom vždy dali přednost před podlým tajným rozkolem. Jenomže jak je, pánové, možné, že se sami považujete za část strany, která se odštěpila od části druhé, a přitom si jednoduše ponecháváte pojmenování a názvy příslušející orgánům celé strany („ústřední orgán", „rada")? Ponecháváte si přitom peníze vybrané od soudruhů v zahraničí pro celou stranu! Ponecháváte si tiskárnu patřící celé straně!* Je to poctivé?

Za druhé. Jiskra má ve zvyku považovat stranu za rozštěpenou, mají-li se ústřední instituce zodpovídat straně, a zároveň považovat stranu za jednotnou, jde-li o moc ústředních institucí nad stranou. Stejně je tomu i tentokrát. Na jedné straně „směry, které se oddělily". Na druhé straně „sjezd může svolávat jedině rada". Výborně, pánové! Proč však vaše „rada" mlčí? Proč nereagovala na prohlášení ÚV

* V rukopisu je text od slov „ponecháváte si přitom" až po slova „celé straně" podtržen. *Red.*

ze 4. března 1905[55]? Proč není v 94. čísle Jiskry[14] o radě ani slovo? Nemají členové strany právo se zeptat: ale prosím vás, existuje vůbec jejich rada? Je vůbec s to se scházet a usnášet?

Napsáno v dubnu 1905
Poprvé otištěno roku 1931
v publikaci Leninskij sbornik XVI

Podle rukopisu

III. SJEZD SDDSR[40]

12.–27. DUBNA
(25. DUBNA–10. KVĚTNA) 1905

Projevy, referáty, diskusní příspěvky
a návrhy rezolucí byly publikovány v roce 1905
v knize Tretij očerednoj sjezd RSDRP.
Polnyj text protokolov. Ženeva, vyd. ÚV.
Diskusní příspěvek k návrhu rezoluce
o plenárních zasedáních ÚV, návrh rezoluce
a diskusní příspěvek k rezoluci o odštěpené
části strany byly poprvé uveřejněny
v roce 1924 v knize Tretij očerednoj sjezd RSDRP
1905 goda. Polnyj text protokolov.
Diskusní příspěvek ke zprávě mandátové komise o zastoupení
kazaňského výboru na sjezdu byl poprvé otištěn
roku 1937 v knize Tretij sjezd RSDRP.
Protokoly. Část dokumentů byla poprvé uveřejněna
v různých dílech publikace Leninskij sbornik.

Podle knižního vydání; část dokumentů
podle rukopisu

Россійская Соц. Дем. Рабочая Партія.

ПРОЛЕТАРІИ ВСѢХЪ СТРАНЪ, СОЕДИНЯЙТЕСЬ!

ТРЕТІЙ ОЧЕРЕДНОЙ СЪѢЗДЪ

Росс. Соц.-Дем. Рабочей Партіи.

ПОЛНЫЙ ТЕКСТЪ ПРОТОКОЛОВЪ.

Изданіе Центральнаго Комитета.

ЖЕНЕВА
Типографія Партіи. 6, Quai du Cheval Blanc. 6.
1905.

Obálka knihy Třetí řádný sjezd SDDSR.
Nezkrácený text protokolu. Vydal ústřední výbor, Ženeva 1905
Zmenšeno

1

NÁVRH USNESENÍ ORGANIZAČNÍHO VÝBORU PRO SVOLÁNÍ III. SJEZDU O ZASTOUPENÍ NĚKTERÝCH ORGANIZACÍ[41]

Kavkaz

Na podkladě písemných zpráv a svědeckých výpovědí kavkazských soudruhů projednal organizační výbor záležitost kavkazské delegace a jednomyslně se usnesl:

1. Mezi rozhodující hlasy na sjezdu je nutné a jedině správné započítat osm hlasů kavkazské delegace, neboť už na podzim roku 1903 schválil ÚV stanovy výboru kavkazského svazu a podle těchto stanov mu bylo, protože je výborem svazovým, přiznáno osm rozhodujících hlasů na sjezdu.

2. Prohlášení soudruha Glebova v radě a usnesení rady z května 1904, v nichž se naopak navrhuje, aby prozatím, než budou věci objasněny, byly za rozhodující považovány hlasy čtyř samostatných kavkazských výborů (bakuského, batumského, tifliského, imeretsko-megrelského), nepokládá organizační výbor za překážku pro schválení závěru uvedeného v 1. bodu, neboť soudruh Glebov nebyl zřejmě o věci informován, a proto nechtěně zmýlil i radu.

3. Protože je nesporné, že jsou tu teď přítomni tři delegáti Kavkazu s šesti rozhodujícími hlasy, organizační výbor konstatuje, že člen výboru kavkazského svazu soudruh Leonov o čtvrtém delegátu s dvěma rozhodujícími hlasy prohlašuje: výbor kavkazského svazu byl rozhodnut tohoto čtvrtého delegáta batumského výboru schválit. Když se k tomu batumský výbor vyjádřil nejasně a vyhýbavě,

vyslovil výbor kavkazského svazu na schůzi v přítomnosti soudruha Leonova přání, aby v případě nepřítomnosti zvláštního delegáta Batumi na sjezdu byly rozhodující hlasy čtvrtého delegáta přiřčeny soudruhu Kameněvovi (Jurijovi).

4. Na základě tohoto zjištění ponechává organizační výbor rozhodnutí o čtvrtém delegátu výboru kavkazského svazu přímo sjezdu.

Kremenčug

O plnoprávnosti kremenčužského výboru organizační výbor konstatuje:

1. Kremenčužský výbor byl schválen ústředním výborem teprve v srpnu 1904, jak uvedl člen ÚV soudruh Mark, jenž byl na tomto zasedání ÚV přítomen.

2. V seznamu 33 plnoprávných organizací, zveřejněném radou strany v 89. čísle Jiskry, kremenčužský výbor uveden není.

Organizační výbor se na základě toho usnáší: kremenčužský výbor nelze považovat za plnoprávnou organizaci, která má právo rozhodujícího hlasu na nadcházejícím sjezdu.

Jekatěrinoslav

Organizační výbor vyslechl zprávu delegáta jekatěrinoslavského výboru většiny soudruha Morozova, písemnou zprávu člena starého výboru v Jekatěrinoslavi soudruha Jevgenije[12] a jednomyslně se usnesl:

Organizační výbor nevidí důvody, proč pokládat současný jekatěrinoslavský výbor většiny za méně plnoprávný než výbor menšiny, a to jak z hlediska formálního, tak i z hlediska kontinuity a spojení s místními dělníky.

Organizační výbor nemá však možnost vyslechnout vysvětlení druhé strany, a proto usnesení o rozhodujícím hlasu delegáta jekatěrinoslavského výboru většiny nepřijímá a ponechává na sjezdu, aby o tom rozhodl.

O plnoprávnosti kazaňského a kubáňského výboru ne-

dospěl organizační výbor k žádnému rozhodnutí, neboť hlasy ÚV a BVV nebyly jednotné.

BVV je toho názoru, že tyto výbory nelze uznat za plnoprávné, neboť na schůzi rady v květnu 1904 (za ÚV byli delegáty Lenin a Glebov) nebyly tyto výbory uvedeny v seznamu výborů schválených před 1. dubnem 1904. Jestliže ústřední výbor schválil kazaňský a kubáňský výbor po květnu 1904, mají v každém případě právo na zastoupení až po roce. Na plenárním zasedání ÚV v červenci 1904 tyto výbory schváleny být nemohly, neboť všechny protokoly z této schůze[221] dopravil Glebov Leninovi do zahraničí a v těchto protokolech se o schválení kazaňského a kubáňského výboru nic neuvádí. A konečně o schválení kazaňského a kubáňského výboru nejednalo ani srpnové či zářijové zasedání ÚV, jehož se zúčastnil člen ÚV soudruh Mark.

ÚV má za to, že jsou-li už tyto výbory uvedeny v seznamu Jiskry, patrně jménem rady strany, nemáme důvod považovat je za neplnoprávné.

Napsáno nejpozději 11. (24.) dubna

Podle rukopisu

2

NÁVRH REZOLUCE ORGANIZAČNÍHO VÝBORU O USTAVENÍ SJEZDU[42]

Pokud jde o ten bod dohody mezi ÚV a byrem výborů většiny[37], podle něhož může být sjezd zahájen jedině za přítomnosti $^3/_4$ delegátů ruských výborů, OV se usnáší:

Smysl tohoto bodu spatřují obě strany, které vytvořily OV, v tom, že ÚV i byro výborů většiny musely učinit co nejrozhodnější opatření, aby bylo na sjezdu zajištěno úplné zastoupení a aby také strana měla záruku, že ÚV a BVV si stanovily cíl uspořádat celostranický, a nikoli frakční sjezd. Tento bod dohody rozhodně neměl zrušit platnost onoho článku stanov strany, podle něhož je sjezd platný, je-li na něm reprezentována polovina všech rozhodujících hlasů. Pokud jde o úplné zastoupení na sjezdu, byla v tomto ohledu učiněna všechna opatření. Zprávy nemáme pouze od astrachaňského a krymského výboru. Volbu delegátů a jejich odjezd do zahraničí (ve dvou případech byly mandáty předány soudruhům v zahraničí, Parvusovi a osobě, kterou určila redakce Jiskry za kubáňský výbor) zajistily tyto výbory: donský, báňské a hutní oblasti, kyjevský, kubáňský, tverský, charkovský, smolenský, sibiřský a jekatěrinoslavský. Dohromady s delegáty 19 výborů bychom měli s uvedenými 9 výbory 28 výborů, tj. více než $^3/_4$ z 34 výborů (toto číslo představuje maximum plnoprávných organizací, které byly původně zařazeny do seznamu OV).

Jestliže se devět delegátů ze zmíněných výborů na sjezd nedostavilo, třebaže dostali od výborů příslušné mandáty a do zahraničí odjeli, nezavinil jejich nepřítomnost na

sjezdu OV, nýbrž neoprávněný postup tří členů rady strany, na němž ztroskotalo všechno úsilí OV zajistit na sjezdu úplné zastoupení.

Napsáno nejpozději 11. (24.) dubna

Podle rukopisu

3

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK KE ZPRÁVĚ MANDÁTOVÉ KOMISE O ZASTOUPENÍ KAZAŇSKÉHO VÝBORU NA SJEZDU[43]

13. (26.) DUBNA

Delegáti se odvolávají na mé prohlášení[78]*. Podle soudruha, který přijel z Kazaně, je prý velmi pravděpodobné, že by byl zvolen. Měl by být přizván jako člen výboru. Závěr rezoluce komise se mi zdá podivný, navrhoval bych jej pozměnit.

Poprvé otištěno roku 1937 v knize Tretij sjezd RSDRP. Protokoly

Podle knižního vydání

* Viz tento svazek, s. 127. *Red.*

4

POZMĚŇOVACÍ NÁVRH K NÁVRHU MANDÁTOVÉ KOMISE O ZASTOUPENÍ KAZAŇSKÉHO VÝBORU NA SJEZDU

13.(26.) DUBNA

Navrhuji tento pozměňovací návrh: „Nikoli jako delegáta, nýbrž jako člena výboru, který na sjezdu zastoupen není, ale pro sjezd se vyslovil.“

Poprvé otištěno roku 1931 v publikaci Leninskij sbornik XVI

Podle rukopisu

5

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK K PROJEDNÁVÁNÍ ZPRÁVY ORGANIZAČNÍHO VÝBORU

13. (26.) DUBNA

Navrhoval bych, abychom vzali na vědomí prohlášení soudruha Sosnovského a dalších, že je třeba omezit diskusi ke zprávě OV pouze na formální stránku věci. Rezoluce soudruha Andrejeva neplní svůj účel[44]. Soudruzi chtěli jednat pouze o oprávněnosti svolání sjezdu, a ne o faktické stránce věci. Projednávat zprávu z faktické stránky věci znamená jednat o krizi ve straně. Byro bude dbát, aby řečníci omezili diskusi na otázku oprávněnosti svolání sjezdu.

6

NÁVRH REZOLUCE O PROJEDNÁNÍ ZPRÁVY ORGANIZAČNÍHO VÝBORU

Sjezd nyní projednává zprávu OV výlučně z hlediska pravoplatnosti sjezdu*.

Předloženo 13. (26.) dubna

* V zápisu protokolové komise zní závěr návrhu rezoluce takto: „...pravoplatnosti sjezdu a jeho definitivního ustavení, a nikoli z hlediska krize ve straně." *Red.*

7

PROJEV O PRAVOPLATNOSTI SJEZDU

13. (26.) DUBNA

Chci odpovědět na připomínky týkající se oprávněnosti svolání sjezdu. ÚV uznal, že sjezd není pravoplatný. Sám ÚV označil své poselství radě strany za „kajícné". Měl však ÚV důvod se kát? Sjezd je zcela pravoplatný. Pravda, podle litery stanov může být považován za nepravoplatný; kdybychom však takto chápali stanovy, propadli bychom trapnému formalismu. Podle smyslu stanov je sjezd zcela pravoplatný. Strana neslouží radě strany, ale rada strany straně. Již na II. sjezdu, když šlo o incident s organizačním výborem[45], bylo řečeno, a řekl to sám soudruh Plechanov, že disciplína vůči nižšímu orgánu ustupuje disciplíně vůči orgánu vyššímu. ÚV prohlašoval, že je ochoten podřídit se radě strany, jestliže se rada strany podřídí straně, tj. sjezdu. To je zcela oprávněný požadavek. Rada strany jej však odmítla. ÚV prý zapochyboval o loajálnosti rady strany a vyslovil jí nedůvěru. Ale ve všech konstitučních zemích mají přece občané právo vyslovovat nedůvěru těm či oněm veřejným činitelům nebo institucím. Toto právo jim nelze upřít. A i kdyby byl ústřední výbor přece jen postupoval neoprávněně, opravňovalo by to radu strany, aby rovněž postupovala neoprávněně? Kde je záruka onoho článku stanov, podle kterého rada strany svolává sjezd, vyslovila-li se pro sjezd polovina pravoplatných hlasů? Ve stanovách německé sociálně demokratické strany je článek, opravňující kontrolní komisi svolat sjezd, jestliže jej odmítá svolat Vorstand*. My takový článek ve stanovách nemáme a zá-

* — představenstvo. *Red.*

ruka svolání sjezdu spočívá jen ve straně samé. Podle ducha stanov a také podle jejich litery, vezmeme-li je jako celek, je jasné, že rada strany je zmocněncem výborů strany. Zmocněnec výborů odmítá splnit vůli těch, kdo jej zmocnili. Jestliže zmocněnec neplní vůli strany, straně nezbývá, než aby tuto vůli prosadila sama. A výbory naší strany nejenže měly právo, ale byly i povinny samy sjezd svolat. Prohlašuji, že sjezd byl svolán zcela oprávněně. Který soudce je oprávněn rozhodnout tento spor mezi radou strany a výbory? Právě tyto výbory, strana. Vůle strany se projevila už dávno. Odklady a průtahy, k nimž se uchýlily zahraniční ústřední instituce, ji nemohly změnit. Výbory byly povinny samy svolat sjezd, a ten byl svolán oprávněně.

Odpovídám soudruhu Tigrovovi. Soudruh Tigrov říká, že by se neměla soudit rada strany. Organizační výbor svou zprávou soudí radu strany. Myslím, že se Tigrov mýlí, když říká, že není možné někoho soudit v nepřítomnosti. V politice je neustále nutné někoho soudit v nepřítomnosti. Nesoudíme snad neustále v naší publicistice, na našich schůzích a všude esery, bundovce aj.? Jak by to vypadalo, kdyby se nesoudilo v nepřítomnosti? Vždyť rada strany se nechce dostavit na sjezd. V takovém případě by už vůbec nebylo možné někdy někoho soudit. I oficiální soudy soudí v nepřítomnosti, jestliže se obžalovaný neráčí dostavit k soudu.

8

NÁVRH POŘADU JEDNÁNÍ III. SJEZDU STRANY[46]

A) Otázky taktiky

1. Ozbrojené povstání.

[2. Účast sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě.]*

2. Příprava k otevřenému politickému vystoupení sociální demokracie.

3. Postoj sociální demokracie k politice vlády bezprostředně před převratem, v jeho průběhu a po něm.

4. Vztah k rolnickému hnutí.

B) Postoj k jiným stranám a směrům

5. Postoj k odštěpené části Sociálně demokratické dělnické strany Ruska.

6. Postoj k národním sociálně demokratickým stranám a organizacím v Rusku.

7. Postoj k liberálům.

8. Postoj k socialistům-revolucionářům.

C) Organizace strany

9. Stanovy strany.

10. Vztahy mezi dělníky a inteligencí ve stranických organizacích.

D) Vnitrostranická práce

11. Zprávy delegátů.

12. Zlepšení propagandy a agitace.

[13. První máj.]*

* Text vytištěný petitem v hranatých závorkách je v rukopise přeškrtnut. *Red.*

14. Volba funkcionářů.

15. Způsob zveřejnění protokolu a zahájení činnosti nových institucí.

Předloženo 13. (26.) dubna
Poprvé otištěno roku 1934
v publikaci Leninskij sbornik XXVI

Podle rukopisu

9

PŘÍSPĚVEK K DISKUSI O POŘADU JEDNÁNÍ SJEZDU

13. (26.) DUBNA

Proti návrhům soudruhů Michajlova, Voinova a Zimina[47] bych nic nenamítal. Hrozí však nebezpečí, že sjezd zabředne do diskusí o pořadu jednání. Na sjezdech německé sociální demokracie bývá na pořadu 5—6 bodů; na našem druhém sjezdu se projednávalo až 25 bodů. Už teď je nebezpečí, že se diskuse prodlouží. Navrhuji, abychom vzali za základ co nejvíce rozčleněný pořad jednání.

10

PŘÍSPĚVKY K DISKUSI O ZPŮSOBU JEDNÁNÍ SJEZDU

13. (26.) DUBNA

Nahradit sjezdové jednání komisemi je nebezpečné. V komisích se projednává mnoho zajímavých otázek, na něž se potom zapomene a do protokolu se nedostanou. Na seriózní práci komisí nezbývá čas a prodlužovat ji na úkor jednání sjezdu je nežádoucí. Bylo by užitečné zvolit ihned komisi, která vypracuje návrhy rezolucí, aby se jednání alespoň trochu usměrnilo. Potřebujeme také komisi pro zhodnocení zpráv. O účelnosti komisí zabývajících se organizační a agrární otázkou a ozbrojeným povstáním však pochybuji. Máme k dispozici staré stanovy[168], Ivanovův návrh, stanovisko soudruha N. F.[48], podkladů máme tedy dost.

11

PŘEDLOŽENÍ NÁVRHU REZOLUCE O VOLBĚ KOMISÍ PRO ZHODNOCENÍ ZPRÁV DELEGÁTŮ A PRO PŘÍPRAVU NÁVRHŮ REZOLUCÍ

13. (26.) DUBNA

Předkládáme rezoluci: „Sjezd volí: 1. komisi, která zhodnotí zprávy delegátů a připraví je k přednesení na sjezdu; 2. komisi, která určí pořadí řečníků a připraví návrhy rezolucí o nejdůležitějších bodech pořadu jednání."

Projevy delegátů mne přesvědčily, že jedině takto může být naše práce užitečná. Schválíme-li systém všeobecné diskuse a po ní se budou otázky projednávat v komisích, dostaneme se tam, kde jsme byli na II. sjezdu. Musíme se snažit zveřejnit pokud možno celé sjezdové jednání, aby byla strana lépe informována. Protože náš sjezd probíhá v ovzduší podezíravosti, je zvlášť nutné, aby diskuse probíhala naprosto veřejně a aby byla zaprotokolována.

12

OZNÁMENÍ MANDÁTOVÉ KOMISI SJEZDU

1

Komisi pro kontrolu složení sjezdu

Na schůzi OV dne 24. dubna 1905 jsem zapomněl navrhnout, aby byl na sjezd přizván s poradním hlasem člen kazaňského výboru soudruh Arnatskij[49] (*skutečné* (NB) příjmení). Žádám komisi, aby návrh posoudila.

Soudruh Arnatskij je v zahraničí, ve Francii, a přislíbil mi, že by na sjezd přijel na vlastní útraty. Už brzy odjede do Ruska a mohl by rychle informovat svůj výbor o sjezdu. Z Kazaně, od kazaňského výboru se organizačnímu výboru přes všechno úsilí nepodařilo dostat odpověď. Není tedy už téměř žádná naděje, že se kazaňský výbor sjezdu zúčastní. Naše pokusy spojit se s kazaňským výborem odtud, ze zahraničí, byly rovněž bezvýsledné, na naše dopisy nepřišla odpověď. Ani Arnatskému se nepodařilo spojit se odtud s Kazaní. Není-li tedy přítomnost *delegáta* kazaňského výboru na sjezdu možná, neměli bychom přizvat soudruha Arnatského s *poradním* hlasem jako *člena* výboru?

Lenin

Předloženo 13. (26.) dubna

2

Mandátové komisi

Na schůzi organizačního výboru jsem tlumočil písemnou žádost soudruha Filatova[283] (jeho skutečné příjmení), aby

mu bylo povoleno zúčastnit se sjezdu s poradním hlasem. Soudruh Filatov je autorem článků o povstání, uveřejněných v listu Vperjod — *V. S.* Sjezdu zaslal (v kufru, který zůstal v Boulogni) dopis[284] a brožovanou zprávu nazvanou Uplatnění taktiky a opevňování v lidovém povstání[285]. Informaci o soudruhu Filatovovi poskytnou soudruzi Bělskij a Voinov, kteří s ním pracovali v Paříži[50].

Lenin

Předloženo 14. (27.) dubna
Poprvé otištěno roku 1931
v publikaci Leninskij sbornik XVI

Podle rukopisu

13

PŘÍSPĚVKY K DISKUSI O ZPRÁVĚ MANDÁTOVÉ KOMISE[51]

14. (27.) DUBNA

1

Myslím, že by nebylo racionální, aby sjezd organizace okamžitě potvrdil. Jsem proti tomu, aby obdržely rozhodující hlas. Pokud jde o *coup d'État,* se soudruhem Kamským nesouhlasím.

2

Ze závěru mandátové komise vyplývá, že máme ve straně celkem 75 hlasů rozhodujících, takže za daného složení musí být náš sjezd nesporně uznán za pravoplatný. Vezmeme-li v úvahu nynější podezíravý postoj k našemu sjezdu, musíme považovat za chvályhodnou „liberální" snahu mandátové komise potvrdit co největší počet výborů, aby se tak rozšířila pravoplatná většina potřebná pro sjezd. Po této stránce jsem ochoten dokonce s tímto „liberalismem" sympatizovat, na druhé straně je však nezbytná stejná ostražitost a nezaujatost vůči každému, a proto se musím nutně postavit proti potvrzení kazaňského a kubáňského výboru mandátovou komisí. V 89. čísle je Jiskra uvedla v seznamu plnoprávných výborů, ale v seznamu plnoprávných organizací zařazeném do protokolu rady strany[222] je nenajdeme. Na schůzi rady strany předložil soudruh Martov seznam plnoprávných výborů k 1. září 1904[139].

(Čte se výňatek z protokolu rady strany):

„Martov čte svou rezoluci:

I. ‚Rada strany je podle 2. článku stanov povinna svolat sjezd, žádají-li to stranické organizace, které mají dohromady právo na polovinu hlasů na sjezdu. Podle poznámky 1 k 3. článku stanov mají právo být zastoupeny na sjezdu pouze ty organizace, které byly potvrzeny nejméně rok před sjezdem.

Rada stanoví, že táž lhůta od potvrzení platí i tehdy, jde-li o přiznání hlasu organizaci při zjišťování počtu organizací, jež se vyslovily pro svolání sjezdu. Organizace, jež byly zastoupeny na II. sjezdu a jím zvoleny, se považují v tomto ohledu za plnoprávné od schválení stanov strany. Organizace, které na II. sjezdu zastoupeny nebyly, jsou považovány za schválené od chvíle, kdy je potvrdil ÚV.

II. Proto za organizace oprávněné rozhodovat o svolání sjezdu jsou až do září 1904 považovány pouze: 1. ústřední výbor, 2. ústřední orgán, 3. Zahraniční liga, 4.—20. petrohradský, moskevský, charkovský, kyjevský, oděský, nikolajevský, donský, jekatěrinoslavský, saratovský, ufský (nyní uralský), severní, tulský, tverský, nižněnovgorodský, bakuský, batumský a tifliský výbor (do uplynutí roční lhůty od potvrzení kavkazského svazu), 21.—23. báňský a hutní (doněcký), sibiřský a krymský svaz.

Budou-li tyto organizace plnoprávné, mají na sjezdu právo na 46 hlasů. Spolu s pěti hlasy členů rady strany činí celkový počet hlasů na sjezdu 51, takže ke svolání sjezdu je zapotřebí 26 hlasů, tj. hlasy 13 plnoprávných organizací z těch, které zde byly vyjmenovány. Ústřednímu výboru se ukládá, aby postoupil radě strany údaje o tom, kdy potvrdil nové výbory, jež vznikly po sjezdu.‘ “

První část rezoluce byla přijata jednomyslně.

Dále soudruh Glebov předložil ve svém projevu na téže schůzi seznam nových výborů.

(Diskusní příspěvek soudruha Glebova převzatý z protokolu rady strany):

„Souhlasím se soudruhem Martovem a mohu jen vyjmenovat nové výbory: smolenský a astrachaňský, potvrzené v září 1903; voroněžský (Bojová pokladna) v lednu 1904; rižský — v lednu; poleský — v dubnu; severozápadní — v dubnu; kurský — v lednu; orelsko-brjanský — v září 1903; samarský — v září 1903; uralský (ufský) — v dubnu.“

Tyto skutečnosti byly zveřejněny v brožuře soudruha

Orlovského Rada proti straně[20]. Rada strany je dosud nevyvrátila, neuveřejnila, kdy byly potvrzeny sporné výbory, což svědčí o tom, že důkazy o jejich potvrzení zřejmě neexistují. Na téže schůzi rady strany soudruh Martov v jednom svém projevu řekl, že podle jeho názoru mají být v srpnu potvrzeny ještě dva výbory, totiž kremenčužský a poltavský, o kazaňském a kubáňském výboru však nepadlo opět ani slovo.

Brzy po červencové deklaraci[45][52] mi soudruh Glebov poslal nezkrácený protokol ze zasedání ústředního výboru, v němž není žádná zmínka o potvrzení kazaňského nebo kubáňského výboru, a později se na zasedání ústředního výboru o jejich schválení také nemluvilo, jak dosvědčuje člen ÚV soudruh Letněv; člen ÚV soudruh Zimin si sice na něco o potvrzení kazaňského a kubáňského výboru vzpomíná, ale nemůže říci nic určitého.

Rozhodnutí komise uznat výbory za plnoprávné, protože je fakticky zjištěno, že pracují déle než rok, není správné, a proto navrhuji, aby tyto výbory za plnoprávné považovány nebyly.

14

NÁVRH REZOLUCE O POTVRZENÍ KAZAŇSKÉHO A KUBÁŇSKÉHO VÝBORU[53]

Sjezd se usnáší nebrat v úvahu kazaňský a kubáňský výbor při ustavení sjezdu, ale potvrdit je jako plnoprávné výbory do budoucna.

Předloženo 14. (27.) dubna *Podle rukopisu*

15

NÁVRH REZOLUCE O ZPŮSOBU HLASOVÁNÍ NA SJEZDU[54]

Od této chvíle sjezd postupuje při hlasování podle 7. článku jednacího řádu a rozlišuje hlasy rozhodující a poradní.

Předloženo 14. (27.) dubna

16

NÁVRH REZOLUCE O POSTOJI SDDSR K OZBROJENÉMU POVSTÁNÍ[55]

Vzhledem k tomu, že

1. proletariát je již svým postavením nejpokrokovější a nejdůslednější revoluční třídou a je tedy povolán sehrát úlohu vůdce a vedoucí síly ve všeobecně demokratickém revolučním hnutí v Rusku;

2. pouze splnění této úlohy v revoluci zajistí proletariátu nejvýhodnější pozici pro další boj za socialismus proti majetným třídám rodícího se buržoazně demokratického Ruska;

3. tuto úlohu může proletariát splnit jen tehdy, zorganizuje-li se pod praporem sociální demokracie v samostatnou politickou sílu a bude-li vystupovat ve stávkách a demonstracích co nejjednotněji,

usnáší se III. sjezd SDDSR, že jedním z hlavních úkolů strany v této revoluční situaci je organizovat síly proletariátu k přímému boji proti samoděržaví prostřednictvím masových politických stávek a ozbrojených povstání a vytvořit s tímto cílem informující a řídící aparát. Proto ukládá jak ústřednímu výboru, tak i místním výborům a svazům, aby začaly připravovat masovou politickou stávku a zároveň také organizovat zvláštní skupiny, které budou obstarávat a rozdělovat zbraně, vypracují plán ozbrojeného povstání a budou je bezprostředně řídit. Tento úkol může a musí být plněn tak, aby nejen neutrpěla sebemenší újmu veškerá práce spjatá s probouzením třídního uvědomění proletariátu, ale aby byla naopak prohloubena a úspěšně rozvinuta.

Předloženo 14. (27.) dubna 1905

17

PROJEV K OTÁZCE OZBROJENÉHO POVSTÁNÍ

15. (28.) DUBNA

Bylo zde řečeno, že v podstatě je tato otázka dostatečně jasná. V sociálně demokratické literatuře se však vyskytly (viz 62. číslo Jiskry a předmluvu soudruha Axelroda k brožuře Dělníka[3]) projevy svědčící o tom, že tak docela jasná není. Jiskra a Axelrod mluvili o spiklenectví, vyslovovali obavy, že se o povstání bude přemýšlet příliš mnoho. Ukázalo se však, že se o něm přemýšlelo příliš málo... V předmluvě k brožuře Dělníka soudruh Axelrod tvrdí, že může jít jen o povstání „zdivočelých mas lidu". Praxe ukázala, že nejde o povstání „zdivočelých mas", ale o povstání uvědomělé masy, která je schopna bojovat organizovaně. Celý průběh posledního roku ukázal, že jsme podceňovali význam povstání a jeho nevyhnutelnost. Musíme se zaměřit na praktickou stránku věci. V tomto ohledu jsou mimořádně důležité zkušenosti praktiků a dělníků — petrohradských, rižských, kavkazských. Proto bych byl rád, kdyby nám soudruzi předali své zkušenosti — potom nebude mít naše diskuse scholastický, ale praktický ráz. Je třeba zjistit, jak smýšlí proletariát, zda si sami dělníci uvědomují, že jsou s to bojovat a boj řídit. Je nutné shrnout kolektivní zkušenosti, které nebyly dosud zobecněny.

18

NÁVRH DOPLŇUJÍCÍ REZOLUCE O OZBROJENÉM POVSTÁNÍ

Na základě zkušeností praktiků a smýšlení dělnických mas se sjezd usnáší, že přípravou povstání je třeba rozumět nejen opatřování zbraní a vytváření skupin atd., ale i shromažďování zkušeností v tom smyslu, že budou v praxi podniknuty pokusy organizovat jednotlivé ozbrojené akce, například akce ozbrojených oddílů, které by při různých veřejných shromážděních lidu útočily na policii a vojsko nebo přepadaly věznice, vládní úřady atd. Sjezd zcela přenechává místním stranickým ústředím a ústřednímu výboru, aby tyto akce vymezily a nalezly pro ně nejvhodnější příležitost, neboť plně spoléhá na taktickou schopnost soudruhů zabránit zbytečnému mrhání silami na jednotlivé a nicotné teroristické akce, a upozorňuje všechny stranické organizace na to, že musí přihlížet k uvedenému poučení ze zkušeností.

Napsáno nejpozději 16. (29.) dubna 1905
Poprvé otištěno roku 1931 v publikaci Leninskij sbornik XVI

Podle rukopisu

19

PROJEV K OTÁZCE OZBROJENÉHO POVSTÁNÍ

16. (29.) DUBNA

Začalo se debatovat o praktické stránce této otázky — jak smýšlejí masy. Soudruh Leskov má pravdu, že smýšlení je rozmanité. Pravdu má však i soudruh Žarkov, podle něhož musíme počítat s tím, že k povstání jistě dojde, bez ohledu na náš postoj. Vzniká otázka, zda jsou mezi navrženými rezolucemi zásadní rozdíly. Já je rozhodně nevidím. Přestože jsem považován za zcela nesmiřitelného, přece jen se pokusím obě rezoluce smířit a sladit, chopím se tohoto smiřování. Nemám nic proti pozměňovacímu návrhu k rezoluci soudruha Voinova. Ani v dodatku nevidím zásadní neshodu. Z co nejenergičtější účasti ještě nevyplývá hegemonie. Myslím, že se soudruh Michajlov vyjádřil pozitivněji — zdůraznil hegemonii, a přitom v konkrétní formě. Anglický proletariát je povolán uskutečnit socialistickou revoluci — to je nesporné; nesporná je však i jeho neschopnost uskutečnit ji v této chvíli, neboť není socialisticky organizován a buržoazie ho demoralizovala. Totéž tvrdí i soudruh Voinov; co nejenergičtější účast je nesporně rozhodující účastí. Zda rozhodne o výsledku revoluce proletariát, to nelze tvrdit s absolutní jistotou. Totéž platí i o úloze vůdce. V rezoluci soudruha Voinova je to formulováno opatrněji. Sociální demokracie může zorganizovat povstání, může o něm dokonce rozhodnout, nelze však předem říci, zda si zajistí vedoucí úlohu — to bude záviset na síle a na organizovanosti proletariátu. Maloburžoazie může být organizována lépe a její diplomaté mohou mít převahu, mohou být lépe připraveni. Soudruh Voinov je opatrnější a říká „můžeš splnit"; soudruh Michajlov říká

„splníš“. O výsledku revoluce možná rozhodne proletariát, nelze to však tvrdit určitě. Soudruzi Michajlov a Sosnovskij se dopustili oné chyby, kterou přisuzovali soudruhu Voinovovi: „Neříkej hop, dokud nepřeskočíš.“ — „K zajištění je nutné,“ říká Voinov, kdežto oni říkají: „je nutné a stačí.“ Pokud jde o organizování zvláštních bojových skupin, mohu říci, že je pokládám za nezbytné. Nemáme důvod, proč bychom se báli organizovat zvláštní skupiny.

20

REZOLUCE O OZBROJENÉM POVSTÁNÍ

Vzhledem k tomu, že

1. proletariát je již svým postavením nejpokrokovější a jedinou důsledně revoluční třídou, je tedy povolán sehrát vedoucí úlohu ve všeobecně demokratickém revolučním hnutí v Rusku;

2. toto hnutí v této chvíli již dospělo k nutnosti ozbrojeného povstání;

3. proletariát se nevyhnutelně co nejenergičtěji zúčastní tohoto povstání, což rozhodne o budoucnosti revoluce v Rusku;

4. vedoucí úlohu v této revoluci může proletariát sehrát jen tehdy, bude-li stmelen v jednotnou a samostatnou politickou sílu pod praporem sociálně demokratické dělnické strany, která bude řídit jeho boj nejen ideově, ale i prakticky;

5. pouze splnění této úlohy může proletariátu zajistit nejvýhodnější podmínky pro boj za socialismus proti majetným třídám buržoazně demokratického Ruska,

III. sjezd SDDSR konstatuje, že úkol organizovat proletariát pro bezprostřední boj proti samoděržaví ve formě ozbrojeného povstání je jedním z nejdůležitějších a nejnaléhavějších úkolů strany v této revoluční chvíli.

Sjezd proto ukládá všem stranickým organizacím:

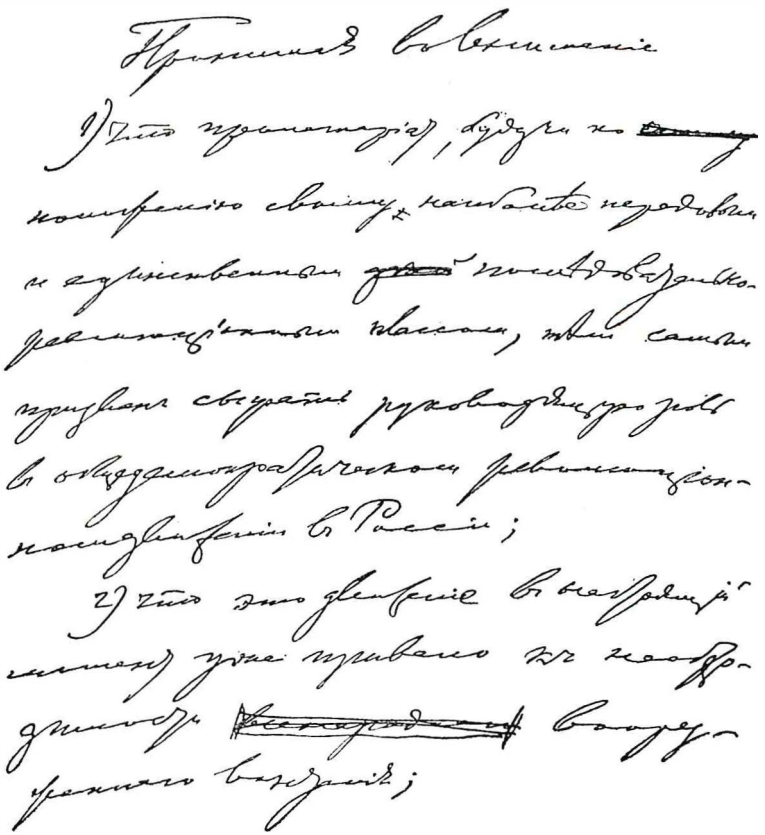
a) vysvětlovat proletariátu prostřednictvím propagandy a agitace nejen politický význam, ale i praktickou organizační stránku blížícího se ozbrojeného povstání,

b) vysvětlovat při této propagandě a agitaci úlohu ma-

sových politických stávek, které mohou být velmi důležité na začátku povstání i v jeho průběhu,

c) učinit co nejráznější opatření k ozbrojení proletariátu a vypracování plánu ozbrojeného povstání i jeho přímého řízení a vytvářet k tomu podle potřeby zvláštní skupiny stranických pracovníků.

Předloženo 16. (29.) dubna 1905 *Podle rukopisu*

První strana Leninova rukopisu
Rezoluce o ozbrojeném povstání z dubna 1905
Zmenšeno

21

DODATEK K REZOLUCI O POSTOJI K POLITICE VLÁDY BEZPROSTŘEDNĚ PŘED PŘEVRATEM A V JEHO PRŮBĚHU[56]

Soudruha Alexandrova snad uspokojí tyto změny ve Šmidtově rezoluci (například toto):

1. místo (sjezd) „se usnáší" napsat: sjezd *potvrzuje* starou taktiku sociální demokracie stanovenou II. sjezdem a podrobně otázku vysvětluje vzhledem k současné situaci (nebo nějak podobně);

2. připojit k rezoluci ještě jeden bod přibližně tohoto obsahu:

Pokud jde o skutečné i zdánlivé ústupky, které nyní dělá otřesené samoděržaví veškeré demokracii a zvláště dělnické třídě, musí *jich* sociálně demokratická dělnická strana *využít* jednak k tomu, aby *zajistila* lidu každé zlepšení hospodářského postavení a každé rozšíření svobody a tak vystupňovala boj, jednak k tomu, aby proletariátu důsledně objasňovala reakční cíle vlády, která se snaží rozdělit a demoralizovat dělnickou třídu a v revoluční chvíli odvrátit její pozornost od naléhavých zájmů dělnické třídy.

Napsáno 16. (29.) dubna 1905
Poprvé otištěno roku 1931
v publikaci Leninskij sbornik XVI

Podle rukopisu

22

PROJEV O POSTOJI K TAKTICE VLÁDY BEZPROSTŘEDNĚ PŘED PŘEVRATEM

18. DUBNA (1. KVĚTNA)

Jsme v obtížné situaci. Máme tři rezoluce a tři pozměňovací návrhy[18]. Rezoluce přibývají a hromadí se, a tento proces není vůbec usměrňován. Ukázalo se, že téma je širší, než referent předpokládal. Bude nutné vrátit rezoluci komisi, i když soudruh Sergejev se tomuto návrhu zřejmě vysmívá. O otevřeném vystoupení se zmínili všichni řečníci. Referát odpovídá tématu, musí být však doplněn. Pokud jde o účast ve stavovských shromážděních, střetly se dva názory. Sjezd nemůže dávat kategorické pokyny o účasti v těchto shromážděních. K agitaci je třeba využít všech prostředků. Zkušenosti s komisí Šidlovského nemohou být příčinou naprosto odmítavého postoje.[57] Říká se, že rezoluce nepřináší nic nového. Správnou věc je však třeba opakovat několikrát. Formulace soudruha Zimina je neobratná. Kategorická odpověď na otázku, je-li vhodné účastnit se zemského sněmu, neexistuje. Všechno bude záviset na politické situaci, na systému voleb a na jiných konkrétních podmínkách, které nelze předvídat. O zemském sněmu se říká, že to je podvod. Jistě, ale někdy je třeba se voleb zúčastnit, aby podvod mohl být odhalen. Není možné dát nic jiného než všeobecnou směrnici. Opakuji, podle mého názoru je třeba vrátit všechny rezoluce komisi a rozšířit ji.

23

NÁVRH REZOLUCE O ÚČASTI SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE V PROZATÍMNÍ REVOLUČNÍ VLÁDĚ[58]

Vzhledem k tomu, že

1. skutečně masový, svobodný a otevřený boj proletariátu proti buržoazii vyžaduje co nejrozsáhlejší politickou svobodu, a tedy co nejdůslednější uskutečnění republikánského zřízení;

2. stále větší počet představitelů různých buržoazních a maloburžoazních vrstev obyvatelstva, rolnictva aj. vystupuje nyní s revolučně demokratickými hesly, která přirozeně a nevyhnutelně vyplývají ze základních potřeb lidových mas, jejichž uspokojení — za samoděržaví nemožné — je bezpodmínečně nutné, neboť to vyžaduje objektivní vývoj celého společenskoekonomického života Ruska;

3. mezinárodní revoluční sociální demokracie vždy uznávala, že proletariát musí co nejrozhodněji podporovat revoluční buržoazii v jejím boji proti všem reakčním třídám a institucím, ovšem za předpokladu, že strana proletariátu bude zcela samostatná a ke svým dočasným spojencům přísně kritická;

4. absolutistickou vládu v Rusku nelze svrhnout, nebude-li nahrazena prozatímní revoluční vládou, a že jen toto nahrazení umožní zajistit skutečnou svobodu a opravdové vyjádření vůle všeho lidu při nastolení nového politického zřízení v Rusku, zajistit uskutečnění našeho nejbližšího, bezprostředního programu politických a hospodářských přeměn;

5. nevystřídá-li absolutistickou vládu prozatímní revoluční vláda, opírající se o všechny revolučně demokratické

třídy a složky v Rusku, nelze vybojovat republiku a získat pro revoluci zaostalé a nevyspělé vrstvy proletariátu a zvláště rolnictva, vrstvy, jejichž zájmy jsou nesporně v rozporu s absolutistickofeudálním zřízením a které do značné míry jen pod vlivem otupujícího politického ovzduší podporují samoděržaví anebo se boje proti němu neúčastní;

6. pokud existuje sociálně demokratická dělnická strana v Rusku, která je sice teprve na počátku svého vývoje, i když je již zorganizována a schopna, zvláště za politické svobody, kontrolovat a usměrňovat jednání svých delegátů v prozatímní revoluční vládě, není neodstranitelné nebezpečí, že se tito delegáti odchýlí od správné třídní cesty,

III. sjezd SDDSR konstatuje, že se zplnomocnění zástupci strany mohou stát členy prozatímní revoluční vlády, aby společně s revoluční buržoazní demokracií vedli nelítostný boj proti všem kontrarevolučním pokusům a aby hájili samostatné třídní zájmy proletariátu, že však podmínkou této účasti je, aby strana přísně kontrolovala své zmocněnce a neochvějně chránila nezávislost sociálně demokratické dělnické strany, která usiluje o úplný socialistický převrat a je z tohoto hlediska nepřítelem všech buržoazně demokratických stran a tříd.

Napsáno před 18. dubnem (1. květnem) 1905
Poprvé otištěno roku 1926 v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

24

REFERÁT O ÚČASTI SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE V PROZATÍMNÍ REVOLUČNÍ VLÁDĚ

18. DUBNA (1. KVĚTNA)

Mým úkolem je vysvětlit, jak máme chápat účast sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě. Na první pohled se může zdát divné, že taková otázka vznikla. Někdo by si mohl myslet, že sociální demokracie je na tom skvěle a že její účast v prozatímní revoluční vládě je velmi pravděpodobná. Skutečnost je jiná. Posuzovat tuto otázku z hlediska její praktické realizace v nejbližší době by bylo donkichotstvím. Spíše než kvůli praktické situaci se musíme touto otázkou zabývat kvůli polemice v tisku. Musíme mít vždy na paměti, že s touto otázkou přišel Martynov poprvé již *před 9. lednem.* Ve své brožuře Dvě diktatury[141] (s. 10—11) o tom napsal:

„Představte si, čtenáři, že by se na chvíli uskutečnila Leninova utopie. Představte si, že straně, jejíž členskou základnu tvoří pouze profesionální revolucionáři, se podařilo ‚připravit, *stanovit* a provést ozbrojené povstání všeho lidu'. Což není zřejmé, že z vůle všeho lidu *by byla* ihned po revoluci právě tato strana *pověřena* ustavit prozatímní vládu? Což není zřejmé, že lid by právě této straně, a žádné jiné svěřil nejbližší osud revoluce? Což není zřejmé, že kdyby tato strana nechtěla zklamat důvěru, kterou jí lid předtím prokázal, musela by, byla by *povinna* převzít moc a udržet ji, dokud revolučními opatřeními neupevní vítězství revoluce?"

Takové pojetí otázky je neuvěřitelné, ale opravdu je takové: Martynov přišel na to, že kdybychom příliš dobře připravili a zahájili povstání, octli bychom se v riskantní situaci. Kdybychom náš spor vyložili nějakému cizinci,

nikdy by neuvěřil, že takové pojetí je možné, a nepochopil by nás. Náš spor může pochopit jen ten, kdo zná vývoj názorů ruské sociální demokracie a charakter „chvostistických" názorů časopisu Rabočeje dělo. Otázka se stala akutní teoretickou otázkou, kterou je nezbytné objasnit. Je to otázka jasnosti našich cílů. Snažně prosím soudruhy, aby při vysvětlování našich diskusí lidem zabývajícím se praktickou prací strany v Rusku toto Martynovovo pojetí otázky zvlášť zdůrazňovali.

V 96. čísle Jiskry byl otištěn Plechanovův článek. Velmi jsme si vážili a vážíme Plechanova za všechny ty „urážky", které adresoval oportunistům a kterými si vysloužil nepřátelství spousty osob, jež je mu ke cti. Za obhajobu Martynova si ho však vážit nemůžeme. Už to není ten dřívější Plechanov. Svůj článek nazývá K otázce uchopení moci[196]. Tím otázku uměle zužuje. Tak jsme ji nikdy neformulovali. Podle Plechanova prý Vperjod nazval Marxe a Engelse „virtuosy šosáctví". Ve skutečnosti tomu tak není, je to tak trochu podvod. Marxovu celkovou koncepci v této otázce Vperjod obzvlášť zdůraznil jako správnou. Slova o šosáctví se vztahovala na Martynova nebo L. Martova. Třebaže jsme ochotni velmi si vážit všech Plechanovových spolupracovníků, přece jen Martynov není Marx. Plechanov marně zastírá martynovovštinu.

Martynov tvrdí, že zúčastníme-li se rozhodující měrou povstání, ocitneme se ve velkém nebezpečí, že nás proletariát donutí převzít moc. Tato úvaha má svou osobitou logiku, postavenou ovšem na hlavu. Pokud jde o toto svérázné upozornění na hrozící vítězství v boji proti samoděržaví, ptá se Vperjod Martynova a L. Martova, o co jim vlastně jde, o socialistickou, nebo demokratickou diktaturu? Citují nám slavný Engelsův výrok o nebezpečném postavení vůdce, který musí převzít moc jménem třídy, jež k úplné vládě dosud nedozrála[59]. V listu Vperjod jsme vysvětlovali, že Engels ukazuje, jak je nebezpečné postavení vůdce, jestliže *post factum* zjistí, že se jeho zásady rozcházejí

se skutečností, slova s fakty. Takový nesoulad vede k záhubě ve smyslu politického krachu, ale nikoli fyzické porážky*. Musíte pak (tak uvažuje Engels) tvrdit, že je to převrat socialistický, zatímco ve skutečnosti je jen demokratický. Kdybychom dávali proletariátu Ruska hned naději, že je už teď s to si zajistit úplnou vládu, propadli bychom omylu, kterého se dopouštějí eseři. Právě tomuto omylu eserů, kteří říkají, že revoluce „nebude buržoazní, nýbrž demokratická", jsme se my, sociální demokraté, vždy vysmívali. Říkali jsme vždy, že revoluce buržoazii neoslabí, ale posílí, že však vytvoří proletariátu nezbytné podmínky pro úspěšný boj za socialismus.

Jakmile však mluvíme o demokratickém převratu, máme před sebou dvě síly: samoděržaví a revoluční lid, tj. proletariát jako hlavní bojující sílu, rolnictvo a všechny maloburžoazní vrstvy. Zájmy proletariátu se nekryjí se zájmy rolnictva a maloburžoazie. Sociální demokracie vždy zdůrazňovala, že tato třídní diferenciace uvnitř revolučního lidu je nevyhnutelná. Předmět boje může v prudkém boji přecházet z ruky do ruky. Revoluční lid usiluje o neomezenou moc lidu, všechny reakční síly hájí neomezenou moc cara. Úspěšný převrat musí být proto nutně demokratickou diktaturou proletariátu a rolnictva, jejichž zájmy *proti carově neomezené moci* se shodují. Na hesle „postupovat každý zvlášť, ale bojovat společně" se shodly Jiskra i Vperjod, avšak Vperjod dodává, že když už máme společně bojovat, tak i společně boj dovést do konce a společně odrazit nepřítelovy pokusy získat zpět ztracené pozice. Po svržení samoděržaví boj neustane, nýbrž se zostří. Reakční síly se právě potom doopravdy zorganizují k boji. Razíme-li heslo povstání, potom nesmíme sociální demokracii strašit, že povstání by mohlo zvítězit. Až vybojujeme neomezenou moc lidu, musíme ji ubránit — a právě to je revolučně demokratická diktatura. Není rozhodně důvod

* Viz tento svazek, s. 25—26. *Red.*

se jí bát. Vydobytí republiky znamená pro proletariát obrovský úspěch, i když pro sociálního demokrata republika není „absolutní ideál" jako pro buržoazního revolucionáře, nýbrž jen záruka svobody pro rozsáhlý boj za socialismus. Parvus říká, že v žádné zemi si vydobytí svobody nevyžádalo tak obrovské oběti. To je pravda. Potvrzuje to i evropský buržoazní tisk, který zpovzdálí pozorně sleduje ruské události. Odpor samoděržaví proti nejelementárnějším reformám je neuvěřitelně silný, čím silnější je však akce, tím silnější je i protiakce. Z toho vyplývá, že se samoděržaví s velkou pravděpodobností úplně zhroutí. Celá otázka revoluční demokratické diktatury má smysl jen tehdy, bude-li samoděržaví svrženo jednou provždy. Je možné, že se u nás budou opakovat události z let 1848—1850, tj. že samoděržaví nebude svrženo, nýbrž omezeno a změní se v konstituční monarchii. Pak nemůže být o nějaké demokratické diktatuře ani řeči. Bude-li však absolutistická vláda skutečně svržena, musí být nahrazena vládou jinou. A touto jinou vládou může být jedině prozatímní revoluční vláda. Může se opírat pouze o revoluční lid, tj. o proletariát a rolnictvo. Může být pouze diktaturou, tj. nikoli organizací „pořádku", nýbrž organizací války. Kdo útočí na pevnost, ten nemůže odmítnout pokračovat ve válce ani po dobytí pevnosti. Buď — anebo: buď pevnosti dobudeme, abychom ji udrželi, anebo nepůjdeme na zteč a prohlásíme, že požadujeme jen malý prostor nedaleko pevnosti.

Přejdu k Plechanovovi. Používá naprosto nesprávné metody. Uhýbá od závažných otázek, pouští se do malicherného hašteření a někdy věci překrucuje. (Výkřik soudruha Barsova: „Ano!") Vperjod tvrdí, že vcelku je Marxovo schéma správné (schéma nahrazení absolutismu nejprve buržoazní monarchií a pak maloburžoazní demokratickou republikou), budeme-li však podle tohoto schématu předem vymezovat hranice, kam až půjdeme, pak jsme šosáci. Plechanovova obhajoba Marxe je tedy *„verlo-*

rene Liebesmühe" (marná lásky snaha). Při obhajobě Martynova se Plechanov odvolává na Provolání ústředního výboru Svazu komunistů k členům Svazu[364]60. Toto Provolání interpretuje Plechanov opět nesprávně. Nevšímá si toho, že Provolání bylo psáno v době, kdy se přes vítězné povstání proletariátu v Berlíně roku 1848 už nepodařilo lidu dosáhnout úplného vítězství. Absolutismus už byl vystřídán buržoazně konstituční monarchií a o prozatímní vládě opírající se o všechen revoluční lid nemohlo být tedy ani řeči. Celý smysl Provolání je v tom, že Marx po neúspěšném povstání lidu radí dělnické třídě, aby se organizovala a připravovala. Hodí se snad tyto rady pro objasnění situace v Rusku před začátkem povstání? Objasňují snad tyto rady naši spornou otázku, která předpokládá vítězné povstání proletariátu? Provolání začíná takto: „... V obou revolučních letech 1848—1849 se Svaz komunistů dvojnásob osvědčil; předně tím, že jeho členové všude energicky zasahovali do hnutí... dále... tím, že se jeho koncepce hnutí" (vyložená mimo jiné v Komunistickém manifestu) „ukázala jako jedině správná..." Současně se značně uvolnila dřívější pevná organizace Svazu. Velká část členů přímo zúčastněných v revolučním hnutí se domnívala, že doba tajných spolků už minula a že stačí jen veřejná činnost. Jednotlivé kraje a obce nechaly ochabnout své spojení s ústředním výborem (ústředním vedením — *Zentralbehörde*) a postupně je úplně přerušily. *Zatímco se tedy v Německu demokratická strana, strana maloburžoazie, stále víc organizovala, ztratila dělnická strana svou jedinou pevnou oporu,* zůstala organizována nanejvýš jen v jednotlivých místech k místním účelům a dostala se *ve všeobecném hnutí (in der allgemeinen Bewegung) úplně pod nadvládu a vedení maloburžoazních demokratů*" (*Ansprache*[361]*, s. 75).

Marx tedy roku 1850 konstatuje, že maloburžoazní demokracie za revoluce roku 1848, která už skončila, po strán-

* Provolání. *Red.*

ce organizovanosti získala, kdežto dělnická strana utrpěla ztráty. Je přirozené, že se všechna Marxova pozornost upíná k tomu, aby se dělnická strana neoctla znovu ve vleku buržoazie. „...právě teď, kdy stojíme před novou revolucí," je velmi důležité, aby dělnická strana vystupovala „co nejorganizovaněji, co nejjednotněji a co nejsamostatněji, nemá-li jí zase jako roku 1848 využít buržoazie a nemá-li se dostat do jejího vleku" (*Ansprache*, s. 76).

Marx nepochybuje, že právě díky této velké organizovanosti získá buržoazní demokracie rozhodnou převahu, dojde-li okamžitě k novému převratu. „Není pochyby o tom, že maloburžoazní demokracie v dalším průběhu revoluce získá v Německu dočasně (für einen Augenblick) rozhodující vliv" (*Ansprache*, s. 78). Vezmeme-li to všechno v úvahu, pochopíme, proč se Marx nezmiňuje v *Ansprache* ani slůvkem o účasti proletariátu v prozatímní revoluční vládě. Proto Plechanov nemá vůbec pravdu, když tvrdí, že prý Marx „nepřipouštěl ani myšlenku, že by se političtí představitelé proletariátu mohli spolu s představiteli maloburžoazie podílet na budování nového společenského řádu" (Jiskra, č. 96). To není pravda. Marx *se* otázkou účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě *nezabývá*, kdežto Plechanov líčí věc tak, jako by *Marx na ni odpovídal záporně*. Marx říká: My, sociální demokraté, jsme byli stále ve vleku, jsme hůře organizováni, musíme se samostatně organizovat pro případ, že by se maloburžoazie po novém převratu dostala k moci. Martynov z Marxových premis vyvozuje: My, sociální demokraté, organizovaní dnes lépe než maloburžoazní demokracie a tvořící nesporně samostatnou stranu, bychom se měli zaleknout toho, že v případě úspěšného povstání budeme *muset* vstoupit do prozatímní revoluční vlády. Ano! Soudruhu Plechanove, marxismus a martynovismus jsou různé věci. Abychom si názorněji ukázali v celé šíři rozdíl mezi situací Ruska v roce 1905 a Německa v roce 1850, pozastavíme se ještě u některých zajímavých pasáží v Provolání. Marx se vůbec

nezmiňoval o demokratické diktatuře proletariátu, neboť věřil, že socialistická diktatura proletariátu bude nastolena bezprostředně po maloburžoazním převratu. Například v souvislosti s agrární otázkou říká, že demokracie chce vytvořit maloburžoazní třídu rolníků a že dělníci musí tomuto záměru čelit v zájmu vesnického proletariátu i ve svém vlastním zájmu. Musí požadovat, aby zkonfiskované feudální pozemkové vlastnictví zůstalo vlastnictvím státu a aby bylo přeměněno v dělnické kolonie, kde bude mít sdružený vesnický proletariát k dispozici všechny prostředky pro zemědělskou velkovýrobu. Jestliže se Marx zabýval plány tohoto druhu, *nemohl* pochopitelně mluvit o demokratické diktatuře. Nepsal to bezprostředně před vypuknutím revoluce jako představitel organizovaného proletariátu, nýbrž po revoluci jako představitel organizujících se dělníků. Marx zdůrazňuje jako první úkol, že po převratu, „jakmile to jen bude možné, odebere se ústřední výbor do Německa, svolá ihned sjezd a předloží mu návrhy na centralizaci dělnických klubů". Myšlenka samostatné dělnické strany, která nám již přešla do krve, byla tedy v té době nová. Nesmíme zapomínat, že Marx se v roce 1848, kdy redigoval svobodný a krajně revoluční list (Neue Rheinische Zeitung[61]), neopíral o žádnou dělnickou organizaci. Jeho list podporovali radikální měšťáci, kteří jej málem zastavili, když v něm Marx po červnových dnech napadl pařížskou buržoazii. Proto se také v tomto Provolání tolik mluví o samostatné organizaci dělníků. Říká se tam, že vedle nové oficiální vlády se mají zřizovat revoluční dělnické vlády, ať už ve formě dělnických klubů a dělnických výborů, či ve formě obecních rad a orgánů obecní samosprávy. Říká se tam, že dělníci musí být ozbrojeni a že musí vytvořit samostatnou dělnickou gardu. Jako druhý bod programu se uvádí, že vedle buržoazních kandidátů musí být navrženi dělničtí kandidáti, pokud možno členové Svazu. Jak slabý byl tento Svaz, je vidět z toho, že Marx musel dokazovat, že je nutné navrhovat vlastní

kandidáty. Z toho všeho vysvítá, že Marx se nezmiňoval o účasti v prozatímní revoluční vládě a tuto otázku neřešil proto, že nemohla mít tehdy žádný praktický význam a že se veškerá pozornost soustřeďovala na organizování samostatné dělnické strany.

Plechanov říká dále v Jiskře, že Vperjod neuvádí žádné důkazy týkající se podstaty věci a spokojuje se opakováním několika oblíbených slov o tom, že prý Vperjod chce kritizovat Marxe. Je tomu tak? Nevidíme naopak, že Vperjod otázku konkretizuje, neboť bere v úvahu reálné společenské síly, které se v Rusku účastní boje za demokratický převrat? Plechanov však neříká ani slůvko o konkrétní situaci v Rusku. Celý jeho slovní arzenál tvoří jen pár nevhodně uváděných citátů. Je to k nevíře, ale je to tak. Situace v Rusku je natolik odlišná od západoevropské, že Parvus mohl dokonce položit otázku, kde je u nás vlastně revoluční demokracie. Když nemůže Plechanov dokázat, že Vperjod chce „kritizovat" Marxe, vypomáhá si Machem a Avenariem. Naprosto nechápu, co mají tito autoři, k nimž necítím pražádné sympatie, společného s otázkou sociální revoluce. Psali o individuální a sociální organizaci zkušenosti nebo o něčem podobném, ale úvahami o demokratické diktatuře se opravdu nezabývali. Je snad Plechanovovi známo, že Parvus se stal stoupencem Macha a Avenaria? (Smích.) Anebo je to třeba s Plechanovem tak, že mu nezbývá nic jiného než dělat si nemístně terč z Macha a Avenaria. Plechanov dále říká, že Marx a Engels brzy přestali věřit, že je sociální revoluce v dohledu. Svaz komunistů se rozpadl. Propukly hádky mezi emigranty, které Marx a Engels vysvětlovali tím, že byli revolucionáři, ale nebyla revoluce. Plechanov v Jiskře píše: „Politické úkoly proletariátu by byli stanovili" (Marx a Engels, kteří přestali věřit, že je sociální revoluce na dohled) „již za toho předpokladu, že vláda demokratického zřízení potrvá dost dlouhé období. Ale právě proto by tím rozhodněji odsoudili účast socialistů v maloburžoazní vládě"

(Jiskra, č. 96). Proč? Odpověď žádná. Plechanov znovu zaměňuje demokratickou diktaturu za diktaturu socialistickou, tj. dopouští se Martynovovy chyby, před níž mnohokrát důrazně varoval Vperjod. Bez demokratické diktatury proletariátu a rolnictva je v Rusku republika neuskutečnitelná. Toto tvrzení vyslovil Vperjod na základě rozboru reálné situace. Marx bohužel tuto situaci neznal a ani o ní nepsal. Proto její rozbor nelze ani doložit, ani vyvracet pouhými citáty z Marxe. A o konkrétních podmínkách neříká Plechanov ani slovo.

Ještě nemístnější je druhý citát z Engelse. Předně je nanejvýš podivné, že se Plechanov odvolává na soukromý dopis, aniž by uvedl, kde a kdy byl uveřejněn[62]. Za publikování Engelsových dopisů bychom byli velmi vděčni, přáli bychom si však vidět jejich úplný text. Nějaké údaje ale máme, abychom mohli posoudit skutečný obsah Engelsova dopisu.

Víme přesně — to za druhé, že situace v Itálii v devadesátých letech se vůbec nepodobá situaci v Rusku. Itálie je už přes čtyřicet let svobodná. V Rusku nemůže bez buržoazní revoluce dělnická třída o svobodě ani snít. V Itálii tedy dělnická třída už dávno mohla rozvíjet samostatnou organizaci, která bude usilovat o socialistický převrat. Turati je italský Millerand. Proto je velmi dobře možné, že Turati i tehdy vystupoval s millerandovskými myšlenkami. Tuto domněnku plně potvrzuje okolnost, že podle slov samého Plechanova musel Engels Turatimu vysvětlovat rozdíl mezi buržoazně demokratickým a socialistickým převratem. Engels se zřejmě obával právě toho, že se Turati octne v dvojakém postavení vůdce, který nechápe sociální smysl převratu, jehož se účastní. O Plechanovovi musíme tedy znovu opakovat, že směšuje demokratický a socialistický převrat.

U Marxe a Engelse je však snad možné najít odpověď když ne na otázku konkrétní situace v Rusku, tak všeobecných zásad revolučního boje proletariátu. Jiskra alespoň jednu takovou všeobecnou otázku položila.

V 93. čísle píše: „Nejlepší cestou k organizování proletariátu ve stranu, která je vůči buržoazně demokratickému státu v opozici, je rozvíjet buržoazní revoluci *zdola* tlakem proletariátu na demokracii, která je u moci." Jiskra říká: „Vperjod chce, aby tlak proletariátu na revoluci (?) nepřicházel pouze zdola, pouze z ulice, ale také shora, z komnat prozatímní vlády." Tato formulace je správná; Vperjod to skutečně chce. Máme tu před sebou skutečně všeobecnou zásadní otázku: je přípustná revoluční akce zdola, anebo také i shora? Na tuto všeobecnou otázku můžeme najít u Marxe a Engelse odpověď.

Mám na mysli zajímavou Engelsovu stať Bakuninovci při práci[63] (1873). Engels stručně popisuje španělskou revoluci z roku 1873, kdy zemi zachvátilo povstání intransigentů, tj. extrémních republikánů. Engels zdůrazňuje, že tehdy nemohla být ani řeč o okamžitém osvobození dělnické třídy. Proletariát musel urychleně projít předběžnými stadii připravujícími sociální revoluci a musely být odstraněny překážky, jež jí stojí v cestě. Možnost dosáhnout tohoto cíle poskytovala republika. Španělská dělnická třída by mohla této možnosti využít jen tehdy, kdyby se aktivně zúčastnila revoluce. Této účasti bránil v té době vliv bakuninovců a mimo jiné jejich idea všeobecné stávky, kterou Engels ostře kritizuje. Engels líčí také události v průmyslovém městě Alcoy s 30 000 obyvateli. Proletariát tam ovládl situaci. A co tehdy učinil? Proti zásadám bakuninismu bylo nutné vstoupit do prozatímní revoluční vlády. „Bakuninovci," praví Engels, „po léta hlásali, že každá revoluční akce vedená shora dolů je zhoubná, že se všechno musí organizovat a prosazovat zdola nahoru."

Takto tedy odpověděl Engels na všeobecnou otázku, zda postupovat „shora či zdola", kterou položila Jiskra. *Zásada Jiskry: „pouze zdola a v žádném případě shora" — je zásada anarchistická.* Engels vyvozuje závěr z průběhu španělské revoluce a říká: „Bakuninovci museli hodit přes palubu celý svůj dosavadní program, poučku, že zřízení

revoluční vlády je jen nový podvod a nová zrada na dělnické třídě" (jak nás o tom chce nyní přesvědčit Plechanov). Proti těmto zásadám museli bakuninovci vystupovat na zasedáních „vládních výborů jednotlivých měst, a to... jako bezmocná menšina, kterou buržoazie přehlasovávala a politicky využívala". *Engelsovi se tedy nelíbí pouze to, že bakuninovci byli v menšině, a ne to, že tam zasedali.* Ke konci brožury Engels říká, že bakuninovci „nám poskytli vzor, jak se revoluce *ne*smí dělat".

Kdyby Martov omezil svou revoluční činnost pouze na působení zdola, opakoval by chybu bakuninovců.

Jiskra, která si vymyslela zásadní rozpory s časopisem Vperjod, však sama přechází na naše stanovisko. Tak Martynov říká, že proletariát musí společně s lidem donutit buržoazii, aby dovedla revoluci do konce. To však není nic jiného než revoluční diktatura „lidu", tj. proletariátu a rolnictva. Buržoazie vůbec nechce dovést revoluci až do konce. Ale sociální podmínky života lidu jsou takové, že lid to musí chtít. Revoluční diktatura ho poučí a zapojí do politického života.

Jiskra v 95. čísle píše:

„Kdyby nás však nezávisle na naší vůli vnitřní dialektika revoluce nakonec přece jen přivedla k moci a národní podmínky pro uskutečnění socialismu přitom ještě nedozrály, nedali bychom se na ústup. Naším cílem by bylo prolomit úzký národní rámec revoluce a strhnout na cestu revoluce Západ, tak jako Francie před sto lety strhla na tuto cestu Východ."

Jiskra tedy sama přiznává, že právě tak, jak naznačuje Vperjod, bychom museli jednat, kdyby nás potkalo to neštěstí, že bychom zvítězili. *V praktické otázce tedy Jiskra následuje Vperjod* a zpochybňuje své vlastní stanovisko. Jen nechápu, jak je možné Martova a Martynova dosadit proti jejich vůli k moci. To je už vůbec absurdní.

Jiskra uvádí jako příklad Francii. Je to však jakobínská Francie. Strašit v revolučním okamžiku jakobínstvím je ta největší hanebnost. Demokratická diktatura není, jak

jsem již vysvětloval, organizací „pořádku", nýbrž organizací války. I kdybychom se zmocnili Petrohradu a gilotinovali Mikuláše, čekalo by nás několik Vendée[64]. To si Marx velmi dobře uvědomoval, když se roku 1848 v Neue Rheinische Zeitung zmiňoval o jakobínech. Řekl, že terorismus v roce 1793 „byl jen plebejský způsob, jak se vypořádat... s absolutismem a kontrarevolucí"[65]. I my dáváme přednost tomu vypořádat se s ruským samoděržavím „plebejským" způsobem a přenecháváme Jiskře způsoby girondistické. Revoluce v Rusku se ocitá v neobyčejně výhodné situaci (protilidová válka, asiatský konzervatismus samoděržaví atd.). A tato situace dává naději, že povstání bude úspěšné. Revoluční nálada proletariátu nevzrůstá den ze dne, ale hodinu od hodiny. A v takové chvíli martynovovština není už jen hloupost, ale zločin, neboť oslabuje revoluční energii proletariátu, podlamuje jeho revoluční elán. (Ljadov: „Správně!") Je to táž chyba, jaké se za jiné situace, v otázce nikoli demokratické, ale socialistické diktatury, dopouštěl v německé straně Bernstein.

Abyste si mohli představit konkrétně, jaké jsou ve skutečnosti ty proslulé „komnaty" prozatímní revoluční vlády, uvedu ještě jeden pramen. Engels v článku Kampaň za říšskou ústavu[331] líčí, jak se účastnil revoluce v blízkosti těchto „komnat"[66]. Líčí například povstání v porýnském Prusku, jež bylo jedním z nejprůmyslovějších středisek Německa. Vyhlídky na vítězství demokratické strany, říká, tu byly obzvlášť příznivé. Bylo zapotřebí vrhnout všechny volné síly na pravý břeh Rýna, rozšířit povstání na větší oblast a pokusit se zde zorganizovat za pomoci Landwehru (zeměbrany) jádro revoluční armády. To Engels také navrhl, když přijel do Elberfeldu, aby tam vykonal všechno, co mohl, k uskutečnění svého plánu. A Engels pranýřuje maloburžoazní předáky za to, že nedovedli zorganizovat povstání, neopatřili peníze, např. na zásobování dělníků bojujících na barikádách atd. Mělo

se postupovat rázněji, říká Engels. Prvním krokem mělo být odzbrojení elberfeldské občanské gardy a rozdělení jejích zbraní mezi dělníky, pak vybírání nucené daně na vydržování takto vyzbrojených dělníků. Tento návrh, říká Engels, vyšel však jedině a výhradně ode mne. Slavný bezpečnostní výbor neměl nejmenší chuť pouštět se do podobných „teroristických opatření".

A tak zatímco náš Marx a Engels (totiž Martynov a Martov) (bouře smíchu) nás straší jakobínstvím, Engels pranýřoval revoluční maloburžoazii za to, že zanedbává „jakobínský" způsob akce. Engels chápal, že chystat se k boji a zříkat se státní pokladny a státní moci — v době války — je nepřístojná hra se slovy. Kde vezmete, páni novojiskrovci, peníze na povstání, stane-li se povstáním všeho lidu? Snad ne ze státní pokladny? To je přece buržoazní stanovisko! To je jakobínství!

O povstání v Bádensku Engels píše: „Povstalecká vláda měla ve svých rukou všechny vyhlídky na úspěch: připravenou armádu, bohatě zásobené arzenály... plnou státní pokladnu... jednotně smýšlející obyvatelstvo. Všichni do jednoho teprve později pochopili, co se mělo za takových okolností dělat. Bylo třeba zorganizovat vojsko k ochraně Národního shromáždění, odrazit Rakušany a Prusy, rozšířit povstání do sousedních států a „vystavit poděšené německé takzvané Národní shromáždění terorizujícímu vlivu vzbouřeného obyvatelstva a vzbouřené armády... dále bylo třeba centralizovat síly povstání, poskytnout mu potřebné finanční prostředky a okamžitým zrušením všech feudálních břemen zainteresovat na povstání rolníky... Ale bylo třeba provést to všechno... rychle, neboť jedině rychlost mohla zajistit úspěch. Týden po utvoření ‚zemského výboru' bylo už pozdě."

Jsme přesvědčeni, že revoluční sociální demokraté se budou za povstání v Rusku považovat za vojáky revoluce a dávat podle Engelsova příkladu stejné „jakobínské" rady. Naše Jiskra však raději píše o barvě obálek na volební

lístky a otázku prozatímní revoluční vlády a revoluční obrany ústavodárného shromáždění odsunuje na vedlejší kolej. Naše Jiskra nemá rozhodně v úmyslu jednat „shora".

Z Karlsruhe odjel Engels do Falce. Ve zdejší prozatímní vládě zasedal jeho přítel d'Ester (který jednou zachránil Engelse před zatčením). „...nemohlo být ani řeči o oficiální účasti na hnutí, které bylo naší straně úplně cizí," praví Engels. Musel jsem v hnutí zaujmout „jediné místo, jež... mohla zaujmout Neue Rheinische Zeitung: místo vojáka". Mluvili jsme již o rozpadnutí Svazu komunistů, které Engelse připravilo o téměř jakékoli spojení s dělnickými organizacemi. To umožňuje pochopit citát, který uvádíme: „I mně... nabízeli spoustu občanských i vojenských funkcí," píše Engels, „které bych bez váhání přijal, kdyby šlo o proletářské hnutí. Za těchto okolností jsem je však odmítl."

Jak vidíte, Engels se nebál jednat shora, nebál se příliš velké organizovanosti a síly proletariátu, která by jej mohla přivést k účasti v prozatímní vládě. Naopak litoval, že pro naprostou neorganizovanost dělnictva nebylo hnutí dost úspěšné, dost proletářské. Ale i za těchto okolností přijal Engels funkci: sloužil v armádě jako Willichův pobočník, staral se o přísun střeliva, zajišťoval za neuvěřitelných obtíží dopravu střelného prachu, olova, nábojů atd. „Zemřít za republiku bylo od nynějška mým... cílem," píše Engels.

Posuďte, soudruzi, sami, zda se tento obraz prozatímní vlády, načrtnutý Engelsovými slovy, podobá oněm „komnatám", jimiž se pokouší nová Jiskra odradit od nás dělníky. (Potlesk.) (Řečník čte návrh své rezoluce a komentuje ji.)

25

NÁVRH REZOLUCE O PROZATÍMNÍ REVOLUČNÍ VLÁDĚ

Vzhledem k tomu, že

1. bezprostřední zájmy ruského proletariátu i zájmy jeho boje za konečné cíle socialismu vyžadují co nejúplnější politickou svobodu, a tedy nahrazení absolutistické formy vlády demokratickou republikou;

2. stoprocentní úspěch ozbrojeného povstání lidu, tj. svržení samoděržaví, nutně povede k ustavení prozatímní revoluční vlády, která jediná je s to zajistit úplnou svobodu agitace a svolat ústavodárné shromáždění, které by skutečně vyjadřovalo svrchovanou vůli lidu a bylo zvoleno na základě všeobecného, přímého a rovného volebního práva s tajným hlasováním;

3. tato demokratická revoluce v Rusku neoslabí, nýbrž posílí vládu buržoazie, která se v určité chvíli rozhodně pokusí, nezastavujíc se před ničím, připravit proletariát Ruska o co největší část vymožeností z období revoluce,

III. sjezd SDDSR se usnáší:

a) je třeba dělnickou třídu přesvědčovat, že prozatímní revoluční vláda je nezbytná, a na dělnických schůzích jednat o tom, za jakých podmínek lze neprodleně v plné míře prosadit všechny nejbližší politické a hospodářské požadavky našeho programu;

b) jestliže povstání lidu zvítězí a samoděržaví bude definitivně svrženo, připouští se účast zmocněnců naší strany v prozatímní revoluční vládě s tím, že budou nelítostně bojovat proti všem pokusům o kontrarevoluci a budou hájit samostatné zájmy dělnické třídy;

c) nezbytnou podmínkou takové účasti je, aby strana

přísně kontrolovala své zmocněnce a důsledně chránila nezávislost sociální demokracie, jež usiluje o důsledný socialistický převrat, a je proto nesmiřitelným nepřítelem všech buržoazních stran;

d) bez ohledu na to, zda bude účast sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě možná, je třeba nejširším vrstvám proletariátu vštěpovat myšlenku, že ozbrojený proletariát musí pod vedením sociální demokracie vykonávat ustavičně nátlak na prozatímní vládu, aby ubránil, upevnil a rozšířil vymoženosti revoluce.

Předloženo 18. dubna (1. května) *Podle rukopisu*

26

DODATEK K REZOLUCI O PROZATÍMNÍ REVOLUČNÍ VLÁDĚ

Další argument pro účast v prozatímní vládě:

jestliže už nyní kategoricky odmítneme účast v prozatímní revoluční vládě, jak to doporučuje pravé křídlo naší strany, bude činnost revolučního proletariátu v období příprav, organizování a uskutečnění ozbrojeného povstání nevyhnutelně odsouzena k nerozhodnosti, poloviČatosti a roztříštěnosti;

Napsáno nejpozději 19. dubna (2. května) 1905
Poprvé otištěno roku 1931 v publikaci Leninskij sbornik XVI

Podle rukopisu

27

PROJEV O POZMĚŇOVACÍCH NÁVRZÍCH K REZOLUCI O PROZATÍMNÍ REVOLUČNÍ VLÁDĚ

19. DUBNA (2. KVĚTNA)

Zastávám v podstatě týž názor jako soudruh Zimin. Jako publicista jsem přirozeně věnoval pozornost stylistické formulaci otázky. Na důležitost bojového cíle poukázal soudruh Zimin velmi správně; úplně se s ním ztotožňuji. Nelze bojovat, neuvažujeme-li o obsazení pozice, o niž bojujeme...

Pozměňovací návrh soudruha Zimina[63] k bodu 2: „ustavení atd... prozatímní vlády, která jediná" atd. — je velmi vhodný a rád jej přijímám. — Rovněž tak pozměňovací návrh k bodu 3 — zde by bylo velmi dobré uvést, že za daných společenskoekonomických podmínek vliv buržoazie nutně zesílí. — V bodě a) je v rezoluci výraz „bude proletariát požadovat" lepší než moje formulace, neboť důraz je položen na proletariát. V bodě b) se velmi vhodně zdůrazňuje závislost na poměru sil. Myslím, že vzhledem k této formulaci odpadá pozměňovací návrh soudruha Andrejeva. Stejně bych rád znal názor ruských soudruhů, zda je výraz „nejbližší požadavky" jasný a zda není třeba v závorkách dodat „minimálního programu". V bodě c) jsem použil slova „je", kdežto soudruh Zimin „prohlašuje se" — zde je zřejmě třeba provést stylistickou úpravu. Tam, kde se mluví o kontrole prováděné stranou, je, jak se domnívám, správnější moje původní formulace: „chránila nezávislost sociální demokracie" než „zachovala" navrhovaná soudruhem Ziminem. Naším úkolem je nejen „zachovat" nezávislost sociální demokracie, ale ne-

ustále ji „chránit". Pozměňovací návrh soudruha Sosnovského k tomuto bodu formulaci jen zhoršuje, neboť ji zatemňuje. Pozměňovací návrhy soudruha Andrejeva jsou částečně obsaženy v bodech mé rezoluce a rezoluce soudruha Zimina. Ostatně by bylo sotva vhodné formulovat termín „prozatímní vláda" v množném čísle, jak to navrhuje soudruh Andrejev. Můžeme mít ovšem více prozatímních vlád, ale není třeba to uvádět, protože rozhodně neusilujeme o takové tříštění. Budeme vždy pro jednotnou prozatímní vládu Ruska a budeme se snažit ustavit „jediné ústředí, a to ruské". (Smích.)

28

NÁVRH REZOLUCE O OTEVŘENÉM POLITICKÉM VYSTOUPENÍ SDDSR

Vzhledem k tomu, že

1. revoluční hnutí v Rusku již poněkud otřáslo absolutistickou vládou a dezorganizovalo ji, takže je nucena připustit v poměrně značném rozsahu svobodu politické činnosti tříd, které k ní zaujímají nepřátelský postoj;

2. tuto svobodu politické činnosti využívají nejvíce a téměř výlučně buržoazní třídy, které tím ještě stupňují svou dosavadní hospodářskou a politickou převahu nad dělnickou třídou a prohlubují nebezpečí, že se proletariát stane pouhým přívěskem buržoazní demokracie;

3. v dělnických masách stále víc a více sílí (razí si cestu, projevuje se navenek) i snaha samostatně a otevřeně vystoupit na politickém poli třeba i (při méně významných příležitostech dokonce třeba) bez jakékoli účasti sociální demokracie,

upozorňuje III. sjezd SDDSR všechny stranické organizace na nutnost:

a) využívat všech, naprosto všech možností otevřeného politického vystoupení vzdělaných vrstev a lidu v tisku, ve spolcích a na schůzích, a docílit tak, aby byly proti všeobecně demokratickým požadavkům vytyčovány samostatné třídní požadavky proletariátu, aby sílilo jeho sebevědomí, aby se přímo během takových akcí organizoval v samostatnou socialistickou sílu;

b) využívat všech legálních nebo pololegálních cest k zakládání dělnických sdružení, spolků a organizací a zároveň usilovat o to (tou či onou cestou), aby byl zajištěn převládající vliv sociální demokracie na tyto spolky, aby se

z nich staly opěrné body budoucí legální sociálně demokratické dělnické strany v Rusku;

c) učinit opatření, aby naše stranické organizace, které si musí udržet a posilovat svůj konspirativní aparát, začaly zároveň ihned všude, kde je to možné, připravovat vhodné formy přechodu k otevřené činnosti sociální demokracie a nezastavovaly se přitom ani před střetnutím s vládní ozbrojenou mocí.

Napsáno 19. dubna (2. května)
Poprvé otištěno roku 1926
v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

29

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK PŘI PROJEDNÁVÁNÍ REZOLUCE O OTEVŘENÉM POLITICKÉM VYSTOUPENÍ SDDSR[107][67]

19. DUBNA (2. KVĚTNA)

Soudruh Sergejev se mýlí. Jde o to, aby se celkově změnil charakter činnosti sociální demokracie, jak se to konstatuje i v rezoluci.

30

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY PŘI PROJEDNÁVÁNÍ NÁVRHU REZOLUCE O POSTOJI K TAKTICE VLÁDY BEZPROSTŘEDNĚ PŘED REVOLUCÍ

19. DUBNA (2. KVĚTNA)

1

Připojuji se k názoru soudruha Bělského[68]. Zlehčujeme pojem revoluce, označujeme-li tímto slovem pouhé vydobytí některých drobných práv.

2

Souhlasím, že výraz „revoluční cesta" znamená ráznější vedení boje, ale tím se pojem revoluce zlehčuje. Navrhuji buď nahradit slovy „oproti zákonu", nebo po slovech „revoluční cestou" vyškrtnout slova „minimální program", protože by se to mohlo chápat tak, že celou revoluci chceme uskutečnit touto cestou.

31

REFERÁT K REZOLUCI O PODPOŘE ROLNICKÉHO HNUTÍ[69]

19. DUBNA (2. KVĚTNA)

Beru na vědomí prohlášení 17 soudruhů[70], kteří konstatovali, že je nanejvýš nutné, aby práce sjezdu pokračovala rychleji, a vynasnažím se být co nejstručnější. Zásadně sporné body v projednávané otázce vlastně nejsou; nebyly zformulovány ani za stranické krize, kdy existovalo tolik „zásadních" neshod.

Mimoto byl návrh rezoluce již dost dávno otištěn v listu Vperjod, a tak se omezím pouze na obhajobu této rezoluce.

Otázka podpory rolnického hnutí se vlastně rozpadá na dvě části: 1. teoretické zdůvodnění a 2. praktické zkušenosti strany. Druhou otázku zodpoví další referent, soudruh Barsov, který je výborně obeznámen s nejpokročilejším rolnickým hnutím — v Gurii. Pokud jde o teoretické zdůvodnění, omezuje se nyní veškerá činnost na opakování hesel vypracovaných sociální demokracií v souvislosti s jejich aplikací na konkrétní rolnické hnutí. Můžeme pozorovat, jak toto hnutí mohutní a roste. Vláda přichází opět se starými pokusy obalamutit rolníky pochybnými ústupky. Proti této demoralizující politice musí naše strana postavit svá hesla.

Tato hesla jsou podle mého názoru zformulována v návrhu této rezoluce:

„Sociálně demokratická dělnická strana Ruska jako strana uvědomělého proletariátu usiluje o to, aby všechny pracující jednou provždy zbavila jakéhokoli vykořisťování, a podporuje každé revoluční hnutí proti současnému společenskému a politickému zřízení. Proto SDDSR co nej-

energičtěji podporuje i současné rolnické hnutí, staví se za všechna revoluční opatření, jež mohou zlepšit postavení rolnictva, a v zájmu dosažení tohoto cíle se nezříká ani vyvlastnění statkářské půdy. SDDSR jako třídní strana proletariátu přitom neochvějně usiluje o samostatnou třídní organizaci vesnického proletariátu a ani na chvíli nezapomíná na svůj úkol vysvětlovat mu, že jeho zájmy jsou v příkrém rozporu se zájmy rolnické buržoazie, vysvětlovat mu, že jedině společný boj vesnického a městského proletariátu proti celé buržoazní společnosti může vést k socialistické revoluci, která jediná je s to skutečně zbavit všechnu vesnickou chudinu bídy a vykořisťování.

Jako praktické heslo pro agitaci mezi rolnictvem a jako prostředek, jímž lze vnést do tohoto hnutí co největší uvědomělost, SDDSR navrhuje okamžitě vytvářet revoluční rolnické výbory, které by všestranně podporovaly všechny demokratické přeměny a důsledně je prováděly. SDDSR se bude snažit vytvořit i v těchto výborech samostatnou organizaci vesnických proletářů, jednak aby podporovala veškeré rolnictvo při všech jeho revolučně demokratických vystoupeních, jednak aby chránila skutečné zájmy vesnického proletariátu v jeho boji proti rolnické buržoazii" (Vperjod, č. 11)*.

Tento návrh už projednávala komise pro agrární otázku, kterou ustavili delegáti ještě před zahájením sjezdu, aby připravila jeho jednání. Přes značnou názorovou rozdílnost se tu vyhranily některé důležité odstíny, u nichž se pozastavím. Smyslem možných a nutných revolučních opatření v agrární otázce je podle návrhu rezoluce „zlepšit postavení rolnictva". Rezoluce tím tedy jasně tlumočí společné přesvědčení všech sociálních demokratů, že těmito opatřeními nelze v žádném případě změnit samy základy současného společenskoekonomického řádu. Tím se lišíme od socialistů-revolucionářů. Revoluční hnutí rolníků může prosadit

* Viz Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 344—345. *Red.*

značné zlepšení jejich postavení, ale nemůže vést k nahrazení kapitalismu jiným výrobním způsobem.

V rezoluci se mluví o opatřeních, která se nezastavují před vyvlastněním statkářské půdy. Vyskytly se hlasy, že tato formulace mění náš agrární program. Tento názor považuji za nesprávný. Rezoluci lze ovšem lépe stylizovat: nikoli naše strana, nýbrž rolnictvo se nezastaví před vyvlastněním; naše strana zase podporuje rolnictvo — podporuje je i tehdy, jestliže se nezastaví před těmito kroky. Místo vyvlastnění je třeba použít užšího pojmu — „konfiskace", neboť jsme rozhodně proti jakémukoli výkupu. Nikdy se nezastavíme před konfiskací půdy. Ponecháme-li však stranou tyto dílčí úpravy, uvidíme, že naše rezoluce agrární program nemění. Všichni sociálně demokratičtí publicisté se vždy vyslovovali v tom smyslu, že bod o odřezcích nijak neohraničuje rolnické hnutí — nijak je nezužuje a neomezuje. Plechanov i já jsme v tisku vysvětlovali, že sociálně demokratická strana nikdy nebude rolníkům zabraňovat v revolučních opatřeních agrární reformy včetně „nového dělení půdy"[71]. Nezměníme tedy náš agrární program. Nyní se musíme rozhodně vyjádřit k praktické otázce důsledné podpory rolnictva, abychom zabránili jakémukoli případnému nedorozumění a nesprávnému výkladu. Nyní je rolnické hnutí na pořadu dne a strana proletariátu musí oficiálně prohlásit, že rozvoj tohoto hnutí všestranně podporuje a nijak neomezuje.

V rezoluci se dále praví, že je nutné věnovat pozornost zájmům vesnického proletariátu a zvlášť ho organizovat. Na shromáždění sociálních demokratů není třeba tuto elementární pravdu obhajovat. V komisi pro agrární otázku se mluvilo o tom, že by bylo na místě zmínit se ještě o podpoře stávek zemědělských dělníků a rolníků, zejména v době žní, senoseče atd. Zásadně nelze proti tomu ovšem nic namítat. Ať nám soudruzi na základě zkušeností z praxe řeknou, zda by měla tato zmínka nějaký význam pro nejbližší budoucnost.

Dále se v rezoluci hovoří o ustavování revolučních rolnických výborů.

V 15. čísle listu Vperjod je podrobněji rozvedena myšlenka, že se ústředním bodem agitace má stát požadavek okamžitého organizování revolučních rolnických výborů*. O „zlepšení životních podmínek" teď mluví i reakcionáři, ale ti jsou pro úřední, byrokratický způsob slibující zdánlivé zlepšení, kdežto sociální demokracie musí samozřejmě prosazovat revoluční cestu. Hlavním úkolem je vnést do rolnického hnutí politické uvědomění. Rolníci si své potřeby nejasně uvědomují, ale nedovedou dát svá přání a své požadavky do souvislosti s celkovým politickým zřízením. Proto je mohou zvlášť snadno oklamat političtí podvodníci, když otázku politických přeměn redukují na hospodářská „zlepšení", která jsou ve skutečnosti bez politických přeměn zcela nereálná. Proto je heslo revolučních rolnických výborů jedině správné. Bez revolučního práva uskutečňovaného těmito výbory nebudou moci rolníci nikdy uhájit to, co si nyní vydobudou. Ozývají se námitky, že i zde měníme agrární program, v němž se neříká nic o *revolučních* rolnických výborech, o jejich úkolech týkajících se demokratických přeměn. Tyto námitky jsou bezdůvodné. Neměníme náš program, nýbrž aplikujeme jej na danou konkrétní situaci. Není-li pochyb o tom, že rolnické výbory mohou být v daných podmínkách jen revoluční, pak k tomu přihlížíme a aplikujeme daný program na revoluční situaci, ale neměníme jej. V našem programu se například konstatuje, že uznáváme sebeurčení národů: jestliže nás konkrétní podmínky přimějí, abychom se vyslovili pro sebeurčení určitého národa, pro jeho úplnou nezávislost, nebude to znamenat změnu programu, ale jeho uplatnění. Rolnické výbory jsou pružná instituce, která vyhovuje v nynější situaci a bude vyhovovat například i za prozatímní revoluční vlády, kdy by se tyto výbory

* Viz tento svazek, s. 71—72. *Red.*

staly jejími orgány. Tyto výbory se prý mohou stát institucí reakční, a ne revoluční. Ale my, sociální demokraté, jsme nikdy nezapomínali na dvojakou mentalitu rolníka, ani na možnost reakčního rolnického hnutí zaměřeného proti proletariátu. Teď však jde o něco zcela jiného; o to, že současné rolnické výbory vytvářené proto, aby sankcionovaly pozemkovou reformu, mohou být jedině revoluční. Současné rolnické hnutí je nesporně demokraticky revoluční. Vyskytují se hlasy: až rolníci zaberou půdu, uklidní se. To je možné. Avšak absolutistická vláda se nemůže uklidnit, jestliže rolnictvo zabere půdu, a v tom je jádro věci. Sankcionovat tento zábor může jedině revoluční vláda nebo revoluční rolnické výbory.

Konečně je v závěrečné části rezoluce ještě jednou vymezeno postavení sociální demokracie v rolnických výborech, totiž že sociální demokracie musí postupovat společně s vesnickým proletariátem a organizovat jej zvlášť a samostatně. Také na vesnici může být důslednou revoluční třídou pouze proletariát.

Porovnáno s rukopisem

32

NÁVRH REZOLUCE O PODPOŘE ROLNICKÉHO HNUTÍ

Vzhledem k tomu, že

1. rolnické hnutí, které se nyní rozrůstá, se přes svou živelnost a politickou neuvědomělost přece jen nevyhnutelně obrací proti nynějšímu politickému zřízení a *proti privilegovaným třídám;*

2. úkolem sociální demokracie je mimo jiné podporovat každé revoluční hnutí proti nynějšímu společenskému a politickému zřízení;

3. sociální demokraté se musí v souladu s tím, co bylo uvedeno, snažit vymezit revolučně demokratické rysy (zvláštnosti) rolnického hnutí, rozvíjet je a důsledně uplatňovat;

4. sociální demokracie jako strana proletariátu musí v každém případě a za všech okolností neochvějně usilovat o samostatné organizování vesnického proletariátu a objasňovat mu nesmiřitelnou protikladnost jeho zájmů a zájmů rolnické buržoazie,

ukládá III. stranický sjezd SDDSR všem organizacím strany:

a) propagovat mezi nejširšími vrstvami proletariátu, že SDDSR považuje za svůj úkol co nejúčinněji podporovat nynější rolnické hnutí a že *se nikterak nestaví* proti jeho revolučním projevům včetně konfiskace statkářské půdy;

b) jako praktické heslo pro agitaci mezi rolnictvem a jako způsob, jak vnést do rolnického hnutí co nejvíce uvědomění, vytyčovat plán okamžitého zakládání revolučních rolnických výborů, které by realizovaly všechny revolučně demokratické přeměny v zájmu rolnictva a zbavily je policejně byrokratického a statkářského útlaku;

c) doporučovat rolníkům, aby nenastupovali vojenskou službu, odmítali platit jakékoli daně a neuznávali vládní orgány, aby tím dezorganizovali samoděržaví a podporovali revoluční nápor proti němu;

d) v rolnických výborech usilovat o to, aby se vesnický proletariát samostatně organizoval a co nejúžeji sblížil s městským proletariátem v jednotné sociálně demokratické straně dělnické třídy.

Předloženo 20. dubna (3. května)

33

REZOLUCE O VZTAHU K ROLNICKÉMU HNUTÍ

Vzhledem k tomu, že

1. rolnické hnutí, které se nyní rozrůstá, se přes svou živelnost a politickou neuvědomělost přece jen nevyhnutelně obrací proti nynějšímu politickému zřízení a proti všem pozůstatkům nevolnictví vůbec;

2. úkolem sociální demokracie je mimo jiné podporovat každé revoluční hnutí proti nynějšímu společenskému a politickému zřízení;

3. sociální demokracie musí usilovat o očistu revolučně demokratického obsahu rolnického hnutí od veškerých reakčních příměsí tím, že bude prohlubovat revoluční vědomí rolníků a důsledně uplatňovat jejich demokratické požadavky;

4. sociální demokracie jako strana proletariátu musí v každém případě a za všech okolností neochvějně usilovat o samostatné organizování vesnického proletariátu a objasňovat mu nesmiřitelnou protikladnost jeho zájmů a zájmů rolnické buržoazie,

ukládá III. sjezd Sociálně demokratické dělnické strany Ruska všem organizacím strany

a) propagovat mezi širokými vrstvami lidu, že sociální demokracie považuje za svůj úkol co nejúčinněji podporovat všechna revoluční opatření rolnictva, která mohou zlepšit jeho postavení, včetně konfiskace statkářské, státní, církevní, klášterní a údělné půdy;

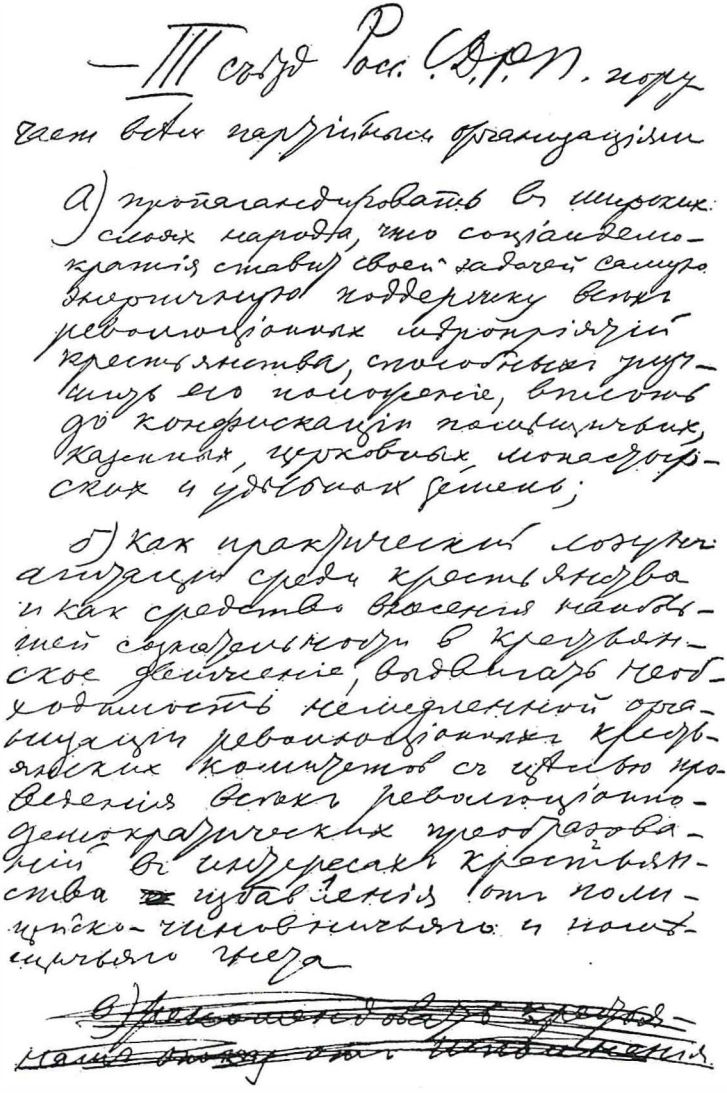
b) jako praktické heslo pro agitaci mezi rolnictvem a jako způsob, jak vnést do rolnického hnutí co nejvíce uvědomění, zdůrazňovat, že je nutné okamžitě zakládat revoluční

rolnické výbory, které by realizovaly všechny revolučně demokratické přeměny a zbavily rolnictvo policejně byrokratického a statkářského útlaku;

c) v zájmu dezorganizování samoděržaví a podpory revolučního náporu proti němu vyzývat rolnictvo a vesnický proletariát k politickým demonstracím všeho druhu, k tomu, aby kolektivně odmítaly platit poplatky a daně, nenastupovaly vojenskou službu a neplnily usnesení a nařízení vlády a jejích zmocněnců;

d) usilovat o to, aby se vesnický proletariát samostatně organizoval, aby se sblížil s městským proletariátem pod praporem sociálně demokratické strany a aby prosazoval své zástupce do rolnických výborů.

Předloženo 20. dubna (3. května) *Podle rukopisu*

Druhá strana Leninova rukopisu z dubna 1905
Rezoluce o vztahu k rolnickému hnutí

Zmenšeno

34

PROJEV K OTÁZCE VZTAHŮ MEZI DĚLNÍKY A INTELIGENCÍ V SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÝCH ORGANIZACÍCH

20. DUBNA (3. KVĚTNA)

Nemohu souhlasit se soudruhy, kteří tvrdili, že nemá význam se o této otázce šířit. Rozhodně to význam má. Bylo zde řečeno, že nositelem sociálně demokratických názorů byla převážně inteligence. To není pravda. V období „ekonomismu" byli nositeli revolučních názorů dělníci, a ne inteligence. To potvrzuje i Dělník, autor brožury vydané s předmluvou soudruha Axelroda[3].

Soudruh Sergejev zde tvrdil, že zásada volitelnosti nepřinese větší informovanost. To není pravda. Kdyby se zásada volitelnosti *skutečně* uplatňovala, přinášela by nepochybně více informovanosti. Dále se uvádělo, že původcem rozbrojů byla obvykle inteligence. To je velmi důležitá připomínka, ale otázku neřeší. Ve svých publicistických pracích jsem už dávno radil, aby do výborů byli v co největším počtu přibíráni dělníci*. Pro období po II. sjezdu je příznačné, že se tato povinnost náležitě neplnila — takový dojem jsem si odnesl z rozhovorů s praktickými pracovníky. Jestliže v Saratově se stal členem výboru jen jeden dělník, znamená to, že tam nedovedli vyhledat mezi dělníky vhodné lidi. Bylo to nesporně způsobeno i rozkolem ve straně: boj o výbory se škodlivě odrazil v praktické práci. Proto jsme se také všemožně snažili urychlit svolání sjezdu.

Úkolem příštího ústředí bude reorganizovat značný po-

* Viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 27. *Red.*

čet našich výborů. Je nutné překonat lhostejnost pracovníků z výborů. (Potlesk a pískání.)

Slyším, že soudruh Sergejev píská, zatímco nečlenové výborů tleskají. Myslím, že se na věc musíme podívat z širšího hlediska. Přibírat do výborů dělníky je úkol nejen výchovný, ale i politický. Dělníci mají třídní instinkt a po určité politické praxi se dost brzy stávají pevnými sociálními demokraty. Velmi bych se přimlouval, aby v našich výborech připadalo na každé dva příslušníky inteligence osm dělníků. Jestliže rada vyslovená ve stranické literatuře — pokud možno přibírat do výborů dělníky — nestačila, bylo by dobře, kdyby byla taková rada vyslovena jménem sjezdu. Budete-li mít jasnou a konkrétní směrnici sjezdu, budete mít radikální prostředek k boji proti demagogii — vždyť to je také jasný požadavek sjezdu.

35

PŘEDSEDNICTVU SJEZDU[72]

Pokládám za vhodné předložit rezoluci (o vztahu mezi dělníky a inteligencí[10]).

Lenin

Napsáno 20. dubna (3. května) 1905
Poprvé uveřejněno roku 1934
v publikaci Leninskij sbornik XXVI

Podle rukopisu

36

PROJEVY A DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY PŘI PROJEDNÁVÁNÍ STANOV STRANY[73]

21. DUBNA (4. KVĚTNA)

1

Musím přiznat, že argumenty, jimiž soudruh Ivanov obhajuje svou myšlenku jediného ústředí, mi připadají neudržitelné[74]. (Čte argumenty soudruha Ivanova):

„Ke 4. a 5. článku. Systém dvou ústředí s radou, která by měla udržovat mezi nimi rovnováhu, se v praxi neosvědčil. Z historie krize ve straně je zřejmé, že tento systém poskytuje příliš dobrou půdu pro vznik neshod, hašteření a drobných, malicherných intrik. Znamená podřízení Ruska zahraničí: složení ÚV se vzhledem k zatýkání mění, redakce ústředního orgánu je stabilní, rada pracuje v zahraničí. Všechny opravdu vážné námitky proti jednomu ústředí, vycházející z faktické odtrženosti Ruska od zahraničí, na jedné straně jen potvrzují myšlenku o možnosti a pravděpodobnosti rozkolu mezi oběma ústředími, na druhé straně však do značné míry odpadají, jestliže sjezd uloží, aby se ruští a zahraniční členové ÚV pravidelně scházeli a radili."

Tyto pozitivní vlastnosti, o kterých tu byla řeč, má ovšem stejnou měrou jak zahraniční ústřední orgán, tak i „opravdu ruský" ústřední výbor. V celém tom uměle vykonstruovaném návrhu soudruha Ivanova vidím chybu, na kterou upozorňuje logika: *post hoc, ergo propter hoc**. Protože nás tři ústředí dostala s odpuštěním do bryndy — tak ať máme jedno ústředí. Nevidím to *„propter"*! Naše potíže nezavinil mechanismus, nýbrž osoby: jednotlivé osoby totiž pomocí formalistického výkladu stanov uhýbaly

* Po tom, tedy proto. *Red.*

před plněním vůle sjezdu. Cožpak se „skutečně ruský" ÚV nepřeměnil „dialekticky" ve svůj opak? Soudruh Ivanov uvažuje takto: zahraničí si počínalo špatně — je tedy třeba vyhlásit nad ním „stav obležení" a držet je „na uzdě". Víte, že jsem byl vždycky pro „stav obležení" i pro „uzdu", proto nebudu mít proti takovým opatřením námitky, ale cožpak si to nezaslouží i ÚV? Nikdo navíc nebude popírat, že ústřední orgán může mít stabilní složení, kdežto ÚV ne. Vždyť je to v každém případě fakt. Ale prakticky se zdržím jakékoli polemiky: dříve jsme měli radu, kdežto nyní bude porada (zahraniční a ruské části ÚV). Jen o dvě písmena víc. Naše kára se stále nakláněla doprava k ústřednímu orgánu — soudruh Ivanov podkládá zprava slámu pro budoucí časy, ale myslím, že by se měla podložit i zleva, ze strany ÚV. Byl bych pro návrh soudruha Michajlova, aby byly výbory rozpuštěny, jenže opravdu nevím, co je to periferní složka. „Přísedící a strážce pečeti" je třeba vyházet, ale jak přesně vymezit pojem periferní složky? „Dvě třetiny hlasů periferní složce!" — ale kdo ji dokáže přesně vést v evidenci? Kromě toho musím sjezd varovat, aby nepřeplňoval stanovy spoustou článků. Sepsat pěkné články je snadné, ale v praxi se většinou ukáže, že jsou zbytečné. Ze stanov by se neměla dělat sbírka zbožných přání...

2

Praktičtější je návrh soudruha Kitajeva, podle něhož je ke svolání mimořádného sjezdu potřebný počet hlasů odpovídající polovině počtu hlasů předchozího sjezdu.

3

Stanovení určitého počtu hlasů ke svolání sjezdu naopak tento krok usnadňuje. Po každém sjezdu se stanoví potřeb-

ný počet hlasů. Je jen nutné upozornit, že seznam výborů schválených ÚV se zveřejňuje v ústředním orgánu.

4

Seznam nově schválených organizací se okamžitě zveřejňuje v ústředním orgánu strany s uvedením dne jejich schválení ústředním výborem.

5

Jsem pro původní znění 6. článku, jak bylo uveřejněno v listu Vperjod[75], protože jiné znění bude nesprávné.

6

Připojuji se k názoru soudruha Petrova a ostatních. Návrh soudruha Bělského by se měl uveřejnit v poznámce[76].

7

Byl jsem pro rozpuštění výborů, avšak v radě strany jsem se v době, kdy vzplanulo naše frakční nepřátelství, vyslovil proti němu, protože uplatňovat toto právo bylo do jisté míry nevhodné. Je-li tento článek hrozbou výborům složeným z inteligence, pak se pro něj vyslovuji dvojnásob. Inteligenci je vždy třeba držet na uzdě. Je vždycky původcem kdejakých různic, a proto navrhuji místo slov „periferní složka" použít „organizovaní dělníci" (Předkládá svůj pozměňovací návrh písemně): „Článek 9. Místní výbor musí být ústředním výborem rozpuštěn, jestliže se pro rozpuštění vysloví $^2/_3$ místních dělníků, kteří jsou členy stranických organizací."

Na úzkou periferní složku inteligence se spolehnout nemůžeme, ale na stovky organizovaných dělníků se spolehnout můžeme a musíme. Tento článek bych chtěl úzce spojit s otázkou vedení evidence. V tom bychom si měli vzít příklad z Bundu[77], který vždycky přesně zná počet organizovaných dělníků. Bude-li náš ÚV vždy vědět, kolik má určitá organizace organizovaných dělníků, bude muset brát v úvahu jejich mínění a bude povinen na jejich žádost rozpustit místní výbor.

8

V zájmu ústředního orgánu musím podpořit pozměňovací návrh soudruha Kitajeva. Jestliže bude list vycházet týdně, musí se vždy orientovat v dané situaci a mít k dispozici dostatečné množství materiálu[78].

9

Jsem pro jednomyslnou kooptaci[79]. ÚV není velký a v zájmu pozitivní práce a politického vedení musíme zajistit jednotnost jeho složení.

10

Souhlasím se soudruhem Kuzněcovem: 13. článek je třeba ze stanov vypustit a schválit příslušnou rezoluci, kterou předložil byru soudruh Bělskij[80].

37

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK K NÁVRHU REZOLUCE O PLENÁRNÍCH ZASEDÁNÍCH ÚV[81]

21. DUBNA (4. KVĚTNA)

Podporuji Maximovovu rezoluci. Je-li obtížné scházet se jednou za tři měsíce, je možné termín prodloužit na čtyři měsíce. Člen ÚV v zahraničí musí být o všem informován a podílet se na rozhodování o závažných záležitostech. Je-li obtížné, aby se sešli všichni, může se zasedání konat i při neúplném počtu.

Poprvé otištěno roku 1924 v knize Tretij očerednoj sjezd RSDRP 1905 goda. Polnyj text protokolov

Podle knižního vydání

38

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK KE ZPRÁVĚ MANDÁTOVÉ KOMISE O ZASTOUPENÍ KAZAŇSKÉHO VÝBORU[82]

22. DUBNA (5. KVĚTNA)

Lenin cituje výtah z protokolu II. sjezdu[23], z něhož vyplývá, že kazaňský výbor byl zařazen mezi organizace, jejichž plnoprávnost bylo třeba formálně schválit. Protože dosud formálně schválen nebyl, není důvod rušit už schválené usnesení sjezdu. Kazaňský zástupce by měl zůstat na sjezdu a mít pouze poradní hlas, ale výbor by měl být okamžitě formálně schválen, jak to navrhla komise.

39

NÁVRH REZOLUCE O VZTAZÍCH MEZI DĚLNÍKY A INTELIGENCÍ V SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÝCH ORGANIZACÍCH

Vzhledem k tomu, že

1. pravé křídlo naší strany dosud soustavně pokračuje v pokusech datujících se už od dob „ekonomismu" zasít nepřátelství a nedůvěru mezi členy strany — dělníky a inteligenci, stále se pokouší vydávat naše stranické organizace za organizace složené výlučně z inteligence, čehož obratně využívají nepřátelé sociální demokracie, pokouší se obviňovat sociálně demokratické organizace ze snahy sešněrovat iniciativu dělnické třídy stranickou disciplínou a snaží se ohánět heslem zásady volitelnosti, přitom většinou bez vážných úmyslů uplatnit ho v praxi;

2. *plné* uplatnění zásady volitelnosti, která je možná a nutná v podmínkách politické svobody, je za samoděržaví nereálné — ale i za samoděržaví bylo možné uplatňovat systém volitelnosti v mnohem větším rozsahu, než je tomu nyní, kdyby tomu nebránila roztříštěnost stranické organizace po formální stránce a její faktická dezorganizovanost, za něž může strana děkovat právě pravému křídlu sociální demokracie,

III. sjezd SDDSR, který považuje za svůj úkol připravit prostřednictvím řady organizačních reforem takové podmínky pro příští sjezdy, aby mohla být v životě strany skutečně a v reálném rozsahu uplatněna zásada volitelnosti, znovu připomíná uvědomělým stoupencům dělnické sociálně demokratické strany jejich úkol: ze všech sil upevňovat spojení strany s masou dělnické třídy tím, že se budou

snažit z pozic sociální demokracie co nejvíce uvědomovat stále širší vrstvy proletářů a poloproletářů, budou zvyšovat jejich revoluční sociálně demokratickou aktivitu, dbát, aby z dělnické masy vyšlo co nejvíc dělníků, kteří budou jako členové místních ústředí i celostranického ústředí s to vést hnutí a stranické organizace, vytvářet v rámci strany co nejvíce dělnických organizací a pečovat o to, aby dělnické organizace, které se nechtějí nebo nemohou stát součástí strany, se k ní alespoň přikláněly.

Předloženo 22. dubna (5. května)

40

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY K NÁVRHŮM REZOLUCÍ O VZTAZÍCH MEZI DĚLNÍKY A INTELIGENCÍ V SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÝCH ORGANIZACÍCH

22. DUBNA (5. KVĚTNA)

1

Jsem proti tomu, aby se rezoluce [5, 10, 105, 128] projednávaly jednotlivě kvůli tomu, aby se zabránilo tříštění práce, a navrhuji předat je komisi ke sjednocení. K názoru soudruha Kitajeva, že výbory mají být složeny výhradně z organizátorů, podotýkám, že k tomu, aby výbory vyvíjely činnost, nestačí jen organizátoři.

2

V tom se soudruhem Sergejevem nesouhlasím: právě takové sjezdové rezoluce neexistují. Pouhá přání publicistů nestačí. Mimoto nebyly rezoluce zamítnuty, nýbrž zařazeny do jiného bodu denního pořadu. Poukazuje se na to, že dělníci mají právo se souhlasem ústředního výboru odvolat výbor. To nestačí: potřebujeme směrnici, a ne demagogii. Soudruh Sergejev interpretuje Vperjod nesprávně, když z něho cituje, že „řečí se člověk nenají“[120]. Právě stručnost daného článku stanov nás nutí, abychom přijali rezoluci obsahující konkrétní směrnici. Vyslovuji se

proti návrhu soudruha Andrejeva[83]. Není pravda, že demagogii nezavedli „ekonomisté“, ani „menševici“. Naopak, právě oni byli demagogy. Rezoluce je také výstrahou před demagogií. Proto trvám na tom, aby se rezoluce ponechala.

3

Nemohl jsem zůstat klidně sedět, když se tu tvrdilo, že nemáme vhodné dělníky do výborů. Záležitost se vleče; ve straně je zřejmě něco nezdravého. Je třeba přibírat do výborů dělníky. Je to podivné: publicisté jsou na sjezdu celkem tři, ostatní jsou z výborů, a přitom publicisté jsou pro přibírání dělníků, kdežto členové výborů se kdovíproč rozčilují.

Prohlášení soudruhů Golubina a Michajlova jsou nesmírně cenná[84].

41

PŘÍSPĚVKY K DISKUSI O DOPLŇUJÍCÍ REZOLUCI KE STANOVÁM STRANY O PRAVIDELNÝCH KONFERENCÍCH ZÁSTUPCŮ JEDNOTLIVÝCH STRANICKÝCH ORGANIZACÍ[85]

22. DUBNA (5. KVĚTNA)

1

Nic bych proti tomu nenamítal, ale nebylo by to pro ÚV příliš mnoho práce, kdyby měl organizovat ještě konference?

Navrhuji místo „ÚV organizoval" napsat: „aby jak ústřední výbor, tak i místní výbory organizovaly" a místo „konference zástupců místních výborů" napsat: „konference zástupců jednotlivých organizací naší strany".

2

Správně. Jsem proti doplňkům, které jsou formální a znamenají jen průtahy.

42

NÁVRH REZOLUCE O ODŠTĚPENÉ ČÁSTI STRANY[86]

III. sjezd SDDSR ukládá ústřednímu výboru, aby učinil všechna opatření k přípravě a stanovení podmínek sloučení s odštěpenou částí SDDSR s tím, že konečné schválení těchto podmínek musí být předloženo novému sjezdu strany.

NB: nezveřejňovat

Předloženo 23. dubna (6. května)
Poprvé otištěno roku 1924 v knize Tretij očerednoj sjezd RSDRP 1905 goda. Polnyj text protokolov

Podle rukopisu

43

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK K RUMJANCEVOVĚ REZOLUCI O ODŠTĚPENÉ ČÁSTI STRANY[87]

23. DUBNA (6. KVĚTNA)

První část pokládám za nepřijatelnou: proč by se nemělo kvůli rozkolu agitovat? Pokud jde o rozpouštění menševických výborů, musí se to dělat co nejobezřetněji.

Poprvé otištěno roku 1924 v knize Tretij očerednoj sjezd RSDRP 1905 goda. Polnyj text protokolov

Podle knižního vydání

44

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK K REZOLUCI O POSTOJI K NÁRODNÍM SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÝM ORGANIZACÍM[88]

23. DUBNA (6. KVĚTNA)

Navrhuje se nám něco, co nemůžeme přijmout. Co vlastně soudruh Michajlov chce? Aby ústřední výbor mohl uzavírat dohody pouze společně s místními výbory? Vždyť přece všeobecně platná usnesení ÚV jsou pro místní výbory závazná. Bylo by pošetilé zabývat se případem, kdy menševický ÚV cosi popletl. Iniciativa se musí poskytnout i místním výborům. Také místním výborům musíme uložit, aby koordinovaly činnost se sociálně demokratickými organizacemi přímo v místě. Bude-li ÚV pracovat v takových podmínkách, že bude dosažitelný, budou se na něj přirozeně vždy obracet.

45

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK O POSTOJI K LIBERÁLŮM

23. DUBNA (6. KVĚTNA)

Zabývat se zde dohodami s liberály nemá smysl. Rusko je na prahu povstání a v takové situaci je dohoda málo pravděpodobná. I kdyby se našly nějaké skupiny kolem časopisu Osvoboždénije či liberální studenti, kteří by neodmítli chopit se zbraní, není přece třeba uzavírat dohodu se Struvem.

Lenin doplňuje informace soudruha Voinova o sjezdu zemstevních činitelů v Moskvě (cituje Times)[89].

46

PROJEV O PRAKTICKÝCH DOHODÁCH SE SOCIALISTY-REVOLUCIONÁŘI

23. DUBNA (6. KVĚTNA)

Považuji za svou povinnost informovat sjezd o jednom neúspěšném pokusu dohodnout se s esery. Do zahraničí přijel soudruh Gapon. Sešel se s esery, pak s Jiskrou a nakonec i se mnou. Tvrdil mi, že zastává sociálně demokratické stanovisko, že však z jistých důvodů nepokládá za možné prohlásit to veřejně. Řekl jsem mu, že diplomacie je velmi pěkná věc — ne však mezi revolucionáři. Nás rozhovor reprodukovat nebudu — jeho obsah byl vyložen v listu Vperjod*. Udělal na mne dojem člověka bezvýhradně oddaného revoluci, iniciativního a rozumného, bohužel však bez vyhraněného revolučního světového názoru.

Po čase jsem obdržel od soudruha Gapona písemné pozvání na konferenci socialistických organizací[26], jejímž úkolem bylo podle Gapona koordinovat jejich činnost. Podle tohoto dopisu bylo na konferenci svolanou soudruhem Gaponem pozváno těchto 18 organizací:

1. Strana socialistů-revolucionářů. 2. SDDSR. Vperjod. 3. SDDSR. Jiskra. 4. Polská socialistická strana. 5. Sociální demokracie Polska a Litvy. 6. Polská socialistická strana Proletariat. 7. Lotyšská sociálně demokratická dělnická strana. 8. Bund. 9. Arménská sociálně demokratická dělnická organizace. 10. Arménská revoluční federace (Drošak). 11. Běloruská socialistická hromada. 12. Lotyšský sociálně demokratický svaz. 13. Finská strana aktivního odporu. 14. Finská dělnická strana. 15. Gruzínská strana

* Viz Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 278—281. *Red.*

socialistů-revolucionářů federalistů. 16. Revoluční ukrajinská strana. 17. Litevská sociálně demokratická strana. 18. Ukrajinská socialistická strana[90].

Upozornil jsem soudruha Gapona i jednoho čelného představitele eserů na to, že pochybné složení konference může celou věc zkomplikovat. Na konferenci budou mít obrovskou převahu eseři. Svolání konference se velice protáhlo. Jiskra odpověděla, jak vysvítalo z dokumentů, které mi předložil soudruh Gapon, že dává přednost přímým dohodám s organizovanými stranami. Byla to „jemná" narážka na Vperjod, který je prý známým dezorganizátorem atd. Nakonec se Jiskra na konferenci nedostavila. My, zástupci redakce listu Vperjod i byra výborů většiny, jsme se na konferenci dostavili. A zjistili jsme, že na konferenci mají hlavní slovo eseři. Vyšlo najevo, že dělnické strany buď vůbec nebyly pozvány, nebo že o pozvání nejsou žádné doklady. Byla tu třeba zastoupena Finská strana aktivního odporu, ale nebyla přítomna Finská dělnická strana.

Na náš dotaz, proč tomu tak je, nám bylo řečeno, že Finská dělnická strana byla pozvána prostřednictvím Strany aktivního odporu, protože, jak nám sdělil jeden eser, nebylo známo, jak ji informovat přímo. Přitom však každý, kdo je alespoň trochu obeznámen se situací v zahraničí, ví, že s Finskou dělnickou stranou lze navázat styk prostřednictvím vůdce Švédské sociálně demokratické dělnické strany Brantinga. Na konferenci byli přítomni zástupci Polské socialistické strany, ale nebyl tam zástupce Sociálně demokratické strany Polska a Litvy. A nemohli jsme se dovědět, zda byl pozván. Od Litevské sociálně demokratické strany a Revoluční ukrajinské strany nepřišla podle sdělení téhož esera žádná odpověď.

Hned na počátku byla nastolena národnostní otázka. Polská socialistická strana přišla s problémem několika ústavodárných shromáždění. A právě proto musím konstatovat, že napříště bude nutné buď se vůbec vzdát účasti na

takových konferencích, nebo pořádat konference zástupců dělnických stran jedné národnosti, anebo zvát na konference zástupce místních výborů strany z území, na němž žije neruské obyvatelstvo. Rozhodně však z toho nevyvozuji, že by konference nebyly možné pro zásadní neshody. Je pouze nutné, aby otázky byly formulovány zcela věcně.

Ze zahraničí nemůžeme kontrolovat složení konferencí apod. Je nutné, aby bylo zastoupeno ruské ústředí a aby byli bezpodmínečně přítomni zástupci místních výborů. Otázka, kvůli níž jsme odešli, se týkala Lotyšů. Před odchodem z konference jsme učinili toto prohlášení:

„Důležité historické údobí, jež Rusko prožívá, ukládá sociálně demokratickým i revolučně demokratickým stranám a organizacím pracujícím v zemi, aby uzavřely dohodu o praktické činnosti, neboť tak mohou úspěšněji zaútočit na absolutistický režim.

Protože vzhledem k této okolnosti přisuzujeme konferenci svolané s tímto záměrem mimořádnou důležitost, musíme samozřejmě zaujmout velmi vyhraněné stanovisko k otázce jejího složení.

Pokud jde o konferenci, kterou svolal soudruh Gapon, nebyla bohužel tato nezbytná podmínka úspěšného průběhu jejího jednání respektována, a proto jsme byli nuceni hned, jakmile se přikročilo k jejímu ustavení, učinit opatření, jež by zajistila skutečný úspěch této porady.

Tak například čistě pracovní ráz konference především vyžadoval, aby na ni měly přístup jen takové organizace, které v Rusku tvoří skutečnou reálnou sílu.

Ukázalo se však, že pokud jde o reálnou existenci některých organizací, je složení konference zcela neuspokojivé. Je na ní zastoupena dokonce taková organizace, jejíž fiktivnost je nade vši pochybnost. Máme na mysli Lotyšský sociálně demokratický svaz.

Zástupce LSDDS žádal, aby účast tohoto svazu byla zamítnuta, a formuloval tento požadavek ultimativně.

Když pak na zvláštní poradě zástupců čtyř sociálně demokratických organizací za účasti delegátů „svazu" vyšlo najevo, že je to organizace zcela fiktivní, přimělo to pochopitelně i nás — ostatní sociálně demokratické organizace a strany přítomné na konferenci, abychom se k tomuto ultimativnímu požadavku připojili.

Přitom jsme však hned při prvních krocích narazili na prudký odpor všech revolučně demokratických stran, které odmítly vyhovět našemu ultimativnímu požadavku a daly tak přednost jedné fiktivní

skupině před řadou existujících sociálně demokratických organizací.

Konference však nesplnila svoje praktické poslání také proto, že na ní chyběla celá řada dalších sociálně demokratických organizací, jejichž účast, pokud se nám podařilo zjistit, nebyla náležitě zajištěna.

Toto vše nás donutilo odejít z konference, zároveň však vyslovujeme přesvědčení, že nezdar jednoho pokusu neochromí houževnaté úsilí opakovat jej v nejbližší budoucnosti a že úkol uzavřít praktickou dohodu, který čeká všechny revoluční strany, splní v nejbližší době další konference, jíž se zúčastní organizace skutečně v Rusku pracující, a ne fiktivní.

Za LSDDS — *F. Rozin*
Za Vperjod, SDDSR — *N. Lenin*
Za ústřední výbor Bundu — *I. Gelfin*
V. Vinickij
Za Arménskou sociálně demokratickou dělnickou organizaci — *Lerr*".
Dne 3. dubna 1905

Půldruhého až dva týdny nato jsem obdržel od soudruha Gapona toto sdělení:

„Milý soudruhu! Přikládám dvě deklarace [30, 31] Vám známé konference a prosím, abyste s nimi seznámil nadcházející III. sjezd SDDSR. Pokládám za svou povinnost poznamenat, že pokud jde o socialistický program a princip federalismu, přijímám tyto deklarace s jistými výhradami.

Georgij Gapon"

Zároveň s tímto prohlášením mi byly doručeny dva zajímavé dokumenty, v nichž zasluhují pozornost tyto pasáže:

„Uplatnění federativního principu ve vztazích mezi národnostmi žijícími pod jednou státní střechou...

Socializace, tj. převedení veškeré půdy, jejíž obdělávání je založeno na vykořisťování cizí práce, do správy společnosti a do užívání pracujícího zemědělského obyvatelstva s tím, že stanovení konkrétních forem, tempa realizace tohoto opatření a jeho rozsahu zůstává v kompetenci stran jednotlivých národností podle zvláštností místních podmínek jejich země; rozvoj společenského, municipálního a občinového hospodářství...

...Chléb hladovějícím!

Půdu a její bohatství všem pracujícím!

...Ústavodárné shromáždění zástupců všech částí Ruské říše s výjimkou Polska a Finska!

...Svolání ústavodárného shromáždění pro Kavkaz jakožto autonomní celek federativně spojený s Ruskem..."

Jak vyplývá z uvedených citátů, výsledek konference plně potvrdil obavy, které nás přiměly z konference odejít. Máme tu před sebou věrnou kopii eserského programu se všemi možnými ústupky nacionalistickým neproletářským stranám. Bylo by nevhodné podílet se na řešení otázek předložených na konferenci bez národních proletářských stran. Konference například požadovala zvláštní ústavodárné shromáždění pro Polsko. Nemůžeme být ani pro, ani proti. Náš program uznává zásadu sebeurčení národů. Je však nepřípustné řešit tuto otázku bez sociální demokracie Polska a Litvy. Konference rozdělila ústavodárné shromáždění — a to v nepřítomnosti dělnických stran! Nemůžeme připustit, aby se takové otázky prakticky řešily bez účasti proletářské strany. Zároveň si však myslím, že zásadní neshody přece jen nevylučují možnost organizovat konference zabývající se konkrétními problémy, avšak za prvé v Rusku, za druhé po přezkoumání, zda jde o reálné síly, a za třetí s vyloučením národnostní otázky nebo alespoň s tím, že na konferenci budou pozváni zástupci místních výborů z těch částí země, kde existují národní sociálně demokratické strany a strany, které nejsou sociálně demokratické.

Přecházím k navrhované rezoluci o praktických dohodách s esery (čte návrh zredigovaný soudruhem Voinovem[127]):

„Vzhledem k tomu, že

1. strana socialistů-revolucionářů je extrémním revolučním křídlem maloburžoazní demokracie;

2. dočasné akční dohody sociální demokracie s organizací eserů, uzavřené v zájmu boje proti samoděržaví, jsou v současné době vcelku žádoucí;

3. tyto dohody nesmějí v žádném případě omezovat naprostou samostatnost sociálně demokratické dělnické strany a porušovat jednolitost a čistotu její proletářské taktiky a jejích zásad,

ukládá III. sjezd SDDSR ÚV a místním výborům, aby v případě potřeby uzavíraly dočasné akční dohody s eserskými organizacemi, a upozorňuje, že místní dohody mohou být uzavírány pouze pod přímou kontrolou ÚV.“

Souhlasím s tímto návrhem. Jen snad závěr by se mohl nějak zmírnit, například místo slov „pod přímou kontrolou ÚV“ ponechat jen „pod kontrolou ÚV“.

47

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY KE ZPRÁVĚ O ČINNOSTI ÚV[91]

25. DUBNA (8. KVĚTNA)

1

Zpráva o činnosti ÚV se skutečně týkala víc techniky než politiky ústředního výboru. Sleduji činnost ústředního aparátu strany od roku 1900 a musím konstatovat veliký pokrok. Jestliže nás tento pokrok neuspokojuje, co se dá dělat, vždyť úplně spokojeni budeme snad až za diktatury proletariátu, a i to stěží! Nezapomínejte, že „kooptace" nám stále ještě způsobuje škody! Ústřední výbor mluví o své politice málo, protože o ní nemůže říci nic potěšitelného. Jeho hlavní chybou byl boj proti svolání sjezdu. Kdyby byl sjezd svolán o rok dříve, byl by smířlivější než teď. Já sám jsem pro rozpuštění ÚV, proti jsem však rozhodně v jednom případě — má-li sloužit jako agitace pro sjezd, ale u toho se nechci zdržovat: jeden kajícný hříšník[92] udělá víc radosti než devadesát devět spravedlivých. Pokud jde o výtky na mou adresu, poznamenávám pouze, že publicista bez strany nic nedokáže.

2

Vytýká se mi, že si odporuji, pokud jde o soud. Kdyby šlo o sjezd společný, vystoupil bych s otázkou soudu už dříve, avšak teď všechny předchozí události ukázaly, oč šlo. ÚV nemůže podat zprávu o činnosti, protože se dostal do nesnází. ÚV našel východisko tam, kde bylo už dříve — ve sjezdu, který se sešel později, než měl. Když se „obžalovaný přiznal", vyšetřování je zbytečné.

48

NÁVRH NA POSTUP PŘI VOLBÁCH DO ÚV

25. DUBNA (8. KVĚTNA)

Navrhuji nejdříve stanovit, kolik osob se má zvolit, volit tajným hlasováním a potom se dohodnout, v jakém rozsahu budou zveřejněny výsledky hlasování.

49

NÁVRH REZOLUCE O TOM, KDY SE NOVÝ ÚSTŘEDNÍ VÝBOR UJME FUNKCE

Sjezd se usnáší, že jím zvolený nový ÚV se okamžitě ujímá funkce[93].

Předloženo 25. dubna (8. května) *Podle rukopisu*

50

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK O VYDÁNÍ PROTOKOLU III. SJEZDU SDDSR

25. DUBNA (8. KVĚTNA)

Předseda poukazuje na to, že předem nelze určit, do jaké míry má být sjezdový protokol zkrácen. Musí se vydat všechny diskusní příspěvky k pořadu jednání; dále upozorňuje na to, že v zahraničí bude třeba znovu zajistit techniku, což může urychlit vydání sjezdového protokolu.

51

NÁVRH REZOLUCE O VYDÁNÍ ZPRÁVY O III. SJEZDU SDDSR A SJEZDOVÉHO PROTOKOLU[94]

Sjezd ukládá ÚV, aby se neprodleně postaral o vydání stručné zprávy o III. sjezdu[51] obsahující plné znění programu, stanov a rezolucí.

Sjezd ukládá ústřednímu výboru, aby všemi prostředky urychlil zveřejnění této zprávy.

Sjezd ukládá komisi pro vydání sjezdového protokolu[95]: za prvé stanovit s konečnou platností, co nemá být z konspirativních důvodů v žádném případě uveřejněno, za druhé stanovit, jakým způsobem a v jakém rozsahu mají být členové strany seznámeni s neuveřejněnou částí protokolu III. sjezdu, za třetí provést nezbytné zkrácení vydávaného textu jen u diskusí o pořadu zasedání nebo u zamítnutých drobných pozměňovacích návrhů k rezolucím.

Předloženo 25. dubna (8. května)

52

NÁVRH REZOLUCE O UDÁLOSTECH NA KAVKAZE[96]

Vzhledem k tomu, že

1. zvláštní společenské a politické podmínky na Kavkaze byly příznivé pro nejbojovnější organizace naší strany;

2. revoluční smýšlení většiny kavkazského obyvatelstva ve městech i na venkově již vyústilo v povstání všeho lidu proti samoděržaví;

3. absolutistická vláda už posílá vojsko a dělostřelectvo do Gurie a chystá velmi nelítostnou likvidaci všech nejdůležitějších ohnisek povstání;

4. vítězství samoděržaví nad povstáním lidu na Kavkaze, které je usnadňováno rozdílným národnostním složením tamějšího obyvatelstva, velmi negativně ovlivní úspěch povstání v celém Rusku,

posílá III. sjezd Sociálně demokratické dělnické strany Ruska jménem uvědomělého proletariátu Ruska vřelé pozdravy hrdinnému proletariátu a rolnictvu Kavkazu a ukládá ÚV a místním výborům strany učinit nejráznější opatření k tomu, aby byly pomocí brožur, na shromážděních, na dělnických schůzích, besedách, v kroužcích atd. v co největším rozsahu rozšířeny zprávy o situaci na Kavkaze a aby byla včas poskytnuta Kavkazu ozbrojená pomoc.

Předloženo 26. dubna (9. května)

53

PŘÍSPĚVKY K DISKUSI O REZOLUCI K UDÁLOSTEM NA KAVKAZE

26. DUBNA (9. KVĚTNA)

1

Není pravda, že strana má v úmyslu určit datum povstání, až na Kavkaze vypukne revoluce. Pouze ÚV ukládáme, aby hnutí podporoval*.

2

V podstatě se připojuji k pozměňovacímu návrhu soudruha Petrova[97], i když nevyzývá k revoluci**.

* V zápisu protokolové komise zní konec diskusního příspěvku takto:

„Pouze ÚV ukládáme, aby hnutí podporoval; vyvozovat z toho, že s ohledem na situaci na Kavkaze se má pouze agitovat a propagovat, je nesprávné. Upozorňuji všechny na tento odstavec.

Nikdo nežádá o slovo. Diskuse *končí*." *Red.*

** V zápisu protokolové komise je Leninův diskusní příspěvek formulován takto: „Lenin. Mělo by se dodat ‚ruskému proletariátu a rolnictvu'. Rybkin právě řekl, že v rezoluci se může uvést, aby povstání na Kavkaze nevypuklo dříve, než ho Rusko bude moci podpořit. K tomu je však třeba změnit celou rezoluci. Důležité jsou výpovědi místního obyvatelstva; v podstatě se připojuji k pozměňovacímu návrhu soudruha Petrova, třebaže nevyzývá k revoluci." *Red.*

O ČTRNÁCTIDENNÍCH HLÁŠENÍCH STRANICKÝCH ORGANIZACÍ

Čtrnáctidenní hlášení *všech* stranických organizací, zejména všech *dělnických* stranických organizací, by podstatně pomohla upevnit složení a organizační jednotu strany, zvláště pak provést reorganizaci v zastoupení strany (na sjezdech) podle počtu organizovaných dělníků.

Výňatky z těchto hlášení by mohly být uveřejňovány v ústředním orgánu strany a poskytovat tak velmi cenný materiál o skutečném, nezkresleném životě strany.

Zveřejňovat by se mohl i počet členů v kroužcích, skupinách atd., a to například tak, že by každá skupina nebo každá organizace byla označena jedním nebo dvěma písmeny. Taková hlášení o složení našich stranických organizací by byla dobrým podkladem pro kontrolu. (Námitka, že zaberou mnoho místa, je bezdůvodná. Protože by šlo o dvě písmena a dvě číslice udávající počet členů — například: ab 13, cd 41, ef 17 apod. — vešlo by se na jeden řádek novinového sloupce *jedenáct* takových hlášení.)

Sjezd by měl rozdělit období mezi III. a IV. sjezdem (jeden rok) na dvě části. V první polovině se musí *každá* stranická organizace až po základní dělnickou buňku naší strany konstituovat a ihned *zabezpečit* pravidelné styky s ústředím, *zabezpečit* podávání pravidelných čtrnáctidenních hlášení. Říkám: zabezpečit, neboť nestačí obstarat si adresu a psát, je třeba adresy překontrolovat, starat se o to, aby hlášení došla atd. atd. Lhůtu 4—5 měsíců* na

* Během této lhůty musí *každá* organizace oznámit ústředí svou šifru (dvě nebo tři písmena = *název* organizace) a postarat se o uveřejnění alespoň jednoho hlášení v ústředním orgánu, aby se *všichni* její členové přesvědčili, že má spojení s ústředím.

zavedení nové praxe, nových, zcela pravidelných (čtrnáctidenních) hlášení můžeme směle považovat za dostačující. Není pochyb o tom, že *budeme-li chtít*, můžeme to udělat za *třetinu* času.

Potom, v druhé polovině roku, bude už možné dát čtrnáctidenním hlášením stranických organizací jakýsi ustálený charakter, tj. přímo na jejich základě provést změny v zastoupení strany na IV. sjezdu. Například III. sjezd se v dubnu 1905 usnese: právo na to, aby byly brány v úvahu při změnách v zastoupení strany na IV. sjezdu, mají jen ty stranické organizace, které od 1. září 1905 podávaly ústředí pravidelná čtrnáctidenní hlášení. Právě na základě těchto hlášení, podaných nejméně za tři měsíce (tj. minimálně šest hlášení), bude na IV. sjezdu stanoveno zastoupení strany na sjezdech tak, aby bylo úměrné počtu dělníků organizovaných v jednotlivých sociálně demokratických svazech. Proto musí být v každém hlášení bezpodmínečně uveden počet členů.

Napsáno v dubnu, nejpozději 20. dubna (3. května) 1905
Poprvé otištěno roku 1926 v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

POLITICKÁ SOFIZMATA

Revoluce v Rusku sice teprve začala, přesto však již lze na ní zcela jasně pozorovat obvyklé rysy politických revolucí buržoazie. Nižší vrstvy bojují, vyšší z toho těží. Celá ta neuvěřitelná tíha revolučního boje plně dolehla a doléhá na proletariát jako na třídu a na některé z těch, kdo vyšli z mladé buržoazní inteligence. Všechny zčásti již vydobyté svobody (přesněji: mizivé drobty svobody) připadají z deseti desetin na horní vrstvy společnosti, na nepracující třídy. V Rusku nyní navzdory zákonu vládne mnohem větší svoboda slova, shromažďování a tisku než před deseti lety, než před rokem, avšak v poněkud širším rozsahu jí využívají jen buržoazní listy, jen „liberální" schůze. Dělníci usilují o svobodu, klestí si neustále cestu do oblastí, které dosud neznali a jež považovali za zcela nedostupné, ale toto pronikání proletářského živlu naši myšlenku nevyvrací, nýbrž potvrzuje. Aktivita v politickém boji je nepřímo úměrná aktivitě, s níž jsou plody tohoto boje přivlastňovány. Poměr mezi legálním a ilegálním hnutím (tj. hnutím, které připouští zákon a které je protizákonné) je tím „příznivější", čím příznivější je postavení určité třídy v sociálně ekonomickém zřízení. Hnutí liberální buržoazie se rozmohlo, zvláště po 9. lednu, ve formách *trpěných* zákonem do takové šíře, že proti tomu ilegální liberální hnutí vůči-hledně a překvapivě rychle bledne. Hnutí dělnické třídy, *přestože* v jednom ze svých nejvýznamnějších okamžiků nabylo svrchovaně „zákonné" formy (když petrohradský pracující lid podal petici carovi), se ukázalo jako naprosto nezákonné a bylo s ním velmi drasticky, vojensky zúčtová-

no. Hnutí dělnické třídy se nesrovnatelně rozšířilo, avšak ke změně poměru mezi jeho legální a ilegální složkou ve prospěch legální prakticky nedošlo.

Co je příčinou tohoto rozdílu? Právě to, že celé sociálně ekonomické zřízení Ruska zajišťuje největší plody tomu, kdo nejméně pracuje. Za kapitalismu to jinak být nemůže. To je zákon kapitálu, který si podřizuje nejen hospodářský, ale i politický život. Hnutí nižších společenských vrstev probouzí revoluční sílu; burcuje takovou masu lidu, která je za prvé s to skutečně rozbořit celou prohnilou stavbu a za druhé není žádnými zvláštnostmi svého postavení k ní připoutána, a proto ji ochotně boří. Navíc tato masa lidu i tehdy, když si plně neuvědomuje svůj cíl, je přece jen s to a ochotna rozbořit tuto stavbu, neboť je v zoufalém postavení, neboť ji věčný útlak žene na revoluční cestu, a přitom nemá co ztratit, leda své okovy. Tato síla lidu, proletariát, je v očích vládců této prohnilé stavby proto tak hrozivá, že již v samém postavení proletariátu je něco, co děsí všechny vykořisťovatele. Proto i velmi slabé hnutí proletariátu, i když by bylo v začátcích sebeskromnější a příčina jeho vzniku by byla sebenepatrnější, hrozí neodvratně tím, že přeroste své bezprostřední cíle a stane se nesmiřitelnou, ničivou silou pro *celé* staré zřízení.

Hnutí proletariátu má vzhledem k velice zásadním zvláštnostem v postavení této třídy za kapitalismu nezvratnou tendenci postavit se v odhodlaném boji za *všechno*, za úplné vítězství nad vším, co je reakční, vykořisťovatelské, zotročující. Hnutí liberální buržoazie má naopak z týchž příčin (tj. vzhledem k zásadním zvláštnostem postavení buržoazie) tendenci ke kompromisu místo boje, k oportunismu místo radikalismu, ke skromnému odhadu nejpravděpodobnějších a nejbližších možných výsledků místo „netaktického", odvážného a rozhodného úsilí o dosažení úplného vítězství. Kdo bojuje doopravdy, ten přirozeně bojuje za *všechno*; kdo dává přednost kompromisu před bojem, ten přirozeně předem prozrazuje, s jakými „drob-

ty" je ochoten se v nejlepším případě spokojit (v nejhorším případě se spokojuje i s tím, že nebude vůbec bojovat, tj. smiřuje se na dlouhou dobu s pány starého světa).

Proto je také zcela přirozené, že sociální demokracie jako strana revolučního proletariátu věnuje takovou pozornost svému *programu*, že tak pečlivě stanoví daleko dopředu svůj konečný cíl — cíl úplně osvobodit pracující, že se tak nevraživě staví k jakýmkoli pokusům oklestit konečný cíl*; z týchž důvodů sociální demokracie až dogmaticky přísně a doktrinářsky nekompromisně rozlišuje drobné, nejbližší hospodářské a politické cíle a cíl konečný. Kdo bojuje za *všechno*, za úplné vítězství, ten se musí mít na pozoru, aby mu dosažené drobné výsledky nesvázaly ruce, aby ho nesvedly z cesty, aby pro ně nezapomněl na to, co je ještě poměrně daleko a bez čeho jsou všechny drobné vymoženosti jen marnost nad marnost. Naproti tomu straně buržoazie, i kdyby byla sebevíc svobodymilovná a sebevíc nakloněna lidu, je nepochopitelná a cizí tato pozornost věnovaná programu, věčně kritický postoj k malým a postupným zlepšením**.

K těmto myšlenkám nás přivedl Návrh ruské ústavy, vydaný v těchto dnech redakcí listu Osvoboždenije pod názvem Základní státní zákon Ruské říše [171]. Tento návrh, v Rusku již dosti dlouho známý, byl nyní vydán s komentářem a s vysvětlením[165] jako „jediné úplné, definitivní vydání přehlédnuté samými autory". Ukazuje se, že to není

* V rukopisu: „...cíl úplně osvobodit veškeré pracující lidstvo od jakéhokoli útlaku — že se tak nevraživě staví k jakýmkoli pokusům oklestit, bagatelizovat či vulgarizovat tento konečný cíl".

Zde i dále v poznámkách pod čarou jsou podle rukopisu rekonstruována nejzávažnější místa, která pro noviny upravil M. S. Olminskij. *Red.*

** V rukopisu: „...straně buržoazie, ať je sebevíc liberální, sebevíc osvícená, sebevíc svobodymilovná a sebevíc nakloněna lidu, je nepochopitelný a cizí tento rigorismus konečných cílů, tato pozornost věnovaná programům, tento věčně kritický, věčně nespokojený postoj k malým a postupným zlepšením." *Red.*

návrh Svazu osvobození, že jej vypracovala jen jedna skupina patřící k tomuto Svazu. Vidíme zde tedy zase jednou obavy z jasného, určitého, otevřeného programu, příznačné pro liberalismus*. Liberální strana má v Rusku nesrovnatelně větší finanční prostředky a více publicistů, nesrovnatelně větší volnost pohybu na legální půdě než sociální demokracie — a přitom je na první pohled nápadné, jak zaostává za sociální demokracií, pokud jde o vyhraněný program. Liberálové se přímo vyhýbají programům, dávají přednost jednotlivým protichůdným prohlášením ve svém orgánu (například o všeobecném volebním právu) nebo „návrhům" jednotlivých skupin, které celou stranu (nebo celý Svaz osvobození) k ničemu nezavazují. To ovšem nemůže být náhoda; je to nevyhnutelný důsledek sociálního postavení buržoazie jako třídy v současné společnosti — třídy sevřené samoděržavím a proletariátem a rozštěpené na frakce pro nepatrné rozdíly v zájmech. Z tohoto postavení vyplývají zcela přirozeně politická sofizmata.

Na jedno z takových sofizmat bychom nyní chtěli upozornit čtenáře. Hlavní rysy osvobožděnovského návrhu ústavy jsou známy: zachovává se monarchie — o republice není ani zmínky („reální politikové" buržoazie patrně tuto otázku nepovažují za závažnou!), vytváří se *dvoukomorový* parlamentní systém s všeobecným, *přímým*, rovným a tajným hlasováním pro dolní sněmovnu a *dvoustupňovými* volbami do horní sněmovny. Zástupce do horní sněmovny volí shromáždění zemstev a městských dum. Zdržovat se podrobnostmi tohoto návrhu považujeme za zbytečné. Zajímá nás jeho celková koncepce a jeho „principiální" obhajoba.

Státní moc se naši krasoduchové z řad liberálů snaží co nejrovnoměrněji a „nejspravedlivěji" rozdělit mezi tři síly: monarchu, horní sněmovnu (Zemstevní sněmovna) a dolní sněmovnu (Sněmovna zástupců lidu): mezi samovládnou

* V rukopisu: „...který je příznačný pro ruský, ale nejen ruský liberalismus". *Red.*

byrokracii, buržoazii a „lid“ (tj. proletariát, rolnictvo a maloburžoazii vůbec). Liberální publicisté sní v hloubi duše o tom, že místo boje mezi těmito různými silami a různými kombinacemi těchto sil dosáhnou jejich „spravedlivé“ spojení v jednotný celek — na papíře! Je třeba se postarat o pozvolný, vyrovnaný vývoj, je třeba uvést důvody pro všeobecné volební právo z hlediska konzervatismu (předmluva pana Struveho[295] k tomuto návrhu); je třeba reálně zajistit zájmy vládnoucích tříd (tj. reálný konzervatismus) v podobě monarchie a horní sněmovny; je třeba vyšperkovat celou tuto zdánlivě důvtipnou, ve skutečnosti však nesmírně naivní konstrukci vyumělkovanými sofizmaty. Ruský proletariát bude ještě velmi dlouho muset s liberálními sofizmaty počítat. Je načase, aby se s nimi začal blíže seznamovat!

Obhajobu dvoukomorového systému začínají liberálové analýzou předpokládaných námitek proti němu. Je příznačné, že tyto námitky jsou vesměs převzaty z běžného okruhu liberálně narodnických myšlenek, které horlivě propaguje náš legální tisk. Ruská společnost prý má „hluboce demokratický charakter“, v Rusku není nic, co by se podobalo vyšší třídě, silné politickými zásluhami, bohatstvím apod., neboť šlechta u nás byla služebným stavem bez „politické ctižádosti“ a také její materiální význam je „podlomen“. Z hlediska sociálního demokrata je směšné brát vůbec vážně tyto narodnické fráze, na nichž není za mák pravdy. Politické výsady šlechty v Rusku jsou všeobecně známé; její sílu je na první pohled vidět z tendencí konzervativní a umírněné, čili Šipovovy strany; její materiální význam „podlamuje“ pouze buržoazie, s níž šlechta splývá, a přitom všechno toto podlamování nebrání tomu, aby v rukou šlechty byly soustředěny obrovské prostředky, které jí umožňují okrádat desítky miliónů pracujících. Uvědomělí dělníci v tomto ohledu nesmějí podléhat iluzím, narodnické fráze o bezvýznamnosti ruské šlechty potřebují liberálové jen k tomu, aby jimi osladili hořkou pi-

lulku budoucích ústavních výsad šlechty. Taková liberální logika je psychologicky nezbytná; je třeba vylíčit naši šlechtu jako bezvýznamnou, aby bylo možné výsady šlechty* vydávat za bezvýznamné porušení demokratismu.

Psychologicky nezbytné jsou při postavení buržoazie mezi dvěma mlýnskými kameny také idealistické fráze, jimiž dnes tak nechutně operuje náš liberalismus a zvláště jeho oblíbení filozofové. „Pro ruské osvobozenecké hnutí," čteme ve vysvětlení, „je demokracie nejen faktem, nýbrž i morálně politickým postulátem. Historické oprávnění každé společenské formy staví výše než oprávnění mravní..." Pěkná ukázka nabubřelé a naprosto bezobsažné frazeologie, jíž naši liberálové „zdůvodňují" své metody zrazování demokracie! Stěžují si na ty *„nejhorší projevy nespokojenosti* (?), jimiž ruskou liberální stranu zahrnují představitelé extrémnějších živlů, protože prý tato strana chce nahradit samovládu byrokracie samovládou buržoazie a šlechty" — a přitom jedinou skutečně demokratickou institucí, kterou jejich návrh obsahuje, Sněmovnu zástupců lidu, naši liberálové nutí, aby se dělila o moc s monarchií i s horní, zemstevní sněmovnou!

Takové jsou tedy jejich „mravní" a „morálně politické" argumenty pro horní sněmovnu. Za prvé, „dvoukomorový systém existuje všude v Evropě až na Řecko, Srbsko, Bulharsko a Lucembursko...". Tedy ne všude, je-li tu řada výjimek? A ostatně, co je to za argument: v Evropě je velmi mnoho nedemokratických institucí, proto... proto by je měl náš „hluboce demokratický" liberalismus přebírat? Druhý argument: „Je nebezpečné soustřeďovat zákonodárnou moc v rukou jednoho orgánu", je třeba vytvořit druhý orgán, aby napravoval chyby, „příliš ukvapená" rozhodnutí..., „má snad být Rusko odvážnější než Evropa?". Ruský liberalismus tedy nechce být odvážnější než liberalismus evropský, jejž strach z proletariátu už

* V rukopisu: „...politické výsady šlechty". *Red.*

zřejmě připravil o veškerou pokrokovost! Vskutku, pěkní vůdci „osvobozeneckého" hnutí! Rusko ještě neudělalo ani jeden trochu vážnější krok ke svobodě, a liberálové se už bojí „ukvapenosti". Nelze snad, pánové, těmito argumenty zdůvodnit i odmítnutí všeobecného volebního práva?

Třetí argument: „Jedním z hlavních nebezpečí, hrozících jakémukoli politickému zřízení v Rusku — je přeměna v režim jakobínské centralizace." Jaká hrůza! Liberální oportunisté si zřejmě bez váhání vypůjčí zbraň proti demokratismu nejnižších vrstev lidu od oportunistů sociálně demokratických, od novojiskrovců. Nesmyslný strašák „jakobínství", kterého vytáhli Axelrod, Martynov a spol., prokazuje užitečné služby osvobožděnovcům. Ale dovolte, pánové, kdybyste se opravdu obávali krajností centralismu (a ne „krajností" důsledného demokratismu), k čemu by potom bylo *omezení* všeobecného volebního práva na *místní*, zemstevní a městské instituce?? A vy je přece omezujete. V 68. článku svého návrhu jste stanovili, že „každá osoba oprávněná účastnit se voleb do Sněmovny zástupců lidu má stejně tak i právo účastnit se místních voleb, *měla-li trvalé bydliště v daném újezdu nebo městě po určitou dobu, která nemá být delší než jeden rok*". Ale vždyť tento článek zavádí *census*, vždyť podle něho *není* volební právo fakticky *všeobecné*, neboť každý ví, že právě tovární a zemědělští dělníci a nádeníci musí nejčastěji přecházet z města do města, z újezdu do újezdu, že nemají trvalé bydliště. Kapitál přemisťuje dělnické masy z jednoho konce země na druhý, bere jim trvalé bydliště, a *proto* by měla být dělnická třída připravena o část svých politických práv!

Toto omezení všeobecného volebního práva platí právě pro zemstevní a městské instituce, které volí horní, zemstevní sněmovnu. K boji zdánlivě namířenému proti krajnostem jakobínského centralismu slouží *dvojí* porušení demokratismu: předně omezení *všeobecného* volebního práva censem trvalého pobytu, za druhé opuštění zásady *přímého* volebního práva zavedením dvoustupňových voleb! Což

z toho nevysvítá dost jasně, že strašák jakobínství slouží jen nejrůznějším oportunistům?*

Ano, nadarmo nevyjádřil pan Struve své zásadní sympatie k sociálně demokratickým girondistům — novojiskrovcům, nadarmo nevychvaloval Martynova, proslulého bojovníka proti „jakobínství". Sociálně demokratičtí nepřátelé jakobínství přímo dláždili a dláždí cestu liberálním buržoům.

Tvrzení osvobožděnovců, že právě horní sněmovna, volená zemstevními institucemi, je s to být výrazem „zásady decentralizace", být výrazem „momentu mnohotvárnosti různých částí Ruska", je obrovský nesmysl. Decentralizace nemůže být výrazem omezení všeobecnosti voleb; mnohotvárnost nemůže být výrazem omezení zásady přímých voleb. V tom není podstata věci, kterou se osvobožděnovci snaží zatemnit. Podstata je v tom, že horní sněmovna se podle jejich systému nevyhnutelně stane *převážně* a hlavně orgánem šlechty a buržoazie, neboť právě proletariát je nejvíc postižen censem trvalého pobytu a dvoustupňovým systémem voleb. Každému, kdo je jen trochu obeznámen s politickými otázkami, je tato podstata věci tak jasná, že sami autoři návrhu předvídají nevyhnutné námitky.

„Někdo však řekne," čteme ve zprávě, „že ať budou volby organizovány jakkoli, jsou tu možnosti, že v jednotlivých místech budou mít nadále převahu *velkostatkáři a třída podnikatelů*. Zdá se nám" (jaká hluboce demokratická myšlenka!), „že se i zde projevuje přehnaný strach z ‚buržoazního živlu'. Není nic nespravedlivého (!!) na tom, získá-li třída velkostatkářů a průmyslníků dostatečné (!) možnosti zastupovat své zájmy (všeobecné volební právo buržoaznímu živlu nestačí!), když se zároveň vytvářejí velké možnosti zastoupení ostatních skupin obyvatelstva. Morálně nepřípustné a politicky nebezpečné jsou jen výsady..."

Ať si dělníci dobře zapamatují tuto „liberální" morálku.

* V rukopisu: „...nejrůznějším *oportunistům*, nejrůznějším politickým zrádcům?" *Red.*

Umožňuje chlubit se demokratismem, odsuzovat „výsady“ a *ospravedlňovat* census trvalého pobytu, dvoustupňové volby, monarchii... Monarchie patrně není „výsada“, anebo je to výsada morálně přípustná a politicky nijak nebezpečná!

Pěkně začínají naši vůdcové „osvobozeneckého“ hnutí z lepší společnosti! I ve svých nejodvážnějších návrzích, které nijak nezavazují celou jejich stranu, si už předem vymýšlejí, jak ospravedlnit reakci, hájí výsady buržoazie a sofisticky dokazují, že výsada není výsada. Dokonce i ve své publicistické činnosti, která je nejméně ovlivněna materiálními spekulacemi a bezprostředními politickými cíli, i tam už je prostituován pojem demokratismu a jsou pomlouváni nejdůslednější buržoazní demokraté — jakobíni z doby Velké francouzské revoluce. Co bude dál? Co budou říkat aktivní politikové liberální buržoazie, odpovědní své straně, jestliže i nejidealističtější liberálové se už nyní zabývají teoretickou přípravou zrady? Jestliže nejsmělejší přání krajní levice osvobožděnovců nejdou dále než k monarchii s dvoukomorovým parlamentem; jestliže ideologové liberalismu *požadují* pouze toto, co potom ještě *usmlouvají* jeho praktičtí činitelé?

Revolučnímu proletariátu poskytují politická sofizmata liberalismu skromný, ale cenný materiál k tomu, aby se mohl obeznámit se skutečnou třídní povahou i pokrokových složek buržoazie.

Vperjod, č. 18
18. (5.) května 1905

Podle textu listu Vperjod
porovnaného s rukopisem

ZPRÁVA O III. SJEZDU SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ DĚLNICKÉ STRANY RUSKA

Soudruzi dělníci! Nedávno se konal III. sjezd SDDSR, který má zahájit nové období v dějinách našeho sociálně demokratického dělnického hnutí. Rusko prožívá významný historický okamžik. Revoluce vzplanula a stále více se rozhořívá, zachvacuje další oblasti a další vrstvy obyvatelstva. Proletariát stojí v čele bojových sil revoluce. Přinesl již pro svobodu nesmírné oběti a nyní se chystá k rozhodnému boji proti carskému samoděržaví. Uvědomělí představitelé proletariátu vědí, že svoboda nezbaví pracující bídy, útlaku a vykořisťování. Buržoazie, která se nyní vyslovuje pro svobodu, se druhý den po revoluci bude snažit odejmout dělníkům co největší část toho, co si vydobyli, postaví se jako nesmiřitelný nepřítel proti socialistickým požadavkům proletariátu. Svobodné, sjednocené a posílené buržoazie se však nebojíme. Víme, že svoboda nám umožní rozsáhlý, otevřený, masový boj za socialismus. Víme, že hospodářský vývoj bude s neúprosnou silou — tím rychleji, čím volnější bude jeho průběh — podlamovat moc kapitálu a připravovat vítězství socialismu.

Soudruzi dělníci! Chceme-li dosáhnout tohoto velikého cíle, musíme stmelit všechny uvědomělé proletáře v jednotnou Sociálně demokratickou dělnickou stranu Ruska. Naše strana se začala formovat již dávno, bezprostředně po velké vlně dělnického hnutí v letech 1895 a 1896. V roce 1898 se sešel první sjezd, na němž byla založena Sociálně demokratická dělnická strana Ruska a vytyčeny její úkoly. V roce 1903 se konal druhý sjezd, na němž byl dán straně program, byla schválena řada rezolucí týkajících se taktiky

a poprvé byl podniknut pokus vytvořit jednolitou stranickou organizaci. Tento úkol, uváděný jako poslední, se straně ovšem nezdařil ihned. Menšina druhého sjezdu se nechtěla podřídit většině a vyvolala rozkol, který těžce poškodil sociálně demokratické dělnické hnutí. Prvním krokem k tomuto rozkolu byla neochota plnit usnesení druhého sjezdu, odmítnutí pracovat pod vedením ústředních institucí vytvořených sjezdem; posledním krokem bylo odmítnutí účastnit se III. sjezdu. III. sjezd byl svolán byrem zvoleným většinou výborů pracujících v Rusku a ústředním výborem strany. Na sjezd byly pozvány všechny výbory, skupiny, které se odštěpily, i periferní složky nespokojené s výbory, a jejich obrovská většina, mezi nimi téměř všechny výbory a organizace menšiny, zvolila své delegáty a vyslala je na sjezd do zahraničí. Bylo tedy podniknuto všechno, co bylo za našich policejních podmínek pro svolání stranického sjezdu možné, a jen odmítnutí tří zahraničních členů bývalé rady strany způsobilo, že celá menšina strany sjezd bojkotovala. III. sjezd, jak je vidět z jeho níže uvedené rezoluce[98], činí tyto tři členy plně odpovědné za rozštěpení strany. Nicméně III. sjezd, přestože se ho menšina nezúčastnila, učinil všechno, aby menšina mohla pracovat spolu s většinou v jedné straně. III. sjezd prohlásil za nesprávný onen obrat k zastaralým, překonaným „ekonomistickým" názorům, který se projevil v naší straně, ale současně zformuloval přesné a konkrétní záruky práv jakékoli menšiny, jež jsou trvale zaručena stanovami strany, závaznými pro všechny její členy. Menšina má nyní bezvýhradné právo, zajištěné stanovami strany, hájit své názory, vést ideový boj — pokud by spory a názorové rozdíly nevedly k dezorganizaci, nerušily pozitivní práci, netříštily naše síly a nepřekážely společnému boji proti samoděržaví a proti kapitalistům. Právo vydávat stranickou literaturu dostala nyní podle stanov každá plnoprávná organizace strany. Ústřednímu výboru strany bylo nyní uloženo, aby se postaral o dopravu veškeré stranické literatury, požádá-li

o to pět plnoprávných výborů, tj. jedna šestina všech plnoprávných výborů strany. Autonomie výborů byla vymezena přesněji, osobní složení výborů bylo prohlášeno za nedotknutelné, tj. ústřednímu výboru bylo odebráno právo vylučovat členy z místních výborů a dosazovat do nich nové členy bez souhlasu výboru. Jedinou výjimkou z tohoto ustanovení je případ, kdy $^2/_3$ organizovaných dělníků požádají o odvolání výboru: podle stanov schválených III. sjezdem je toto odvolání pro ústřední výbor závazné, jestliže $^2/_3$ ÚV souhlasí s rozhodnutím dělníků. Každému místnímu výboru je dáno právo schvalovat periferní organizace jako organizace stranické. Periferní organizace mají právo navrhovat kandidáty do výborů. Hranice strany jsou podle přání většiny strany vymezeny přesněji. Místo dvou nebo tří ústředí bylo vytvořeno ústředí jedno. Byla zajištěna rozhodná převaha soudruhů pracujících v Rusku nad zahraniční částí strany. Zkrátka, III. sjezd učinil všechno, aby předešel jakékoli možnosti stěžovat si na to, že většina zneužívá své převahy, že ústřední instituce strany se dopouštějí mechanického potlačování a despotismu, aj. apod. Vytvořily se předpoklady k tomu, aby všichni sociální demokraté pracovali společně a aby vstupovali z přesvědčení do jednotné strany, dosti široké a životaschopné, dosti upevněné a silné, aby mohla paralyzovat tradice kroužkaření, aby mohla odstranit stopy dřívějších nesvárů a malicherných konfliktů. Ať nyní všichni pracovníci sociální demokracie, kteří si skutečně váží příslušnosti ke straně, uposlechnou výzvy III. sjezdu, ať se jeho usnesení stanou východiskem k tomu, aby byla obnovena jednota strany, vymýcena jakákoli dezorganizace a semknuty řady proletariátu. Jsme přesvědčeni, že zejména uvědomělí dělníci, kteří nejlépe dovedou ocenit význam semknuté, svorné práce, kteří nejniterněji pocítili celou škodlivost různic, kolísání a nesvornosti, budou nyní s veškerou energií vyžadovat, aby všichni, jak řadoví členové strany, tak i vedoucí funkcionáři, bez vý-

jimky a bezpodmínečně respektovali stranickou kázeň!

III. sjezd usiloval o zachování kontinuity s jednáním druhého sjezdu ve všech svých usneseních o organizaci a taktice a zároveň se snažil přihlédnout k novým úkolům vyplývajícím z dané situace v rezolucích o přípravě strany k otevřenému vystoupení, o nutnosti co nejúčinněji se prakticky účastnit ozbrojeného povstání a řídit jej a konečně o postoji strany k prozatímní revoluční vládě. Sjezd upozornil všechny členy strany na nutnost využívat každého zakolísání vlády, každého právního nebo faktického rozšíření svobody pro naši činnost k tomu, aby byla upevněna třídní organizace proletariátu a aby bylo připravováno jeho otevřené vystoupení. Vedle těchto všeobecných základních úkolů by však měla sociálně demokratická dělnická strana v dané revoluční chvíli plnit úlohu předního bojovníka za svobodu, úlohu předvoje v ozbrojeném povstání proti samoděržaví. Čím úpornější je odpor carské moci proti úsilí lidu o vybojování svobody, tím více mohutní revoluční nápor, tím pravděpodobnější je úplné vítězství demokracie v čele s dělnickou třídou. Vítězná revoluce a obrana jejích vymožeností klade na bedra proletariátu obrovské úkoly. Ale proletariát se velkých úkolů neleká. S pohrdáním se zbaví těch, kdo prorokují, že jeho vítězství mu přinese neštěstí. Proletariát Ruska dokáže splnit svou povinnost až do konce. Dokáže se postavit do čela ozbrojeného povstání lidu. Nezalekne se nesnadného úkolu podílet se na prozatímní revoluční vládě, jestliže mu tento úkol připadne. Dokáže odrazit všechny kontrarevoluční pokusy, nemilosrdně rozdrtit všechny nepřátele svobody, s nasazením života bránit demokratickou republiku, revoluční cestou dosáhnout realizace celého našeho minimálního programu. Tohoto cíle se nesmějí proletáři Ruska obávat, musí si jeho dosažení horoucně přát. Vítězstvím v nadcházející demokratické revoluci učiníme obrovský krok kupředu k socialistickému cíli, svrhneme z beder celé Evropy těžké jařmo reakční vojenské mocnosti

a pomůžeme kráčet rychleji, rázněji a směleji k socialismu svým bratřím, uvědomělým dělníkům celého světa, kteří jsou tak zdeptáni buržoazní reakcí a ožívají nyní na duchu, když vidí úspěchy revoluce v Rusku. S pomocí evropského socialistického proletariátu dokážeme nejen uhájit demokratickou republiku, ale také dojít sedmimílovými kroky k socialismu.

Kupředu, soudruzi dělníci, do organizovaného, svorného a vytrvalého boje za svobodu!

Ať žije revoluce!

Ať žije mezinárodní revoluční sociální demokracie!

Ústřední výbor SDDSR

Proletarij, č. 1
27. (14.) května 1905

Podle textu listu Proletarij porovnaného s rukopisem

O USTAVENÍ SJEZDU[99]

K doplnění této rezoluce přijaté na začátku sjezdu považuje ústřední výbor za nutné dodat na základě pozdějších údajů toto. Celkový počet plnoprávných hlasů v naší straně stanovil sjezd s konečnou platností na 71, tj. na 62 hlasů patřících 31 plnoprávným organizacím, a 9 hlasů, které mají ústřední instituce strany. Kremenčužský, kazaňský a kubáňský výbor sjezd neuznal za plnoprávné. Na sjezdu byli přítomni s rozhodujícími hlasy delegáti těchto výborů: petrohradského, moskevského, tverského (ke konci sjezdu), rižského, severního, tulského, nižněnovgorodského, uralského, samarského, saratovského, kavkazského svazu (osm hlasů, tj. rovná se čtyřem výborům), voroněžského, nikolajevského, oděského, poleského, severozápadního, kurského a orelsko-brjanského. Celkem 21 organizací se 42 hlasy, dále delegáti ÚV a zástupci ÚV v radě celkem se 4 hlasy. Dohromady 46 hlasů ze 71. S poradními hlasy byli přítomni delegáti archangelského výboru, uralského svazu (druhý delegát, který se dostavil ke konci sjezdu), kazaňského výboru, oděského výboru a těchto skupin: jekatěrinoslavské, charkovské a minské, redakce Vperjodu a výboru Zahraniční organizace. Delegát kremenčužského výboru vyslovil přání, aby se mohl zúčastnit jednání sjezdu, nedostavil se však včas. Dále obdrželi delegáti třetího sjezdu v době jeho zasedání dokument, z něhož vyplývá, že díky úsilí organizačního výboru svolat celostranický sjezd přijeli do zahraničí zástupci těchto organizací: petrohradské skupiny ÚV, oděské skupiny ÚV, nikolajevského výboru, charkovského výboru, kyjevského výboru,

jekatěrinoslavského výboru, kubáňského výboru, donského výboru, doněckého výboru, sibiřského svazu, periferních organizací moskevského výboru, sormovské periferní organizace, smolenského výboru, krymského svazu a Ukrajinského sociálně demokratického svazu. Tímto dokumentem je dopis Soudruhům shromážděným na sjezdu na pozvání organizačního výboru[44], dopis podepsaný zástupci všech uvedených organizací. Z toho je zřejmé, že se organizačnímu výboru skutečně podařilo vytvořit předpoklady, aby byl sjezd v plném slova smyslu celostranický.

Celkem se sjezd sešel na 26 zasedáních. Na pořadu byly tyto otázky taktiky: 1. Ozbrojené povstání. 2. Postoj k politice vlády bezprostředně před převratem i v jeho průběhu. 3. Vztah k rolnickému hnutí. Dále otázky organizační: 4. Vztah mezi dělníky a inteligencí ve stranických organizacích. 5. Stanovy strany. Dále postoj k jiným stranám a organizacím, a to: 6. — k odštěpené části SDDSR. 7. — k národním sociálně demokratickým stranám. 8. — k „sociálním revolucionářům". 9. — k liberálům. Dále 10. Zlepšení propagandy a agitace. 11. Zpráva ÚV. 12. Zprávy delegátů místních výborů. 13. Volby. 14. Způsob zveřejnění protokolu a usnesení sjezdu a převzetí funkcí.

Vydání sjezdového protokolu bylo uloženo zvláštní komisi, která již zahájila činnost.

ÚV SDDSR

Proletarij, č. 1
27. (14.) května 1905

Podle textu listu Proletarij porovnaného s rukopisem

TŘETÍ SJEZD

V SDDSR konečně skončil dlouhý a intenzívní boj o sjezd. Třetí sjezd se konal. Celé jeho jednání lze zevrubně zhodnotit teprve po vydání sjezdového protokolu. Nyní chceme jen naznačit na základě uveřejněné Zprávy[79]* a dojmů účastníků sjezdu hlavní mezníky ve vývoji strany, který se odrazil i na usneseních III. sjezdu.

Strana uvědomělého proletariátu v Rusku stála v předvečer III. sjezdu před třemi závažnými otázkami. Za prvé to byla otázka krize ve straně. Za druhé zvlášť důležitá otázka organizační formy strany vůbec. Za třetí hlavní otázka naší taktiky v nynější revoluční chvíli. Probereme si, jak byly tyto otázky řešeny, přičemž budeme postupovat od méně podstatných k podstatnějším.

Krize ve straně se vyřešila sama již tím, že byl svolán sjezd. Jak víme, základem krize bylo tvrdošíjné odmítání menšiny II. sjezdu podřídit se jeho většině. Trýznivost této krize a její vleklý ráz byly způsobeny tím, že se odkládalo svolání III. sjezdu, tím, že strana byla ve skutečnosti rozštěpena, rozštěpena skrytě a tajně, zatímco se pokrytecky zachovávala vnější a zdánlivá jednota, většina se všemožně snažila uspíšit bezprostřední východisko z této nemožné situace. Sjezd nalezl toto východisko, když postavil menšinu přímo před otázku, zda uznává usnesení většiny, tj. zda fakticky obnovit, anebo úplně formálně rozbít jednotu strany. Menšina se rozhodla pro druhou možnost a dala přednost rozkolu. Jak bylo uvedeno ve Zprávě,

* Viz tento svazek, s. 223–227. *Red.*

posledním krokem k rozkolu bylo to, že rada přes zcela jasnou vůli většiny plnoprávných organizací strany odmítla zúčastnit se sjezdu, že celá menšina odmítla dostavit se na sjezd. Nebudeme se zde zabývat formální pravoplatností sjezdu, která byla plně dokázána ve Zprávě. Argument, že sjezd nesvolaný radou, tj. nesvolaný podle stanov strany, není pravoplatný, je po celém průběhu konfliktu ve straně těžké brát vůbec vážně. Každému, kdo pochopil základy jakékoli stranické organizace vůbec, je jasné, že disciplína vůči nižšímu orgánu je podmíněna disciplínou vůči orgánu vyššímu; disciplína vůči radě je podmíněna tím, že se rada podřizuje těm, kdo ji zmocnili, tj. výborům a jejich společné instanci, sjezdu strany. Kdo nesouhlasí s touto alfou a omegou, dospívá nevyhnutelně k absurdnímu závěru, že zmocněnci nejsou odpovědni těm, kdo je zmocnili, a nejsou povinni skládat jim účty, nýbrž naopak. Opakujeme, že dlouze se zabývat touto otázkou nemá smysl nejen proto, že nepochopit tuto záležitost mohou jen lidé, kteří ji chápat nechtějí, nýbrž také proto, že jakmile došlo k rozkolu, stává se spor o formality mezi rozštěpenými částmi zvlášť suchopárnou a neplodnou scholastikou.

Menšina se nyní odštěpila od strany, to je hotová věc. Jedna její část se pravděpodobně z usnesení a ještě více ze sjezdového protokolu přesvědčí, jak naivní jsou různé báchorky o mechanickém potlačování apod., přesvědčí se, že nové stanovy zaručují práva menšiny v plném rozsahu, že rozkol je škodlivý — a vstoupí do strany. Druhá část bude možná po nějakou dobu trvat na svém a sjezd strany neuzná. Pokud jde o tuto část, můžeme si jen přát, aby se co nejrychleji vnitřně zorganizovala v jednolitou organizaci se svou zvláštní taktikou a zvláštními stanovami. Čím rychleji k tomu dojde, tím snadněji budou moci kolektivy i jednotlivci, široká masa stranických pracovníků, porozumět příčinám rozkolu a jeho hodnocení, tím reálnější budou praktické dohody mezi stranou a odštěpenou orga-

nizací podle potřeb práce v jednotlivých místech, tím rychleji se konečně vykrystalizuje cesta k nevyhnutelnému obnovení jednoty strany v budoucnu.

Přejděme nyní k druhé otázce, k všeobecným organizačním normám strany. Třetí sjezd zrevidoval celé stanovy strany a přitom dost podstatně přepracoval organizační normy. Tato revize se týkala tří hlavních bodů: a) změny 1. článku stanov; b) přesného vymezení práv ústředního výboru a autonomie výborů, přičemž tuto autonomii rozšířila; c) vytvoření jediného ústředí. Pokud jde o dobře známý problém 1. článku stanov, byl již dostatečně objasněn ve stranické literatuře. Nesprávnost zásadní obhajoby mlhavé Martovovy formulace byla dostatečně dokázána. Pokus Kautského obhájit tuto formulaci nikoli zásadně, nýbrž tvrzením, že je vhodná vzhledem ke konspirativním podmínkám v Rusku, neměl a nemohl mít úspěch. Kdo pracoval v Rusku, velmi dobře ví, že takové vhodné podmínky nelze předpokládat. Zbývá nyní čekat na první zkušenosti z kolektivní *práce* strany při uplatňování nového 1. článku stanov. Zdůrazňujeme, že na jeho realizaci je třeba ještě pracovat, a hodně pracovat. Aby se někdo sám považoval za člena strany „pod kontrolou jedné ze stranických organizací", to nevyžaduje žádnou práci, neboť tato formulace je a vždy byla, od druhého do třetího sjezdu, planou frází. Máme-li vybudovat rozsáhlou síť rozmanitých stranických organizací, od úzkých a konspirativních až po co nejširší a co nejméně konspirativní, vyžaduje to houževnatou, dlouhodobou a promyšlenou organizační práci, a právě to je dnes úkolem našeho ústředního výboru a ještě více našich místních výborů. Právě výbory budou muset schvalovat největší počet organizací jako organizací stranických a budou se při tom muset vyvarovat všech zbytečných průtahů a hašteření, budou muset vždy a neustále propagovat mezi dělníky myšlenku, že je nutné vytvářet co nejvíc nejrůznějších dělnických organizací patřících k naší straně. Nemůžeme se zde touto zajímavou

otázkou déle zabývat. Podotýkáme jen, že revoluční doba zvlášť nutně vyžaduje, aby se sociální demokracie přísně distancovala od všech možných demokratických stran. A to není myslitelné bez ustavičného rozšiřování počtu stranických organizací a upevňování jejich vzájemného spojení. Upevňovat toto spojení by měla mimo jiné čtrnáctidenní hlášení, na nichž se sjezd usnesl. Doufejme, že tato hlášení nezůstanou na papíře, že praktikové nedostanou strach z průtahů a byrokratismu, který je s tím spojen, že se naučí zpočátku alespoň něčemu, třebas jen sdělovat počet členů každé, i té nejmenší a od ústředí nejvzdálenější stranické organizace. „Každý začátek je těžký," praví přísloví, ale potom se už ukáže, jak je velice důležité zvyknout si na pravidelný organizační styk.

Otázkou jediného ústředí se nebudeme dlouho zabývat. III. sjezd odmítl „systém dvou ústředí" stejně velkou většinou, jakou jej II. sjezd přijal. Příčiny snadno pochopí každý, kdo pozorně sleduje dějiny strany. Sjezdy spíše stvrzují již dosažené výsledky, než by vytvářely něco nového. Těsně před II. sjezdem byla oporou stability redakce Jiskry a byla za ni považována — měla převahu. Převaha soudruhů z Ruska nad zahraničními soudruhy se na onom stupni vývoje strany zdála ještě problematickou. Po II. sjezdu se ukázalo, že nestabilní je právě zahraniční redakce — strana však vyrostla, nesporně a značně vyrostla, zejména v Rusku. Jmenování redakce ústředního tiskového orgánu ústředním výborem strany se za těchto podmínek muselo nutně setkat se sympatiemi mnoha stranických pracovníků.

Nakonec i pokusy o přesnější vymezení práv ÚV a práv místních výborů, o odlišení ideového boje od dezorganizátorského hašteření rovněž nevyhnutelně vyplývaly z celého průběhu událostí po II. sjezdu. Dochází k postupnému a soustavnému „hromadění stranických zkušeností". Plechanovův a Leninův dopis nespokojeným redaktorům

z 6. října 1903[125]* svědčí o snaze oddělit prvky podrážděnosti od názorových rozdílů. Ultimátum ÚV z 25. listopadu 1903[189][100] je dokladem téže snahy v podobě přesně zformulovaného návrhu skupiny publicistů. Prohlášení zástupců ÚV v radě koncem ledna 1904** je pokusem vyzvat celou stranu, aby oddělovala ideové formy boje od bojkotu apod. Leninův dopis členům ÚV v Rusku z 26. května 1904[98]*** znamená, že zaručení práv menšiny po formální stránce se uznává jako nutnost. Známé „prohlášení dvaadvaceti"[82] (podzim 1904) je totéž ve vyhraněnější, propracovanější a kategoričtější formě. Touto cestou se přirozeně dal i III. sjezd, který „s konečnou platností rozptýlil, formálními usneseními rozptýlil chiméru stavu obležení". Co je jádrem těchto formálních usnesení, tj. změn ve stanovách strany, zde nebudeme opakovat, neboť to vysvítá ze stanov i ze Zprávy. Připomeneme jen dvě věci. Za prvé lze očekávat, že zaručení práva vydávat literaturu i zabezpečení výborů před „rozpuštěním" usnadní odštěpeným národním sociálně demokratickým organizacím návrat do strany. Za druhé, stanovení nedotknutelnosti osobního složení výborů nutí počítat s možností, že této nedotknutelnosti bude zneužito, tj. počítat s nepřípustnou situací, že absolutně nezpůsobilý výbor by byl „neodvolatelný". Tak vznikl 9. článek nových stanov, který stanoví podmínky pro rozpuštění výboru, požadují-li to $^2/_3$ místních dělníků, kteří jsou členy stranických organizací. Vyčkejme, co přinesou zkušenosti, a pak se ukáže, jak se toto pravidlo osvědčí v praxi.

A konečně, když přecházíme k poslednímu a nejdůležitějšímu tématu sjezdových jednání, ke stanovení taktiky strany, musíme poznamenat, že zde nemůžeme vypočítávat jednotlivé rezoluce a podrobně zkoumat jejich obsah. Uděláme to snad ve zvláštních článcích věnovaných nej-

* Viz Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 359. *Red.*

** Viz tamtéž, s. 132—134. *Red.*

*** Viz tamtéž, s. 432—435. *Red.*

důležitějším rezolucím[28]. Zde však musíme nastínit celkovou politickou situaci, kterou si sjezd byl nucen ujasnit. Je možný dvojí průběh a výsledek začínající ruské revoluce. Carská vláda ještě může vyklouznout bezvýznamnými ústupky, nějakou „Šipovovou" ústavou[101] z kleští, v nichž je sevřena. Je to málo pravděpodobné, zlepší-li se však mezinárodní postavení carského absolutismu, bude-li například dosaženo poměrně úspěšného míru, domluví-li se buržoazie s mocnými tohoto světa a svobodu rychle zradí, skončí-li nevyhnutelný revoluční výbuch nebo několik výbuchů porážkou lidu, stane se tento výsledek skutečností. Potom nás sociální demokraty a také všechen uvědomělý proletariát očekávají dlouhé chmurné všední dny kruté, zdánlivě ústavní vlády buržoazie jako třídy, všemožného potlačování politické aktivity dělníků, pomalého hospodářského pokroku v nové situaci. Neklesneme samozřejmě na mysli, ať bude výsledek revoluce jakýkoli, budeme využívat každé změny poměrů k tomu, abychom rozšiřovali a upevňovali samostatnou organizaci dělnické strany, abychom proletariát politicky vychovávali k novému boji. S tímto úkolem ostatně sjezd počítal v rezoluci o otevřeném vystoupení SDDSR[268].

Možný a pravděpodobnější je jiný výsledek revoluce, totiž ono „úplné vítězství demokracie v čele s dělnickou třídou", o němž se mluví ve Zprávě*. Není ani třeba ujišťovat, že uděláme všechno, co bude v naší moci, aby tohoto výsledku bylo dosaženo, abychom odstranili podmínky dovolující předchozí výsledek. A objektivní historické podmínky se utvářejí pro revoluci v Rusku příznivě. Nesmyslná a hanebná válka stahuje carské vládě oprátku kolem krku a vytváří neobyčejně výhodnou situaci pro revoluční likvidaci militarismu, pro rozsáhlou propagaci ozbrojení lidu místo pravidelné armády, pro rychlé provedení tohoto kroku za podpory většiny obyvatelstva. Dlouhá a neomezená

* Viz tento svazek, s. 226. *Red.*

vláda carského absolutismu nahromadila v lidu takové množství revoluční energie, jaké snad nemá v dějinách obdoby: zároveň s mohutným dělnickým hnutím se šíří a sílí rolnické povstání, sjednocuje se maloburžoazní demokracie reprezentovaná převážně příslušníky svobodných povolání. Ironií dějin byl carský absolutismus potrestán tím, že dokonce i společenské síly jako klerikalismus, jež jsou mu nakloněny, musí prolamovat nebo rozšiřovat rámec policejního byrokratismu a tak se organizovat částečně proti němu. Neklid mezi duchovenstvem, jeho snahy o nové formy života, vyčlenění klerikálů, vznik křesťanských socialistů a křesťanských demokratů, vzpoura „jinověrců", stoupenců sekt atd., všechny tyto jevy jsou pro revoluci nanejvýš prospěšné, neboť vytvářejí příznivou půdu pro agitaci za úplnou odluku církve od státu. Cílevědomých i bezděčných, uvědomělých i neuvědomělých spojenců revoluce přibývá, jejich počet neroste den ze dne, ale hodinu od hodiny. Vítězství lidu nad samoděržavím je stále pravděpodobnější.

Toto vítězství bude možné jen tehdy, obětuje-li mu proletariát opravdu všechny své síly. Klade na sociální demokracii takové požadavky, jaké dějiny na dělnickou stranu v době demokratického převratu ještě nikdy a nikde nekladly. Zde nemáme před sebou vyšlapané cesty pozvolné přípravné práce, nýbrž skvělé, impozantní úkoly: organizovat povstání, soustředit revoluční síly proletariátu, stmelit je se silami všeho revolučního lidu, zorganizovat ozbrojený útok, ustavit prozatímní revoluční vládu. V rezolucích, které byly nyní zveřejněny, aby se s nimi mohl každý seznámit, se III. sjezd pokusil vzít v úvahu tyto nové úkoly a dát organizacím uvědomělých proletářů přiměřené směrnice.

Rusko se blíží k rozhodné chvíli odvěkého boje všech pokrokových sil lidu proti samoděržaví. Dnes už nikdo nepochybuje o tom, že se tohoto boje co nejrozhodněji zúčastní proletariát a že právě jeho účast v boji rozhodne o vý-

sledku revolucc v Rusku. My, sociální demokraté, musíme nyní ukázat, že jsme důstojnými představiteli a vůdci nejrevolučnější třídy, musíme jí pomoci získat co největší svobodu — záruku vítězného postupu k socialismu.

Proletarij, č. 1
27. (14.) května 1905

Podle listu Proletarij

VÍTĚZNÁ REVOLUCE

Často nyní slyšíte i čtete tato slova. Co vlastně znamenají? Nelze vynášet do nebes pojem „revoluce" (to budou zcela jistě dělat buržoazní revolucionáři a už to dělají). Nelze si dělat iluze, vytvářet mýty — s materialistickým pojetím dějin a třídním hlediskem to je v zásadním rozporu.

A přesto není pochyby, že se před našimi zraky odehrává boj dvou sil, boj na život a na smrt, právě dvou sil, neboť obsah boje se zúžil na neomezenou moc cara, respektive neomezenou moc lidu. Těmito dvěma silami jsou revoluce a kontrarevoluce.

Naším úkolem je tedy přesně si ujasnit, jaký je (1) třídní obsah těchto sociálních sil; (2) jaký je reálný, ekonomický obsah jejich boje teď, v této době.

Stručná odpověď na tyto otázky (odpověď, která musí být zevrubně rozvinuta) zní takto:

revoluční síly = proletariát a rolnictvo (rolnictvo jako hlavní představitel *revoluční* maloburžoazie; velmi malý *revoluční* význam inteligence).

Vítězná revoluce = demokratická diktatura proletariátu a rolnictva.

Obsah převratu = vytvoření demokratického politického zřízení, které se svým ekonomickým významem rovná (1) uvolnění vývoje kapitalismu; (2) odstranění zbytků nevolnictví; (3) zvýšení životní a kulturní úrovně mas obyvatelstva, zejména jeho nejnižších vrstev. [Amerika a Rusko, pauperismus a kapitalismus.]

Mythenbildung* jako nevyhnutelný důsledek historické-

* Vytváření mýtů. *Red.*

ho postavení buržoazní demokracie. [Srovnat rezoluce advokátů[102].] Všichni „socialisté“...

Umwälzung*, Umsturz**... kde? mezi inteligencí?? mezi advokáty? — *Nil****. Pouze mezi proletáři a mezi *rolníky*. Co může zabezpečit jejich vymoženosti? Jen republika, demokratická diktatura.

Napsáno v květnu — červnu 1905
Poprvé otištěno roku 1926
v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

* Převrat, revoluce. *Red.*
** Svržení. *Red.*
*** Nihil — nic. *Red.*

DOPIS MEZINÁRODNÍMU SOCIALISTICKÉMU BYRU[103]

Ženeva 2. června 1905

Mezinárodnímu socialistickému byru

Milí soudruzi! Před několika týdny se konal III. sjezd SDDSR. Brzy vyjde a bude byru zaslána zvláštní brožura[104] ve francouzštině a němčině s překladem sjezdových rezolucí. Podle usnesení sjezdu přestala být Jiskra ústředním orgánem strany. V budoucnu bude ústředním orgánem týdeník Proletarij[105], vycházející v Ženevě.

Protože je ústřední výbor podle nových stanov jedinou ústřední institucí naší strany, jmenuje zástupce strany do mezinárodního byra. Prosíme vás, abyste se nadále obraceli na zástupce ÚV s. Uljanova: 3, rue de la Colline, Genève.

Přijměte, milí soudruzi, náš bratrský pozdrav.

Za ÚV SDDSR *N. Lenin (V. Uljanov)*

Rozmnoženo na hektografu jako leták roku 1905

Podle textu hektografovaného letáku

RADY KONZERVATIVNÍ BURŽOAZIE

Před několika týdny se konal v Moskvě druhý sjezd zemstevních činitelů. Ruské noviny se nesmějí o tomto sjezdu ani zmínit. Anglické noviny přinášejí celou řadu podrobností od očitých svědků, kteří se sjezdu zúčastnili a telegraficky posílají nejen text jeho usnesení, nýbrž i obsah projevů představitelů různých odstínů. Usnesení 132 zástupců zemstev se v podstatě vztahují ke schválení toho programu ústavy, který uveřejnil pan Struve a který jsme rozebrali v č. 18 listu Vperjod (Politická sofizmata[99])*. Tento program předpokládá dvoukomorový systém zastoupení lidu se zachováním monarchie. Horní sněmovna se skládá ze zástupců zemstev a dum, dolní je volena všeobecným, přímým, rovným a tajným hlasováním. Naše legální noviny, přinucené zachovat o sjezdu mlčení, začaly již otiskovat podrobné zprávy o tomto programu, a proto jeho rozbor nabývá nyní obzvlášť velkého významu.

Pokud jde o samotný sjezd zemstevních činitelů, budeme se asi k němu muset ještě nejednou vracet. Prozatím pouze sdělíme podle zpráv anglických novin zvlášť zajímavou událost na tomto sjezdu: neshody či rozkol mezi „liberální" neboli oportunistickou neboli Šipovovou stranou a stranou „radikální". Příčinou neshod bylo všeobecné volební právo, které „liberální" strana odmítá. V neděli 7. května (24. dubna) vyšlo najevo, že 52 účastníků sjezdu podporuje Šipova a je odhodláno reagovat na uznání všeobecného volebního práva odchodem ze sjezdu. V pondělí asi dvacet

* Viz tento svazek, s. 214—222. *Red.*

z nich hlasovalo spolu s většinou pro všeobecné volební právo. Potom byla jednomyslně přijata rezoluce o svolání ústavodárného shromáždění na základě všeobecného volebního práva, přičemž značná většina se kromě toho vyslovila pro přímé volební právo a pro neúčast zástupců dum a zemstev (v ústavodárném shromáždění). A tak tedy jsou šipovovci *prozatím* na sjezdu zemstevních činitelů poraženi. Většina došla k závěru, že monarchii lze zachovat a revoluci odvrátit jen tehdy, bude-li poskytnuto všeobecné, přímé, rovné a tajné volební právo, zneškodněné nepřímými a nerovnými volbami do jedné ze dvou sněmoven.

Mimořádně poučné je hodnocení tohoto sjezdu a tohoto usnesení anglickou konzervativní buržoazií. „My cizinci," píší Times, „rozhodně nemůžeme zhodnotit politický význam tohoto pozoruhodného sjezdu, dokud se z hodnověrných pramenů nedovíme, do jaké míry jej podporují široké masy ruského lidu. Tento sjezd může znamenat počátek skutečně ústavní reformy; může být prvním stupněm na cestě k revoluci; může být pouhým ohňostrojem, k němuž byla byrokracie shovívavá, neboť věděla, že uhasne, aniž jí nějak uškodí."

Neobyčejně výstižná charakteristika! Další průběh revoluce v Rusku není skutečně ještě zdaleka určován takovou událostí, jakou je tento sjezd. „Podpora širokých mas lidu" je ještě sporná, a to nikoli ve smyslu samého faktu, že jej lid podporuje (jeho podpora je nepochybná), jako spíše pokud jde o sílu této podpory. Potlačí-li vláda povstání, nebude liberální sjezd ničím jiným než pouhým ohňostrojem. A umírnění evropští liberálové samozřejmě radí zlatou střední cestu: umírněnou ústavu, která by odvrátila revoluci. Ale bezradnost vlády vzbuzuje u nich obavy a nespokojenost. Zákaz uveřejnit usnesení sjezdu se zdá listu Times podivný, neboť delegáti, kteří se rozjeli do svých újezdů, mají všechny prostředky, aby informovali celou ruskou společnost o svých usneseních. „Zakázat sjezd vůbec,

zatknout zemstevní činitele, kteří přijeli na sjezd, využít jejich sjezdu jako záminky ke kvazireformě, všechna taková opatření vlády by byla pochopitelná. Dovolit však zemstevním činitelům, aby se sešli a rozešli, a pak se pokoušet utajit jejich usnesení, to je už prostě hloupé."

Hloupost carské vlády, svědčící o její bezradnosti a o její bezmocnosti (neboť bezradnost v revoluční situaci je právě nejspolehlivějším příznakem bezmocnosti), vyvolává vážné starosti evropského kapitálu (Times jsou orgánem City, předních finančních magnátů nejbohatšího města na světě). Tato bezradnost zvětšuje pravděpodobnost skutečné, vítězné, na své cestě všechno smetající revoluce, která nahání strach evropské buržoazii. Buržoazie plísní samoděržaví za bezradnost a liberály za „neskromnost" požadavků! „Během nějakých pěti dnů," rozhořčují se Times, „změnit své názory a učinit krajní rozhodnutí (všeobecné volební právo), a přitom v takové otázce, ke které by se nejzkušenější evropská zákonodárná shromáždění váhala vyslovit během celého zasedání." Evropský kapitál radí ruskému, aby si z něho vzal příklad. Nepochybujeme, že se touto radou bude řídit — ale sotva dříve než tehdy, až bude samoděržaví *omezeno*. Evropská buržoazie se proti absolutismu stavěla svého času ještě „neskromněji", ještě revolučněji než ruská. „Neústupnost" ruského samoděržaví a neskromnost ruského liberalismu není způsobena jejich nezkušeností, jak to vyplývá z formulace otázky v Times, nýbrž závisí na podmínkách, jež jsou mimo jejich vůli, na mezinárodní situaci, na zahraniční politice a ze všeho nejvíce na onom dědictví ruských dějin, které přitisklo samoděržaví ke zdi a nahromadilo díky němu rozpory a konflikty v západní Evropě neznámé. Někdejší pověstná pevnost a síla ruského carismu nutně podmiňuje sílu revolučního náporu vůči němu. Je to velmi nepříjemné všem přívržencům postupného vývoje a oportunistům, nahání to strach dokonce mnoha sociálním demokratům z tábora chvostistů, ale taková je skutečnost.

Times oplakávají Šipovovu porážku. Ještě v listopadu byl

uznávaným vůdcem reformistické strany! a nyní... „jak rychle požírá revoluce své děti". Chudák Šipov! Být poražen a navíc dostat přezdívku zplozence revoluce — jaká nespravedlnost osudu! „Radikálové", kteří se přičinili o porážku Šipova na sjezdu zemstevních činitelů, vyvolávají nevoli Times. Radikálové — křičí zděšeně Times — se drží teoretických zásad francouzského Konventu. Doktrína rovnosti a rovnoprávnosti všech občanů, svrchovanosti lidu aj. „se projevila, jak to už události ukázaly, snad jako nejškodlivější ze všech výmyslů zhoubné sofistiky, kterou Jean-Jacques Rousseau odkázal lidstvu". „To je základ, kořen jakobínství, jehož pouhá přítomnost má osudový význam pro úspěch spravedlivé a ozdravující reformy."

Jaká dojemná shoda oportunistů liberalismu s oportunisty sociální demokracie v jejich zálibě používat tohoto strašáka „jakobínství". V epoše demokratické revoluce mohou jakobínstvím strašit jen beznadějní reakcionáři nebo beznadějní šosáci.

Proletarij, č. 2
3. června (21. května) 1905

Podle textu listu Proletarij porovnaného s rukopisem

O PROZATÍMNÍ REVOLUČNÍ VLÁDĚ[106]

Otištěno 3. a 9. června (21. a 27. května)
1905
v 2. a 3. čísle listu Proletarij

Podle textu listu
porovnaného s rukopisem

ČLÁNEK PRVNÍ

PLECHANOVŮV EXKURS DO HISTORIE

Třetí sjezd strany přijal rezoluci o prozatímní revoluční vládě[250]. Tato rezoluce vyjadřuje právě to stanovisko, které jsme zaujímali v listu Vperjod. Chtěli bychom teď podrobně rozebrat všechny námitky proti našemu stanovisku a všestranně objasnit skutečný zásadní smysl i praktický význam sjezdové rezoluce. Začneme Plechanovovým pokusem přenést tuto otázku na přísně zásadovou platformu. Plechanov nadepsal svůj článek K otázce uchopení moci[196]. Plechanov kritizuje „taktiku orientovanou" (zřejmě listem Vperjod) „na uchopení politické moci proletariátem". Každý, kdo Vperjod zná, velmi dobře ví, že tento list ve skutečnosti nikdy otázku *uchopení moci* nenastoloval a žádnou „taktiku na uchopení" nedoporučoval. Plechanov se snaží zaměnit otázku, o níž se skutečně diskutovalo, otázkou jinou, vykonstruovanou; abychom se o tom přesvědčili, stačí jen připomenout průběh sporu.

První přišel s touto otázkou Martynov ve svých proslulých Dvou diktaturách[141]. Tvrdil, že zúčastní-li se naše strana povstání jako vedoucí síla a bude-li povstání úspěšné, bude účast strany v prozatímní vládě nutná; tato účast je však zásadně nepřípustná a měla by jen zhoubný a kompromitující výsledek. Jiskra toto stanovisko prosazovala. Vperjod namítal, že takový výsledek je naopak svrchovaně žádoucí, že účast sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě znamená demokratickou diktaturu proletariátu a rolnictva a je přípustná a že bez takové diktatury se nepodaří uhájit republiku. A tak tedy obě polemizující strany v odpovědi na otázku *položenou Martynovem* přijímaly dva předpo-

klady a v závěrech z nich se rozcházely: obě uznávaly 1. rozhodující podíl proletářské strany na povstání a 2. vítězství povstání a úplné svržení samoděržaví; rozcházely se v hodnocení taktických závěrů z těchto předpokladů. Má to snad něco společného s „taktikou orientovanou(!!) na uchopení (??) moci"? Není snad jasné, že se Plechanov snaží *vyhnout* Martynovově formulaci otázky, rozebírané v listu Jiskra a Vperjod? Přeli jsme se, zda je nebezpečné nebo zhoubné vítězné povstání, když může vést k vynucené účasti v prozatímní revoluční vládě. Plechanov by rád polemizoval o tom, zda je třeba *orientovat* taktiku na uchopení moci. Obáváme se, že Plechanovovo přání (pochopitelně jen v tom smyslu, že má zastřít Martynovovu formulaci otázky) zůstane zbožným přáním, protože o tomto tématu nikdo nepolemizoval a nepolemizuje.

Jaký význam má tato záměna otázky v celé Plechanovově argumentaci, je zvlášť názorně vidět z epizody s „virtuosy šosáctví". Tento výraz použitý listem Vperjod nedává Plechanovovi spát. Sedmkrát se k němu vrací a pobouřeně a rozhořčeně přesvědčuje své čtenáře, že se Vperjod opovážil nazvat Marxe a Engelse tímto nepříliš lichotivým epitetem, že Vperjod začíná *„kritizovat"* Marxe aj. atd. Velmi dobře chápame, že Plechanov, jehož cílem je rehabilitovat Martynova a „dát do těla" listu Vperjod, by velmi uvítal, kdyby Vperjod řekl něco, co by se alespoň podobalo nejapnosti, kterou mu Plechanov přiřkl. Podstatné však je, že *Vperjod nic podobného neřekl* a každý pozorný čtenář snadno odhalí Plechanova, který zajímavou zásadní otázku zkomplikoval zcela malichernými a nicotnými výtkami.

I když je nudné odpovídat na malicherné výtky, je třeba podrobně vysvětlit, oč ve skutečnosti v této epizodě s neblahými „virtuosy šosáctví" šlo. Vperjod uvažoval takto. Všichni mluvíme o vybojování republiky. Abychom ji opravdu vybojovali, musíme začít „společně bojovat" proti samoděržaví — my, tj. revoluční lid, proletariát a rolnictvo. Ale to ještě nestačí. Nestačí dokonce ani „společně rozdr-

tit" samoděržaví, tj. jednou provždy svrhnout absolutistickou vládu. Je ještě nutné „společně odrazit" následující zoufalé pokusy o restauraci svrženého samoděržaví. Toto „společně odrazit", aplikované na revoluční dobu, není nic jiného než revoluční demokratická diktatura proletariátu a rolnictva, je to účast proletariátu v revoluční vládě. Proto se lidé, kteří *straší* dělnickou třídu potenciální perspektivou této diktatury, tj. takoví lidé, jako jsou Martynov a L. Martov v nové Jiskře, dostávají do rozporu se svým vlastním heslem boje za republiku a dovedení revoluce do konce. Tito lidé uvažují v podstatě tak, jako by chtěli svůj boj za svobodu omezit, zúžit jej, jako by si předem chtěli odměřit nejskromnější ždibec vymožeností, jakousi okleštěnou ústavu místo republiky. Takoví lidé, tvrdil Vperjod, šosácky vulgarizují známou marxistickou tezi o třech hlavních silách revoluce 19. (a 20.) století a jejích třech hlavních stadiích. Podle této teze je prvním stadiem revoluce omezení absolutismu, uspokojující buržoazii; druhým je vydobytí republiky, uspokojující „lid", tj. rolnictvo a maloburžoazii vůbec; třetím je socialistický převrat, který jako jediný je s to uspokojit proletariát. *„Tento obraz je naprosto správný,"* napsal Vperjod. Musíme skutečně vystoupit na tyto tři odlišné schematické stupínky, lišící se tím, které třídy nás mohou v optimálním případě při tomto výstupu provázet. Budeme-li však toto správné marxistické třístupňové schéma chápat tak, že si *před každým výstupem* musíme předem stanovit velmi skromnou míru, například ne víc než jeden stupínek, a budeme-li před každým výstupem podle tohoto schématu *„sestavovat akční plán v revoluční době"*, pak budeme virtuosy šosáctví.

Taková byla tedy úvaha listu Vperjod v č. 14*. A právě tady si Plechanov zamanul, že se chytí posledních slov vysázených kurzívou. To znamená — prohlašuje Plechanov vítězoslavně — že Vperjod označil Marxe za šosáka, neboť

* Viz tento svazek, s. 46–48. *Red.*

Marx si právě podle tohoto schématu sestavil akční plán pro nejrevolučnější dobu!

Důkaz? Důkazem je, že v roce 1850, poté, kdy byl revoluční lid Německa v boji z let 1848—1849 poražen, neboť nedokázal rozdrtit absolutismus, kdy liberální buržoazie už dostala okleštěnou ústavu a přešla na stranu reakce — zkrátka v době, kdy německé revolučně demokratické hnutí vystoupilo teprve všehovšudy na první stupínek a zastavilo se, neboť nemělo sílu vystoupit výš, tehdy... tehdy Marx řekl, že nový revoluční vzestup bude výstupem na druhý stupínek.

Usmíváte se, milý čtenáři? Plechanovovi se opravdu podařil sylogismus poněkud... jak to říci co nejjemněji?... „dialektický". *Protože* Marx v příslušné konkrétní chvíli konkrétní demokratické revoluce řekl, že po dosažení prvního stupínku je na pořadu výstup druhý — *proto* jedině „kritikové" Marxe mohou označovat za šosáky lidi, kteří nás před výstupem na první stupínek straší hroznou perspektivou skoku (bude-li povstání zvlášť zdařile zorganizováno a uskutečněno) naráz o dva stupínky.

Věru, není pěkné „kritizovat" Marxe... a nic zvlášť pěkného není ani na tom, když se někdo nevhodně odvolává na Marxe. Martynov nevhodně vysvětloval Marxe. Plechanov nevhodně hájil Martynova.

Ať z našich slov některý malicherný čtenář nevyvozuje, že hlásáme „taktiku orientovanou" na povinné skoky přes stupínek bez ohledu na vzájemný poměr společenských sil. Ne, žádnou takovou taktiku nehlásáme. Bojujeme jen proti tomu, aby proletariát ovlivňovali lidé, kteří jsou schopni mluvit o republice a o dovedení revoluce do konce a současně straší sebe i jiné možnou účastí na demokratické diktatuře. Už ve 14. čísle listu Vperjod jsme připomínali, že po nynějším revolučním vzestupu zákonitě nastoupí reakce, ale ubere nám tím méně svobody, čím větších výsledků dosáhneme nyní a čím nelítostněji budeme potlačovat a ničit kontrarevoluční síly v době možné (a žádoucí) demo-

kratické diktatury. Ve 14. čísle listu Vperjod jsme také připomínali, že sama otázka této diktatury má smysl jen tehdy, předpokládáme-li takový průběh událostí, kdy demokratická revoluce vyúsťuje v definitivní svržení absolutismu, v republiku, a nezastavuje se v polovině cesty.

Přejděme nyní od epizody s „virtuosy šosáctví" k obsahu pozoruhodného Provolání (ústředního výboru Svazu komunistů k jeho členům v březnu 1850), jež cituje Plechanov. V tomto neobyčejně zajímavém a poučném Provolání (stálo by za to přeložit je celé do ruštiny) rozebírá Marx konkrétní politickou situaci v Německu v roce 1850, ukazuje, že pravděpodobně dojde k další politické explozi, konstatuje, že uskuteční-li se revoluce, moc nevyhnutelně přejde do rukou republikánské, maloburžoazní demokratické strany, a analyzuje taktiku proletariátu. Věnuje zvláštní pozornost taktice před revolucí, během revoluce a po vítězství maloburžoazní demokracie a trvá na tom, že je nezbytné vytvořit „samostatnou tajnou i veřejnou organizaci dělnické strany", bojuje ze všech sil proti tomu, aby „se stala pouhým přívěskem oficiální buržoazní demokracie", zdůrazňuje důležitost ozbrojení dělníků, zřízení samostatné proletářské gardy, přísného dohledu proletářů nad zrádcovskou maloburžoazní demokracií atd.

V celém Provolání není ani slovo o účasti dělnické strany v prozatímní revoluční vládě, ani slovo o revoluční demokratické diktatuře proletariátu a rolnictva. Plechanov z toho vyvozuje, že Marx, „jak je vidět, vůbec nepřipouštěl myšlenku na to, že političtí představitelé revolučního proletariátu mohou ve spolupráci s představiteli maloburžoazie budovat nový společenský řád". Logika tohoto závěru pokulhává. Marx *nenastoluje* otázku účasti dělnické strany v prozatímní revoluční vládě, avšak Plechanov z toho vyvozuje, že Marx řeší tuto otázku všeobecně a zásadně v naprosto negativním smyslu. Marx mluví pouze o konkrétní situaci, Plechanov vyvozuje všeobecný závěr, aniž by se vůbec zabýval otázkou v její konkrétnosti. Nám

zatím postačí, podíváme-li se na některá místa Provolání, která Plechanov vynechal, a zjistíme, že jeho závěry jsou zcela nesprávné.

Provolání bylo napsáno na základě zkušeností ze dvou revolučních let, 1848 a 1849. Výsledky těchto zkušeností formuluje Marx takto: „Současně" (tj. právě v letech 1848—1849) „se značně uvolnila dřívější pevná organizace Svazu. Velká část členů, přímo zúčastněných v revolučním hnutí, se domnívala, že doba tajných spolků už minula a že stačí jen veřejná činnost. Jednotlivé kraje a obce" (Gemeinden) „nechaly ochabnout své spojení s ústředním výborem a ponenáhlu je úplně přerušily. *Zatímco se tedy v Německu demokratická strana, strana maloburžoazie, stále víc organizovala, ztratila dělnická strana svou jedinou pevnou oporu,* zůstala organizována nanejvýš jen v jednotlivých místech k místním účelům a *dostala se celkově úplně pod nadvládu a vedení maloburžoazních demokratů.*"* A na další straně Provolání Marx konstatuje: „Právě teď, kdy stojíme před novou revolucí", je velmi důležité, aby dělnická třída vystoupila „co nejorganizovaněji, co nejjednotněji a co nejsamostatněji, nemá-li být zase jako roku 1848 využita buržoazií a nemá-li se dostat do jejího vleku."

Zamyslete se bedlivě nad významem těchto kategorických výroků! Po dvou letech otevřené revoluce, po vítězství lidového povstání v Berlíně, po svolání revolučního parlamentu, poté, kdy část země se účastnila otevřeného povstání a moc dočasně přecházela do rukou revolučních vlád, konstatuje Marx, že revoluční lid byl poražen a že pokud jde o organizovanost strany, maloburžoazní demokracie *získala* a dělnická strana *ztratila.* Není tedy nad slunce jasnější, že šlo o politickou situaci, kdy nemělo vůbec

* Ansprache der Zentralbehörde an den Bund, von März 1850, K. Marx: Enthüllungen über den Kommunistenprozess zu Köln, 1885, Anhang IX, S. 75. [Provolání ústředního výboru ke Svazu komunistů, březen 1850[361], K. Marx: Odhalení o kolínském procesu proti komunistům[367]. *Red.*] Text v citátech podtržen autorem.

smysl zabývat se účastí dělnické strany ve vládě? Po dvou revolučních letech, kdy Marx po devět měsíců veřejně vydával nejrevolučnější noviny dělnické strany, je nutné konstatovat, že tato strana je naprosto dezorganizována, že v celém směru se neobjevil žádný trochu výraznější proletářský proud (dělnická bratrstva Stephana Borna[107] byla příliš bezvýznamná), že proletariát se dostal nejen pod naprostou nadvládu buržoazie, ale i pod její neomezené vedení! Je zřejmé, že ekonomické vztahy byly ještě zcela nevyvinuté, velkoprůmysl téměř neexistoval, nebylo tu samostatné dělnické hnutí v poněkud významnějším měřítku a maloburžoazie vládla neomezeně. Za těchto okolností nemohl autor analyzující konkrétní situaci pochopitelně ani pomyslet na to, že by dělnická strana mohla být zastoupena v prozatímní vládě. Marx musel pochopitelně ve svém Provolání vtloukat (promiňte tento výraz) členům Svazu komunistů do hlavy takové pravdy, které se nám dnes zdají elementární. Marx musel dokazovat, že dělníci by měli ve volbách navrhovat vlastní kandidáty nezávisle na buržoazní demokracii. Marx musel vyvracet demokratické fráze o tom, že oddělování dělníků „rozbíjí" (všimněte si toho! rozbíjet lze jen to, co bylo včera ještě jednotné a co je ideově jednotné i nadále!) demokratickou stranu. Marx musel *varovat* členy Svazu komunistů, aby nepropadali těmto frázím. Marx musel jménem ÚV Svazu slíbit, že jakmile to situace dovolí, bude svolán sjezd dělnické strany, aby byly centralizovány dělnické kluby — za revolučních let 1848—1849 nebyly ještě takové podmínky, aby se mohlo pomýšlet na zvláštní sjezd dělnické strany!

Z toho jasně vyplývá, že se Marx v pozoruhodném Provolání vůbec nedotýká otázky, zda je účast proletariátu v prozatímní revoluční vládě zásadně přípustná. Marx zkoumá výhradně konkrétní situaci Německa v roce 1850. Přitom se vůbec nezmiňuje o účasti Svazu komunistů v revoluční vládě, neboť za tehdejších okolností nebylo možné ani pomyslet na takovou účast v zastoupení děl-

nické třídy s cílem prosadit demokratickou diktaturu.

Marx uvažuje takto: my, němečtí sociální demokraté v roce 1850, nejsme zorganizováni, byli jsme v prvním období revoluce poraženi, dostali jsme se zcela do vleku buržoazie; musíme se samostatně zorganizovat, nezbytně, bezpodmínečně, stůj co stůj samostatně — jinak budeme ve vleku i za nadcházejícího vítězství organizačně upevněné a silné maloburžoazní strany.

Martynov uvažoval takto; my, ruští sociální demokraté v roce 1905, jsme zorganizováni v samostatnou stranu a chceme jít do prvního útoku proti pevnosti carismu, jít v čele maloburžoazních vrstev. I když však útok velmi dobře zorganizujeme a nedej bože i zvítězíme, budeme asi muset vstoupit do prozatímní revoluční vlády nebo se dokonce podílet na demokratické diktatuře. Tato účast je však zásadně nepřípustná.

Plechanov by tedy vážně chtěl někoho přesvědčit, že Martynova lze obhájit pomocí Marxe? Plechanov asi považuje čtenáře Jiskry za děti. My však jen konstatujeme, že jedna věc je marxismus a něco jiného je martynovismus.

Abychom skončili s Provoláním, musíme ještě objasnit tento nesprávný Plechanovův názor. Plechanov správně konstatuje, že v březnu 1850, kdy bylo Provolání napsáno, byl Marx přesvědčen o tom, že je kapitalismus na ústupu, a zdálo se mu, že socialistická revoluce je „přede dveřmi". Svůj omyl Marx brzy napravil: již 15. září 1850 se rozešel se Schapperem (Schapper s Willichem zůstali ve Svazu v menšině a vystoupili z něho), který propadl buržoazně demokratickému revolucionářství čili utopismu natolik, že tvrdil: „Musíme se ihned dostat k moci, nebo můžeme sedět za pecí." Marx namítal Schapperovi, že za hybnou sílu revoluce nelze považovat pouhou vlastní vůli místo skutečných podmínek. Proletáři budou možná muset prodělat ještě 15, 20, 50 let občanských válek a bojů mezi národy, aby „změnili nejen poměry, nýbrž aby změnili

sebe samy, proletáře, a naučili se politicky vládnout“[108]. Plechanov se stručně zmiňuje o této změně Marxových názorů a uzavírá:

„Politické úkoly proletariátu by“ (Marx a Engels po této „přeměně“) „byli stanovili již za předpokladu, že demokratické zřízení bude převládat po dosti dlouhé období. *Právě proto by však ještě rázněji odsoudili účast socialistů v maloburžoazní vládě*“ (Jiskra, č. 96).

Tento Plechanovův úsudek je naprosto nesprávný. Vyúsťuje právě v ono směšování socialistické a demokratické diktatury, které jsme nejednou vytýkali L. Martovovi a Martynovovi. V roce 1850 Marx a Engels nerozlišovali mezi demokratickou a socialistickou diktaturou, či přesněji vůbec nemluvili o demokratické diktatuře, neboť měli za to, že kapitalismus je už oslabený a socialismus je přede dveřmi. Proto tehdy ani neodlišovali minimální program od maximálního programu. Máme-li takto rozlišovat (jak to děláme nyní všichni, všichni marxisté, když bojujeme proti buržoazně demokratickému revolucionářství „socialistů-revolucionářů“, kteří tento rozdíl nechápou), je třeba *zvlášť* rozebrat otázku socialistické a demokratické diktatury. Plechanov to nedělá, a v tom je jeho nedůslednost. Volí vyhýbavou formulaci, mluví o „účasti socialistů v maloburžoazní vládě“ všeobecně, a právě tím dosazuje namísto jasně, jednoznačně a přesně formulované otázky demokratické diktatury otázku socialistické diktatury. Plechanov směšuje (když užívá přirovnání listu Vperjod*) Millerandovu účast ve vládě po boku Gallifeta v době těsně před socialistickým převratem s Varlinovou účastí v revoluční vládě po boku maloburžoazních demokratů, kteří republiku bránili a ubránili.

Marx a Engels se v roce 1850 domnívali, že socialismus je přede dveřmi, a proto nevěnovali dostatečnou pozornost demokratickým vymoženostem, které považovali vzhledem

* Viz tento svazek, s. 28. *Red.*

k nepochybnému vítězství maloburžoazní demokratické strany za zcela zajištěné.[109] Po 25 letech, v roce 1875, poukazoval Marx na nedemokratické zřízení v Německu — „despotismus přikrášlený parlamentními formami"[110]. O 35 let později, v roce 1885, Engels předpovídal, že za nadcházejících evropských otřesů převezme moc v Německu maloburžoazní demokracie[111]. Z toho vyplývá pravý opak toho, co chce dokázat Plechanov: Kdyby si Marx a Engels byli vědomi toho, že nevyhnutelně bude následovat poměrně dlouhá vláda demokratického zřízení, byli by přikládali *tím větší* význam *demokratické* diktatuře proletariátu a rolnictva, aby byla upevněna republika, zcela odstraněny všechny stopy absolutismu a plně uvolněno pole pro boj za socialismus. *Tím víc* by odsoudili chvostisty, kteří jsou s to těsně před demokratickým převratem *strašit* proletariát *možností* revoluční demokratické diktatury.

Plechanov sám cítí, že jeho pozice vycházející z nesprávného výkladu Provolání je vratká. Proto už předem opatrně podotýká, že nechce svým exkursem úplně vyčerpat otázku — třebaže vyvozuje závěry „překvapivě" kategorické a neuvádí přitom nic než informaci, která s věcí nesouvisí, a dokonce se nepokouší rozebrat konkrétní formulaci otázky v listu Vperjod. Plechanov se snaží přiřknout listu Vperjod jak snahu „kritizovat" Marxe, tak i stanovisko Macha a Avenaria. Tomuto jeho pokusu se můžeme jen pousmát: Plechanovova pozice je věru špatná, nemůže-li zaútočit na skutečné názory listu Vperjod a musí-li si vymýšlet syžety, s nimiž nemá Vperjod ani rozebíraná otázka nic společného. Plechanov se konečně odvolává ještě na jeden důkaz, který považuje za „nezvratný". Ve skutečnosti tento důkaz (Engelsův dopis Turatimu z roku 1894[310]) už vůbec neobstojí.

Z Plechanovovy interpretace tohoto dopisu vyplývá (Plechanov bohužel necituje dopis celý a neuvádí, zda byl publikován a kde), že Engels *musel Turatimu dokazovat,* jaký je rozdíl *mezi socialistickou a maloburžoazní* revolucí.

Tím je řečeno vše, soudruhu Plechanove! Turati je italský Millerand, bernsteinovec, kterému Giolitti nabízel ministerské křeslo ve své vládě. Turati zřejmě *směšoval* dva převraty zcela odlišného třídního obsahu. Turati si myslel, že bude prosazovat zájmy vlády proletariátu, Engels mu však vysvětloval, že za dané situace v Itálii roku 1894 (tj. několik desetiletí *poté*, co Itálie vystoupila na „první stupeň", co si vybojovala politickou svobodu, která proletariátu umožnila veřejně, ve větším měřítku a samostatně se organizovat!) bude on, Turati, ve vládě vítězné maloburžoazní strany ve skutečnosti hájit a prosazovat zájmy *cizí třídy*, maloburžoazie. Vidíme tu tedy jeden z případů millerandismu; Vperjod se proti směšování millerandismu s demokratickou diktaturou otevřeně postavil, Plechanov se však o jeho argumentaci vůbec nezmínil. Vidíme tu typickou ukázku onoho falešného postoje, před nímž Engels dávno varoval vůdce extrémních stran, zvláště když nechápou pravý charakter převratu a nevědomky prosazují zájmy „cizí" třídy. Pro všechny svaté, soudruhu Plechanove, cožpak to má vůbec něco společného s otázkou, kterou rozvířil Martynov a analyzoval Vperjod? Cožpak nebezpečí, že lidé, kteří vystoupili na první stupeň, budou druhý a třetí stupeň směšovat, může být důvodem, abychom byli, než vystoupíme na první stupeň, zastrašováni perspektivou, že můžeme pokročit o dva stupně najednou?

Ne, Plechanovův „malý exkurs do historie" nedokazuje zhola nic. Poukazuje-li Plechanov na situaci, která byla v Německu v roce 1850 a v Itálii v roce 1894 a která se podstatně liší od situace v Rusku v lednu a v květnu 1905, ani v nejmenším tím nepotvrzuje svůj zásadní závěr, že „zúčastnit se revoluční vlády spolu se zástupci maloburžoazie znamená zrazovat proletariát". Nevnáší tím do otázky demokratické diktatury a prozatímní revoluční vlády nic nového. A chce-li Plechanov aplikovat svůj závěr na *tuto* otázku, považuje-li *každou* účast proletariátu v revoluční vládě v době boje o republiku, v době demokratického

převratu, za *zásadně nepřípustnou*, snažíme se mu dokázat, že to je „zásada" anarchistická, kterou Engels zcela jednoznačně odsoudil. Dokážeme to v dalším článku.

ČLÁNEK DRUHÝ

POUZE ZDOLA, NEBO ZDOLA I SHORA?

V předcházejícím článku jsme rozebrali Plechanovův exkurs do historie a dokázali, že Plechanov neopodstatněně vyvozuje obecné a zásadní závěry z Marxových slov, která se zcela a výlučně týkají konkrétní situace v Německu roku 1850. Tato konkrétní situace dostatečně vysvětluje, proč Marx nekladl a tehdy nemohl klást otázku účasti Svazu komunistů v prozatímní revoluční vládě. Teď přejdeme k rozboru obecné a zásadní otázky, zda je taková účast přípustná.

Především musíme spornou otázku přesně formulovat. Co se toho týče, můžeme naštěstí použít jedné formulace našich oponentů a tak zabránit svárům o podstatu sporu. V 93. čísle Jiskry se praví: „Nejlepší cestou k takovému organizování (k organizování proletariátu ve stranu, která je vůči buržoazně demokratickému státu v opozici) je rozvíjení buržoazní revoluce *zdola* (kurzíva Jiskry), tlakem proletariátu na vládnoucí demokracii." A dále Jiskra o listu Vperjod říká, že „chce, aby tlak proletariátu na revoluci nevycházel jen ‚zdola', nejen z ulice, nýbrž i shora, ze salónů prozatímní vlády".

Otázka je tedy formulována jasně. Jiskra usiluje o tlak zdola, Vperjod „nejen zdola, nýbrž i shora". Tlak zdola je tlak občanů na revoluční vládu. Tlak shora je tlak revoluční vlády na občany. Jedni *omezují* svou činnost na tlak zdola. Druzí nesouhlasí s takovým omezováním a žádají *doplnění*

tlaku zdola tlakem shora. Spor tedy vyúsťuje v otázku, kterou jsme formulovali v podtitulu: pouze zdola, nebo zdola i shora? Pro proletariát v období demokratické revoluce je tlak shora, „ze salónů prozatímní vlády", zásadně nepřípustný, říkají jedni. Zásadně nepřípustné je, aby proletariát v období demokratické revoluce zcela odmítal tlak shora, účast v prozatímní revoluční vládě, říkají druzí. Nejde tedy o to, zda je tlak shora za dané konjunktury pravděpodobný, zda je za takového poměru sil reálný. Ne, teď vůbec nerozebíráme nějakou konkrétní situaci a naléhavě žádáme čtenáře, aby to měli na paměti, neboť často dochází k pokusům zaměnit jednu spornou otázku druhou. Máme řešit obecnou zásadní otázku, zda v období demokratické revoluce je přechod od tlaku zdola k tlaku shora *přípustný*.

Abychom tuto otázku objasnili, zabývejme se nejprve historickým vývojem názorů zakladatelů vědeckého socialismu na otázky taktiky. Nebyl snad tento vývoj poznamenán spory právě o obecnou otázku přípustnosti tlaku shora? Takový spor existoval. Podnět k němu dalo španělské povstání z léta roku 1873. Engels hodnotil poučení, která si socialistický proletariát musí vzít z tohoto povstání, v článku Bakuninovci při práci, uveřejněném roku 1873 v německém sociálně demokratickém listu Volksstaat[112] a znovu otištěném v roce 1894 v brožuře Internationales aus dem Volksstaat[332]*. Podívejme se tedy, jaké obecné závěry vyvodil Engels[113].

Dne 9. února 1873 abdikoval španělský král Amadeo — „první stávkující král", ironicky podotýká Engels. Dne 12. února byla vyhlášena republika. V baskických provinciích vzápětí vzplanulo karlistické povstání. Dne 10. dubna bylo zvoleno Ústavodárné shromáždění, které 8. června vyhlásilo federativní republiku. Dne 11. června se ustavila nová vláda Pi y Margalla. Krajní republikáni, takzvaní

* K mezinárodním problémům z Volksstaatu. *Red.*

„intransigenti" (nesmiřitelní), se přitom nedostali do výboru pro vypracování ústavy. A když byla 3. července tato nová ústava vyhlášena, intransigenti povstali. Ve dnech 5. a 11. července zvítězili v provinciích Sevilla, Granada, Alcoy, Valencia a v řadě jiných. Pi y Margalla, který podal demisi, vystřídal Salmeron. Jeho vláda poslala proti povstaleckým provinciím vojsko. Povstání bylo potlačeno po více či méně houževnatém odporu: Cádiz padl 26. července 1873, Cartagena 11. ledna 1874. To jsou stručné chronologické údaje, které Engels předeslal svému výkladu.

Když Engels hodnotí poučení z těchto událostí, především zdůrazňuje, že boj za republiku ve Španělsku naprosto nebyl a nemohl být bojem za socialistický převrat. „Španělsko," praví Engels, „je země průmyslově natolik zaostalá, že tam o *okamžitém* úplném osvobození dělnické třídy nemůže být ani řeč. Než k němu dojde, musí Španělsko ještě projít různými předstupni vývoje a musí odklidit z cesty celou řadu překážek. Aby prošlo těmito předstupni v co nejkratší době a aby tyto překážky rychle odstranilo — k tomu skýtala příležitost republika. Této příležitosti bylo však možné využívat jen aktivním *politickým* zasahováním španělské dělnické třídy. Masa dělníků to cítila; všude usilovala o to, aby se dělníci účastnili událostí, aby využívali příležitosti k činům a nenechávali jako dosud majetným třídám volné pole pro jejich akce a intriky."

Byl to tedy boj za republiku, byla to demokratická, a nikoli socialistická revoluce. K otázce zasahování dělníků do událostí se tehdy přistupovalo dvojím způsobem: na jedné straně bakuninovci (čili „aliančníci", zakladatelé „aliance" pro boj proti marxistické „internacionále") odmítali politickou činnost, účast ve volbách atd. Na druhé straně byli proti účasti v revoluci, jejímž cílem není okamžité a úplné osvobození dělnické třídy, odmítali jakoukoliv účast v revoluční vládě. Právě tento poslední aspekt nás z hlediska naší sporné otázky zvlášť zajímá. Tento aspekt zavdal vlastně

také podnět k formulaci *zásadního* rozdílu mezi dvěma taktickými hesly.

„Bakuninovci," praví Engels, „po léta hlásali, že *každá revoluční akce vedená shora dolů je zhoubná*, že *se všechno musí organizovat a prosazovat zdola nahoru.*"

A tak tedy zásada „pouze zdola" je zásada *anarchistická.*

Engels vysvětluje, že tato zásada je zvlášť nesmyslná v období demokratické revoluce. Vyplývá z ní logicky a nevyhnutelně praktický závěr, že ustavování revolučních vlád je zradou na dělnické třídě. A bakuninovci vyvozovali právě takový závěr, hlásali přímo jako zásadu, že *„ustavení revoluční vlády je jen nový podvod a nová zrada na dělnické třídě"*.

Jak čtenář vidí, máme tu právě ty dvě „zásady", k nimž dospěla i nová Jiskry, a to: 1. přípustné jsou jen revoluční akce zdola na rozdíl od taktiky „zdola i shora"; 2. účast v prozatímní revoluční vládě je zradou na dělnické třídě. Obě tyto novojiskrovské zásady jsou zásady anarchistické. Reálný průběh boje za republiku ve Španělsku ukázal právě naprostou nesmyslnost a reakčnost obou těchto zásad.

Engels to ukazuje na jednotlivých epizodách španělské revoluce. Tak například vypukne revoluce ve městě Alcoy. Je to poměrně mladé průmyslové město se 30 000 obyvateli. Dělnické povstání vítězí navzdory vedení bakuninovců, kteří se zásadně vzpírali myšlence organizovat revoluci. Bakuninovci se teprve později začali chlubit, že byli „pány situace". A jak využili tito „pánové" svou „situaci", ptá se Engels. Za prvé, ustavili v Alcoy „výbor veřejného blaha", tj. revoluční vládu. A přitom tíž aliančníci (bakuninovci) se na svém sjezdu 15. září 1872, tj. pouhých deset měsíců před revolucí, usnesli, že „každá organizace politické, takzvané prozatímní nebo revoluční moci může být jen novým podvodem a byla by pro proletariát stejně nebezpečná jako všechny nynější vlády". Engels tyto anarchistické fráze nevyvrací a spokojuje se sarkastickou poznámkou, že právě stoupenci revoluce se pak stali „členy této prozatímní a revoluční vládní moci" v Alcoy. Engels po zásluze pohrdá

těmito pány za to, že když se octli u moci, projevili „absolutní bezradnost, nečinnost a bezmocnost". Engels by se stejným pohrdáním reagoval na obvinění z „jakobínství", která s oblibou vznášejí girondisté sociální demokracie. Ukazuje, že v řadě jiných měst, např. v Sanlúcaru de Barrameda (přístavní město s 26 000 obyvateli nedaleko Cádizu), „alianční... také... zcela proti svým anarchistickým zásadám vytvořili revoluční vládu". Vytýká jim, že „nevěděli, co si mají se svou vládou počít". Engels, který dobře věděl, že bakuninovští vůdcové dělníků zasedali v prozatímních vládách *spolu s intransigenty*, tj. spolu s republikány, zástupci maloburžoazie, nevytýká bakuninovcům jejich účast ve vládě (jak by to měl učinit podle „zásad" nové Jiskry), nýbrž *nedostatek organizovanosti, ne dost energickou účast* a podřízenost vedení pánů buržoazních republikánů. Jak sžíravými sarkasmy by Engels zahrnul lidi, kteří v době revoluce zlehčují význam „technického" a vojenského vedení, je vidět mimo jiné z jeho výtek bakuninovským vůdcům dělníků, kteří, když se dostali do revoluční vlády, ponechávali „politické a *vojenské* vedení" pánům buržoazním republikánům a sami krmili dělníky vzletnými frázemi a papírovými návrhy „sociálních" reforem.

Engels jako skutečný jakobín sociální demokracie nejen dovedl ocenit důležitost působení shora, nejen plně připouštěl účast v revoluční vládě společně s republikánskou buržoazií, nýbrž *vyžadoval* tuto účast a energickou vojenskou iniciativu revoluční moci. Přitom Engels považoval za svou povinnost dávat rady týkající se *praktického* řízení *boje*.

„Přesto by toto povstání," konstatuje Engels, „i když bylo zahájeno bezhlavě, mělo stále ještě velké vyhlídky na úspěch, *kdyby bylo vedeno alespoň trochu rozumně**, třeba i jen

* Wäre er nur mit einigem Verstand geleitet worden. Chudák Engels! Škoda, že nebyl obeznámen s novou Jiskrou. Pak by věděl, do jaké míry je zhoubná, škodlivá, utopická, buržoazní, technicky jednostranná a spiklenecky omezená „jakobínská" myšlenka, jak má být *vedeno* (geleitet werden) povstání!

na způsob španělských vojenských revolt, kdy se vzbouří posádka jednoho města, táhne k dalšímu městu, strhne s sebou předem zpracovanou posádku tohoto města a lavinovitě narůstajíc proniká k hlavnímu městu, až konečně o vítězství rozhodne šťastná bitva anebo to, že se k ní přidají jednotky poslané proti ní. Tato metoda se tentokrát mohla mimořádně dobře uplatnit. Povstalci byli všude už delší dobu organizováni v dobrovolnických praporech, jejichž kázeň byla sice ubohá, ale rozhodně ne ubožejší než kázeň zbytků staré španělské armády, která se z větší části rozpadla. Jedinými spolehlivými vládními jednotkami byli četníci, ale ti byli rozptýleni po celé zemi. Především šlo o to zabránit četníkům, aby se soustředili; a to bylo možné jen tak, že by povstalci podnikali útočné akce a odvážně zahájili boj v otevřeném poli; příliš velké nebezpečí tím nehrozilo, protože vláda mohla postavit proti dobrovolníkům jen stejně neukázněné jednotky, jako byli oni sami. A mělo-li se zvítězit, nebylo jiné cesty."

Tak tedy uvažoval zakladatel vědeckého socialismu, když byl nucen zabývat se úkoly povstání a bezprostředního boje v době revolučního výbuchu! Přestože povstání rozpoutali maloburžoazní republikáni, přestože to pro proletariát nebyla otázka ani socialistického převratu, ani elementárně nezbytné politické svobody, Engels nesmírně vysoko hodnotil velmi aktivní účast dělníků v boji za republiku a požadoval od vůdců proletariátu, aby veškerou svou činnost podřídili tomu, že je nutné v zahájeném boji zvítězit; přitom se Engels sám jako jeden z vůdců proletariátu zabýval dokonce i podrobnostmi vojenské organizace, nepohrdal, bylo-li to nutné k vítězství, ani zastaralými bojovými metodami vojenských revolt a kladl největší důraz na způsob boje a soustředění revolučních sil. Neobyčejně trpce vytýkal bakuninovcům, že povýšili na zásadu to, „co bylo v německé selské válce a v německých povstáních z května 1849 nevyhnutelným zlem — *roztříštěnost a izolovanost revolučních sil*, která umožnila, aby tytéž vládní jednotky po-

rážely jedno povstání po druhém". Engelsovy názory na realizaci povstání, na organizování revoluce, na využití revoluční moci se liší od chvostistických názorů nové Jiskry jako nebe a dudy.

Když Engels shrnuje poučení ze španělské revoluce, především konstatuje, že „jakmile se bakuninovci octli tváří v tvář vážné revoluční situaci, byli nuceni hodit přes palubu celý svůj dosavadní program". Za prvé museli hodit přes palubu právě zásadu neúčasti v politické činnosti a ve volbách, zásadu „odstranění státu". Za druhé „nechali padnout základní poučku, že dělníci se nesmějí zúčastnit žádné revoluce, která nemá za cíl okamžité a úplné osvobození proletariátu, a zúčastnili se hnutí, které nijak nezakrývalo svůj čistě buržoazní charakter". Za třetí — a tento závěr dává odpověď právě na naši spornou otázku — „dali políček sotva vyhlášenému článku své víry, že ustavení revoluční vlády je jen nový podvod a nová zrada na dělnické třídě, a figurovali docela spokojeně ve vládních výborech jednotlivých měst, a to skoro všude jako bezmocná menšina, kterou buržoazie přehlasovávala a politicky využívala". Protože nedovedli řídit povstání, protože revoluční síly necentralizovali a místo toho je tříštili, protože ponechávali realizaci revoluce pánům buržoům, protože rozkládali pevnou a silnou organizaci Internacionály, „bakuninovci ve Španělsku nám poskytli nepřekonatelný vzor toho, jak se revoluce dělat *nemá*".

Shrneme-li, co zde bylo řečeno, dojdeme k těmto závěrům:

1. Zásadně omezovat revoluční činnost na tlak zdola a zříkat se tlaku také shora je *anarchismus*.

2. Kdo nechápe nové úkoly v revoluční době, úkoly spjaté s působením shora, kdo neumí stanovit podmínky a program tohoto působení, ten nemá ponětí o úkolech proletariátu v jakékoli demokratické revoluci.

3. Zásada, že pro sociální demokracii je nepřípustné za-

sedat spolu s buržoazií v prozatímní revoluční vládě, že každá taková účast je zradou na dělnické třídě, je zásada *anarchistická.*

4. Před stranu proletariátu staví každá „vážná revoluční situace" úkol uvědoměle *provést* povstání, zorganizovat revoluci, soustředit všechny revoluční síly, směle vojensky zaútočit a co nejenergičtěji využít revoluční moc.*

5. Marx a Engels by nemohli schválit a nikdy by neschválili taktiku nové Jiskry v nynější revoluční situaci, neboť tato taktika je vlastně opakováním všech chyb, které zde byly vypočteny. Marx a Engels by principiální postoj nové Jiskry kvalifikovali jako rozjímání nad „zadním vojem" proletariátu a opakovaní anarchistických omylů**.

V dalším článku přejdeme k rozboru úkolů prozatímní revoluční vlády.

* V rukopise následuje po slovu „moc" ještě tato věta: „Vůdce dělnické třídy, kteří nechápou tyto úkoly nebo je soustavně zlehčují, musí proletariát nelítostně házet přes palubu." *Red.*

** V rukopisu: „...anarchistických banalit." *Red.*

PORÁŽKA

Námořní bitva v Korejském průlivu zaujala pozornost politického tisku na celém světě. Zprvu se carská vláda pokoušcla trpkou pravdu svým věrným poddaným zatajit, brzy se však přesvědčila, že takový pokus je beznadějný. Utajit naprostou porážku celého ruského loďstva by tak jako tak nebylo možné.

Hodnotíme-li politický význam poslední námořní bitvy, musíme opakovat to, co jsme řekli v 2. čísle listu Vperjod* o pádu Port Arthuru[92]. Úplný vojenský debakl carského Ruska byl zřejmý už tehdy, baltská eskadra však vzbuzovala mezi ruskými vlastenci ještě jiskřičku naděje. Všichni chápali, že konečný výsledek války závisí na vítězství té či oné strany na moři. Samoděržaví si uvědomovalo, že nešťastný výsledek války by znamenal vítězství „vnitřního nepřítele", tj. vítězství revoluce. Proto vsadilo všechno na jednu kartu. Byly vynaloženy stamilióny rublů, aby mohla být co nejrychleji vypravena na cestu baltská eskadra. Byla dána dohromady posádka, bez ladu a skladu, narychlo byly dokončeny poslední přípravy válečných lodí k plavbě a jejich počet byl zvýšen tím, že nové a mohutné pancéřové lodě byly doplněny o „staré kocábky". Veliké loďstvo — právě tak ohromné a tak těžkopádné, nesmyslné, bezmocné a obludné jako celá Ruská říše — se vydalo na cestu, vynakládalo přitom hříšné peníze na uhlí a provoz lodí a bylo pro smích celé Evropě, zejména po skvělém vítězství nad rybářskými čluny, kdy hrubě porušilo všechny

* Viz Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 153—161. *Red.*

zvyklosti a požadavky neutrality. Podle nejskromnějších výpočtů stálo toto loďstvo 300 miliónů rublů a jeho cesta si vyžádala na 100 miliónů rublů — celkem *400 miliónů rublů* bylo vyhozeno na tuto poslední válečnou sázku carského samoděržaví.

Nyní je i poslední sázka ztracena. Všichni to čekali, ale nikoho nenapadlo, že ruské loďstvo bude tak nemilosrdně rozdrceno. Armáda ruských lodí jako houf divochů rovnou zaútočila na japonské loďstvo, skvěle vyzbrojené a vybavené všemi prostředky moderní obrany. Dvoudenní bitva — a z dvaceti ruských válečných lodí s 12 000 až 15 000 členy posádky bylo třináct potopeno a zničeno, čtyři byly zajaty a pouze jedna (Almaz) se zachránila a připlula do Vladivostoku. Zahynula více než polovina posádký, byl zajat „sám" Rožděstvenskij a jeho první pobočník Něbogatov, zatímco celé japonské loďstvo ztratilo pouze tři torpédoborce a vyšlo tedy z bitvy bez vážnějších škod.

Ruské válečné loďstvo je definitivně zničeno. Válka je nenávratně prohrána. Úplné vyhnání ruských vojsk z Mandžuska a anexe Sachalinu a Vladivostoku Japonci je nyní jen otázkou času. Utrpěli jsme nejen vojenskou porážku, ale i samoděržaví vojensky úplně zkrachovalo.

Dosah tohoto krachu jako krachu celého politického systému carismu je s každým novým úderem Japonců stále jasnější jak Evropě, tak i všemu ruskému lidu. Všechno se obrací proti samoděržaví — dotčená nacionální samolibost velkoburžoazie i maloburžoazie, uražená hrdost armády, zármutek nad ztrátou desetitisíců a statisíců mladých životů v nesmyslném válečném dobrodružství i rozhořčení nad tím, že bylo promrháno několik set miliónů z peněz lidu, obavy z nevyhnutelného finančního úpadku a vleklé hospodářské krize vyvolané touto válkou i strach ze strašné lidové revoluce, jíž by se (podle názoru buržoazie) car mohl a měl vyhnout včasnými „rozvážnými" ústupky. Sílí a šíří se volání po míru, liberální tisk se pohoršuje, začínají vyhrožovat dokonce i velmi umírněné živly, jako jsou statkáři

„šipovovského" ražení, a dokonce i patolízalské Novoje vremja žádá okamžité svolání zástupců lidu.

Evropská buržoazie, tato nejspolehlivější opora carské moci, začíná rovněž ztrácet trpělivost. Leká ji nevyhnutelné přeskupení sil v mezinárodních vztazích, rostoucí síla mladého a vitálního Japonska, ztráta vojenského spojence v Evropě. Zneklidňuje ji osud miliard, které velkomyslně samoděržaví půjčila. Vážně ji znepokojuje revoluce v Rusku, jež příliš fascinuje evropský proletariát a hrozí světovým revolučním požárem. Ve jménu „přátelství" vyzývá evropská buržoazie carismus k rozvážnosti a naléhá na uzavření míru — a to míru s Japonci i s ruskou liberální buržoazií. Evropa otevřeně přiznává, že mír s Japonskem může být nyní vykoupen jen velmi draze, ale počítá střízlivě a věcně, že každý další měsíc války v zahraničí a revoluce doma nevyhnutelně tuto cenu zvyšuje a stupňuje nebezpečí takového revolučního výbuchu, který smete celou politiku „ústupků" jako zrnko písku. Evropa chápe, že pro samoděržaví je dnes už strašně těžké, ba téměř nemožné se zastavit — zašlo příliš daleko, a proto se tato buržoazní Evropa snaží ukonejšit jak sebe samu, tak i svého spojence růžovými vidinami.

Například list francouzské vlastenecky smýšlející buržoazie Le Siècle[114] píše v článečku Corneliho, nadepsaném Konec jedné epopeje, toto: „Nyní, kdy jsou Rusové po řadě porážek na souši rozdrceni na moři, je povinností jejich vlády uzavřít mír a přeskupit své vojenské síly. Ambice nebo zájmy bezpečnosti nutí někdy dobrodružné vlády, aby zavlékaly národy, jimž vládnou, do války. A protože v boji za vítězství dávají takové vlády v sázku přímo svou existenci, žádají od svých národů stále větší oběti, a tak je přivádějí do jisté záhuby. Taková byla ve Francii historie našich dvou císařství. Taková by byla i historie třetího císařství, kdyby se je podařilo u nás vytvořit.

Postavení ruské vlády je naproti tomu zcela jiné; opírá se o samy kořeny ruského lidu a společné neštěstí vládu

a lid nerozdvojuje, nýbrž je spolu ještě těsněji spojuje. Poražený César není už Césarem. Nešťastný car může zůstat svatým a populárním carem."

Běda, dvakrát běda! Naparování šovinistického francouzského kramáře je „již příliš zjevné", jeho ujišťování, že válka nerozdvojila ruskou vládu a lid, natolik odporuje všeobecně známým faktům, že vzbuzuje úsměv a připomíná naivní a nevinnou lest. Francouzský buržoa chce varovat svého přítele a spojence, ruského samovládce, před nevyhnutelným krachem, k němuž jako pravý „César" slepě a vytrvale směřuje, a proto tohoto Césara laskavě ujišťuje, že nemusí následovat jiné Césary, že má ještě jiné, lepší východisko. „Přání je otcem myšlenky." Francouzská buržoazie si tolik přeje mít mocného spojence — cara, že se konejší romantickou báchorkou o neštěstí, které spojuje ruský lid s carem. Této báchorce ovšem vážně nevěří ani sám pan Corneli, a tím spíše nám nestojí za to, abychom se jí vážně zabývali.

Dobrodružné bývají nejen vlády Césarů, nýbrž i vlády nejzákonnějších monarchů nejstarší dynastie. V ruském samoděržaví, které se historicky opozdilo o celé století, je avanturismu víc než v kterémkoli francouzském císařství. Samoděržaví totiž dobrodružně vehnalo lid do nesmyslné a hanebné války. Nyní je čeká zasloužený pád. Válka otevřela všechny jeho rány, obnažila všechnu jeho prohnilost, ukázala jeho úplnou izolovanost od lidu, zničila jediné opory vlády císařů. Válka byla krutým soudem. Lid už vynesl nad touto vládou lupičů svůj rozsudek. Revoluce tento rozsudek vykoná.

Proletarij, č. 3
9. června (27. května) 1905

Podle textu listu Proletarij
porovnaného s rukopisem

REVOLUČNÍ BOJ A LIBERÁLNÍ ČACHRÁŘSTVÍ

Vznik politických stran patří k nejzajímavějším a nejcharakterističtějším zvláštnostem naší zajímavé epochy. Starý řád, samoděržaví, se hroutí. O tom, jak a jaký nový řád je třeba vlastně budovat, začínají přemýšlet stále širší vrstvy nejen takzvané společnosti, tj. buržoazie, nýbrž i „lidu", tj. dělnické třídy a rolnictva. Pro uvědomělý proletariát jsou tyto pokusy různých tříd stanovit program a organizovat politický boj ohromně důležité. I když je v těchto pokusech, které podnikají většinou jednotliví, nikomu se nezodpovídající a nikoho nevedoucí „činitelé", mnoho nahodilého, svévolného a někdy jalového, přece jen se vcelku nezadržitelně projevují základní zájmy a tendence velkých společenských tříd. Ze zdánlivého chaosu prohlášení, požadavků a programů vystupuje politický profil naší buržoazie a její skutečný (nejen na efekt vypočítaný) politický program. Proletariátu se dostává stále více podkladů k tomu, aby mohl posoudit, jak bude ruská buržoazie, která dnes mluví o politické akci, *jednat* — jaký postoj zaujme v rozhodujícím revolučním boji, k němuž se Rusko tak rychle přibližuje.*

Zahraniční Osvoboždění je, které bez jakýchkoli zásahů cenzury rekapituluje nesčetná vystoupení ruských liberálů, přináší někdy zvlášť cenné podklady ke studiu politiky buržoazie. Usnesení sjezdů zemstev a osvobožděnovský návrh ústavy, o němž jsme mluvili v 18. čísle listu Vperjod**,

* První odstavec je v rukopisu přeškrtnut a do textu, který byl publikován v Proletariji, nebyl zařazen. *Red.*

** Viz tento svazek, s. 216. *Red.*

výtečně doplňuje program Svazu osvobození[216] s poučnými komentáři pana P. S.[293], který Osvoboždénije právě otisklo (nebo přetisklo z listu Novosti[115] z 5. dubna). „Vypracováním a odhlasováním tohoto programu," právem říká pan P. S., „byl učiněn významný krok k vytvoření ruské konstitučně demokratické strany."

Pro ruské liberály je to nepochybně významný krok, který se výrazně rýsuje v už dost dlouhé epopeji liberálních akcí. Jak je však tento významný liberální „krok" nicotný ve srovnání s tím, co je třeba k vytvoření skutečné strany, ve srovnání třeba s tím, co již pro to učinila například sociální demokracie! Buržoazie má nesrovnatelně větší svobodu legální činnosti než proletariát, nesrovnatelně víc inteligence a víc finančních prostředků, daleko lepší podmínky, aby se mohla stranicky organizovat, a přece tu stále máme „stranu" bez oficiálního názvu, bez společného, jasného a přesně vymezeného programu, bez taktiky, bez stranické organizace, „stranu", kterou podle vyjádření kompetentního pana P. S. tvoří „zemstevní frakce" a Svaz osvobození, tj. neorganizovaný konglomerát osob plus organizace. Nebo snad členové zemstevní frakce jsou „členy strany" v onom pozoruhodném smyslu, že uznávají program a pracují „pod kontrolou jedné ze stranických organizací", jedné ze skupin Svazu osvobození? Stejně jako je toto pojetí členství ve straně v naprostém rozporu s duchem sociální demokracie, je naopak zase vhodné a účelné pro liberály, je typické pro celý jejich politický profil. Z takového pojetí strany (vyjádřeného nikoli v psaných stanovách, nýbrž v reálné výstavbě této „strany") mimo jiné vyplývá, že organizovaní členové strany, tj. členové Svazu osvobození, jsou většinou *pro jednokomorový systém*, přesto se ho však ve svém programu zříkají a přecházejí otázku mlčením kvůli neorganizovaným členům strany a „zemstevní frakci", která je pro dvoukomorový systém. Poměr „sil" je pro politicky aktivní buržoazii tak říkajíc

předurčen: organizovaná inteligence míní, neorganizovaní podnikatelé, zbohatlíci a kapitalisté mění.

Pan P. S., který ze srdce vítá program Svazu osvobození, *zásadně* obhajuje také jak nejasnost, neúplnost a nedopracovanost programu, tak i organizační rozplizlost a taktické zamlčování a obhajuje je argumenty „reálné taktiky"! K tomuto jedinečnému, pro celou podstatu buržoazního liberalismu neobyčejně charakteristickému pojmu se ještě vrátíme; teď si však rozeberme základy liberálního programu.

Jak jsme již řekli, oficiální název strana nemá. Pan P. S. ji nazývá týmž jménem, které, jak se zdá, figuruje i na stránkách našich legálních novin liberálního směru — „konstitučně demokratická strana". Otázka názvu je sice na první pohled bezvýznamná, i zde však už máme hned podklady pro pochopení toho, proč se buržoazie na rozdíl od proletariátu *musí* spokojovat s politickou rozplizlostí a dokonce ji „zásadně" obhajovat, totiž „musí" nejen vzhledem k subjektivním názorům nebo vlastnostem svých vůdců, nýbrž pro objektivní podmínky existence celé třídy buržoazie, jež tvoří jediný celek. Název „konstitučně demokratická strana" okamžitě připomíná známou sentenci: jazyk byl dán člověku proto, aby mohl utajovat své myšlenky. Název „konstitučně demokratická strana" byl vymyšlen proto, aby se dal utajit *monarchistický* charakter strany. Kdo by také nevěděl, že celá tato strana, jak její podnikatelská část — zemstevní frakce, tak i Svaz osvobození, podporuje monarchii? O republice se ani jedni, ani druzí vůbec nezmiňují, protože takové řeči považují za „neseriózní". V jejich návrhu ústavy je monarchie otevřeně a jednoznačně uznávána jako forma vlády. Máme tedy před sebou stranu stoupenců konstituční monarchie, stranu monarchistů-konstitucionalistů. To je fakt, o němž nemohou být žádné pochybnosti a který nelze smazat žádnými úvahami o „zásadním" uznávání republiky (třebaže jsme takové úvahy od „konstitucionalistů-demokratů" dosud neslyšeli!),

neboť nejde jen o „zásadní" uznávání, ale o jeho uznávání v politické praxi, o uznávání snahy vybojovat republiku a nutnosti bojovat za ni.

Jádro věci je však právě v tom, že páni buržoové se nyní *nemohou* nazývat svým pravým jménem. Je to stejně nemožné, jako chodit nahý po ulici. Nemohou otevřeně říci pravdu, nemohou nahlas aussprechen, was ist (říci to, co je), protože to znamená přiznat jednu z nejbarbarštějších a nejškodlivějších politických výsad, znamená to přiznat svůj *anti*demokratismus. Avšak buržoazie bojující za politickou svobodu to nemůže přiznat nejen proto, že je to přespříliš neslušné, trapné a nepřístojné. Ne, buržoazní politikové se nezastavují před žádnou nepřístojností, vyžadují-li to jejich zájmy. Nyní však jejich *zájmy* vyžadují svobodu, ale svobodu nelze získat *bez lidu* a podporu lidu si nelze zajistit, nenazývám-li se „demokratem" (=stoupencem neomezené moci lidu), *neskrývám-li svůj monarchismus*.

Třídní postavení buržoazie vede tedy nevyhnutelně k vnitřní vratkosti a pokrytectví už při formulování jejích základních politických úkolů: boj za svobodu a zrušení prastarých výsad samoděržaví je neslučitelný s obhajobou výsad soukromého vlastnictví, neboť tyto výsady nutí „šetrně zacházet" s monarchií. Proto reálný program monarchistické ústavy je zahalen do půvabného závoje demokratické ústavy. A toto přikrašlování reálného obsahu vědomě nepravdivým okázalým pozlátkem je označováno za „reálnou politiku"... Ideolog liberální buržoazie s nenapodobitelným pohrdáním, s úžasnou sebejistotou mluví proto o „teoretickém sebekonejšení" „představitelů extrémních stran" (Osvobožděnije, č. 69—70, s. 308). Reální politikové buržoazie se nechtějí konejšit ani mluvením, ba ani sny o republice, neboť nechtějí bojovat za republiku. Ale právě proto mají neodolatelnou potřebu *konejšit* lid lákadlem „demokratismu". Nechtějí klamat sami sebe v tom, že nejsou s to zříci se monarchie, a právě proto musí klamat lid zatajováním svého monarchismu.

Vidíte tedy, že název strany není vůbec tak nahodilá a tak bezvýznamná věc, jak by se mohlo na první pohled zdát. Někdy již sama okázalost a strojenost názvu prozrazuje, že celý program a celá taktika strany jsou vnitřně hluboce mylné. Čím niterněji pociťuje ideolog velkoburžoazie svou oddanost monarchii, tím halasněji se zapřísahá a dušuje, aby každého ujistil o svém demokratismu. Čím více ideolog maloburžoazie zosobňuje její vratkost, její neschopnost důsledně a vytrvale bojovat za demokratickou revoluci a za socialismus, tím ohnivěji řeční o straně „socialistů-revolucionářů", o níž bylo správně řečeno, že její socialismus není vůbec revoluční a její revolučnost nemá vůbec nic společného se socialismem. Schází už jen to, aby se stoupenci samoděržaví označili (jak to už nejednou zkusili) za „lidovou stranu", a budeme mít dokonalou představu o tom, jak se třídní zájmy modifikují na politických vývěsních štítech.

Firma liberální buržoazie (čili program Svazu osvobození) začíná, jako každá pořádná reklama, efektním úvodem: „Svaz osvobození konstatuje, že těžká zahraničně politická a vnitropolitická krize, kterou Rusko prožívá, se v současné době tak vyhrotila, že se lid společně s ostatními společenskými skupinami, které vystoupily proti současnému režimu, musí sám chopit jejího řešení."

Ať se tedy moci chopí lid, ať žije neomezená moc lidu místo neomezené moci cara. Je to tak správné, pánové? Cožpak demokratismus nevyžaduje právě toto?

Ne, to je teoretické sebekonejšení a nechápání reálné politiky. Nyní je všechna moc v rukou absolutistické monarchie. Proti ní stojí lid, tj. proletariát a rolnictvo, kteří již zahájili boj, vedou jej odhodlaně a snad... snad se v tomto boji nezastaví, dokud nepřítele nesvrhnou. Kromě „lidu" jsou tu však také „jiné společenské skupiny", tj. „společnost", tj. buržoazie, statkáři, kapitalisté a příslušníci inteligence. A právě proto je třeba rozdělit moc na tři stejné díly. Jednu třetinu ponechat monarchii, druhou dát buržoa-

zii (horní sněmovna založená na nepřímém a ve skutečnosti pokud možno nerovném, nikoli všeobecném volebním právu), zbývající třetinu — lidu (dolní sněmovna na základě všeobecného atd. volebního práva). To bude „spravedlivé" rozdělení, které zajistí spolehlivou ochranu soukromého vlastnictví a umožní obrátit organizovanou sílu monarchie (vojsko, byrokracii, policii) proti lidu, dá-li se „strhnout" některým z těch „nerozvážných" požadavků, které razí „představitelé extrémních stran jen jako pouhé teoretické sebekonejšení". Toto spravedlivé dělení, které snižuje revoluční lid na neškodnou menšinu, na jednu třetinu, je „základní reformou v souladu se zásadami demokratismu", rozhodně však ne v souladu se zásadami monarchismu nebo buržoazních výsad.

Jak toto dělení prosadit? Pomocí počestného čachrářství. To už dávno prorocky předpověděl pan P. Struve v předmluvě[294] k Vitteho Memorandu[13], když konstatoval, že umírněným stranám vždy prospívá zostření boje mezi stranami extrémními. Boj mezi samoděržavím a revolučním lidem se zostřuje. Je třeba mezi nimi lavírovat, opírat se o revoluční lid (vábit jej „demokratismem") proti samoděržaví a opírat se o monarchii proti „extrémům" revolučního lidu. Bude-li se lavírovat obratně, určitě dojde k nějakému takovému dělení, při němž má buržoazie v každém případě a nepochybně zajištěnu alespoň „třetinu", kdežto rozdělení podílů mezi lid a samoděržaví závisí na výsledku jejich rozhodujícího boje. O koho je třeba převážně se opírat, to záleží na situaci — taková je podstata čachrářské, to jest „reálné" politiky.

Teď je ještě všechna moc v rukou samoděržaví. Proto je třeba říkat, že se moci musí chopit lid. Proto je třeba označovat se za demokrata. Proto je třeba razit požadavek, aby bylo „na základě všeobecného atd. volebního práva neprodleně svoláno ústavodárné shromáždění, aby vypracovalo ruskou ústavu". Nyní není lid ozbrojen, je roztříštěn, není organizován, je vůči absolutistické monarchii bezmoc-

ný. Všelidové ústavodárné shromáždění jej sjednotí a stane se významnou silou stojící proti síle cara. A potom, až carská moc a semknutá síla revolučního lidu budou stát proti sobě, pak teprve se buržoazie dočká skutečného svátku, pak teprve bude možné se zaručenou nadějí na úspěch „sladit" tyto dvě síly a zajistit majetným třídám nejvýhodnější výsledek.

Tak kalkulují reální politikové liberalismu. A nekalkulují špatně. Zcela vědomě počítají s tím, že monarchie zůstane zachována a že všelidové ústavodárné shromáždění může existovat jen spolu s monarchií. Buržoazie nechce, aby byla dosavadní moc svržena, aby byla monarchie nahrazena republikou. Proto je ruská buržoazie (podle vzoru německé buržoazie z roku 1848) pro „dohodu" lidu a trůnu. Má-li být tato politika dohody úspěšná, je nezbytné, aby ani jedna, ani druhá bojující strana, ani lid, ani trůn, nemohli dosáhnout úplného vítězství, aby byla mezi nimi rovnováha. Pak a jedině pak se buržoazie bude moci spojit s monarchií a nařídit lidu, aby se podrobil, donutit jej, aby se spokojil s jednou „třetinou"... nebo možná s jednou setinou moci. Všelidové ústavodárné shromáždění bude mít právě jen tolik síly, aby přimělo cara vydat ústavu, ale nebude *a nemá* (z hlediska zájmů buržoazie) jí mít více. Má být s monarchií jen v rovnováze, ale nesmí ji svrhnout, musí ponechat materiální mocenské prostředky (vojsko aj.) v rukou monarchie.

Osvoboždĕnovci se posmívají šipovovcům, kteří chtějí dát carovi sílu moci a lidu sílu mínění. Nezaujímají však v podstatě postoj šipovovců i sami osvoboždĕnovci? Přece také nechtějí dát lidu *všechnu* moc, přece jsou sami pro *dohodu* mezi carskou mocí a míněním lidu!

Vidíme tedy, že zájmy buržoazie jako třídy směřují v dané revoluční situaci zcela logicky a nevyhnutelně k tomu, aby bylo vydáno heslo všelidového ústavodárného shromáždění a aby se *rozhodně nevydávalo heslo prozatímní revoluční vlády*. První heslo je nebo se stalo heslem politiky

dohody, handlování a čachrářství. Druhé heslo je heslem revolučního boje. První je heslem monarchistické buržoazie, druhé revolučního lidu. První heslo zajišťuje především možnost zachovat monarchii bez ohledu na revoluční nápor lidu. Druhé razí přímou cestu k republice. První ponechává moc carovi a pouze ji omezuje míněním lidu. Druhé je jediným heslem, které důsledně a bezvýhradně vede k neomezené moci lidu v plném slova smyslu.

Už sám tento základní rozdíl ve formulování politických úkolů liberální buržoazie a revolučního proletariátu nám poskytuje vysvětlení pro celou řadu podružných rysů „osvobožděnovského" programu vedle rysů už zmíněných. Pouze na základě tohoto rozdílu lze pochopit, proč osvobožděnovci *museli* například vyslovit výhradu, že usnesení jejich svazu „lze považovat za *závazná* jen potud, pokud politické podmínky zůstávají nezměněny", že se předpokládá „prvek dočasnosti a relativnosti" v programu. Tuto výhradu (zevrubně a se zvláštním „požitkem" rozvíjenou v komentářích pana P. S.) strana „dohody" lidu s carismem nezbytně potřebuje. Tato výhrada umožňuje nad slunce jasněji pochopit, že se členové Svazu osvobození ve jménu čachrářské („reálné") politiky zřeknou mnohých, velmi mnohých demokratických požadavků. Jejich program není výrazem jejich neochvějného přesvědčení (takového přesvědčení není buržoazie schopna), neukazuje, zač je nezbytné bojovat. Ne, jejich program je pouhá *licitace*, která předem počítá s nevyhnutelnou „slevou" závislou na „neústupnosti" té či oné bojující strany. *Konstitučně „demokratická" (čti: konstitučně monarchistická) buržoazie se dohodne s carismem na nižší ceně, než je její nynější program* — to je jisté, o tom si nesmí uvědomělý proletariát dělat žádné iluze. Proto má pan P. S. takový odpor k dělení na minimální a maximální program, k „pevným programovým usnesením vůbec". Proto ujišťuje, že program Svazu osvobození (záměrně není podán jako přesná formulace určitých požadavků, ale jako jejich literární, přibližný *popis*) „je

pro stranu, jejímž cílem je uskutečňovat reálnou politiku, *víc než postačující*". Proto „demokraté"-monarchisté nemluví ve svém programu o ozbrojení lidu, vyhýbají se jednoznačné formulaci požadavku odluky církve od státu, trvají na tom, že zrušení nepřímých daní je neuskutečnitelné, nahrazují politické sebeurčení utlačovaných národů a národností jejich kulturním sebeurčením. Proto s naivní upřímností připouštějí spojitost mezi demokratismem a zájmy kapitálu, připouštějí, že je nutné místo „ochrany jednotlivých podniků a podnikatelů zvýšenou měrou chránit rozvoj výrobních sil lidu", podporovat „rozkvět průmyslu" atd. Proto omezují agrární reformu na čistě byrokratické „přidělování" půdy rolníkům s tím, že statkářům musí být zaručena „*náhrada*" za půdu, kterou mají dostat rolníci — tj., jinak řečeno, kategoricky prosazují nedotknutelnost zotročujícího, nevolnického „vlastnictví". Opakujeme, že to je jen logický a nevyhnutelný důsledek samého postavení buržoazie jako třídy v soudobé společnosti. To všechno potvrzuje, že se proletářská politika revolučního boje zásadně liší od buržoazní politiky liberálního čachrářství.

Proletarij, č. 3
9. června (27. května) 1905

Podle textu listu Proletarij porovnaného s rukopisem

ŽIDOVSKÝM DĚLNÍKŮM [81] [116]

U příležitosti vydání zprávy o III. sjezdu SDDSR v jidiš[50] považuje redakce ústředního orgánu strany za nutné, aby řekla k této své publikaci několik slov.

Životní podmínky uvědomělého proletariátu na celém světě vyžadují, aby bylo zajištěno co nejužší spojení a větší semknutost v plánovitém sociálně demokratickém boji dělníků různých národů a národností. Významné heslo Proletáři všech zemí, spojte se!, které poprvé zaznělo před více než půl stoletím, není dnes heslem výlučně sociálně demokratických stran různých zemí. Toto heslo se stále více realizuje jak ve sjednocování taktiky mezinárodní sociální demokracie, tak i ve vytváření organizační jednoty proletářů různých národů a národností bojujících pod jařmem téhož despotického státu za svobodu a socialismus.

V Rusku jsou dělníci všech národností, a zejména národností neruských, tak hospodářsky a politicky utlačováni, jako v žádném jiném státě. Židovští dělníci trpí nejen celkovým hospodářským a politickým útlakem, který na ně doléhá jako na bezprávnou národnost, nýbrž i útlakem, který je zbavuje nejzákladnějších občanských práv. Čím je tento útlak nesnesitelnější, tím je nutnější, aby se proletáři různých národů a národností co nejtěsněji semkli, neboť bez takové semknutosti nemohou v boji proti tomuto útlaku zvítězit. Čím horlivěji se lupičské carské samoděržaví snaží mezi národy a národnostmi, které utlačuje, vyvolat různice, nedůvěru a nepřátelství, čím je hanebnější jeho politika, která podněcuje zaostalé masy k barbarským pogromům — tím více jsme my, sociální demokraté, povinni usilovat o to,

aby všechny izolované sociálně demokratické strany různých národů a národností splynuly v jednotnou Sociálně demokratickou dělnickou stranu Ruska.

I. sjezd naší strany, který se konal na jaře roku 1898, si vytkl za cíl takovou jednotu vytvořit. Strana se snažila vymýtit jakoukoli domněnku, že má národní charakter, a proto si nedala název ruská strana, nýbrž strana Ruska. Organizace židovských dělníků — Bund — vstoupila do strany jako autonomní složka. Tím bohužel jednota židovských a nežidovských sociálních demokratů v jedné straně skončila. Mezi činiteli Bundu se začaly šířit nacionalistické názory, které jsou v příkrém rozporu s celým světovým názorem sociální demokracie. Bund se nesnažil židovské dělníky s nežidovskými sblížit, místo toho je začal od nežidovských dělníků oddělovat a na svých sjezdech zdůrazňuje výlučnost Židů jako národa. Bund nepokračoval v díle I. sjezdu Sociálně demokratické strany Ruska, nesnažil se ještě pevněji spojit Bund se stranou, naopak učinil krok k odtržení od strany: nejdříve vystoupil z jednotné zahraniční organizace SDDSR, založil samostatnou zahraniční organizaci a posléze vystoupil i z SDDSR, když II. sjezd naší strany v roce 1903 odmítl značnou většinou hlasů uznat Bund za jediného představitele židovského proletariátu. Bund tvrdošíjně trval na tom, že je nejen jediným představitelem židovského proletariátu, ale že kromě toho není ve své činnosti omezen žádným územním rámcem. II. sjezd SDDSR nemohl samozřejmě na takové podmínky přistoupit, protože v mnoha oblastech, například v jižním Rusku, je židovský proletariát organizován ve společné stranické organizaci. Bund to nevzal na vědomí, ze strany vystoupil, a tak bez ohledu na práci, která byla společně vykonána na II. sjezdu, bez ohledu na program a stanovy strany[168] porušil jednotu sociálně demokratického proletariátu.

Sociálně demokratická dělnická strana Ruska vyslovila na svém II. a III. sjezdu pevné přesvědčení, že se Bund

vystoupením ze strany dopustil hluboké a politováníhodné chyby. Chyba Bundu je výsledkem jeho naprosto neopodstatněných nacionalistických názorů, výsledkem nepodloženého nároku na monopolní postavení jediného představitele židovského proletariátu, nároku, z něhož nutně musí vyplývat federalistický princip organizace, výsledkem dlouholeté politiky odvádějící a izolující Bund od strany. Jsme přesvědčeni, že tato chyba musí být napravena a že s dalším růstem hnutí nepochybně napravena bude. S židovským sociálně demokratickým proletariátem jsme ideově zajedno. Náš ústřední výbor neuskutečňoval po II. sjezdu nacionalistickou politiku, nýbrž se snažil vytvořit takové výbory (poleský, severozápadní), které by stmelily všechny místní dělníky, židovské i nežidovské, v jeden celek. Na III. sjezdu SDDSR byla přijata rezoluce o vydávání literatury v jidiš. V souladu s touto rezolucí publikujeme nyní v jidiš překlad celé zprávy o III. sjezdu SDDSR[51], která už vyšla rusky. Z této zprávy židovští dělníci — ti, kteří jsou nyní v naší straně, i ti, kteří stojí dočasně mimo — poznají, jak se naše strana vyvíjí. Židovští dělníci z této zprávy poznají, že se naše strana již zotavuje z vnitřní krize, jíž trpěla po II. sjezdu. Poznají, jaké jsou skutečné snahy naší strany, jaký je její vztah k jiným národním sociálně demokratickým stranám a organizacím a také jaký je vztah celé strany a jejího ústředí k jejím jednotlivým složkám. Poznají konečně — a to je nejdůležitější — jaké taktické směrnice vypracoval III. sjezd SDDSR, pokud jde o politiku veškerého uvědomělého proletariátu v nynější revoluční době.

Soudruzi! Blíží se doba politického boje proti carskému samoděržaví — boje proletariátu za svobodu všech tříd a národů Ruska, za svobodu proletářského boje za socialismus. Čekají nás těžké zkoušky. Výsledek revoluce v Rusku závisí na tom, jak budeme uvědomělí a pohotoví, jak budeme jednotní a rozhodní. Pusťme se směleji a svorněji do práce, učiňme všechno, co je v naší moci, aby proletáři

různých národů a národností uvítali svobodu pod vedením skutečně jednotné Sociálně demokratické dělnické strany Ruska!

Redakce ústředního orgánu
Sociálně demokratické dělnické strany Ruska

Napsáno koncem května 1905
Poprvé otištěno roku 1905 jako předmluva k brožuře Izvěščenije o III sjezdě Rossijskoj social-demokratičeskoj rabočej partii, vydané v jidiš

Podle textu brožury
Přeloženo z jidiš

DEMOKRATICKÉ ÚKOLY REVOLUČNÍHO PROLETARIÁTU

Sociální demokracie si jako uvědomělá představitelka dělnického hnutí klade za cíl beze zbytku zbavit všechny pracující jakéhokoli útlaku a vykořisťování. Má-li být tohoto cíle dosaženo, má-li být beze zbytku odstraněno soukromé vlastnictví výrobních prostředků a vytvořena socialistická společnost, musí být výrobní síly kapitalismu na velmi vysokém stupni rozvoje a dělnická třída musí být dobře organizována. Bez politické svobody není myslitelný ani všestranný rozvoj výrobních sil v soudobé buržoazní společnosti, ani rozsáhlý, legální a svobodný třídní boj, ani politické uvědomování, výchova a sjednocování proletariátu. Proto uvědomělý proletariát vždy považuje za svůj úkol rozhodně bojovat za úplnou politickou svobodu, za demokratickou revoluci.

Tento úkol si neklade jen proletariát. Buržoazie také potřebuje politickou svobodu. Vzdělaní představitelé majetných tříd už dávno vztyčili prapor svobody; revoluční inteligence, jež pocházela hlavně z těchto tříd, za svobodu hrdinně bojovala. Buržoazie jako celek není však schopna rozhodně bojovat proti samoděržaví; bojí se, aby v tomto boji nepřišla o své vlastnictví, které ji poutá k existující společnosti; bojí se přílišné revolučnosti dělníků, kteří nikdy nezůstanou u pouhé demokratické revoluce, nýbrž budou usilovat o socialistický převrat; bojí se úplného rozchodu s úřednictvem, s byrokracií, jejíž zájmy jsou tisícerými nitkami spjaty se zájmy majetných tříd. Proto je pro buržoazní boj za svobodu příznačná nesmělost, nedůslednost a poloviČatost. Jedním z úkolů proletariátu je nutit

buržoazii, aby postupovala kupředu, dávat všemu lidu hesla důsledného demokratického převratu, samostatně a směle je uskutečňovat, zkrátka být předvojem, předním oddílem v boji za svobodu všeho lidu.

Aby se vyrovnali s tímto úkolem, museli ruští sociální demokraté již nejednou svádět boj s nedůsledností buržoazního liberalismu. Připomeňme si například, jak pan Struve začínal svou cenzuře nepodléhající činnost jako politický bojovník za „osvobození" Ruska. Zahájil ji předmluvou k Vitteho Memorandu, kde bylo raženo heslo zcela „šipovovské" (řečeno jazykem dnešního rozdělení politických sil), heslo: „práva a mocensky silné zemstvo". Sociální demokracie ukazovala, jak je toto heslo zaostalé, absurdní, reakční, požadovala přesný a jasný demokratický program a sama jej předkládala jako nedílnou součást svého stranického programu. Sociální demokracie musela bojovat proti úzkému chápání demokratických úkolů ve svých vlastních řadách, když takzvaní „ekonomisté" tyto úkoly všemožně zlehčovali, propagovali „hospodářský boj s podnikateli a vládou" a vytrvale tvrdili, že je nutné začít vybojováváním práv, pokračovat politickou agitací a teprve pak, postupně (teorie stadií) přecházet k politickému boji.

Nyní se politický boj neobyčejně rozšířil, revoluce zachvátila celou zemi, nejumírněnější liberálové se změnili v „radikály" a může se zdát, že takové historické údaje z nedávné minulosti, jaké jsme teď uvedli, nejsou na místě, nemohou mít nic společného s živou, bouřlivou přítomností. To se však může zdát jen na první pohled. Taková hesla jako ústavodárné shromáždění, všeobecné, přímé a rovné volební právo s tajným hlasováním (která sociální demokraté dávno a dříve než ostatní razili ve svém programu strany) byla ovšem přijata všemi, akceptovalo je nelegální Osvobožděnije, byla zařazena do programu Svazu osvobození[216], stala se hesly zemstevních činitelů, všemožně je omílá legální tisk. Pokrok ruského buržoazního demo-

kratismu v posledních letech a měsících je nepochybný. Buržoazní demokracie se z událostí učí, zbavuje se primitivních hesel (jako je šipovovské práva a mocensky silné zemstvo), belhá se za revolucí. Jde však právě o to, že se za ní belhá; místo starých rozporů mezi jejími slovy a skutky, mezi demokratismem v zásadách a demokratismem v „reálné politice" vznikají nové rozpory, neboť narůstající revoluce neustále stupňuje požadavky na demokracii. I když však buržoazní demokracie radikalizuje svá hesla, stále pokulhává za událostmi, stále je v jejich vleku, stále formuluje tato hesla méně bojovně, než to vyžaduje opravdu revoluční boj, skutečný boj za skutečnou svobodu.

Vezměme si například běžné, všeobecně uznávané heslo: ústavodárné shromáždění na základě všeobecného atd. volebního práva. Vyhovuje z hlediska důsledného demokratismu? Vyhovuje z hlediska naléhavých revolučních úkolů dneška? Na obě tyto otázky lze odpovědět jedině záporně. Chceme-li se o tom přesvědčit, úplně stačí pozorně rozebrat program naší strany, který naše organizace bohužel nepřipomínají, necitují a nepopularizují dost často. (Podotýkáme, že šťastnou výjimkou, která by se měla stát pravidlem, jsou nedávné letáky rižského, voroněžského a moskevského výboru, v nichž byl otištěn program naší strany.) Také náš program klade důraz na heslo všelidového ústavodárného shromáždění (dohodněme se, že slovem „všelidový" budeme pro stručnost označovat všeobecné atd. volební právo). Toto heslo však není v našem programu uvedeno izolovaně, nýbrž v takovém kontextu, s takovými dodatky a vysvětlivkami, které vylučují, aby je lidé, kteří nejméně důsledně bojují za svobodu nebo dokonce bojují proti svobodě, mohli vykládat po svém. Toto heslo je v našem programu uvedeno v souvislosti s hesly 1. *svrhnout* carské samoděržaví; 2. nahradit je demokratickou *republikou*; 3. zajistit *neomezenou moc lidu* demokratickou ústavou, tj. soustředit *veškerou* nejvyšší státní moc v rukou

zákonodárného shromáždění, složeného ze zástupců lidu a tvořícího jednu sněmovnu.

Je snad možné pochybovat o tom, že každý důsledný demokrat je povinen uznávat všechna tato hesla? Vždyť slovo „demokrat" svou etymologií i svým politickým významem, který mu byl dán celými evropskými dějinami, znamená stoupenec neomezené moci lidu. Je tedy směšné mluvit o demokratismu a zároveň odmítat třeba jen jediné z těchto hesel. Avšak základní rozpor mezi úsilím buržoazie stůj co stůj ubránit soukromé vlastnictví a přáním dosáhnout svobody je tak hluboký, že se představitelé, stoupenci liberální buržoazie nevyhnutelně ocitají v tomto komickém postavení. Každý ví, že v Rusku se velice rychle formuje liberální strana, sdružující lidi nejrůznějšího smýšlení. Patří k ní jak Svaz osvobození, tak mnoho činitelů zemstev, i listy, jako je Naša žizň, Naši dni, Syn otěčestva, Russkije vědomosti[117] aj. atd. Tato liberálně buržoazní strana si potrpí na to, aby byla nazývána „konstitučně *demokratickou*" stranou. Jak je však vidět z prohlášení a z programu nelegálního Osvobození, je to ve skutečnosti strana *monarchistická*. V žádném případě nechce republiku. Nechce jednu sněmovnu a pro horní sněmovnu zavádí nepřímé volební právo, které ve skutečnosti není všeobecné (census podle trvalého pobytu). Rozhodně odmítá, aby *veškerá* nejvyšší státní moc přešla do rukou lidu (i když pro formu velmi ráda mluví o přechodu moci do rukou lidu!). Nechce *svrhnout* samoděržaví, chce pouze rozdělit moc mezi 1. monarchii, 2. horní sněmovnu (v níž budou mít převahu vlastníci půdy a kapitalisté) a 3. dolní sněmovnu, která *jediná* je organizovaná demokraticky.

Je tedy nepopiratelnou skutečností, že naše „demokratická" buržoazie, i když je reprezentována nejpokrokovějšími, nejvzdělanějšími příslušníky, kteří jsou nejméně závislí přímo na kapitálu, pokulhává za revolucí. Tato „demokratická strana" *má strach* z neomezené moci lidu. Opakuje sice naše heslo všelidového ústavodárného shromáždění, ve

skutečnosti však zcela překrucuje jeho smysl a význam, klame lid tím, že tohoto hesla používá, lépe řečeno zneužívá.

Co je to „všelidové ústavodárné" shromáždění? Je to takové shromáždění, které za prvé skutečně vyjadřuje vůli lidu; — to předpokládá všeobecné atd. volební právo a plně zaručenou svobodu předvolební agitace. Je to takové shromáždění, které za druhé *má skutečně sílu a moc* „nastolit" státní zřízení zajišťující neomezenou moc lidu. Je nad slunce jasné, že bez těchto dvou podmínek nemůže být shromáždění ani opravdu všelidové, ani opravdu ústavodárné. Avšak naši liberální buržoové, naši konstitucionalisté-monarchisté (kteří se vysmívají lidu, když se nazývají demokraty) nechtějí, aby byla reálně zajištěna *kterákoli* z těchto podmínek! Nejenže se nijak nesnaží zajistit úplnou svobodu předvolební agitace a skutečný přechod síly a moci do rukou ústavodárného shromáždění, ale naopak *se snaží,* aby nic z toho *nebylo možné,* neboť se snaží udržet monarchii. Reálnou moc a sílu má i nadále Mikuláš Krvavý: to znamená, že když úhlavní nepřítel lidu svolá shromáždění, rovněž „se bude snažit", aby volby byly všelidové a svobodné. Naprosto demokratické, že ano? To znamená, že ústavodárné shromáždění nikdy nebude mít a nikdy nesmí mít (podle názoru liberálních buržoů) veškerou sílu a moc; nesmí mít vůbec žádnou sílu a vůbec žádnou moc; má se pouze s Mikulášem II. *domluvit, dohodnout, smluvit si a dojednat,* aby jemu, shromáždění, přenechal drobty své carské moci! Ústavodárné shromáždění zvolené všeobecným hlasováním se ničím neliší od dolní sněmovny. To znamená, že liberální buržoazie předurčuje ústavodárné shromáždění, jež je svoláváno, aby tlumočilo a uskutečňovalo vůli lidu, k tomu, aby *nad vůlí lidu* „ustavilo" vůli horní sněmovny a navíc ještě vůli monarchie, vůli Mikulášovu.

Není snad zřejmé, že když páni liberální buržoové, osvobožděnovci, mluví, řeční, halasí o všelidovém ústavodárném shromáždění, připravují ve skutečnosti *protilidové*

poradní shromáždění? Místo osvobození lidu chtějí lid ústavodárnou cestou podřídit za prvé moci cara (monarchistický princip) a za druhé moci organizované velkoburžoazie (horní sněmovna).

Kdo by chtěl o tomto závěru pochybovat, ať se pokusí tvrdit 1. že volby mohou být skutečným výrazem vůle lidu, nelze-li zcela svobodně agitovat a nejsou-li skutečně odstraněny všechny výsady, které by mohla mít při této agitaci carská vláda; 2. že zastupitelský sbor, který nedisponuje reálnou silou a mocí, protože ty zůstávají v rukou cara, není ve skutečnosti pouhým poradním sborem. Tvrdit jedno či druhé mohou jedině prohnaní šarlatáni nebo beznadějní hlupáci. Dějiny nezvratně dokazují, že zastupitelský sbor, který funguje vedle monarchistické moci, je ve skutečnosti, pokud tato moc zůstává v rukou monarchie, poradním sborem, který nepodřizuje vůli monarchy vůli lidu, nýbrž pouze *koordinuje* vůli lidu s vůlí monarchy, tj. dělí moc mezi monarchu a lid, a nový řád nekonstituuje, nýbrž jej usmlouvává. Dějiny nezvratně dokazují, že o skutečně svobodných volbách, o nějakém opravdovém seznámení *všeho* lidu s jejich významem a charakterem nemůže být ani řeč, dokud vládu bojující proti revoluci nevystřídá prozatímní revoluční vláda. I když na okamžik připustíme něco nepravděpodobného a nemožného, totiž, že se carská vláda rozhodne svolat „ústavodárné" (čti poradní) shromáždění a *formálně* zaručí svobodnou agitaci, přece jen bude i nadále při agitaci disponovat všemi obrovskými výhodami a výsadami, které poskytuje organizovaná státní moc; těchto výhod a výsad při agitaci ve volbách do prvního lidového shromáždění bude užívat ten, kdo všemi prostředky utlačoval lid a na němž si lid začal svobodu vymáhat silou.

Docházíme zkrátka znovu k témuž závěru, k jakému jsme dospěli i minule (Proletarij, č. 3)*, když jsme tuto

* Viz tento svazek, s. 276–277. *Red.*

otázku rozebírali z jiného aspektu. Heslo všelidového ústavodárného shromáždění samo o sobě, pojímané osamoceně, je dnes heslem monarchistické buržoazie, heslem paktování buržoazie s carskou vládou. Heslem revolučního boje může být jedině svržení carské vlády a její nahrazení prozatímní revoluční vládou, která musí svolat všelidové ústavodárné shromáždění. Ať si proletariát Ruska o tom nedělá iluze: zatímco se všichni bouří, je nepozorovaně podváděn uplatňováním svých vlastních hesel. Nebudeme-li s to postavit proti ozbrojené síle vlády sílu ozbrojeného lidu, nebude-li carská vláda na hlavu poražena a nahrazena prozatímní revoluční vládou — pak každé zastupitelské shromáždění, bez ohledu na to, že bylo nazváno všelidovým a ústavodárným, bude ve skutečnosti shromážděním zástupců velkoburžoazie, která se chce dohodnout s carem, jak se spolu rozdělí o moc.

Čím více spěje boj lidu s carem k rozhodnému konci, čím je pravděpodobnější, že požadavek svolat zástupce lidu bude rychle realizován, tím ostražitěji musí revoluční proletariát sledovat „demokratickou" buržoazii. Čím rychleji si vybojujeme svobodu, tím rychleji se tento spojenec proletariátu změní v jeho nepřítele. A tuto proměnu pomůže maskovat za prvé nejasnost, neúplnost a neurčitost kvazidemokratických hesel buržoazie a za druhé snaha učinit z proletářských hesel frázi, nahradit *reálné* záruky svobody a revoluce planými sliby. Nyní je úkolem dělníků zdesateronásobit pozornost a bděle sledovat „demokraty". Slova „všelidové ústavodárné shromáždění" budou prázdnými slovy, jestliže reálné podmínky voleb a volební agitace tomuto shromáždění znemožní, aby vyjádřilo vůli lidu, jestliže nebude s to samostatně konstituovat nový řád. Těžiště se nyní přesunuje z otázky svolání všelidového ústavodárného shromáždění na otázku, *jak* bude svoláno. Blíží se rozhodující události. Proletariát nedůvěřuje všeobecně demokratickým heslům, a proto musí proti nim stavět svá

vlastní proletářskodemokratická hesla v celé jejich šíři. Jen síla řídící se těmito hesly může skutečně zajistit úplné vítězství revoluce.

Proletarij, č. 4
17. (4.) června 1905

Podle textu listu Proletarij porovnaného s rukopisem

NOVÝ REVOLUČNÍ DĚLNICKÝ SVAZ

Dostala se nám do rukou provolání ústředního výboru Ruského osvobozeneckého svazu (ROS), tištěná a rozšiřovaná v Rusku: 1. neadresné provolání vysvětlující cíle ROS a jeho charakter[15]; 2. provolání k dělníkům, oznamující založení Dělnického svazu ROS [16] a 3. stanovy tohoto Dělnického svazu[306]. Z těchto dokumentů vysvítá, že „ROS není nějaká strana s vyhraněným, specificky vlastním programem, že je to svaz všech, kdo si přejí, aby moc, kterou má nyní samoděržaví, přešla do rukou lidu za pomoci ozbrojeného povstání a prostřednictvím svolání ústavodárného shromáždění" ustaveného na základě všeobecného atd. volebního práva. „Ke vzniku ROS," čteme v prvním provolání, „který si předsevzal sjednotit všechny, kdo si přejí politickou svobodu Ruska a chtějí v praxi uskutečnit revoluci, vedla naléhavá nutnost dosáhnout nejbližšího společného cíle, ústavodárného shromáždění. Až bude tohoto cíle dosaženo, zastaví ROS svou činnost a svěří ochranu zástupců lidu a veřejnou bezpečnost organizované občanské milici."

Stanovy Dělnického svazu mají 43 článků. Cíl Dělnického svazu je definován takto: „1. organizovat družiny pro ozbrojené povstání; 2. získávat nezbytné finanční prostředky na výzbroj a literaturu přísně proletářského charakteru." Pokud jde o organizaci, má Dělnický svaz orgány čtyř stupňů: 1. skupiny dělníků (převážně z téže dílny); 2. závodní rady; 3. okresní shromáždění; 4. výbory Dělnického svazu. Všechny vyšší orgány jsou složeny z volených zástupců nižšího orgánu, až na dvě výjimky: za prvé, v kaž-

dém výboru Dělnického svazu je jeden člen ÚV Ruského osvobozeneckého svazu; za druhé, není tu ani zmínka o tom, že je tento ÚV volen a nějak kontrolován. O vztahu Dělnického svazu k ROS se říká jen toto: „Naším prostřednictvím (ÚV ROS) bude zajištěno spojení Dělnického svazu se všemi ostatními dělnickými i nedělnickými svazy." O organizaci ROS samého, o vztahu jeho ÚV k celému ROS není řečeno ani slovo. V provolání k dělníkům formuluje ÚV ROS svůj bezprostřední úkol takto: „Vypracujeme podrobný plán povstání, ukážeme vám, jak máte vytvářet družinu, naučíme vás, jak se máte vyzbrojit, zásobíme vás střelnými zbraněmi. Nakonec sjednotíme činnost všech, kdo chtějí osvobodit Rusko ze jha samoděržaví a jsou rozptýleni po všech městech a vesnicích, a až je spojíme, dáme signál k všeobecnému povstání." Nakonec ještě podotýkáme, že se ve stanovách DS praví (článek 4): „Výzva k vytvoření Dělnického svazu bude rozšířena ve všech závodech Petrohradu a jeho okolí."

Ze všeho, co zde bylo uvedeno, je zřejmé, že tu máme pokus o „samostatné", mimostranické organizování ozbrojeného povstání lidu, zvláště povstání petrohradských dělníků. Nebudeme se tu zabývat otázkou, do jaké míry je tento pokus seriózní — to budeme moci definitivně posoudit až podle jeho výsledků, předběžně jedině podle neoficiálních a konspirativních zpráv o ROS; my však o něm *žádné* zprávy nemáme. Chceme posoudit, jaký je zásadní význam tohoto pokusu a jaké taktické a organizační úkoly z něho vyplývají pro sociální demokracii.

Jde nepochybně o jeden z pádných důkazů toho, do jaké míry dozrála otázka ozbrojeného povstání lidu. Nekladou ji už jen teoretikové, nýbrž i praktikové. Není formulována jako závěr z určitého programu (jako tomu bylo například v zahraniční sociálně demokratické literatuře v roce 1902)*, nýbrž jako naléhavá aktuální otázka praktického hnutí.

* Viz Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 189—190. *Red.*

Zde už nejde o posouzení otázky, dokonce ani ne o přípravu povstání jako takového, nýbrž o jeho bezprostřední realizaci. Je zřejmé, že celý průběh událostí *vyúsťuje* v povstání, že veškerý boj za svobodu si vynutil právě toto radikální východisko. Z toho je mimo jiné vidět, jak hluboce se mýlí ti sociální demokraté, kteří se pokoušejí odradit stranu od toho, aby dala tento úkol přímo na pořad dne.

Pokus, který zde analyzujeme, navíc potvrzuje, že *revoluční demokracie* v Rusku značně pokročila kupředu. Už před delší dobou, už v 7. čísle listu Vperjod*, jsme upozorňovali, že se mezi silami, stranami a organizacemi, které vystupují proti samoděržaví, objevila tato nová skupina. Upozorňovali jsme, že už sám charakter revoluce probíhající v Rusku, totiž buržoazně demokratické revoluce, nevyhnutelně vede a povede k růstu a znásobení nejrůznějších bojových sil, které tlumočí zájmy nejrůznějších vrstev lidu, jsou připraveny k rozhodnému boji, s vroucnou oddaností usilují o svobodu a jsou odhodlány přinést jí největší oběti, neuvědomují si však a nejsou s to si uvědomit historický význam probíhající revoluce, její třídní obsah. Rychlý růst takových společenských sil je nanejvýš příznačný pro epochu, kdy je samoděržavím utlačován všechen lid a kdy otevřený politický boj nemohl ještě s konečnou platností od sebe oddělit třídy a vytvořit vyhraněné, i širokým masám pochopitelné strany. Všechny takové nediferencované síly, které ještě nevykrystalizovaly, patří ke kádrům revoluční demokracie. Jejich bojový význam pro demokratickou revoluci je veliký. Jejich postavení mimo stranu a nevyhraněnost je na jedné straně příznakem toho, že se k rozhodnému boji a k povstání pozvedají přechodné vrstvy obyvatelstva, takové vrstvy, které nejméně splynuly s jednou nebo druhou nepřátelskou třídou kapitalistické společnosti, vrstvy rolnictva, maloburžoazie atd. Na druhé straně je vstup těchto nestranických revolucionářů na revoluční cestu zá-

* Viz Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 280—281. *Red.*

rukou, že nyní se budou snáze, ve větším měřítku a rychleji probouzet a začleňovat do boje ty vrstvy lidu, které jsou třídně nejméně vyhraněné a po všech stránkách nejvíce zaostalé. Kdysi byla v Rusku revoluční jedině inteligence. Nyní se stal revoluční silou městský proletariát. Nyní zaujímá revoluční postoj vůči samoděržaví celá řada jiných, hluboce „lidových" a s masami velmi úzce spjatých sociálních sil. Vystoupení těchto sil je pro *lidové* povstání nezbytné. Jejich bojový význam, opakujeme, je opravdu veliký. Avšak jejich politický význam pro *proletářské* hnutí může být někdy nejen malý, ale může být dokonce i záporný. Tyto síly nemají ani nejmenší spojení s onou vyhraněnou třídou, která se přísně diferencovala od vládnoucí buržoazie, tj. s proletariátem, a právě proto nejsou ničím víc než pouhými revolucionáři, pouhými demokraty. Protože tyto síly bojují za svobodu bez těsného sepětí s proletářským bojem za socialismus, hrají úlohu, jejíž objektivní význam se omezuje na realizaci zájmů buržoazie. Kdo slouží svobodě vůbec a neslouží cílevědomě tomu, aby této svobody využil proletariát, aby tato svoboda přinesla prospěch proletářskému boji za socialismus, stává se nakonec bojovníkem za zájmy buržoazie a nic víc. Nezlehčujeme hrdinství takových lidí. Rozhodně nezlehčujeme jejich velikou úlohu v boji za svobodu. Tvrdíme však a tvrdíme to co nejrozhodněji, že jejich činnost není absolutně žádnou zárukou, že z plodů vítězství, z plodů svobody bude mít užitek proletariát, socialismus. Kdo stojí mimo strany, už tím, i když proti své vůli a nevědomky, slouží zájmům vládnoucí strany. Kdo bojuje za svobodu mimo strany, slouží tím zájmům té síly, která bude nutně po osvobození vládnout, tj. zájmům buržoazie. Proto jsme předtím nazvali mimostranickou organizaci povstání „samostatnou" v uvozovkách. Postavení mimo stranu, které zajišťuje zdánlivou samostatnost, je ve skutečnosti největší nesamostatností, největší závislostí na vládnoucí straně. Pouzí revolucionáři a pouzí demokraté nejsou ve skutečnosti ničím víc

než předním oddílem buržoazní demokracie a někdy jen jejím pomocníkem nebo dokonce její potravou pro děla.

Přejděme nyní od těchto všeobecných tezí k podrobnějšímu rozboru našich dokumentů. „Zapomeňme načas na stranické spory a zásadní neshody," volá ÚV ROS ve svém prvním provolání, „semkněme se v jeden mohutný celek, v Ruský osvobozenecký svaz, a své síly, prostředky a znalosti dejme do služeb lidu v jeho velikém boji proti společnému nepříteli, samoděržaví. Až do svolání ústavodárného shromáždění musíme jít všichni společně: teprve ústavodárné shromáždění přinese politickou svobodu, bez níž není myslitelný regulérní stranický boj." Každý jen trochu uvědomělý dělník velmi dobře ví, že lid, který vede boj proti samoděržaví, se skládá z buržoazie a proletariátu. Buržoazie strašně touží po svobodě, buržoazie teď nejvíc povykuje, vystupuje proti samoděržaví v tisku i na schůzích — cožpak se však najde tak naivní člověk, který by nechápal, že buržoazie se soukromého vlastnictví půdy a kapitálu nejen nezřekne, ale že je naopak bude zuby nehty bránit, sáhnou-li na ně dělníci? Kdyby dělníci zapomněli na zásadní neshody s buržoazií, s níž zároveň bojují proti samoděržaví, znamenalo by to, že *se vzdávají socialismu*, vzdávají se myšlenky socialismu a odmítají připravovat půdu pro socialismus. Zkrátka by to znamenalo, že se dělníci vzdávají myšlenky na své hospodářské osvobození, na to, že se pracující osvobodí z bídy a útlaku. Vždyť všude na světě bojovala buržoazie za svobodu a vybojovala ji hlavně rukama dělníků, aby potom zuřivě bojovala proti socialismu. Výzva, aby se zapomnělo na neshody, je tedy výzva *buržoazní*. Pod rouškou nestranickosti předkládá ÚV ROS dělníkům buržoazní fráze, vštěpuje jim buržoazní názory, zatemňuje jejich socialistické uvědomění buržoazní mlhou. S myšlenkou, aby se načas zapomnělo na neshody mezi dělníky a buržoy, mohou vědomě sympatizovat jen nepřátelé socialismu, liberální buržoové, osvobožděnovci,

a nevědomky jen ti revoluční demokraté, jimž neleží na srdci socialismus, jako jsou např. socialisté-revolucionáři. Dělníci musí bojovat za svobodu a přitom se nesmějí *ani na okamžik* vzdát myšlenky socialismu a úsilí vedoucího k jeho uskutečnění, musí sbírat síly a připravovat organizaci na vybojování socialismu.

Ústřední výbor ROS praví: „Pokud jde o postoj k dnešním stranám a organizacím, my, ÚV ROS, prohlašujeme, že podle našeho názoru nemohou vzniknout zásadní neshody se sociálně demokratickými stranami, neboť myšlenka Svazu není v rozporu s jejich programy..." Tato slova ukazují, jak málo chápe ÚV ROS socialismus. Podle názoru ústředního výboru nemohou neshody se sociální demokracií dokonce vůbec vznikat, kdežto my jsme už ukázali, že tu hluboká zásadní neshoda existuje! Ústřední výbor nevidí rozpor mezi myšlenkou Svazu a programem sociální demokracie, kdežto my jsme již ukázali, že tento rozpor je stejně hluboký jako rozpor mezi proletariátem a buržoazií. Naše zásadní neshoda s ROS spočívá právě v tom, že ROS vůbec nemluví o socialismu. Každý politický směr, který *připouští*, aby se o socialismu mlčelo, je v příkrém rozporu s programem sociální demokracie.

Uvedené výroky nasvědčují tomu, že ROS sympatizuje se sociální demokracií. Protože o ROS nic nevíme a známe jen jeho leták, který vydal, nemůžeme prozatím posoudit, do jaké míry jsou tyto sympatie upřímné. Rozhodně se nikdy nespokojíme pouhými platonickými sympatiemi, nám pouhá platonická láska nestačí. Chceme, aby ti, kdo si nepřejí, aby jejich ideje byly v rozporu s naším programem, s námi nejen sympatizovali, ale aby nám rozuměli a s tímto programem souhlasili. Ruský osvobozenecký svaz uvádí, že pokládá za svůj úkol „rozšiřovat mezi dělníky ve velkém rozsahu literaturu propagující *přísně proletářský* (podtrženo námi) světový názor". Jsou to velmi pěkná slova, ale pouhá slova nestačí. A budou-li se tato pěkná slova rozcházet s činy, pak žádná upřímnost nezabrání tomu, aby autoři

těchto slov ve skutečnosti nezanášeli mezi dělnickou třídu buržoazní názory. Jen se trochu zamyslete nad tím, co znamená tento „přísně proletářský světový názor"? Kdo posoudí, zda je určitý světový názor přísně proletářský? Copak je možné tuto otázku vyřešit, „zapomene-li se načas na stranické spory a zásadní neshody"? Nebude k tomu třeba „zapomenout načas" na šíření literatury mezi dělníky?

Ústřední výbor ROS razí heslo dělnické „iniciativy". Naše strana už zažila nejeden pokus o vytvoření zvláštního směru v sociální demokracii pod praporem tohoto známého hesla: bylo tomu tak v minulosti s „ekonomisty" a je tomu tak nyní s menševiky nebo novojiskrovci. Pokaždé se bez výjimky potvrzovalo, že se toto heslo (ať si to lidé, kteří je razí, uvědomují nebo neuvědomují) hodí jen k tomu, aby prokazovalo služby silám, které si pevné zásadovosti a ideovosti hnutí váží nejméně. Podívejte se na tuto novou aplikaci starého hesla: cožpak není výzva k „iniciativě" při posuzování toho, co je vlastně „přísně proletářský světový názor", spojována před našimi zraky s „iniciativním" opakováním protiproletářských, buržoazních frází, s hlásáním buržoazní myšlenky mimostranickosti? Proto ústřednímu výboru ROS odpovíme: Je jen jeden přísně proletářský světový názor, a to je *marxismus*. Přísně proletářským programem a taktikou je program a taktika mezinárodní revoluční sociální demokracie. Potvrzují nám to mimo jiné právě proletářské zkušenosti, zkušenosti proletářského hnutí na celém světě, od Německa až po Ameriku a od Anglie až po Itálii. Uplynulo více než půl století od roku 1848, kdy toto hnutí poprvé vkročilo na velkou politickou scénu; strany proletariátu se zformovaly a vyrostly v miliónové armády; zažily řadu revolucí, prošly nejrozmanitějšími zkouškami, přestály úchylky doprava i doleva, boj proti oportunismu i boj proti anarchismu. A veškeré tyto nesmírně bohaté zkušenosti potvrzují marxistický světový názor a sociálně demokratický program. Veškeré tyto zkuše-

nosti *jsou zárukou* toho, že i dělníci, kteří jdou dnes za ROS, jako celek dospějí, nevyhnutelně a určitě dospějí k sociální demokracii!

Z provolání dále citujeme: ...„Jako organizace převážně praktická se ROS ve své činnosti nerozchází ani se stranou socialistů-revolucionářů, a to potud, pokud nás s ní spojují společné prostředky — ozbrojený boj proti samoděržaví a společný cíl — svolání ústavodárného shromáždění na demokratickém základě"... Po všem, co už bylo řečeno, nás ovšem toto sblížení revoluční demokracie se socialisty-revolucionáři nemůže překvapit. Zdůrazňuje-li ROS právě na tomto místě provolání praktické zaměření své organizace a omezuje-li svou solidaritu se socialisty-revolucionáři („potud, pokud") na společné prostředky a nejbližší cíl, nechce zřejmě prozatím určit, jaký je vztah „zásad" socialistů-revolucionářů k zásadám „přísně proletářského světového názoru". Taková zdrženlivost by byla velmi špatnou vizitkou pro sociálního demokrata, je však velmi dobrou vizitkou revolučního demokrata. Další věta provolání však bohužel ukazuje, kam až může vést „nestranický" postoj... „Přes zásadní rozdílnost v politických názorech," praví ÚV ROS, „nemáme dokonce nic ani proti Svazu osvobození, jestliže ovšem Svaz osvobození plně pochopí, že k svolání ústavodárného shromáždění nemůže dojít bez ozbrojeného povstání."

K tomu za prvé poznamenáváme, že rozchází-li se ROS zásadně jen s politickými názory Svazu osvobození, nerozchází se zřejmě s jeho hospodářským programem[216] — zříká se tedy přímo socialismu a plně se staví na platformu revoluční *buržoazní* demokracie! S tímto závěrem jsou ovšem v rozporu sympatie ROS k „přísně proletářskému světovému názoru", je však už v povaze „nestranického" postoje, že plodí nekonečné a neodstranitelné rozpory.

Za druhé, v čem je vlastně zásadní rozdílnost politických názorů ROS a Svazu osvobození? Vždyť ROS teď překonal sám sebe: právě vyzýval, aby se šlo „až do ústavodárného

shromáždění společně" a „zapomnělo se načas" (zřejmě než se sejde ústavodárné shromáždění) „na stranické spory a zásadní neshody", avšak právě nyní, ještě před zvolením ústavodárného shromáždění, se ROS dostává do sporu a vyjadřuje nesouhlas se Svazem osvobození, který do svého programu zařadil svolání všelidového ústavodárného shromáždění na demokratickém základě!! Proč ROS, který prý chce „propagovat svoje politické názory", mlčí o tom, jaké tyto názory vlastně jsou? Je snad ROS na rozdíl od monarchistického Svazu osvobození republikánem? Patří snad k politickým názorům ROS například požadavek, aby byla zrušena stálá armáda a aby byl místo ní ozbrojen lid? A požadavek úplné odluky církve od státu? Úplného zrušení nepřímých daní? atd. ROS chtěl odsunutím stranických sporů a zásadních neshod věc zjednodušit a usnadnit, ve skutečnosti ji však svým naprosto nejasným postojem zkomplikoval a ztížil.

Za třetí, jak poznáme, že Svaz osvobození splnil podmínku, kterou mu klade ROS, tj. jak poznáme, že Svaz osvobození skutečně „pochopil nezbytnost ozbrojeného povstání"? Budeme čekat, až to Svaz osvobození oficiálně oznámí? Avšak Svaz osvobození nemá vůbec v úmyslu mluvit o tom, jakými prostředky má být uskutečněn jeho program. Svaz osvobození dává svým členům volnou ruku nejen při volbě prostředků, ale dokonce i v pozměňování programu samého. Svaz osvobození se považuje za jednu část „konstitučně demokratické" (čti: konstitučně monarchistické) strany, jejíž druhou částí je zemstevní frakce, která nechce být vázána vůbec žádným programem a žádnou taktikou. Jaký význam má potom podmínka, kterou ROS klade Svazu osvobození? Dále, kdo by nevěděl, že osvoboženovci si nespoutávají ruce žádným zcela vyhraněným programem, žádnou taktikou právě proto, aby měli v jednotlivých případech naprostou volnost vyslovovat se (zvláště neoficiálně) pro teror i pro povstání? Docházíme tedy k závěru, že zachce-li se vlivným členům a dokonce vlivným

skupinám Svazu osvobození vstoupit do ROS, nesetkají se s žádnými obtížemi a budou moci v něm zaujmout vedoucí postavení. Protože ROS zaujímá nestranický postoj, povede postupně celá řada podmínek (zdroje značných peněžních prostředků, společenské styky atd.), které nemůže ovlivnit, právě k tomuto konci. A to by znamenalo přeměnu ozbrojených lidových družin v nástroj liberální buržoazie, podřízení dělnického povstání jejím zájmům. To by znamenalo politické vykořisťování proletariátu buržoazií v ruské demokratické revoluci. Potom by všechno dopadlo tak, že by buržoazie financovala ozbrojení proletariátu, vynasnažila by se odpoutat jej od socialismu hlásáním zbytečnosti stranických organizací, oslabit jeho spojení se sociální demokracií a získala by tak nejlepší vyhlídky na to, že přemění dělníky ve svůj nástroj, že jim znemožní prosazovat v revoluci svoje vlastní, specifické, „stranické", proletářské zájmy.

Ze všeho, o čem jsme mluvili, vyplývají logicky ony taktické úkoly, před které staví sociální demokracii vznik nového svazu. Nevíme, zda si právě tento svaz, ROS, a zejména jeho nikým nekontrolovaný a nikomu se nezodpovídající ÚV zasluhuje či nezasluhuje důvěru. Nebudeme mluvit o ÚV ROS, nýbrž o dělnickém svazu ROS, a dokonce nebudeme mluvit ani o tomto dělnickém svazu, ale o těchto dělnických svazech vůbec. Takové „svazy", organizace, skupiny a kroužky vznikají dnes v té či oné formě, s tím či oním názvem, v tom či onom rozsahu v celém Rusku. K ustavování těchto skupin vede nevyhnutelně celá politika samoděržaví, která nutí lid, aby sahal po zbrani a chystal se k povstání. Různorodé, třídně nevyhraněné, často nahodilé složení těchto skupin, naprosto nedostatečný rozsah a naprosto nedostatečná hloubka sociálně demokratické činnosti nutně těmto skupinám propůjčují ráz nestranických revolučně demokratických skupin. Otázka,

jaký postoj k nim má v praxi zaujmout sociální demokracie, patří k nejnaléhavějším otázkám naší strany.

Všemi prostředky musíme především a bezpodmínečně vysvětlovat všem členům takových skupin, a zejména dělníkům, sociálně demokratické stanovisko a nestrpět přitom v tomto směru sebemenší nejasnost, sebemenší zamlčování, musíme dokazovat, že se proletariát, nechce-li být politicky vykořisťován buržoazií, musí organizovat právě ve straně, a to bezpodmínečně v sociálně demokratické straně. Bylo by však hrozným pedantstvím, kdybychom se rozhodli udělat kříž nad takovými skupinami nebo kdybychom „zaspali" jejich vznik a „podcenili" jejich nesmírnou důležitost v boji za svobodu. Bylo by neodpustitelným doktrinářstvím, kdyby se sociální demokraté začali povyšovat nad „nestranické" dělníky z těchto skupin nebo je přezírat. Před těmito chybami, které jsou možné zvláště proto, že v řadách sociální demokracie ožívá neblahý „ekonomismus" a úzké, chvostistické chápání našich úkolů — před těmito chybami bychom zvlášť chtěli varovat všechny členy strany. Musíme udělat všechno pro to, aby si tyto skupiny a organizace naší strany navzájem pomáhaly a tak vyzbrojily co největší počet dělníků. Musíme neobyčejně ohleduplně, taktně a soudružsky přistupovat k dělníkům, kteří jsou odhodláni položit život za svobodu, kteří se organizují a vyzbrojují k boji, kteří plně sympatizují s proletářským bojem a které od nás dělí okolnost, že nesdílejí sociálně demokratický světový názor, že mají předsudky vůči marxismu, že se u nich setkáváme s pozůstatky těch či oněch zastaralých revolučních názorů. Není nic snazšího než se s těmito dělníky odlišného smýšlení okamžitě rozejít nebo se od nich jednoduše distancovat, ale není také nic naivnějšího než taková metoda. Musíme mít na paměti, že sociální demokracie může být silná jen jednotou širokých mas proletariátu a že tato jednota nevzniká vzhledem k podmínkám kapitalismu, jež vyvolávají rozkoly a způsobují odcizení a otupení, rázem, ale je výsledkem houževnaté

a velmi trpělivé práce. Musíme mít na paměti zkušenosti našich evropských soudruhů, kteří pokládají za svou povinnost ohleduplně a soudružsky přistupovat dokonce i k dělníkům, kteří jsou členy katolických svazů, neodrazovat je pohrdavým postojem k jejich náboženským a politickým předsudkům, nýbrž vytrvale, taktně a trpělivě využívat každého projevu politického a hospodářského boje a ve společném boji je uvědomovat a sbližovat s uvědomělým proletariátem. Oč pozorněji tedy musíme přistupovat k revolučním dělníkům, kteří mají ještě daleko k sociální demokracii, jsou však odhodláni bojovat za svobodu! Opakujeme: nestrpět sebemenší zamlčování sociálně demokratických názorů ani sebemenší přezírání revolučních skupin, které tyto názory nesdílejí. Dokud se takové skupiny oficiálně nepřimkly k některé nesociálně demokratické straně, do té doby nejen smíme, ale musíme na ně pohlížet jako na skupiny *přimknuté k SDDSR*. Právě tak musíme pohlížet například i na Dělnický svaz Ruského osvobozeneckého svazu. Musíme usilovně seznamovat členy tohoto svazu se socialistickou literaturou a ústně propagovat naše názory na všech schůzích každé odbočky tohoto svazu. Domněnka, že za kapitalismu by bylo možné přeměnit všechny proletáře v uvědomělé sociální demokraty, je považována za utopismus dokonce i ve svobodných evropských zemích. Avšak ani v Evropě, ani v Rusku není nic utopického na myšlence, že sociální demokracie může rozhodujícím způsobem ovlivňovat nejširší masy proletariátu. Je jen třeba naučit se tento vliv uplatňovat, je třeba mít na paměti, že naším nejlepším spojencem při výchově neuvědomělých dělníků budou naši nepřátelé, vláda a buržoazie. Pak dosáhneme toho, že v rozhodné chvíli odpovědí na výzvu sociální demokracie všichni dělníci!

Proletarij, č. 4
17. (4.) června 1905

Podle textu listu Proletarij porovnaného s rukopisem

PRVNÍ KROKY BURŽOAZNÍ ZRADY

Ženeva, středa 21. (8.) června

Včera došla telegrafická zpráva, že Mikuláš II. přijal v pondělí delegaci zemstev a že ve své odpovědi na proslovy knížete Sergeje Trubeckého a pana Fjodorova jednoznačně potvrdil svůj slib, že svolá zástupce lidu.

Chceme-li správně zhodnotit význam této „události", musíme si především připomenout některé skutečnosti, o nichž psal zahraniční tisk.

Ve dnech 24. a 25. května podle starého kalendáře se konaly v Moskvě tři schůze zástupců zemstev a měst, celkem se sešlo asi 300 osob. V litografovaném textu, obsahujícím schválenou petici carovi[184] a rezoluci[247], který jsme dostali z Ruska, není uveden počet delegátů, jen se v něm praví, že porady se kromě členů zemstev a městských dum zúčastnili starostové měst a maršálkové šlechty. Představitelé statkářského pozemkového vlastnictví a městského kapitálu jednali o politických osudech Ruska. Jak sdělují zahraniční dopisovatelé, debata byla velmi bouřlivá. Velký vliv měla Šipovova strana — umírněná, s dobrými styky u dvora. Ze všech nejradikálnější byli venkovští delegáti, nejumírněnější byli Petrohraďané; „střed" tvořili Moskvané. Projednávalo se každé slovo petice, pro kterou hlasoval nakonec i Petrohrad. Vzešla z toho petice vlastenecká, ujišťující o oddanosti carovi. „Vedeni jedině plamennou láskou k vlasti", odkládají vážení buržoové stranou „veškeré různice a všechny rozdíly, jež je dělí", a obracejí se k carovi. Poukazují na „velké nebezpečí hrozící Rusku i samému trůnu" ani ne tak zvenčí, jako z „vnitřních nesvárů". (Rusko je tu ovšem

uvedeno dříve než „trůn", naši vlastenci se nejprve obrátili k trůnu a jen pohrozili — soukromě a potají —, že se obrátí k lidu.) Jak to už bývá, petice oplývá konvenčními nepravdami, neboť svaluje vinu na carovy rádce, na překrucování carových nařízení a rozkazů, jež vedlo k zesílení policejní moci a zatarasilo „hlasu pravdy" cestu k trůnu, atd. To vše vyúsťuje v žádost, aby byli — „dokud není pozdě" — „neprodleně svoláni zástupci lidu, zvolení rovnoprávně a bez rozdílu všemi poddanými". Zástupci lidu mají v „dohodě" s carem řešit otázku války či míru a „nastolit (rovněž *v dohodě* s carem) obrozené státní zřízení". Petice tedy neobsahuje ani přesný požadavek — prý požadavek „konstitučně demokratické" strany — všeobecného, přímého a rovného volebního práva s tajným hlasováním (přímé a tajné hlasování bylo vůbec vypuštěno, a ovšem ne náhodou), ani požadavek sebemenších záruk svobodných voleb. Autoři petice dojemně prohlašují: „Potlačování osobnosti i společnosti, potlačování slova a zvůle všeho druhu se množí a sílí", co však proti tomu dělat, o tom nemluví. „V dohodě" s carem se stupňuje zvůle — v dohodě s carem ať se „obrozuje" státní zřízení... Představitelé buržoazie se pevně drží teorie „dohody", ovšem ne lidu, nýbrž buržoazie s jeho utiskovateli.

Porada zvolila delegaci složenou z pánů Gejdena, Golovina, Petrunkeviče, G. a N. Lvovů, Petra a Pavla Dolgorukovových, Kovalevského, Novosilceva, Rodičeva, Šachovského a Sergeje Trubeckého, která měla předat petici carovi. Při audienci u Mikuláše II. se pak za Petrohrad připojili pánové Korf, Nikitin a Fjodorov.

Potom schválila táž porada tuto *rezoluci*, o níž zahraniční noviny nepíší, která však byla otištěna v ruském letáku:

„Poradu spojených skupin zemstevních a městských činitelů spojuje přes rozdílné názory v jednotlivých politických otázkách přesvědčení, že hlavní příčinou nynější těžké vnitropolitické i zahraničně politické situace Ruska je dosud existující byrokratický režim, který popírá osobní a společenskou svobodu, potlačuje sebeuvědomění a iniciativu

lidu, nedovoluje obyvatelstvu účastnit se života státu a plodí ničím neomezenou a stále se stupňující zvůli neodpovědného úřednictva. Tento režim, který po mnoho let vnášel do našeho vnitřního života násilí, lež a rozklad, nyní osudově vyvolal katastrofální nebezpečí hrozící zvenčí, neboť zavlekl stát do zkázonosné války, během války vyvolal a podporoval vnitřní rozbroje a vehnal zemi do řady porážek vrcholících zkázou našich námořních sil, jaká nemá v ruských dějinách obdoby. Porada má za to, že další trvání tohoto režimu ohrožuje nejen vnitřní mír, pořádek a blahobyt lidu, ale i pevnost trůnu, celistvost a vnější bezpečnost Ruska, a proto soudí, že k záchraně země je bezpodmínečně nutné:

1. Neodkladně svolat svobodně zvolený všelidový zastupitelský orgán, který by společně s panovníkem vyřešil otázku války a míru a nastolil ve státě právní řád;

2. neprodleně zrušit zákony, instituce, nařízení a směrnice, které jsou v rozporu se zásadami svobody osobnosti, slova, tisku, spolčování a shromažďování, a vyhlásit politickou amnestii;

3. neprodleně ozdravit správní aparát tím, že řízením ústřední správy budou pověřeny osoby, které upřímně usilují o reformu státu a mají důvěru veřejnosti."

Jaký vztah má tato rezoluce k petici a k úkolům delegace, tj. zda se delegace zavázala, že bude tlumočit obsah rezoluce nebo že ji předá zároveň s peticí, není známo. Nebo je snad petice oficiální dokument pro „trůn" a rezoluce zase neoficiální dokument pro „lid"?

Zpravodaj francouzského listu Le Matin[118] pan Gaston Leroux o charakteru debat na poradě píše, že „nejpokrokovější" delegáti, venkovští členové zemstev, prosazovali dvoustupňové volby, neboť se obávali, že při přímých volbách získají převahu „města" (zřejmě se báli, že při přímých volbách nebudou dostatečně zajištěny výsady statkářů vůči rolnictvu). Dopisovatel listu Frankfurter Zeitung[119] napsal:

„Ruské zemstvo jako politická strana se rozpadá ve tři frakce: *liberální* většinu zemstev (v čele s hrabětem Gejdenem), *umírněně liberální* nacionalisticko-slavjanofilskou menšinu zemstev v čele s panem Šipovem a na skupinu radikálních konstitucionalistů v zemstvech. Při volbách delegátů prošli pochopitelně právě ‚feudální' zástupci. Umírnění

si přáli, aby je před carem důstojně zastupovali lidé ze starých vážených rodin. Naproti tomu radikálové, kteří si nedělali o výsledcích petice žádné iluze, chtěli, aby se zástupci starých rodin na vlastní oči přesvědčili, že vláda *dobrovolně* neustoupí ani o píď."

Výhody volné organizace „konstitučně demokratické" (čti: monarchistické) strany, organizace tak velebené panem Struvem, se velmi rychle projevily v praxi. Má-li někdo v úmyslu čachrovat a kupčit, lavírovat a chytračit, nehodí se mu silná a pevná organizace strany. Mohl by být ve „straně" jak Svaz osvobození (to je asi ta „skupina radikálů", o níž psal dopisovatel listu Frankfurter Zeitung), tak i „zemstevní frakce" (tj. Gejdenovi stoupenci i stoupenci Šipova, jehož se pan Struve *nyní* snaží oficiálně zříci?). V zemstevní frakci jsou však i Gejdenovi stoupenci, i šipovovci, i ... „radikálové". Může se v tom někdo vyznat? Všichni, kdo zahořeli plamennou láskou k vlasti a k výsadám buržoazie, se shodli na *teorii dohody*, kterou jsme již nejednou vysvětlovali v listu Proletarij a která je dobře patrná v „petici" i v rezoluci.

Rezoluce měla pravděpodobně uspokojit „ideální" požadavky radikálů. Naproti tomu petice ve výkladu „umírněných" delegátů měla sloužit k materiální dohodě s carismem. Frakční rozdělení porady i pravomoc delegace, podmínky dohod i další záměry zemstevních činitelů byly před nezasvěcenou lůzou velmi úzkostlivě tajeny. „Lid", jehož jménem páni buržoové kupčí s carismem, nepotřebuje znát vyšší politiku „konstitučně *demokratické* strany"! Páni buržoové pohovoří s carem o potlačování slova, o potlačování hlasu pravdy, o zástupcích *lidu*, o Rusku, které se „semklo kolem jednotného *lidového* praporu" atd. — avšak lid vůbec nepotřebuje znát celou pravdu o politice liberálních a „osvobožděnovských" čachrářů... Vskutku, ne náhodou vytýkal nedávno pan Struve v časopisu Osvobožděnije „radikálním stranám" (tj. zejména sociálním demokratům), že si přespříliš libují v úzké, spiklenecké,

jakobínské „konspiraci". My, sociální demokraté, konspirujeme proti carovi a carským špiclům, zároveň však dbáme na to, aby lid věděl o naší straně všechno, věděl o odstínech ve straně, o vývoji jejího programu a taktiky, dokonce i o tom, co řekl na stranickém sjezdu ten či onen jeho delegát. Páni osvícení buržoové, osvobožděnovci, konspirují... proti lidu, který neví nic přesného o neblaze proslulé „konstitučně demokratické" straně, zato však otevírají své srdce carovi a carským špiclům. A potom prý nejsou demokraté!

O čem od srdce besedovali delegáti zemstev s dvorní klikou, která je nechtěla pustit k carovi, to nevíme. Ale povídali si a vyjednávali dlouho. Zahraniční listy o překot sháněly zprávy o každém kroku „vysoké politiky" pánů delegátů. Petrohrad, 9. června (27. května). Delegace zemstev se nejdříve setkává s panem ministrem vnitra Bulyginem, aby si postěžovala na Trepova. — 10. června (28. května). Bulygin delegaci oznámil, že ji car nepřijme, a poradil jí, aby opustila Petrohrad. — 12. června (30. května). Předpokládá se, že car delegaci přijme. — 15. (2.) června. Zvláštní telegrafická zpráva pana Gastona Lerouxe listu Le Matin: *„Delegáti zemstev přijali podmínky audience u imperátora, které jim stanovilo ministerstvo carského dvora.* Dnes večer, když už byly podmínky přijaty, se baron Frederiks odebral do Carského Sela, aby u cara zjistil, zda se rozhodl deputaci přijmout."

Slyšíte to, ruští dělníci a rolníci? Tak tedy jednají „demokraté"-„osvobožděnovci", nepřátelé spiklenectví, odpůrci konspirace! Osnují spiknutí s ministerstvem jeho policejního veličenstva, konspirují spolu s policejními agenty proti lidu. Chtějí zastupovat „lid" a přitom přijímají od policejních agentů podmínky, *jak* mluvit s cary o potřebách „lidu"!

Tak jednají lidé bohatí, nezávislí, vzdělaní, liberální, „kteří zahořeli nesmírnou láskou k vlasti". To je něco jiného než hrubá, nevzdělaná, na kdejakém dozorci závislá dělnic-

ká lůza, která se s jakýmsi drzým popem dere bez okolků přímo k carovi, dokonce aniž by si popovídala s vlivnými policejními agenty o podmínkách rozmluvy s carem. Což je možné připustit republiku nebo třeba jen přímé volby a jednokomorový systém, jsou-li lidové masy politicky tak nevzdělané? Politicky vzdělaní lidé v tom umějí chodit a vědí, že napřed se musí jít postranním vchodem k policejním agentům — třeba se s nimi i poradit o obsahu a stylu petice carovi — a pak už „hlas pravdy" skutečně „dojde až k trůnu".

Na čem se dohodli „zástupci", s odpuštěním, „lidu" s carovými agenty, to nevíme. Z telegrafických zpráv jsme se dověděli, že při audienci delegace měl „dlouhý proslov" kníže S. Trubeckoj, který carovi půl hodiny vysvětloval, v jaké těžké situaci je Rusko a jaké okolnosti přiměly činitele zemstev, aby se přímo (a ne prostřednictvím policejních agentů?) obrátili na cara. Proslov udělal na cara hluboký dojem. Pan Fjodorov mluvil jménem zástupců Petrohradu. Carova odpověď byla dlouhá. Vyslovil politování nad obrovskými oběťmi, které si vyžádala válka, naříkal nad poslední porážkou na moři. Zakončil slovy: „Děkuji vám, pánové, za *pochopení, které jste vyjádřili* (pěkné bylo asi to pochopení „demokrata" Trubeckého, o jehož vyjádření se radil s policejními agenty!). „Věřím vám, že se chcete podílet spolu se mnou" (car věří liberální buržoazii; liberální buržoazie věří carovi; ruka ruku myje) „na nastolení nového státního zřízení spočívajícího na nových základech. Moje přání svolat lidové shromáždění" (Kdy? Volených zástupců? Jak a kým volených? — není známo. Pan Trubeckoj zřejmě zbožňovanému panovníkovi „rezoluci" porady zatajil. Fízlové mu asi poradili, aby s carem o tomto tématu nemluvil!) „je neochvějné. Myslím na to den co den. Moje vůle bude splněna. Můžete to ještě dnes oznámit obyvatelstvu měst a vesnic. Pomůžete mi v tomto novém díle. Lidové shromáždění obnoví jednotu mezi Ruskem a jeho imperátorem" (mezi Trubeckými

a Fjodorovy a mezi imperátorem?). „Bude základem zřízení, které se bude opírat o ruský lidový element.“ Delegáti byli audiencí — praví oficiální telegram — nesmírně dojati. I car se zdál spokojen...

Vždyť je to pravděpodobné! Spokojen je car, spokojeni jsou představitelé liberální buržoazie. Jsou ochotni spolu uzavřít trvalý mír. Spokojeno je samoděržaví i policie (vskutku ruský lidový element!). Spokojen je i zlatý měšec (s ním se budou od nynějška stále a pravidelně radit).

Budou však spokojeni dělníci a rolníci, s jejichž zájmy buržoazní zrádci kupčí?

Proletarij, č. 5
26. (13.) června 1905

Podle textu listu Proletarij porovnaného s rukopisem

„REVOLUCIONÁŘI“ V BÍLÝCH RUKAVIČKÁCH

Pátek, 23. (10.) června

Zahraniční listy už přinášejí částečné hodnocení audience, kterou car udělil delegaci zemstev. Buržoazní tisk se jako obyčejně patolízalsky rozplývá nad carovou povolností a nad rozvážností činitelů zemstev, i když tu a tam se přece jen objevují určité pochybnosti o seriózności slibů daných tak neurčitou formou. Socialistické listy přímo a jednoznačně označují tuto audienci za komedii.

Pro samoděržaví je výhodné získat čas a vodit liberální buržoazii za nos. Na jedné straně diktátorská plná moc Trepovovi. Na druhé straně nic neříkající a nic nestojící sliby liberálům, které mají vyvolat nové kolísání v jejich stejně už rozkolísaných řadách. Taktika absolutistické vlády není špatná. Liberálové si hrají na loajální, umírněné a skromné. Proč by vlastně vláda nevyužila jejich hlouposti a jejich zbabělosti? „Když válka, tak se vším všudy!“ A bez válečných lstí se válka neobejde. Je-li „nepřítel“ (liberální buržoazie) zpola nepřítelem a zpola naivním přítelem — proč ho nevodit za nos?

Pan Gaston Leroux, o němž jsme už mluvili v úvodníku, sděluje o udělené audienci následující podrobnosti, které nejsou sice příliš hodnověrné, rozhodně však jsou příznačné a typické. „Dvorní ministr baron Frederiks sdělil členům deputace, že při nejlepší vůli těžko prosadí, aby panovník přijal pana Petrunkeviče, který prý udržuje styky s revolucionáři. Ministr dostal odpověď, že jedním z ministrů rakouského císaře byl přece Andrássy, přestože byl svého času odsouzen. Tento argument odstranil poslední překážky a všichni členové deputace byli přijati.“

To byl správný argument. Západoevropská buržoazie přece zprvu doopravdy bojovala, byla kdysi dokonce pro republiku, její vůdci „byli odsuzováni" — odsuzováni *pro velezradu*, tj. nejen za spojení s revolucionáři, nýbrž za *skutečné revoluční činy*. Později, po mnoha letech a někdy i desetiletích, se tito příslušníci buržoazie úplně smiřovali s nejubožejší a nejokleštěnější ústavou, nejen bez republiky, nýbrž i bez všeobecného volebního práva, bez opravdové politické svobody. Liberální buržoové se definitivně smiřovali s „trůnem" i s policií, sami se podíleli na moci a brutálně potlačovali a potlačují každé úsilí dělníků o svobodu a sociální reformy.

Ruská liberální buržoazie chce spojit příjemné s užitečným; je příjemné, *jsi-li považován* za člověka „spojeného s revolucionáři", a je užitečné, jsi-li způsobilý obsadit ministerské křeslo u imperátora Mikuláše Krvavého. Ruským liberálním buržoům se vůbec nechce riskovat, že budou „odsouzeni" pro velezradu. Raději by se *rovnou přehoupli* do doby, kdy se bývalí revolucionáři typu Andrássyho stali ministry strany pořádku! Hrabě Andrássy se roku 1848 účastnil revolučního hnutí tak vehementně, že byl po potlačení revoluce odsouzen *k trestu smrti a v nepřítomnosti (in effigie) oběšen*. Žil pak jako emigrant ve Francii a v Anglii a teprve po amnestii v roce 1857 se vrátil do Uher. Tehdy začala jeho „ministerská" kariéra. Ruští liberálové netouží po revoluci, bojí se jí, chtěli by se už teď, aniž kdy byli revolucionáři, těšit pověsti *bývalých revolucionářů!* Chtěli by se rázem přehoupnout z roku 1847 do roku 1857! Chtěli by se rázem dohodnout s carem na takové ústavě, jaké bývaly v Evropě v dobách zběsilého řádění reakce po *porážce* revoluce v roce 1848.

Jen co je pravda, příklad Andrássyho byl zvolen skvěle. Jako slunce v kapce vody se v tomto srovnání Andrássyho s Petrunkevičem odráží paralela mezi evropskou buržoazní demokracií, svého času revoluční a republikánskou na jedné straně, a monarchistickou konstitucionalistickou

(i po 9. lednu 1905) buržoazní „demokracií" Ruska na straně druhé. Evropští buržoové se zpočátku bili na barikádách za republiku, pak žili ve vyhnanství a nakonec zrazovali svobodu, zrazovali revoluci a vstupovali do služeb konstitučních monarchů. Ruští buržoové se chtějí „učit z dějin" a „zkrátit vývojová stadia": chtějí hned zradit revoluci, hned se stát zrádci svobody. V důvěrných rozhovorech si navzájem opakují Kristova slova k Jidášovi: Co činíš, čiň spěšně!

„Když členy deputace uvedli do komnaty paláce, do níž měl vstoupit car," pokračuje pan Gaston Leroux, „najednou si všimli, že revolucionář Petrunkevič nemá bílé rukavice. Plukovník tělesné gardy Puťatin okamžitě svlékl svoje a rychle je podal revolucionáři Petrunkevičovi."

Začala audience. S proslovem vystoupil Trubeckoj. Podle verze pana Gastona Lerouxe začal poděkováním carovi za to, že se „uvolil je přijmout, čímž jim prokázal svou důvěru". Kníže Trubeckoj ujišťoval (snad ne jménem celé „konstitučně demokratické" nebo „osvobožděnovské" strany?), že „jsme lidé pořádku a míru", že car „byl oklamán" svými rádci. „Nejodvážnějším" místem v jeho řeči byla slova, že zastupitelský sbor složený ze stavů, jak to navrhuje Bulygin, *„je nepřípustný"*... co myslíte, proč asi?... protože „Vy, Vaše Veličenstvo, nejste carem šlechticů, kupců a rolníků, nýbrž carem celého Ruska". „Zastoupen musí být všechen lid bez výjimky." O rezoluci z porady zemstev, kterou jsme otiskli v úvodníku*, *ani slovo*, jak se ostatně dalo čekat.

Pan Fjodorov se ve svém proslovu držel *finanční stránky*... „revoluce v bílých rukavičkách". Státní rozpočet vzroste po válce o 300—400 miliónů, bude třeba vyvinout „obrovské úsilí o pokrok a civilizaci" — a to vyžaduje, aby byla „společnost nezávislá" a aby byli „probuzeni k životu všichni talentovaní lidé z lidu" (vybraní pod Trepovovou kontrolou?).

* Viz tento svazek, s. 303—304. *Red.*

Carova odpověď je známa. „Když car skončil svou řeč," sděluje telegraficky pan Gaston Leroux, „velmi vlídně pohovořil s každým členem deputace. Zašel dokonce tak daleko, že se otázal pověstného revolucionáře (Petrunkeviče), není-li maršálkem šlechty. Když odpověděl, že není, vyslovil car naději, že jednoho dne se jím stane, a přešel pak k jinému členu deputace. Když car vyšel z místnosti, zavedli členy deputace do místnosti v zadní části paláce a nabídli jim snídani, která měla podle jejich odhadu cenu asi 75 kopějek. Přes to všechno byli členové deputace s průběhem spokojeni." (Když ne hned ministerské křeslo, alespoň titul maršálka byl přislíben! Vždyť i Andrássy pravděpodobně začínal nějakou takovou hodností, jako je maršálek šlechty!) „Začali už na všechny strany rozesílat nesčetné telegramy" (na téma, že důvěra mezi carem a „lidem" je nyní obnovena?), „když jim byl oznámen oficiální text carovy odpovědi. Jak velice se podivili, když tam nenašli jedinou závažnou větu, která by byla alespoň náznakem nějakého slibu. Věta ‚Moje carská vůle svolat zástupce lidu je neochvějná' byla formulována takto: ‚Moje carská vůle je neochvějná'. Členové deputace tento nepřijatelný oficiální text ihned vrátili. Dnes poněkud netrpělivě čekali, že jim bude doručen text se slovy, která všichni slyšeli. Jeden z členů deputace mi dnes večer (telegram pana G. Lerouxe je datován 20. (7.) června) o této podivné záměně slov řekl: Vždyť to už není neomezená vláda, to je hotové kejklířství."

Pěkně řečeno či pěkně vymyšleno, jestliže si to pan Leroux všechno vymyslil. Kejklířství to rozhodně je, dokonce i v tom případě, byl-li slib svolat zástupce lidu pojat do oficiálního textu řeči. Bílé rukavičky, a k tomu lokajské bílé rukavičky, to je pravý symbol politického činu pánů Petrunkevičů a Rodičevů. Sami začali s kejklířstvím, protože se nejen domlouvali o podmínkách audience, ale také strčili do kapsy svou rezoluci a svá skutečná přání, nepřístojně mluvili o klamání cara atd. apod. Nemají nyní

právo si stěžovat, že na kejklířství dostali kejklířskou odpověď. Vždyť slib, že budou svoláni zástupci lidu, stejně nic neznamená a k ničemu nevede, neboť ponechává volné pole Bulyginově i Trepovově „ústavě" a nejrůznějším průtahům. Všechno zůstane při starém — jen liberálové, obalamucení jako malí kluci a zostuzení slibem maršálkovského titulu, prokázali služby samoděržaví tím, že rozesílali telegramy o „důvěře" a pronášeli o audienci takové referáty, jaký měl např. pan Nikitin[149] v petrohradské dumě.

Neradi bychom si hráli na Kassandru[120]. Neradi bychom prorokovali ostudný a potupný konec ruské revoluce. Jsme však povinni přímo a otevřeně říci dělníkům, říci všemu lidu, že to k takovému konci spěje. Právě k takovému a k žádnému jinému konci vede ruskou revoluci konstituční strana, vydávající se za demokratickou, a všichni tito pánové osvobožděnovci. Nedejte se klamat halasnými a bombastickými radikálně osvobožděnovskými řečmi a rezolucemi zemstev. Jsou to pestré kulisy pro „lid" a za kulisami se čile obchoduje. Liberální buržoazie umí rozdělovat úlohy: radikální žvanil se hodí na bankety a na schůze, prohnaný kšeftař mezi dvorní kliku, aby tu „připravoval půdu". A protože všechna moc zůstane nadále v rukou samoděržaví a nebude nijak okleštěna, vyústí *takový* průběh událostí nevyhnutelně v „ústavu", která bude stokrát podobnější bulyginské než osvobožděnovské.

Osud ruské revoluce je nyní závislý na proletariátu. Jedině proletariát může skoncovat s tímto kupčením. Jedině proletariát může novým hrdinným úsilím vyburcovat masy, rozštěpit rozkolísanou armádu, získat na svou stranu rolnictvo a se zbraní v rukou vydobýt svobodu pro všechen lid, nemilosrdně rozdrtit nepřátele svobody a hodit přes palubu ziskuchtivé a kolísavé buržoazní tlučhuby žvanící o svobodě.

Proletarij, č. 5
26. (13.) června 1905

Podle textu listu Proletarij porovnaného s rukopisem

OTEVŘENÝ DOPIS REDAKCI LISTU LEIPZIGER VOLKSZEITUNG[121]

Vážení soudruzi!

Ve 135. čísle listu Leipziger Volkszeitung píše soudruh K. Kautsky o rozkolu v ruské sociální demokracii. Jsme nuceni požádat vás, abyste otiskli naši odpověď na útoky soudruha Kautského a abyste nám také dovolili vyvrátit věcné nepravdy, obsažené v uvedeném článku. Budeme co možná nejstručnější.

Kautsky říká, že „německé vydání rezolucí ruského sjezdu, který právě skončil, vyšlo v naprosto nevhodné chvíli" a že rezoluce „rozhodně dávají většině čtenářů naprosto falešnou představu o poměrech v ruské sociální demokracii". Kautsky jde tak daleko, že vyzývá německé soudruhy, aby tyto rezoluce nerozšiřovali.

Na to si dovolíme namítnout, že nic nemůže poskytnout německým soudruhům tak správný obraz o poměrech v sociální demokracii Ruska jako původní rezoluce III. sjezdu SDDSR, právě tak jako i rezoluce „konference"[233], na níž byli přítomni novojiskrovci.

Prohlašujeme, že Kautsky se dopouští velké chyby, píše-li o věcech, které zná v nejlepším případě jen z doslechu, a že jeho líčení poměrů uvnitř ruské sociální demokracie je velmi zkreslené. Například přímo směšná je Kautského domněnka, že „rezoluce (III. sjezdu SDDSR) možná dnes už pozbyly platnosti dokonce i pro ty, kteří je vypracovali. O našem spojení s novojiskrovci se opravdu jedná dost a dost se jednalo už i poslední 2—3 měsíce, ale výsledek těchto jednání se dosud rovná nule.

Energicky protestujeme proti pokusu umlčet náš hlas v německém sociálně demokratickém tisku tak hrubým,

mechanickým, neslýchaným prostředkem, jako je bojkot brožury, která obsahuje pouze překlad rezolucí III. sjezdu SDDSR a která vyšla v mnichovském stranickém nakladatelství Sociálně demokratické dělnické strany Německa (G. Birk a spol.). Kautsky nemá žádné právo mluvit o své nezaujatosti. Pokud jde o nynější boj uvnitř ruské sociální demokracie, byl vždy zaujatý. Na to měl přirozeně plné právo. Ale zaujatý člověk by raději neměl příliš mnoho mluvit o nezaujatosti, aby nebyl usvědčen z pokrytectví.

Kautsky označuje všechny rezoluce III. sjezdu SDDSR za „útoky Lenina a jeho přátel proti Plechanovovi a jeho přátelům". K tomu tři drobné poznámky. Za prvé, ze 17 rezolucí se pouze čtyři přímo či nepřímo týkají našich odpůrců v SDDSR. Za druhé, Plechanov nyní vystoupil z redakce Jiskry (viz 101. číslo Jiskry). To ukazuje, jak málo se Kautsky vyzná v našich poměrech. Za třetí, žádáme německé soudruhy, aby se zamysleli nad tím, jakým dojmem to musí působit na ruské sociální demokraty, když se člověk s autoritou soudruha Kautského pokouší znevážit jednání celého sjezdu strany tímto vyjádřením: „útoky Lenina a jeho přátel"? Co by si v Německu pomysleli o lidech, kteří by si dovolili vyjádřit se třeba o drážďanském sjezdu strany (aniž by pročetli jeho protokol) takto: útoky Kautského a jeho přátel...?

Jedna výstraha všem německým sociálním demokratům: Soudruzi! Považujete-li skutečně SDDSR za bratrskou stranu, pak nevěřte jedinému slovu z toho, co vám vyprávějí o našem rozkolu takzvaní nezaujatí Němci. Žádejte jen dokumenty, autentické dokumenty. A nezapomínejte: zaujatost má k pravdě dále než neznalost.

Se sociálně demokratickým pozdravem

Redakce ústředního orgánu (Proletarij)
Sociálně demokratické dělnické strany Ruska

P. S. Francouzští socialisté chápou nezaujatost úplně jinak než Němci. Jejich ústřední orgán Le Socialiste[122] právě uveřejnil překlad rezolucí III. sjezdu SDDSR jako zvláštní přílohu.

Poprvé otištěno roku 1931
v publikaci Leninskij sbornik XVI

Z němčiny

BOJ PROLETARIÁTU A PATOLÍZALSTVÍ BURŽOAZIE

Povstání a ozbrojený boj na barikádách v Lodži[123] — krvavá řež v Ivanovu-Voznesensku[124] — generální stávky a střílení do dělníků ve Varšavě a Oděse[125] — hanebný konec komedie s delegací zemstev, to jsou hlavní politické události minulého týdne. Připojíme-li k tomu zprávy z dnešních (28.—15. června) ženevských novin, že v lebedinském újezdu Charkovské gubernie propukly rolnické nepokoje, že tam bylo zpustošeno pět statků a že tam bylo vysláno vojsko, odrazí se nám v událostech jednoho týdne charakter všech hlavních společenských sil, který se nyní za revoluce projevuje tak nezahaleně a výrazně.

Proletariát se neustále bouří, zvláště po 9. lednu, nedopřává nepříteli ani chvíli oddechu, útočí hlavně formou stávek, vyhýbá se přímým střetnutím s ozbrojenou mocí carismu a připravuje své síly na velký, rozhodující boj. V nejprůmyslovějších místech, kde jsou dělníci politicky nejvyspělejší, kde se k hospodářskému a k celkovému politickému útlaku přidružuje útlak národnostní, se policie a carské vojsko chovají zvlášť vyzývavě, přímo dělníky provokují. A dělníci, dokonce i dělníci, kteří nejsou připraveni k boji, dokonce i ti, kteří se zpočátku omezují na pouhou obranu, nám nejen podávají, jako třeba lodžský proletariát, nový příklad revolučního nadšení a hrdinství, ale také demonstrují vyšší formy boje. Jsou dosud špatně, naprosto špatně vyzbrojeni, jejich povstání je stejně jako dříve osamocené, odtržené od všeobecného hnutí, přesto však dělníci dělají krok kupředu, neobyčejně rychle zahrazují městské ulice desítkami barikád, působí vážné ztráty

carským vojskům, brání se neohroženě v jednotlivých domech. Ozbrojené povstání se prohlubuje a dále šíří. Nové oběti carských katů — v Lodži bylo na 2000 mrtvých a raněných — rozněcují v dalších desetitisících a statisících občanů vášnivou nenávist k prokletému samoděržaví. Nové ozbrojené bitvy ukazují stále názorněji, že rozhodný ozbrojený boj lidu proti ozbrojeným silám carismu je nevyhnutelný. Z jednotlivých výbuchů se stále zřetelněji rýsuje požár, který se rozhořívá v celém Rusku. Boj proletářů se rozšiřuje do dalších, nejzaostalejších koutů a carští pochopové horlivě revoluci pomáhají tím, že přeměňují hospodářské konflikty v politické, že bez ustání všude dělníky na jejich vlastním osudu přesvědčují o nutném svržení samoděržaví tím, že z nich vychovávají příští hrdiny a bojovníky lidového povstání.

Ozbrojené povstání lidu. V toto heslo, které tak kategoricky vytyčila strana proletariátu na III. sjezdu Sociálně demokratické dělnické strany Ruska, stále intenzívněji vyúsťují samy události, sám živelný proces rozvíjejícího se a stále se zostřujícího revolučního hnutí. Ať co nejrychleji zmizí veškeré kolísání a pochybnosti, ať si všichni a každý co nejrychleji uvědomí, jak nesmyslné, jak nedůstojné je dnes uhýbat před naléhavým úkolem co nejrozhodněji se připravovat na ozbrojené povstání, jak nebezpečné je otálení, jak naléhavě je nutné spojit a sjednotit jednotlivá povstání, která vznikají v celé zemi. Sám o sobě je každý tento výbuch bezmocný. Bude-li hnutí stejně živelně a pomalu přeskakovat z města do města, z okresu do okresu, může organizovaná síla carské vlády rozdrtit povstalce jednoho po druhém. Společně však mohou tyto výbuchy splynout v mohutný plamen revolučního požáru, před nímž neobstojí žádná síla na světě. A toto spojování pokračuje, postupuje tisícerými cestami, které neznáme a o nichž nemáme ani potuchy. Lid se učí revoluci z těchto jednotlivých explozí a srážek, naším úkolem je pouze to, abychom se neopožďovali za aktuálními úkoly, abychom

vždy byli schopni ukazovat další, vyšší stupeň boje, vyvozovat zkušenosti a poučení z minulosti i přítomnosti, vyzývat směleji a ve větším rozsahu dělníky a rolníky, aby šli stále kupředu, k úplnému vítězství lidu, k úplnému zničení neomezeně vládnoucí smečky, která dnes svádí zoufalý boj, podobna odsouzenci na smrt.

Kolikrát se už vyskytli v sociální demokracii lidé, zejména lidé z jejího intelektuálního křídla, kteří zlehčovali úkoly hnutí, kteří malomyslně ztráceli víru v revoluční energii dělnické třídy. Někteří lidé se ještě dnes domnívají, že je-li demokratický převrat svou společenskoekonomickou povahou buržoazní, nemá proletariát usilovat o vedoucí úlohu v tomto převratu, nemá se ho účastnit s veškerou energií, nemá razit pokroková hesla svržení carské moci a ustavení prozatímní revoluční vlády. Události učí i tyto zaostalce. Události dávají za pravdu bojovým závěrům z marxistické revoluční teorie. Buržoazní charakter demokratické revoluce neznamená, že revoluce může prospět jen buržoazii. Naopak, nejvíce prospívá proletariátu a rolnictvu, které ji nejvíc potřebují. Události stále přesvědčivěji ukazují, že jen proletariát je na rozdíl od nespolehlivé a nestálé buržoazie s to odhodlaně bojovat za úplnou svobodu, za republiku. Proletariát se může postavit do čela všeho lidu, získat na svou stranu rolnictvo, které nemůže od samoděržaví čekat nic než útlak a násilí a od buržoazních přátel lidu nic než podvod a zradu. Proletariát je už vzhledem ke svému postavení třídy dnešní společnosti schopen pochopit dříve než všechny ostatní třídy, že významné historické problémy se řeší koneckonců jen silou, že svoboda vyžaduje největší oběti, že ozbrojený odpor carismu musí být zlomen a rozdrcen zbraněmi. Jinak se nedočkáme svobody, jinak Rusko postihne osud Turecka, dlouhý, mučivý úpadek a rozklad, mučivý zejména pro všechny pracující a vykořisťované masy lidu. Ať se buržoazie ponižuje, ať si poklonkuje, kupčí a škemrá o almužnu, když se domáhá ubohé parodie na svobodu. Proletariát

bude bojovat, postaví se do čela rolnictva, zdeptaného nesmírně brutálním a nesnesitelným nevolnictvím a ponižováním, bude směřovat k úplné svobodě, kterou může uhájit jen ozbrojený lid opírající se o revoluční moc.

Sociální demokracie nevytyčila heslo povstání ukvapeně. Vždy bojovala a bude bojovat proti revolučním frázím, bude vyžadovat střízlivé zvážení sil a rozbor situace. Sociální demokracie mluví o přípravě povstání už od roku 1902, přitom ji však nikdy nezaměňovala za nesmyslné osnování vzpour, jejichž umělým vyprovokováním by jen neplodně promrhala naše síly. Pro dělnickou stranu se povstání stalo bezprostředně aktuálním až teprve nyní, po 9. lednu, teprve nyní strana konstatovala, že je povstání nezbytné a že je naléhavě nutné se na ně připravovat. Samoděržaví se samo postaralo, aby se z tohoto hesla stalo praktické heslo dělnického hnutí. Samoděržaví dalo širokým masám první lekci občanské války. Tato válka začala a je vedena stále širší, stále ostřejší formou. My musíme pouze její lekce zobecňovat, vysvětlovat celý dalekosáhlý smysl slov „občanská válka", vyvozovat praktická poučení z jednotlivých bitev této války, organizovat síly, připravovat ihned a neprodleně všechno, co je nezbytné pro skutečnou válku.

Sociální demokracie se nebojí podívat pravdě do očí. Zná zrádcovskou povahu buržoazie. Ví, že svoboda nepřinese dělníkovi klid ani mír, nýbrž nový, ještě těžší boj za socialismus, boj proti dnešním buržoazním přátelům svobody. Ale přesto — a právě proto — dělníci bezpodmínečně potřebují svobodu, pro ně je svoboda nutnější než pro kohokoli jiného. Za úplnou svobodu, za demokratickou republiku jsou schopni bojovat v čele lidu jedině dělníci a budou za ni bojovat na život a na smrt.

Není sporu o tom, že lid je ještě hodně zaostalý a otupělý, že musíme ještě mnoho vykonat, abychom pozvedli uvědomění dělníků, o rolnictvu ani nemluvě. Ale podívejte se, jak rychle se napřimuje včerejší otrok, jak se rozhořívá

plamének svobody dokonce i v povyhaslých očích. Pohleďte na rolnické hnutí. Je roztříštěné, neuvědomělé, o jeho rozsahu a povaze toho moc nevíme. Jsme si však jisti, že si uvědomělý dělník a rolník povstávající k boji porozumějí bez dlouhých řečí, že je každý paprsek světla stmelí pevněji k boji za svobodu, že pak nesvěří odporně zbabělé a chamtivé buržoazii a statkářům *svou* revoluci, tu demokratickou revoluci, která může dát půdu a svobodu, která může pracujícím všestranně usnadnit v rámci možností buržoazní společnosti životní podmínky a umožnit jim, aby mohli pokračovat v boji za socialismus. Podívejte se na středoruskou průmyslovou oblast. Vždyť ještě nedávno se nám zdálo, že spí hlubokým spánkem, ještě nedávno jsme se domnívali, že je tam možné jen izolované, slabé a nepříliš rozsáhlé odborové hnutí. A přitom tam už vypukla všeobecná stávka. Povstaly a povstávají desetitisíce a statisíce lidí. Neobyčejně sílí politická agitace. Tamější dělníci mají ovšem ještě k hrdinnému proletariátu hrdinného Polska daleko, ale carská vláda je rychle učí, rychle nutí „dohánět Polsko".

Ne, všelidové povstání není sen. Úplné vítězství proletariátu a rolnictva v nynější demokratické revoluci není chimérou. A jaké obrovské perspektivy otvírá takové vítězství evropskému proletariátu, jehož úsilí o štěstí už tolik let násilně potlačují reakční vojenské kruhy a statkáři! Vítězství demokratické revoluce v Rusku bude signálem k zahájení socialistické revoluce, k novému vítězství našich bratří, uvědomělých proletářů všech zemí.

Jak kontrastuje s mohutným a hrdinným bojem proletariátu odporně a uboze loajální chování činitelů zemstev a „osvoboděnovců" při proslulé audienci u Mikuláše II. Komedianti byli po zásluze potrestáni. Ještě ani neoschl inkoust na jejich lokajských, nadšených zprávách o milostivých slovech cara, když nové skutky ukázaly všem, jaký je pravý smysl těchto slov. Cenzura řádí. List Rus[126] byl zastaven jen proto, že otiskl zcela nenápadnou výzvu,

Diktatura policie v čele s Trepovem dělá pokroky. V oficiální interpretaci carova slova znamenají, že car slíbil *poradní* shromáždění zástupců lidu s tím, že odvěké a „svébytné" samoděržaví je nedotknutelné!

Jak je vidět, kníže Meščerskij zhodnotil v Graždaninu[144][127] audienci delegace správně. Mikuláš dokázal činitelům zemstev a liberálům donner le change, napsal kníže. Mikuláš *je* dokázal *oklamat*!

Svatá pravda! Vůdcové činitelů zemstev a osvobožděnovců byli oklamáni. To jim patří. Jsou po zásluze potrestáni za patolízalství, za to, že zatajili, na čem se skutečně usnesli a co si skutečně myslí o ústavě, za to, že carovu farizejskou řeč přešli podlým mlčením. Ustavičně kupčili a kupčí, aby zajistili buržoazii „bezpečnou" parodii na svobodu. Šipov kupčí s Bulyginem, Trubeckoj kupčí s Šipovem, Petrunkevič a Rodičev kupčí s Trubeckým, Struve kupčí s Petrunkevičem a Rodičevem. Kupčí a „prozatím" se domlouvají na ryze šipovovském programu delegace činitelů zemstev. Tito čachráři dostali dobrou odpověď... kopanec vojenskou botou.

Nebude tato blamáž vůdců ruských buržoazních „osvobožděnovců" začátkem konce? Neodvrátí se lidé, kteří jsou schopni být upřímnými a poctivými *demokraty*, ani teď od této neblaze proslulé „konstitučně demokratické strany"? Nepochopí, že podporou „strany", v níž se „zemstevní frakce" plazí po břiše před samoděržavím a Svaz osvobození se plazí po břiše před frakcí zemstev, se beznadějně blamují a zrazují revoluci?

Blahopřejeme delegaci zemstev k tomuto finále! Maska je stržena. Rozhodněte se, páni statkáři a páni buržoové. Rozhodněte se, páni vzdělanci a členové nejrůznějších „spolků". Jste pro revoluci, nebo pro kontrarevoluci? Jste pro svobodu, nebo proti svobodě? Kdo chce být opravdu demokratem, musí bojovat, musí se rozejít s patolízaly a zrádci, musí budovat poctivou stranu, která si váží sebe sama a svého přesvědčení, musí se postavit rozhodně

a jednoznačně na stranu ozbrojeného povstání. A kdo si chce dál hrát na diplomata, kdo chce dál mluvit nejasně, kdo chce kupčit a servilně přisluhovat, omezovat se na plané hrozby, kterým nikdo nevěří, a projevovat nadšení nad slibem maršálkovského úřadu od zbožňovaného mocnáře — toho musí stihnout veřejné opovržení všech stoupenců svobody.

Pryč s buržoaznímí zrádci svobody!

Ať žije revoluční proletariát! Ať žije ozbrojené povstání za úplnou svobodu, za republiku, za nejživotnější a nejnaléhavější zájmy proletariátu a rolnictva!

Napsáno 15. (28.) června 1905
Otištěno 3. července (20. června) 1905 v listu Proletarij, č. 6

Podle textu listu porovnaného s rukopisem

TŘETÍ KROK ZPĚT

Z rezolucí III. sjezdu SDDSR všichni soudruzi vědí, jaké by mělo být stanovisko v zásadních i organizačních otázkách k tzv. menšině čili novojiskrovcům. Když III. sjezd konstatoval, že je nutné vést ideový boj proti přežitkům „ekonomismu", zároveň rozhodl, že stoupenci menšiny mohou vstupovat do stranických organizací, budou-li respektovat sjezdy strany a podřizovat se stranické disciplíně. Není-li tato podmínka splněna, je třeba všechny skupiny „menšiny" považovat za skupiny stojící mimo stranu; přitom ovšem praktické *dohody* s nimi jsou podle uvážení ÚV a místních výborů přípustné, a to na základě stejných zásad jako dohody s Bundem apod.

Dnes můžeme podat soudruhům jen několik informací o zahraniční části menšiny, která se odštěpila od strany. ÚV poslal hned po sjezdu dopis Lize[75] i vedoucím stranického technického aparátu a stranické pokladny[192] a požádal stranický technický aparát, aby zaujal stanovisko ke III. sjezdu, a pokladnu, aby odevzdala stranický majetek ústřednímu výboru. Ani na jeden z dopisů nedošla odpověď. Novojiskrovcům nebylo proti mysli používat jménem celé strany stranickou tiskárnu a skladiště, přijímat peníze od německé sociální demokracie a vůbec z ciziny, složit však straně účty z používání stranického majetku a z vydávání prostředků strany, to už nechtěli. Komentovat takové jednání považujeme za zbytečné.

V článku o III. sjezdu (Proletarij, č. 1*) jsme vyslovili

* Viz tento svazek, s. 231—232. *Red.*

přání, aby se odštěpená část strany co nejdřív a v co největší míře zorganizovala alespoň vnitřně; pak bude lehčí dosáhnout jednotlivých dohod a cesta k budoucí jednotě se stane jasnější. Bohužel i toto naše přání je zřejmě téměř nesplnitelné. Rezoluce „konference" menšiny[233] (viz neobyčejně zajímavou brožuru První celoruská konference stranických pracovníků, zvl. příloha k 100. číslu Jiskry[181], a také 100. číslo Jiskry[62]) už byly uveřejněny. Všem stranickým organizacím vřele doporučujeme, aby se s touto brožurou seznámily, protože lepší materiál pro ideový boj s odštěpenou částí strany bychom si nedovedli ani představit. Tyto rezoluce odhalují naprostou neschopnost menšiny organizovat dokonce i své vlastní stoupence. Nedokázali svolat ani svou vlastní konferenci: jejich konferenci jsme svolali my, byro výborů většiny a ústřední výbor tím, že jsme oznámili svolání III. sjezdu. Delegáti menševických organizací jeli z pověření svých organizací na sjezd a ocitli se na konferenci! Konference se usnesla neuznávat usnesení III. sjezdu — a zrušit stanovy strany přijaté na II. sjezdu[168]! Konference se nedokázala ustavit jako sjezd, její usnesení jsou usneseními *poradního* shromáždění, a proto je musí schválit každá organizace jednotlivě. Úplný seznam účastníků konference neexistuje a také protokol schází. Organizace menšiny mohou tedy na otázku, zda jsou pro tu či onu rezoluci, odpovídat jen ano či ne. To znamená, že rozhodující hlasy budou odevzdávány, aniž by bylo možné pozměňovat texty rezolucí a aniž by hlasující znali celý průběh diskuse o rezolucích. Jak se budou sčítat tyto rozhodující hlasy, které se nemusí shodovat, jestliže jednu část rezoluce schválí a jinou zamítnou, to ví bůh. Máme tu před sebou princip bonapartistických plebiscitů v protikladu k principu demokratického zastoupení, obvyklému v mezinárodní sociální demokracii. My máme demokraticky zvolené a ze své činnosti se odpovídající zástupce plnoprávných organizací, kteří se radí a rozhodují. Oni mají zástupce plus hosty, kteří se

radí a předkládají návrhy, kdežto plnoprávné organizace dodatečně říkají, zda ano, či ne. Těžko si lze představit systém, který by byl s to ještě více dezorganizovat sociální demokraty. V praxi se tento systém plebiscitů vždy zvrhne v komedii.

„Stanovy"[167] mající 13 článků, které konference přijala, jsou svým způsobem perla. Vzniká šestiúrovňová struktura strany v tomto pořadí zdola nahoru: 1. řídící kolektiv, 2. výbor, 3. oblastní sjezd, 4. oblastní výbor, 5. konference a 6. výkonná komise. V podstatě nižší orgán volí vyšší. Avšak vztahy mezi řídícím kolektivem a výborem se neřídí zásadou voleb, nýbrž zásadou „dohody", jak si myslí novojiskrovci, čili zásadou „zmatku", jak se zdá nám. Na jedné straně celý výbor spolu se všemi členy nejen okresních výborů, nýbrž i „skupin, které pracují mezi zvláštními vrstvami obyvatelstva", tvoří součást řídícího kolektivu. Na druhé straně „je členem okresního výboru také zástupce výboru"!! Na jedné straně mají všechna důležitá usnesení vycházet z řídícího kolektivu, na druhé straně v mimořádných případech výbor jedná „až do zjištění postoje (!) okresních výborů" samostatně. A za třetí je „výbor povinen pravidelně podávat okresním výborům zprávu o své činnosti". Vysloví-li většina členů okresních výborů výboru nedůvěru, výbor se reorganizuje „na základě vzájemné dohody oblastního výboru a okresních výborů". Ani práva, ani složení ostatních stranických organizací (včetně okresního výboru) nejsou žádným způsobem vymezeny. Koncepce členství ve straně, za niž menševici svedli zásadní boj na II. sjezdu, byla úplně hozena přes palubu! Zásada „dohody" mezi členy téže organizace nebo strany, kteří se shodli ve všech důležitých otázkách programu a taktiky, byla dosud považována za zásadu anarchistickou. Sociální demokraté na celém světě se v takových případech řídili a řídí zásadou podřízení menšiny většině. Novojiskrovci chtějí být pro celý svět zářným vzorem toho, jak se tyto dvě zásady mohou v „nejpoetičtějším" chaosu prostupovat.

Nedávno se nám náhodou dostal do rukou výtisk jedněch německých novin s heslem: „Weder Autorität noch Majorität" — „Ani autorita, ani většina". Zásada příbuzná novojiskrovské organizaci jako procesu. Tyto noviny jsou orgánem německých anarchistů Der Anarchist.

Při volbě ústředí („orgánu sjednocujícího veškerou stranickou práci") dávají novojiskrovci přednost před přímými volbami nepřímým volbám, tj. volbám prostřednictvím volitelů. Výkonnou komisi nevolí přímo zástupci řídících kolektivů, nýbrž je volena ve *čtyřstupňových* volbách! Kde se najednou vzala nechuť k přímým volbám — to ví bůh. Leckdo si říká: nezapůsobil už na novojiskrovce příklad pana Struveho, který chce zavést pro horní sněmovnu všeobecné, nikoli však přímé volby? Jak budou tyto čtyřstupňové volby realizovány, to je také v rukou božích, protože ve „stanovách" o tom není ani zmínka.

Bylo by samozřejmě směšné, kdybychom tyto „stanovy", které jsme zdaleka nemohli předvést v celé jejich kráse, brali vážně. Nebudou nikdy realizovány. I kdyby se tuto šestiposchoďovou káru podařilo vyrobit, nepohne se z místa. Význam těchto stanov není praktický, nýbrž zásadní. Je to velkolepá, nedostižná ilustrace známé teorie „organizace jako procesu". Už i slepý musí vidět, že organizace jako proces je dezorganizace. Dosud vystupovali menševici jako dezorganizátoři vůči svým oponentům, vůči II. sjezdu a orgánům, které ustavil. Nyní vystupují jako dezorganizátoři vůči svým stoupencům. Tím se z dezorganizace stala opravdu zásada.

Neudivuje nás, že menševici začali porušením svých vlastních stanov. Nenavrhli žádné rozdělení Ruska na oblasti. Nezvolili žádnou výkonnou komisi ani předběžně, před schválením výborů a organizací. Konference zvolila organizační komisi, o níž se ve stanovách nemluví, a pověřila ji zvláštními úkoly! Nyní jsou nesmírně ztíženy i dočasné a dílčí dohody s menševiky, neboť tato organizační komise nemá žádné oficiální postavení a její kroky nemo-

hou mít žádný rozhodující význam. Kdo chce jednat s menševiky, ať se spojí s kteroukoli jejich jednotlivou organizací a dokonce s kterýmkoli jednotlivým „pánem", který může prohlásit: „Neschvaluji!"*.

Je však velmi zarážející, že ve „stanovách" menšiny není ani zmínky o stranických orgánech a o stranické literatuře jako takové. Orgány jsou (Jiskra, Social-demokrat[128]) a budou, avšak ve „stanovách", které byly na konferenci schváleny, není *ani slovo* o spojení mezi těmito orgány a stranou. Je to neuvěřitelné, ale je to tak. Publicisté stojí mimo stranu, nad stranou. Žádná kontrola, žádné skládání účtů, žádná materiální závislost. Je to něco podobného, jako tomu bylo v nejhorších dobách oportunismu u francouzských socialistů: strana sama pro sebe, publicisté sami pro sebe. Z tohoto hlediska není asi náhodná tato rezoluce konference o *stranické* (?) literatuře[157]: „Konference za prvé ukládá organizační komisi učinit kroky k tomu, aby straničtí publicisté měli více možností probojovávat v legálním tisku teoretické zásady strany." Jakýsi prototyp menševické organizace: skupina nikomu se nezodpovídajících a „nezávislých", nenahraditelných a nenahrazovaných „stranických publicistů". A vedle nich komise pečující o... legální vydávání literatury!

O tomto typu organizace je těžké mluvit vážně. Čím více se přibližuje revoluce, čím dříve budou moci sociální demokraté otevřeně vystupovat v „legálním" tisku, tím přísněji musí strana proletariátu dodržovat zásadu bezpodmínečné odpovědnosti „stranických publicistů" straně, jejich závislosti na straně.

Rezoluce o taktice přijaté konferencí pozoruhodně potvrzují prohlášení III. sjezdu o odstínech v názorech sociálních demokratů, „příbuzných ‚ekonomismu'", a o „zužování rozsahu stranické práce". Nemluvě už o neuvěřitelně nedbalé redakci rezolucí, které spíše připomínají zachycení

* Narážka na polskou sněmovnu, v níž nesouhlas jediného člena činil usnesení neplatným. *Čes. red.*

nápadů, aforismy, úvahy a útržky konceptů. Po této stránce může s rezolucemi konference konkurovat jen „program Svazu osvobození“[216]. Nemáme tu co dělat s přesnými, jasnými směrnicemi nejvyššího stranického orgánu, nýbrž... s prvními literárními pokusy některých stranických publicistů.

Všimněme si jejich obsahu. O vysoce aktuální otázce povstání vám neřeknou, že je povstání „nutné“, že je třeba vysvětlovat nejen jeho politický význam, ale i jeho „praktickou organizační stránku“, že podmínkou je, aby byl „zorganizován proletariát“ a aby byly „podle potřeby ustavovány zvláštní skupiny“ (rezoluce III. sjezdu[115]). Ne. Nejdříve se dovíte, že možnost časově přizpůsobit povstání předem stanovenému termínu a připravit je konspirativními organizačními prostředky „je vyloučena“ — a vzápětí se dočtete, že bude-li rozšířena agitace a organizace, lze přeměnit živelná hnutí v „plánovaná povstání“. A tento zmatek má dát straně proletariátu ideové vedení! Třetí sjezd SDDSR *opakuje a potvrzuje* všechny staré pravdy o propagandě, agitaci, o všeobecně demokratickém hnutí atd., ale *doplňuje* je novým úkolem: organizovat proletariát k povstání, vysvětlovat „praktickou organizační stránku“ *nových* způsobů boje, rozhodného boje za svobodu. Konference mluví jenom o „přípravě povstání“ obecně, jenom omílá dávno známé obecné věci o agitaci a organizaci, není však s to samostatně vytyčit nějaký nový úkol, nerazí žádné vůdčí heslo o nutnosti dalšího kroku vpřed, od přípravy jako takové, o níž mluvíme od roku 1902, k praktickému organizačnímu koncipování celého úkolu. Navlas stejně jako staří „ekonomisté“. Když se objevily nové úkoly v politickém boji, začali je znevažovat, rozmělňovat na stadia, podřizovat úkolům hospodářského boje.

Nejen hospodářský, ale i politický boj v nejmasovějších a nejodvážnějších formách, říkali revoluční sociální demokraté. Nejlepším prostředkem politické agitace je hospodářský boj, odpovídali „ekonomisté“. Nejen obecně pro-

pagovat a agitovat, říkají nyní revoluční sociální demokraté, nejen vysvětlovat politický význam povstání, ale i ustavovat zvláštní skupiny, okamžitě zahájit praktickou organizační práci, učinit „co nejenergičtější kroky k ozbrojení proletariátu". Plánované povstání je vyloučeno, odpovídají novojiskrovci, je třeba rozšiřovat agitaci, upevňovat organizaci, připravovat přeměnu živelnosti v plánovitost; jedině na této základně „lze přiblížit okamžik povstání" a „technická bojová příprava se může stát více či méně závažnou"...

Pro ně se ještě okamžik povstání „nepřiblížil"! Pro ně se praktické přípravy teprve „mohou stát více či méně závažnými"! Cožpak to není chvostismus v nejčistší podobě? Cožpak to není znevažování „neodkladného" (podle názoru III. sjezdu) úkolu, pro nějž jsme dosud udělali pramálo? Cožpak neustupují tito lidé zpět, od povstání k agitaci, jako ustupovali „ekonomisté" od politického boje k hospodářskému boji proti zaměstnavatelům a proti vládě? Přečtěte si, jak pan Struve v 71. čísle listu Osvoboždénije ustupuje od hesla ozbrojené povstání, jak tento vůdce liberální buržoazie pochybuje o jeho nevyhnutelnosti (s. 340), jak se snaží zlehčit význam hesla „revoluce v technickém smyslu", jak „*prohlubuje*" heslo povstání poukazováním na „sociálně psychické podmínky", jak toto heslo nahrazuje heslem „vštěpovat masám myšlenky demokratické přeměny" — a pochopíte, jakým hluboce demoralizujícím vlivem musí na proletariát působit chvostismus novojiskrovců a komu nahrává.

Jinou naléhavou politickou otázkou je otázka prozatímní revoluční vlády. Rezoluce III. sjezdu[251] ji formuluje jasně a srozumitelně. V motivaci figuruje boj za republiku; okolnost, že může být vybojována jen tehdy, zvítězí-li na celé čáře povstání; nutnost, aby prozatímní revoluční vláda svolala ústavodárné shromáždění a tím opravdu zajistila svobodu a regulérnost voleb; nutnost připravovat se k boji proti buržoazii na obranu revolučních vymožeností. Závěry

sjezdu a jeho směrnice: Je třeba vysvětlovat proletariátu, proč je nutná prozatímní revoluční vláda. Vůči této vládě musí proletariát vznést přesně vymezené požadavky, především realizaci celého minimálního programu. Účast sociální demokracie ve vládě (působení „shora") je přípustná. Přesně je stanoven cíl účasti (nelítostný boj proti kontrarevoluci a prosazování samostatných zájmů dělnické třídy). Podmínky účasti jsou určeny neméně přesně; formální podmínkou je přísná kontrola uskutečňovaná stranou; pokud jde o materiální podmínku, tj. podmínku účelnosti povstání, je nutné všemi prostředky bránit nezávislost sociální demokracie a připravovat podmínky pro socialistický převrat. Tento souhrn podmínek účasti ve vládě, podmínek tlaku shora jako nové formy činnosti, která je možná pouze v revoluční době, je doplněn stanovením forem a cíle stálého a zcela nezbytného tlaku na prozatímní revoluční vládu zdola — tlaku ozbrojeného proletariátu vedeného sociální demokracií. Když to shrneme, máme tu vyčerpávající odpověď na *novou* politickou otázku, na přesné vymezení významu *nových* forem boje, jejich cíle, programu tohoto boje a podmínek, za nichž jsou tyto formy přípustné.

A jak je to v rezoluci konference? Tato rezoluce začíná neuvěřitelně *chybným* tvrzením, že prý „rozhodné vítězství revoluce nad carismem" může vyústit buď v ustavení prozatímní vlády, „nebo v revoluční iniciativu jakéhosi zastupitelského sboru, který se pod přímým revolučním tlakem lidu rozhodne organizovat všelidové ústavodárné shromáždění".

Je možné i nutné dávat straně taktické pokyny jak pro případ vítězství, tak pro případ porážky povstání, jak pro případ, že ústavodárné shromáždění bude svoláno skutečně revoluční cestou, tak pro případ, že car svolá nějakou karikaturu zastupitelského orgánu lidu. Je-li však označováno za rozhodné vítězství to, co postrádá nejdůležitější podmínku vítězství, pak není revoluční vědomí usměrňováno, ale mateno. Od jakéhokoli „rozhodnutí" jakékoli zastupi-

telské instituce svolat ústavodárné shromáždění je k rozhodnému vítězství ještě stejně daleko jako od slova k činu, neboť carská moc má sílu, která je s to zabránit slovu, aby se stalo činem. Rezoluce novojiskrovců se ani o vlásek neliší od tvrzení starých „ekonomistů", podle nichž může být prý rozhodným vítězstvím dělníků buď to, že si vybojují osmihodinový pracovní den, nebo že jim vláda daruje desetihodinový pracovní den, od něhož dělníci přejdou k devítihodinovému.

Rezoluce konference opakuje nesporné marxistické teze o buržoazním charakteru demokratické revoluce, ale interpretuje je úzce nebo nesprávně. Místo bojového hesla republika popisuje proces „likvidace monarchického zřízení". Místo stanovení podmínek a úkolů *nového* způsobu boje „shora", který je za úspěšného proletářského povstání v revoluční době možný a nutný, přicházejí s tezí, že strana má „být vždy stranou krajní revoluční opozice". Tato teze je velmi vhodná pro parlamentní boj, je velmi vhodná pro akce zdola, ale nestačí právě v době povstání. Tehdy je úkolem „opozice" svrhnout násilně vládu, ale konference nedokázala vytyčit v této otázce vůdčí heslo.

Ve své rezoluci konference připouští částečné a příležitostné „uchopení moci" v jednotlivých městech a okresech, čímž se zříká „zásady" nové Jiskry, jež tvrdí, že účast v prozatímní revoluční vládě spolu s buržoazií je zradou na proletariátu, millerandismem apod. Částečná a příležitostná zrada nepřestává být zradou. Je-li úkol zúžen na jednotlivá města či okresy, není ještě vyřešen, neboť se tím pouze rozptyluje pozornost a otázka se člení na dílčí úkoly a komplikuje. A konečně heslo „revoluční komuny", ražené v rezoluci konference, je na rozdíl od hesla „revolučně demokratická diktatura proletariátu a rolnictva" tak nejasné, že se prostě blíží frázi.

V celé rezoluci o prozatímní vládě se novojiskrovci prohřešují stejně jako ve své rezoluci o povstání: nejsou s to stanovit nové aktuální technické úkoly, místo výzvy,

aby se postupovalo kupředu, omílají stále totéž, nemají vůdčí heslo pro vedoucí třídu v demokratické revoluci, znevažují úkoly a rozmach činnosti této třídy, její revoluční elán a revoluční energii. Politickou tendencí této chybné taktické linie je přiblížit novojiskrovství k osvobožděnovství, přenechat vedoucí úlohu v demokratickém převratu liberální buržoazii, přeměnit proletariát v pouhý její přívěsek.

Tento základní nedostatek se projevuje i v ostatních, méně důležitých rezolucích konference. Například místo hesla „prosadit revoluční cestou osmihodinový pracovní den" (rezoluce III. sjezdu) razí konference pouze staré, v současné situaci nedostatečné heslo agitace za uzákonění osmihodinového pracovního dne. Místo okamžitého ustavování revolučních rolnických výborů pouze navrhuje, aby byl tento požadavek předložen ústavodárnému shromáždění. Místo vyhlášení boje proti nedůslednosti, omezenosti a nedostatečnosti osvobozeneckého hnutí buržoazie všude, kde se tyto vlastnosti projevují (rezoluce III. sjezdu), opakuje konference ve své rezoluci Starověrovu chybu a sleduje chimérický úkol najít „lakmusový papírek", vyjmenovat „body", jejichž splnění dovoluje označit buržoazního demokrata za upřímného přítele lidu. Ihned se ovšem ukázalo, že novojiskrovská rezoluce neobsahuje všechny „body". Chybí heslo republiky. To znamená, že demokratická skupina, jako je Ruský osvobozenecký svaz (Proletarij, č. 4*), odpovídá těmto „bodům", i když ve skutečnosti nejsou žádné záruky, že v této skupině nebudou mít převahu osvobožděnovci.

V novinovém článku jsme pochopitelně mohli poukázat na hlavní chybu celé taktické linie novojiskrovců, která se projevila v rezolucích konference, jen ve velmi obecných rysech a pouze stručně. Jak je jejich „organizace jako proces" bezvýznamná, tak jsou naopak pro stranu závažné

* Viz tento svazek, s. 291—302. *Red.*

a důležité chybné tendence jejich taktiky. Proto tyto tendence podrobně rozebereme ve zvláštní brožuře, která je již v tisku a vyjde v nejkratší době[129].

Proletarij, č. 6
3. července (20. června) 1905

Podle textu listu Proletarij porovnaného s rukopisem

MEZINÁRODNÍMU SOCIALISTICKÉMU BYRU

Vážení občané!

Redakce listu Proletarij obdržela dnes telegram z Berlína. Jeden soudruh nás žádá, abychom sdělili mezinárodnímu byru, že podle neoficiálního telegramu listu Berliner Tageblatt[130] žádala ruská vláda mocnosti, aby vyslaly své lodi[131], které kotví v Cařihradu, do Oděsy, a tím jí pomohly obnovit pořádek.

Je velmi pravděpodobné, že se ruská vláda, která už nedůvěřuje svým vlastním námořním silám, pokusí přimět válečné lodi evropských států, aby pod záminkou ochrany cizinců *žijících* v Oděse bojovaly proti ruské revoluci.

Je tedy vážné nebezpečí, že by evropským národům mohla být vnucena úloha katů ruské svobody. Proto Vás, vážení občané, žádáme, abyste tuto otázku posoudili a hledali prostředek, jak této možnosti zabránit. Bylo by možná vhodné uveřejnit jménem mezinárodního socialistického byra výzvu k dělníkům všech zemí. V této výzvě by se mělo zdůraznit, že v Rusku nejde o vzpoury lůzy, nýbrž o revoluci, o boj za svobodu, že cílem tohoto boje je svolat ústavodárné shromáždění, což žádají všechny pokrokové strany, zvláště sociálně demokratická dělnická strana. Možná že takové prohlášení, přeložené do všech jazyků, uveřejněné v socialistických časopisech celého světa a rozšířené všemi prostředky, jimiž můžeme disponovat, dokáže ovlivnit veřejné mínění a zmařit plány ruské vlády, ohrožující svobodu.

Doufáme, že nám sdělíte Váš názor na tuto záležitost.

Přijměte, vážení občané, naše bratrské pozdravy.

Jménem ústředního výboru
Sociálně demokratické dělnické strany Ruska

N. Lenin (Vl. Uljanov)

Poprvé otištěno roku 1928
ve 2.—3. vydání
Sočinenija V. I. Lenina, sv. VII

Z francouzštiny

SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÁ
DĚLNICKÁ STRANA RUSKA

Proletáři všech zemí, spojte se!

TŘI ÚSTAVY NEBOLI TŘI FORMY STÁTNÍHO ZŘÍZENÍ[132]

Co chtějí policie a úředníci?	Co chtějí nejliberálnější buržoové (osvobožděnovci čili Konstitučně demokratická strana)?	Co chtějí uvědomělí dělníci (sociální demokraté)?
— Absolutní monarchii.	— Konstituční monarchii.	— Demokratickou republiku.

V ČEM SPOČÍVAJÍ TYTO FORMY STÁTNÍHO ZŘÍZENÍ?

ABSOLUTNÍ MONARCHIE	KONSTITUČNÍ MONARCHIE	DEMOKRATICKÁ REPUBLIKA
1. Car — absolutistický monarcha.	1. Car — konstituční monarcha.	1. Žádný car.
2. Státní rada (carem jmenovaní úředníci).	2. Horní sněmovna zástupců lidu (nepřímé, nezcela rovné a nezcela všeobecné volby).	2. Žádná horní sněmovna.

3. Státní duma čili poradní sněmovna zástupců lidu (nepřímé, nerovné a ne všeobecné volby).	3. Dolní sněmovna (všeobecné, přímé a rovné volby s tajným hlasováním).	3. Jedna republikánská sněmovna (všeobecné, přímé a rovné volby s tajným hlasováním).

JAKÝ VÝZNAM MAJÍ TYTO FORMY STÁTNÍHO ZŘÍZENÍ?

ABSOLUTNÍ MONARCHIE	KONSTITUČNÍ MONARCHIE	DEMOKRATICKÁ REPUBLIKA
1. a 2. Absolutní moc policie a úředníků nad lidem. 3. Poradní hlas velkoburžoazii a bohatým statkářům. — Žádná moc lidu.	1. Třetina moci policii a úředníkům v čele s carem. 2. Třetina moci velkoburžoazii a bohatým statkářům. 3. Třetina moci všemu lidu.	1. Žádná samostatná moc ani policii, ani úředníkům; jejich úplné podřízení lidu. 2. Žádné výsady ani kapitalistům, ani statkářům. 3. Všechna moc, jediná, veškerá a nedílná moc všemu lidu.

ČEMU MAJÍ SLOUŽIT TYTO FORMY STÁTNÍHO ZŘÍZENÍ?

ABSOLUTNÍ MONARCHIE	KONSTITUČNÍ MONARCHIE	DEMOKRATICKÁ REPUBLIKA
Tomu, aby se nejlépe žilo li-	Tomu, aby policie a úředníci	Tomu, aby se svobodný a kultur-

dem u dvora, policii a úředníkům;

— aby boháči mohli podle libosti okrádat dělníky a rolníky;

— aby lid zůstal navždy bezprávný, zaostalý a nevědomý.

byli závislí na kapitalistech a statkářích;

— aby kapitalisté, statkáři a bohatí rolníci mohli svobodně a zcela nerušeně, v rámci svých práv, a ne podle libovůle okrádat dělníky ve městech a na vesnicích.

ně vyspělý lid naučil sám spravovat všechny své záležitosti — a hlavně tomu, aby dělnická třída mohla svobodně bojovat za socialismus, za takový řád, v němž nebudou bohatí a chudí a všechna půda, všechny továrny a závody budou patřit všem pracujícím.

Vytištěno 24. června (7. července) 1905 jako zvláštní leták

Podle textu letáku

REVOLUČNÍ ARMÁDA A REVOLUČNÍ VLÁDA

Povstání v Oděse a přechod křižníku Potěmkin na stranu revoluce znamenaly nový a významný krok kupředu v rozvoji revolučního boje proti samoděržaví. Události nesmírně rychle potvrdily, jak aktuální byly výzvy k povstání a k vytvoření prozatímní revoluční vlády, výzvy, jimiž se obraceli k lidu uvědomělí představitelé proletariátu prostřednictvím III. sjezdu Sociálně demokratické dělnické strany Ruska. Nový výbuch revolučního plamene osvětluje praktický význam těchto výzev a nutí nás, abychom přesněji vymezili úkoly revolučních bojovníků v situaci, kterou Rusko právě prožívá.

Vlivem živelného průběhu událostí nám ozbrojené povstání všeho lidu zraje a organizuje se přímo před očima. Není to ještě tak dávno, kdy jediným projevem boje lidu proti samoděržaví byly *vzpoury*, tj. neuvědomělé, neorganizované, živelné, někdy i divoké revolty. Ale dělnické hnutí jako hnutí nejpokrokovější třídy, proletariátu, z tohoto počátečního stadia rychle vyrostlo. Uvědomělá propaganda a agitace sociální demokracie vykonaly své. Vzpoury vystřídal organizovaný stávkový boj a *politické demonstrace* proti samoděržaví. Brutální vojenské represálie po několik let „vychovávaly" proletariát a prostý městský lid, připravovaly jej na vyšší formy revolučního boje. Zločinná a hanebná válka, do níž uvrhlo lid samoděržaví, způsobila, že lidu došla trpělivost. Dav se začal pokoušet klást carským vojskům ozbrojený odpor. Propukly opravdové *pouliční bitvy* lidu s vojskem, *boje na barikádách*. Kavkaz[133], Lodž, Oděsa, Libava[134] nám v poslední době uká-

zaly, co je to proletářské hrdinství a nadšení lidu. Boj přerůstal v povstání. Hanebná úloha katů svobody, úloha přisluhovačů policie musela postupně otevřít oči i carské armádě samé. Armáda začala kolísat. Zprvu to byly jednotlivé případy odepření poslušnosti, vzpoury záložníků, protesty důstojníků, agitace mezi vojáky, jednotlivé roty nebo pluky odmítly střílet do svých bratří — dělníků. Potom *část armády přešla na stranu povstání.*

Obrovský význam posledních oděských událostí spočívá právě v tom, že zde poprvé velká jednotka carské branné moci — celý křižník — otevřeně přešla na stranu revoluce. Vláda se zoufale snažila a všemožně manévrovala, aby tuto událost před lidem utajila, aby potlačila povstání námořníků v samém počátku. Všechno bylo marné. Válečné lodě poslané proti revolučnímu křižníku Potěmkin *odmítly bojovat* proti svým druhům. Když absolutistická vláda rozšířila po celé Evropě zprávu, že se křižník Potěmkin vzdal a že car dal příkaz revoluční křižník potopit, jen se nadobro blamovala před celým světem. Eskadra se vrátila do Sevastopolu, vláda rychle rozpouští námořníky a odzbrojuje válečné lodě; kolují pověsti, že důstojníci černomořského loďstva jsou hromadně posíláni do výslužby; na křižníku Georgij Pobědonosec, který se vzdal, propukly znovu nepokoje. Povstávají i námořníci v Libavě a v Kronštadtu; množí se srážky s vojskem; námořníci a dělníci bojují (v Libavě) na barikádách proti vojákům. Zahraniční tisk přináší zprávy o revoltách na celé řadě jiných válečných lodí (Minin, Alexandr Vtoroj atd.). Carská vláda je *bez loďstva.* Prozatím jejím největším úspěchem bylo, že zabránila loďstvu aktivně se postavit na stranu revoluce. Křižník Potěmkin však zůstal nedobytým územím revoluce, a ať je jeho osud jakýkoli, můžeme konstatovat nespornou a velmi významnou skutečnost: pokus o vytvoření *jádra revoluční armády.*

Žádné represálie, žádná dílčí vítězství nad revolucí nezahladí význam této události. První krok byl udělán.

Rubikon byl překročen[135]. Přechod armády na stranu revoluce se vryl do paměti celého Ruska i celého světa. Po událostech v černomořském loďstvu budou nevyhnutelně následovat další, ještě energičtější pokusy o vytvoření revoluční armády. Nyní je na nás, abychom všemi silami podpořili tyto pokusy, vysvětlili nejširším masám proletariátu a rolnictva, jaký význam v boji za svobodu má pro všechen lid revoluční armáda, abychom pomohli jednotlivým oddílům této armády vztyčit *prapor svobody* všeho lidu, prapor, jenž je s to získat nejširší masy a sjednotit síly, které by rozdrtily carské samoděržaví.

Vzpoury, demonstrace, pouliční boje, oddíly revoluční armády — to jsou vývojové etapy povstání lidu. Nyní jsme konečně dospěli i k poslední etapě. To ovšem neznamená, že se celé hnutí dostalo už na tento nový, vyšší stupeň. Ne, hnutí se ještě plně nerozvinulo, na oděských událostech jsou ještě patrné rysy starých vzpour. Znamená to však, že se prvé vlny živelného proudu už přivalily k samému prahu absolutistické „pevnosti". Znamená to, že se nejvyspělejší část lidových mas už dopracovala k novým, vyšším úkolům boje, konečného boje proti nepříteli ruského lidu, a to ne teoretickými úvahami, nýbrž pod tlakem sílícího hnutí. Samoděržaví učinilo pro přípravu tohoto boje *všechno*. Po léta vhánělo lid do ozbrojeného boje proti vojsku a nyní sklízí, co zaselo. Oddíly revoluční armády se formují přímo ve vojsku.

Úkolem těchto oddílů je vyhlásit povstání, dát masám *vojenské vedení*, které je v občanské válce stejně nutné jako v každé jiné, vybudovat opěrné body otevřeného boje všeho lidu, rozšířit povstání do okolí, zajistit — zprvu alespoň na malé části území státu — úplnou politickou svobodu, přikročit k revoluční přestavbě prohnilého absolutistického zřízení, rozvinout v celé šíři revoluční iniciativu nejširších vrstev lidu, které se v pokojných dobách podílejí na revoluční práci málo, avšak v době revoluce se ocitají v popředí. Oddíly revoluční armády mohou dosáhnout úplného ví-

tězství, mohou se stát oporou *revoluční vlády* jen tehdy, pochopí-li tyto nové úkoly, jen tehdy, budou-li je formulovat směle a v celém rozsahu. Revoluční vláda je v tomto stadiu povstání lidu právě tak naléhavě nutná jako revoluční armáda. Revoluční armády je třeba k vojensky organizovanému boji a k vojenskému vedení mas lidu proti zbytkům vojenské síly samoděržaví. Revoluční armáda je nutná proto, že velké historické otázky mohou být řešeny jen *silou*, a *organizací síly* je v dnešním boji vojenská organizace. Vedle zbytků vojenské síly samoděržaví jsou tu ještě vojenské síly sousedních států, které hroutící se ruská vláda už úpěnlivě prosí o podporu, jak to ukážeme dále*.

Revoluční vláda je nutná, aby vedla lidové masy politicky, zpočátku na té části území, kterou už revoluční armáda vybojovala na carismu, a pak i v celém státě. Revoluční vláda je nutná proto, aby okamžitě přikročila k politickým přeměnám, o něž v revoluci jde — zavedla revoluční lidovou samosprávu, svolala skutečné všelidové a skutečné ústavodárné shromáždění, realizovala „svobody", bez nichž se nemůže náležitě projevit vůle lidu. Revoluční vláda je nutná proto, aby politicky sjednotila tu část lidu, která povstala, která se opravdu a jednou provždy rozešla se samoděržavím, a aby ji politicky zorganizovala. Tato organizace může být ovšem jen prozatímní, jako může být jen prozatímní i revoluční vláda, která se chápe moci jménem lidu, aby prosadila vůli lidu a aby jednala jeho prostřednictvím. K této organizaci se však musí přikročit *okamžitě*, v nerozlučném sepětí s každým úspěšným krokem povstání, neboť politické sjednocení a politické vedení nelze oddálit ani o minutu. K úplnému vítězství lidu nad carismem je toto okamžité prosazení politického vedení lidu, který povstal, stejně nutné jako vojenské vedení jeho sil.

O konečném výsledku boje mezi stoupenci samoděržaví a masami lidu nemůže pochybovat nikdo, kdo alespoň tro-

* Viz tento svazek, s. 350—354. *Red.*

chu uvažuje. Nesmíme si však zastírat, že opravdový boj teprve začíná, že nás ještě čekají velké zkoušky. Revoluční armáda i revoluční vláda jsou „organismy" tak vysokého stupně, vyžadují tak složitá zařízení a tak vyspělé občanské uvědomění, že by bylo nesprávné očekávat, že tyto úkoly budou ihned hladce, bez průtahů a důsledně splněny. Ne, to nečekáme, dovedeme ocenit význam houževnaté, zdlouhavé, často neviditelné politickovýchovné práce, které se vždy věnovala a věnuje sociální demokracie. Nesmíme však připouštět ani nedůvěru v síly lidu, která je v nynější situaci mnohem nebezpečnější, musíme mít na paměti, jak veliký výchovný a organizační dosah má revoluce, během níž veliké dějinné události násilím vytahují šosáky z jejich medvědích doupat, půd a sklepů a nutí je, aby se stali *občany*. Měsíce revoluce vychovávají někdy občany rychleji a důsledněji než desetiletí politické stagnace. Povinností uvědomělých vůdců revoluční třídy je, aby byli v této výchově vždy v čele třídy, aby vysvětlovali význam nových úkolů a vedli kupředu k našemu velikému konečnému cíli. Nezdary, které nás nevyhnutelně čekají při dalších pokusech o vytvoření revoluční armády a ustavení prozatímní revoluční vlády, nás jen naučí, jak řešit tyto úkoly *v praxi*, jen nás donutí zapojit do jejich řešení nové a svěží, dnes skryté a nevyužité síly lidu.

Vezměme si vojenství. Žádný sociální demokrat, který alespoň trochu zná dějiny a učil se od velkého znalce vojenství Engelse, nikdy nepochyboval o obrovském významu znalostí z tohoto oboru, o nesmírné důležitosti vojenské techniky a vojenské organizace jako prostředku, s jehož pomocí řeší lidové masy a třídy lidu velká dějinná střetnutí. Sociální demokracie se nikdy nesnižovala ke hře na vojenské spiknutí, nikdy nekladla vojenské otázky na první místo, dokud nebyly vytvořeny podmínky pro začínající občanskou válku.* Ale *nyní* postavili všichni sociální

* Srovnej Leninovu stať Úkoly ruských sociálních demokratů[76], s. 23. (Viz Sebrané spisy 2, Praha 1980, s. 452—454. *Red.*)

demokraté vojenské otázky ne-li na první místo, tak na jedno z prvních míst, dali na pořad dne jejich studium a úkol seznamovat s nimi lidové masy. Revoluční armáda musí v praxi uplatnit vojenské znalosti a vojenské zbraně, aby byl vyřešen celý další osud ruského lidu, aby byla vyřešena první a nejnaléhavější otázka — otázka svobody.

Sociální demokracie nikdy nepřistupovala a nepřistupuje k válce sentimentálně. Války zásadně odmítá jako barbarský způsob řešení sporů lidstva, přitom však ví, že jsou nevyhnutelné, dokud je společnost rozdělena na třídy, dokud existuje vykořisťování člověka člověkem. Chceme-li však vykořisťování odstranit, nevyhneme se válce, kterou vždy a všude začínají vykořisťovatelské, vládnoucí a utlačující třídy samy. Je válka a válka. Je válka dobrodružná, uspokojující zájmy dynastie, choutky lupičské bandy, cíle hrdinů kapitalistické honby za ziskem. Je však válka — a to je jediná *oprávněná* válka v kapitalistické společnosti — proti utlačovatelům a zotročovatelům lidu. Takovou válku mohou zásadně odmítat jen utopisté nebo šosáci. Této válce, válce za svobodu lidu se mohou nyní v Rusku vyhýbat jen buržoazní zrádci svobody. Proletariát tuto velkou osvobozeneckou válku v Rusku zahájil a dokáže v ní pokračovat, dokáže sám vytvářet oddíly revoluční armády, posilovat oddíly vojáků nebo námořníků, kteří k nám přešli, získávat rolníky, vštěpovat novým *občanům* Ruska, formujícím a zocelujícím se ve výhni občanské války, hrdinství a nadšení bojovníků za svobodu a štěstí celého lidstva*.

A úkol ustavit revoluční vládu je stejně nový, stejně obtížný a složitý jako úkol vojensky organizovat síly revoluce. Ale i tento úkol může a musí lid vyřešit. I zde každý dílčí nezdar povede ke zdokonalení metod a prostředků**,

* V rukopisu byl celý odstavec škrtnut a do textu uveřejněného v listu Proletarij nebyl zařazen. *Red.*

** V rukopisu: „I zde každý pokus, každý dílčí nezdar povede k přejímání zkušeností, zdesateronásobení, zdokonalení metod a prostředků..."

k upevnění a umocnění výsledků. Třetí sjezd SDDS Ruska nastínil ve své rezoluci všeobecné podmínky řešení nového úkolu — je načase začít už projednávat a připravovat praktické podmínky jeho realizace. Naše strana má minimální program, komplexní program přeměn, které lze v rámci demokratického (tj. buržoazního) převratu ihned realizovat a které proletariát nezbytně potřebuje, aby mohl dále bojovat za socialistický převrat. Avšak tento program obsahuje základní požadavky i požadavky dílčí, které vyplývají ze základních nebo jsou samozřejmé. Je důležité, abychom při každém pokusu o ustavení prozatímní revoluční vlády razili právě základní požadavky a tak všemu lidu, celé, dokonce i nejzaostalejší mase ve stručných formulacích, jasně a výstižně ukázali cíle této vlády, její úkoly týkající se všeho lidu.

Myslíme, že lze uvést *šest* takových základních bodů, které se musí stát politickým praporem* a nejbližším programem každé revoluční vlády, které jí musí získat sympatie lidu a na které se musí soustředit všechna její revoluční energie jako na úkol nejnaléhavější.

Je to těchto šest bodů: 1. všelidové ústavodárné shromáždění, 2. ozbrojení lidu, 3. politické svobody, 4. úplná svoboda utlačeným a neplnoprávným národům a národnostem, 5. osmihodinová pracovní doba a 6. rolnické revoluční výbory. Je to ovšem jen přibližný výčet, jsou to jen *hesla*, pojmenování pro celou řadu přeměn, které musí být ihned uskutečněny, aby mohla být vybojována demokratická republika. Neděláme si přitom nárok na vyčerpávající výčet. Chceme jen jasně vysvětlit, jaký je náš názor na to, jak jsou určité základní úkoly důležité. Revoluční vláda se musí snažit opřít o nejširší vrstvy lidu, o masy dělnické

Zde i v dalších poznámkách pod čarou jsou na základě rukopisu uvedena v původním znění nejdůležitější místa, která upravil pro list M. S. Olminskij. *Red.*

* V rukopisu: „...které musí být vytyčeny na prvním místě, které se musí stát politickým praporem..." *Red.*

třídy a rolnictva — jinak se nemůže udržet, bez revoluční aktivity lidu je úplná nula, ještě méně než nula. Musíme varovat lid před dobrodružností okázalých, ale nesmyslných slibů (jako je například urychlená „socializace", kterou nechápou ani ti, kdo o ní mluví) a zároveň požadovat přeměny, které jsou v dané situaci opravdu realizovatelné a opravdu nutné k upevnění revoluce. Revoluční vláda musí vyburcovat „lid" a *zorganizovat* jeho revoluční aktivitu. K hlavním bodům, které musí podle našeho názoru zvlášť zdůraznit každá revoluční vláda, patří úplná svoboda utlačovaných národů a národností, tj. uznání nejen jejich kulturního, nýbrž i politického sebeurčení, zajištění naléhavých opatření na ochranu dělnické třídy (osmihodinová pracovní doba jako první z těchto opatření) a konečně zaručení významných opatření ve prospěch rolnických mas, které nebudou brát ohledy na ziskuchtivost statkářů. Nemluvíme o prvních třech bodech, které jsou příliš jasné, než aby potřebovaly komentář. Nemluvíme o tom, že je nutné v praxi realizovat přeměny i na nevelkém území, které bylo vydobyto třeba na carismu, praktická realizace je tisíckrát důležitější než všechny manifesty a ovšem i tisíckrát obtížnější. Upozorňujeme jen na to, že je třeba už teď, všemi prostředky okamžitě šířit správnou představu o našich nejbližších úkolech týkajících se všeho lidu. Musíme se umět obrátit k lidu — v pravém slova smyslu — nejen s všeobecnou výzvou k boji (to stačí v etapě před vytvořením revoluční vlády), nýbrž s přímou výzvou k okamžité realizaci nejzákladnějších demokratických přeměn, k jejich okamžitému samostatnému provádění.

Revoluční armáda a revoluční vláda jsou rub a líc téže mince. Jsou to dvě instituce stejně nutné k úspěchu povstání a k upevnění jeho výsledků. Jsou to dvě hesla, jež nutně musí být vytyčena a vysvětlena jako jediná hesla, která jsou důsledně revoluční. Máme dnes mnoho lidí, kteří se nazývají demokraty. Je však mnoho povolaných, ale málo vyvolených. Je mnoho mluvků „Konstitučně

demokratické strany", ale málo *opravdových* demokratů ve smutně proslulé „společnosti", v zdánlivě demokratických zemstvech, tj. lidí, kteří si upřímně přejí ničím neomezenou moc lidu, kteří jsou s to bojovat na život a na smrt proti nepřátelům neomezené moci lidu, proti obráncům neomezené moci cara.

Dělnické třídě je cizí tato zbabělost a pokrytecká polovičatost; jsou to vlastnosti typické pro buržoazii jako třídu. Dělnická třída může a musí být skutečně důsledně demokratická. Dělnická třída svou krví*, prolitou v ulicích Petrohradu, Rigy, Libavy, Varšavy, Lodže, Oděsy, Baku a mnoha jiných měst, prokázala své právo plnit úlohu předvoje v demokratické revoluci. Musí být na výši této veliké úlohy i v nynější rozhodné chvíli. Uvědomělí představitelé proletariátu, členové SDDSR, nesmějí ani na chvíli zapomenout na svůj socialistický cíl, na svou třídní a stranickou samostatnost, proto musí předstoupit před veškerý lid s pokrokovými, demokratickými hesly. Pro nás, pro proletariát je demokratický převrat jen prvním stupněm k úplnému osvobození práce od jakéhokoli vykořisťování, k velikému socialistickému cíli. Proto tím rychleji musíme projít tímto prvním stupněm, tím rázněji se musíme vypořádat s nepřáteli svobody lidu, tím důtklivěji musíme šířit hesla důsledné demokracie: revoluční armáda a revoluční vláda.

Proletarij, č. 7
10. července
(27. června) 1905

Podle textu listu Proletarij porovnaného s rukopisem

* V rukopisu: „Dělnická třída svým hrdinným bojem, svou krví...". *Red.*

RUSKÝ CAR HLEDÁ OCHRANU PŘED SVÝM LIDEM U TURECKÉHO SULTÁNA

Zahraniční tisk všech zemí a všech stran se hemží zprávami, telegramy a články o přechodu některých lodí černomořského loďstva na stranu ruské revoluce[136]. Noviny nenalézají slov, jimiž by vyjádřily svůj údiv, jimiž by dost pádně vyjádřily, jakou ostudu si udělala absolutistická vláda.

Vrcholem této ostudy bylo, že *carská vláda požádala Rumunsko a Turecko o policejní pomoc* proti vzbouřeným námořníkům! Teď se tedy ukázalo, že „poturčenci" jsou pro ruský lid horší než „Turci" sami. Turecký sultán má ochránit carské samoděržaví před ruským lidem; car se nemůže opřít o ruské ozbrojené síly a prosí o pomoc cizí mocnosti. Stěží si lze představit lepší důkaz úplného krachu carské moci. Stěží lze najít lepší podklady, abychom vysvětlili vojákům ruské armády jejich úlohu.

Podívejme se, co píší 4. července (podle nového kalendáře) ve svém úvodníku *Times*; je třeba poznamenat, že je to jeden z nejbohatších a nejlépe informovaných listů na světě, je to orgán konzervativní anglické buržoazie, který považuje dokonce i naše „osvobožděnovce" za příliš radikální, sympatizuje se „šipovovci" atd. Zkrátka, nikoho by ani nenapadlo podezírat tento list, že snad zveličuje síly a význam ruské revoluce.

„Bezmocnost ruské vlády na moři," píší *Times*, „byla překvapivě potvrzena v nótě, s níž se podle došlých zpráv obrátila na *Portu* (tj. na *tureckou* vládu) a na *rumunskou* vládu. V této nótě ruská vláda uvedené státy žádá, aby považovaly vzbouřené námořníky ruského loďstva za

obyčejné zločince, a upozorňuje je, že v opačném případě mohou vzniknout mezinárodní komplikace. Carská vláda se tedy tak pokořila, že úpěnlivě prosí *tureckého sultána* a *rumunského krále,* aby jí prokázali laskavost a vykonali za ni policajtskou práci, kterou už není s to udělat sama. Nezbývá než čekat, uráčí-li se *Abdülkamid* poskytnout carovi požadovanou pomoc či ne. Doposud se projevil vliv povstání námořníků na turecké úřady jen v jediném: přimělo je k větší ostražitosti než obvykle; přitom její první obětí se stala v sobotu ruská loď pobřežní ochrany, na níž večer, už za tmy, vjížděl do Bosporu *ruský vyslanec.* Turci vystřelili na tuto loď cvičný náboj. Před rokem by se Turci stěží odvážili takto provádět kontrolu. Pokud jde o rumunskou vládu, jednala správně, když ignorovala žádost pokládat povstalé námořníky za zločince. To se ostatně také dalo čekat od vlády národa, který si váží sám sebe. Rumunská vláda nařídila, že Potěmkin nesmí dostat ani zásoby, ani uhlí, zároveň však jeho 700 námořníkům oznámila, že vylodí-li se na rumunském pobřeží, budou považováni pouze za cizí zběhy."

Rumunská vláda tedy vůbec není na straně revoluce, nic takového! Ale přece jen nemá chuť snižovat se k policajtské službě všemi nenáviděnému a opovrhovanému carovi celé Rusi. Odmítá carovu žádost. Jedná tak, jak jen může jednat „vláda *národa, který si váží sám sebe*".

Tak se tedy nyní v Evropě mluví o ruské absolutistické vládě, tak mluví lidé, kteří se ještě včera servilně klaněli „velikému a mocnému panovníkovi"!

Dnes i německé noviny potvrdily tuto další neslýchanou ostudu samoděržaví. Listu Frankfurter Zeitung došla 4. července (podle nového kalendáře) telegrafická zpráva z *Cařihradu:* „Ruský vyslanec Zinovjev odevzdal včera turecké vládě nótu petrohradské vlády, v níž se sděluje, že asi 400 ruských námořníků, kteří potopili jeden křižník, se zachránilo třetí den na jedné anglické obchodní lodi plující směrem k Cařihradu. Ruský vyslanec žádá Turecko, aby

tuto obchodní loď při průjezdu Bosporem bezpodmínečně zadrželo a aby také zatklo a vydalo vzbouřené ruské námořníky. Turecká vláda svolala ještě večer k mimořádnému zasedání radu ministrů, která projednala ruskou nótu. Turecko ruskému vyslanectví odpovědělo, že *nemůže* splnit jeho požadavek, neboť podle mezinárodního práva není v pravomoci Turecka policejně kontrolovat lodi plující pod anglickou vlajkou, a to ani tehdy, kotví-li v tureckých přístavech. Kromě toho nemá Rusko s Tureckem smlouvu o vydávání zločinců."

Turecko odpovědělo „statečně" — poznamenává k tomu německý list. Turci nechtějí být carovými dráby!

Píše se také o tom, že když torpédoborec Stremitělnyj* spolu s několika jinými válečnými loďmi připlul při pátrání po Potěmkinu do Konstance (Rumunsko), upozornila rumunská vláda ruské úřady, že v rumunských vodách dozírá na pořádek rumunská armáda a rumunská policie, a to i tehdy, kdyby byl Potěmkin ještě v rumunských vodách.

A tak se ukazuje, že cizí lodě neohrožuje Potěmkin (jak strašilo Evropu carské samoděržaví), nýbrž že jim místo toho nyní způsobuje každou chvíli nepříjemnosti ruské loďstvo. Angličané jsou pobouřeni zadržením a prohlídkou jejich lodi Granley v Oděse. Němci jsou rozhořčeni, protože se proslýchá, že Turci na žádost Rusů zadrží a prohledají německou loď Pera plující z Oděsy do Cařihradu. Za těchto okolností asi Rusko nezíská tak snadno pomoc Evropy proti ruským revolucionářům. Zda má či nemá být poskytnuta, nad tím se zamýšlí opravdu mnoho zahraničních listů, většinou však dospívají k závěru, že není věcí Evropy, aby pomáhala carovi bojovat proti Potěmkinu. V německém listu Berliner Tageblatt se objevila zpráva, že ruská vláda požádala i velmoci, aby vyslaly své válečné lodě z Cařihradu do Oděsy a tak pomohly obnovit pořádek! Nakolik je tato zpráva (dementovaná některými jinými listy) věro-

* Na torpédoborci Stremitělnyj prý nejsou prostí námořníci. Téměř celou posádku tvoří důstojníci. Šlechta proti lidu!

hodná, to ukáže nejbližší budoucnost. Jedno je nepochybné, že totiž přechod Potěmkina na stranu povstání je prvním krokem k tomu, aby se ruská revoluce stala mezinárodní silou a postavila se tváří v tvář evropským státům.

Na tuto okolnost nesmíme zapomínat při posuzování zprávy, kterou 4. VII. podle nového kalendáře sděluje pařížskému listu Le Matin pan *Leroux* v telegramu z Petrohradu: „Na celém případu s Potěmkinem," píše, „zaráží neprozíravost ruských úřadů, je však také nutné konstatovat nedostatky v *organizaci revoluce*. Revoluce se zmocní křižníku — událost v dějinách nevídaná! — a přitom neví, co s ním."

Na tom je jistě hodně pravdy. Máme nesporně vinu na tom, že revoluce není náležitě organizována. Máme vinu na tom, že si někteří sociální demokraté náležitě neuvědomují, že je nutné revoluci organizovat, zařadit povstání mezi naléhavé praktické úkoly, propagovat nezbytnost prozatímní revoluční vlády. Zasloužili jsme si to, že nám, revolucionářům, teď buržoazní publicisté vytýkají špatné rozdělení revolučních funkcí.

Zda si však zasloužil tuto výtku křižník Potěmkin — to se neodvažujeme tvrdit. Co když zrovna bylo cílem jeho posádky objevit se v přístavu evropské mocnosti? Cožpak ruská vláda netajila před lidem zprávy o událostech v černomořském loďstvu, dokud Potěmkin svobodně neodplul do Rumunska? A v Rumunsku předal revoluční křižník konzulům provolání, v němž vypovídá válku carskému loďstvu, ale zároveň se zaručuje, že se vůči neutrálním lodím nedopustí žádných nepřátelských akcí. *Ruská revoluce oznámila Evropě, že ruský lid zahájil otevřenou válku proti carismu.* Ruská revoluce se tím ve skutečnosti pokouší vystoupit jménem nové, revoluční vlády Ruska. Je to jistě jen první, slabý pokus — ale, jak praví přísloví, „každý začátek je těžký".

Podle posledních zpráv připlul Potěmkin k Feodosii a žádá o potraviny a uhlí. Městské obyvatelstvo se bouří. Dělníci požadují, aby bylo žádosti revolučního křižníku vyho-

věno. Duma se usnáší, že křižník uhlí nedostane, že mu však budou dodány potraviny. Celý ruský jih je pobouřen jako dosud nikdy. Počet obětí občanské války v Oděse dosáhl *6000 osob*. Telegrafické zprávy mluví o tom, že vojenský soud dal zastřelit 160 povstalců a že z Petrohradu přišel rozkaz *„nedávat milost!“*. Vojsko je však bezmocné, samo je nespolehlivé. V továrních předměstích Oděsy pokračují nepokoje. Minulé noci (ze 4. na 5. července podle nového kalendáře) bylo zabito 35 lidí. Velká část armády byla na rozkaz generálního gubernátora stažena z města, neboť *ve vojenských jednotkách se projevila vážná nekázeň*. V Nikolajevu a Sevastopolu vznikly nepokoje ve státních skladištích zbraní. V Sevastopolu bylo zabito 13 lidí. V pěti újezdech Chersonské gubernie se bouří rolníci. *Za poslední čtyři dny bylo zabito na 700 rolníků*. „Zřejmě začíná,“ praví se v telegramu, který byl 5. VII. podle nového kalendáře odeslán z Oděsy do Londýna, „boj na život a na smrt mezi lidem a byrokracií“.

Ano, opravdový boj za svobodu, boj na život a na smrt právě začíná. Revoluční křižník ještě neřekl své poslední slovo. Ať žije revoluční armáda! Ať žije revoluční vláda!

Napsáno 23. června (6. července) 1905
Otištěno 10. července (27. června) 1905 v listu Proletarij, č. 7

Podle textu listu porovnaného s rukopisem

POSLEDNÍ ZPRÁVY

Potěmkin se objevil u Feodosije. Zásobil se potravinami, zmocnil se jedné ruské obchodní lodi s nákladem dobytka a odplul neznámo kam. Proslýchá se, že získal také uhlí z jedné anglické obchodní lodi. O kapitulaci nemůže být ani řeč: Potěmkin chce vyvolat povstání ve všech pobřežních městech. Zde je text *manifestu*, který (podle zprávy jednoho německého listu v Bukurešti) rozšiřuje Potěmkin.

„Civilizovaným občanům a pracujícímu lidu! Zločiny absolutistické vlády přesáhly meze naší trpělivosti. Celé Rusko plane hněvem a volá: Pryč s okovy otroctví! Vláda chce utopit celou zemi v krvi, zapomíná však, že armádu tvoří synové porobeného lidu. Posádka Potěmkina učinila první rozhodný krok. Nechceme už být katy svého lidu. Naším heslem je Smrt, nebo svobodu všemu ruskému lidu! Žádáme zastavení války a okamžité svolání ústavodárného shromáždění na základě všeobecného volebního práva. Za tento cíl budeme bojovat až do konce: Vítězství, nebo smrt! Všichni svobodní lidé, všichni dělníci budou v boji za svobodu a mír na naší straně. Pryč se samoděržavím! Ať žije ústavodárné shromáždění!"

Proletarij, č. 7
10. července
(27. června) 1905

Podle textu listu Proletarij porovnaného s rukopisem

BURŽOAZIE VYJEDNÁVÁ SE SAMODĚRŽAVÍM, SAMODĚRŽAVÍ VYJEDNÁVÁ S BURŽOAZIÍ

Téměř každý den se objevují důkazy o tomto „vyjednávání", na které už tak dlouho upozorňujeme ruské proletáře. Podívejme se na zajímavý telegram, který odeslal 2. července podle nového kalendáře z Petrohradu pan Leroux: Shromáždění zástupců měst a zemstev vypracovalo 28. a 29. června (15. a 16. podle starého kalendáře) znovu (posté!) ústavní požadavky[61] a sdělilo je telegraficky ministerstvům. Požadavky jsou rozsáhlejší než obvykle: shromáždění nekompromisně žádá lidový zastupitelský orgán podle *ústavních* zásad; jednoznačně odmítá Bulyginovu ústavu, požaduje okamžité vyhlášení nedotknutelnosti osoby, svobody slova atd. Na poradě byl prý jednomyslně přijat (*ale nezahrnut do petice* — když lidé vyjednávají, neukazují všechny karty!) požadavek všeobecného volebního práva.

Jak posuzuje toto neobvyklé zvýšení náročnosti pánů statkářů a továrníků dopisovatel buržoazního listu? Posuzuje ji velmi střízlivě:

„Je zřejmé," píše, *„že delegáti požadují víc, aby dostali alespoň něco. Je však také jisté, že má-li být toto něco pro ně přijatelné, musí to být průměr mezi tím, co žádají, a tím, co jim nabízí Bulygin."*

Opravdový jarmark, na němž buržoazie kupčí se zájmy a právy ruských dělníků a ruských rolníků. Jako na jarmarku, buržoazie v roli kupujícího a car v roli prodávajícího, si potřásají rukou, stokrát padne jejich „poslední slovo", dušují se, že „na to doplatí", hrozí, že odejdou — ale nijak se nemohou odhodlat rozbít své těsné přátelství.

Nesplní-li car naše požadavky, řekl „jeden z nejvýznamnějších představitelů porady zemstev" panu Lerouxovi, „obrátíme se k lidu".

Co vlastně znamená to známé „obrátíme se k lidu"? ptá se sám sebe i svých čtenářů francouzský dopisovatel. A odpovídá: Nenajdeme tu „předměstí svatého Antonína" (pařížská dělnická čtvrť — srovnej fejeton v 2. čísle listu Vperjod[137]). Lid jde nerad do ulic, raději sedí doma, tolstojovsky protestuje tím, že neplatí daně!...

Nepomlouvejte lid, páni buržoazní zrádci svobody! Žádnými pomluvami nesmyjete ze sebe svou hanebnou zbabělost. V celém Rusku prolévá lid svou krev. V mnoha městech, v mnoha a mnoha našich vesnicích vyrůstají naše „předměstí sv. Antonína". Lid neohroženě bojuje. Jestliže jste se chtěli skutečně „obrátit k lidu" (a nejen tím vyhrožovat svému spojenci carovi), pak byste museli věnovat ne stovky a tisíce rublů na své žvanění, nýbrž milióny na ozbrojené povstání. Museli byste zvolit delegaci, která by nečistila kliky u cara, ale navázala spojení s revolučními stranami, s revolučním lidem.

Car a jeho smečka velice dobře vědí, že toho nejste schopni, protože se bojíte o svůj měšec, protože se bojíte lidu. Proto má car naprostou pravdu, když s vámi zachází jako s lokaji; když vás krmí stále stejnými sliby, stále stejnou Bulyginovou ústavou; když počítá s tím, že se neodvážíte energicky, doopravdy protestovat dokonce ani proti Bulyginově almužně. Není to žádná náhoda, že nedávno zvláštní dopisovatel ženevského „solidního", liberálního listu Journal de Genève[138] napsal: „Liberálové nezavírají oči před nedokonalostí (!) Bulyginova návrhu, přesto *se* však *domnívají, že* v zájmu pokroku a *pořádku je nutné jej přijmout... Odmítnout návrh vlády by znamenalo vědomě se vzdát poslední naděje na klidné vyřešení nynějšího konfliktu mezi lidem a byrokratickým režimem.*" (Poslední větu podtrhl sám dopisovatel.)

Buržoazie chce *mír* s carem a bojí se *války lidu proti carovi.* Car chce mír s buržoazií, nebojí se však války proti lidu,

kterou začal a v níž nelítostně pokračuje. Což není zřejmé, že *nedosáhne-li lid přes zradu buržoazie úplného vítězství*, bude jediným východiskem z této situace Bulyginova ústava?

Proletarij, č. 7
10. července
(27. června) 1905

Podle textu listu Proletarij porovnaného s rukopisem

O SMĚŠOVÁNÍ POLITIKY S PEDAGOGIKOU[139]

Máme dost sociálních demokratů, kteří po každé porážce dělníků v jednotlivých střetnutích s kapitalisty nebo s vládou propadají pesimismu a přezíravě se stavějí k jakékoli zmínce o vyšších a velkých cílech dělnického hnutí, protože prý nemáme potřebný vliv na masy. Kde jsme my! Kdepak my! říkají takoví lidé. Jaképak řeči o úloze sociální demokracie jako předvoje v revoluci, když ani dobře neznáme smýšlení mas, když neumíme splynout s masami, vyburcovat dělnické masy! Neúspěchy sociálních demokratů z letošního 1. máje tyto nálady značně posílily. Menševici čili novojiskrovci toho samozřejmě rychle využili, aby se znovu vytasili se zvláštním heslem: Čelem k masám! Jakoby někomu natruc, jakoby v odpověď na úvahy a diskuse o prozatímní revoluční vládě, o revoluční demokratické diktatuře apod.

Musíme přiznat, že tento pesimismus a závěry, jež z něho vyvozují pohotoví publicisté z nové Jiskry, mají jeden velmi nebezpečný rys, který může vážně poškodit sociálně demokratické hnutí. Každá živá a životaschopná strana samozřejmě potřebuje bezpodmínečně sebekritiku. Není nic hloupějšího než samolibý optimismus. Není nic přirozenějšího než připomínat, že musíme neustále a za všech okolností prohlubovat a rozšiřovat, rozšiřovat a prohlubovat náš vliv na masy, naši čistě marxistickou propagandu a agitaci, naše spojení s hospodářským bojem dělnické třídy atd. Avšak právě proto, že tyto připomínky jsou přirozené vždy a stále, za všech okolností a situací, nesmějí se z nich dělat zvláštní hesla a nemohou ospravedlňovat po-

kusy vybudovat na nich jakýsi zvláštní směr v sociální demokracii. Je tu mez, za níž tyto zcela správné připomínky znamenají zužování úkolů a rozmachu hnutí, doktrinářské opomíjení naléhavých a prvořadých politických úkolů dané situace.

Práci mezi masami a vliv na masy musíme stále prohlubovat a stupňovat. Jinak by sociální demokrat nebyl sociálním demokratem. Žádná organizace, skupina či kroužek se nemůže považovat za sociálně demokratickou organizaci, nevěnuje-li se neustále a soustavně této práci. Celý smysl toho, proč jsme se striktně oddělili jako zvláštní samostatná strana proletariátu, je do značné míry v tom, že se budeme vždy a stále věnovat této marxistické práci, abychom pozvedli pokud možno celou dělnickou třídu na úroveň uvědomělého sociáldemokratismu, aby nás nemohly žádné, naprosto žádné politické bouře — tím méně politická výměna dekorací — od této naléhavé práce odvést. Bez této práce by se politická činnost nevyhnutelně zvrhla ve hru, neboť pro proletariát je tato činnost závažná jen tehdy a jen do té míry, v jaké mobilizuje masu určité třídy, vzbuzuje její zájem a podněcuje ji k aktivní, rozhodující účasti na událostech. Jak jsme již řekli, tato práce je potřebná vždycky: po každé porážce je možné a nutné ji připomínat, je třeba ji zdůrazňovat, neboť její nedostatečná úroveň je *vždy* jednou z příčin porážky proletariátu. Také po každém vítězství je třeba ji *vždy* připomínat a zdůrazňovat její význam, neboť jinak vítězství bude iluzorní, jeho výsledky nebudou zabezpečeny, jeho reálný význam z hlediska celého našeho velikého boje za náš konečný cíl bude nepatrný a může být dokonce záporný (zejména v tom případě, uspí-li dílčí vítězství naši bdělost, oslabí-li nedůvěru k nespolehlivým spojencům, dovolí-li promeškat příležitost pro další a významnější nápor na nepřítele).

Avšak právě proto, že tato práce, která prohlubuje a rozšiřuje náš vliv na masy, je vždycky stále stejně potřebná jak po každém vítězství, tak po každé porážce, jak v době poli-

tické stagnace, tak v nejbouřlivější revoluční době, právě proto z důrazu, který je kladen na tuto práci, nelze dělat nějaké zvláštní heslo, nelze na něm budovat zvláštní směr, neboť pak vyvstává nebezpečí demagogie a zlehčování úkolů pokrokové a jediné skutečně revoluční třídy. V politické činnosti sociálně demokratické strany vždy je a bude jistý prvek pedagogiky. Celou třídu námezdních dělníků musíme vychovávat k tomu, aby plnila úlohu bojovníků za osvobození celého lidstva od jakéhokoli útlaku, musíme neustále vzdělávat další a další vrstvy této třídy, musíme se umět přiblížit k nejzaostalejším, nejméně vyspělým příslušníkům této třídy, k nimž pronikla jak naše věda, tak i věda života nejméně, musíme s nimi umět promluvit, umět se s nimi sblížit, umět jim důsledně a trpělivě vštěpovat sociálně demokratické uvědomění, nedělat však přitom z našeho učení suché dogma, neučit je jen z knih, ale i účastí těchto nejzaostalejších a nejméně vyspělých vrstev proletariátu v každodenním životním boji. V této každodenní činnosti je, opakujeme, jistý prvek pedagogiky. Sociální demokrat, který by na tuto činnost zapomněl, by přestal být sociálním demokratem. To je pravda. U nás se však nyní často zapomíná na to, že sociální demokrat, který by začal zužovat úkoly politiky na pedagogiku, by také — i když z jiného důvodu — přestal být sociálním demokratem. Kdo by si usmyslel učinit z této „pedagogiky" zvláštní heslo, *stavět* ji *proti* „politice", budovat na tomto protikladu zvláštní směr, apelovat na masu ve jménu tohoto hesla proti sociálně demokratickým „politikům", ten by ihned a nevyhnutelně propadl demagogii.

Každé srovnání kulhá, to je stará věc. Každé srovnání vystihuje jen jednu stránku nebo jen některé stránky srovnávaných předmětů nebo pojmů a abstrahuje přitom dočasně a relativně od jiných stránek. Připomeňme čtenáři tuto všeobecně známou, ale často zapomínanou pravdu a srovnejme sociálně demokratickou stranu s velkou školou, základní, střední a vysokou současně. Nikdy a za žádných

okolností nemůže tato velká škola zapomenout na učení abecedě, na osvojování základních vědomostí a základů samostatného myšlení. Kdyby se však někdo chtěl kvůli abecedě distancovat od vyššího vzdělání, kdyby někdo začal stavět vratké, pochybné, „úzké" výsledky tohoto vyššího vzdělání (přístupného mnohem menšímu okruhu osob, než je okruh těch, kteří se učí abecedě) — proti trvalým, hlubokým, rozsáhlým a solidním výsledkům získaným v základní škole, projevil by neuvěřitelnou krátkozrakost. Mohl by mít dokonce spoluvinu na úplném zkreslení celého smyslu velké školy, neboť opomíjení hlubších poznatků by jen usnadnilo šarlatánům, demagogům a reakcionářům zmást lidi, kteří se naučili pouze abecedě. Nebo ještě srovnejme stranu s armádou. Ani v době míru, ani v době války nelze zapomínat na výcvik nováčků, na cvičení ve střelbě, na co nejširší a nejhlubší vštěpování základních poznatků o vojenství masám. Kdyby však velitelé manévrů nebo skutečných bitev...*

Napsáno v červnu 1905
Poprvé otištěno roku 1926
v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

* Zde rukopis končí. *Red.*

OBRAZ PROZATÍMNÍ REVOLUČNÍ VLÁDY

Situace. Carismus v Petrohradě je poražen. Absolutistická vláda je svržena — poražena, nikoli však na hlavu poražena, nikoli zničena, *nikoli zlikvidována,* nikoli vyhlazena.

Prozatímní revoluční vláda se dovolává lidu. *Aktivita* dělníků a rolníků. Úplná svoboda. Lid sám organizuje svůj život. *Vládní program* = úplné republikánské svobody, rolnické výbory pro *úplnou* přeměnu agrárních vztahů. Program sociálně demokratické strany *sám o sobě.* Sociální demokraté v prozatímní vládě = zástupci, *vykonavatelé vůle* sociálně demokratické *strany.*

Dále — ústavodárné shromáždění. *Kdyby* lid povstal, *může* se...* (třeba ne hned) ocitnout ve většině (rolníci a dělníci). *Ergo,* revoluční *diktatura* proletariátu a rolnictva.

Zběsilý odpor reakčních sil. Občanská válka *v plném proudu — likvidace* carismu.

Organizace proletariátu se rozrůstá, propaganda a agitace sociální demokracie se desetitisíckrát znásobuje: všechny vládní tiskárny etc. etc. „Mit der Gründlichkeit der geschichtlichen Aktion wird auch der Umfang der Masse zunehmen, deren Aktion sie ist.“**

Rolnictvo samo začalo rozhodovat o *všech* agrárních vztazích, převzalo *všechnu* půdu. *Tehdy* probíhá *nacionalizace.*

Obrovský růst výrobních sil — celá vesnická inteligence, všechny technické poznatky jsou zaměřovány na rozvoj

* Nečitelné slovo v rukopise. *Red.*

** — „S hloubkou a šíří dějinné akce bude tedy růst objem masy, jejíž akcí je.“[140] *Red.*

zemědělské výroby, vysvobození z pout (kulturnici, narodnici etc. etc.) ... Gigantický rozmach **kapitalistického** pokroku...

Válka: *pevnost* přechází z ruky do ruky. Buď buržoazie svrhává revoluční diktaturu proletariátu a rolnictva, nebo tato diktatura zapaluje Evropu a pak...?

Máme-li marxisticky posoudit otázku revoluční diktatury, musíme ji redukovat na analýzu *boje tříd.*

Ergo, které hlavní společenské třídy připadají v úvahu? Ordre de bataille?*

(α) byrokraticky-vojensko-dvorní živly *pro* samoděržaví *plus* zaostalé lidové živly (rychle se rozkládající konglomerát, včera ještě všemocný, zítra bezmocný). (Nevyhnutelné vnitřní dynastické etc. spory.)

organizace je velmi vysoká maximum

(β) větší či menší, umírněně liberální buržoazie.

(Zahrnuji sem liberální statkáře, velké finanční magnáty, obchodníky, továrníky etc. etc. To je $= \Sigma$ pánů vládců buržoazní země. „Mohou všechno."

organizace je velmi volná

Konflikty mezi frakcemi jsou nevyhnutelné — všichni jsou však pro ústavu dokonce už teď, a zítra ještě víc.

Ideoví vůdci — ve velké míře z úředníků, statkářů, novinářů.

(γ) maloburžoazní a rolnická vrstva. Desítky miliónů.

„Lid"
par excellence.

organizace minimum

Nejvíce nevědomosti, dezorganizovanosti.

* Bojová sestava, dislokace sil k boji? *Red.*

Nejvíce beznadějc, *přímých* výhod z revoluce. Nejvíce kolísání (dnes revoluce, zítra pro pořádek po drobných zlepšeních).

Demokracie. Ideoví vůdci — velmi mnoho demokratické inteligence. „Typ" socialisty-revolucionáře.

(*δ*) proletariát.

vysoká organizovanost, disciplína

Revoluční. Kritický postoj k maloburžoazii. Ideových vůdců *méně* než u všech ostatních, *pouze* sociálně demokratická inteligence a sociálně demokratičtí vzdělaní dělníci. Proti předchozím početně mnohem slabší, ale Kämpffähigkeit* mnohem větší.

Objekt boje = *republika* (včetně *všech* demokratických svobod, **minimálního programu** a závažných sociálních reforem).

α — absolutně proti.

β — *pro* ústavu, *proti* republice ($^1/_2$—$^1/_2$). ((Obchodnický živel.))

γ — v revoluční situaci (ne natrvalo) pro republiku ((kolísavé živly boje)).

δ — zcela a bezvýhradně *pro* republiku.

Napsáno v červnu 1905
Poprvé otištěno roku 1926
v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

* — bojovnost, akceschopnost. *Red.*

PŘIPOMÍNKA KOMISE PRO VYDÁNÍ PROTOKOLU III. SJEZDU SDDSR K TEXTU PROTOKOLU

Pokud jde o počet hlasů na sjezdu, komise pro vydání protokolu žádá čtenáře, aby vzali na vědomí, že na sjezdu bylo 46 hlasů reprezentovaných 23 delegáty, z nichž jeden delegát měl jeden hlas, jeden delegát měl tři hlasy a zbývající delegáti po dvou hlasech. (Po příjezdu soudruha Golubina, tj. od 18. zasedání, bylo 24 delegátů.) Téměř ve všech případech hlasování na sjezdu se při sčítání vycházelo z počtu delegátů, tj. pro zjednodušení se předpokládalo, že všichni delegáti mají po jednom hlasu. Proto součet hlasů pro a proti činí 23, a nikoli 46. Toto zjednodušené sčítání nemohlo přirozeně ovlivnit výsledky, neboť jak počet hlasů pro, tak počet hlasů proti se stejně krátil na polovinu. Hlasy nebyly ani jednou rozděleny tak, že by bylo usnesení závislé na soudruhovi s třemi hlasy.

Napsáno nejpozději v červenci 1905
Otištěno v roce 1905 v knize Tretij očerednoj sjezd RSDRP. Polnyj text protokolov, Ženeva, vyd. ÚV

Podle rukopisu

PŘÍPRAVNÉ MATERIÁLY

OSNOVA ČLÁNKU SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE A PROZATÍMNÍ REVOLUČNÍ VLÁDA

Ukázka zmatku

K otázce prozatímní vlády

1. Oživení revolučního hnutí bylo provázeno znovunastolením otázky prozatímní vlády *(a účasti sociální demokracie v ní)*.
2. Zdálo by se, že to není zrovna aktuální — ale chvostistům připadalo „nebezpečí" tak veliké, že mu Martynov věnoval brožuru.

   V takové otázce je třeba mít jasno.
3. Martynovovy myšlenky a jejich banalita.

   Analýza „myšlenek".

   Zamlčování v 87. č. Jiskry. Gapon nedostal odpověď na svůj „program"[141].
4. Parvusovo taedium vitae*: v letácích, v Jiskře, v předmluvě k Trockému[180] „štve".
5) „Štve", a právě proto se uštval.
6) Výsledky. Naše organizace = $^{1}/_{1000}$. Dokonce stokrát větší — neospravedlňuje Martynovovo *reakční* zastrašování. Program — *třídní* postoj.

   Revoluční diktatura v *demokratickém* převratu.

Napsáno před 23. březnem (5. dubnem) 1905
Poprvé otištěno roku 1926 v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

* — omrzelost životem. *Red.*

PODKLADY K ČLÁNKU REVOLUČNÍ DEMOKRATICKÁ DIKTATURA PROLETARIÁTU A ROLNICTVA

1

POZNÁMKY K FEJETONU V 93. ČÍSLE JISKRY

Srov. 93. číslo Jiskry, fejeton — my jedině zdola, nikoli shora.

Toto téma by vyžadovalo zvláštní článek. Ukázat, že revolucionář, který se v revoluční době omezuje na činnost pouze *zdola* a zříká se nátlaku shora, eo ipso *se zříká revoluce.*

Jsou možné dva typy buržoazního vývoje nebo revolučního východiska z nevolnického ancien régime*:

1. drobnými ústupky shora, oklešťováním, úlevami, úpravami

2. přestavbou zdola, pozitivním zaváděním nového zřízení...

ústava revoluce	zemstva politická svoboda	parlamentními formami opentlený absolutismus republika

* — zastaralý, přežilý řád. *Red.*

2

OSNOVA ČLÁNKU

Ještě o prozatímní vládě

1. Je třeba mít jasno o revolučních cílech. Se zatemňováním začal Martynov před 9. 1. Nikoli zveličování jednotlivých aspektů hnutí (vždy se to může stát), ale ústup zpět.
2. Formulace otázky: (1) je přípustná účast sociální demokracie v prozatímní vládě? Ano (Vperjod), ne (Jiskra). (2) Je přípustná účast sociální demokracie společně s revoluční demokracií ve vládě revoluční *demokratické* diktatury? Ano (Vperjod), ne (Jiskra).
   „Jaurèsismus" — „jakobínství" (tantum mutatus ab illo!*).
   Závažnost otázky.
3. Argumenty Jiskry:
   sankcionuje se buržoazní zřízení: policie, žaláře, úvěr — nezaměstnanost etc.
) *„spojení slov ‚ať žije' a vláda je skvrnou na rtech"*. {**Fráze**}
   vulgární jaurèsismus.
   uskutečnit maximální program.
   uvědomělost buržoazie nedovolí [contra Baku]
   z ústraní se lépe pobízí.
4. Její chyby:
   nechápe úkol a situaci z hlediska *vojenských* podmínek. Kurz** = boj za republiku. Jste pro, nebo proti? „Schvalujete ji?"
   nedialektické pojetí „schvalování" buržoazního

* — tolik změněný od něho! *Red.*
** — stručně. *Red.*

zřízení, žalářů, armády etc. *Ich stimme rückwärts, nicht vorwärts zu ...**

„společně bít" — a společně dobít? dorazit? odrazit? peripetie boje: „the run of the true love is never smooth..."**

„jaurèsismus": naučili se to, ale nepochopili. Nabiflovali to, ale nepromysleli.

Osvojili si literu, ale nepochopili smysl. Je to princip? (Srov. Paříž. 1900)[142].

Minimální a maximální program. Dívá se na to proletariát střízlivě?

5. Reálné nebezpečí: že se zapomene na úkoly *samostatné* organizace a *samostatného* boje proletariátu.

To rozhodně.

Znesnadní to účast v prozatímní vládě? Svoboda spolčování? Agitační prostředky? Tisk? *Výhoda demise za určitých podmínek.*

(2) *Rozdíl mezi* (α) *prozatímní revoluční vládou a* (β) *revoluční diktaturou (jak ho vidí* Jiskra) = scholastika. α = právní forma, β = třídní podstata. Na jedné straně není α možné bez β. Na druhé straně je β nevyhnutelně *dočasné* (buď přechod k *buržoazní diktatuře*, k porážce proletariátu, nebo k socialistické diktatuře).

Opatrnost v taktice. Připravovat se, stmelovat řady, ne losschlagen gedankenlos (Draufgänger)***, ne „být ze všech nejrevolučnější"...

Existuje revoluční demokracie? Ovšemže ano (L. Martov má pravdu contra *Trockij* i Parvus a Trockij). L. Martov však bezdůvodně věří Trockému, že revoluční demokracie jen „povyrůstá", kdežto proletariát roste. Spíše *vice versa***** (legální tisk, široké kruhy inteligen-

* Schvaluji minulost, ne však budoucnost... *Red.*

** „Láska vždy se prodírala trním..." (Shakespeare). *Red.*

*** — bít hlava nehlava (být neurvalý). *Red.*

**** — naopak. *Red.*

ce, její spojení s rolnictvem etc. se obnoví sehr bald*). „Nenormální lidé" (Frankfurter Zeitung). Baku. Všichni poctiví legální liberálové = odhodlaní revoluční demokraté, veškerý vliv čestných spisovatelů, poctivých právníků, svědomitých učitelů, lékařů *atd. atd...*

Bessere Einsicht Jiskry: Revolution in Permanenz**, právě to je revoluční diktatura.

„Být ze všech nejrevolučnější". A socialisté-revolucionáři? Boj socialistů-revolucionářů a sociálních demokratů. Dobře se může stát, že sociální demokracie bude muset odejít z revoluční vlády socialistů-revolucionářů a zaujmout vůči „revolučnímu avanturismu" opoziční postoj, *čekat* na jejich Abwirtschaften***... (*Nevyhnutelné* přelakování revolučních demokratů na socialisty-revolucionáře, bereme-li socialisty-revolucionáře jako **typ**. Zde si v žádném případě *nesvazovat ruce*. Organizovanost a ukázněnost proletariátu, „avanturismus" a nestálost revoluční inteligence a revoluční maloburžoazie...

Napsáno před 30. březnem (12. dubnem) 1905
Poprvé otištěno roku 1926 v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

* — velmi brzy. *Red.*
** Lepší pochopení Jiskry: Revoluce v permanenci. *Red.*
*** — až dohospodaří. *Red.*

OSNOVY ČLÁNKU AGRÁRNÍ PROGRAM LIBERÁLŮ

1

Dvě hlavní otázky v souvislosti s agrárním programem liberálů[1]:

I. Rozbor jednotlivých bodů — — —

II. Obecné závěry. Smysl. Specifika Ruska je jasná (statkáři jsou pro *agrární* reformu).

V čem je tato specifika?

(α) V *socialistickém* charakteru ruských agrárních poměrů?

(β) V *buržoazně demokratické* povaze agrárních přeměn.

That is the question*.

Teď je stále jasnější, že pravdu měli sociální demokraté, když tvrdili (β). (Contra narodnici a socialisté-revolucionáři.)

Nil** o zemědělských dělnících.

Nil o tom, co *přetváří poměry* na vesnici: pouze **přesun** nevelké vrstvy maloburžoazních hospodářství nahoru, *aby byly „zainteresovány" na společenském řádu.*

Zcela v duchu „blahosklonného patronátu", „moudrých ústupků", *komisí à la Šidlovského,* vějiček etc.

Jádro věci: rolnické výbory a revoluční diktatura...

Závěr:

chtějí prodat, čemu hrozí zabavení

Nil určitého

* V tom je jádro věci. *Red.*

** Nihil — nic. *Red.*

byrokratický charakter všech reforem,
strach z revoluční aktivity rolnictva.

2

Agrární program liberálů

1. Článek L. v časopisu *Osvobožděnije*[67]. Nyní program sjezdu zemstev v *Moskvě*.
2. „Základní přeměna"... Quoad* základní?

{ Vědomí nedotaženosti „reforem" z roku 1861, rozpory mezi nynějšími agrárními poměry a potřebami společenskoekonomického rozvoje. }

Spíše instinkt než vědomí. V čem je *podstata rozporu?* — v rozdělení na stavy, nevolnictví, soustavě odpracovávání, závislosti. Vytváření podmínek buržoazního hospodářství na vesnici (nářky socialistů-revolucionářů etc. v této souvislosti).

3. Odřezky statkářské půdy a jejich výkup.

(Je to iniciativa statkářů! K ničemu. Raději prodat, když hrozí zabrání. Vědomí hospodářské neudržitelnosti mnoha statků. *Kultura* v rukou „mužika".

Ústupky zachránit podstatu moci statkářů — *jejich* program. — *dorazit* vládu statkářů — „program" rolníků)...

Odřezky, *vyvlastnění*...

4. Státní a údělné pozemky. *Část* údělných (NB) (mají strach!).

A církevní?

„Jeho využití ve prospěch pracujícího obyvatelstva"... („Buržoazie v narodnickém hávu".)

5. „Úprava podmínek pachtu". Srov. s naším agrárním programem...

* Nakolik, jak dlouho. *Red.*

6. „Zprostředkovací komise složené ze zástupců veřejnosti a státu".
   Jádro věci! Proč státní? Srov. *rolnické výbory.*
   Co znamená „veřejnost"?
7. Přesídlování, rozsídlování, banky, družstevnictví { liberálové a *socialisté-revolucionáři* — srovnání... }
8. Parcelační zákony. Věcně. Quid est re vera?* = Rozvoj soukromého vlastnictví a farem, kapitalistického hospodářství (proti rozdrobenosti pozemků etc.). Arrondirung...**
9. Summa summarum: dokončení, zakončení *buržoazní demokratizace* vesnice, *zachovávající* ze statkářské moci všechno, co je možné.
10. Srov. Jiskru č. 3 { agrární otázka *vystoupí* } || na pořad dne. ||[143]
11. Srov. Marx über Kriege. Naše linie = podpora, ruku v ruce, rozvoj, povzbuzování, politické uvědomování, zdůrazňování revolučně demokratického charakteru, zachování třídní osobitosti, organizování a vzdělávání vesnického proletariátu...

Napsáno před 7. (20.) dubnem 1905 *Podle rukopisu*
Poprvé otištěno roku 1926
v publikaci Leninskij sbornik V

* Co je pravou podstatou věci? *Red.*
** Scelování... *Red.*

OSNOVA
PRVOMÁJOVÉHO LETÁKU

1. Krásná slova a nechutné činy.
2. Bulyginův podvod.
3. Válka a zhroucení vládního systému.
4. Bída, hlad, cholera...
5. Petrohrad, Riga, Varšava etc. *9. I.*
6. Baku a zběsilé protižidovské hnutí.
7. Revoluční stávka a revoluční hnutí 9. I. a později. Revoluce!
8. Rolnické hnutí. Jeho potlačení a jeho cíle.
9. Ústavodárné shromáždění a prozatímní revoluční vláda.
10. Boj za republiku a veškeré demokratické svobody.
11. Proletářský boj za republiku a za socialismus.
12. Revoluční ruský proletariát v čele světového revolučního proletariátu.

---

1. V. Obecně.
Kam to přivedli? 1—4.
Revoluční hnutí. 5 a 7.
Vládní štvanice. 6.
Rolnické hnutí. 8.
Ozbrojené povstání.
Cíle boje. 9—11.

O. První máj obecně.
A. Začátek revoluce 1—6.
B. Boj dělníků a rolníků 7—8.
C. Cíle boje 9—11.
D. Světodějný význam ruské revoluce 12.

Napsáno před 12. (25.) dubnem 1905 *Podle rukopisu*
Poprvé otištěno roku 1931
v publikaci Leninskij sbornik XVI

MATERIÁLY K III. SJEZDU SDDSR

1

K NÁVRHU POŘADU JEDNÁNÍ

1

PRVNÍ NÁVRH POŘADU JEDNÁNÍ SJEZDU

1. Ozbrojené povstání.
2. Účast sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě.
3. Příprava otevřeného politického vystoupení sociální demokracie.
4. Podpora rolnického hnutí.
5. Postoj k liberálnímu hnutí.
6. Postoj k socialistům-revolucionářům.
7. Stanovy strany.
8. Vztah dělníků k inteligenci ve stranických organizacích.

1. Ozbrojené povstání.
2. Účast v prozatímní vládě.
4. Postoj k liberálům.
5. Dohoda se socialisty-revolucionáři.
6. Usměrnění agitace a propagandy.
7. Podpora rolnického hnutí.
8. Stanovy strany.
9. Vztah dělníků k inteligenci — zprávy delegátů.
10. Volby.
11. 1. máj?
12. Způsob zveřejnění sjezdových usnesení a protokolů, způsob převzetí funkcí zvolenými funkcionáři.

?13. Postoj k národním sociálně demokratickým stranám.

?? 14. Postoj k odštěpené části strany. Vnitrostranické neshody.

1) Taktika.
2) Postoj k jiným stranám a směrům.
3) Organizace.
4) Vnitrostranická práce.

1. máj.
Usměrnění propagandy a agitace.
Volby.
Způsob zveřejnění.
75.71[144]

2

UTŘÍDĚNÍ BODŮ POŘADU JEDNÁNÍ SJEZDU

7 bodů[145]	I. 1)	Otázky taktiky	[podmínky organizační práce z hlediska stanov strany]*
3 body	II. 2)	Organizační otázky	centralismus a demokratismus. *vztah dělníků k inteligenci.*
	III. 3)	Postoj k jiným stranám a směrům	1. odštěpené části 2. národním 3. liberálům 4. socialistům-revolucionářům 5. nižším formám dělnického hnutí

* Text vytištěný petitem v hranatých závorkách je v rukopisu přeškrtnut. *Red.*

IV. 4. Otázky vnitrostranické práce — propaganda a agitace

V. 5. Zprávy delegátů
(1) zpráva ÚV
(2) zprávy delegátů

VI. 6. Volby
(1) volby
(2) způsob

I — 7
II — 4
III — 5
IV — 1
V — 2
VI — 2
21[146]

3

NÁVRH POŘADU JEDNÁNÍ SJEZDU SE JMÉNY REFERENTŮ

Návrh pořadu jednání
III. stranického sjezdu

A. Otázky taktiky

1. Ozbrojené povstání.
Verner, Voinov[147].
2. Příprava na otevřené politické vystoupení sociální demokracie.
Šmidt.
3. Postoj sociální demokracie k politice vlády bezprostředně před převratem a během převratu.
Šmidt, Lenin.
4. Podpora rolnického hnutí.
Lenin, Šmidt.

B. Postoj k jiným stranám a směrům.

5. Postoj k odštěpené části Sociálně demokratické dělnické strany Ruska.
6. Postoj k národním sociálně demokratickým stranám a organizacím Ruska.

[7] 6. Postoj k liberálům.

[8] 7. Postoj k socialistům-revolucionářům.

Lenin, Verner.

C. Organizace strany.

[9] 8. Stanovy strany.

Verner.

[10] 9. Vztahy mezi dělníky a inteligencí ve stranických organizacích.

Verner.

D. Vnitrostranická práce.

[11] 10. Zprávy delegátů.

[12] 11. Zlepšení agitace a propagandy.

13. První máj.

[14] 12. Volba funkcionářů.

[15] 13. Způsob zveřejnění protokolů a zahájení činnosti nových institucí.

Napsáno 13. (26.) dubna 1905 *Podle rukopisu*
Poprvé otištěno roku 1926
v publikaci Leninskij sbornik V

2

POZNÁMKY K RUMJANCEVOVU NÁVRHU REZOLUCE O OTEVŘENÉM POLITICKÉM VYSTOUPENÍ SDDSR

Myslím, že rezoluce by se měla přepracovat takto:
Důvody:

(1) konstatovat, že pod tlakem revolučního hnutí už fakticky začínají otevřeně vystupovat politické strany etc.

(2) že liberálové zacházejí v tomto směru zvlášť daleko, jejich faktické privilegium (Šmidtův 1. bod).

(3) že dělníci o to *všemožně usilují* (Šmidtův 2. bod).

— *závěry:*

(1) nechat si ujít žádnou příležitost k otevřenému vystoupení; organizovat dělníky v samostatnou sílu *přímo při vystoupení;*

(2) využít sebemenších legálních forem a usilovat o to, aby sociální demokracie získala vliv v legálních dělnických organizacích;

(3) propagovat ve všech dělnických organizacích a mezi co nejširšími vrstvami myšlenku, že je nezbytně nutné učinit praktické kroky k tomu, aby byl vedle našeho konspirativního aparátu vybudován ještě aparát pro veřejné politické vystoupení.

[+ 0/ *Začátek* faktického vydobytí svobody jednání.

Raději 2.
1.

1. Dělnické masy usilují o otevřené vystoupení.
2. Liberálové toho *všemožně* využívají a získávají převahu.
3. Nutnost připravovat se na to, že v blízké budoucnosti bude možné přejít od vžitých, výhradně konspirativních forem práce k formám legálním.

Usnáší se:

(1) využívat všech možností... veřejných vystoupení — jednotlivé organizace stanoví akce podle místních podmínek

(2) využít i dílčích *legálních* organizačních forem a snažit se podřídit je vlivu sociální demokracie.]*

Napsáno mezi 16. a 19. dubnem (29. dubnem a 2. květnem) 1905
Poprvé otištěno roku 1926 v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

* Text vytištěný petitem v hranatých závorkách je v rukopisu přeškrtnut. *Red.*

3

PODKLADY K REFERÁTU O ÚČASTI SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE V PROZATÍMNÍ REVOLUČNÍ VLÁDĚ[148]

1

OSNOVA REFERÁTU A TEZE K REZOLUCI O ÚČASTI SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE V PROZATÍMNÍ REVOLUČNÍ VLÁDĚ

Postoj listu Vperjod vůbec:

1) Rozbor Plechanovových námitek.
   Marx v roce 1848.
2) Jiskra č. 93 a bakuninovci.
3) Jiskra č. 93 („Revolution in Permanenz"). [?]
4) Rezoluce.
5) Závěr.

Motivy rezoluce:

1) Je nutná politická svoboda a demokratická republika.
[2) Existuje schopná revoluční buržoazní a maloburžoazní demokracie, která už o ni začíná bojovat.
3) Je nutné, aby proletariát podporoval revoluční demokracii...*]
4) Je nezbytná prozatímní revoluční vláda, která by definitivně svrhla samoděržaví a zajistila skutečnou svobodu ústavodárného shromáždění.

* Text vytištěný petitem v hranatých závorkách je v rukopisu přeškrtnut. *(Red.)*

[5. Revoluční sociální demokracie musí akceptovat revoluční akce zdola i shora.

6. Jestliže revoluce zvítězí natrvalo a jestliže bude sociální demokracie vedoucí silou povstání, je nutné, aby vstoupila do prozatímní vlády.]*

7) Buržoazně demokratický charakter převratu a nutnost samostatného postavení proletariátu na rozdíl od buržoazní demokracie.

[8. Existuje organizovaná sociálně demokratická dělnická strana schopná veřejně organizovat (za široké účasti dělníků), kontrolovat zmocněnce strany.]*

Závěrečná část rezoluce
o vstupu sociální demokracie do prozatímní revoluční vlády

1. Propagovat myšlenku prozatímní revoluční vlády a agitovat pro ni, což je nezbytná součást vítězné revoluce.
2. Projednávat na dělnických schůzích celý náš minimální program nejen z celkového hlediska, jako jsme projednávali a stále musíme projednávat maximální program, ale také z hlediska možnosti neprodleně a důsledně jej realizovat.
3. *V případě vítězného lidového povstání* připustit vstup sociální demokracie do prozatímní revoluční vlády spolu s revoluční buržoazií a maloburžoazní demokracií, aby nekompromisně čelila všem kontrarevolučním pokusům, aby dokonale očistila demokratickou půdu v Rusku a aby využila všech prostředků zajišťovaných vládou k většímu organizování dělnické třídy.

To jsou subjektivní podmínky. A

4. Nezbytnou podmínkou této účasti je, aby Sociálně demokratická dělnická strana kontrolovala své zmoc-

* Text vytištěný v hranatých závorkách je v rukopisu přeškrtnut. *Red.*

objektivní? v zájmu nemilosrdného boje s kontrarevolucí? Bod 3.

{ NB *Ozbrojený* proletariát }

nënce ve vládě a nekompromisně hájila nezávislou třídní dělnickou stranu, nesmiřitelnou vůči jakékoli buržoazní demokracii v úsilí o úplný socialistický převrat.

5. V každém případě bez ohledu na to, podaří-li se sociální demokracii vstoupit do prozatímní revoluční vlády, vštěpovat dělnické třídě, že jsou nutné samostatné dělnické *revoluční* organizace, aby kontrolovaly *každou* revoluční vládu a vykonávaly na ni nátlak.

2

STRUČNÝ KONCEPT REFERÁTU O PROZATÍMNÍ REVOLUČNÍ VLÁDĚ

1. Na první pohled divná formulace: realizace prozatímní revoluční vlády není příliš aktuální. Otázku nám vnutila publicistická polemika. Martynov a jeho úvahy před 9. 1. 1905 (Dvě diktatury[141], s. 10—11).
   Chvostismus tohoto uvažování.
   Je důležité mít jasno o cílech sociální demokracie.
2. Plechanov nesprávně líčí začátek sporu (č. 96): zastírá martynovovštinu[149].
3. Obecná formulace otázky: socialistická, nebo demokratická diktatura? Absurdnost podstrkávání první.
   Nevyhnutelnost druhé.
4. Plechanovovy argumenty v č. 96.
   Viz zvláštní letáky *s. 1—6**.
   Potom.

* Viz tento svazek, s. 388—391. *Red.*

a) Dvě síly: revoluce a kontrarevoluce. Jejich ozbrojený boj, nejistý výsledek boje, nutnost bojovat zdola i shora.
b) Engels v roce 1849, citáty z popisu Reichsverfassungskampagne[150].
c) Rezoluce a její stručné zdůvodnění.

3

POZNÁMKY K PLECHANOVOVU ČLÁNKU K OTÁZCE UCHOPENÍ MOCI[77]

Z *Plechanovova* článku v č. 96 zdůraznit:

1. *Zkreslení,* neboť „Vperjod klade Jiskře za vinu" (1. sloupec), že je tím překrucováno pojetí otázky.

Ve skutečnosti začal *Martynov* již před 9. 1. *strašit* stoupence listu Vperjod, že *zvítězí-li povstání* pod vedením proletariátu, budou *muset* vstoupit do revoluční vlády (Martynov, s. 10—11). *((Martynov a Jiskra, NB citovat NB z Engelse.))*

Ergo, s otázkou „uchopení moci" (*není* to *naše* formulace, ale formulace Jiskry. Tato formulace je *úzká*) nepřišel Vperjod, ale Martynov a Jiskra, aby *odradili* od úspěšného povstání.

2. Velmi hrubé zkreslení v tom smyslu, že Vperjod označil Marxe a Engelse za „virtuosy šosáctví". Martynov ne = Marx!!

Vperjod tvrdil, že vystřídání absolutismu liberální ústavou, demokratickou republikou a dále socialistickým převratem je „naprosto *správné*", že je však šosáctvím *spokojit se* **před prvním útokem** s druhořadou úlohou, že je to banálnost. „Představovat si to bez skoků" je banálnost. „Představovat si to jako pomalu a rovnoměrně stoupající přímku" je banálnost. Plechanov *zaměňuje* otázku.

3. Plechanov znovu tuto otázku překrucuje při interpretaci Provolání[151], neboť si nevšímá toho, že Provolání bylo

napsáno *právě tehdy,* kdy se lidu **už nezdařilo** dosáhnout *úplného vítězství,* kdy liberální buržoazie *už vystřídala absolutismus,* když tedy revoluce už byla okleštěna a kdy se s ní prováděly eskamotáže.

Po *neúspěchu* lidového povstání, z něhož nevzešlo úplné vítězství, radí Marx a Engels dělnické třídě, aby se organizovala a připravovala. Je to snad odpověď na situaci *před* prvním povstáním? Je to snad odpověď na *předpokládané* vítězné povstání proletariátu?? (a právě z takového předpokladu vycházela Jiskra a Martynov).

4. Když Plechanov interpretuje Provolání, *zapomíná* připomenout Marxovo *velmi důležité* vysvětlení, že se maloburžoazní demokracie v Německu v roce 1848 a v letech 1848—1850 „stále víc organizovala", „zatímco dělnická strana ztratila svou jedinou pevnou oporu" ((S. 75 Ansprache)).

Ergo: Marx konstatuje *větší* organizovanost *maloburžoazní demokracie,* konstatuje, že dělnická strana *byla* v roce 1848 **ve vleku buržoazie** ((S. 76 Ansprache)). *Proto* Marx soustřeďuje veškerou pozornost jen na to, že je nezbytná samostatná organizace proletariátu, proto považuje *převahu* maloburžoazní strany za *nespornou* ((S. 78 Ansprache)), proto nevidí, že by byly vyhlídky na převahu dělnické strany a na její účast v revoluční vládě.

5. O *účasti* dělnické strany v (prozatímní) revoluční vládě Marx v Ansprache vůbec *mlčí.*

Plechanov nemá proto rozhodně pravdu, když tvrdí, že Marx vůbec „nepřipouštěl myšlenku na to, že by političtí reprezentanti proletariátu mohli ve spolupráci s reprezentanty maloburžoazie budovat nový společenský řád".

To je *nesprávné.* Marx se **nedotýká** *této myšlenky,* pokud jde o její konkrétní formulaci ve vztahu k prozatímní revoluční vládě. Marx *nevytyčuje* otázku vstupu sociálních demokratů do prozatímní revoluční vlády, avšak Plechanov tvrdí, že Marx *řeší tuto otázku jednoznačně záporně.*

Marx říká: my, sociální demokraté, jsme byli stále ve

vleku. Jsme hůře organizováni, musíme se samostatně organizovat pro případ, že bude maloburžoazní demokracie po úspěšné revoluci u moci.

Martynov z toho vyvozuje: my, sociální demokraté, kteří jsme nyní organizováni mnohem lépe než revoluční maloburžoazní demokracie v Rusku a jsme nesporně samostatnou stranou, se musíme **bát**, že po úspěšném povstání **budeme nuceni** vstoupit do prozatímní revoluční vlády.

Ano, soudruhu Plechanove, marxismus je jedna věc a martynovovština druhá.

6. Plechanov říká, že „důkazy listu Vperjod se omezují na několik neustále omílaných slov", kdežto Jiskra „nechce kritizovat Marxe".

Je to pravda?

Čí důkazy se omezují na „omílaná slova"? Neskládá se náhodou z „citátů" právě *celá* Plechanovova výzbroj?? Ubohá výzbroj.

Není pravda, že Vperjod „kritizuje" Marxe. Mach a Avenarius mají být pláštíkem ubohosti Plechanovovy argumentace.

Vperjod analyzuje *konkrétní podmínky v Rusku*, o nichž se Plechanov nezmínil *ani slovem:* vztah mezi proletariátem a rolnictvem

organizovanost proletariátu a rolnictva

porovnat sílu maloburžoazní demokracie a sociální demokracie

situace *před* prvním povstáním

předpoklad celé úvahy: *vítězné povstání.*

Není to, soudruhu Plechanove, naopak? Neomezil jste se právě vy na slůvka a citáty? Nepodal právě Vperjod důkazy analýzy konkrétní — historické otázky?

7. Plechanov říká, že Marx a Engels změnili své názory jen v tom, že *socialistický* převrat není ještě na dohled.

„Politické úkoly proletariátu by byli stanovili (při opravě této chyby) již za toho předpokladu, že vláda demokratického zřízení potrvá dost dlouhé období. *Ale právě proto*

by tím rozhodněji odsoudili účast socialistů v maloburžoazní vládě."

Cur?* Plechanov tu směšuje *demokratickou* a *socialistickou* diktaturu!!

8. Engels Turatimu.

a) Není k dispozici celý text dopisu.

b) Turati = Millerand. Ministerské křeslo. *Táž situace?*

c) Engels Turatimu ***dokázal,*** že převrat bude *demokratický,* **a nikoli** socialistický.

Nil v podstatě!

9. „*Účastnit se prozatímní revoluční vlády spolu s maloburžoazií znamená zrazovat proletariát...*"

Ano? { 1848, 1873 Bakunisten an der Arbeit[329]. } **Zdola? Shora?**

10. Jiskra *č. 93* **(zdola)**

Bakuninovci.

11. Jiskra č. 93 — přijde-li živelně, necouvneme.

Napsáno před 18. dubnem (1. květnem) 1905
Poprvé otištěno roku 1926 v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

* Proč? *Red.*

4

KONCEPT PROJEVU O VZTAZÍCH MEZI DĚLNÍKY A INTELIGENCÍ V SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÝCH ORGANIZACÍCH [152]

Koncept mého projevu 3/V. (15. zasedání) [[118]]

I. Není pravda, že nositelem revolučních sociálně demokratických myšlenek je u nás převážně inteligence (jak prohlásil Vlasov).

II. Není pravda, že zásada volitelnosti nepřinese větší informovanost periferním organizacím etc. (jak prohlásil Vlasov).

III. Vlasov prohlásil, že v čele (rozkolů a opozice) je inteligence. Latyšev, Ljadov, Kramolnikov etc. to potvrzují.

IV. *Do výborů* **je třeba** *přibírat dělníky.*

Napsáno 20. dubna (3. května) 1905
Poprvé otištěno roku 1926 v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

5

POZMĚŇOVACÍ NÁVRHY K NÁVRHU REZOLUCE O PROPAGANDĚ A AGITACI[153]

Rezoluce celkově

a) Ustavit publicisticko-propagandistickou skupinu, která by vypracovala celkový plán propagandy a připravila podle něho řadu populárních brožur o hlavních otázkách programu, taktiky a organizace strany.*

a) přitom věnovat zvláštní pozornost vydávání brožur pro práci mezi rolnictvem,

b) postarat se o to, aby v Rusku vycházel populární orgán.

bod c) nahradit

schválena

c) učinit opatření k ustavení skupin agitátorů a propagandistů, které by zajížděly do místních ústředí a pomáhaly jim.[154]

Lenin

Napsáno 25. dubna (8. května) 1905
Otištěno roku 1905 v knize
Tretij očerednoj sjezd RSDRP.
Polnyj text protokolov
Ženeva, vyd. ÚV

Podle rukopisu

* Petitem je vytištěn text návrhu rezoluce. *Red.*

OSNOVA REFERÁTU O III. SJEZDU SDDSR A JEHO USNESENÍCH[155]

III. sjezd a jeho usnesení

A) Proč se vůbec konal sjezd a konference?
B) Organizační otázka na sjezdu a na konferenci.
C) Otázky taktiky — " — — " —
A) 1. Oprávněnost *svolání* sjezdu bez rady.
2. Pravoplatnost *samého* sjezdu.
3. Proč jsme se neměli zúčastnit sjezdu? (Z jednoho sjezdu se staly dva.)
B) Tři hlavní body jednání o organizačních otázkách III. sjezdu:
Bb) 1. 1. článek stanov.
2. „Jedno ústředí".
3. „Záruka práv menšiny".
Bc) Organizační stanovy přijaté konferencí[167].
(1) řídící „kolektivy"(?)
(2) „místní organizace" (? a 1. článek?).
(3) ÚV a VK — a OV ???
(4) Podmínky dohody? na sjezdu?
C) 4 1. Prozatímní revoluční vláda.
3 2. Ozbrojené povstání.
2 3. Současná politická situace.
1 4. Postoj k jiným revolučním a opozičním stranám.
5.5. Výkonná komise.
4.4. ÚV = VK + zástupci oblastních výborů = konference.

3.3. oblastní výbory = zástupci zvolení oblastními sjezdy.
2.2. oblastní sjezdy = delegáti řídících kolektivů.

1. Řídící kolektiv = výbor+všechny okresní výbory + zvláštní skupina.

Výbor podává zprávu o činnosti okresním výborům a posílá, předkládá jim „dotazník".

Téměř celý výbor je volen členy okresních výborů

skupiny místní organizace
Z menševických komplimentů:
„hrubé porušení slibu"
„straně byl vnucen sjezd"
„neslýchaný zločin"
„zneužití důvěry strany"
„nehorázné zkreslování"
„podvrh"

„znásilnění vůle organizovaného proletariátu" (s. 13)

Podmínky menševiků

„musí být zastoupena *celá strana*, tj. všichni její skuteční členové" s. 8

„lze snad řešit otázky taktiky, jestliže je předem neprojednala celá strana? Není to snad lehkomyslnost... ozbrojené povstání... dokonce i v literatuře teprve teď začaly spory" (s. 10)

„slyšeli jsme" (s. 10—11).

Napsáno po 15. (28.) květnu 1905
Poprvé otištěno roku 1931
v publikaci Leninskij sbornik XVI

Podle rukopisu

POZNÁMKY K ČLÁNKU O PROZATÍMNÍ REVOLUČNÍ VLÁDĚ

1. Vyplývá snad z Marxova Provolání ke komunistům v březnu 1850, že *nepřipouštěl myšlenku* na účast komunistů spolu s buržoazií v prozatímní revoluční vládě v období demokratického převratu?

2. Je snad pravda, že se Marx ve zmíněném Provolání *vůbec nedotkl otázky* účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě?

3. Je snad rozdíl mezi výrazy: „nepřipouštět myšlenku na účast" a „nedotýkat se otázky účasti"?

4. Marx skutečně ve zmíněném Provolání sám konstatoval, že se v poslední době upevnila maloburžoazní demokratická strana a oslabila dělnická komunistická strana?

5. ...*

Napsáno před 21. květnem, (3. červnem) 1905
Poprvé otištěno roku 1926 v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

* Zde rukopis končí. *Red.*

POZNÁMKY K ČLÁNKU REVOLUČNÍ BOJ A LIBERÁLNÍ ČACHRÁŘSTVÍ

1

„Konstitučně demokratická" strana... Hm! Quid est? Co znamená toto slovní spojení? Cožpak může existovat demokratické státní zřízení bez ústavy? Od koho se distancují? Od Šipova a spol. — ti jsou prý proti ústavě. Jsou snad demokraté??

Konstitučně demokratická se mimoto distancuje od *republikánsko*demokratické. Konstitučně demokratická znamená *monarchicko*demokratická nebo *monarchicko*ústavní.

Oboje však zní nepěkně, inde* *opis*... Eufemismus!

Formuje se Konstitučně demokratická strana...

Strana maloburžoazie — radikální část revoluční buržoazní demokracie.

Inteligence a *podnikatelé*... Velkoburžoazie.

Maloburžoazie

větší radikalismus
větší roztříštěnost

větší význam „vůdců"
z řad inteligence.

Svoboda jazyka — svoboda seskupování — *opora o sociální sílu kommt später*** ...

* — odtud. *Red.*
** — přijde později. *Red.*

„Reálná politika“ v kramářském —
— a v *materialistickém* smyslu.

2

Medová slova

Program organizovaných liberálů

„Lid musí vzít řešení krize do vlastních rukou...“
Lid *„společně s jinými společenskými skupinami“* (NB)
Svolání ústavodárného shromáždění (kdo svolá?)
Monarchie — ani necekne | ani pro, ani proti |
Odluka církve od státu (nil)
„Zbavení církevních organizací státní kurately“
| a státní finanční podpory? |
„Lidové zastoupení“
Jedna komora? *Nil.*
„Kulturní sebeurčení národů a národností“ | ale ne *politické!* |
Peněžní *reforma*: „postupně...“
„Zrušení ochrany jednotlivých podniků a podnikatelů a zvýšená ochrana rozvoje výrobních sil lidu...
Prosperita průmyslu.“
Agrární program **kdo**?
„přidělení...“ s *náhradou* majitelům.
Pachtovní právo... | ale ne právo *sníženého* pachtu |
„v zájmu pracujících“
právo na stávku etc. dělníkům | NB NB |
Dělnické zákonodárství...

Tovární inspekce („u všech druhů práce lidu“).
Osmihodinová pracovní doba.
Zrušení práce přesčas.
Ochrana práce žen a dětí.
Smírčí soudy...
Náhrada dělníkům po úrazech.
Státní pojištění.

„Tato opatření jsou nutná jen potud, pokud se nezmění politické podmínky.“
— — — „dočasná a relativní složka“
— — — „*reálná politika*“.
„...Víc než dostatečná...“.

Napsáno před 27. květnem (9. červnem) 1905
Poprvé otištěno roku 1926 v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

NÁSTIN ROZKOLU VE STRANĚ[156]

„Ekonomismus“ a stará Jiskra.
1900—1903.

II. sjezd strany.
VII. 1903.

Boj za kooptování čili „stav obležení“.
VIII.—XI. 1903.

ad. 5.
Kroužkaření a strana!
Mír s „ekonomisty“!
Leninovy „bludy“
XI. 1903—I. 1904.
Pokusy o smíření
stará a nová Jiskra
(„propast“). I.—VII. 1904.

1. „Ekonomismus“ a stará Jiskra. (Rezoluce sjezdu 1901)[157].

2. II. sjezd. 51=8+10+9 +24.[158] (=„Ekonomisté“ a stará Jiskra.)

3. 26. 8. 1903—26. 11. 1903.[159] (Nikdy s Martynovem![160] „Kontinuita“. Dopis 8. X. 1903[161]).

4. 26. 11. 1903—7. 1. 1904. [Tajná organizace.]

5. 7. I. 1904—?9. VII. 1904
Ruské výbory a redakce Jiskry. „22“ a „19“.[162] Boj za sjezd. Usvědčující „dokument“.

Boj za sjezd.
VII. 1904—V. 1905.

6. VII. 1904—V. 1905

Byro výborů většiny = 3 konference.
Vperjod.

„Plán zemstevní kampaně".

III. sjezd strany
V. 1905.

7. V. 1905. Sjezd a konference.

Po III. sjezdu. VI. 1905 —

8. Après le* III. sjezd[163].

Napsáno nejdříve v květnu 1905
Poprvé otištěno roku 1926
v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

* — po. *Red.*

NEDOKONČENÝ KONCEPT ČLÁNKU DIKTATURA TREPOVA A KANDIDATURA ŠIPOVA

Zároveň s tím, jak se pokroková část naší buržoazie formuje v „Konstitučně demokratickou stranu", dolétá na uvědomělé představitele proletariátu závažná povinnost pozorně sledovat politiku této strany a vysvětlit ji lidu. Už nejednou jsme upozorňovali, jak zemstevní frakce čachruje se samoděržavím — a Svaz osvobození se zemstevní frakcí. Nyní musíme konstatovat další případ tohoto čachrování. Zahraničním tiskem už před delší dobou proskočila zpráva, že pan Šipov kandiduje na úřad ministra vnitra. Teď o tom podrobně informují zpravodajové nejvlivnějších buržoazních listů ve Francii a Anglii *Le Temps* a *The Times*.

Tu je zpráva, kterou obdržel 7. července podle nového kalendáře z Petrohradu první z těchto listů: „Kdyby bylo třeba důkazu, že car si upřímně přeje uskutečnit reformy, pak je takovým důkazem skutečnost, že panu Šipovovi bylo nabídnuto křeslo ministra vnitra. Pan Šipov, který patří k protikonstitucionalistické* menšině v zemstvech a připravil návrh lidového zastupitelského orgánu, jehož do značné míry využil pan Bulygin, na květnovém sjezdu prohlásil, že se připojuje k názoru většiny, tj. konstitucionalistů. Je to tedy člověk zlaté střední cesty, který by mohl vyhovovat oběma krajním stranám a zároveň by se dokázal přizpůsobit mimořádným policejním plným mocem, jimiž je vybaven náměstek ministra vnitra Trepov.

Proslýchá se, že pan Šipov je ochoten tuto funkci při-

* V rukopise Lenin použil na tomto místě ještě také slova „antikonstitucionalistické". *Čes. red.*

jmout, klade si však jako jedinou podmínku, aby car zaručil svobodu tisku."

Zpravodaj *Times* telegrafuje: „Nejnovější událostí, která dnes zatlačuje do pozadí všechny ostatní, je zpráva, že panu Šipovovi bylo nabídnuto křeslo ministra vnitra. Možnost této nabídky se rýsovala už dříve, přesto je však tato událost naprostým překvapením. Pan Šipov se v poslední době smířil se zemstevní většinou, a proto se zcela logicky dalo čekat, že jeho kandidatura na úřad ministra je vyloučena. Carovo nečekané rozhodnutí svěřit mu dědictví po panu Bulyginovi, když už bylo Ignaťjevovo jmenování téměř hotovou věcí, nasvědčuje tomu, že se carovy záměry podstatně změnily. Proslýchá se, že na cara zapůsobily poslední tragické události v jižním Rusku, které jsou výmluvným svědectvím, že se i mezi nejspolehlivějšími obránci carské moci šíří revoluční myšlenky.

Poukazuje se však také na to, že pan Šipov nebyl vybrán bez postranních úmyslů: s pomocí nastrčeného liberálního vůdce získá snad starý režim určitou popularitu mezi lidem. Přinejmenším Bulyginovo volební právo, které bylo v podstatě převzato z prvního návrhu pana Šipova, nebude už potom snad narážet na důslednou opozici zemstva. Něco na tom je, neboť by bylo příliš — očekávat, že se byrokracie náhle vzdá své obstrukční a licoměrné politiky.

Avšak hlavní otázkou související s kandidaturou pana Šipova je, zda lze sloučit jeho jmenování se zachováním policejní diktatury? Pan Šipov sám učinil konec všem dohadům v této otázce, když prohlásil, že je ochoten uposlechnout carovy vůle s jednou podmínkou, totiž: aby Jeho Veličenstvo zaručilo svobodu tisku. P...*

Napsáno po 25. červnu (8. červenci) 1905 *Podle rukopisu*
Poprvé otištěno roku 1931
v publikaci Leninskij sbornik XVI

* Zde rukopis končí. *Red.*

OSNOVY ČLÁNKU REVOLUČNÍ ARMÁDA A REVOLUČNÍ VLÁDA

1

Ozbrojené povstání

1) Barikády. *Ozbrojený boj.*
2) Část vojska přešla.

1. Nezdary povstání a nezdary čachrování.
2. Přijetí delegace zemstev a reakce ruské „společnosti" (pozdravná poselství důlních podnikatelů, řady zemstev etc., Trubeckému o „svaté pravdě", o „rázné" řeči).

Naparování (Vossische Zeitung)[164].
Petrunkevič v Tveru.
Zpráva v Journal de Genève[165].

3. Nový stupeň boje. 1) *Lodž.* 2) *Oděsa.* Kavkaz. Libava.
4. Vojenský boj. Revoluční a vojenské vedení. Revoluční armáda. (Gewalt — Geburtshelfer[166].)
5. Povstání: rezoluce III. sjezdu[115] a konference. Výzva k boji a formální odpověď. Struve, č. 71, s. *340.*[167]
6. Prozatímní vláda. Heslo vítězství a směšování revolučního hesla s **osvobožděnovským**.
7. „Buržoazní revoluce". Nevyvozujte z toho *nezájem* o ni, *pasivní* vztah k ní, její nedůležitosti pro dělníky.
8. Význam *celonárodních* politických hesel:
   - republika
   - ozbrojení lidu
   - rolnické výbory (ne od ústavodárného shromáždění)
   - zajištění naprosté svobody
   - ústavodárné shromáždění a jeho svolání revoluční mocí.
9. Roztříštěné, bezmocné pokusy. Neexistuje heslo, ne-

existuje jednota, smělá výzva. Naše strana je *třídní*, její úkoly jsou *mnohem vyšší* než úkoly demokratické (buržoazní) revoluce. Z toho nevyplývá stranit se jiných tříd, *ale vést tyto třídy*, nevyplývá pasívní vztah k buržoazní revoluci, ale její smělé dovedení až do konce.

Čeho máme málo — smělé iniciativy, obsažných hesel, chápání toho, že náš *třídní* minimální program se nyní stal celonárodní politickou záležitostí.

2

Revoluční armáda a revoluční vláda

Organizovaní dělníci jako vůdci lidových mas nebo davu.
„...Plán..."

1. Zatím pokračují čachry liberální buržoazie — sílí boj.
2. Povstání v Lodži, boj na barikádách; — oděské povstání, boj na barikádách + přechod části loďstva a ochromení druhé části — Libava: boj na barikádách + přechod části loďstva?

Lodž
Varšava
Libava
Oděsa
Nikolajev
Sevastopol
Kronštadt
Petrohrad
Kursk
Cherson
Kyjev[169]

politická hesla — příprava — vedení

vzpoura — povstání — revoluční armáda

Kronštadt a Petrohrad — všeobecné stávky, srážky s policií a vojskem, bojkot mobilizace.

Upálení důstojníka v Kursku[168].

3. Středem těchto událostí — Oděsa. První vítězství revoluce? Bohužel ještě ne, i když veliký krok kupředu.

Ve válce oprávněn. Požár = zoufalství, bezmocnost.	α β Loďstvo + vzbouřený lid —	β — poražen α — ustoupilo organizovaně	Σ = porážka, nikoli však zničení

4. Vojenské a politické vedení, právě to chybělo. Nezměrné hrdinství, nadšení. Dokonce jsou vojenské síly.
5. Vojenské vedení jako *revoluční armáda*. Pojem. Výzva ze strany samoděržaví. Organizování občanské války.

6. Politické vedení, jako *prozatímní vlády*. Zda část loďstva, města, armády, vesnice. Prapor celonárodní + *organizace*.

Čachrování pokračuje[170]
Leroux v Le Matin 3. VII. Sjezd v 1000. Provolání k lidu? Povstání?

7. Gredeskul o odepření poslušnosti vládě[171].
8. Význam revoluční *moci*.
9. Nedůslednost hesla Jiskry:
   vadí doktrína.
   (1) Povstání — Citovat z *Co dělat?*[123] — Srov. s konferencí. — Přiznat ještě krok. Oděsa učí.
   (2) Prozatímní vláda. — Leták Jiskry. — Doktrína vadí[172].

10) Je nutné rozsáhle šířit tato hesla

1. Ústavodárné shromáždění.
2. Ozbrojení lidu.
3. Politická svoboda lidu.
4. Rolnické výbory
5. Plné sebeurčení národů[173].

α) Zobecnění povstání ve *všelidové* = revoluční armáda.

β) *Národní*, všelidová *organizace* povstání = prozatímní revoluční vláda.

— propaganda letáky

— propaganda na všech velkých shromážděních a schůzích

— smělá iniciativa akce. Hesla o *revolučním boji* nestačí, je zapotřebí hesel o *vedení* a *revoluční moci*.

Revoluční moc se ovšem nezformuje ihned. Nelze ji nadekretovat, předepsat, musí si *vybojovat* uznání. Je však třeba se pokoušet, je třeba *vybojovávat*, začínat vybojovávat.

Napsáno před 27. červnem (10. červencem) 1905
Poprvé otištěno roku 1926 v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

NÁVRH LETÁKU[174]

Občanům!

Ruskému lidu a všem národům Ruska!

1. Všeobecná válka — krveprolití — vraždění
   9. I. — barikády v Rize — na Kavkaze, v Polsku — v Oděse etc. etc. — Rolnické povstání.
2. Důvod?
   Ústavodárné shromáždění. Svobodu lidu.

Čachrování

3. Odpovědi vlády. Klamání zemstevních činitelů. Vláda volá do boje. Armáda a námořnictvo váhají.
4. Co dělat? Revoluční armáda a revoluční vláda.
5. Všichni uvědomělí dělníci, všichni poctiví demokraté, všichni rolníci odhodlaní bojovat se musí shromažďovat a organizovat ve skupiny a oddíly *revoluční armády*, opatřit si zbraně, zvolit si vůdce, být připraveni učinit vše pro povstání.
6. Ustavení revoluční vlády je třeba vytyčit jako cíl. Sjednocení povstání. Soustředění sil lidu. *Příprava osvobození a boje za svobodu.*
7. Hesla a cíle revoluční vlády.

Pět hlavních — — ústředních — základ lidové formy vlády

(1) Ústavodárné shromáždění. | a doplňovací volby |
(2) Ozbrojení lidu.
(3) Svoboda.
(4) Rolnické výbory.
(5) Osvobození utlačovaných národů a národností.
(6) Osmihodinová pracovní doba.

8. Revoluční armáda a revoluční vláda. Dělníci, organizujte se! Snažte se vést dav! Získávejte rolníky!

Napsáno v červenci 1905
Poprvé otištěno roku 1926
v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

SEZNAM
DOSUD NENALEZENÝCH
LENINOVÝCH PRACÍ

POZNÁMKY

REJSTŘÍKY

ŽIVOTOPISNÁ DATA

SEZNAM DOSUD NENALEZENÝCH LENINOVÝCH PRACÍ

(Konec března—červen 1905)

ZAHAJOVACÍ PROJEV NA III. SJEZDU SDDSR

O textu projevu, který napsal Lenin před 12. (25.) dubnem, se zmiňuje ve svých vzpomínkách M. Cchakaja; píše, že Lenin mu předal text projevu a příkaz organizačního výboru, aby zahájil sjezd jménem organizačního výboru a z jeho příkazu a aby řekl několik slov „sjezdu na rozloučenou". Text projevu se „mi sice velmi líbil, ale vrátil jsem mu jej". (O Lenině. Sbornik vospominanij, díl I, Leningrad 1925, s. 55—56.)

TEZE REFERÁTU O OZBROJENÉM POVSTÁNÍ A O POSTOJI SDDSR K OZBROJENÉMU POVSTÁNÍ

Referát o ozbrojeném povstání přednesl 14. (27.) dubna na pátém zasedání III. sjezdu SDDSR A. V. Lunačarskij. Den předtím dal Lenin Lunačarskému teze referátu, pravděpodobně napsané. O tezích informuje ve svých vzpomínkách Lunačarskij: „Vladimír Iljič mi dal všechny hlavní teze referátu... Celý projev jsem si napsal a dal Leninovi předběžně přečíst... Vladimír Iljič rukopis velmi pozorně přečetl a vrátil mi jej s dvěma či třemi drobnými opravami; na tom nebylo nic zvláštního, protože, pokud si vzpomínám, vycházel jsem ve svém projevu z velmi přesných a podrobných pokynů Vladimíra Iljiče" (Proletarskaja revoljucija, č. 11, 1925, s. 54).

RUSKÝ TEXT DOKUMENTU ŽIDOVSKÝM DĚLNÍKŮM

Dokument byl uveřejněn jako předmluva k brožuře Zpráva o III. sjezdu Sociálně demokratické dělnické strany Ruska, která vyšla v roce 1905 v jidiš.

Brožura zařazená do tohoto svazku je přeložena z textu brožury vytištěné v jidiš (viz s. 279—282).

KONEC KONCEPTU ČLÁNKU DIKTATURA TREPOVA A KANDIDATURA ŠIPOVA

V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS jsou uloženy čtyři stránky rukopisu.

SEZNAM PRACÍ A PUBLIKACÍ, NA JEJICHŽ REDIGOVÁNÍ SE V. I. LENIN PODÍLEL

VPERJOD

Č. 14 — 12. dubna (30. března) 1905
Č. 15 — 20. (7.) dubna 1905
Č. 16 — 30. (17.) dubna 1905
Č. 17 — 9. května (26. dubna) 1905

PROLETARIJ

Č. 1 — 27. (14.) května 1905
Č. 2 — 3. června (21. května) 1905
Č. 3 — 9. června (27. května) 1905
Č. 4 — 17. (4.) června 1905
Č. 5 — 26. (13.) června 1905
Č. 6 — 3. července (20. června) 1905
Č. 7 — 10. července (27. června) 1905

V. VOINOV
JAK SE PETROHRADŠTÍ DĚLNÍCI VYDALI K CAROVI

Ženeva, vyd. Vperjod, 1905

Lenin redigoval rukopis brožury A. V. Lunačarského (V. Voinova) Jak se petrohradští dělníci vydali k carovi před 30. březnem (12. dubnem) 1905.

Rukopis brožury Lunačarského s Leninovými redakčními úpravami je uložen v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.

V. SEVERCEV
UPLATNĚNÍ TAKTIKY A OPEVNĚNÍ PŘI LIDOVÉM POVSTÁNÍ

Ženeva, vyd. ÚV SDDSR, 1905

Lenin redigoval rukopis brožury V. Severceva Uplatnění taktiky a opevnění při lidovém povstání nejdříve 27. června (10. července) 1905.

Rukopis Severcevovy práce s Leninovými redakčními úpravami je uložen v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.

POZNÁMKY

[1] Článek *Sociální demokracie a prozatímní revoluční vláda* napsal Lenin koncem března 1905, kdy rozmach revolučního hnutí vyvolal mezi sociálními demokraty živou diskusi o jedné z naléhavých otázek revoluce, o prozatímní revoluční vládě a o tom, zda má sociální demokracie do ní vstoupit. Lenin v tomto článku kritizuje postoj menševiků, kteří byli proti účasti sociální demokracie v této vládě.

Osnova článku byla zařazena do oddílu Přípravné materiály (viz tento svazek, s. 369).

V rukopisu provedl M. S. Olminskij úpravy, s nimiž byl článek otištěn v listu Vperjod. V tomto svazku jsou v poznámkách pod čarou uvedeny nejdůležitější formulace v původním znění.

Vperjod — ilegální bolševický týdeník; vycházel v Ženevě od 22. prosince 1904 (4. ledna 1905) do 5. (18.) května 1905. Vyšlo 18 čísel v nákladu 7000—10 000 výtisků. Organizátorem, ideologem a vedoucím redaktorem listu byl Lenin, který také navrhl jeho název. Členy redakce byli V. V. Vorovskij, M. S. Olminskij a A. V. Lunačarskij. Veškerou korespondenci listu s místními výbory v Rusku a s dopisovateli vyřizovala N. K. Krupská.

Vperjod vycházel v době urputného vnitrostranického boje, kdy se po II. sjezdu menševičtí vůdcové podvodem zmocnili ústředních institucí strany (ústředního tiskového orgánu, rady strany a ústředního výboru) a začali rozbíjet místní stranické organizace. Rozbíječská činnost menševiků narušovala akční jednotu dělnické třídy. Vzhledem k blížící se revoluci v Rusku, kdy bylo zvlášť třeba sjednotit síly a tím zabezpečit bojovou jednotu proletariátu, byla taková situace ve straně neúnosná. Lenin a bolševici nekompromisně bojovali proti oportunismu menševiků a jejich rozbíječské činnosti, začali vyzývat místní stranické organizace, aby usilovaly o svolání III. sjezdu strany jako jediného východiska z krize ve straně. Lenin o zaměření listu Vperjod napsal: „Linie listu Vperjod je *linií staré Jiskry*. Ve jménu staré Jiskry Vperjod energicky bojuje proti nové Jiskře (Sebrané spisy 9, Praha 1982,

s. 234). Lenin psal pro Vperjod nejen hlavní články, ale také spoustu různých noticek a zpracovával příspěvky dopisovatelů. Některé články Lenin napsal společně s jinými členy redakce (Vorovským, Olminským a dalšími). Na dochované části rukopisů různých autorů jsou patrné podstatné úpravy a dlouhé Leninovy vsuvky. Lenin vždy četl korektury každého čísla. I když byl plně zaměstnán přípravou III. sjezdu v Londýně, našel si čas, aby pročetl korekturu 17. čísla listu Vperjod. Snad jedině 18. číslo neprošlo Leninovou redakcí, neboť v té době přesídlil z Londýna do Ženevy. V listu Vperjod vyšlo přes 60 Leninových článků a poznámek. Lenin v nich stanovil taktickou linii bolševiků v ozbrojeném povstání, v otázkách prozatímní revoluční vlády a revolučně demokratické diktatury proletariátu a rolnictva, v problematice vztahu sociální demokracie k rolnickému hnutí, k liberální buržoazii a k rusko-japonské válce. Některá čísla listu Vperjod, jako například čísla 4 a 5, věnovaná událostem z 9. (22.) ledna 1905 a začátku revoluce v Rusku, připravil Lenin téměř celá sám.

Vperjod si velmi brzy získal oblibu u místních stranických výborů, které jej uznaly za svůj orgán. Sjednocoval místní stranické výbory na základě Leninových principů a sehrál tak významnou úlohu v přípravě III. sjezdu strany, jehož usnesení vycházela z koncepcí, které Lenin zformuloval a zdůvodnil v tomto listu. Jeho taktická linie se stala taktickou linií III. sjezdu. Vperjod udržoval stálé spojení se stranickými organizacemi v Rusku. Zvlášť těsné spojení měl s petrohradským, moskevským, oděským, bakuským, jekatěrinoslavským výborem, s výborem kavkazského svazu SDDSR aj. Leninovy články často přetiskovaly z listu Vperjod místní orgány bolševického tisku a byly vydávány jako samostatné letáky nebo brožury. Leninův článek Začátek revoluce v Rusku ze 4. čísla listu Vperjod vydal jako samostatný leták oděský, saratovský a nikolajevský výbor SDDSR, článek Proletariát a rolnictvo (Vperjod, č. 11) petrohradský výbor SDDSR. Výbor kavkazského svazu SDDSR vydal Leninův článek Revoluční demokratická diktatura proletariátu a rolnictva (Vperjod, č. 14) jako samostatnou brožuru v gruzínštině, ruštině a arménštině.

Třetí sjezd strany ocenil ve zvláštní rezoluci významnou úlohu tohoto listu v boji proti menševickým názorům, za obnovení pevně organizované strany, při koncipování a objasňování otázek taktiky revolučního hnutí, v úsilí o svolání sjezdu a vyslovil redakci listu Vperjod poděkování. Třetí sjezd rozhodl, aby místo listu Vperjod začal vycházet Proletarij jakožto ústřední orgán strany, který přímo a bezprostředně navazoval na Vperjod.

V období první ruské revoluce sehrál Vperjod významnou úlohu

v boji revolučního proletářského politického směru se směrem maloburžoazním a liberálně buržoazním. — *21*

[2] *Rabočedělovci* — stoupenci ekonomismu, soustřeďovali se kolem časopisu Rabočeje dělo, který byl orgánem Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí. Časopis vycházel v Ženevě od dubna 1899 do února 1902 za redakce B. N. Kričevského, P. F. Těplova (Sibirjaka), V. P. Ivanšina a později i A. S. Martynova. Vyšlo 12 čísel (devět sešitů). Rabočeje dělo podporovalo bernsteinovské heslo „svobody kritiky" marxismu a v otázkách taktiky a organizačních úkolů ruské sociální demokracie zastávalo oportunistické stanovisko. Rabočedělovci propagovali oportunistický názor, že je třeba podřídit politický boj proletariátu hospodářskému boji, poddávali se živelnosti dělnického hnutí a popírali vedoucí úlohu strany. — *23*

[3] *Osvobožděnije* — čtrnáctideník, vycházel v zahraničí od 18. června (1. července) 1902 do 5. (18.) října 1905 za redakce P. B. Struveho. Byl orgánem ruské liberální buržoazie a prosazoval umírněný monarchistický liberalismus. V roce 1903 se kolem časopisu zformoval a v lednu 1904 se oficiálně ustavil Svaz osvobození; existoval do října 1905. Osvobožděnovci spolu s konstitucionalisty v zemstvech vytvořili jádro konstitučně demokratické (kadetské) strany, která vznikla v říjnu 1905 jako vedoucí buržoazní strana v Rusku. — *24*

[4] Jde o menševickou Jiskru. Na II. sjezdu strany byla schválena redakce ústředního orgánu strany ve složení V. I. Lenin, G. V. Plechanov a L. Martov. Menševik Martov však v rozporu s usnesením sjezdu odmítl pracovat v redakci bez dosavadních menševických redaktorů (P. B. Axelroda, A. N. Potresova a V. I. Zasuličové), které II. sjezd nezvolil. A tak 46.—51. číslo Jiskry vyšlo za Leninovy a Plechanovovy redakce. Plechanov se brzy přiklonil k menševikům a žádal, aby do redakce byli přijati dřívější menševičtí redaktoři, které sjezd odmítl. S tím Lenin nemohl souhlasit a 19. října (1. listopadu) z redakce Jiskry odešel. Byl kooptován do ústředního výboru a odtud bojoval proti oportunistickým menševikům. 52. číslo Jiskry redigoval Plechanov sám a 13. (26.) listopadu 1903 kooptoval svévolně do redakce Jiskry její bývalé menševické redaktory Axelroda, Potresova a Zasuličovou, čímž porušil usnesení II. sjezdu. Od 52. čísla přestala být Jiskra bojovým orgánem revolučního marxismu. Menševici z ní udělali orgán bojující proti marxismu, proti straně, změnili ji v tribunu oportunismu. Sami menševici přiznávali, že „mezi starou a novou Jiskrou zeje propast".

Nová, menševická Jiskra podkopávala základy strany: požadavek, aby byla závazně plněna usnesení strany, byl označován za „byrokratismus" a „formalismus", podřízení menšiny většině se chápalo jako „příliš mechanické" potlačování vůle a svobody člena strany, stranická kázeň byla pohrdavě nazývána „nevolnictvím". Menševici táhli stranu zpět k organizační roztříštěnosti a nekázni, ke kroužkaření a příštipkaření. — *24*

[5] *Girondisté a jakobíni* — název dvou politických skupin buržoazie z dob Velké francouzské revoluce. Girondisté, kteří reprezentovali zájmy umírněné buržoazie, kolísali mezi revolucí a kontrarevolucí a uzavírali kompromisy s monarchií. Za jakobíny byli označováni nejrozhodnější představitelé buržoazie, revoluční demokraté, kteří důsledně prosazovali likvidaci absolutismu a feudalismu. Jakobíni stáli v čele povstání lidu 31. května—2. června 1793, které svrhlo moc Girondy a vyústilo v nastolení jakobínské diktatury.

Sociálně demokratickými girondisty nazývá Lenin menševiky, oportunistický směr v sociální demokracii.

Bakuninismus — politický směr spojený se jménem M. A. Bakunina, ruského maloburžoazního revolucionáře, ideologa anarchismu, odpůrce marxismu a vědeckého socialismu. Bakuninismus odmítá jakýkoli stát, včetně diktatury proletariátu, a nechápe úlohu proletariátu v dějinách. Bakuninovci vedli urputný boj proti marxistické teorii a taktice dělnického hnutí. Jejich taktika spiklenectví, vzpour a terorismu odporovala marxistickému učení o povstání. Bakuninismus byl jedním z ideových zdrojů narodnictví.

Teorii a taktiku bakuninovců ostře odsuzovali K. Marx a B. Engels. Lenin charakterizoval bakuninismus jako světový názor „maloburžoy, jenž ztratil veškerou víru ve svou záchranu" (Spisy 18, Praha 1958, s. 19).

O Bakuninovi a bakuninovcích viz práce K. Marxe a B. Engelse Aliance socialistické demokracie a Mezinárodní dělnické sdružení (Spisy 18, Praha 1966, s. 359—489) a Engelsovu práci Bakuninovci při práci (Spisy 18, Praha 1966, s. 494—511) aj.

Tkačovismus — politický směr v revolučním narodnictví pojmenovaný podle P. N. Tkačova (1844—1885). Tkačovovi stoupenci považovali za nezbytný předpoklad revoluce politický boj, podceňovali však rozhodující úlohu lidových mas. Tkačov zastával názor, že se revoluční menšina musí chopit politické moci, vytvořit nový stát a uskutečnit revoluční přeměny ve prospěch lidu, který bude jen užívat dosažených výsledků.

Tkačovovu maloburžoazní revolučnost kritizoval Engels v člán-

ku Emigrantská literatura (viz K. Marx-B. Engels, Spisy 18, Praha 1966, s. 555–584). — *25*

[6] K. Marx-B. Engels, Manifest Komunistické strany, Spisy 4, Praha 1958, s. 436. — *25*

[7] K. Marx-B. Engels, Spisy 7, Praha 1959, s. 430. — *25*

[8] K. Marx-B. Engels, Spisy 7, Praha 1959, s. 431. — *26*

[9] *Socialisté-revolucionáři* (eseři) — maloburžoazní strana v Rusku. Vznikla na přelomu let 1901 a 1902 sloučením různých narodnických skupin a kroužků (Svaz socialistů-revolucionářů, Strana socialistů-revolucionářů aj.). Jejím oficiálním orgánem se stal list Revoljucionnaja Rossija (1900–1905) a časopis Věstnik russkoj revoljucii (1901–1905). Eseři ignorovali třídní rozdíly mezi proletariátem a drobnými vlastníky, zastírali třídní diferenciaci a rozpory uvnitř rolnictva a popírali vedoucí úlohu proletariátu v revoluci. Názory eserů byly eklektickou směsicí narodnických a revizionistických idejí. Jak řekl Lenin, eseři se pokoušeli „trhliny narodnictví" vyspravit „záplatami módní oportunistické ‚kritiky' marxismu" (Spisy 9, Praha 1954, s. 307). Taktika individuálního teroru, kterou eseři propagovali jako hlavní metodu boje proti samoděržaví, značně poškozovala revoluční hnutí a ztěžovala organizování mas k revolučnímu boji.

Agrární program eserů požadoval odstranění soukromého vlastnictví půdy a její předání občinám podle „principu práce" a rovného užívání půdy a předpokládal rozvoj družstevnictví. V tomto programu, který se eseři pokoušeli prezentovat jako program „socializace půdy", nebylo nic socialistického. Lenin při analýze tohoto programu poukazoval na to, že zachování zbožní výroby a soukromého hospodaření na společné půdě neodstraňuje nadvládu kapitálu, nezbavuje pracující rolníky vykořisťování a bídy; za kapitalismu nemohou zachránit drobné rolníky ani družstva, neboť slouží k obohacování vesnické buržoazie. Zároveň Lenin konstatoval, že požadavky rovného užívání půdy nejsou sice požadavky socialistickými, historicky však měly progresívní, revolučně demokratický charakter, neboť byly namířeny proti reakčnímu statkářskému vlastnictví půdy.

Bolševická strana odhalovala pokusy eserů vydávat se za socialisty, houževnatě s nimi bojovala o vliv na rolnictvo a poukazovala na škodlivost jejich taktiky individuálního teroru pro dělnické hnutí. Zároveň však bolševici uzavírali s esery za určitých podmínek dočasné dohody v boji proti carismu. III. sjezd SDDSR

ve své rezoluci O praktických dohodách se socialisty-revolucionáři konstatoval: „III. sjezd SDDSR ukládá ÚV a místním výborům, aby uzavíraly, bude-li to třeba, dočasné bojové dohody s organizacemi socialistů-revolucionářů s tím, že místní dohody budou uzavírány jen pod kontrolou ústředního výboru."

Třídní nesourodost rolnictva byla příčinou politické a ideové nepevnosti a organizační nejednotnosti eserské strany, příčinou jejího neustálého kolísání mezi liberální buržoazií a proletariátem. Už za první ruské revoluce se od eserské strany odštěpilo pravé křídlo a vytvořilo legální Lidovou socialistickou stranu práce (enesové), která měla názorově blízko ke kadetům; levé křídlo vytvořilo poloanarchistický svaz maximalistů. Za stolypinské reakce prožívala eserská strana ideovou a organizační krizi. Za první světové války se dostala většina eserů na pozice sociálšovinismu.

Po únorové revoluci 1917 byli eseři spolu s menševiky a kadety hlavní oporou kontrarevoluční buržoazně statkářské prozatímní vlády. Předáci strany (Kerenskij, Avksentjev a Černov) se stali členy vlády. Eserská strana odmítla podpořit rolníky požadující likvidaci statkářského pozemkového vlastnictví a prosazovala jeho zachování; eserští ministři v prozatímní vládě posílali trestné výpravy proti rolníkům, kteří zabírali statkářskou půdu.

Koncem listopadu 1917 vytvořilo levé křídlo eserů samostatnou stranu levých eserů. Ve snaze udržet si vliv na rolnictvo leví eseři oficiálně uznali sovětskou moc a uzavřeli s bolševiky dohodu. Brzy však začali proti sovětské moci bojovat.

V letech zahraniční vojenské intervence a občanské války vyvíjeli eseři podvratnou činnost, aktivně podporovali interventy a bělogvardějce, účastnili se kontrarevolučních spiknutí a organizovali teroristické útoky na představitele sovětského státu a komunistické strany. Po skončení občanské války eseři pokračovali v nepřátelské činnosti proti sovětskému státu doma i v táboře bělogvardějské emigrace. — *26*

[10] V 93. čísle menševické Jiskry ze 17. března 1905 byl otištěn Martovův článek Na řadě. Dělnická strana a „uchopení moci" jako náš nejbližší úkol[134]. Lenin kritizoval tento článek v práci Revoluční demokratická diktatura proletariátu a rolnictva[113] a v referátu o účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě (viz tento svazek, s. 43—51, 147—160). — *31*

[11] K. Marx, Osmnáctý brumaire Ludvíka Bonaparta (viz Spisy 8, Praha 1960, s. 230). — *33*

[12] *Sisyfova práce* — synonymum pro úmornou a marnou práci; má původ v mýtu o starořeckém králi Sisyfovi. Podle pověsti byl za svá provinění vůči bohům krutě potrestán: musel neustále valit na vysokou horu obrovský balvan, který se mu vždy před vrcholem vysmekl a zřítil se dolů, takže vrcholu hory nikdy nedosáhl.

Výrazem Sisyfova práce naráží Lenin na karikaturu P. Lepešinského, na níž je vyobrazen Plechanov, jak se marně pokouší vytáhnout Martova z menševického bláta. — *35*

[13] *Amsterdamský kongres* — Mezinárodní socialistický kongres II. internacionály v Amsterdamu se konal 14.—20. srpna 1904. Projednal tyto otázky: 1. mezinárodní zásady socialistické taktiky, 2. koloniální politiku, 3. generální stávku, 4. sociální politiku a dělnické pojištění, 5. trasty a nezaměstnanost aj.

V rezoluci k první otázce, na niž se Lenin odvolává, se konstatovalo, že sociální demokracie „nemůže usilovat o podíl na vládní moci v rámci buržoazní společnosti". Pravicoví předáci sociálně demokratických stran však v rozporu s rezolucí amsterdamského kongresu vstupovali do buržoazních vlád a uskutečňovali politiku zachování a upevnění buržoazního státu a vlády buržoazie. — *45*

[14] Výrazu „parlamentní kretenismus", který se u Lenina často vyskytuje, používali už Marx a Engels. Engels napsal, že „parlamentní kretenismus" je nevyléčitelná nemoc, choroba, „která své nešťastné oběti prostupuje vznešeným přesvědčením, že celý svět, jeho minulost i budoucnost jsou řízeny a určovány většinou hlasů právě v tom zastupitelském sboru, jenž má tu čest počítat je mezi své členy" (K. Marx-B. Engels, Spisy 8, Praha 1960, s. 113).

Lenin užíval tohoto výrazu pro oportunisty, kteří byli přesvědčeni, že parlamentní systém je všemocný a že parlamentní činnost je za všech okolností jedinou a hlavní formou politického boje. — *49*

[15] *Vorwärts* — deník, ústřední orgán Sociálně demokratické strany Německa. Na základě usnesení sjezdu strany v Halle vycházel od roku 1891 v Berlíně jako pokračování listu Berliner Volksblatt, který vycházel od roku 1884 pod názvem Vorwärts. Berliner Volksblatt. Engels bojoval v tomto listu proti nejrůznějším projevům oportunismu. Od druhé poloviny devadesátých let, po Engelsově smrti, se redakce listu octla v rukou pravého křídla strany a soustavně uveřejňovala články oportunistů. Vorwärts tendenčně líčil boj proti oportunismu a revizionismu v SDDSR, podporoval ekonomisty a později, po rozštěpení strany, menševiky. V období reakce uveřejňoval Vorwärts pomlouvačné články Trockého, aniž umožnil

Leninovi a jiným bolševikům tyto pomluvy vyvracet a objektivně hodnotit situaci ve straně. Za první světové války zastával Vorwärts sociálšovinistické stanovisko; po Říjnové revoluci vyvíjel protisovětskou propagandu. Vycházel v Berlíně až do roku 1933. — *52*

[16] Tuto poznámku napsal Lenin v souvislosti s rezolucí skupiny dělníků petrohradského kovodělného závodu. Rezoluce byla zveřejněna 12. dubna (30. března) 1905 ve 14. čísle listu Vperjod. Dělníci v ní odsuzovali neshody ve straně a požadovali, aby se strana neprodleně sjednotila. — *54*

[17] Jde o rezoluce menševického charkovského výboru[273] o volbě delegátů na III. sjezd SDDSR a charkovské bolševické skupiny[274], o nutnosti, aby se strana sjednotila „na podkladě jednotné, přísně zásadové taktiky a centralizované organizace". Rezoluce byly zveřejněny ve 14. čísle listu Vperjod. — *54*

[18] Jde o dohodu mezi byrem výborů většiny a ústředním výborem SDDSR o svolání III. sjezdu strany. Základní body této dohody byly vyloženy v provolání ústředního výboru a byra výborů většiny Straně[275, 276] z 12. (25.) března 1905. Provolání bylo zahrnuto do Leninova článku Druhý krok, který byl publikován v 13. čísle listu Vperjod 5. dubna (23. března) 1905[56]. V dohodě se pravilo, že „další přípravu sjezdu převezmou společně byro výborů většiny a ústřední výbor, které vytvoří organizační výbor". Tuto dohodu zhodnotil Lenin v článcích Druhý krok (viz Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 365—369) a Usvědčená rada (viz tento svazek, s. 80—85). — *54*

[19] *Jiskra* — první celoruský ilegální marxistický list, který v roce 1900 založil V. I. Lenin; list měl rozhodující podíl na budování revoluční marxistické strany dělnické třídy.

První číslo leninské Jiskry vyšlo v prosinci 1900 v Lipsku, další čísla vycházela v Mnichově, od července 1902 v Londýně a od jara 1903 v Ženevě. Při vydávání Jiskry (organizování tajné tiskárny, opatření písmen azbuky apod.) značně pomáhali němečtí sociální demokraté C. Zetkinová, A. Braun a jiní, dále polský revolucionář J. Marchlewski, který tehdy žil v Mnichově, a jeden z vedoucích činitelů britské Sociálně demokratické federace Harry Quelch.

Členy redakce Jiskry byli V. I. Lenin, G. V. Plechanov, L. Martov, P. B. Axelrod, A. N. Potresov a V. I. Zasuličová. Tajemnicí redakce byla zpočátku I. G. Smidovičová-Lemanová a od jara

1901 N. K. Krupská, která také vedla veškerou korespondenci Jiskry se sociálně demokratickými organizacemi v Rusku.

Středem pozornosti Jiskry byly otázky revolučního boje proletariátu a všech pracujících v Rusku proti carskému samoděržaví. Velkou pozornost věnovala také nejdůležitějším událostem ve světě, hlavně v mezinárodním dělnickém hnutí. Lenin byl fakticky hlavním redaktorem Jiskry, stál v jejím čele, psal články o všech základních otázkách výstavby strany a třídního boje ruského proletariátu.

Jiskra se stala centrem, kolem něhož se sjednocovaly všechny síly strany a kde se soustřeďovaly a vychovávaly stranické kádry. V mnoha ruských městech (v Petrohradě, Moskvě, Samaře i jinde) vznikly skupiny a výbory SDDSR pracující v duchu leninské Jiskry. V lednu 1902 byla na sjezdu jiskrovců v Samaře založena ruská organizace Jiskry. Jiskrovské organizace vznikaly a pracovaly pod přímým vedením Leninových žáků a spolubojovníků N. E. Baumana, I. V. Babuškina, S. I. Guseva, M. I. Kalinina, P. A. Krasikova, G. M. Kržižanovského, F. V. Lengnika, P. N. Lepešinského, I. I. Radčenka a jiných.

Z Leninova podnětu a za jeho přímé účasti vypracovala redakce Jiskry návrh programu strany (byl uveřejněn 1. června 1902 ve 21. čísle Jiskry) a připravila II. sjezd SDDSR, který se konal 17. (30.) července—10. (23.) srpna 1903. Ještě před svoláním sjezdu se většina místních sociálně demokratických organizací v Rusku připojila k Jiskře, schválila její taktiku, program a organizační plán a uznala ji za svůj řídící orgán. Ve zvláštním usnesení sjezd zdůraznil mimořádnou úlohu Jiskry v boji o stranu a prohlásil ji za ústřední orgán SDDSR.

Brzy po II. sjezdu strany se za Plechanovovy podpory zmocnili Jiskry menševici. Od 52. čísla přestala být Jiskra bojovým revolučně marxistickým orgánem (viz poznámku č. 4). — *55*

[20] *Druhý sjezd SDDSR* se konal ve dnech 17. (30.) července—10. (23.) srpna 1903. Prvních 13 zasedání probíhalo v Bruselu. Protože však sjezd sledovala policie, byl přeložen do Londýna.

Sjezd připravila Jiskra, která pod Leninovým vedením vykonala obrovskou práci pro sjednocení ruských sociálních demokratů v duchu zásad revolučního marxismu. Redakce Jiskry vypracovala a předložila sjezdu k projednání návrh programu strany (byl uveřejněn ve 21. čísle Jiskry 1. června 1902). Řadu dokumentů pro sjezd napsal Lenin: návrh stanov SDDSR, návrhy několika rezolucí a osnovu referátu o činnosti Jiskry. Lenin také pečlivě vypracoval program a jednací řád sjezdu. S návrhem statutu a návrhem pro-

gramu sjezdu byli předběžně seznámeni členové redakce Jiskry a poté i sjezdoví delegáti.

Na sjezdu bylo přítomno 43 delegátů s rozhodujícím hlasem, kteří zastupovali 26 organizací (skupinu Osvobození práce, organizaci Jiskra, zahraniční a ústřední výbor Bundu, Zahraniční ligu ruské revoluční sociální demokracie, Svaz ruských sociálních demokratů v zahraničí a 20 ruských sociálně demokratických výborů a svazů). Protože někteří delegáti měli dva hlasy, bylo na sjezdu celkem 51 rozhodujících hlasů. Mezi sjezdovými delegáty — zástupci největších sociálně demokratických výborů v Rusku — byli leninsky orientovaní profesionální revolucionáři R. S. Zemljačková, A. V. Šotman, P. A. Krasikov, N. E. Bauman, A. M. Stopani aj. Složení sjezdu bylo různorodé. Přítomni byli nejen stoupenci Jiskry, ale také její odpůrci a nestálé, kolísavé živly.

Na programu sjezdu bylo dvacet otázek: 1. Ustavení sjezdu. Volba předsednictva. Schválení jednacího řádu a denního pořadu. Referát organizačního výboru a volba mandátové komise. 2. Postavení Bundu v SDDSR. 3. Program strany. 4. Ústřední tiskový orgán strany. 5. Referáty delegátů. 6. Organizace strany. 7. Oblastní a národní organizace. 8. Samostatné skupiny strany. 9. Národnostní otázka. 10. Hospodářský boj a odborové hnutí. 11. Oslavy Prvního máje. 12. Mezinárodní socialistický kongres v Amsterdamu v roce 1904. 13. Demonstrace a povstání. 14. Teror. 15. Otázky vnitrostranické činnosti: a) pojetí propagandy, b) pojetí agitace, c) pojetí stranické literatury, d) pojetí práce mezi rolnictvem, e) pojetí práce v armádě, f) pojetí práce mezi studující mládeží, g) pojetí práce mezi sektáři. 16. Vztah SDDSR k „socialistům-revolucionářům". 17. Vztah SDDSR k ruským liberálním směrům. 18. Volba ústředního výboru a redakce ústředního tiskového orgánu strany. 19. Volba rady strany. 20. Informování o usneseních a protokolu sjezdu, a dále způsob, jak se ujmou svých funkcí zvolení funkcionáři a instituce.

Lenin přednesl na sjezdu referát o stanovách strany a vyslovoval se k většině otázek programu sjezdu.

Sjezd se zabýval především schválením programu a stanov strany a volbou jejích vedoucích orgánů. Lenin a jeho stoupenci na sjezdu energicky bojovali proti oportunistům.

Oportunisté ostře napadli návrh programu strany vypracovaný redakcí Jiskry, zejména tezi o vedoucí úloze strany v dělnickém hnutí, tezi o nutnosti nastolit diktaturu proletariátu a agrární část programu. Oportunisté se odvolávali na programy západoevropských sociálně demokratických stran, které neobsahovaly tezi o diktatuře proletariátu, a tuto tezi přímo i nepřímo napadali.

Oportunisticky interpretoval otázku diktatury proletariátu Trockij, který byl přesvědčen, že nastolení diktatury proletariátu nezbytně vyžaduje, aby se strana téměř úplně ztotožnila s dělnickou třídou a aby proletariát tvořil v národě většinu. Sjezd odmítl všechny pokusy oportunistů vnést změny do jiskrovského návrhu programu v duchu programů západoevropských sociálně demokratických stran a jednomyslně (při jedné abstenci) schválil program strany, v němž byly zformulovány jak nejbližší úkoly proletariátu v nadcházející buržoazně demokratické revoluci (minimální program), tak i úkoly související s vítězstvím socialistické revoluce a s nastolením diktatury proletariátu (maximální program). Poprvé od Marxovy a Engelsovy smrti byl v mezinárodním dělnickém hnutí schválen revoluční program, v němž byl Leninovou zásluhou označen za hlavní úkol strany dělnické třídy boj za diktaturu proletariátu.

Při projednávání stanov strany se rozpoutal prudký boj o organizační zásady výstavby strany.

Lenin a jeho stoupenci usilovali o vytvoření bojové revoluční strany dělnické třídy a považovali za nutné schválit takové stanovy, které by všem nestálým a kolísavým živlům znesnadnily přístup do strany. Proto ve formulaci prvního článku stanov, kterou navrhl Lenin, bylo členství ve straně podmíněno nejen uznáním programu a materiální podporou strany, ale i osobní účastí v některé stranické organizaci. Martov přednesl na sjezdu vlastní formulaci prvního článku, která podmiňovala členství ve straně kromě uznání programu a materiální podpory strany pouze pravidelnou osobní pomocí straně pod vedením některé její organizace. Martovovu formulaci, která usnadňovala vstup do strany všem nestálým živlům, podpořili na sjezdu nejen protijiskrovci a „bláto" („střed"), ale i „měkcí" (nepevní) jiskrovci, a tak ji sjezd nepatrnou většinou hlasů schválil. V podstatě však sjezd schválil stanovy v tom znění, v jakém je vypracoval Lenin.

Na sjezdu došlo k rozkolu mezi důslednými zastánci jiskrovského směru (Leninovými stoupenci) a „měkkými" jiskrovci (Martovovými stoupenci). Zprvu byly hlasy na sjezdu seskupeny takto: 33 jiskrovských hlasů, 10 hlasů „bláta" („střed") a 8 hlasů protijiskrovských (3 rabočedělovci a 5 bundovců). Dne 5. (18.) srpna 7 protijiskrovců — dva rabočedělovci a bundovci, kteří nesouhlasili se sjezdovými usneseními, sjezd opustilo. V průběhu sjezdu se vytvořila sedmičlenná oportunistická menšina jiskrovců, která se před volbami ústředních orgánů odštěpila od důsledných jiskrovců. Martovovi stoupenci, podporovaní protijiskrovci a „blátem", vytvořili na sjezdu menšinu, která měla 20 hlasů (9 hlasů Martovových stoupenců, 10 hlasů „bláta" a 1 protijiskrovský) proti

24 hlasům, které mělo 20 důsledných jiskrovců sjednocených kolem Lenina. Stoupenci leninského směru získali ve volbách do ústředních stranických orgánů většinu (bolšinstvo) a začali se nazývat bolševiky, kdežto oportunisté, kteří se ocitli v menšině, se začali nazývat menševiky.

Sjezd měl nesmírný význam pro rozvoj dělnického hnutí v Rusku. Skoncoval s příštipkařením a kroužkařením v sociálně demokratickém hnutí a položil základy marxistické revoluční strany v Rusku, strany bolševiků. Lenin napsal: „Bolševismus jako směr politického myšlení a jako politická strana existuje od roku 1903" (Spisy 31, Praha 1955, s. 18).

II. sjezd SDDSR zformoval proletářskou stranu nového typu, která se stala vzorem pro revoluční marxisty všech zemí, a stal se tak historickým mezníkem v mezinárodním dělnickém hnutí. — *55*

[21] *Prohlášení dvaadvaceti* — provolání Straně[82], které napsal Lenin a bylo schváleno na poradě bolševiků v první polovině srpna 1904 v Ženevě (viz Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 32—39). Porady se zúčastnilo 19 osob — V. I. Lenin, N. K. Krupská, M. S. Olminskij, M. N. Ljadov, P. N. Lepešinskij a další. K usnesení porady se brzy připojili další tři bolševici, takže provolání Straně vyšlo jménem 22 bolševiků. Prohlášení dvaadvaceti, které bylo zveřejněno v srpnu 1904 jako samostatný leták, se stalo pro bolševiky programem boje za svolání III. sjezdu strany. — *56*

[22] *Novoje vremja* — deník, vycházel v Petrohradě v letech 1868 až 1917. Patřil různým vydavatelům a několikrát změnil svou politickou orientaci. Zpočátku byl umírněně liberální, od roku 1876, kdy se jeho vydavatelem stal A. S. Suvorin, se změnil v orgán reakčních šlechtických a byrokratických kruhů. Od roku 1905 byl orgánem černosotňovců. Po únorové buržoazně demokratické revoluci podporoval kontrarevoluční politiku prozatímní vlády a zuřivě štval proti bolševikům. 26. října (8. listopadu) 1917 byl zastaven vojenským revolučním výborem při petrohradském sovětu. Lenin označil Novoje vremja za vzor prodejných novin. „‚Novovremjonovství' se stalo výrazem souznačným s pojmy: odpadlictví, renegátství, patolízalství" (Spisy 18, Praha 1957, s. 273). — *58*

[23] *Rada strany* (1903—1905) byla ustavena jako nejvyšší stranický orgán podle stanov strany schválených na II. sjezdu SDDSR. Jejím úkolem bylo koordinovat a sjednocovat činnost ústředního výboru a redakce ústředního orgánu, obnovovat tyto instituce v případě, že by všichni členové některé z nich byli vyřazeni z práce, a také

zastupovat stranu v jednáních s jinými stranami. Rada byla povinna svolávat sjezdy strany v termínu určeném stanovami nebo i před tímto termínem na požádání stranických organizací, které měly dohromady právo na polovinu hlasů na sjezdu. Rada strany byla pětičlenná; jednoho člena jmenoval sjezd strany a ostatní ústřední výbor a redakce ústředního tiskového orgánu, které vysílaly do rady po dvou členech. II. sjezd SDDSR zvolil za pátého člena rady G. V. Plechanova. Lenin byl zpočátku členem rady za redakci ústředního orgánu, a když z Jiskry odešel, zastupoval v radě ústřední výbor. Když se Plechanov přiklonil k oportunismu a menševici se zmocnili redakce ústředního tiskového orgánu, stala se rada strany nástrojem boje menševiků proti bolševikům. Lenin jako člen rady důsledně bojoval za semknutí strany a usvědčoval menševiky z dezorganizátorské a rozbíječské činnosti. Podle stanov schválených na III. sjezdu SDDSR byla rada strany zrušena. Od III. sjezdu byl v období mezi sjezdy jediným řídícím ústředím strany ústřední výbor, který jmenoval i redakci ústředního orgánu. — *60*

[24] Jde o brožuru Orlovského (V. V. Vorovského) Rada proti straně[20], která vyšla v roce 1904 v Ženevě. — *60*

[25] Leták o povstání podepsaný byrem výborů většiny byl přetištěn 8. března (23. února) 1905 v 9. čísle listu Vperjod s titulkem Naléhavé otázky[146]. — *63*

[26] *Moskovskije vědomosti* — nejstarší ruské noviny, které vydávala od roku 1756 moskevská univerzita zprvu jako nevelký list. V letech 1863—1887, kdy je redigoval a vydával zapřisáhlý reakcionář a šovinista M. N. Katkov, se staly orgánem monarchistů a nacionalistů, mluvčím nejreakčnějších vrstev statkářů a duchovenstva. Od roku 1905 byly jedním z hlavních orgánů černosotňovců. Vycházely až do Říjnové revoluce 1917. — *65*

[27] Sjezd představitelů zemstev se konal ve dnech 24.—25. února (9.—10. března) 1905 v Moskvě. — *65*

[28] Lenin cituje nepodepsaný úvodník Od vydavatele[172], který uveřejnila 20. března 1905 ve svém 1. čísle Ekonomičeskaja gazeta. — *67*

[29] Lenin cituje Marxovu práci Úvod ke kritice Hegelovy filozofie práva (viz K. Marx-B. Engels, Spisy 1, Praha 1956, s. 402). — *68*

[80] *Der Volks-Tribun* — týdeník, který založili němečtí „praví socialisté" v New Yorku. Vycházel od 5. ledna do 31. prosince 1846. — *73*

[81] *Das Westphälische Dampfboot* — měsíčník, orgán jednoho ze směrů německého maloburžoazního neboli „pravého socialismu". Vycházel v Bielefeldu a Paderbonu (Německo) od ledna 1845 do března 1848.

V Oběžníku proti Kriegemu, o němž se zde Lenin zmiňuje, kritizují Marx a Engels tzv. „pravý socialismus" (Viz K. Marx-B. Engels, Spisy 4, Praha 1958, s. 19—35). — *73*

[82] *Revoljucionnaja Rossija* — ilegální list eserů;od konce roku 1900 jej vydával v Rusku Svaz socialistů-revolucionářů (první číslo s datem roku 1900 vyšlo ve skutečnosti v lednu 1901). Od ledna 1902 do prosince 1905 vycházel list v Ženevě jako oficiální orgán eserské strany. — *74*

[83] Tajná protistranická organizace menševiků se ustavila brzy po II. sjezdu SDDSR. Měla vést boj proti bolševikům a zmocnit se vedení ve straně. V září 1903 se konala v Ženevě bez vědomí většiny strany a jejího ústředí frakční porada sedmnácti menševiků v čele s Martovem, Potresovem a jinými vůdci opozice. V rezoluci, kterou napsali Trockij a Martov, byl načrtnut plán boje proti většině strany a ústředním orgánům, které byly zvoleny na II. sjezdu SDDSR. Porada doporučila bez váhání uplatnit všechny bojové prostředky, které by pomohly rozšířit vliv opozice a změnit složení nejvyšších stranických orgánů. Členům opozice navrhla, aby odmítli pracovat pod vedením ústředního výboru, aby bojkotovali Jiskru a požadovali obnovení starého složení redakce. Na poradě byla ustavena publicistická skupina složená z bývalých redaktorů Jiskry, která měla sjednotit menševiky a propagovat oportunistické názory menševické opozice. — *80*

[84] Jde o prohlášení menševiků[11], které bylo zveřejněno 7. ledna 1905 v 83. čísle Jiskry (v rubrice Ze života strany). — *81*

[85] *Vossische Zeitung* — německý umírněný liberální list; vycházel v Berlíně v letech 1704—1934. — *86*

[86] *Otevřený dopis předsedovi rady SDDSR soudruhu Plechanovovi*[193] vyšel nejprve jako leták a znovu byl otištěn v 16. čísle listu Vperjod 30. (17.) dubna 1905. Výzva ÚV k radě strany, v níž dává ÚV radě na vědomí, že do ní jmenoval své zástupce[191], a žádá, aby

bylo svoláno zasedání rady[190], jak o tom píše dále Lenin, byla odeslána Plechanovovi 4. (17.) dubna 1905. Příštího dne bylo na zasedání organizačního výboru rozhodnuto, aby byla dána radě sedmidenní lhůta na odpověď a aby byl po jejím uplynutí zahájen sjezd. III. sjezd začal přesně za sedm dnů — 12. (25.) dubna 1905. — *91*

[37] Provolání *První máj* napsal Lenin v Ženevě; vyšlo jako leták s podpisem byra výborů většiny a redakce listu Vperjod. Leták přetiskl bakuský, jekatěrinoslavský, moskevský, nižněnovgorodský, rižský a tersko-dagestánský místní výbor a rybinská skupina SDDSR. — *100*

[38] Lenin má na mysli článek Na vědomí straně[14], který vyšel v 94. čísle menševické Jiskry 25. března 1905. — *104*

[39] Jde o *II. sjezd Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie*, který se konal ve dnech 13.—18. (26.—31.) října 1903 v Ženevě. Byl svolán na žádost menševiků, kteří chtěli vytvořit protiváhu II. sjezdu SDDSR. Lenin komentoval svolání sjezdu Zahraniční ligy slovy: „Sjezd Ligy by *nyní* přinesl jen všechny předpoklady pro vzájemné rvačky a nic pro věc, tj. pro práci v zahraničí" (Spisy 34, Praha 1959, s. 168).

Na sjezdu Zahraniční ligy bylo přítomno 15 stoupenců většiny (od druhého zasedání 14) s 18 hlasy (V. I. Lenin, G. V. Plechanov, N. E. Bauman, N. K. Krupská, V. D. Bonč-Brujevič, M. M. Litvinov a jiní) a 18 menševiků (od druhého zasedání 19) s 22 hlasy (P. B. Axelrod, F. I. Dan, L. G. Dejč, V. I. Zasuličová, L. Martov, L. D. Trockij a jiní).

Sjezd projednal zprávu vedení Zahraniční ligy (L. G. Dejče a N. K. Krupské), zprávu delegáta Ligy na II. sjezdu strany, stanovy Ligy a zvolil nové vedení.

Hlavním předmětem jednání byl referát V. I. Lenina jakožto delegáta Ligy na sjezdu strany. Lenin v něm objasnil průběh II. sjezdu SDDSR, usvědčil menševiky z oportunismu a poukázal na jejich bezzásadový postup na sjezdu. Opozice využila své většiny na sjezdu Zahraniční ligy a rozhodla se udělit hned po Leninovi slovo Martovovi. Martov ve svém koreferátu obhájil postup menševiků na II. sjezdu SDDSR a vznesl křivá obvinění proti bolševikům. Když Lenin a stoupenci většiny viděli, že další polemika s opozicí je bezpředmětná, odmítli pokračovat v diskusi k této otázce a opustili sjezd. Ve snaze zmocnit se ústředních orgánů strany schválila menševická většina sjezdu k druhému bodu programu

tři rezoluce, v nichž se stavěla proti Leninovým organizačním zásadám a vyzývala k soustavnému boji proti bolševikům.

Sjezd schválil také stanovy Zahraniční ligy, jejichž mnohé články (o tom, že Liga bude vydávat literaturu pro celou stranu, že její vedení nebude udržovat styky s jinými organizacemi prostřednictvím ÚV a ÚO aj.) byly namířeny proti stanovám strany. Kromě toho menševici upírali ÚV SDDSR právo schvalovat stanovy Ligy. Zástupce ÚV SDDSR F. V. Lengnik, který byl na sjezdu přítomen, žádal jménem ústředního výboru, aby stanovy Ligy byly uvedeny do souladu se stanovami strany, a když opozice tento požadavek odmítla, prohlásil zasedání za nepravoplatné. Rada strany schválila postup zástupce ÚV (viz V. I. Lenin, Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 82).

Lenin nazval sjezd Zahraniční ligy „vyvrcholením bojových akcí opozice proti ústředním institucím" (tamtéž, s. 120). Po II. sjezdu Ligy ji menševici přeměnili na základnu protistranického boje. — *104*

[40] III. sjezd SDDSR, svolaný bolševiky, se konal v Londýně 12.—27. dubna (25. dubna—10. května) 1905. Sjezdu předsedal V. I. Lenin. Menševici odmítli se sjezdu zúčastnit a svolali do Ženevy svou vlastní konferenci.

Na sjezdu bylo přítomno 38 delegátů: 24 s rozhodujícím hlasem a 14 s poradním. Rozhodující hlas měli delegáti z 21 výborů SDDSR (petrohradský, moskevský, tverský, rižský, severní, tulský, nižněnovgorodský, uralský, samarský, saratovský, kavkazský svaz (bakuský, batumský, imeretsko-megrelský, tifliský výbor), voroněžský, nikolajevský, oděský, poleský, severozápadní, kurský, orelský). Lenina delegoval oděský výbor. Mezi delegáty byli V. V. Vorovskij, R. S. Zemljačková, N. K. Krupská, A. A. Bogdanov, A. V. Lunačarskij, M. M. Litvinov, M. G. Cchakaja aj. Předsedou sjezdu byl zvolen Lenin.

Sjezd projednal hlavní otázky rozvíjející se revoluce v Rusku a stanovil úkoly proletariátu a jeho strany. Na sjezdu byly projednány tyto otázky: zpráva organizačního výboru, ozbrojené povstání, postoj k politice vlády před převratem, otázka prozatímní revoluční vlády, vztah k rolnickému hnutí, stanovy strany, postoj k odštěpené části SDDSR, k národním sociálně demokratickým organizacím a k liberálům, praktické dohody s esery, otázky propagandy a agitace, zpráva ústředního výboru, zprávy delegátů místních výborů a jiné.

Ke všem hlavním otázkám projednávaným na sjezdu napsal Lenin návrhy rezolucí. Na sjezdu přednesl referát o účasti sociální

demokracie v prozatímní revoluční vládě a referát k rezoluci o podpoře rolnického hnutí, dále hovořil o ozbrojeném povstání, o stanovisku k taktice vlády před převratem, o vztazích mezi dělníky a inteligencí v sociálně demokratických organizacích, o stanovách strany, vyjádřil se ke zprávě o činnosti ústředního výboru a k jiným otázkám. Sjezd vypracoval strategický plán strany v buržoazně demokratické revoluci. Podle tohoto plánu měl být vůdcem revoluce proletariát, který měl izolovat buržoazii a ve svazku s rolnictvem bojovat za vítězství revoluce — za svržení samoděržaví a nastolení demokratické republiky a za odstranění všech pozůstatků nevolnictví. Na základě tohoto strategického plánu stanovil sjezd taktickou linii strany. Za hlavní a neodkladný úkol strany považoval přípravu ozbrojeného povstání. Upozornil, že po vítězství ozbrojeného povstání lidu je třeba ustavit prozatímní revoluční vládu, která by potlačila odpor kontrarevoluce, splnila minimální program SDDSR a připravila podmínky pro přechod k revoluci socialistické.

Sjezd pozměnil stanovy strany. Schválil Leninovu formulaci prvního článku stanov týkajícího se členství ve straně, odstranil systém dvou ústředí ve straně (ústředního výboru a ústředního tiskového orgánu), vytvořil jediné řídící stranické centrum — ústřední výbor — a přesně vymezil jeho práva a jeho vztah k místním výborům.

Sjezd odsoudil činnost menševiků, jejich oportunismus v organizačních a taktických otázkách. Protože Jiskra, které se zmocnili menševici, zaujala oportunistické stanovisko, uložil III. sjezd SDDSR ústřednímu výboru, aby zajistil vydávání nového ústředního orgánu — listu Proletarij. Jeho redaktorem byl na plenárním zasedání ÚV 27. dubna (10. května) 1905 jmenován Lenin.

III. sjezd měl velký historický význam jako první bolševický sjezd. Dal straně a dělnické třídě program boje za vítězství demokratické revoluce. O průběhu a významu III. sjezdu strany viz Leninův článek Třetí sjezd (tento svazek, s. 230—237). Sjezdová usnesení zdůvodnil Lenin v knize Dvě taktiky sociální demokracie v demokratické revoluci (viz Spisy 9, Praha 1954, s. 9—133). — *107*

[41] Tato usnesení, která napsal Lenin, byla schválena na posledním zasedání organizačního výboru pro svolání III. sjezdu SDDSR 11. (24.) dubna 1905. Člen OV za ústřední výbor L. B. Krasin s nimi seznámil III. sjezd ve zprávě o činnosti organizačního výboru na prvním zasedání sjezdu 12. (25.) dubna 1905 (viz Tretij sjezd RSDRP. Protokoly. Moskva 1959, s. 30—31). — *111*

[42] Tento dokument obsahuje návrh pátého bodu usnesení, které přijal

organizační výbor pro svolání III. sjezdu SDDSR 11. (24.) dubna 1905 (viz tamtéž, s. 31—32).

Nejdůležitější teze tohoto dokumentu byly včleněny i do rezoluce o ustavení sjezdu, kterou navrhli P. A. Krasikov (Bělskij), M. S. Leščenskij (Žarkov) a M. M. Litvinov (Kuzněcov) na třetím zasedání sjezdu 13. (26.) dubna. Rezoluce byla schválena na pátém zasedání sjezdu 14. (27.) dubna 1905 (viz tamtéž, s. 96). — *114*

[43] Delegát kazaňského výboru nebyl až do osmnáctého zasedání na sjezdu přítomen, protože se organizačnímu výboru nepodařilo včas navázat s výborem spojení. V zahraničí byl v té době člen kazaňského výboru V. V. Adoratskij. Lenin chtěl zajistit účast kazaňské organizace na sjezdu, proto navrhl mandátové komisi, aby V. V. Adoratskij byl pozván na sjezd jako člen kazaňského výboru s poradním hlasem. Mandátová komise navrhla pozvat Adoratského „pouze jako člena strany...". Právě tuto její formulaci označuje Lenin za podivnou.

Sjezd se většinou hlasů proti dvěma usnesl pozvat Adoratského „jako člena výboru". Protože se však nepodařilo Adoratského o tomto usnesení informovat, sjezdu se nezúčastnil. Teprve na osmnácté zasedání sjezdu se dostavil delegát kazaňského výboru I. A. Sammer (Savič) a obdržel poradní hlas. — *116*

[44] N. A. Alexejev (Andrejev) navrhl tuto rezoluci: „Projednávat zprávu organizačního výboru z faktického, a nikoli zásadního či morálního aspektu." Při projednávání této otázky se Andrejev připojil k rezoluci, kterou navrhl Lenin a kterou sjezd přijal (viz tento svazek, s. 119). — *118*

[45] K incidentu s organizačním výborem došlo na druhém zasedání II. sjezdu SDDSR. Spočíval v tom, že organizační výbor ještě před zahájením sjezdu odmítl požadavek skupiny Borba, aby byl na sjezd připuštěn její zástupce. Dne 17. (30.) července vyslechla schůze mandátové komise zprávu členů organizačního výboru J. M. Alexandrovové (Štejnové) a P. A. Krasikova (Pavloviče), v níž si skupina Borba stěžuje na nesprávný postup organizačního výboru. Mandátová komise zjistila, že rozhodnutí OV je správné. Při projednávání této otázky na zasedání sjezdu 18. (31.) července požádal člen OV J. J. Levin (Jegorov), který se dostavil na sjezd opožděně, o přestávku, aby mohla být otázka Borby projednána se členy organizačního výboru. Na poradě OV svolané o přestávce hlasovala většina pro to, aby bylo sjezdu navrženo přizvat zástupce

Borby D. B. Rjazanova, který by měl poradní hlas. Proti tomuto návrhu hlasoval jiskrovec Krasikov, který na zasedání sjezdu protestoval proti postupu organizačního výboru. Levin obvinil Krasikova z toho, že vystoupením proti většině OV porušuje stranickou disciplínu.

Sjezd návrh organizačního výboru zamítl a přijal tyto rezoluce:

„Sjezd žádá všechny soudruhy, aby jednotlivé návrhy předkládali byru sjezdu; pokud jde o incident vyvolaný prohlášeními soudruhů Pavloviče a Jegorova, považuje jej za zlikvidovaný."

„Volbou komise, která má rozhodnout o složení sjezdu, pozbyl organizační výbor právo ovlivňovat jako kolektivní orgán složení sjezdu a jeho činnost jako kolektivního orgánu se považuje v tomto bodu za skončenou" (Vtoroj sjezd RSDRP. Protokoly. Moskva 1959, s. 37, 38). — *120*

[46] Návrh pořadu jednání sjezdu projednávalo třetí zasedání večer 13. (26.) dubna 1905.

V tomto svazku jsou v oddíle Přípravné materiály otištěny varianty návrhu pořadu jednání sjezdu (s. 379—382).

Tento návrh dostali delegáti, aby se k němu vyjádřili. Po malých redakčních úpravách byl přečten na sjezdu. Podepsali jej V. I. Lenin, M. M. Litvinov (Kuzněcov) a A. A. Bogdanov (Maximov).

Při projednávání návrhu pořadu jednání přijal sjezd nejprve šest hlavních tematických skupin, které se vcelku shodují se skupinami vypracovanými Leninem. Později, po projednání bodů těchto hlavních témat, přijal sjezd tento pořad jednání:

„I. Otázky taktiky:
1. Ozbrojené povstání
2. Postoj k politice vlády bezprostředně před převratem a v jeho průběhu
3. Vztah k rolnickému hnutí

II. Organizační otázky:
4. Vztah mezi dělníky a inteligencí ve stranických organizacích
5. Stanovy strany

III. Postoj k jiným stranám a směrům:
6. Postoj k odštěpené části SDDSR
7. Postoj k národním sociálně demokratickým organizacím
8. Postoj k liberálům
9. Praktické dohody se socialisty-revolucionáři

IV. Otázky vnitrostranického života:
10. Propaganda a agitace
V. Zprávy delegátů:
11. Zpráva ÚV
12. Zprávy delegátů místních výborů
VI. Volby:
13. Volby
14. Způsob zveřejnění sjezdových rezolucí a protokolu, uvedení zvolených osob do funkcí". — *122*

[47] D. S. Postolovskij (Michajlov), A. V. Lunačarskij (Voinov) a L. B. Krasin (Zimin) navrhovali, aby na sjezdu byla projednána čtyři témata: otázky organizační, taktické, postoj k jiným stranám, zprávy delegátů. Tento návrh byl přijat. Na základě další diskuse a doplňovacích návrhů byl schválen pořad jednání, obsahující tato hlavní témata: 1. otázky taktiky; 2. organizační otázky; 3. postoj k jiným stranám; 4. vnitrostranická práce; 5. zprávy delegátů; 6. volby. — *124*

[48] Lenin má na mysli Ivanovův (Bogdanovův) návrh nových stanov SDDSR, který předložilo sjezdu byro výborů většiny. Návrh byl otištěn v 13. čísle listu Vperjod 5. dubna (23. března) 1905 pod názvem Organizační otázka[7]. Návrh s některými změnami, navrženými na předběžných poradách delegátů, přečetl Bogdanov (Maximov) na 15. (odpoledním) zasedání sjezdu 20. dubna (3. května). Návrh byl projednán a po některých úpravách schválen na sedmnáctém (odpoledním) zasedání 21. dubna (4. května).

Připomínky N. F. (E. E. Essena) k Ivanovovu návrhu byly otištěny pod názvem K návrhu stanov strany[312] ve Zvláštní příloze k 15. číslu listu Vperjod 20. (7.) dubna 1905. — *125*

[49] Lenin mylně nazývá V. V. Adoratského Arnatským. — *127*

[50] Při projednávání otázky Lenin na čtvrtém zasedání sjezdu 14. (27.) dubna 1905 prohlásil, že nenavrhoval, aby byl V. V. Filatov (NN) pozván, ale že jen sjezdu tlumočil jeho prohlášení (viz Tretij sjezd RSDRP. Protokoly. Moskva 1959, s. 80).

Návrh pozvat Filatova na sjezd s poradním hlasem byl zamítnut. — *128*

[51] Na čtvrtém (dopoledním) zasedání sjezdu 14. (27.) dubna se po zprávě mandátové komise rozvinula diskuse o tom, zda mají být přiznány rozhodující hlasy bolševickým organizacím, které působily a pracovaly paralelně s menševickými výbory (charkovská

a jekatěrinoslavská skupina a výbor zahraniční organizace), a dále archangelskému výboru, který nebyl schválen.

V. M. Obuchov (Kamskij) ve svém příspěvku prohlásil, že poskytnutí rozhodujících hlasů „výboru zahraničních organizací a paralelně pracujícím skupinám je zásadně i formálně coup d'État" (státní převrat).

Sjezd rozhodl, aby všechny uvedené organizace dostaly poradní hlasy. — *129*

[52] Jde o usnesení, které přijali smířlivečtí členové ústředního výboru V. A. Noskov, L. J. Galperin a L. B. Krasin v červenci 1904. Usnesení mělo 26 bodů, z nichž devět bylo zveřejněno v 72. čísle Jiskry 25. srpna 1904 pod titulkem Prohlášení ústředního výboru. Usnesení bylo přijato svévolně, neboť dva členové ústředního výboru — V. I. Lenin a R. S. Zemljačková — nebyli na zasedání ÚV pozváni a nemohli tedy prosazovat v ÚV stanovisko většiny strany. Smířlivci uznali tímto usnesením složení menševické redakce nové Jiskry, jehož kooptaci provedl Plechanov. Do ÚV byli kooptováni další tři smířlivci: A. I. Ljubimov, L. J. Karpov a I. F. Dubrovinskij. Smířlivci protestovali proti svolání III. sjezdu strany a rozpustili jižní byro ÚV, které agitovalo pro sjezd. Zbavili Lenina práv, která měl jako zahraniční zástupce ústředního výboru strany, a zakázali vydávat jeho práce bez souhlasu kolegia ústředního výboru.

Přijetím „červencové deklarace" se smířlivečtí členové ÚV zpronevěřili usnesením II. sjezdu SDDSR a otevřeně se přiklonili k menševickým stanoviskům.

Lenin proti „červencové deklaraci" ostře protestoval. V dopise Pěti členům ústředního výboru a v brožuře Prohlášení a dokumenty o rozchodu ústředních institucí se stranou poukázal na svévolný postup tří členů ústředního výboru (viz Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 40—41, 119—129). Místní výbory strany — petrohradský, moskevský, rižský, bakuský, tifliský, imeretsko-megrelský, nikolajevský, oděský a jekatěrinoslavský — Lenina podpořily a „červencovou deklaraci" rozhodně odsoudily. — *131*

[53] Podle stanov schválených II. sjezdem SDDSR měly právo na zastoupení na sjezdu organizace, které byly schváleny nejpozději rok před sjezdem. V souladu se stanovami nebyly kazaňský a kubáňský výbor považovány na III. sjezdu za plnoprávné organizace, neboť v seznamu plnoprávných výborů pořízeném k 1. září 1904 a obsaženém v protokolu rady strany nebyly uvedeny. Na pátém zasedání III. sjezdu strany dne 14. (27.) dubna předložil V. V. Vo-

rovskij (Orlovskij) návrh rezoluce, jejímž autorem byl Lenin, aby tyto výbory byly schváleny do budoucna jako plnoprávné. Rezoluce byla na tomto zasedání schválena. — *132*

[54] Na pátém zasedání sjezdu 14. (27.) dubna, které jednalo o schválení kazaňského a kubáňského výboru za výbory v budoucnu plnoprávné, někteří delegáti prohlásili, že delegáti s poradním hlasem by se neměli hlasování účastnit, protože by se to mohlo projevit na výsledcích tohoto důležitého usnesení.
Lenin pak napsal v této souvislosti návrh rezoluce o způsobu hlasování na sjezdu, který byl na témže zasedání schválen. — *133*

[55] Otázka ozbrojeného povstání byla projednávána na pěti zasedáních sjezdu (pátém až devátém) 14.—16. (27.—29. dubna) 1905.
Referát o ozbrojeném povstání přednesl na pátém zasedání A. V. Lunačarskij (Voinov). Předložil také sjezdu návrh rezoluce o postoji SDDSR k ozbrojenému povstání, který napsal Lenin. Při projednávání návrhu rezoluce vznesl řadu námitek D. S. Postolovskij (Michajlov), který předložil svůj vlastní návrh. Ve snaze sjednotit obě rezoluce sjezd na svém dopoledním osmém zasedání 16. (29.) dubna rozhodl, že se sejde komise, aby rezoluce „smířila".
Na odpoledním devátém zasedání 16. (29.) dubna byla rezoluce o ozbrojeném povstání („kompromisní"), jejímž základem se stal Leninův návrh, s nepatrnými opravami jednomyslně, při jedné abstenci, schválena (viz Tretij sjezd RSDRP. Protokoly Moskva 1959, s. 162—164).
Do tohoto svazku je zařazen Leninův návrh doplňující rezoluci o ozbrojeném povstání (viz s. 136), který byl důvěrný a na sjezdu se neprojednával, byl však předán delegátům pro informaci. — *134*

[56] Na devátém zasedání sjezdu 16. (29.) dubna předložil P. P. Rumjancev (Šmidt, Filippov), který přednesl referát o postoji k politice vlády bezprostředně před převratem, návrh rezoluce k této otázce[278]. V diskusi na devátém a desátém zasedání vystoupili V. I. Lenin, D. S. Postolovskij (Alexandrov, Michajlov) a jiní. V souvislosti s vystoupením Postolovského napsal Lenin Dodatek k rezoluci o postoji k politice vlády bezprostředně před převratem a v jeho průběhu. Vedle Rumjancevova návrhu k této otázce byly předloženy ještě dva návrhy rezoluce. Na Leninův popud byly všechny návrhy rezoluce odevzdány komisi. Lenin napsal pro komisi poznámky k Rumjancevovu návrhu rezoluce, které jsou zařazeny do oddílu Přípravné materiály (s. 383—384); později napsal Lenin návrh celé rezoluce (viz tento svazek, s. 166—167).

Tento návrh nebyl předložen k projednání. Na třináctém zasedání sjezdu 19. dubna (2. května) byl projednán Rumjancevův návrh s Leninovými poznámkami a Leninův a Rumjancevův návrh rezoluce o otevřeném politickém vystoupení SDDSR a s nepatrnými změnami byl sjezdem jednomyslně schválen. — *143*

[57] *Komise senátora Šidlovského* byla ustavena carským výnosem z 29. ledna (11. února) 1905; jejím úkolem bylo „neodkladně zjistit příčiny nespokojenosti dělníků v Petrohradě a jeho okolí a nalézt východisko, jak tyto příčiny do budoucna odstranit". Komisi vedl N. V. Šidlovskij, senátor a člen státní rady, a jejími členy byli úředníci, ředitelé státních závodů a továrníci. Měli v ní být zastoupeni i dělníci, kteří by byli zvoleni ve dvoustupňových volbách. Bolševici však rozvinuli v souvislosti s volbami do komise rozsáhlou objasňovací akci a poukazovali na skutečné cíle carismu, který se pokoušel vytvořením této komise odvést pozornost dělníků od revolučního boje. Když volitelé předložili vládě své požadavky — svobodu slova, tisku, shromažďování, nedotknutelnost osoby atd. — Šidlovskij 18. února (3. března) 1905 prohlásil, že tyto požadavky nemohou být uspokojeny. Nato většina volitelů odmítla zvolit zástupce a vydala provolání k petrohradským dělníkům, kteří je podpořili stávkou. Dne 20. února (5. března) 1905 byla komise rozpuštěna, aniž vůbec začala pracovat.

Když Lenin v projevu na sjezdu konstatoval, že „zkušenost s komisí Šidlovského nemůže vést k naprosto odmítavému postoji", měl na mysli odpor některých sjezdových delegátů k využívání legálních možností politické práce mezi masami dělnické třídy. Například N. V. Romanov (Leskov) tvrdil, že „účast v takových spolcích navíc dělníky rozptyluje, strhává je z revoluční cesty na legální, vede je k tomu, aby od takových spolků očekávali zlepšení" (Tretij sjezd RSDRP. Protokoly. Moskva 1959, s. 174). — *144*

[58] Otázku účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě projednával sjezd na dvou zasedáních (jedenáctém a dvanáctém) 18. a 19. dubna (1. a 2. května). Lenin přednesl na jedenáctém zasedání projev k této otázce a předložil Návrh rezoluce o účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě. Když sjezd projednával tuto rezoluci, navrhl Lenin, aby byl název rezoluce změněn na Rezoluce o prozatímní revoluční vládě (viz Tretij sjezd RSDRP. Protokoly. Moskva 1959, s. 211). L. B. Krasin (Zimin) provedl v Leninově rezoluci některé změny. Lenin s většinou těchto změn souhlasil (viz tento svazek, s. 164—165). Na dvanáctém zasedání sjezd rezoluci jednomyslně schválil.

Do oddílu Přípravné materiály je zařazena Osnova referátu a teze k rezoluci o účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě, Stručný koncept referátu o prozatímní revoluční vládě a Poznámky k Plechanovovu článku K otázce uchopení moci. — *145*

[59] B. Engels, Německá selská válka (viz K. Marx-B. Engels, Spisy 7, Praha 1959, s. 430—431). — *148*

[60] *Provolání ústředního výboru ke Svazu komunistů* napsali Marx a Engels koncem března 1850. Provolání bylo tajně kolportováno mezi členy Svazu komunistů jak v emigraci, tak i přímo v Německu (viz K. Marx-B. Engels, Spisy 7, Praha 1959, s. 273—283).

Svaz komunistů — první mezinárodní organizace revolučního proletariátu, která existovala od začátku června 1847 do 17. listopadu 1852. Svaz komunistů vznikl ze Svazu spravedlivých, který založili dělníci a řemeslníci v polovině 30. let 19. století a který působil ilegálně v různých evropských zemích. Činitelé Svazu spravedlivých se přesvědčili o správnosti Marxových a Engelsových názorů a začátkem roku 1847 je požádali, aby vstoupili do Svazu, pomohli ho reorganizovat a vypracovat jeho program. Marx a Engels s tím souhlasili. Začátkem června se sešel v Londýně sjezd Svazu spravedlivých, který vešel do dějin jako I. sjezd Svazu komunistů. Sjezd, jehož se zúčastnil Engels, vycházel ze zásad Marxovy a Engelsovy revoluční teorie. V nových stanovách, na kterých aktivně spolupracoval Engels, byly jasně vytyčeny konečné cíle komunistického hnutí a vyškrtnuty body, jež dodávaly organizaci spiklenecký charakter; organizace byla postavena na demokratický základ. Definitivně byly stanovy schváleny na II. sjezdu Svazu komunistů, který se konal ve dnech 29. listopadu—8. prosince 1847 a jehož se zúčastnili Marx s Engelsem. Sjezd je pověřil vypracováním manifestu, který byl uveřejněn v únoru 1848 a stal se všeobecně známým pod názvem Manifest Komunistické strany. V období buržoazně demokratických revolucí v letech 1848—1849 ve Francii a v Německu se mnozí činitelé Svazu komunistů zúčastnili bojů dělnické třídy.

Dne 17. listopadu 1852, brzy po kolínském procesu proti komunistům, Svaz na Marxův návrh oznámil, že zastavuje svou činnost.

Svaz komunistů měl velký historický význam jako škola proletářských revolucionářů, jako zárodek proletářské strany a předchůdce Mezinárodního dělnického sdružení (I. internacionály).

Lenin uvádí stránky německého vydání Provolání z roku 1885.

Provolání uveřejnil Engels v přílohách ke knize K. Marxe Enthüllung über den Kommunistenprozess zu Köln [Odhalení o kolínském procesu proti komunistům]. Citáty jsou uvedeny v Leninově překladu z tohoto vydání. Lenin Provolání bedlivě prostudoval a nejednou se k tomuto dokumentu vracel. — *151*

[61] *Neue Rheinische Zeitung* — deník, který vycházel za Marxovy redakce v Kolíně nad Rýnem od 1. června 1848 do 19. května 1849. Členy redakce byli B. Engels, W. Wolff, G. Weerth, F. Wolf, E. Dronke, F. Freiligrath a H. Bürgers.

Tento bojový orgán proletářského křídla demokracie vychovával lidové masy, vyzýval je k boji proti kontrarevoluci. Úvodníky, v nichž zaujímal list stanovisko k nejdůležitějším otázkám evropské revoluce, psali zpravidla Marx a Engels.

Rozhodný, nesmiřitelný postoj listu Neue Rheinische Zeitung, jeho bojový internacionalismus, politická odhalení, která se v něm objevovala a byla namířena proti pruské vládě a místním kolínským úřadům, měly už od prvních měsíců jeho existence za následek nejen štvaní ze strany feudálně monarchistického a liberálně buržoazního tisku, ale i pronásledování ze strany vlády, zejména po kontrarevolučním převratu v Prusku.

Přes všechno pronásledování a policejní represe list Neue Rheinische Zeitung statečně hájil zájmy revoluční demokracie, zájmy proletariátu. V květnu 1849, kdy kontrarevoluce zahájila generální ofenzívu, využila pruská vláda toho, že Marxovi nebyla udělena pruská státní příslušnost, a vypověděla ho z pruského území. Marxovo vypovězení a represálie proti jiným redaktorům Neue Rheinische Zeitung vedly k tomu, že list přestal vycházet. Poslední, 301. číslo, které bylo vytištěno červeně, vyšlo 19. května 1849. V provolání na rozloučenou redaktoři listu prohlásili, že „jejich posledním slovem vždy a všude bude osvobození dělnické třídy". — *153*

[62] Jde o Engelsův dopis F. Turatimu z 26. ledna 1894[310], který byl pod názvem Nadcházející italská revoluce a socialistická strana[333] uveřejněn 1. února 1894 v 3. čísle italského čtrnáctideníku Critica Sociale (viz K. Marx-B. Engels, Spisy 22, Praha 1967, s. 492—495). — *155*

[63] Engelsův článek Bakuninovci při práci. Pamětní spis o povstání ve Španělsku v létě 1873 (viz K. Marx-B. Engels, Spisy 18, Praha 1966, s. 494—511) byl otištěn v 105., 106. a 107. čísle listu Der Volksstaat 31. října, 2. a 5. listopadu 1873. Byl zařazen do sbor-

níku Engelsových článků, který vyšel v roce 1894 pod názvem K mezinárodním problémům z „Volksstaatu" (1871—75)[332]. Lenin použil tohoto vydání. Článek Bakuninovci při práci byl přeložen do ruštiny za Leninovy redakce. ÚV SDDSR jej vydal v roce 1905 jako zvláštní brožuru v Ženevě a později v roce 1906 v Petrohradě ve vydavatelství Proletariat. — *156*

[64] *Vendée* — západofrancouzský departement, v němž za Velké francouzské revoluce propuklo kontrarevoluční povstání zaostalého rolnického obyvatelstva proti republice. Povstání vedlo katolické duchovenstvo, šlechta a roajalističtí emigranti a podporovala je Anglie.

Vendée je synonymem pro reakční vzpoury a ohniska kontrarevoluce. — *158*

[65] Lenin cituje Marxův článek Buržoazie a kontrarevoluce (viz K. Marx-B. Engels, Spisy 6, Praha 1959, s. 132). — *158*

[66] Viz K. Marx-B. Engels, Spisy 7, Praha 1959, s. 133—252. — *158*

[67] Jde o vystoupení A. I. Rykova (Sergejeva) na třináctém zasedání sjezdu proti návrhu rezoluce, který předložili V. I. Lenin a P. P. Rumjancev (Filippov). Rykov prohlásil, že „rezoluce se netýká pořadu jednání" a že její body „lze projednat v souvislosti s otázkou liberálů a agitace". Navrhl, aby se projednaly spolu s příslušnými otázkami. Sjezd Rykovův návrh odmítl a jednomyslně přijal Leninovu a Rumjancevovu rezoluci. — *168*

[68] Na třináctém zasedání sjezdu vyvolal při projednávání návrhu rezoluce o postoji k taktice vlády bezprostředně před převratem[221] velkou diskusi bod c, v němž se uvádělo: „Organizovat proletariát k okamžitému zavedení osmihodinové pracovní doby a uskutečnění všech hlavních požadavků našeho minimálního programu revoluční cestou." P. A. Krasikov (Bělskij) nesouhlasil se slovy „revoluční cesta" a navrhl, aby byla nahrazena slovy „faktické vydobytí".

Po diskusi schválil sjezd bod c v této redakci: „Organizovat proletariát k okamžitému uskutečnění osmihodinového pracovního dne a jiných naléhavých požadavků dělnické třídy revoluční cestou" (Viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 67). — *169*

[69] Sjezdu byl předložen k projednání Návrh rezoluce o podpoře rol-

nického hnutí[106], který napsal Lenin (viz tento svazek, s. 175 až 176). Návrh byl předem rozdán delegátům. Na čtrnáctém zasedání jej předložil L. B. Krasin (Zimin). Při projednávání rezoluce byla navržena řada pozměňovacích návrhů, a rezoluce byla proto předána komisi k vypracování „kompromisní" rezoluce. V souvislosti s tím Lenin přepracoval svůj návrh rezoluce. Tento návrh nazvaný Rezoluce o vztahu k rolnickému hnutí (tamtéž, s. 177—178) byl projednán na patnáctém zasedání sjezdu a byl jednomyslně schválen. — *170*

[70] Prohlášení sedmnácti delegátů [42] bylo předloženo třináctému zasedání sjezdu. Autoři prohlášení navrhovali byru, aby se „postaralo o co nejpřísnější dodržování pořadu jednání III. sjezdu... učinilo vše pro co nejrychlejší ukončení sjezdu, neboť je nutné co nejdříve ukončit jednání vzhledem k naprosté vyčerpanosti všech delegátů". Byro sjezdu se k tomuto prohlášení připojilo (viz Tretij sjezd RSDRP. Protokoly. Moskva 1959, s. 214). — *170*

[71] *Čornyj pereděl* (nové dělení půdy) — heslo vyjadřující úsilí rolnictva o rozdělení veškeré půdy a odstranění statkářského vlastnictví půdy.

Lenin v článku Agrární program ruské sociální demokracie poukazoval na to, že vedle reakční utopie navždy zachovat zemědělskou malovýrobu má tento požadavek i revoluční aspekt, projevuje se v něm totiž „přání odstranit pomocí rolnického povstání všechny pozůstatky nevolnictví" (Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 347).

Později, na II. sjezdu SDDSR, Lenin prohlásil: Říkají nám, „že prý se rolnictvo s naším programem nespokojí, že půjde dál; jenže my se toho nebojíme, právě proto máme náš socialistický program a proto se nebojíme ani nového rozdělení půdy..." (Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 302). Stejně se vyslovil na II. sjezdu SDDSR i G. V. Plechanov: „Teď k otázce proslulého nového dělení půdy. Slyšíme: při vytyčování požadavku, aby byly vráceny odřezky, musíme pamatovat na to, že rolníci se nespokojí s tímto požadavkem. Toho se vůbec nebojíme (Vtoroj sjezd RSDRP. Protokoly. Moskva 1959, s. 223). — *172*

[72] Když se 20. dubna (3. května) projednával na patnáctém zasedání sjezdu referát a návrh rezoluce A. A. Bogdanova (Maximova) o vztazích mezi dělníky a inteligencí v sociálně demokratických organizacích, někteří delegáti tvrdili, že takový problém ve straně neexistuje a že není nutné přijímat k němu rezoluci.

Sjezd se usnesl, aby jednání o této otázce bylo odloženo a aby byla řešena před přijetím stanov strany.

Sjezd se k projednávání otázky vztahu mezi dělníky a inteligencí v sociálně demokratických organizacích vrátil na svém devatenáctém zasedání 22. dubna (5. května). Byla předložena řada rezolucí. Diskuse vycházela z návrhu, který Lenin napsal (viz tento svazek, s. 190—191) a předložil společně s Bogdanovem. Lenin promluvil k této otázce několikrát (viz tento svazek, s. 192—193). Na základě hlasování podle jmen delegátů se sjezd usnesl zvláštní rezoluci k tomuto bodu nenavrhovat.

K Leninovým návrhům bylo přihlédnuto v rezoluci o propagandě a agitaci. V této rezoluci se zdůrazňovalo, že je „neobyčejně důležité získat pro úlohu vedoucích hnutí — agitátorů, propagandistů a zvláště členů místních center i centra celostranického — co největší počet uvědomělých dělníků jakožto lidí, kteří jsou s tímto hnutím nejbezprostředněji spjati a nejúže s ním spojují stranu — a že právě nedostatkem takových politických vedoucích mezi dělníky lze vysvětlit neustálou relativní převahu inteligence ve stranických centrech“ (srov. KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 71). — *183*

[73] Při projednávání návrhu stanov strany[11] sjezd od základu přepracoval organizační normy strany. Šlo především o tyto tři hlavní body: 1. změna 1. článku stanov; 2. přesné vymezení práv ÚV a autonomie místních výborů a její rozšíření; 3. vytvoření jediného ústředí.

Sjezd schválil Leninovu formulaci 1. článku stanov.

Většinou hlasů zrušil sjezd systém dvou ústředí — ústřední výbor a ústřední tiskový orgán, — která vytvořil II. sjezd SDDSR. Zůstalo jediné ústředí, a to ústřední výbor. III. sjezd se zevrubně zabýval vymezením práv ÚV a místních výborů, poměrem výborů k periferním organizacím a poskytnutím větších práv těmto organizacím. Většinou hlasů bylo rozhodnuto, aby byl ze stanov vyškrtnut 8. článek. K tomuto bodu byla schválena zvláštní rezoluce. Lenin hlasoval pro zachování 8. článku stanov. Na devatenáctém zasedání 22. dubna (5. května) byla schválena rezoluce V. V. Vorovského (Orlovského) o povinnosti ústředních orgánů informovat periferní organizace o stranických záležitostech a brát v úvahu jejich poradní hlas; tato rezoluce nahrazovala 8. článek stanov (viz Tretij sjezd RSDRP. Protokoly. Moskva 1959, s. 325, 327—328).

Aby výbory nemohly zneužívat své autonomie a aby bylo možné nahradit novými ty výbory, které se neosvědčily, devátý článek nových stanov stanovil: „ÚV musí místní výbor rozpustit, vysloví-li se pro rozpuštění současně $^2/_3$ ÚV a $^2/_3$ místních dělníků, kteří jsou členy stranických organizací.“ — *184*

[74] Lenin cituje článek A. A. Bogdanova Organizační otázka[?], v němž Bogdanov citoval a zdůvodňoval nový návrh stanov strany. Článek vyšel 5. dubna (23. března) 1905 v 13. čísle listu Vperjod. — *184*

[75] Šestý článek stanov, otištěný 5. dubna (23. března) 1905 v 13. čísle listu Vperjod, zněl: „Všechny stranické organizace vyřizují v rámci své autonomie všechny záležitosti týkající se speciálně a výhradně té oblasti stranické činnosti, k jejímuž řízení byly vytvořeny." Na III. sjezdu byl 6. článek schválen v jiném znění (viz Tretij sjezd RSDRP. Protokoly. Moskva 1959, s. 461). — *186*

[76] Podle 7. článku návrhu stanov strany byla každá stranická organizace, která měla na sjezdu rozhodující hlas, oprávněna vydávat na svůj náklad a svým jménem stranickou literaturu. O. A. Kvitkin (Petrov) se vyslovil pro 7. článek doplněný A. A. Bogdanovem (Maximovem) v tom smyslu, že „všechny periodické stranické publikace jsou povinny na požádání ÚV otiskovat veškerá jeho prohlášení".

P. A. Krasikov (Bělskij) navrhoval povolit vydávání stranické literatury pouze tehdy, budou-li hesla propagovaná v této literatuře v souladu s usneseními mezinárodních sociálně demokratických kongresů a sjezdů SDDSR. Sedmý článek stanov strany byl schválen v redakci D. S. Postolovského (Michajlova) s pozměňovacím návrhem A. A. Bogdanova (viz Tretij sjezd RSDRP. Protokoly. Moskva 1959, s. 461). Pozměňovací návrh P. A. Krasikova byl většinou hlasů zamítnut. — *186*

[77] *Bund* (Všeobecný židovský dělnický svaz v Litvě, Polsku a Rusku) byl založen roku 1897 na ustavujícím sjezdu židovských sociálně demokratických skupin ve Vilně. Sdružoval převážně poloproletářské židovské řemeslníky ze západoruských oblastí. Na I. sjezdu SDDSR (1898) vstoupil Bund do SDDSR „jako autonomní organizace, samostatná jen v otázkách týkajících se výlučně židovského proletariátu" (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 11).

Bund byl nositelem nacionalismu a separatismu v dělnickém hnutí Ruska. V dubnu 1901 IV. sjezd Bundu žádal, aby byly zrušeny organizační zásady přijaté na I. sjezdu SDDSR. Sjezd ve své rezoluci prohlásil, že považuje SDDSR za federativní svazek národních organizací a že Bund může být pouze jeho federativní součástí.

Na II. sjezdu SDDSR vystoupil Bund ze strany, protože sjezd jej odmítl uznat za jediného představitele židovského proletariátu.

V roce 1906 byl na základě usnesení IV. (sjednocovacího) sjezdu znovu přijat do SDDSR.

V SDDSR bundovci neustále podporovali oportunistické křídlo strany (ekonomisty, menševiky, likvidátory) a bojovali proti bolševismu a bolševikům. Proti bolševickému programovému požadavku práva národů na sebeurčení stavěl Bund požadavek kulturně národnostní autonomie. Za stolypinské reakce zastával Bund likvidátorské stanovisko a aktivně se podílel na vytvoření protistranického srpnového bloku. Za první světové války zastávali bundovci sociálšovinistické stanovisko. Roku 1917 podporoval Bund kontrarevoluční prozatímní vládu a bojoval na straně nepřátel Říjnové revoluce. V letech zahraniční vojenské intervence a občanské války se bundovské vedení spolčilo s kontrarevolučními silami, zatímco někteří řadoví členové začali spolupracovat se sovětskou mocí. V březnu 1921 se Bund rozpadl a část jeho členů vstoupila do KSR(b). — *187*

[78] Při projednávání 11. článku návrhu stanov strany, v němž se uvádělo, že „každá stranická organizace je povinna dát ÚV i redakci ÚO k dispozici všechny materiály, aby se tyto orgány mohly seznámit s celou její činností a se všemi jejími členy", navrhl A. M. Essen (Kitajev) tento doplněk: „za tím účelem podává ÚV podrobné zprávy o své činnosti nejméně jednou za čtrnáct dní". Po Leninově diskusním příspěvku byl tento doplněk většinou hlasů schválen. — *187*

[79] Jde o 12. článek stanov, v němž se uvádělo, že „kooptace členů do ÚV se provádí jednomyslně". Návrh týkající se jednomyslné kooptace členů do ÚV byl schválen. — *187*

[80] Třináctý článek návrhu stanov zněl: „Posláním výboru zahraničních organizací strany je provádět propagandu a agitaci v zahraničí a pomáhat také hnutí v Rusku. Pomoc tomuto hnutí poskytuje výbor pouze prostřednictvím osob a skupin zvlášť jmenovaných ÚV."

V rezoluci P. A. Krasikova (Bělského) se pravilo: „III. sjezd SDDSR pověřuje ÚV, aby projednal a schválil stanovy zahraniční organizace s právy plnoprávného výboru strany, který provádí agitaci a propagandu v zahraničí. Výbor zahraniční organizace bude přitom pomáhat hnutí v Rusku a spolupracovat s ním výhradně prostřednictvím osob a skupin zvlášť jmenovaných ÚV."

Sjezd zrušil 13. článek stanov strany a schválil rezoluci, kterou navrhl P. A. Krasikov. — *187*

[81] V návrhu rezoluce A. A. Bogdanova (Maximova) o plenárních zasedáních ÚV[9] se pravilo: „Sjezd ukládá ÚV, aby pravidelně, nejméně jednou za tři měsíce, svolával plenární zasedání té i oné části", tj. zahraniční a ruské části ÚV.

Rezoluce byla schválena s pozměňovacím návrhem, že se plenární zasedání mají konat „nejméně jednou za čtyři měsíce" (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 76). — *188*

[82] Na osmnáctém sjezdovém zasedání 22. dubna (5. května) znovu vyvstala otázka zastoupení kazaňského výboru, neboť na sjezd se právě dostavil delegát tohoto výboru I. A. Sammer (Savič). Mandátová komise sjezdu navrhla, aby „neměnil své předchozí usnesení a dovolil delegátu kazaňského výboru účastnit se sjezdu s právem poradního hlasu" (viz Tretij sjezd RSDRP. Protokoly. Moskva 1959, s. 314).

Delegát výboru I. A. Sammer žádal sjezd, aby jeho výboru přiznal právo rozhodujícího hlasu.

Po projednání této otázky sjezd odmítl rezoluci B. V. Avilova (Tigrova), aby delegát kazaňského výboru dostal rozhodující hlas, a potvrdil rezoluci mandátové komise. — *189*

[83] N. A. Alexejev (Andrejev) navrhl, aby byl začátek rezoluce stažen (viz tento svazek, s. 190), a prohlásil, že se „tímto začátkem předbíhá usnesení k otázce postoje k pravému křídlu strany" (Tretij sjezd RSDRP. Protokoly. Moskva 1959, s. 328). — *193*

[84] P. A. Džaparidze (Golubin), který podporoval návrh, aby byla přijata rezoluce o vztazích mezi dělníky a inteligencí v sociálně demokratických organizacích, prohlásil: „Překvapuje mě, když slyším, že neexistují dělníci, kteří by byli schopni být členy výborů. Je jich naopak (Lenin: Dobře poslouchejte!) tolik, že není možné všechny zapojit do práce výboru a musí být zařazováni do oblastních výborů. Těm je proto nutné dát rozhodující hlas" (Tretij sjezd RSDRP. Protokoly. Moskva 1959, s. 332). Rovněž D. S. Postolovskij (Michajlov) naléhal, aby byla rezoluce přijata, a poukazoval na to, že se „dělníci zajímají o vztah mezi dělníky a inteligencí" a „netrpělivě čekají, že sjezd dá na tuto otázku odpověď... Hlavním smyslem rezoluce je výzva, aby místní výbory rozšířily rámec organizace a doplnily jej dělníky... Ameriku sjezd neobjeví, jenom zrekapituluje situaci ve straně (Lenin: Zcela správně!)" (tamtéž, s. 333).

Lenin má na mysli tato prohlášení Džaparidzeho a Postolovského. — *193*

[85] V návrhu rezoluce se pravilo: „III. sjezd strany konstatuje, že život strany naléhavě vyžaduje, aby byla sjednocena stranická práce, a že tohoto sjednocení lze nejlépe dosáhnout v průběhu práce a při společném projednávání stranických hesel co největším počtem stranických funkcionářů. Proto pokládá sjezd za žádoucí, aby ÚV organizoval s tímto záměrem konference zástupců místních výborů."

Lenin přednesl k této rezoluci pozměňovací návrhy a podpořil L. B. Krasina (Zimina) a D. S. Postolovského (Michajlova), kteří nesouhlasili s doplňujícími návrhy G. L. Šklovského (Děduškina) a A. I. Rykova (Sergejeva) (viz Tretij sjezd RSDRP. Protokoly. Moskva 1959, s. 342). Leninovy pozměňovací návrhy k rezoluci byly schváleny. — *194*

[86] Návrh rezoluce napsal Lenin. Svým jménem jej předložili k projednání na dvacátém zasedání sjezdu A. M. Essen (Kitajev) a R. S. Zemljačková (Osipov). Rezoluce byla schválena jako dokument, který nemá být zveřejněn. — *195*

[87] V návrhu rezoluce, který předložil P. P. Rumjancev (Filippov)[277], se uvádělo, že pokud jde o menševické organizace, které odmítnou podřídit se usnesením sjezdu, nemá se v periferních stranických organizacích a mezi dělníky agitovat proti celým menševickým organizacím a proti jednotlivcům, a že rozpouštění menševických výborů a ustavování výborů bolševických tam, kde existují paralelně vedle sebe, se musí provádět krajně obezřetně a teprve tehdy, až bude zcela jasné, že většina členů místního výboru se nechce podřídit usnesením III. sjezdu SDDSR. Po diskusi sjezd první část rezoluce zamítl a druhou přijal ve formulaci Leninově a Bogdanovově (Maximovově) jako dokument, který nemá být zveřejněn (viz Tretij sjezd RSDRP. Protokoly. Moskva 1959, s. 363). — *196*

[88] Na dvacátém prvním zasedání 23. dubna (6. května) se projednával návrh rezoluce V. V. Vorovského (Orlovského) o postoji k národním sociálně demokratickým organizacím[19]. Pravilo se v něm: „...III. sjezd SDDSR potvrzuje stanovisko II. sjezdu k federalismu a ukládá ÚV i místním výborům, aby se všemožně snažily dosáhnout dohody s národními sociálně demokratickými organizacemi, umožňující koordinaci místní práce, a tím i sloučení

všech sociálně demokratických stran v jednotnou SDDSR" (viz Tretij sjezd RSDRP. Protokoly. Moskva 1959, s. 365).

D. S. Postolovskij (Michajlov) navrhl tuto změnu textu: „ukládá ÚV, jakož i místním organizacím, aby se *společně* snažily..." (tamtéž). Svůj návrh zdůvodňoval tím, že k dohodě může dojít teprve tehdy, „až bude připravena nejen ÚV, ale i místními výbory" (tamtéž, s. 371). Lenin proti tomuto pozměňovacímu návrhu protestoval a sjezd jej zamítl. — *197*

[89] Informaci A. V. Lunačarského (Voinova) doplnil Lenin ocitováním zprávy z Moskvy, která byla pod titulkem Semstwo congress at Moscow. Purposes and prospects [Sjezd zemstev v Moskvě. Úkoly a cíle[380]] uveřejněna 6. května 1905 v 37 700. čísle anglického listu The Times. (Ruský překlad zprávy viz Leninskij sbornik XXVI, 1934, s. 229—231.)

Lenin napsal o tomto sjezdu článek Rady konzervativní buržoazie (viz tento svazek, s. 241—244).

The Times — deník založený roku 1785 v Londýně; jeden z významných konzervativních listů anglické buržoazie. — *198*

[90] *Polská socialistická strana* — reformistická nacionalistická strana, založená v roce 1892. Vystupovala pod heslem boje za nezávislost Polska a pod vedením Pilsudského a jeho stoupenců prováděla separatistickou a nacionalistickou propagandu mezi polskými dělníky, které se snažila odvrátit od společného boje s ruskými dělníky proti samoděržaví a kapitalismu.

Po celou dobu trvání PSS vznikaly v jejích řadách pod tlakem prostých dělníků levicové skupiny. Některé z nich se později přimkly k revolučnímu křídlu polského dělnického hnutí.

V roce 1906 se PSS rozštěpila na PSS-levici a na šovinistickou pravici, takzvanou PSS-revoluční frakci.

Pod vlivem SDDSR(b) a Sociální demokracie Království polského a Litvy postupně přecházela PSS-levice na důsledně revoluční pozice. Za první světové války se většina členů PSS-levice hlásila k internacionalismu a v prosinci 1918 se sloučila se SDKPaL. Sloučené strany vytvořily Komunistickou dělnickou stranu Polska (od roku 1925 se nazývala Komunistická strana Polska).

Za první světové války pravicová část PSS pokračovala ve své nacionálně šovinistické politice. Na území Haliče zformovala polské legie, které potom bojovaly na straně rakousko-německého imperialismu. Po vzniku polského buržoazního státu se pravicová PSS spojila v roce 1919 s organizacemi PSS na polském území, jež bylo předtím obsazeno Německem a Rakouskem, a přijala opět

název Polská socialistická strana. Získala rozhodující vliv ve vládě a zasadila se o to, aby moc přešla do rukou polské buržoazie. Soustavně prováděla protikomunistickou propagandu a podporovala agresívní politiku namířenou proti Sovětskému Rusku, politiku anexe a utlačování západní Ukrajiny a západního Běloruska. Jednotlivé skupiny PSS, které s touto politikou nesouhlasily, vstupovaly do Komunistické strany Polska.

Po fašistickém převratu Piłsudského v květnu 1926 se PSS formálně octla v parlamentní opozici. Ve skutečnosti však nikdy aktivně proti fašistickému režimu nebojovala a dál pokračovala ve své protikomunistické a protisovětské propagandě. Levicové síly PSS spolupracovaly v těchto letech s polskými komunisty a v četných kampaních podporovaly taktiku jednotné fronty.

Za druhé světové války se PSS znovu rozštěpila. Její pravicová, šovinistická část přijala název Wolność, Równość, Niepodległość (Svoboda—rovnost—nezávislost) a vstoupila do reakční polské emigrantské „vlády" v Londýně. Druhá, levicová část PSS, která přijala název Dělnická strana polských socialistů, se pod vlivem Polské dělnické strany založené v roce 1942 zapojila do národní fronty boje proti hitlerovským okupantům, bojovala za osvobození Polska od fašistické poroby a usilovala o navázání přátelských styků s SSSR.

Po osvobození východní části Polska od německých okupantů a po vytvoření Polského výboru národního osvobození přijala Dělnická strana polských socialistů v roce 1944 opět název Polská socialistická strana a spolu s Polskou dělnickou stranou se podílela na budování lidově demokratického Polska. V prosinci 1948 se obě strany sloučily a vytvořily Polskou sjednocenou dělnickou stranu (PSDS).

Sociální demokracie Království polského a Litvy (SDKPaL) — revoluční strana polské dělnické třídy. Ustavila se v roce 1893 nejprve jako Sociální demokracie Království polského. Od srpna 1900, po sjezdu sociálně demokratických organizací Království polského a Litvy, na němž se polští sociální demokraté sloučili s částí litevských sociálních demokratů, se nazývala Sociální demokracie Království polského a Litvy (SDKPaL). Zásluhou strany bylo, že polské dělnické hnutí orientovala na spojenectví s ruským dělnickým hnutím a na potírání nacionalismu.

Za revoluce 1905—1907 prosazovala SDKPaL hesla blízká heslům bolševické strany a zaujímala nekompromisní postoj vůči liberální buržoazii. Zároveň se SDKPaL dopouštěla řady chyb, nepochopila Leninovu teorii socialistické revoluce, nechápala ve-

doucí úlohu strany v demokratické revoluci, podceňovala úlohu rolnictva jako spojence dělnické třídy a význam národně osvobozeneckého hnutí. Lenin kritizoval mylné názory SDKPaL, zároveň však poukazoval na její zásluhy o polské revoluční hnutí. Konstatoval, že polští sociální demokraté „založili poprvé v Polsku čistě proletářskou stranu a vyhlásili nanejvýš důležitou zásadu co nejužšího svazku polského a ruského dělníka v jejich třídním boji" (Spisy 20, Praha 1959, s. 441). Na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR byla SDKPaL jako územní organizace přijata do SDDSR.

SDKPaL uvítala Říjnovou revoluci a rozvinula boj za vítězství proletářské revoluce v Polsku. V prosinci 1918 se na sjednocovacím sjezdu SDKPaL a PSS-levice sloučily a vytvořily Komunistickou dělnickou stranu Polska.

Polská socialistická strana Proletariat vznikla v roce 1901 ze skupin, které se odštěpily od Polské socialistické strany. I když tato strana vcelku uznávala sociálně demokratický program, zastávala taktiku individuálního teroru a federativního uspořádání organizace. Vyslovovala se pro sblížení polského revolučního hnutí s revolučním hnutím v Rusku. Za jeden z nejbližších cílů svého boje považovala prosazení demokratické ústavy v Rusku, jež by poskytla Polsku autonomii. Tato strana nesehrála v polském revolučním hnutí významnější úlohu. Po revoluci 1905—1907 zanikla.

Lotyšská sociálně demokratická dělnická strana se ustavila v červnu 1904 na svém I. sjezdu. Na II. sjezdu v červnu 1905 schválila svůj program. V roce 1905 řídila LSDDS revoluční akce dělníků a připravovala masy na ozbrojené povstání.

Na IV. (sjednocovacím) sjezdu v roce 1906 se jako územní organizace začlenila do SDDSR. Po sjezdu přijala název Sociální demokracie Lotyšského kraje.

Arménskou sociálně demokratickou dělnickou organizaci („specifiky") ustavili arménští nacionálfederalisté brzy po II. sjezdu SDDSR. Tito zastánci specifičnosti podmínek každého národa podobně jako bundovci požadovali federativní uspořádání strany, tj. rozdělení proletariátu podle národností, a prohlásili se za jediné mluvčí arménského proletariátu. Svůj nacionalismus hájili tím, že prý „každý národ má své specifické podmínky". V souvislosti s připravovanou konferencí sociálně demokratických organizací v Rusku v září 1905 Lenin v dopise ústřednímu výboru SDDSR napsal:

„Zvláště varuji před Arménskou sociálně demokratickou fede-

rací. „Jestliže jste dali souhlas k tomu, aby se zúčastnila konference, udělali jste *osudnou* chybu, kterou musíte *stůj co stůj* napravit. Je to pár ženevských dezorganizátorů, kteří zde vydávají samé hlouposti a nemají přitom jakékoli *závažné* styky s Kavkazem. Není to nic víc než protekční spratek *bundovců* speciálně vymyšlený k tomu, aby živil kavkazský bundismus... Všichni kavkazští soudruzi jsou... proti této smečce dezorganizujících publicistů..." (Srov. Spisy 34, Praha 1959, s. 321.)

Arménská revoluční federace (Drošak) — kontrarevoluční, buržoazně nacionalistická strana Dašnakcuthjun; jejím ústředním orgánem byl Drošak. Dašnakcuthjun vznikl na počátku devadesátých let 19. století. Bojoval proti revolučnímu hnutí dělníků a rolníků, rozněcoval národnostní nesváry a nepřátelství mezi národy a uskutečňoval politiku národní izolace Arménie.

Za revoluce 1905—1907 reprezentovali dašnaci zájmy arménské buržoazie, prováděli politiku národní izolace, odváděli masy arménského lidu od celoruského revolučního hnutí, a tím značně poškodili dělnické hnutí v Arménii i v celém Zakavkazsku.

Po únorové buržoazně demokratické revoluci v roce 1917 podporovali dašnaci politiku buržoazní prozatímní vlády.

Po Říjnové socialistické revoluci vystoupili dašnaci v kontrarevolučním bloku s menševiky, esery a musavatisty proti bolševikům. V letech 1918—1920 stáli v čele arménské buržoazně nacionalistické kontrarevoluční vlády; veškerou svou činností přispívali k tomu, aby se z Arménie stala kolonie zahraničních imperialistů a opora britsko-francouzských interventů a ruských bělogvardějců v boji proti sovětské moci. Arménští pracující pod vedením bolševické strany a za podpory Rudé armády v listopadu 1920 dašnackou vládu svrhli. Po vítězství sovětské moci byl Dašnakcuthjun v Zakavkazsku potřen a zlikvidován.

Běloruská socialistická hromada — maloburžoazní nacionalistická organizace, která se ustavila v roce 1902 pod názvem Běloruská revoluční hromada. Prosazovala zájmy běloruské buržoazie, statkářů a kulaků, odmítala revoluční třídní boj a snažila se odtrhnout běloruský lid od ruské revoluční dělnické třídy. Avšak pracující masy běloruského lidu odmítly tuto politiku podporovat. V národnostní otázce požadovala Běloruská socialistická hromada „kulturně národnostní autonomii". Po únorové buržoazně demokratické revoluci v roce 1917 podporovala tato organizace politiku buržoazní prozatímní vlády. Po Velké říjnové socialistické revoluci se rozpadla na řadu kontrarevolučních skupin, které spo-

lečně s bělogvardějci a zahraničními interventy aktivně bojovaly proti sovětské moci.

Lotyšský sociálně demokratický svaz vznikl na podzim 1900 v zahraničí a uplatňoval podobné požadavky jako ruští eseři; silně se v něm projevovaly nacionalistické tendence. V roce 1905 získal Svaz dočasně určitý vliv na jistou část rolnictva, záhy byl však vytlačen Lotyšskou sociálně demokratickou dělnickou stranou. Později už neměl významnější úlohu.

Finskou stranu aktivního odporu vytvořila v letech 1903—1904 skupina buržoazní a maloburžoazní finské inteligence a studentů. Cílem strany bylo svrhnout carskou moc v zemi a nahradit ji ústavním režimem. Strana převzala dobrodružnou taktiku od ruských eserů, s nimiž udržovala těsné spojení, zosnovala řadu atentátů na vládní činitele a zorganizovala výrobu pum. Pod rouškou sportovního klubu učila příslušníky buržoazie zacházet se zbraněmi. Připravovala je však spíš na boj proti dělníkům než proti carismu.

Finská dělnická strana vznikla v roce 1899. V roce 1903 přijala název Sociálně demokratická strana Finska.

Za revoluce 1905—1907 se projevil oportunismus předáků této strany, kteří se přizpůsobovali událostem. Levicové síly ve straně se sice vyslovovaly pro samostatný boj proletariátu, neučinily však rázné kroky k očištění strany od oportunistů. Finští sociální demokraté uplatňovali výhradně legální formy boje a nepřipravovali proletariát na ozbrojený boj proti jeho utlačovatelům.

V roce 1918 se finská sociální demokracie rozštěpila: její revoluční síly vytvořily komunistickou stranu, reakční síly představovaly jednu z nejpravicovějších stran II. internacionály.

Po druhé světové válce začala část členů finské sociální demokracie usilovat o sblížení s komunisty a aktivně bojovala za mír a demokracii.

Gruzínská strana socialistů-revolucionářů federalistů — buržoazně nacionalistická strana, která vznikla v dubnu 1904. Požadovala pro Gruzii národnostní autonomii v rámci Ruska ovládaného buržoazií a statkáři. Za vlády reakce se stali příslušníci této strany otevřenými nepřáteli revoluce.

Strana spolupracovala s menševiky a anarchisty a pokoušela se rozbít jednotnou internacionální frontu zakavkazských pracujících proti carismu a kapitalismu.

Po Velké říjnové socialistické revoluci vytvořili příslušníci této strany společně s gruzínskými menševiky, dašnaky a musavatisty kontrarevoluční blok, který byl podporován německo-tureckými a později britsko-francouzskými interventy.

Revoluční ukrajinská strana (RUS) — maloburžoazní nacionalistická organizace, která vznikla na počátku roku 1900. Podporovala hlavní heslo ukrajinské buržoazie požadující autonomii Ukrajiny. V prosinci 1905 se Revoluční ukrajinská strana přejmenovala na Ukrajinskou sociálně demokratickou dělnickou stranu (USDDS) a rozhodla se sloučit na federativním základě s SDDSR, bude-li ovšem USDDS uznána za „jedinou představitelku ukrajinského proletariátu" v SDDSR. IV. (sjednocovací) sjezd SDDSR zamítl návrh představitele USDDS projednat podmínky sjednocení ihned a postoupil řešení této otázky ústřednímu výboru SDDSR. Vzhledem k maloburžoaznímu nacionalistickému charakteru USDDS nedal ÚV k sloučení souhlas.

Pokud jde o národní program, podléhala USDDS vlivu Bundu a podobně jako Bund razila požadavek kulturní a národnostní autonomie.

Později se USDDS ocitla v táboře nacionalisticky zaměřené kontrarevoluční buržoazie.

Ukrajinská socialistická strana (USS) se ustavila v roce 1900 na pravobřežní Ukrajině. V roce 1903 se sloučila s Revoluční ukrajinskou stranou (RUS).

Litevská sociálně demokratická strana vznikla v roce 1896. Vedení strany se dostalo do rukou oportunistických sil, které prosazovaly zájmy buržoazie. Oportunisté se snažili orientovat dělnické hnutí v Litvě buržoazně nacionalisticky a izolovat je od vlivu revolučního hnutí dělníků Ruska. Uvnitř strany probíhal boj internacionalistických sil proti oportunismu a nacionalismu. O odhalení oportunistů a sjednocení dělníků různých národností se významně zasloužil F. E. Dzeržinskij, který byl tehdy členem Litevské sociálně demokratické strany. V roce 1900 se z podnětu Dzeržinského sloučila část internacionalistických sil LSDS se Sociální demokracií Království polského v jednotnou SDKPaL, která byla na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR v roce 1906 přijata do SDDSR.

V roce 1905 přijala strana název Sociálně demokratická strana Litvy (SDSL). Pod vlivem revolučních událostí v letech 1905—1907 sílila v SDSL opozice proti nacionalistickému vedení. Pod vlivem bolševické strany začali uvědomělejší členové SDSL z řad proleta-

riátu přecházet na cestu revoluční sociální demokracie. V roce 1907 přijal VII. sjezd SDSL usnesení o sloučení s SDDSR. Sloučení se však neuskutečnilo.

V roce 1918 se revoluční křídlo SDSL rozešlo se sociálšovinisty a vytvořilo Komunistickou stranu Litvy. — *200*

[91] Na dvacátém třetím zasedání sjezd vyslechl a projednal zprávu o činnosti ÚV, kterou přednesl L. B. Krasin (Zimin).

V diskusi ke zprávě někteří delegáti upozorňovali, že ve zprávě o činnosti ÚV nebyla objasněna jeho politická činnost, a požadovali, aby zástupce ÚV sjezdu vysvětlil, proč ÚV nedokázal být politickým vůdcem, proč nedokázal stranu vést. Když mluvil Lenin ve svém druhém diskusním příspěvku ke zprávě ÚV o „soudu", měl na mysli tyto připomínky ke zprávě ÚV. — *205*

[92] Tato Leninova slova se týkají skutečnosti, že ÚV SDDSR se po dlouhém boji proti svolání III. sjezdu strany přece jen rozhodl vytvořit společně s byrem výborů většiny organizační výbor, který proti vůli menševické rady strany sjezd svolal. Na sjezdu byli dva členové ÚV — L. B. Krasin (Zimin, Vinter) a A. I. Ljubimov (Mark, Letněv). — *205*

[93] Sjezd rezoluci přijal jednomyslně. — *207*

[94] Návrh rezoluce, jehož autorem byl Lenin, sjezd schválil. — *209*

[95] Komise pro vydání protokolu byla zvolena na dvacátém třetím zasedání sjezdu 25. dubna (8. května). Jejími členy byli V. M. Obuchov (Kamskij), V. V. Vorovskij (Orlovskij) a N. K. Krupská (Sablinová). Protokol vyšel poprvé v Ženevě na podzim 1905[29] jako knížka malého formátu, vytištěná drobným písmem na tenkém papíru. — *209*

[96] Na jaře 1905 zachvátilo revoluční hnutí celé Rusko včetně Kavkazu.

Koncem března—začátkem dubna 1906 vzplanula všeobecná politická stávka železničářů v Baku, Tiflisu a jiných městech. V Tiflisu stávkovali společně s železničáři také tiskárenští dělníci. V ulicích města docházelo ke srážkám s policií a kozáky. Stávkového boje se účastnili i dělníci v Batumi, Poti a Kutaisi. K potlačení stávky na Zakavkazské železnici bylo vysláno vojsko. V Zakavkazsku, zejména v Gurii, se rozvinulo mohutné rolnické hnutí.

Lenin sledoval revoluční události na Kavkaze velmi pozorně.

Na jeho návrh se III. sjezd strany usnesl schválit k této otázce zvláštní rezoluci.

V tomto svazku publikovaný návrh rezoluce o událostech na Kavkaze, jehož autorem byl Lenin, byl předložen jménem V. I. Lenina a M. G. Cchakaji (Barsova) na dvacátém pátém sjezdovém zasedání 26. dubna (9. května) jako pozměňovací návrh k rezoluci, kterou navrhl na témže zasedání Cchakaja. Návrh byl sjezdem schválen jako rezoluce k této otázce. — *210*

[97] O. A. Kvitkin (Petrov) navrhl, aby byla slova „ozbrojenou silou" v závěrečné pasáži návrhu rezoluce týkající se událostí na Kavkaze nahrazena slovy „všemi prostředky, jež mají k dispozici" (Tretij sjezd RSDRP. Protokoly. Moskva 1959, s. 442). Kvitkinův pozměňovací návrh byl sjezdem přijat. — *211*

[98] Lenin má na mysli rezoluci O ustavení sjezdu[252], která byla otištěna v 1. čísle listu Proletarij 27. (14.) května 1905 hned za Zprávou o II. sjezdu SDDSR (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 64—65.) — *224*

[99] Otištěno jako poznámka k rezoluci III. sjezdu O ustavení sjezdu v 1. čísle listu Proletarij 27. (14.) května 1905. — *228*

[100] *Ultimátum ústředního výboru* bylo předloženo menševikům 12. (25.) listopadu 1903. Hlavní body ultimáta s uvedením přípustných praktických ústupků menševikům, umožňujících likvidaci krize ve straně, vyložil Lenin v dopise ÚV z 22. října (4. listopadu) 1903: 1. kooptovat čtyři bývalé redaktory do redakce Jiskry; 2. kooptovat dva členy opozice do ÚV podle volby ústředního výboru; 3. obnovit bývalý stav v Zahraniční lize; 4. dát menševikům jeden hlas v radě strany. Dodatečnou, 5. podmínkou bylo: zanechat všech soudů, sporů a řečí o rozepři na II. sjezdu strany a po něm. Lenin zdůraznil: „Nepřijmou-li ani ultimátum — válku do všech důsledků." (Spisy 34, Praha 1959, s. 178.) Leninovy návrhy (kromě dodatečné podmínky) byly včleněny do ultimáta ústředního výboru z 12. (25.) listopadu, smířlivečtí členové ÚV je však poněkud zmírnili.

Menševici, jimž poskytl velkou pomoc G. V. Plechanov tím, že druhého dne po tomto ultimátu kooptoval do redakce ústředního orgánu všechny bývalé redaktory, ultimátum ústředního výboru odmítli a zahájili otevřenou válku proti většině strany.

Lenin zhodnotil ultimátum ÚV v knize Krok vpřed, dva kroky vzad[121] (Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 381—382). — *234*

[101] *„Šipovovou" ústavou* nazývá Lenin návrh na státní uspořádání, který vypracoval umírněný liberál D. N. Šipov, představitel pravého křídla zemstevních činitelů. Šipov ve snaze zabrzdit revoluci a zároveň přimět carskou vládu k jistým ústupkům ve prospěch zemstev navrhoval, aby byl vytvořen poradní zastupitelský orgán. Touto machinací chtěli umírnění liberálové oklamat lid, zachovat monarchii a zároveň získat pro sebe některá politická práva. — *235*

[102] *Rezoluce advokátů* — rezoluce celoruského sjezdu advokátů, který se konal ve dnech 28.—30. března (10.—12. dubna) 1905[230] v Petrohradě. Průběh sjezdu a jeho rezoluce byly v listu Proletarij charakterizovány takto: „V třídenním žvanění sjezdu advokátů se jako v kapce vody odrazil celý buržoazní liberalismus s jeho nezřízenou touhou po ústavě, s jeho zbabělým strachem z boje, s jeho pokryteckou a egoistickou láskou k lidu" (V. Vorovskij, Vserossijskij sjezd advokatov. Proletarij, č. 2, 3. června (21. května) 1905. — *239*

[103] *Mezinárodní socialistické byro* (MSB) — stálý výkonný a informativní orgán II. internacionály. Rozhodnutí vytvořit MSB z představitelů socialistických stran všech zemí bylo přijato na pařížském kongresu II. internacionály v září 1900. Ruské sociální demokraty v MSB zastupovali G. V. Plechanov a B. N. Kričevskij. Od roku 1905 byl zástupcem SDDSR v mezinárodním socialistickém byru V. I. Lenin, který v něm energicky bojoval proti oportunismu vůdců II. internacionály. MSB zaniklo v roce 1914. — *240*

[104] Zmíněná „zvláštní brožura" vyšla 12. (25.) června 1905 ve francouzštině jako příloha k 8. číslu listu Le Socialiste a měla název Troisième Congrès du Parti ouvrier Social-démocrate de Russie. Compte rendu et principales résolutions[322] (Třetí sjezd SDDSR. Zpráva a hlavní rezoluce) a zároveň v němčině v mnichovském vydání Bericht über den III. Parteitag der S.-D. A.-P. R. mit Beifügung des Partei-Statuts und der wichtigsten Resolutionen, die auf dem III. Parteitag angenommen wurden. 1905[318] (Zpráva o III. sjezdu SDDSR a sjezdové rezoluce). Zprávu o vydání těchto brožur přineslo 15. číslo Proletarije z 5. září (23. srpna) 1905 v rubrice Ze života strany. — *240*

[105] *Proletarij* — ilegální bolševický týdeník, ústřední orgán SDDSR. Vznikl na základě usnesení III. sjezdu strany. Plénum ústředního výboru strany jmenovalo 27. dubna (10. května) 1905 odpovědným redaktorem týdeníku Lenina. Proletarij vycházel od 14. (27.) května do 12. (25.) listopadu 1905 v Ženevě. Vyšlo 26 čísel. Prole-

tarij pokračoval v linii staré leninské Jiskry a v tradicích bolševického listu Vperjod.

Lenin napsal pro tento týdeník asi 90 článků a poznámek. Tyto články určovaly politický profil listu, jeho ideologickou náplň a bolševickou orientaci. Lenin vykonal jako šéfredaktor listu obrovský kus práce. Díky jeho redakční činnosti byly uveřejňované materiály vysoce zásadové, stranické, byly v nich přesně a jasně formulovány závažné teoretické problémy a vysvětlovány otázky revolučního hnutí.

Stálými spolupracovníky redakce byli V. V. Vorovskij, A. V. Lunačarskij a M. S. Olminskij. Významně se na práci redakce podíleli N. K. Krupská, V. M. Veličkinová a V. A. Karpinskij. Proletarij udržoval těsné spojení s dělnickým hnutím v Rusku, uveřejňoval články a poznámky dělníků, kteří se přímo účastnili revolučního hnutí. Shromažďování příspěvků z místních organizací a jejich přepravu do Ženevy organizovali V. D. Bonč-Brujevič, S. I. Gusev a A. I. Uljanovová-Jelizarovová. Písemný styk s místními organizacemi a čtenáři obstarávaly N. K. Krupská a L. A. Fotijevová.

Proletarij pohotově reagoval na všechny významné události v ruském i mezinárodním dělnickém hnutí a vedl nekompromisní boj proti menševikům a jiným oportunistickým a revizionistickým živlům.

Proletarij energicky propagoval usnesení III. sjezdu strany a významně se zasloužil o organizační a ideologické semknutí bolševiků. Byl to jediný orgán sociální demokracie Ruska, který důsledně obhajoval revoluční marxismus a řešil všechny stěžejní otázky rozvíjející se revoluce v Rusku. Proletarij všestranně objasňoval události z roku 1905 a burcoval tak široké masy pracujících do boje za vítězství revoluce.

Proletarij měl velký vliv na místní sociálně demokratické organizace. Některé Leninovy články v něm uveřejněné byly přetiskovány v místním bolševickém tisku a vydávaly se jako samostatné letáky.

Brzy po Leninově odjezdu do Ruska začátkem listopadu 1905 se přestal Proletarij vydávat. Poslední dvě čísla (25. a 26.) vyšla za redakce Vorovského, ale i do nich napsal Lenin několik článků, které byly uveřejněny už po jeho odjezdu ze Ženevy. — *240*

[106] Lenin napsal stať O prozatímní revoluční vládě, která byla uveřejněna ve formě dvou článků v listu Proletarij, na základě svého referátu o účasti sociální demokracie v prozatímní vládě, který přednesl na III. sjezdu SDDSR. V tomto svazku jsou v oddílu Přípravné materiály otištěny poznámky k této práci (s. 396).

V závěru druhého článku se praví, že v třetím článku budou analyzovány úkoly prozatímní revoluční vlády. Avšak třetí článek jako pokračování stati O prozatímní revoluční vládě tiskem nevyšel. Úkoly prozatímní revoluční vlády vysvětlil Lenin v poznámkách Obraz prozatímní revoluční vlády (tento svazek, s. 363—365), v článku Revoluční armáda a revoluční vláda (tamtéž, s. 341 až 349) a v knize Dvě taktiky sociální demokracie v demokratické revoluci (viz Spisy 9, Praha 1954, s. 9—133).

Stať O prozatímní revoluční vládě vydal mimoto jako leták jaroslavský výbor SDDSR. — *245*

[107] *Dělníci bratrstva Stephana Borna* — organizace, kterou založil v Německu roku 1848 jeden z představitelů reformismu v německém dělnickém hnutí Stephan Born. Dělnické bratrstvo se omezovalo výlučně na hospodářský boj a tím odvádělo dělníky od boje politického, od základních úkolů revoluce. Engels zhodnotil činnost Bornova Dělnického bratrstva takto: „V oficiálních publikacích jeho spolku se vyskytují proto i názory hlásané v Komunistickém manifestu v přepestré směsici s cechovními vzpomínkami a cechovními tužbami, s úlomky z Louise Blanca a z Proudhona, s celním ochranářstvím atd., zkrátka mělo se vyhovět úplně všem.“ (K. Marx-B. Engels, Spisy 21, Praha 1967, s. 251.) Za revoluce v letech 1848—1849 se Dělnické bratrstvo neúčastnilo politického hnutí proletariátu; existovalo většinou formálně a hrálo tak bezvýznamnou úlohu, že je reakce rozpustila teprve roku 1850. — *253*

[108] Viz K. Marx, Odhalení o kolínském procesu proti komunistům (K. Marx-B. Engels, Spisy 8, Praha 1960, s. 450). — *255*

[109] Lenin má na mysli Provolání ústředního výboru ke Svazu komunistů, které napsali Marx a Engels koncem března 1850 (viz K. Marx-B. Engels, Spisy 7, Praha 1959, s. 273—283). — *256*

[110] K. Marx, Kritika Gothajského programu (viz K. Marx-B. Engels, Spisy 19, Praha 1966, s. 58). — *256*

[111] Viz B. Engels, K dějinám Svazu komunistů (K. Marx-B. Engels, Spisy 21, Praha 1967, s. 238). — *256*

[112] *Der Volksstaat* — ústřední orgán německé sociální demokracie (eisenašských). Vycházel v Lipsku za redakce W. Liebknechta v letech 1869—1876 nejdříve dvakrát týdně a od roku 1873 třikrát týdně. S listem spolupracovali Marx a Engels. — *259*

[113] Viz K. Marx-B. Engels, Spisy 18, Praha 1966, s. 494—511. — *259*

[114] *Le Siècle* — buržoazní deník, který vycházel v Paříži v letech 1836 až 1939. List měl blízko k oficiálním kruhům. V roce 1905 byl redaktorem listu bývalý ministr námořnictví ve vládě Waldecka-Rousseaua Lanessan.

Lenin cituje z článku Corneliho La fin d'une épopée[321] (Konec jedné epopeje), který vyšel v Le Siècle 30. května 1905. — *268*

[115] Jde o list *Novosti i birževaja gazeta* — jeden z orgánů ruské liberální buržoazie, vycházející v letech 1872—1906 v Petrohradě. Uveřejňoval články a oficiální dokumenty Svazu osvobození. — *271*

[116] Tento dokument vyšel jako předmluva redakce ústředního orgánu SDDSR Proletarij k brožuře Zpráva o III. sjezdu SDDSR, která byla vydána v roce 1905 v jidiš.

Do brožury byly zařazeny nejdůležitější rezoluce III. sjezdu SDDSR, předtím už publikované v 1. čísle listu Proletarij z 27. (14.) května 1905. Předmluvu napsal Lenin. Ruský rukopis předmluvy nebyl dosud nalezen. Publikovaný text byl přeložen z brožury vydané v jidiš. — *279*

[117] *Naša žizň* — deník liberálního zaměření. Vycházel s přestávkami od 6. (19.) listopadu 1904 do 11. (24.) července 1906 v Petrohradě.

Russkije vědomosti — list, který tlumočil názory umírněné liberální inteligence. Vycházel v Moskvě od roku 1863. Od roku 1905 byl orgánem pravého křídla kadetské strany. Lenin konstatoval, že Russkije vědomosti svérázně spojovaly „*pravicové* kadetství s příchutí narodnictví" (Spisy 19, Praha 1959, s. 127). Roku 1918 byly Russkije vědomosti zároveň s jinými kontrarevolučními listy zastaveny.

Naši dni — deník liberálního zaměření; vycházel v Petrohradě od 18. (31.) prosince 1904 do 5. (18.) února 1905. Dne 7. (20.) prosince 1905 bylo jeho vydávání obnoveno, vyšla však pouze dvě čísla.

Syn otěčestva — deník liberálního zamčření, vycházel v Petrohradě od roku 1856 do roku 1900 a od 18. listopadu (1. prosince) 1904. Přispívali do něho osvoboždčnovci a narodnici různých odstínů. Od 15. (28.) listopadu 1905 byl Syn otěčestva orgánem eserské strany. Dne 2. (15.) prosince 1905 byl zastaven. — *286*

[118] *Le Matin* — francouzský buržoazní deník, byl založen v roce 1884. Poslední číslo vyšlo v srpnu 1944.

Lenin cituje zprávu Gastona Lerouxe uveřejněnou pod titulkem Suprême appel au tsar. — Le peuple russe s'adresse à son empereur[358] (Provolání k carovi. — Ruský lid se obrací na svého cara). Zpráva vyšla 15. června 1905 v 7781. čísle listu. — *305*

[119] *Frankfurter Zeitung* — deník, orgán německých velkoburziánů. Vycházel ve Frankfurtu nad Mohanem v letech 1856—1943. Znovu začal vycházet v roce 1949 pod názvem Frankfurter Allgemeine Zeitung; je mluvčím západoněmeckých monopolistů.

Lenin cituje zprávu z Petrohradu o delegaci zemstevních činitelů; zpráva vyšla 16. června 1905 v druhém ranním vydání listu. — *305*

[120] *Kassandra* — dcera legendárního trójského krále Priama. Starořecká legenda vypráví, že Kassandra, která uměla věštit, předpověděla zkázu Trójе. — *314*

[121] *Otevřený dopis redakci listu Leipziger Volkszeitung* napsal Lenin jménem redakce listu Proletarij jako odpověď na článek Kautského Die Spaltung der russischen Sozialdemokratie (Rozštěpení ruské sociální demokracie), který byl uveřejněn ve 135. čísle Leipziger Volkszeitung z 15. června 1905. Kautsky protestoval ve svém článku proti rozšiřování brožury Bericht über den III. Parteitag der S.-D. A.-P. R..., München[318] (Zpráva o III. sjezdu SDDSR..., Mnichov) a zkresleně líčil podstatu neshod v ruské sociální demokracii. Lenin napsal 12. července 1905 ústřednímu výboru o článku Kautského toto: „Kautsky uveřejnil ultrahanebný článek k německému vydání Zprávy" (Spisy 34, Praha 1959, s. 301). Redakce listu Leipziger Volkszeitung Leninův Otevřený dopis neuveřejnila.

Leipziger Volkszeitung — deník, orgán levého křídla německé sociální demokracie. Vycházel v letech 1894—1933. Řadu let jej redigovali F. Mehring a R. Luxemburgová. V letech 1917—1922 byl orgánem německých „nezávislých". Po roce 1922 se stal orgánem pravicových sociálních demokratů. — *315*

[122] *Le Socialiste* — deník, teoretický orgán francouzské Dělnické strany a od roku 1902 Socialistické strany Francie. Vycházel od roku 1885. Od roku 1905 byl orgánem Francouzské socialistické strany. Zanikl v roce 1915. — *317*

[123] V polské Lodži, která byla považována za centrum dělnického Polska, probíhaly v květnu a červnu 1905 velké stávky. Lodžští

dělníci se pod vedením revoluční sociální demokracie intenzívně připravovali na ozbrojené povstání proti samoděržaví. 10. (23.) června stály v celém městě barikády, na nichž několik desetitisíců dělníků po dva dny vedlo urputné boje s vojskem. V bojích bylo zabito a zraněno asi 2000 lidí. Povstání lodžských dělníků vešlo do dějin revoluce 1905 jako příklad proletářského hrdinství a nadšení lidu. — *318*

[124] K masakru v Ivanovu-Vozněsensku došlo 3. (16.) června 1905 v době všeobecné stávky textilních dělníků, která byla zahájena 12. (25.) května. Stávku řídila ivanovsko-vozněsenská skupina Severního výboru bolševiků; skupinu vedli bolševici. Za stávky byla vytvořena rada dělnických důvěrníků, z níž se stal v průběhu revolučních bojů jeden z prvních sovětů dělnických zástupců. Carská vláda ve snaze zlomit odhodlání stávkujících dělníků stáhla do Ivanova-Vozněsenska a přilehlých obcí silné vojenské a policejní jednotky. Dne 2. (15.) června 1905 vydal zástupce gubernátora nařízení, jímž se zakazovalo shromažďování. Dělníci zákazu nedbali a začali se dopoledne 3. (16.) června 1905 scházet. Kozáci, vojáci a policisté na dělníky brutálně zaútočili. Řádění trvalo několik hodin, avšak bojové odhodlání dělníků zůstalo nezlomeno. Všeobecná stávka v Ivanovu-Vozněsensku pokračovala až do 22. července (4. srpna); v srpnu a září 1905 probíhaly v jednotlivých podnicích dílčí stávky. — *318*

[125] Všeobecná stávka dělníků ve Varšavě, vyhlášená na protest proti zákroku carských vojsk, který krvavě potlačil stávku lodžského proletariátu, byla zahájena 13. (26.) června. V několika varšavských ulicích byly postaveny barikády a došlo k srážkám mezi dělníky a vojskem.

Stávka oděských dělníků začala také 13. (26.) června 1905. Večer promluvil k dělníkům zástupce bolševického výboru a vyzval je, aby se připravovali na ozbrojené povstání. Dne 14. (27.) června stávka přerostla ve všeobecnou. Dělníci začali stavět barikády a došlo k ozbrojeným srážkám s policií. Večer 14. (27.) června zakotvil v oděském přístavu povstalecký křižník Potěmkin. Aby zabránily spojení sil vzbouřených námořníků s oděskými dělníky, uchýlily se carské úřady k provokaci. V noci z 15. (28.) na 16. (29.) června zapálili černosotňovci skladiště a začali je drancovat. Do přístavu byly poslány vojenské jednotky, které zahájily palbu do shromážděného davu. Bylo zraněno a zabito mnoho nevinných lidí.

Dne 16. (29.) června se konal v Oděse pohřeb námořníka Va-

kulinčuka z křižníku Potěmkin, kterého zabil jeden důstojník. Pohřeb vyústil v mohutnou revoluční demonstraci. Ve městě se množily potyčky dělníků s policií a kozáky. Mezi buržoazií a v carské administrativě v Oděse zavládla panika. Vytvořila se příznivá situace pro organizované vystoupení dělníků. Avšak dezorganizátorská činnost menševiků a oslabení sil oděských bolševiků zatýkáním zavinily, že ke spojení námořníků z Potěmkina s oděskými dělníky nedošlo. Dne 19. června (2. července) křižník odplul z oděského přístavu. Všeobecná stávka v Oděse začala ochabovat. Přesto však měla nesmírný význam, neboť probudila revoluční energii dělníků z jiných měst, kteří zahájili boj proti samoděržaví. — *318*

[126] *Rus* — liberálně buržoazní deník, který vycházel v Petrohradě od prosince 1903. Jeho vydavatelem a redaktorem byl A. A. Suvorin. Za revoluce 1905 měl list blízko ke kadetům, avšak jeho postoj byl ještě umírněnější. Dne 2. (15.) prosince 1905 byl list Rus zastaven. Později vycházel s přestávkami pod názvy Rus, Molva, XX věk, Oko, Novaja Rus. — *322*

[127] *Graždanin* — reakční časopis; vycházel v Petrohradě v letech 1872 až 1914. Od 80. let 19. století byl orgánem krajních monarchistů. Redigoval jej kníže Meščerskij a financovala jej vláda. Nevycházel ve velkém nákladu, měl však vliv na byrokratické kruhy. — *323*

[128] *Social-demokrat* — menševický orgán s podtitulkem Dělnický list. Vycházel v Ženevě od října 1904 do října 1905. Celkem vyšlo 16 čísel. Jeho hlavním redaktorem byl F. Dan. — *329*

[129] Zvláštní brožurou nazývá Lenin svou knihu Dvě taktiky sociální demokracie v demokratické revoluci[72]. — *336*

[130] *Berliner Tageblatt und Handelszeitung* — německý buržoazní list vycházející v letech 1872—1939. — *336*

[131] Jde o zahraniční válečné lodi s policejní funkcí, kotvící v přístavech koloniálních nebo polokoloniálních zemí.

V roce 1905 kotvila v cařihradském přístavu válečná plavidla evropských mocností, připravená pomoci při potlačení revoluce v Rusku. — *336*

[132] Leninův leták *Tři ústavy neboli tři formy státního zřízení* vydaly Proletarij, ústřední výbor a astrachaňský, vjatecký, moskevský, nižně-

novgorodský, kazaňský a omský výbor a jiné místní výbory v ruštině, tifliský výbor v gruzínštině, kavkazský svaz SDDSR v arménštině a Lotyšská sociálně demokratická dělnická strana v lotyštině. — *338*

[133] V květnu 1905 uspořádali bakuští dělníci pod vedením bolševiků stávku na protest proti snaze carské vlády roznítit národnostní nepokoje. Během stávky dělníci kladli řadu hospodářských a politických požadavků; žádali osmihodinovou pracovní dobu, zvýšení mezd, svobodu tisku, shromažďování atd. Ve dnech 20. června (3. července) až 28. června (11. července) probíhala všeobecná stávka v Tiflisu. Připojili se k ní dělníci v Gori, Telavi, Kutaisi a Batumi. Účastníci shromáždění a schůzí přijímali rezoluce žádající, aby bylo svoláno ústavodárné shromáždění, aby byly odzbrojeny černosotňovské bandy a z měst staženy vojenské jednotky a aby byla vyhlášena svoboda slova a tisku. — *341*

[134] Prvomájové stávky se konaly v celém Lotyšsku. Z rozhodnutí ÚV LSDDS byly stávky zahájeny 30. dubna. Zvlášť organizovaný průběh měla prvomájová stávka v Libavě. Život ve městě se zastavil, továrny a závody nepracovaly, obchody a tržiště byly zavřené, nejezdily tramvaje. Lotyšští sociální demokraté usilovně připravovali ozbrojené povstání. Vznikaly dělnické bojové družiny, navazovalo se spojení s námořníky lodních posádek kotvících v Libavě.

V létě 1905 zesílilo revoluční hnutí mezi námořníky libavského válečného přístavu. Dne 2. (15.) června začala všeobecná stávka dělníků. Stávkovaly všechny továrny, závody a železniční dílny. Během stávky vypuklo povstání pěti lodních posádek, jehož se zúčastnilo na 4000 námořníků. Vzbouření námořníci přepadli zbrojnici, zmocnili se nevelkého množství zbraní a osvobodili uvězněné námořníky. Nepodařilo se však spojit síly námořníků a libavských dělníků. Úřady rázně zasáhly a nepustily námořníky do města. Velitel přístavu povolal na pomoc vojsko a libavské povstání bylo brutálně potlačeno. — *341*

[135] *Rubikon byl překročen* — výraz znamenající, že bylo učiněno definitivní rozhodnutí, podniknut neodvolatelný krok. Tento obrat pochází z doby římského prokonzula G. Iulia Caesara (100—44 př. n. l.). Při svém návratu z tažení v roce 49 př. n. l. v rozporu se zákonem překročil s vojsky řeku Rubikon, která tvořila hranici mezi provincií Galií předalpskou (Gallia Cisalpina) a vlastní Itálií. Tímto krokem zahájil Caesar občanskou válku. Při přechodu

přes Rubikon Caesar zvolal „Kostky jsou vrženy!“ (Alea iacta est!), tj. válka začala, je pozdě na ústup. — *343*

[136] Vlivem dělnického a rolnického hnutí v Rusku, a zejména zásluhou sociálně demokratické propagandy bolševiků v armádě a loďstvu přešly v červnu a červenci 1905 na stranu revoluce tyto lodi černomořského loďstva: Kňaz Potěmkin Tavričeskij (14. (27.) června — 25. června (8. července)), jej provázející minonoska č. 267, obrněnec Georgij Pobědonosec (17. (30.) června — 18. června (1. července)) a školní loď Prut (19.—20. června (2.—3. července)). (Viz Leninův článek Revoluční armáda a revoluční vláda, tento svazek, s. 341—349.) — *350*

[137] Jde o článek A. V. Lunačarského Přehled dějin revolučního boje evropského proletariátu[126], který vyšel v 2. čísle listu Vperjod z 14. (1.) ledna 1905. V článku se psalo o významné úloze „předměstí sv. Antonína“, pařížské dělnické čtvrti, v revolučním boji francouzských pracujících. — *357*

[138] *Journal de Genève* — list liberálního zaměření, vycházel od roku 1826. Lenin cituje z článku Les Promesses du tsar. L'attitude des partis (Carovy sliby. Postoj stran)[382], který byl v listu uveřejněn 1. července 1905. — *357*

[139] K Leninovu článku dala podnět stať Prvomájové úspěchy a nezdary[136], která vyšla ve 100. čísle Jiskry 15. května 1905 a pesimisticky hodnotila prvomájové demonstrace z roku 1905. — *359*

[140] K. Marx-B. Engels, Svatá rodina aneb Kritika kritické Kritiky (viz K. Marx-B. Engels, Spisy 2, Praha 1958, s. 99). — *363*

[141] Jde o Gaponův Otevřený dopis socialistickým stranám Ruska[21], který byl uveřejněn v 7. čísle listu Vperjod z 21. (8.) února a v 87. čísle Jiskry z 10. února 1905. V dopise Gapon psal, že je nutná bojová dohoda všech socialistických stran Ruska proti carismu. Lenin odpověděl na dopis v úvodníku O bojové dohodě pro povstání (viz Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 273—281), který vyšel v 7. čísle listu Vperjod. Jiskra se omezila na redakční poznámku k Otevřenému dopisu...[209]: „Náš postoj k otázkám, jichž se dopis týká, je vysvětlen v úvodníku tohoto čísla.“ Avšak ani úvodník, nazvaný Jít každý sám, bojovat společně, nedával na otázky obsažené v dopisu žádnou odpověď.

Později se zjistilo, že Gapon je provokatér, agent carské tajné policie. — *369*

[142] Lenin má na mysli projednávání otázky vydobytí politické moci proletariátu a účasti socialistů v buržoazní vládě na pátém mezinárodním kongresu II. internacionály, který se konal ve dnech 23.—27. září (n. kal.) 1900 v Paříži. Projednávání této otázky bylo zvlášť důležité, neboť francouzský socialista A. Millerand vstoupil v roce 1899 do reakční vlády Waldecka-Rousseaua, jejímž členem byl také kat Pařížské komuny generál Galliffet. Millerand zůstal se souhlasem vůdce francouzských socialistů Jaurèse ve vládě i poté, kdy dala střílet do stávkujících dělníků. Kongres schválil příliš pružnou rezoluci Kautského, která v podstatě ospravedlňovala Millerandovu taktiku.

Lenin se v článku Revoluční demokratická diktatura proletariátu a rolnictva odvolává na rezoluci Mezinárodní normy socialistické taktiky, která byla přijata na amsterdamském kongresu II. internacionály v srpnu 1904 (viz tento svazek, s. 45). — *372*

[143] Lenin má na mysli svůj článek Dělnická strana a rolnictvo[111], který vyšel v dubnu 1901 v 3. čísle Jiskry (viz Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 428—436). — *376*

[144] Čísla se týkají celkového počtu možných hlasů na sjezdu. Podle seznamu, který byl uveřejněn v 89. čísle Jiskry z 24. února 1905, existovalo 33 plnoprávných výborů SDDSR. Každý z těchto výborů měl 2 hlasy, celkem 66 hlasů. Podle organizačních stanov SDDSR, které byly přijaty na II. sjezdu strany, měly ústřední instituce (rada strany, ústřední orgán a ústřední výbor) 9 hlasů. Výbory a ústřední instituce měly tedy 75 hlasů. Na základě pozdějších údajů stanovil sjezd celkový počet 71 hlasů. 62 hlasů mělo 31 plnoprávných organizací a 9 hlasů ústřední instituce strany. Z toho vyplývají i čísla, která uvádí Lenin: 75 je předpokládaný počet a 71 definitivní počet pravoplatných hlasů. — *380*

[145] Při projednávání pořadu jednání bylo stanoveno 7 bodů k I. oddílu (Otázky taktiky) a nejdříve 3 body a potom 4 body k II. oddílu (Organizační otázky). — *380*

[146] Součet 21 označuje počet bodů rozvedeného pořadu jednání. — *381*

[147] Na sjezdu došlo k určitým odchylkám od plánovaného rozdělení

referátů. K první otázce referoval A. V. Lunačarskij (Voinov), koreferentem byl A. A. Bogdanov (Verner, Maximov); k druhé otázce nebyl přednesen zvláštní referát, neboť byla včleněna do referátu o postoji k politice vlády bezprostředně před převratem — referoval P. P. Rumjancev (Šmidt, Filippov); ke čtvrté otázce přednesl referát V. I. Lenin a koreferát M. Cchakaja (Barsov); k sedmé otázce referoval V. I. Lenin. — *381*

[148] Materiály k referátu o účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě jsou dokladem Leninovy postupné práce na rezoluci; je z nich zřejmá velká předběžná práce na referátu, v němž Lenin použil výpisků z Marxova a Engelsova Provolání ústředního výboru ke Svazu komunistů a poznámek k Plechanovovu článku K otázce uchopení moci[196]. Návrhy rezoluce, dodatek k rezoluci, projev o pozměňovacích návrzích k rezoluci a referát o účasti sociální demokracie v prozatímní vládě jsou publikovány v hlavních materiálech tohoto svazku (s. 145—165). — *385*

[149] Lenin má na mysli Plechanovův článek K otázce uchopení moci, který vyšel v 96. čísle Jiskry 5. dubna 1905. — *387*

[150] Viz B. Engels, Německá kampaň za říšskou ústavu (K. Marx-B. Engels, Spisy 7, Praha 1959, s. 133—252). — *388*

[151] Jde o Provolání ústředního výboru ke Svazu komunistů (viz K. Marx-B. Engels, Spisy 7, Praha 1959, s. 336—342). — *388*

[152] Projevy se nestenografovaly. Podle jednacího řádu byl každý řečník povinen odevzdat nejpozději do dvou hodin po skončení zasedání byru sjezdu konspekt svého projevu (viz Tretij sjezd RSDRP. Protokoly. Moskva 1959, s. 11). — *392*

[153] Návrh rezoluce o propagandě a agitaci[8] se projednával a byl přijat na dvacátém druhém zasedání sjezdu 25. dubna (8. května). Leninovy pozměňovací a doplňující návrhy byly přijaty a včleněny do rezoluce (viz Tretij sjezd RSDRP. Protokoly. Moskva 1959, s. 457).

Pozměňovací návrh k bodu a napsal Lenin; předložil jej A. A. Aristarchov (Osetrov) a V. M. Obuchov (Kamskij). — *393*

[154] V návrhu rezoluce byl bod c formulován takto: „Učinit opatření, aby ve všech hlavních oblastech Ruska byly pod vedením odpovědných oblastních agitátorů ustaveny mobilní agitační skupiny,

které by pomáhaly místním ústředím.“ Leninův pozměňovací návrh tento text nahrazoval. — *393*

[155] Referát na uvedené téma přednesl Lenin v Ženevě 19. nebo 20. května (1. nebo 2. června) a brzy nato v Paříži. V dopise L. A. Fotijevové do Paříže Lenin napsal 1. nebo 2. června, že má v úmyslu přijet, a žádal ji, aby mu zajistila přednášku na téma Třetí sjezd a jeho usnesení. Obsahem přednášky, psal Lenin, bude „paralelní rozbor našich a menševických usnesení; právě vyšla zpráva o jejich konferenci a já ji chci analyzovat“ (Spisy 36, Praha 1958, s. 129). Pokud jde o „zprávu“, má Lenin na mysli menševickou brožuru První celoruská konference stranických funkcionářů, které vyšla jako zvláštní příloha 100. čísla Jiskry z 15. května 1905. V osnově referátu cituje Lenin stránky této brožury.

Některé body osnovy referátu Lenin rozpracoval v článku Třetí krok zpět, který byl otištěn později. — *394*

[156] Nástin rozkolu ve straně ukazuje hlavní mezníky ve vývoji boje mezi revolučním a oportunistickým směrem v sociální demokracii Ruska. Článek, který by plně odpovídal této osnově, se nenašel.

Etapy vnitrostranického boje před III. sjezdem charakterizoval Lenin v dokumentu Stručný nástin rozkolu v SDDSR. Dopis Greulichovi z února 1905 (viz Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 230 až 236). Podobné etapy vnitrostranického boje jako v Nástinu rozkolu ve straně jsou uvedeny v osnově článku Plechanov a nová Jiskra, kterou napsal Lenin v srpnu 1905 (viz Leninskij sbornik V, s. 360–366). — *400*

[157] Jde o rezoluce „sjednocovacího“ sjezdu zahraničních organizací SDDSR, který se konal v září 1901. Na sjezdu bylo přítomno 6 členů zahraniční organizace Jiskry a Zarje (V. I. Lenin, N. K. Krupská, L. Martov aj.), 8 členů organizace Social-demokrat (z toho 3 členové skupiny Osvobození práce: G. V. Plechanov, P. B. Axelrod, V. I. Zasuličová), 16 členů Svazu ruských sociálních demokratů (z toho 5 členů zahraničního výboru Bundu) a 3 členové skupiny Borba. Lenin, jenž byl na sjezdu přítomen pod pseudonymem Frej, přednesl působivý projev, v němž demaskoval oportunistickou činnost Svazu. Když byly na sjezdu přečteny oportunistické pozměňovací návrhy a doplňky Svazu ruských sociálních demokratů k rezoluci, která odsoudila oportunismus a konstatovala, že se musí všechny sociálně demokratické síly v Rusku semknout na základě revolučních zásad Jiskry, prohlásila revoluční část sjezdu (členové organizace Jiskra a organizace Zarja), že sjedno-

cení není možné, a sjezd opustila. Z Leninova podnětu se tyto organizace v říjnu 1901 sjednotily v Zahraniční lize ruské revoluční sociální demokracie. — *400*

[158] Jde o seskupení hlasů na II. sjezdu SDDSR, který se konal od 17. (30.) července do 10. (23.) srpna 1903. Na sjezdu bylo přítomno 43 delegátů s 51 hlasy. Z toho 24 hlasů měli většinoví jiskrovci, 9 hlasů menšinoví jiskrovci, 10 hlasů „bláto" a 8 hlasů odpůrci jiskrovců (3 zástupci skupiny Rabočeje dělo a 5 hlasů bundovci). Podrobněji o boji na tomto sjezdu viz V. I. Lenin, Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 339—354. — *400*

[159] Druhý sjezd SDDSR skončil 10. (23.) srpna 1903. Dne 15. (28.) srpna vyšlo 46. číslo Jiskry, které redigovali Lenin a Plechanov. Co měl Lenin na mysli datem 13. (26.) srpna, se nepodařilo zjistit. Dne 13. (26.) listopadu kooptoval Plechanov do redakce Jiskry menševiky Axelroda, Martova, Zasuličovou a Potresova. — *400*

[160] Lenin má na mysli Martovův výrok na II. sjezdu Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie, který se konal ve dnech 13. (26.)—18. (31.) října 1903. Martov řekl, že by nesouhlasil s tím, aby pracoval v jedné redakci s Martynovem. — *400*

[161] Bývalí redaktoři Jiskry odmítli 25.—26. září (8.—9. října) v dopise zaslaném Leninovi a Plechanovovi návrh na spolupráci s Jiskrou (viz V. I. Lenin, Sebrané spisy 8, s. 360). Lenin má zřejmě na mysli právě tento dopis. — *400*

[162] Jde o poradu 22 bolševiků a prohlášení 19 bolševiků. Porada se konala v první polovině srpna 1904 (viz pozn. č. 21).

Prohlášení 19 vydal moskevský výbor SDDSR v říjnu 1904 s názvem Provolání k členům SDDSR[163] (viz Sborník dokumentů a materiálů Tretij sjezd RSDRP. Moskva 1955, s. 99—106). — *400*

[163] Uvedená data označují období od porady 22 bolševiků (první polovina srpna 1904) do III. sjezdu SDDSR, který se konal 12. (25.) dubna až 27. dubna (10. května) 1905. — *401*

[164] Lenin má zřejmě na mysli chvastounský slib liberálů, že „vyhlásí v Moskvě prozatímní vládu". O slibu se psalo v poznámce Ernste Anzeichen[335], která byla otištěna ve 293. čísle Vossische Zeitung z 25. června 1905 pod společným záhlavím Die revolutionäre Bewegung in Russland (Revoluční hnutí v Rusku). — *404*

[165] Jde o poznámku Carovy sliby, kterou přinesl 1. července 1905 Journal de Genève. — *404*

[166] Gewalt — Geburtshelfer (násilí — porodní bába). Je mínčn Marxův výrok: „Násilí je porodní bábou každé staré společnosti, která je těhotná novou společností" (K. Marx, Kapitál I, Praha 1953, s. 792). — *404*

[167] Jde o Struveho článek Jak najít sám sebe?[292], v němž autor prohlašoval, že pro ozbrojené povstání je třeba „vytvořit sociální a psychické podmínky" (Osvobožděnije, č. 71, 1905, s. 340). — *404*

[168] Dne 17. (30.) června 1905 upálil v Kursku rozlícený dav ve vagónu důstojníka, který zabil vojáka. — *405*

[169] Výčet uvádí města, v nichž probíhaly srážky dělníků s vojskem nebo povstání vojáků ve vojenských útvarech. — *405*

[170] Tuto část šestého bodu osnovy Lenin do článku Revoluční armáda a revoluční vláda nezačlenil a zpracoval ji až v článku Buržoazie vyjednává se samoděržavím, samoděržaví vyjednává s buržoazií (viz tento svazek, s. 356—358). — *406*

[171] N. A. Gredeskul, představitel liberální buržoazie, v projevu[33], který přednesl 19. března (1. dubna) 1905 na zasedání charkovské společnosti právníků, prohlásil: „Obraz dnešního Ruska vypadá asi takto: inteligence — naprostá ideová a zčásti faktická neposlušnost vůči vládě; dělnická třída — jak ideová, tak faktická neposlušnost; rolnictvo — krajně nebezpečný stav naprostého odhodlání k faktické, byť politicky bezideové neposlušnosti" (N. A. Gredeskul, Na aktuální téma, Charkov, 1905, s. 41).

Lenin k tomuto vystoupení napsal: „Revoluce se stává *faktem*. K uznání revoluce nebylo už třeba být revolucionářem. Absolutistická vláda se fakticky rozkládala a rozkládá před očima všech. Jak správně poznamenal jeden liberál (p. Gredeskul) v legálním tisku, vznikla faktická neposlušnost vůči této vládě" (Spisy 9, Praha 1954, s. 118—119). — *406*

[172] Devátý bod osnovy rozvinul Lenin v článku Revoluce učí (viz Spisy 9, Praha 1954, s. 140—149). — *406*

[173] V článku bylo těchto pět hesel doplněno o šesté: osmihodinová pracovní doba (viz tento svazek, s. 347). — *406*

[174] Zda Lenin uskutečnil svůj záměr napsat a vydat uvedený leták (provolání), se nepodařilo zjistit. — *408*

SEZNAM LITERATURY, KTEROU V. I. LENIN CITUJE NEBO O NÍŽ SE ZMIŇUJE*

[1] *[Аграрная программа, выработанная совещанием земских деятелей 24 и 26 февраля (9 и 11 марта) 1905 г.].* — «Русские Ведомости», М., 1905, № 58, 2 марта, стр. 3, в отд.: Московские вести. — *65—67, 69, 70, 72, 374—375*

Аграрная программа либералов — см. Аграрная программа, выработанная совещанием земских деятелей 24 и 26 февраля (9 и 11 марта) 1905 г.

Адрес царю — см. Петиция царю, принятая 25 мая (7 июня) 1905 г. на съезде земских и городских деятелей.

[2] *Аксельрод, П. Б. Объединение российской социал-демократии и ее задачи.* Итоги ликвидации кустарничества. — «Искра», [Женева], 1903, № 55, 15 декабря, стр. 2—5; 1904, № 57, 15 января, стр. 2—4. — *220*

[3] — *Письмо к товарищам-рабочим.* (Вместо предисловия). — В кн.: Рабочий. Рабочие и интеллигенты в наших организациях. С предисл. П. Аксельрода. Изд. РСДРП. Женева, тип. партии, 1904, стр. 3—16. (РСДРП). — *135, 181*

* Česká redakce přetiskuje tento seznam literatury z 5. ruského vydání v nezměněné podobě.

V textové části jsou bibliografické prameny přeloženy a opatřeny číslem v hranaté závorce, které odkazuje na originální název díla a jeho bibliografické údaje v tomto seznamu.

Knihy, noviny a časopisy s Leninovými poznámkami jsou označeny hvězdičkou. Tyto výtisky jsou uloženy v Archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. *Čes. red.*

[4] *[Алексеев, Н. А.] Андреев. [Проект резолюции по вопросу об обсуждении доклада ОК, внесенный на III съезде РСДРП 13 (26) апреля 1905 г.).* — В кн.: Третий очередной съезд РСДРП. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, 1905, стр. 32. (РСДРП). — *118*

Андреев — см. Алексеев, Н. А.

[5] *[Аристархов, А. А.] Осетров, [Романов, Н. В.] Лесков и Лядов, М. Н. [Проект резолюции об отношении рабочих и интеллигентов в соц.-дем. организациях, зачитанный на III съезде РСДРП 22 апреля (5 мая) 1905 г.).* — кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 293. (РСДРП). — *192*

Бельский — см. Красников, П. А.

[6] *[Богданов, А. А.] Один из выводов.* — В кн.: [Ольминский, М. С.] Галерка и [Богданов, А. А.] Рядовой. Наши недоразумения. Изд. авторов. Женева, кооп. тип., 1904, стр. 60—71. (РСДРП). Подпись: Рядовой. — *58*

[7] — *Иванов. Организационный вопрос.* — «Вперед», Женева, 1905, № 13, 5 апреля (23 марта), стр. 2—3. — *125, 184—187*

[8] — *Максимов. [Проект резолюции об агитации и пропаганде, зачитанный на III съезде РСДРП 25 апреля (8 мая) 1905 г.).* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 352. (РСДРП). — *393*

[9] — *Максимов. [Проект резолюции об общих собраниях ЦК, зачитанный на III съезде РСДРП 21 апреля (4 мая) 1905 г.).* Рукопись [1]. — *188*

[1] Poprvé otištěno v knize Tretij očerednoj sjezd Rossijskoj social-demokratičeskoj rabočej partii 1905 goda. Polnyj text protokolov. S předmluvou a za redakce M. N. Ljadova. Moskva, Gosizdat 1924, s. 314. (Istpart. Komissija po istorii Okťabrskoj revoljucii i RKP(b).)

[10] — *Максимов. [Проект резолюции об отношениях рабочих и интеллигентов в социал-демократических организациях, внесенный на III съезде РСДРП 20 апреля (3 мая) 1905 г.].* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 226—227. (РСДРП). — *183, 192*

[11] — *Максимов. [Проект устава партии, внесенный на III съезд РСДРП 20 апреля (3 мая) 1905 г.].* — Там же, стр. 241—243. — *184—187, 192, 194*

[12] *[Бранденбургский, Я. Н.] Евгений. Письмо члена екатеринославского большевистского комитета III партийному съезду о екатеринославской партийной организации.* Рукопись[1]. — *112*

Булыгинская конституция — см. Bulygins Wahlgesetz.

В. С. — см. Северцев, В. (Филатов, В. В.).

[13] *[Витте, С. Ю.] Самодержавие и земство.* Конфиденциальная записка министра финансов статс-секретаря С. Ю. Витте (1899 г.). С предисл. и примеч. Р. Н. С. Печ. «Зарей». Stuttgart, Dietz, 1901. XLIV, 212 стр. — *275, 284*

[14] *Вниманию партии.* — «Искра», [Женева], 1905, № 94, 25 марта, стр. 6, в отд.: Из партии. — *105*

[15] * *[Воззвание ЦК Российского освободительного союза без обращения, излагающее цели РОС и его характер.* Листовка*].* Б. м., изд. ЦК РОС, [1905]. 1 стр. — *291, 295, 296, 298*

[16] * *[Воззвание ЦК Российского освободительного союза к рабочим об основании Рабочего союза.* Листовка*].* Б. м., изд. ЦК РОС, [1905]. 1 стр. —*291, 292*

Воинов — см. Луначарский, А. В.

[1] Poprvé otištěno v knize Tretij sjezd RSDRP. April—maj 1905 g. Za redakce N. K. Krupské. (Moskva), Partizdat 1937, s. 526—530. (IMEL pri CK VKP(b). Protokoly sjezdov i konferencij VKP(b).)

[17] *[Воровский, В. В.] Комментарий к протоколам Второго съезда Заграничной лиги русс. революционной социал-демократии.* Женева, тип. партии, 1904. 40 стр. (РСДРП). — *234*

[18] — *Орловский. [Поправки к проекту резолюции [Румянцева, И. И.] Филиппова по вопросу об отношении к политике правительства накануне переворота, зачитанные на III съезде РСДРП 18 апреля (1 мая) 1905 г.].* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 157. (РСДРП). — *144*

[19] — *[Проект резолюции об отношении к национальным с.-д. организациям, зачитанный на III съезде РСДРП 21 апреля (7 мая) 1905 г.].* — Там же, стр. 327. — *197*

[20] — *Совет против партии.* № 11. Изд-во соц.-дем. партийной литературы В. Бонч-Бруевича и Н. Ленина. Женева, кооп. тип., 1904. 47 стр. (РСДРП). — *36, 60, 81, 91—92, 94—95, 129, 130—131*

[21] *«Вперед»,* Женева. — *49, 54, 55, 56, 58, 61, 62, 63, 103, 148—149, 155, 157, 199, 200, 202, 228, 247, 248, 255—256, 258, 371, 385, 388, 390, 401*

— 1905, № 2, 14 (1) января, стр. 1, 2—3, 4. — *58, 91—92, 95, 192, 266, 357*

— 1905, № 3, 24 (11) января, стр. 4. — *91—92, 95*

— 1905, № 7, 21 (8) февраля, стр. 1. — *199, 293*

— 1905, № 8, 28 (15) февраля, стр. 1, 2—3. — *55, 58, 61, 64, 165*

— 1905, № 9, 8 марта (23 февраля), стр. 1—2. — *60, 61*

— 1905, № 11, 23 (10) марта, стр. 1, 6. — *91—92, 94, 170—174*

— 1905, № 12, 29 (16) марта, стр. 1—2. — *73*

— 1905, № 13, 5 апреля (23 марта), стр. 1, 2—4, 5—6. — *43, 54, 82, 83, 84, 86, 105, 124, 125, 148—149, 150, 154, 155, 184—186, 247—249, 250—251, 255—256, 257*

— 1905, № 14, 12 апреля (30 марта), стр. 1—4, 6. — *31, 43, 54, 91—92, 95, 128, 148, 149, 150, 154, 155, 248—249, 250—251, 255—256, 257, 388*

— 1905, № 15, 20 (7) апреля, стр. 1—2, 6. — *68, 173*

— 1905, № 15, 20 (7) апреля. Отдельное приложение к № 15 «Вперед». К третьему съезду, стр. 8—12. — *125*

— 1905, № 18, 18 (5) мая, стр. 1—2. — *241, 270*

[22] *Всероссийский союз адвокатов.* [I съезд]. 28—30 марта 1905 года. [Листовка, М., 1905]. 4 стр. Гектограф. — *239*

[23] * *Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии.* Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904]. 387, II стр. (РСДРП). — *32—33, 44, 57, 60, 61, 69, 80, 91, 93, 94—95, 96, 97—98, 114, 120, 121, 124, 125, 161—162, 171—172, 173—174, 166, 189, 203, 216, 223—224, 231, 232, 233—234, 271, 279—280, 283, 284—286, 296—297, 326, 333—335, 346—347, 376, 394—395*

[24] *Гапон, Г. А. [Открытое письмо к социалистическим партиям России].* — «Вперед», Женева, 1905, № 7, 21 (8) февраля, стр. 1, в ст.: [Ленин, В. И.] О боевом соглашении для восстания. — *369*

[25] — *Открытое письмо к социалистическим партиям России.* — «Искра», [Женева], 1905, № 87, 10 февраля, стр. 4. Под общ. загл.: Новое письмо Г. Гапона. — *369*

[26] * — *[Приглашение на конференцию социалистических*

организаций России, посланное редакции «Вперед». Листовка*]*. Б. м., [1905]. 1 стр. Гектограф. — *199—200*

[27] *Главнейшие резолюции, принятые на Втором съезде Российской соц.-дем. рабочей партии.* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 12—18. (РСДРП). — *224*

[28] *Главнейшие резолюции [III съезда РСДРП].* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 1, 27 (14) мая, стр. 1—3. — *225, 230, 231, 235, 236, 394*

[29] *Главнейшие резолюции [III съезда РСДРП].* — В кн.: Извещение о III съезде Российской социал-демократической рабочей партии. С прилож. устава партии и главнейших резолюций, принятых III съездом. Изд. ЦК РСДРП. [Женева], кооп. тип., 1905, стр. 7—20. (РСДРП). — *209, 240, 315, 316, 317, 326*

[30] * *Граждане! Багровое зарево начинающегося революционного пожара ярко освещает его настоящую природу, его истинное значение.* [Декларация социалистических организаций, принятая конференцией социалистических партий России, созванной Г. Гапоном. Листовка]. Б. м., [1905]. 3 стр. Гектограф. — *202—203*

[31] * *Граждане! Великий исторический момент переживаем все мы...* [Общая политическая декларация конференции социалистических партий России, созванной Г. Гапоном. Листовка]. Б. м., [1905]. 3 стр. Гектограф. — *202—203*

[32] *«Гражданин»,* Спб., 1905, № 45, 9 июня, стр. 18—20. — *323*

[33] *Гредескул, Н. А. Две речи, произнесенные в заседании Харьковского юридического общества 19-го марта 1905 года.* I. Высочайший указ правительствующему Сенату и рескрипт министру внутренних дел А. Г. Булыгину 18 февраля 1905 г. II. Современное

положение в России. Харьков, тип. и лит. Петрова, 1905. 44 стр. На обл. загл.: На темы дня. — *406*

[34] *Дейч, Л. Г. [Письмо [Красину, Л. Б.] Иогансену и [Любимову, А. И.] Валерьяну с отказом сдать дела тов. [Любимову, А. И.] Валерьяну.* 7 (20) апреля 1905 г.]. Рукопись. — 98

Декларация 22-х — см. Ленин, В. И. К партии.

Декларация от имени ЦК РСДРП и Бюро Комитетов Большинства. 12 (25) марта 1905 г. — *см.* К партии. Воззвание ЦК РСДРП и Бюро Комитетов Большинства. 12 (25) марта 1905 г.

[35] *[Десницкий, В. А.] Сосновский. [Проект резолюции об отношении к политике правительства накануне переворота, внесенный на III съезде РСДРП 18 апреля (1 мая) 1905 г.].* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 158. (РСДРП). — *144*

[33] *«Дневник Социал-Демократа»,* [Женева], 1905, № 1, март, стр. 6—16. — *172*

[37] *Договор между Бюро К[омитетов] Б[ольшинства] и ЦК [РСДРП.* 12 (25) марта 1905 г.]. — «Искра», [Женева], 1905, № 95, 31 марта, стр. 7—8, в отд.: Из партии. — *83, 84, 94, 97—98, 114, 120*

[38] *Документы «объединительного» съезда.* Изд. Лиги русской революционной социал-демократии. Женева, тип. Лиги, 1901. IV, 11 стр. — *400*

Евгений — см. Бранденбургский, Я. Н.

Закон о самовольном уходе с работы — см. Положение о найме на сельские работы.

[39] *«Заря»,* Stuttgart,1901, № 1, апрель, стр. 152—153. — *34*

[40] *Заявление мартовцев.* [25—26 сентября (8—9 октября)

1903 г.]. Подписи: Зас[улич] и др. Рукопись [1]. — *400*

[41] *[Заявление меньшинства о прекращении обособленного существования в партии].* — «Искра», [Женева], 1905, № 83, 7 января, стр. 5—6, в отд.: Из партии. — *81, 400*

Заявление представителей ЦК в Совете — *см.* Ленин, В. И. Особое мнение представителей ЦК, внесенное 17 (30) января 1904 г. на заседании Совета РСДРП.

[42] *[Заявление 17 участников съезда о необходимости точного соблюдения регламента, внесенное на III съезде РСДРП 19 апреля (2 мая) 1905 г.].* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 190. (РСДРП). — *170*

[43] *Заявление Сибирского союза.* [Май 1904 г.]. — «Искра», [Женева], 1904, № 70, 25 июля. Приложение к № 70 «Искры», стр. 3, в отд.: Из партии. — *91, 95*

[44] *Заявление съезду, созванному «Орг. ком[итетом]».* — В кн.: Первая общерусская конференция партийных работников. Отдельное приложение к № 100 «Искры». Женева, тип. партии, 1905, стр. 7—14. (РСДРП). — *228—229, 395*

[45] *Заявление Центрального Комитета.* [Июльская декларация ЦК РСДРП. 1904 г.]. — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 90, 93. (РСДРП). — *82, 131*

[46] *Заявление Центрального Комитета.* [Июльская декларация ЦК РСДРП. 1904 г.]. — «Искра», [Женева], 1904, № 72, 25 августа, стр. 9, в отд.: Из партии. — *82, 131*

[1] Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik VI, 1927, s. 303.

[47] *[Заявление Центрального Комитета РСДРП].* — В кн.: [Воровский, В. В.] Орловский. Совет против партии. № 11. Изд-во соц.-дем. партийной литературы В. Бонч-Бруевича и Н. Ленина. Женева, кооп. тип., 1904, стр. 30. (РСДРП). — *81*

Заявление ЦК РСДРП. 4 (17) марта 1905 г. — *см.* К партии. Воззвание ЦК РСДРП. 4 (17) марта 1905 г.

[48] *Зигзаги твердого курса.* — «Искра», [Женева], 1905, № 92, 10 марта, стр. 2—5. — *55—56, 58, 59, 60, 61, 62—63*

Зимин — *см.* Красин, Л. Б.

Иванов — см. Богданов, А. А.

Извещение «Искры» о принятии меньшевистскими организациями Июльской декларации ЦК РСДРП — *см.* К членам партии.

[49] *Извещение о созыве третьего партийного съезда.* — «Вперед», Женева, 1905, № 8, 28 (15) февраля, стр. 1. — *55, 58, 60, 165*

[50] *Извещение о III съезде Российской социал-демократической рабочей партии.* С предисл. ред. ЦО партии и с прил. партийного устава и важнейших резолюций III съезда. [Лондон], изд. ЦК РСДРП, [1905]. III, 27 стр. На еврейском яз. — *279, 280—282*

[51] * *Извещение о III съезде Российской социал-демократической рабочей партии.* С прилож. устава партии и главнейших резолюций, принятых III съездом. Изд. ЦК РСДРП. Женева, кооп. тип., 1905. 20 стр. (РСДРП). — *209, 240, 279, 281, 315—316, 317, 319, 321, 325, 326, 329, 330, 334, 341, 347, 404*

[52] *«Искра»* (старая, ленинская), [Лейпциг — Мюнхен — Лондон — Женева]. — *55, 58—59, 61, 62, 233, 400*

[53] *«Искра»* (новая, меньшевистская), [Женева]. — *25, 27, 31, 34—35, 36—37, 44, 55, 59, 60, 61, 62, 92, 93, 95,*

96, 97, 98, 104—105, 114, 158, 159—160, 184, 185, 199, 200, 233, 240, 247, 248, 254, 258, 262, 263, 264—265, 329, 333, 371, 372, 373, 388, 389, 390, 400, 406

[54] * *«Искра»*, [Мюнхен], 1901, № 3, апрель, стр. 1—2. — *376*

— [Женева], 1903, № 54, 1 декабря, стр. 1—2. — *376*

— 1903, № 55, 15 декабря, стр. 2—5, 10. — *57, 220*

— 1904, № 57, 15 января, стр. 2—4. — *220*

— 1904, № 60, 25 февраля, стр. 8. — *35*

— 1904, № 62, 15 марта, стр. 1—2. — *135*

— 1904, № 66, 15 мая, стр. 2—4. — *232*

— 1904, № 69, 10 июля, стр. 2—7. — *34—35, 327—328, 334*

— 1904, № 70, 25 июля. Приложение к № 70 «Искры», стр. 3. — *91—92, 94*

— 1904, № 72, 25 августа, стр. 9—10. — *83, 131*

— 1904, № 73, 1 сентября, стр. 8. — *35*

— 1905, № 83, 7 января, стр. 5—6. — *81, 400*

— 1905, № 84, 18 января, стр. 8. — *24*

— 1905, № 85, 27 января, стр. 1—2, 2—4. — *35, 61, 62, 369*

— 1905, № 86, 3 февраля, стр. 8. — *95*

— 1905, № 86, 3 февраля. Отдельное приложение к № 86 «Искры», стр. 1—2. — *58*

— 1905, № 87, 10 февраля, стр. 1—2, 4. — *149, 369*

— 1905, № 89, 24 февраля, стр. 8. — *82, 92, 95, 112, 113, 129*

— 1905, № 91, 6 марта, стр. 3. — *96, 98*

— 1905, № 92, 10 марта, стр. 2—5. — *55—56, 58, 59, 60, 61, 62—63*

— 1905, № 93, 17 марта, стр. 2—5. — *31, 43, 44, 45, 50, 155—156, 157, 158, 159, 160, 258, 261, 370, 371, 372, 373, 385, 388, 391*

— 1905, № 94, 25 марта, стр. 6. — *104—105*

— 1905, № 95, 31 марта, стр. 2—6, 7—8. — *83, 84, 91, 94, 97—98, 114, 120, 157*

— 1905, № 96, 5 апреля, стр. 1—2, 6. — *91—92, 95, 148—149, 150, 151—152, 154, 155, 156, 247, 248, 249—250, 251, 254—257, 385, 387, 388—391*

— 1905, № 97, 18 апреля, стр. 8. — *91*

— 1905, № 100, 15 мая, стр. 1—2, 8. — *326, 359*

— 1905, № 101, 1 июня, стр. 8. — *315, 316*

Июльская декларация ЦК РСДРП. 1904 г. — *см.* Заявление Центрального Комитета.

[55] *К партии.* [Воззвание ЦК РСДРП. 4 (17) марта 1905 г.]. — «Вперед», Женева, 1905, № 13, 5 апреля (23 марта), стр. 5—6, в отд.: Из партии, в ст.: [Ленин, В. И.] Второй шаг. — *105*

[56] *К партии.* [Воззвание ЦК РСДРП и Бюро Комитетов Большинства. 12 (25) марта 1905 г.]. — «Вперед», Женева, 1905, № 13, 5 апреля (23 марта), стр. 6, в отд.: Из партии, в ст.: [Ленин В. И.] Второй шаг. — *54, 82, 83*

[57] *К членам партии.* [Заявление уполномоченных меньшинства]. — «Искра», [Женева], 1904, № 72, 25 августа, стр. 9—10, в отд.: Из партии. — *82—83*

[58] *К членам съезда, созываемого «Бюро Комитетов Большинства».* [Постановление Совета партии от 10 марта 1905 г.]. — «Искра», [Женева], 1905, № 91, 6 марта, стр. 3, в отд.: Из партии. — *96, 98*

[59] *Канун революции.* Непериодическое обозрение вопросов теории и тактики. Под ред. Л. Надеждина. № 1. [Женева], 1901. 132 стр. (Изд. гр. «Свобода»). — *36*

[60] *[Каутский, К.] Каутский о наших партийных разногласиях.* — «Искра», [Женева], 1904, № 66, 15 мая, стр. 2—4. — *232*

Китаев — см. Эссен, А. М.

[61] *[Конституционные требования, выработанные собранием представителей городов и земств 15 и 16 (28 и 29) июня 1905 г.].* — «Русские Ведомости», М., 1905, № 161, 17 июня, стр. 3, в отд.: Московские вести. — *356*

[62] *Конференция общепартийных работников.* — «Искра», [Женева], 1905, № 100, 15 мая, стр. 8, в отд.: Из партии. — *326*

[Красиков, П. А.] Бельский. Проект резолюции об уставе заграничной организации — см. Резолюция об уставе заграничной организации III съезда РСДРП.

[63] *[Красин, Л. Б.] Зимин. [Проект резолюции об участии во временном революционном правительстве, зачитанный на III съезде РСДРП 19 апреля (2 мая) 1905 г.].* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 178—179. (РСДРП). — *164—165*

[64] *[Красин, Л. Б.] Иогансен и [Любимов, А. И.] Валерьян. [Письмо Л. Г. Дейчу с требованием передать все технические и денежные дела ЦК РСДРП тов. [Любимову, А. И.] Валерьяну.* 6 (19) апреля 1905 г.]. Рукопись. — *97—98*

[65] — *[Письмо председателю Совета РСДРП с просьбой о назначении заседания Совета не позднее 10 (12) апреля 1905 г.* 7 (20) апреля 1905 г.]. Рукопись. — *91, 97*

[66] *Кричевский, Б. И. Принципы, тактика и борьба.* — «Рабочее Дело», Женева, 1901, № 10, сентябрь, стр. 1—36. — *63*

[67] *Л. К аграрному вопросу.* — «Освобождение», Штутгарт, 1903, № 9 (33), 19 октября (1 ноября), стр. 153—158. — *375*

Л. М. — *см.* Мартов, Л.

[68] *[Ленин, В. И.] Аграрная программа либералов.* — «Вперед», Женева, 1905, № 15, 20 (7) апреля, стр. 1. — *173*

[69] — *[Вторая речь при обсуждении аграрной программы 1 (14) августа 1903 г. на II съезде РСДРП].* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 209—210. (РСДРП). — *172*

[70] — *[Вторая речь при обсуждении устава партии 2 (15) августа 1903 г. на II съезде РСДРП].* — Там же, стр. 250—252. — *60*

[71] — *Второй шаг.* — «Вперед», Женева, 1905, № 13, 5 апреля (23 марта), стр. 5—6, в отд.: Из партии. — *82, 84*

[72] — *Две тактики социал-демократии в демократической революции.* Изд. ЦК РСДРП. Женева, тип. партии, 1905. VIII, 108 стр. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — *335*

[73] — *Демократические задачи революционного пролетариата.* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 4, 17 (4) июня, стр. 1. — *306*

[74] — *Европейский капитал и самодержавие.* — «Вперед», Женева, 1905, № 13, 5 апреля (23 марта), стр. 1.— *86*

[75] — *Заграничной лиге.* [Май, позднее 10 (23), 1905 г.]. Рукопись [1]. — *325*

[76] — *Задачи русских социал-демократов.* С предисл.

[1] Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik V, 1926, s. 284.

П. Аксельрода. Изд. РСДРП. Женева, тип. «Союза рус. с.-д.», 1898. 32 стр. — *345*

[77] — *Замечания на статью Плеханова «К вопросу о захвате власти».* (Материалы к докладу об участии социал-демократии во временном революционном правительстве). Рукопись [1]. — *387*

[78] — *Заявления в мандатную комиссию съезда.* В комиссию по проверке состава съезда. Рукопись [2]. — *116*

[79] — *Извещение о III съезде Российской социал-демократической рабочей партии.* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 1, 27 (14) мая, стр. 1. — *230, 231, 234, 235*

[80] — *К деревенской бедноте.* Объяснение для крестьян, чего хотят социал-демократы. С прил. проекта программы РСДРП. Изд. Загран. лиги русск. рев. соц.-дем. Женева, тип. Лиги, 1903. 92 стр. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — *172*

[81] — *К еврейским рабочим.* — В кн.: Извещение о III съезде Российской социал-демократической рабочей партии. С предисл. ред. ЦО партии и с прил. партийного устава и важнейших резолюций III съезда. [Лондон], изд. ЦК РСДРП, [1905], стр. I—III. (РСДРП). На еврейском яз. — *279*

[82] — *К партии.* [Отдельный листок]. Б. м., тип. Рижского комитета, август 1904. 2 стр. (РСДРП). — *57, 234, 400*

[83] — *Маркс об американском «черном переделе».* — «Вперед», Женева, 1905, № 15, 20 (7) апреля, стр. 1—2. — *69*

[84] — *Народничествующая буржуазия и растерянное народничество.* — «Искра», [Женева], 1903, № 54, 1 декабря, стр. 1—2. Подпись: Н. Ленин. — *375*

[1] Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik V, 1926, s. 302—305.
[2] Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik XVI, 1931, s. 97.

[85] — *Новые задачи и новые силы.* — «Вперед», Женева, 1905, № 9, 8 марта (23 февраля), стр. 1. — *60, 61*

[86] — *Новый революционный рабочий союз.* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 4, 17 (4) июня, стр. 2—4. — *334*

[87] — *О боевом соглашении для восстания.* — «Вперед», Женева, 1905, № 7, 21 (8) февраля, стр. 1. — *199, 293*

[88] — *О временном революционном правительстве.* Статья первая: Историческая справка Плеханова. — «Пролетарий», Женева, 1905, № 2, 3 июня (21 мая), стр. 2—4. — *257*

[89] — *О временном революционном правительстве.* Статья вторая: Только снизу или и снизу и сверху? — «Пролетарий», Женева, 1905, № 3, 9 июня (27 мая), стр. 3—4. — *257*

[90] — *О нашей аграрной программе.* (Письмо III съезду). — «Вперед», Женева, 1905, № 12, 29 (16) марта, стр. 1—2. Подпись: — ъ. — *73*

[91] — *[Особое мнение представителей ЦК, внесенное 17 (30) января 1904 г. на заседании Совета РСДРП].* — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 84—85. (РСДРП). — *80*

[92] — *Падение Порт-Артура.* — «Вперед», Женева, 1905, № 2, 14 (1) января, стр. 1. — *266*

[93] — *[Первая речь по докладу о деятельности ЦК 25 апреля (8 мая) 1905 г. на III съезде РСДРП].* — В ки.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 386. (РСДРП). — *205*

[94] *[Первая речь при обсуждении устава партии 2 (15) августа 1903 г. на II съезде РСДРП].* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии.

Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 240. (РСДРП). — *60*

[95] — *Первые шаги буржуазного предательства.* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 5, 26 (13) июня, стр. 1. — *310—312*

[96] — *Письмо в редакцию «Искры».* [Почему я вышел из редакции «Искры»?]. Женева, тип. партии, декабрь, 1903. 8 стр. После загл. авт.: Н. Ленин. — *56, 57*

[97] — *Письмо к товарищу о наших организационных задачах.* Изд. ЦК РСДРП. Женева, тип. партии, 1904. 31 стр. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — *181, 182*

[98] — *[Письмо членам ЦК.* 13 (26) мая 1904 г.]. — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 86—89. (РСДРП). — *234*

[99] — *Политические софизмы.* — «Вперед», Женева, 1905, № 18, 18 (5) мая, стр. 1—2. — *241, 270*

— *Почему я вышел из редакции «Искры»?* — *см.* Ленин, В. И. Письмо в редакцию «Искры».

[100] — *[Проект порядка дня III съезда РСДРП, зачитанный 13 (26) апреля 1905 г. на III съезде РСДРП].* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 49—50. (РСДРП). — *124*

[101] — *[Проект резолюции о временном революционном правительстве, внесенный 18 апреля (1 мая) на III съезде РСДРП].* — Там же, стр. 173—174. — *163, 164—165, 385—387*

[102] — *[Проект резолюции о мерах по восстановлению мира в партии, внесенный 15 (28) января 1904 г. на заседании Совета РСДРП].* — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд. (Собрание доку-

ментов). Женева, 1904, стр. 81—83. (РСДРП). — *233*

[103] — *[Проект резолюции о § 1 устава партии].* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 238. (РСДРП). — *60*

[104] — *[Проект резолюции об отношении РСДРП к вооруженному восстанию, внесенный 14 (27) апреля 1905 г. А. В. Луначарским от своего имени на III съезде РСДРП].* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, 1905, стр. 87. (РСДРП). — *137—138*

[105] — *[Проект резолюции об отношениях рабочих и интеллигентов в с.-д. организациях, зачитанный 22 апреля (5 мая) 1905 г. на III съезде РСДРП].* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 292. (РСДРП). — *192*

[106] — *[Проект резолюции относительно поддержки крестьянского движения].* — «Вперед», Женева, 1905, № 11, 23 (10) марта, стр. 1, в ст.: [Ленин, В. И.] Пролетариат и крестьянство. — *170—174*

[107] — *[Проект резолюции по вопросу об открытом политическом выступлении РСДРП, зачитанный 19 апреля (2 мая) 1905 г. на III съезде РСДРП].* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 190—191. (РСДРП). — *168*

[108] — *[Проект резолюции по поводу событий на Кавказе, внесенный 26 апреля (9 мая) на III съезде РСДРП].* — Там же, стр. 397—398. — *211*

[109] — *Проект устава партии, внесенный на II съезде РСДРП* [1]. — *60*

[1] Návrh se nedochoval.

[110] — *Пролетариат и крестьянство.* — «Вперед», Женева, 1905, № 11, 23 (10) марта, стр. 1. — *170—174*

[111] * — *Рабочая партия и крестьянство.* — «Искра», [Мюнхен], 1901, № 3, апрель, стр. 1—2. — *376*

[112] — *Революционная борьба и либеральное маклерство.* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 3, 9 июня (27 мая), стр. 1—2. — *288, 306*

[113] — *Революционная демократическая диктатура пролетариата и крестьянства.* — «Вперед», Женева, 1905, № 14, 12 апреля (30 марта), стр. 1. — *32, 148—149, 154, 255, 257, 388*

[114] — *Резолюция о вооруженном восстании [принятая на III съезде РСДРП].* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 1, 27 (14) мая, стр. 1. Под общ. загл.: Главнейшие резолюции. — *226*

[115] * — *Резолюция о вооруженном восстании, [принятая на III съезде РСДРП].* — В кн.: Извещение о III съезде Российской социал-демократической рабочей партии. С прилож. устава партии и главнейших резолюций, принятых III съездом. Изд. ЦК РСДРП. Женева, кооп. тип., 1905, стр. 9—10. (РСДРП). Под общ. загл.: Главнейшие резолюции. — *315, 316, 319, 321, 330—331, 341, 404*

[116] — *[Речь о законности съезда 13 (26) апреля 1905 г. на III съезде РСДРП].* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 35—36. (РСДРП). — *205*

[117] — *[Речь по вопросу о месте Бунда в РСДРП 20 июля (2 августа) 1903 г. на II съезде РСДРП].* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 90—92. (РСДРП). — *57*

[118] — *[Речь по вопросу об отношениях рабочих и интеллигентов в с.-д. организациях 20 апреля (3 мая) 1905 г.*

на III съезде РСДРП]. — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 234—235. (РСДРП). — *392*

[119] — *Русский царь ищет защиты от своего народа у турецкого султана.* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 7, 10 июля (27 июня), стр. 1—2. — *344*

[120] — *Соловья баснями не кормят.* — «Вперед», Женева, 1905, № 2, 14 (1) января, стр. 2—3. — *58, 192*

[121] — *Социал-демократия и временное революционное правительство.* — «Вперед», Женева, 1905, № 13, 5 апреля (23 марта), стр. 3—4; № 14, 12 апреля (30 марта), стр. 3—4. — *43, 148—149, 151, 154, 155, 247—249, 250—251, 255, 256*

[122] — *Третий съезд.* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 1, 27 (14) мая, стр. 3. — *325*

[123] — *Что делать?* Наболевшие вопросы нашего движения. Stuttgart, Dietz, 1902. VII, 144. Перед загл. авт.: Н. Ленин. — *24, 293, 320, 406*

[124] — *Шаг вперед, два шага назад.* (Кризис в нашей партии). Женева, тип. партии, 1904. VIII, 172 стр. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — *56, 57, 58—59, 60, 234*

[125] *[Ленин, В. И. и Плеханов, Г. В. Письмо старым редакторам «Искры» и сотруднику Л. Д. Троцкому.* 23 сентября (6 октября) 1903 г.*]*. — В кн.: [Ленин, В. И.] Шаг вперед, два шага назад. (Кризис в нашей партии). Женева, тип. партии, 1904, стр. 117. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — *234*

Лесков — см. Романов, Н. В.

Листок о восстании — см. Насущные вопросы.

[126] *[Луначарский, А. В.] Очерки по истории революционной борьбы европейского пролетариата.* — «Вперед», Женева, 1905, № 2, 14 (1) января, стр. 2—3. — *357*

— *Воинов. Проект резолюции о вооруженном восстании, внесенный от его имени на III съезде РСДРП 14 (27) апреля 1905 г. — см.* Ленин, В. И. Проект резолюции о вооруженном восстании.

[127] — */Проект резолюции о практических соглашениях с соц.-революционерами, зачитанный на III съезде РСДРП 23 апреля (6 мая) 1905 г./.* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 342. (РСДРП). — *203—204*

[128] — */Проект резолюции об отношениях рабочих и интеллигентов в с.-д. организациях, зачитанный на III съезде РСДРП 22 апреля (5 мая) 1905 г./.* — Там же, стр. 293. — *192*

[129] *Люксембург, Р. Организационные вопросы русской социал-демократии.* — «Искра», [Женева], 1904, № 69, 10 июля, стр. 2—7. — *35, 327, 334—335*

Максимов — см. Богданов, А. А.

[130] *Манифест Российской социал-демократической рабочей партии.* [Листовка]. Б. м., тип. партии, [1898]. 2 стр. — *224, 280*

Маркс, К. и Энгельс, Ф. Буржуазия и контрреволюция. — см. Marx, K. Köln, 11. Dezbr.

— *Обращение Центрального комитета к Союзу коммунистов — см.* Marx, K. u. Engels, F. Ansprache...

— *Циркуляр против Криге — см.* Marx, K. u. Engels, F. Der Volks-Tribun, redigiert von Hermann Kriege in New-York.

[131] *Мартов, Л. Борьба с «осадным положением» в Российской социал-демократической рабочей партии.* С прил. писем Н. Ленина, Г. Плеханова и Ф. Дана. (Ответ на письмо Н. Ленина). Женева, Pfeffer, 1904. VIII, 96 стр. (РСДРП). — *185*

[132] */Мартов, Л./ Гимн новейшего русского социалиста.* —

«Заря», Stuttgart, 1901, № 1, апрель, стр. 152—153. Подпись: Нарцис Тупорылов. — *34*

[133] — *Девятое января.* — «Искра», [Женева], 1905, № 85, 27 января, стр. 1—2. — *62*

[134] — *На очереди.* Рабочая партия и «захват власти», как наша ближайшая задача. — «Искра», [Женева], 1905, № 93, 17 марта, стр. 2—5. Подпись: Л. М. — *31, 43, 44, 45, 49, 50, 155—156, 157, 158, 159, 160, 258, 261, 370, 371, 372, 373, 385, 388, 391*

[135] — *Ответ секретаря Совета [партии.* Женева, 6 ноября 1904 г.]. — В кн.: [Воровский, В. В.] Орловский. Совет против партии. № 11. Изд-во соц.-дем. партийной литературы В. Бонч-Бруевича и Н. Ленина. Женева, кооп. тип., 1904, стр. 40—41, в отд.: Приложение I. (РСДРП). — *81*

[136] — *Первомайские успехи и неудачи.* «Искра», [Женева], 1905, № 100, 15 мая, стр. 1—2. — *359*

[137] — *[Письмо Г. Гапону от имени редакции газеты «Искра»].* 1 (14) марта 1905 г. Рукопись[1]. — *200*

[138] — *[Проект устава партии].* — В кн.: [Ленин, В. И.] Шаг вперед, два шага назад. (Кризис в нашей партии). Женева, тип. партии, 1904, стр. 31—34. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — *56*

[139] — *[Резолюция о полноправности комитетов по вопросу о созыве съезда партии, принятая на заседании Совета партии 5 (18) июня 1904 г.].* — В кн.: [Воровский, В. В.] Орловский. Совет против партии. № 11. Изд-во соц.-дем. партийной литературы В. Бонч-Бруевича и Н. Ленина. Женева, кооп. тип., 1904, стр. 10—11. (РСДРП). — *129, 130*

[140] — *[Резолюция о порядке голосования по вопросу о созыве съезда, внесенная на заседании Совета РСДРП 5 (18) июня 1904 г.].* Рукопись[2]. — *111, 113*

[1] Jeho obsah uvádí Lenin v noticce Zametka o pisme iskrovcev Gaponu, otištěné v publikaci Leninskij sbornik XVI, 1931, s. 81.

[2] Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik XV, 1930, s. 78—79.

[141] *Мартынов, А. Две диктатуры.* Изд. РСДРП. Женева, тип. партии, 1905. 68 стр. (РСДРП). — *24, 25, 26—32, 43, 44, 49, 147—148, 152, 155, 159, 220, 221, 247—248, 250, 254, 257, 369, 371, 387, 388, 389, 390*

[142] — *Обличительная литература и пролетарская борьба* («Искра», №№ 1—5). — «Рабочее Дело», Женева, 1901, № 10, сентябрь, стр. 37—64. — *62, 284*

[143] — *Революционные перспективы.* — «Искра», [Женева], 1905, № 95, 31 марта, стр. 2—6. — *157*

[144] *[Мещерский, В. П.] Дневники.* — «Гражданин», Спб., 1905, № 45, 9 июня, стр. 18—20. — *323*

Михайлов — см. Постоловский, Д. С.

[145] *«Московские Ведомости»,* 1905, № 61, 3 (16) марта, стр. 1—2. — *65*

Надеждин, Л. Канун революции — см. Канун революции.

[146] * *[Насущные вопросы].* Листок № 2. Б. м., [1905]. 4 стр. (РСДРП). Подпись: Бюро Комитетов Большинства. — *63*

[147] *«Наша Жизнь»,* Спб. — *286*

— 1905, № 116, 9 (22) июня, стр. 3. — *313*

— 1905, № 118, 11 (24) июня, стр. 1. — *323*

[148] *«Наши Дни»,* Спб. — *286*

[149] *[Никитин, А. Н.] Доклад А. Н. Никитина о высочайшем приеме депутации земских и городских деятелей.* — «Наша Жизнь», Спб., 1905, № 116, 9 (22) июня, стр. 3. — *314*

Николай II (Романов). Речь на приеме земской делегации 6 (18) июня 1905 г. — см. Leroux, G. La réponse de l'empereur.

[150] *«Новое Время»*, Спб. — *57—58, 59*

— 1905, № 10 490, 18 (31) мая, стр. 3; № 10 491, 19 мая (1 июня), стр. 3. — *268*

[151] *«Новости и Биржевая Газета»*, Спб., 1905, № 87, 18 (5) апреля. — *271*

[152] *О вооруженном восстании.* [Резолюция первой общерусской конференции партийных работников]. — В кн.: Первая общерусская конференция партийных работников. Отдельное приложение к № 100 «Искры». Женева, тип. партии, 1905, стр. 18—19. (РСДРП). — *330— 331, 333, 404, 406—407*

[153] *О выходе Бунда из РСДРП.* [Резолюция, принятая на II съезде РСДРП 10 (23) августа 1903 г.]. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 355. (РСДРП). — *280—281*

[154] *[О выходе в свет брошюры А. Мартынова «Две диктатуры»].* — «Освобождение», Париж, 1905, № 66, 25 (12) февраля, стр. [2, обл.], в отд.: Библиографический листок «Освобождения». — *221*

[155] *О завоевании власти и участии во временном правительстве.* [Резолюция первой общерусской конференции партийных работников]. — В кн.: Первая общеруская конференция партийных работников. Отдельное приложение к № 100 «Искры». Женева, тип. партии, 1905, стр. 23—24. (РСДРП). — *332—334, 406, 407*

[156] *О месте Бунда в партии.* [Главнейшие резолюции, принятые на Втором съезде РСДРП]. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 12, 62. (РСДРП). — *280—281*

[157] *О партийной литературе.* [Резолюция первой общерусской конференции партийных работников]. — В кн.: Первая общерусская конференция партийных работ-

ников. Отдельное приложение к № 100 «Искры». Женева, тип. партии, 1905, стр. 26—27. (РСДРП). — *329*

[158] *О работе среди крестьян.* [Резолюция первой общерусской конференции партийных работников]. — Там же, стр. 21—23. — *333—334*

[159] *Об отношении к либералам (Старовера).* [Главнейшие резолюции, принятые на Втором съезде РСДРП]. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 13—14, 357. (РСДРП). — *334*

[160] *Об отношениях к другим революционным и оппозиционным партиям.* [Резолюция первой общерусской конференции партийных работников]. — В кн.: Первая общерусская конференция партийных работников. Отдельное приложение к № 100 «Искры». Женева, тип. партии, 1905, стр. 25—26. (РСДРП). — *333—334*

[161] *Об отношениях между двумя частями партии.* [Резолюция первой общерусской конференции партийных работников]. — Там же, стр. 27—28. — *395*

[162] *Об экономической борьбе.* [Резолюция первой общерусской конференции партийных работников]. — Там же, стр. 19—20. — *334*

[163] *Обращение к членам РСДРП.* [Листовка]. Изд. МК. [М.], тип. МК, октябрь 1904. [2] стр. (РСДРП). — *400*

Обращение ЦК РСДРП и Бюро Комитетов Большинства. 12 (25) марта 1905 г. — *см.* К партии. Обращение ЦК РСДРП и Бюро Комитетов Большинства. 12 (25) марта 1905 г.

[164] *[Объявление о выходе брошюры А. Мартынова «Две диктатуры»].* — «Искра», [Женева], 1905, № 84, 18 января, стр. 8, в отд.: Из партии. — *24*

[165] *Объяснительная записка [к основному государственному закону Российской империи.* Проект русской конституции, выработанный группой членов «Союза освобождения»]. — В кн.: Основной государственный закон Российской империи. Проект русской конституции, выработанный группой членов «Союза освобождения». Paris, Société nouvelle de librairie et d'edition, 1905, стр. 45—76. (Изд. ред. «Освобождения»). — *216—222*

[166] *[Ольминский, М. С.] Галерка и [Богданов, А. А.] Рядовой. Наши недоразумения.* Изд. авторов. Женева, кооп. тип., 1904. 91, 1 стр. (РСДРП). — *58*

[167] *Организационный устав [принятый первой общерусской конференцией партийных работников].* — В кн.: Первая общерусская конференция партийных работников. Отдельное приложение к № 100 «Искры». Женева, тип. партии, 1905, стр. 17—18. (РСДРП). — *326—327, 329, 394—395*

[168] *Организационный устав Российской соц.-дем. рабочей партии, принятый на Втором съезде партии.* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 7—9. (РСДРП). — *57, 60, 81, 92, 93, 94, 95, 98, 114, 120—121, 125, 184—185 231, 232, 234, 271, 280, 326, 394—395*

[169] *Организация монархической партии.* — «Московские Ведомости», 1905, № 61, 3 (16) марта, стр. 1—2. — *65*

Орловский — см. Воровский, В. В.

[170] *«Освобождение»,* Штутгарт — Париж. — *216, 270, 284*

— Штутгарт, 1903, № 9 (33), 19 октября (1 ноября), стр. 153—158. — *375*

— Париж, 1905, № 66, 25 (12) февраля, стр. [2, обл.]. — *221*

— 1905, № 67, 18 (5) марта, стр. 278—279. — *24, 306*

— 1905, № 69—70, 20 (7) мая, стр. 305—306, 307—308. — *270, 271—274, 275, 276—278, 284, 286, 298, 299, 306, 328, 330, 398, 399*

— 1905, № 71, 31 (18) мая, стр. 337—343. — *306, 331, 404*

[171] *Основной государственный закон Российской империи.* Проект русской конституции, выработанный группой членов «Союза освобождения». Paris, Société nouvelle de librairie et d'édition, 1905. XIX, 76 стр. Изд. ред. «Освобождения»). — *216, 241, 271, 314*

[172] *«От издателя».* — «Экономическая Газета», [Спб.], 1905, № 1, 20 марта, стр. 2—3. — *67*

[173] *От крестьянского союза партии социалистов-революционеров ко всем работникам революционного социализма в России.* — «Революционная Россия», [Женева], 1902, № 8, 25 июня, стр. 5—14. — *74*

[174] *От редакции.* — «Искра», [Женева], 1903, № 55, 15 декабря, стр. 10, в отд.: Из партии. — *57*

[175] *От Совета Росс. с.-д. раб. партии.* Отдельный оттиск из № 95 «Искры». [Женева], тип. партии, 7 апреля 1905. 4 стр. — *80—85, 95, 97—98*

Ответ редакции газеты «Искра» на приглашение Г. Гапона — см. Мартов, Л. Письмо Г. Гапону от имени редакции газеты «Искра».

[176] *Парвус. Без царя, а правительство — рабочее.* [Листовка]. [Женева], тип. партии, [1905]. 4 стр. — *35, 369*

[177] — *Итоги и перспективы.* — «Искра», [Женева], 1905, № 85, 27 января, стр. 2—4. — *35, 61, 62, 369*

[178] — *Кровавая трапеза.* [Листовка]. Женева, тип. партии, [1905]. 2 стр. — *35, 369*

[179] — [*В. И. Ленину.* Ноябрь 1904 — ранее 15 (28) февраля 1905 г.]. — «Вперед», Женева, 1905, № 8,

28 (15) февраля, стр. 3, в ст.: [Ольминский, М. С.] Разновидность оппортунизма. — *63*

[180] — *[Предисловие к книге: Троцкий, Н. До девятого января].* — В кн.: [Троцкий, Л. Д.] До девятого января. С предисл. Парвуса. Женева, тип. партии, 1905, стр. I — XIV. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Троцкий. — *35—36, 37, 38, 49, 149, 150, 153—155, 369, 372, 373*

[181] *Первая общерусская конференция партийных работников.* Отдельное приложение к № 100 «Искры». Женева, тип. партии,1905. 31 стр. (РСДРП). — *228—229, 315, 326, 327—328, 329, 330—331, 332—335, 394—395, 404, 405, 406*

[182] * *Первая победа революции.* Российские граждане, рабочие и крестьяне! [Листовка. Женева, 1905]. 2 стр. (РСДРП). Подпись: Редакция «Искры». — *405, 406*

Перечень комитетов РСДРП, утвержденных по 1 (14) апреля 1905 г. — см. Мартов, Л. Резолюция о порядке голосования.

[183] *Петиция петербургских рабочих царю 9-го января [1905 г.].* [Листовка]. Изд. соц.-дем. группы меньшинства. [Спб., январь 1905]. 2 стр. Гектограф. — *214*

[184] *[Петиция царю, принятая 25 мая (7 июня) 1905 г. на съезде земских и городских деятелей].* — В листовке: Соединенное заседание земских и городских представителей. Б. м., [1905], стр. 3—4. — *303—304, 305, 306—307, 308*

[185] *[Петиция царю, принятая 25 мая (7 июня) 1905 г. на съезде земских и городских деятелей].* — «Русь», Спб., 1905, № 151, 8 (21) июня, стр. 2, в ст.: Высочайший прием делегатов от земств и городов. — *322*

[186] *[Петрункевич, И. И. Выступление в губернском земском собрании в Твери 7 (20) июня 1905 г.].* — «Русские Ведомости», М., 1905, № 155, 11 июня, стр. 2,

в отд.: Внутренние известия, в ст.: Тверь, 8-го июня. — *404*

[187] *Письмо к партийным организациям.* [Письмо 1-е]. [Листовка]. Б. м., [ноябрь 1904]. 4 стр. (Только для членов партии). — *49, 63—64, 401*

[188] *Письмо Тверского комитета [РСДРП].* В редакцию ЦО. — «Искра», [Женева], 1904, № 60, 25 февраля, стр. 8, в отд.: Из партии. — *35*

[189] *Письмо ЦК к тов. Староверу.* [12 (25) ноября 1903 г.]. — В кн.: [Воровский, В. В.] Комментарий к протоколам Второго съезда Заграничной лиги русс. революционной социал-демократии. Женева, тип. партии, 1904, стр. 26—28. (РСДРП). — *234*

[190] *[Письмо ЦК РСДРП в Совет партии с просьбой о назначение заседания Совета немедленно.* 4 (17) апреля 1905 г.*]*. Рукопись. — *91, 97*

[191] *[Письмо ЦК РСДРП] в Совет партии и редакцию «Искры» с уведомлением о назначении представителями ЦК за границей [Красина, Л. Б.] Иогансена и [Любимова, А. И.] Валерьяна.* [4 (17) апреля 1905 г.]. Рукопись. — *91*

[192] *[Письмо ЦК РСДРП] в техническую комиссию и экспедицию бывшего ЦО «Искры».* [20 мая 1905 г.]. Рукопись. — *325*

Письмо ЦК РСДРП Заграничной лиге русской революционной социал-демократии — см. Ленин, В. И. Заграничной лиге.

[193] *[Письмо] председателю Совета РСДРП [тов. Плеханову с просьбой о назначении заседания Совета не позднее 10 (23) апреля 1905 г.* 7 (20) апреля 1905 г.]. Рукопись. — *91*

План земской кампании «Искры» — см. Письмо к партийным организациям.

[194] *Плеханов, Г. В. [В редакцию «Искры».* 16 (29) мая

1905 г.]. — «Искра», [Женева], 1905, № 101, 1 июня, стр. 8, в отд.: Из партии. — *316*

[195] — *Врозь идти, вместе бить.* — «Искра», [Женева], 1905, № 87, 10 февраля, стр. 1—2. — *149*

[196] — *К вопросу о захвате власти.* (Небольшая историческая справка). — «Искра», [Женева], 1905, № 96, 5 апреля, стр. 1—2. — *148, 150—151, 152, 153, 154—155, 156, 247, 248, 249—250, 251, 254—256, 385—386, 387, 388—391*

[197] — *«Мужики бунтуют».* — «Дневник Социал-Демократа», [Женева], 1905, № 1, март, стр. 6—16. — *171*

[198] — *[Письмо ЦК РСДРП.* 9 (22) апреля 1905 г.]. Рукопись. — *91, 96, 97, 98*

Плеханов, Г. В. — см. Ленин, В. И. и Плеханов, Г. В. Письмо старым редакторам «Искры» и сотруднику Л. Д. Троцкому.

Повторное обращение ЦК к председателю Совета партии тов. Плеханову — см. [Красин, Л. Б.] Иогансен и [Любимов, А. И.] Валерьян. Письмо председателю Совета РСДРП... 7 (20) апреля 1905 г.

[199] *Положение о найме на сельские работы.* 12 июня 1886 г. — «Собрание узаконений и распоряжений правительства, издаваемое при правительствующем Сенате», Спб., 1886, № 67, 11 июля, ст. 619, стр. 1355—1372. — *69*

[200] *Порядок дня [III] съезда [РСДРП].* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии. [1904], стр. 10. (РСДРП). — *124*

[201] *[Порядок дня III съезда РСДРП, предлагаемый ЦК РСДРП и Бюро Комитетов Большинства].* — «Вперед», Женева, 1905, № 13, 5 апреля (23 марта), стр. 6, в отд.: Из партии, в ст.: Ленин, В. И. Второй шаг. — *124*

[202] *Порядок дня [III съезда РСДРП].* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 53. (РСДРП). — *126*

[203] *[Постановление Совета РСДРП о допустимости заголовка партии лишь на брошюрах, издаваемых по поручению партийных организаций].* — «Искра», [Женева], 1904, № 73, 1 сентября, стр. 8, в отд.: Из партии. — *35*

[204] *Постановление Совета РСДРП от 8 марта 1905 г.* — «Искра», [Женева], 1905, № 89, 24 февраля, стр. 8, в отд.: Из партии. — *81, 92, 95, 112, 113, 129*

Постановление Совета РСДРП от 10 марта 1905 г. — *см.* К членам съезда, созываемого «Бюро Комитетов Большинства».

Постановление Совета РСДРП от 7 апреля 1905 г. — *см.* От Совета РСДРП.

[205] *Постановление Совета РСДРП от 7 февраля 1905 г.* — «Искра», [Женева], 1905, № 86, 3 февраля, стр. 8, в отд.: Из партии. — *95, 97*

[206] *[Постановление ЦК РСДРП от 14 февраля 1904 г.]* [1]. — *95, 96*

[207] *[Постоловский, Д. С.] Михайлов. [Проект резолюции по вопросу о вооруженном восстании, зачитанный на III съезде РСДРП 16 (29) апреля 1905 г.].* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 141. (РСДРП). — *137—138*

[Потресов, А. Н.] Старовер. Резолюция об отношении к либералам — *см.* Об отношении к либералам (Старовера).

[1] Usnesení nebylo publikováno. Jeho obsah uvádí Lenin v článku Otevřený dopis předsedovi rady SDDSR soudruhu Plechanovovi.

[208] [*Предложение мандатной комиссии по вопросу о представительстве на съезде Казанского комитета, зачитанное на III съезде РСДРП 13 (26) апреля 1905 г.*]. Рукопись[1]. — *116, 117*

[209] [*Примечание редакции «Искры» к Открытому письму Г. Гапона к социалистическим партиям России*]. — «Искра», [Женева], 1905, № 87, 10 февраля, стр. 4. — *369*

[210] [*Примечание редакции «Искры» к статье Парвуса «Итоги и перспективы»*]. — «Искра», [Женева], 1905, № 85, 27 января, стр. 2. — *61, 62—63*

[211] *Программа Российской соц.-дем. рабочей партии, принятая на Втором съезде партии.* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 1—6. (РСДРП). — *32, 44—45, 61, 69, 161—162, 172, 173—174, 203, 216, 223, 280, 284, 286, 296, 347, 375*

[212] *Программа Российской соц.-дем. рабочей партии, принятая на Втором съезде партии.* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. IX — XV. (РСДРП). — *209*

[213] *Программа Российской социал-демократической рабоч. партии.* [Листовка]. Изд. Воронежского комитета. [Воронеж], январь 1905. 2 стр. (РСДРП) — *285*

[214] *Программа Российской социал-демократической рабочей партии.* Принятая на Втором съезде. [Листовка]. Изд. Московского комитета. [М.], тип. МК, июнь 1905. 2 стр. — *285*

[215] *Программа Российской социал-демократической рабочей партии.* [Листовка]. Рига, 1905. — *285*

[1] Poprvé otištěno v knize Tretij sjezd RSDRP. Aprel—maj 1905 g. Za redakce N. K. Krupské. (Moskva), Partizdat 1937, s. 35. (IMEL pri CK VKP(b). Protokoly sjezdov i konferencij VKP(b)).

[216] *Программа Союза освобождения.* — «Освобождение», Париж, 1905, № 69—70, 20 (7) мая, стр. 305—306. — *271, 271—274, 275, 276—278, 284, 286, 298, 299—300, 330, 398, 399*

[217] *Проект коллективной резолюции об отношении к тактике правительства в предреволюционный момент.* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 191—192. (РСДРП). — *169*

[218] *Проект программы партии социалистов-революционеров, выработанный редакцией «Революционной России».* — «Революционная Россия», [Женева], 1904, № 46, 5 мая, стр. 1—3. — *203*

[219] *[Проект резолюции (дополнительной) 6-ти о созыве периодических конференций из представителей местных комитетов, зачитанный на III съезде РСДРП 22 апреля (5 мая) 1905 г.].* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 307. (РСДРП). — *194*

Прокламация «Потемкина», переданная консулам — *см.* A toutes les puissances de l'Europe.

[220] *«Пролетарий»,* Женева. — *240, 279, 281, 316, 336*

— 1905, № 1, 27 (14) мая, стр. 1—3. — *223—224, 226, 228, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236—237, 247, 281, 325, 394*

— 1905, № 2, 3 июня (21 мая), стр. 2—4. — *257*

— 1905, № 3, 9 июня (27 мая), стр. 1, 3—4. — *257, 288, 306*

— 1905, № 4, 17 (4) июня, стр. 1, 2—4. — *306, 334*

— 1905, № 7, 10 июля (27 июня), стр. 1—2. — *344*

[221] *Протокол заседания ЦК РСДРП.* [9 (22) июля 1904 г.]. Рукопись. — *113, 131*

[222] *Протоколы второго заседания Совета РСДРП.* Третья сессия. [5 (18) июня 1904 г.]. Рукопись[1]. — *111, 113, 129, 130, 131*

[223] *Протоколы 2-го очередного съезда Заграничной лиги русской революционной соц.-демократии.* Под ред. И. Лесенко и Ф. Дана. Изд. Заграничной лиги русской революц. социал-демократии. [Женева, 1903]. VIII, 136 стр. (РСДРП). — *185, 400*

[224] *«Рабочее Дело»,* Женева. — *62, 148*

— 1901, № 10, сентябрь. 136, 46 стр. — *62, 284*

[225] *[Рабочий]. Новоявленные вожди российской социал-демократии.* — «Искра», [Женева], 1905, № 86, 3 февраля. Отдельное приложение к № 86 «Искры». Вопросы партийной жизни, стр. 1—2. Подпись: Тот же рабочий. — *58*

[226] — *Рабочие и интеллигенты в наших организациях.* С предисл. П. Б. Аксельрода. Изд. РСДРП. Женева, тип. партии. 1904. 56 стр. (РСДРП). — *58, 135, 181*

[227] *Распоряжение министра внутренних дел 9 (22) июня 1905 г.* — «Наша Жизнь», Спб., 1905, № 118, 11 (24) июня, стр. 1. — *322*

[228] *«Революционная Россия»,* [Куоккала — Томск — Женева]. — *74*

— [Женева], 1902, № 8, 25 июня, стр. 5—14. — *74*

— 1904, № 46, 5 мая, стр. 1—3. — *203*

[229] *[Регламент III съезда РСДРП].* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 3—4. (РСДРП). — *133*

[230] *[Резолюции Всероссийского съезда адвокатов 28—30 марта (10—12 апреля) 1905 г.].* — В листовке:

[1] Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik XV, 1930, s. 62—84.

Всероссийский союз адвокатов. [I съезд]. 28—30 марта 1905 г. [М., 1905], стр. 1—4. — *239*

[231] *[Резолюции конференции заграничных социал-демократических организаций.* Июнь 1901 г.*]*. — В кн.: Документы «объединительного» съезда. Изд. Лиги русской революционной социал-демократии. Женева, тип. Лиги, 1901, стр. 1—3. — *400*

[232] *Резолюции [конференции кавказских комитетов РСДРП.* Листовка]. Б. м., тип. Союза, [1904]. 1 стр. (Кавказский союз РСДРП). — *73, 94*

[233] *Резолюции, принятые [первой общерусской] конференцией [партийных работников]*. — В кн.: Первая общерусская конференция партийных работников. Отдельное приложение к № 100 «Искры», Женева, тип. партии, 1905, стр. 15—30. (РСДРП). — *315, 326, 329, 334*

Резолюции съезда 1901 г. — см. Резолюции конференции заграничных социал-демократических организаций. Июнь 1901 г.

[234] *Резолюция Воронежского комитета [РСДРП о созыве III съезда партии.* Середина октября 1904 г.]. — «Вперед», Женева, 1905, № 3, 24 (11) января, стр. 4, в отд.: Из партии. — *91, 95*

[235] *[Резолюция группы рабочих Санкт-Петербургского металлического завода]*. — «Вперед», Женева, 1905, № 14, 12 апреля (30 марта), стр. 6, в отд.: Из партии. — *54*

[236] *Резолюция Донского комитета [РСДРП.* 20 марта (2 апреля) 1905 г.]. — «Искра», Женева, 1905, № 95, 31 марта, стр. 8, в отд.: Из партии. — *91*

[237] *Резолюция Казанского комитета [РСДРП о созыве III съезда партии.* 20 марта (2 апреля) 1905 г.]. — «Искра», [Женева], 1905, № 96, 5 апреля, стр. 6, в отд.: Из партии. — *91*

[238] *Резолюция Киевского комитета* [*РСДРП.* 25 марта (7 апреля) 1905 г.]. — «Искра», [Женева], 1905, № 95, 31 марта, стр. 8, в отд.: Из партии. — *92*

[239] [*Резолюция конференции кавказских комитетов РСДРП — Тифлисского, Бакинского, Батумского и Имеретино-Мингрельского о созыве III съезда партии.* Ноябрь 1904 г.]. — В листовке: Резолюции [конференции кавказских комитетов]. Б. м., тип. Союза, [1904]. 1 стр. (Кавказский союз РСДРП). — *91, 92, 94*

[240] [*Резолюция конференции южных комитетов — Одесского, Николаевского, Екатеринославского и Южного бюро ЦК РСДРП о созыве III съезда партии.* Сентябрь 1904 г.]. Рукопись [1]. — *91*

[241] *Резолюция Крымского союза.* — «Искра», [Женева], 1905, № 97, 18 апреля, стр. 8, в отд.: Из партии. — *92*

[242] *Резолюция Кубанского комитета* [*РСДРП.* 30 марта (12 апреля) 1905 г.]. — «Искра», [Женева], 1905 г., № 96, 5 апреля, стр. 6, в отд.: Из партии. — *91*

[243] *Резолюция Николаевского комитета* [*РСДРП о созыве III съезда партии*]. — В кн.: [Воровский, В. В.] Орловский. Совет против партии. № 11. Изд-во. соц.-дем. партийной литературы В. Боич-Бруевича и Н. Ленина. Женева, коон. тип., 1904, стр. 40. (РСДРП). — *91, 94*

[244] [*Резолюция Одесского комитета РСДРП о созыве III съезда партии.* Февраль 1904 г.]. Рукопись [2]. — *91, 94*

[245] [*Резолюция Петербургского, Московского, Северного, Тверского, Нижегородского и Рижского комитетов РСДРП о созыве III съезда партии.* Декабрь 1904 г.]. — «Вперед», Женева, 1905, № 2, 14 (1) января, стр. 4, в отд.: Из партии. — *91, 94*

[1] Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik XV, 1930, s. 218.

[2] Poprvé otištěno v roce 1925.

[246] *Резолюция Полесского комитета [РСДРП о созыве III съезда партии].* — «Искра», [Женева], 1905, № 96, 5 апреля, стр. 6, в отд.: Из партии. — *91, 94*

[247] *Резолюция, [принятая 23 мая (5 июня) 1905 г. на съезде земских и городских деятелей].* — В листовке: Соединенное заседание земских и городских представителей. Б. м., [1905], стр. 4. — *303, 304, 306, 308, 312, 313*

[248] *Резолюция Самарского комитета [РСДРП о созыве III съезда партии.* Февраль 1905 г.]. — «Вперед», Женева, 1905, № 14, 12 апреля (30 марта), стр. 6, в отд.: Из партии. — *91, 94*

[249] *Резолюция Смоленского комитета [РСДРП о созыве III съезда партии].* — «Вперед», Женева, 1905, № 14, 12 апреля (30 марта), стр. 6, в отд.: Из партии. — *91, 94*

Резолюция III съезда РСДРП о вооруженном восстании — *см.* Ленин, В. И. Резолюция о вооруженном восстании, принятая на III съезде РСДРП.

[250] *Резолюция [III съезда РСДРП] о временном революционном правительстве.* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 1, 27 (14) мая, стр. 1. Под общ. загл.: Главнейшие резолюции. — *226, 247*

[251] *Резолюция [III съезда РСДРП] о временном революционном правительстве.* — В кн.: Извещение о III съезде Российской социал-демократической рабочей партии. С прилож. устава партии и главнейших резолюций, принятых III съездом. Изд. ЦК РСДРП. Женева, кооп. тип., 1905, стр. 10. (РСДРП). Под общ. загл.: Главнейшие резолюции. — *315, 331, 341, 347*

[252] *Резолюция [III съезда РСДРП] о конституировании съезда.* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 1, 27 (14) мая, стр. 1. Под общ. загл.: Главнейшие резолюции. — *224, 228*

[253] *Резолюция [III съезда РСДРП] о конституировании*

съезда. — В кн.: Извещение о III съезде Российской социал-демократической рабочей партии. С прилож. устава партии и главнейших резолюций, принятых III съездом. Изд. ЦК РСДРП. Женева, кооп. тип., 1905, стр. 7—9. (РСДРП). Под общ. загл.: Главнейшие резолюции. — *315, 316*

[251] *Резолюция [III съезда РСДРП] о материальной поддержке партии.* — Там же, стр. 19. — *315, 316*

[255] *Резолюция [III съезда РСДРП] о периодических конференциях представителей различных партийных организаций.* — Там же, стр. 19—20. — *315, 316*

[256] *Резолюция [III съезда РСДРП] о практических соглашениях с социалистами-революционерами.* — Там же, стр. 14. — *315, 316*

[257] *Резолюция [III съезда РСДРП] о Центральном Органе.* — Там же, стр. 15—16. — *315, 316*

[258] *Резолюция [III съезда РСДРП] о пропаганде и агитации партии.* — Там же, стр. 19. — *315, 316*

[259] *Резолюция [III съезда РСДРП] об обязанности центров осведомлять периферии о партийных делах и считаться с их совещательным голосом.* — Там же, стр. 19. — *315, 316*

[260] *Резолюция [III съезда РСДРП] об отколовшейся части партии.* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 1, 27 (14) мая, стр. 2. Под. общ. загл.: Главнейшие резолюции. — *224*

[261] * *Резолюция [III съезда РСДРП] об отколовшейся части партии.* — В кн.: Извещение о III съезде Российской социал-демократической рабочей партии. С прилож. устава партии и главнейших резолюций, принятых III съездом. Изд. ЦК РСДРП. Женева, кооп. тип., 1905, стр. 13—14. (РСДРП). Под общ. загл.: Главнейшие резолюции. — *315, 316, 325, 329—330*

[262] *Резолюция [III съезда РСДРП] об отношении к крестьянскому движению.* — Там же, стр. 12—13. — *315, 316, 333—334*

[263] *Резолюция [III съезда РСДРП] об отношении к либералам.* — Там же, стр. 14—15. — *315, 316, 334*

[264] *Резолюция [III съезда РСДРП] об отношении к национальным социал-демократическим организациям.* — Там же, стр. 14. — *315, 316*

[265] *Резолюция [III съезда РСДРП] об отношении к тактике правительства накануне переворота.* — Там же, стр. 11. — *315, 316, 334*

[266] *Резолюция [III съезда РСДРП] об уставе заграничной организации.* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 271. (РСДРП). — *187*

[267] *Резолюция [III съезда РСДРП] относительно «Вперед».* — В кн.: Извещение о III съезде Российской социал-демократической рабочей партии. С прилож. устава партии и главнейших резолюций, принятых III съездом. Изд. ЦК РСДРП. Женева, кооп. тип., 1905, стр. 20. (РСДРП). Под общ. загл.: Главнейшие резолюции. — *315, 316*

[268] *Резолюция [III съезда РСДРП] по вопросу об открытом политическом выступлении РСДРП.* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 1, 27 (14) мая, стр. 2. — *226, 235*

[269] *Резолюция [III съезда РСДРП] по вопросу об открытом политическом выступлении РСДРП.* — В кн.: Извещение о III съезде Российской социал-демократической рабочей партии. С прилож. устава партии и главнейших резолюций, принятых III съездом. Изд. ЦК РСДРП. Женева, кооп. тип., 1905, стр. 11—12. (РСДРП). Под общ. загл.: Главнейшие резолюции. — *315, 316*

[270] *Резолюция [III съезда РСДРП] по поводу событий на Кавказе.* — Там же, стр. 16. — *315, 316*

[271] *[Резолюция Тульского комитета РСДРП о немедленном созыве III съезда партии].* — В кн.: Шахов, Н. [Малинин, Н. Н.] Борьба за съезд. (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904, стр. 61. (РСДРП). — *91, 94*

[272] *Резолюция Уральского комитета [РСДРП о созыве III съезда партии].* — «Вперед», Женева, 1905, № 11, 23 (10) марта, стр. 6, в отд.: Из партии. — *91, 94*

[273] *Резолюция Харьковского комитета [РСДРП о созыве III съезда партии].* — «Вперед», Женева, 1905, № 14, 12 апреля (30 марта), стр. 6, в отд.: Из партии. — *54, 91, 94*

[274] *[Резолюция Харьковской группы большинства о созыве III съезда партии].* — «Вперед», Женева, 1905, № 14, 12 апреля, (30 марта), стр. 6, в отд.: Из партии. — *54, 91, 94*

[275] *Решения [I] съезда [РСДРП].* — В листовке: Манифест Российской социал-демократической рабочей партии. Б. м., тип. партии, [1898], стр. 2. — *223, 280*

[276] *[Романов, Н. В.] Лесков. [Проект резолюции об отношении к политике правительства накануне переворота, внесенный на III съезде РСДРП 18 апреля (1 мая) 1905 г.].* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 151—152. (РСДРП). — *144*

[Романов, Н. В.] Лесков и др. [Проект резолюции (дополнительной)...] — *см.* Проект резолюции (дополнительной).

[277] *[Румянцев, П. П.] Шмидт. [Проект резолюции, [не подлежащей опубликованию] об отколовшейся ча-*

сти партии, внесенный на III съезде РСДРП 23 апреля (6 мая) 1905 г.]. Рукопись [1]. — *196*

[278] — *Филиппов. [Проект резолюции об отношении к политике правительства накануне переворота, внесенный на III съезде РСДРП 16 (29) апреля 1905 г.].* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 146. (РСДРП). — *143, 144, 383*

— *Филиппов. Проект резолюции по вопросу об открытом политическом выступлении РСДРП — см.* [Румянцев, П. П.] Филиппов. Проект резолюции об отношении к политике правительства накануне переворота.

[279] *«Русские Ведомости»,* М. — *286*

— 1905, № 58, 2 марта, стр. 3. — *65—67, 68, 70, 71—72, 374—376*

— 1905, № 155, 11 июня, стр. 2. — *404*

— 1905, № 156, 12 июня, стр. 1. — *404*

— 1905, № 161, 17 июня, стр. 3. — *356*

[280] *«Русь»,* Спб. — *322*

— 1905, № 151, 8 (21) июня, стр. 2. — *322*

Рядовой — см. Богданов, А. А.

[281] *Салтыков-Щедрин, М. Е. Дикий помещик. — 89*

[282] *[Северцев, В. (Филатов, В. В.)] К вопросу о постройке баррикад* — «Вперед», Женева, 1905, № 14, 12 апреля (30 марта), стр. 1—2. Подпись: В. С. — *128*

[1] Poprvé otištěno v knize Tretij očerednoj sjezd Rossijskoj social-demokratičeskoj rabočej partii. Polnyj text protokolov. S předmluvou a za redakce M. N. Ljadova. Moskva, Gosizdat 1924, s. 407. (Istpart. Komissija po istorii Oktjabrskoj revoljucii i RKP(b)).

[283] *[Северцев, В. (Филатов, В. В.)] [Письмо В. И. Ленину с просьбой допустить на III съезд РСДРП.* Между 25 и 30 марта (7 и 12 апреля) 1905 г.]. Рукопись [1].— *127*

[284] — *[Письмо III съезду РСДРП и проект устава Боевой организации РСДРП].* Рукопись [1]. — *128*

[285] — *Приложение тактики и фортификации к народному восстанию.* Изд. ЦК РСДРП. Женева, тип. партии, 1905. 45 стр. — *128*

[286] *Сервантес, Мигель. Дон-Кихот. — 147*

[287] *«Собрание узаконений и распоряжений правительства, издаваемое при правительствующем Сенате»,* Спб., 1886, № 67, 11 июля, стр. 1355—1372. — *69*

[288] *Соединенное заседание земских и городских деятелей.* [Листовка]. Б. м., [1905]. 4 стр. — *303—305, 306—307, 308, 309, 312, 313—314*

[289] *[Сообщение о совещании земских деятелей 24 и 26 февраля (9 и 11 марта) 1905 г.].* — «Русские Ведомости», М., 1905, № 58, 2 марта, стр. 3, в отд.: Московские вести. — *65*

[290] *«Социал-Демократ»,* [Женева]. — *329*

Старовер — см. Потресов, А. Н.

[291] *Струве, П. Б. Демократическая партия и ее программа.* — «Освобождение», Париж, 1905, № 67, 18 (5) марта, стр. 278—279. — *24, 306*

[292] — *К программе Союза освобождения.* — «Освобождение», Париж, 1905, № 69—70, 20 (7) мая, стр. 307—308. Подпись: П. С. — *270, 271, 272—273, 274, 275, 277, 284, 306, 328, 398, 399*

[293] — *Как найти себя?* Ответ автору письма «Как не по-

[1] Poprvé otištěno v knize Partija v revoljucii 1905 goda. Dokumenty k istorii partii v 1905 godu. Moskva 1934, s. 321—322, 322—324.

терять себя?». — «Освобождение», Париж, 1905, № 71, 31 (18) мая, стр. 337—343. — *306, 331, 404*

[294] — *Предисловие [к книге С. Ю. Витте: «Самодержавие и земство»]*. — В кн.: [Витте, С. Ю.] Самодержавие и земство. Конфиденциальная записка министра финансов статс-секретаря С. Ю. Витте. (1899 г.) С предисл. и примеч. Р. Н. С. Печ. «Зарей». Stuttgart, Dietz, 1901, стр. V—XLIV. Подпись: Р. Н. С. — *275, 284*

[295] — *Предисловие редактора «Освобождения» [к книге: «Основной государственный закон Российской империи.* Проект русской конституции, выработанный группой членов «Союза освобождения»»]. — В кн.: Основной государственный закон Российской империи. Проект русской конституции, выработанный группой членов «Союза освобождения». Paris, Société nouvelle de librairie et d'édition, 1905, стр. VII—XV. (Изд. ред. «Освобождения»). — *218*

[296] *Суворин, А. С. Маленькие письма.* — «Новое Время», Спб., 1905, № 10490, 18 (31) мая, стр. 3; № 10491, 19 мая (1 июня), стр. 3. — *268*

[297] *«Сын Отечества»*, Спб. — *286*

[298] *Так ли мы готовимся?* — «Искра», [Женева], 1904, № 62, 15 марта, стр. 1—2. — *135*

[299] *[Телеграмма членов совета съезда горнопромышленников С. Н. Трубецкому]*. — «Русские Ведомости», М., 1905, № 156, 12 июня, стр. 1, в отд.: Телеграфические известия. — *404*

Товарищам, собравшимся на съезд по приглашению «Организационного комитета» — *см.* Заявление съезду, созванному «Орг. ком[итетом]».

Требование ЦК РСДРП Л. Г. Дейчу — *см.* [Красин, Л. Б.] Иогансен и [Любимов, А. И.] Валерьян. Письмо Л. Г. Дейчу.

[300] *Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей пар-*

тип. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905. XXIX, 401 стр. (РСДРП). — *116, 117, 118, 119, 120, 121, 124, 126, 129, 131, 133, 135, 137—138, 143, 144, 163, 164—165, 168, 169, 170, 181, 183, 184—187, 189, 192, 193, 194, 195, 197, 198, 203—204, 205, 208, 209, 211, 228—229, 230, 231, 280—281, 366, 381—382, 383, 385—387, 392, 393*

[301] *Троцкий, Л. Д. Второй съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии.* Отчет Сибирской делегации. Женева, 1903. 36 стр. — *35*

[302] — *До девятого января.* С предисл. Парвуса. Женева, тип. партии, 1905. XIV, 64 стр. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Троцкий. — *35—36, 37, 38, 49, 149, 150, 154, 369, 372*

[303] — *Наши политические задачи.* (Тактические и организационные вопросы). Изд. РСДРП. Женева, тип. партии, 1904. XI, 107 стр. Перед загл. авт.: Н. Троцкий. — *35, 400*

Трубецкой, С. Н. Речь во время приема царем земской делегации 6 (19) июня 1905 г. — см. Troubetzkoi, S. Adresses au tsar.

Ультиматум ЦК — см. Письмо ЦК к тов. Староверу.

Устав партии, принятый на Втором съезде РСДРП — см. Организационный устав Российской соц.-дем. рабочей партии, принятый на Втором съезде партии.

[304] *Устав партии, (принятый на III съезде РСДРП).* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 1, 27 (14) мая, стр. 2. Под общ. загл.: Главнейшие резолюции. — *224—225, 231, 232, 233, 234, 240*

[305] *Устав партии, (принятый на III съезде РСДРП).* — В кн.: Извещение о III съезде Российской социал-демократической рабочей партии. С прилож. устава партии и главнейших резолюций, принятых III съездом. Изд. ЦК РСДРП. Женева, кооп. тип., 1905, стр. 17—18. (РСДРП). — *209*

[306] * *Устав рабочего Союза.* Б. м., изд. ЦК РОС, [1905]. 2 стр. — *291—292, 296—297, 298*

Федоров, М. П. Речь во время приема царем земской делегации 6 (19) июня 1905 г. — см. Feodoroff, M. Adresses au tsar.

Филиппов — см. Румянцев, П. П.

[307] *Шахов, Н. [Малинин, Н. И.] Борьба за съезд.* (Собрание документов). Женева, кооп. тип., 1904. 111 стр. (РСДРП). — *80, 83, 92, 94, 130, 234*

[308] *Шекспир, В. Сон в летнюю ночь. — 372*

Шмидт — см. Румянцев, П. П.

— ъ — см. Ленин, В. И.

[309] *«Экономическая Газета»,* Спб., 1905, № 1, 20 марта, стр. 2—3. — *67*

[310] *Энгельс, Ф. [Письмо Ф. Турати.* 26 января 1894 г.]. — «Искра», [Женева], 1905, № 96, 5 апреля, стр. 1, в ст.: Плеханов, Г. В. К вопросу о захвате власти. (Небольшая историческая справка). — *154—155, 256, 391*

[311] *[Эссен, А. М.] Китаев. [Проект резолюции об отношении комитетов к периферии, зачитанный на III съезде РСДРП 22 апреля (5 мая) 1905 г.].* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 291—292. (РСДРП). — *192*

[312] *[Эссен, Э. Э.] Н. Ф. К проекту устава партии.* — «Вперед», Женева, 1905, № 15, 20 (7) апреля. Отдельное приложение к № 15 «Вперед». К третьему съезду, стр. 8—12. — *125*

[313] [*A toutes les puissances de l'Europe*]. — «Le Matin», Paris, 1905, N 7801, 5 juillet, p. 3, dans l'article: Un manifeste des mutins. — *353*

[314] «*Der Anarchist*», Berlin. — *328*

[315] *Aulard, A. Histoire politique de la révolution française.* Origines et Développement de la Démocratie et de la République (1789 až 1804). Paris, Colin, 1901. XII, 805 p. — *49*

[316] *Aus dem literarischen Nachlaß von K. Marx, F. Engels und F. Lassalle.* Hrsg. von F. Mehring. Bd. II. Gesammelte Schriften von K. Marx und F. Engels. Von Juli 1844 bis November 1847. Stuttgart, Dietz, 1902. VIII, 482 S. — *73—79, 376*

[317] *Aus dem literarischen Nachlaß von K. Marx, F. Engels und F. Lassalle.* Hrsg. von F. Mehring. Bd. III. Gesammelte Schriften von K. Marx und F. Engels. Von Mai 1848 bis Oktober 1850. Stuttgart, Dietz, 1902. VI, 491 S. — *158—160, 388*

[318] *Bericht über den III. Parteitag der SDAPR mit Beifügung de Partei-Statuts und der wichtigsten Resolutionen, die auf dem III. Parteitag angenommen wurden.* München Birk, 1905. 23 S. (SDAPR). — *240, 315, 316*

[319] «*Berliner Tageblatt und Handelszeitung*». — *336, 352*

[320] *M. Buliguine's successor*, Ministry offered to M. Schipoff. — «The Times», London, 1905, N. 37, 753, Juli 7, p. 5. — *402—403*

[321] *Bulygins Wahlgesetz.* — «Vossische Zeitung», Berlin, 1905, N 177, 14. April, S. 1—2. Unter dem Gesamttitel: Die revolutionäre Bewegung in Rußland. — *86—90, 312, 314, 356, 357, 358*

[322] *[Communiqué sur le] Troisième congrès du Parti ouvrier socialdémocrate de Russie.* Compte rendu et principales résolutions. — «Le Socialiste», [Paris], 1905, N 8, 25 juin — 2 juillet. Supplément à N 8 «Le Socialiste», p. 5—6. — *240, 317*

[323] *Compte rendu sténographique non officiel de la version française du cinquième congrès socialiste international tenu à Paris du 23 au 27 septembre 1900.* Paris, 1901. 218 p. — *372*

[324] *Corneli. La fin d'une épopée.* — «Le Siècle», Paris, 1905, 30 mai. — *268*

[325] «*Critica Sociale*», Milano, 1894, N 3, 1. febbraio, p. 35—36. — *155, 356—357, 391*

[326] «*Deutsch-Französische Jahrbücher*», Paris, 1844, 1. u. 2. Lfg., S. 71—85. — *69*

[327] *Differences among the delegates.* — «The Times», London, 1905, N 37, 701, May 8, p. 5. Under the general title: The zemstvo congress at Moscow. — *241—242*

[328] *Engels, F. Die Bakunisten an der Arbeit.* Denkschrift über den letzten Aufstand in Spanien. — «Der Volksstaat», Leipzig, 1873, N 105, 31. Oktober, S. 1; N 106, 2. November, S. 1—2; N 107, 5. November, S. 1. — *259*

[329] — *Die Bakunisten an der Arbeit.* Denkschrift über den Aufstand in Spanien im Sommer 1873. (Volksstaat 1873.) — In: Engels, F. Internationales aus dem Volksstaat (1871—75). Berlin, Expedition des «Vorwärts» Berliner Volksblatt, 1894, S. 16—33. — *156—157, 259—265, 385, 391*

[330] — *Deutsche Bauernkrieg.* 3. Abdruck. Leipzig, die Genossenschaftsbuchdruckerei, 1875. 120 S. — *25, 26, 27, 28, 148—149, 257, 388*

[331] — *Die deutsche Reichsverfassungskampagne.* — In: Aus dem literarischen Nachlaß von K. Marx, F. Engels und F. Lassalle. Hrsg. von F. Mehring. Bd. III. Gesammelte Schriften von K. Marx und F. Engels. Von Mai 1848 bis Oktober 1850. Stuttgart, Dietz, 1902, S. 289—383. — *158, 388*

[332] — *Internationales aus dem Volksstaat (1871—75).* Berlin, Expedition des «Vorwärts» Berliner Volksblatt, 1894. 72 S. — *156—157, 259—265, 385, 391*

[333] — *La futura rivoluzione italiana e il partito socialista.* — «Critica Sociale», Milano, 1894, N 3, 1. febbraio, p. 35—36. — *155, 256, 391*

[334] — *Zur Geschichte des «Bundes der Kommunisten».* — In: Marx, K. Enthüllungen über den Kommunistenprozeß zu Köln. Neuer

Abdruck, mit Einleitung von. F. Engels und Dokumenten. Höttingen — Zürich, Volksbuchhandlung, 1885, S. 3—17. (Sozialdemokratische Bibliothek. IV). — *256*

[335] *Ernste Anzeichen.* — «Vossische Zeitung», Berlin, 1905, N 293, 25. Juni, S. 2. Unter dem Gesamttitel: Die revolutionäre Bewegung in Rußland. — *404*

[336] *Feodoroff, M.* Adresses au tsar. — «Le Matin», Paris, 1905, N 7787, 21 juin, p. 3, dans l'article: Leroux, G. Le tsar et son peuple. — *303, 308, 312, 322*

[337] *Feuerbach, L. Nachgelassene Aphorismen.* — In: Grün, K. Ludwig Feuerbach in seinem Briefwechsel und Nachlaß sowie in seiner Philosophischen Charakterentwicklung. Bd. 2. Ludwig Feuerbach's Briefwechsel und Nachlaß, 1850—1872. Leipzig-Heidelberg, Winter'sche Verlagshandlung, 1874, S. 305—333. — *48, 372*

[338] *[The formidable riots at Odessa...].* — «The Times», London, 1905, N 37, 750, Juli 4, p. 9. — *350—352*

[339] *«Frankfurter Zeitung»*, Frankfurt am Mein. — *373*

— 1905, 16. Juni. — *305*

— 1905, Juli. — *351*

[340] *Französisch-russische Schmiergelder!* — «Vorwärts», Berlin, 1905, N 78, 1. April, S. 1. — *52*

[341] *Gouin, J. [Der Brief des Präsidents des Aufsichtsrates in Petersburg].* — «Vorwärts», Berlin, 1905, N 78, 1. April, S. 1, in der Art.: Französisch-russische Schmiergelder! — *52*

[342] *Grün, K. Ludwig Feuerbach in seinem Briefwechsel und Nachlaß sowie in seiner philosophischen Charakterentwicklung.* Bd. 2. Ludwig Feuerbach's Briefwechsel und Nachlaß. 1850—1872. Leipzig — Heidelberg, Winter'sche Verlagshandlung, 1874. VIII, 333 S. — *48, 372*

[343] *Internationale Regeln der sozialistischen Taktik.* [Die Resolution des Internationalen Sozialisten Kongresses zu Amsterdam]. —

In: Internationaler Sozialisten-Kongreß zu Amsterdam. 14. bis 20. August 1904. Berlin, Expedition der Buchhandlung «Vorwärts», 1904, S. 31—32. — *45*

[344] *Internationaler Sozialisten-Kongreß zu Amsterdam.* 14. bis 20. August 1904. Berlin, Expedition der Buchhandlung «Vorwärts», 1904. 78 S. — *45*

[345] *Jaurès, J. La Constituante (1789—1791).* Nombreuses illustrations d'après des documents de chaque époque. Paris, Rouff, [1901]. 756, VIII p. (Histoire Socialiste (1789—1900). Sous la direction de J. Jaurès. T. I.) — *49*

[346] — *La Convention.* I. La République. Les idées politiques et sociales de L'Europe et la Révolution. (1792). II. La mort du roi. — La chute des Girondins. — Idées sociales de la Convention. — Gouvernement révolutionnaire. (1793—1794 (9) Thermidor). Nombreuses illustrations d'après des documents de chaque époque. Paris, Rouff, [1903]. 1824 p. (Histoire Socialiste (1784—1900). Sous la direction de J. Jaurès. T. III—IV). — *49*

[347] — *La Législative (1791—1792).* Nombreuses illustrations d'après des documents de chaque époque. Paris, Rouff, [1902]. 757—1316 p. (Histoire Socialiste (1789—1900). Sous la direction de J. Jaurès. T. II). — *49*

[348] «*Journal de Genève*», Genève, 1905, 1 juillet. — *357, 404*

[349] *Kautsky, K. Die Spaltung der russischen Sozialdemokratie.* — «Leipziger Volkszeitung», 1905, N 135, 15. Juni, S. 2—3. — *315—317*

[350] *[Kriege, G.] An die Frauen.* — «Der Volks-Tribun», New-York, 1846, N 13, 28. März, S. 1—2. — *76*

[351] — *Antwort.* — «Der Volks-Tribun», New York, 1846, N 14, 4. April, S. 4. — *74, 75*

[352] — *Was wir wollen.* — «Der Volks-Tribun», New-York, 1846, N 10, 7. März, S. 1—2. — *75, 76*

[353] «*Leipziger Volkszeitung*», 1905, N 135, 15. Juni, S. 2—3. — *315—317*

[354] *Leroux, G. Les délégués des zemstvos ont acceptés les conditions d'audience*

qui leur ont été imposées. — «Le Matin», Paris, 1905, N 7782, 16 juin, p. 3. Sous le titre général: La crise Russe. — *307*

[356] — *Les délégués des zemstvos, réunis en assamblée solennelle à Moscou, viennent de préciser, dans un document historique, les revendications du peuple russe.* — «Le Matin», Paris, 1905, N 7799, 3 juillet, p. 1. Sous le titre général: L'agitation en Russie. Déclaration des droits de l'homme. — *356—357, 406*

[356] — *La publication, enfin autorisée en Russie, des événements de la mer Noire, a produit partout une émotion considérable.* — «Le Matin», Paris, 1905, N 7801, 5 juillet, p. 3. Sous le titre général: La crise Russe. Le «Kniaz Potemkin». — *353*

[357] — *La réponse de l'empereur.* — «Le Matin», Paris, 1905, N 7787, 21 juin, p. 3, dans l'article: Leroux, G. Le tsar et son peuple. — *303, 308—309, 313, 323*

[358] — *Suprème appel au tsar.* Le peuple russe s'adresse à son empereur. — «Le Matin», Paris, 1905, N 7781, 15 juin, p. 1. — *305*

[359] — *Le tsar consent à recevoir un certain nombre de délégués des zemstvos, mais dans des conditions telles qu'on doute de leur acceptation.* — «Le Matin», Paris, 1905, N 7781, 15 juin, p. 3. Sous le titre général: La crise Russe. — *305*

[360] — *Le tsar et son peuple.* — «Le Matin», Paris, 1905, N 7787, 21 juin, p. 3. Sous le titre général: L'entrevue de Péterhoff. — *310, 312—313, 404*

[361] *Marx, K. u. Engels, F. Ansprache der Zentralbehörde an den Bund vom März 1850.* — In: Marx, K. Enthüllungen über den Kommunistenprozeß zu Köln. Neuer Abdruck, mit Einleitung von F. Engels und Dokumenten. Höttingen—Zürich, Volksbuchhandlung, 1885, S. 75—83, IX. Anhang. (Sozialdemokratische Bibliothek. IV). — *151—153, 250—255, 256, 258, 385, 388—391, 396*

[362] ** — *Die heilige Familie, oder Kritik der kritischen Kritik.* Gegen Bruno Bauer und K°. Frankfurt a M., Literarische Anstalt (Rütten), 1845. VIII, 336 S. — *38, 363*

** V případech, kdy nebylo možné určit, které vydání měl Lenin na mysli, jsou první vydání prací označena dvěma hvězdičkami.

[363] **—*Manifest der Kommunistischen Partei.* London, «Bildungs-Gesellschaft für Arbeiter», 1848. 30 S. — *25, 151*

[364] — *Der Volkstribun, redigiert von Hermann Kriege in New-York.* — «Das Westphalische Dampfboot», Bielefeld, 1846, [Juli], S. 295—308. — *73*

[365] *Marx, K. u. Engels, F. Der Volkstribun, redigiert von Hermann Kriege in New-York.* — In: Aus dem literarischen Nachlaß von K. Marx, F. Engels und F. Lassalle. Hrsg. von F. Mehring. Bd. II. Gesammelte Schriften von K. Marx und F. Engels. Von Juli 1844 bis November 1847. Stuttgart, Dietz, 1902, S. 414—428. — *73—79, 376*

[366] ** *Marx, K. Der 18-te Brumaire des Louis Napoleon.* New-York, Schmidt und Helmich, 1852. IV, 64 S. (Die Revolution. Eine Zeitschrift in zwanglosen Heften. Hrsg. von J. Weydemeyer. 1. Hft). — *32—33*

[367] — *Enthüllungen über den Kommunistenprozeß zu Köln.* Neuer Abdruck, mit Einleitung von F. Engels und Dokumenten. Höttingen — Zürich, Volksbuchhandlung, 1885. 88 S. (Sozialdemokratische Bibliothek. IV). — *28, 151—153, 250—255, 256, 257 — 258, 385, 388—391, 396*

[368] **—*Das Kapital.* Kritik der politischen Ökonomie. Bd. I. Buch I. Der Produktionsprozeß des Kapitals. Hamburg, Meißner, 1867. XII, 784 S. — *404*

[369] — *Köln, 11. Dezbr.* — «Neue Rheinische Zeitung», Köln, 1848, N 169, 15. Dezember, S. 1—2, in der Abt.: Deutschland. — *158*

[370] **—Zur Kritik der Hegel'schen Rechts-Philosophie. Einleitung.

[371] — «Deutsch-Französische Jahrbücher», Paris, 1844, 1. u. 2. Lfg., S. 71—85. — *68—69*

[372] **—*Zur Kritik des sozialdemokratischen Parteiprogramms.* Aus dem Nachlaß von Karl Marx. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1890—1891, Jg. IX, Bd. I, N 18, S. 561—575. — *255—256*

[373] «*Le Matin*», Paris, 1905, N 7781, 15 juin, p. 1, 3. — *305*

— 1905, N 7782, 16 juin, p. 3. — *307*

— 1905, N 7787, 21 juin, p. 3. — *303, 307, 310, 312—313, 323, 404*

— 1905, N 7799, 3 juillet, p. 1. — *356—357, 406*

— 1905, N 7801, 5 juillet, p. 3. — *353*

[371] «*Neue Rheinische Zeitung*», Köln. — *153, 160, 252*

— 1848, N 169, 15. Dezember, S. 1—2. — *158*

[375] «*Die Neue Zeit*», Stuttgart, 1890—1891, Jg. IX, Bd. I, N 18, S. 561—575. — *256*

[376] *Organisation der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands, beschlossen auf dem Parteitag zu Mainz 1900.* — In: Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands. Abgehalten zu Lübeck vom 22. bis 28. September 1901. Berlin, Expedition der Buchhandlung «Vorwärts», 1901, S. 6—8. — *120—121*

[377] *Progress of the reform movement.* — «The Times», London, 1905, N 37, 706, May 13, p. 7. Under the general title: The State of Russia. — *242—244*

[378] *Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands.* Abgehalten zu Dresden vom 13. bis 20. September 1903. Berlin, Expedition der Buchhandlung «Vorwärts», 1903. 448 S. — *315, 316*

[379] *Protokoll über die Verhandlungen des Parteitages der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands.* Abgehalten zu Lübeck vom 22. bis 28. September 1901. Berlin, Expedition der Buchhandlung «Vorwärts». 319 S. — *120—121*

[380] *Purposes and prospects.* — «The Times», London, 1905, N 37, 700, May 6, p. 9. Under the general title: Zemstvo congress at Moscow. — *198*

[381] *Résolutions du congrès antiautoritaire international tenu à Saint-Jmier le 15 septembre 1872 par les délégués des Fédérations et sections*

italiennes, françaises, espagnoles, américaines et jurassiennes. [Le tract]. S. l., [1872]. 3 p. — *261—262, 263—264*

[382] *Samedi. Les promesses du tsar.* L'attitude des partis. (De notre correspondant particulier). — «Journal de Genève», 1905, 1 juillet. — *357, 404*

[383] «*Le Siècle*», Paris, 1905, 30 mai. — *268*

[384] *La situation politique, et la question de la paix en Russie.* — «Le Temps», Paris, 1905, N 16090, 8 juillet. — *402*

[385] «*Le Socialiste*», [Paris], 1905, N 8, 25 juin — 2 juillet. Supplément à N 8, p. 5—6. — *240, 317*

[386] «*Le Temps*», Paris. — *402*

— 1905, N 16090, 8 juillet. — *402*

[387] «*The Times*». London. — *242, 350, 402*

— 1905, N 37, 700, May 6, p. 9. — *198*

— 1905, N 37, 701, May 8, p. 5. — *241—242*

— 1905, N 37, 702, May 9, p. 5. — *242*

— 1905, N 37, 706, May 13, p. 7. — *242—244*

— 1905, N 37, 750, Juli 4, p. 9. — *350—352*

— 1905, N 37, 753, Juli 7, p. 5. — *403*

[388] *[Troubetzkoi, S.] Adresses au tsar.* — «Le Matin», Paris, 1905, N 7787, 21 juin, p. 3, dans l'article: Leroux, G. Le tsar et son peuple. — *303, 308, 312, 313, 323, 404*

[389] «*Der Volksstaat*», Leipzig, 1873, N 105, 31. Oktober, S. 1; 106, 2. November, S. 1—2; N 107, 5. November, S. 1. — *259*

[390] «*Der Volks-Tribun*», New-York. — *73, 75*

— 1846, N 10, 7. März, S. 1—2. — *75, 77*

— 1846, N 13, 28. März, S. 1—2. — *77*

— 1846, N 14, 4. April, S. 4. — *73*, *75*

[391] «*Vorwärts*», Berlin, 1905, N 78, 1. April, S. 1. — *52—53*

[392] «*Vossische Zeitung*», Berlin, 1905, N 177, 14. April, S. 1—2. — *86—90*, *312*, *314*, *356*, *357*, *358*

— 1905, N 293, 25. Juni, S. 2. — *404*

[393] «*Das Westphälische Dampfboot*», Bielefeld, 1846, [Juli], S. 295—308. — *73*

[394] *The zemstvo congress at Moscow*. — «The Times», London, 1905, N 37, 702, May 9, p. 5. — *242*

JMENNÝ REJSTŘÍK

Abdülhamid II. (1842—1918) — turecký sultán (1876—1909). Na trůn nastoupil za podpory liberální buržoazie, které přislíbil zavedení ústavy. Slib dodržel, avšak již v roce 1878 rozpustil parlament a obnovil despotický režim. Krutým útiskem národů osmanské říše a arménskými pogromy si vysloužil přezdívku krvavý sultán. Lenin jej nazval „tureckým Mikulášem II." (Spisy 15, Praha 1958, s. 185). Svou politikou Abdülhamid II. přeměnil Turecko v polokolonii evropských imperialistických mocností. Revoluční události v Turecku v roce 1908 jej přinutily parlament znovu svolat a obnovit ústavu. V roce 1909 byl po nezdařilém pokusu o kontrarevoluční převrat sesazen a uvězněn. — *350—354*

Adoratskij V. V. (Kazaněc) (1878—1945) — profesionální revolucionář, bolševik, marxistický vědec. Do revolučního hnutí se zapojil roku 1900 jako student kazaňské univerzity. V letech 1904—1905 pracoval v kazaňském výboru SDDSR. V roce 1905 byl zatčen a deportován na 3 roky do Astrachaňské gubernie. V roce 1906 mu bylo vyhnanství změněno na vypovězení ze země. Po Říjnové revoluci přednášel na Komunistické univerzitě J. M. Sverdlova. V letech 1920—1929 byl zástupcem vedoucího Ústřední archívní správy, v letech 1928—1931 zástupcem ředitele Institutu Lenina; v letech 1931—1939 byl ředitelem Institutu Marxe—Engelse—Lenina a v letech 1939—1941 a 1944—1945 jeho vedoucím redaktorem. Vedl Filozofický ústav Akademie věd SSSR. Byl členem Komunistické akademie a od roku 1932 členem Akademie věd SSSR. Ve svých četných pracích se zabýval marxistickou teorií práva a státu, marxistickou filozofií a dějinami marxismu. — *116, 127*

Akimov (vl. jm. Machnovec) V. P. (1872—1921) — sociální demokrat, význačný představitel ekonomismu, jeden z nejkrajnějších oportunistů. V polovině 90. let se připojil k petrohradské Skupině narodovoljovců, v roce 1897 byl zatčen a v dubnu 1898 vypovězen do Jenisejské gubernie. V září 1898 uprchl do ciziny, kde se stal jedním

z vůdců Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí, hájil ideje ekonomismu, vystupoval proti skupině Osvobození práce a později i proti Jiskře. Na II. sjezdu SDDSR zastupoval Svaz, patřil k protijiskrovcům; po sjezdu se stal představitelem krajně pravicového křídla menševismu. Za revoluce 1905—1907 hájil likvidátorskou myšlenku vytvoření celoruské organizace dělnické třídy, ve které měla být sociální demokracie pouze jedním z ideových směrů. S právem poradního hlasu se účastnil jednání IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR, hájil oportunistickou taktiku menševiků, vyzýval ke spojenectví s kadety. Se sociální demokracií se v letech reakce rozešel. — *57, 63*

Alexandrov — viz Postolovskij D. S.

Alexejev N. A. (Andrejev) (nar. 1873) — sociální demokrat, jiskrovec, od II. sjezdu SDDSR bolševik; povoláním lékař. Do revoluční činnosti se zapojil koncem 90. let v Petrohradě. Na jaře roku 1897 vstoupil do petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. Začátkem roku 1898 byl zatčen a vypovězen na čtyři roky do Vjatecké gubernie (město Slobodsk), odkud roku 1899 uprchl do ciziny. V letech 1900—1905 žil v Londýně, vstoupil do Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí, později přestoupil do Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie. Po II. sjezdu SDDSR zastupoval v Londýně bolševiky. III. sjezdu SDDSR se zúčastnil s právem poradního hlasu, byl tajemníkem sjezdu. V prosinci 1905 se vrátil do Petrohradu, přispíval do bolševických listů Věstnik žizni, Volna aj., pracoval jako propagandista a agitátor.

V letech 1911—1917 působil jako lékař v Irkutsku. Po únorové revoluci 1917 zastával jako člen irkutské sjednocené sociálně demokratické organizace funkci ve výboru irkutského sovětu vojenských zástupců. Aktivně se účastnil Říjnové revoluce. Za občanské války se podílel na svržení Kolčakovovy vlády na Leně, byl předsedou irenského revolučního výboru. Pracoval na hlavní správě politické osvěty a v Kominterně, v sovětech a ve stranických orgánech. Byl lektorem dějin strany na 2. moskevské státní univerzitě. Přeložil řadu děl K. Marxe a B. Engelse. — *118, 165, 193*

Amadeo (1845—1890) — druhorozený syn italského krále Viktora Emanuela II. Po svržení bourbonské dynastie ve Španělsku mu byla nabídnuta španělská koruna a v listopadu 1870 jej ústavodárné kortesy jmenovaly králem. V únoru 1873 se pod tlakem revolučního hnutí zřekl trůnu a vrátil se do Itálie. — *259*

Andrássy Gyula (1823—1890) — hrabě, maďarský politik. Zúčastnil se revoluce 1848—1849, po její porážce emigroval. Do Uher se vrátil po amnestii v roce 1858. Roku 1861 byl zvolen do poslanecké sněmovny. Podílel se na uzavření dohody z roku 1867, podle níž se absolutistické Rakousko stalo dualistickou konstituční monarchií (Rakousko-Uhersko). Zároveň byl Andrássy jmenován ministerským předsedou Uherska. V letech 1871—1879 zastával funkci ministra zahraničí Rakousko-Uherska, podporoval expanzivní snahy říše na Balkáně a prováděl politiku sbližování s Německem. V roce 1879 podepsal spojeneckou smlouvu mezi Německem a Rakousko-Uherskem, namířenou proti Rusku a Francii. — *310—313*

Andrejev — viz Alexejev N. A.

Aulard François Victor Alphonse (1849—1928) — francouzský buržoazní historik, člen strany radikálů. Napsal řadu prací o dějinách francouzské buržoazní revoluce z konce 18. století. V letech 1886 až 1922 byl profesorem Sorbonny na katedře dějin francouzské revoluce. Stal se prvním tajemníkem Společnosti pro studium dějin francouzské revoluce a šéfredaktorem časopisu Révolution française. Ve svých dílech, v nichž soustředil bohatý archivní materiál, vystupoval z liberálně buržoazních pozic proti reakčním historikům, překrucujícím dějiny francouzské revoluce. Pro Aularda bylo příznačné, že idealizoval principy Deklarace lidských a občanských práv z roku 1789, v jejichž realizaci spatřoval smysl veškerého dalšího vývoje ve Francii. Jeho základní spis: Histoire politique de la Révolution française [Politické dějiny francouzské revoluce] (1901). — *49*

Avenarius Richard (1843—1896) — švýcarský reakční filozof, subjektivní idealista, od roku 1877 profesor univerzity v Curychu. V díle Philosophie als Denken der Welt gemäss dem Prinzip des kleinsten Kraftmasses [Filozofie jako myšlení o světě podle principu nejmenšího vynaložení sil] (1876) zformuloval základní principy empiriokriticismu. Tato filozofie, v níž je patrný ohlas Berkeleyho a Humova subjektivního idealismu, spekulativně využívala nejnovějších objevů v přírodovědě.

Lenin v díle Materialismus a empiriokriticismus (1909) poukázal na neudržitelnost a reakčnost filozofie Avenaria a jeho následovníků.

Hlavní Avenariovy spisy: Kritik der reinen Erfahrung [Kritika čisté zkušenosti] (1888—1890), Der menschliche Weltbegriff [Lidské pojetí světa] (1891). Roku 1877 Avenarius založil a dvacet let řídil časopis Vierteljahrschrift für wissenschaftliche Philosophie. — *154, 256, 390*

Avilov B. V. (Tigrov) (1874—1938) — sociální demokrat, novinář a statistik. Na III. sjezdu SDDSR zastupoval charkovskou bolševickou skupinu Vperjod, k menševikům zaujímal na sjezdu smířlivecký postoj. V roce 1905 se aktivně účastnil ozbrojeného povstání v Charkově. Od dubna 1917 pracoval v redakci menševického listu Novaja žizň a v srpnu téhož roku se stal členem sociálně demokratické organizace internacionalistů. V roce 1918 zanechal politické činnosti. Až do roku 1928 pracoval v Ústřední statistické správě, od roku 1929 ve Státní plánovací komisi RSFSR, později v lidovém komisariátu dopravy. — *121*

Axelrod P. B. (1850—1928) — jeden z čelných představitelů menševismu; v 70. letech patřil k narodnikům, po rozkolu ve skupině Zemlja i volja se přiklonil ke skupině Čornyj pereděl; v roce 1883 se podílel na založení skupiny Osvobození práce. Od roku 1900 pracoval v redakci listu Jiskra a časopisu Zarja. Jako zástupce Jiskry se s právem poradního hlasu účastnil II. sjezdu SDDSR, patřil k menšinovým jiskrovcům. Po sjezdu se stal aktivním menševikem. V roce 1905 propagoval likvidátorskou myšlenku svolání dělnického sjezdu, který by byl protiváhou proletářské strany. V letech reakce patřil k vůdcům likvidátorů, byl členem redakce listu menševiků-likvidátorů Golos social-demokrata; v roce 1912 byl členem protistranického „srpnového bloku". Za první světové války zaujímal centristické stanovisko. Na zimmerwaldské a kientalské konferenci hájil názory pravého křídla. Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu, podporoval buržoazní prozatímní vládu.

Říjnovou revoluci odmítal a v emigraci vyzýval k ozbrojené intervenci proti Sovětskému Rusku. — *35, 85, 135, 181, 220*

Barsov — viz Cchakaja M. G.

Bělskij — viz Krasikov P. A.

Bem — viz Silvin M. A.

Bernstein Eduard (1850—1932) — vůdce krajně oportunistického křídla německé sociální demokracie a II. internacionály, teoretik revizionismu a reformismu. V letech 1881—1889 redigoval ilegální orgán Sociálně demokratické strany Německa Der Sozial-Demokrat. V letech 1896—1898 uveřejnil v časopise Die Neue Zeit sérii článků Problémy socialismu, jež později vydal knižně pod názvem Die Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie [Předpoklady socialismu a úkoly sociální demokracie] (1899;

česky 1902). V této knize revidoval všechny základní teze marxistické filozofie, ekonomie a vědeckého socialismu. Odmítal marxistickou teorii třídního boje, učení o nevyhnutelnosti zániku kapitalismu, o socialistické revoluci a diktatuře proletariátu. Za jediný úkol dělnického hnutí považoval boj za reformy, které by „zlepšily" hospodářské postavení dělníků za kapitalismu. Razil oportunistické heslo Hnutí je vším, konečný cíl není ničím. Za první světové války byl centristou. V následujících letech vyzýval k podpoře politiky buržoazie, vystupoval proti VŘSR a sovětskému státu. — *158*

Birk G. — mnichovský nakladatel. — *316*

Bogdanov A. (vl. jm. Malinovskij A. A.) (Ivanov, Maximov, Rjadovoj, Verner) (1873—1928) — filozof, sociolog a ekonom, povoláním lékař. V 90. letech pracoval v sociálně demokratických kroužcích v Tule. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům. Jako člen byra výborů většiny připravoval v Rusku III. sjezd strany, zúčastnil se ho jako delegát tulského výboru a na sjezdu byl zvolen členem ÚV SDDSR. Pracoval v redakci bolševických listů Vperjod, Proletarij a Novaja žizň. Po nástupu reakce stál v čele otzovistů a vedl protileninskou skupinu Vperjod. Ve filozofii se pokoušel vytvořit svůj vlastní systém — empiriomonismus. Lenin jeho názory podrobil kritice v díle Materialismus a empiriokriticismus. Na poradě rozšířené redakce listu Proletarij v červnu 1909 byl Bogdanov z bolševické strany vyloučen. Po Říjnové revoluci patřil k inspirátorům a organizátorům Proletkultu, pracoval na Proletářské univerzitě. Byl zakladatelem a ředitelem Ústavu pro transfúzi krve. — *58*, *125*, *184—185*, *188*, *381—382*

Born Stephan (vl. jm. Buttermilch Simon) (1824—1898) — jeden z představitelů reformismu v německém dělnickém hnutí; povoláním sazeč. V dělnickém hnutí pracoval od roku 1845. Koncem roku 1846 přijel do Paříže, kde se brzy seznámil s Engelsem a vstoupil do Svazu komunistů. Když začala v roce 1848 v Německu revoluce, odjel do Berlína. Byl iniciátorem založení Ústředního dělnického klubu, později organizace Dělnické bratrstvo. Snažil se udržet dělnické hnutí stranou politického boje a orientovat je na dosažení drobných hospodářských reforem. Po porážce drážďanského povstání v květnu 1849 emigroval jako jeho účastník do Švýcarska a činnosti v dělnickém hnutí brzy zanechal. Zabýval se žurnalistikou, přednášel dějiny německé a francouzské literatury na univerzitě v Basileji. V roce 1898 vydal své vzpomínky, napsané v buržoazně reformistickém duchu. — *253*

Brandenburgskij J. N. (Jevgenij) (1881—1951) — účastník revolučního hnutí od roku 1900. Jako student oděské univerzity se připojil k jedné z prvních organizací Jiskry. V roce 1903 vstoupil do oděské bolševické organizace. Byl pověřen stranickými úkoly v Jekatěrinoslavi, Rize a později v Tveru. Zúčastnil se jako delegát IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR. Byl často pronásledován carskou vládou a roku 1908 emigroval do Francie. V roce 1917 se vrátil do Ruska, pracoval na úseku zásobování. V letech 1922—1929 byl členem kolegia lidového komisariátu spravedlnosti. Od roku 1929 zastával funkci místopředsedy dolnovolžského krajského výkonného výboru. V roce 1931 se stal členem kolegia lidového komisariátu práce a od roku 1934 byl členem Nejvyššího soudu SSSR. — *112*

Branting Karl Hjalmar (1860—1925) — reformistický vůdce švédské sociálně demokratické strany, jeden z čelných představitelů II. internacionály, revizionista a oportunista. Od roku 1884 byl spolupracovníkem a později redaktorem liberálního listu Tiden. V letech 1887—1917 (s přestávkami) redigoval ústřední stranický orgán Socialdemokraten. V letech 1897—1925 byl poslancem parlamentu. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. V roce 1917 vstoupil do koaliční Edenovy liberálně socialistické vlády, v letech 1920, 1921—1923 a 1924—1925 byl předsedou sociálně demokratické vlády. Podporoval vojenskou intervenci proti Sovětskému Rusku. — *200*

Büchner Friedrich Karl Christian Ludwig (1824—1899) — německý buržoazní filozof a fyziolog, čelný představitel vulgárního materialismu. Od roku 1852 působil jako soukromý docent na katedře soudního lékařství na univerzitě v Tübingenu. Ve svém základním díle Kraft und Stoff [Síla a látka] (1855) podal systematický výklad vulgárního materialismu. Poznání přírody pokládal za základ světového názoru, avšak ignoroval dialektiku a oživoval mechanistické názory na přírodu a společnost. Později působil jako lékař v Darmstadtu. Je autorem knih Der Mensch und seine Stellung in der Natur... [Člověk a jeho místo v přírodě...] (1869), Darwinismus und Sozialismus (1894) aj. — *48*

Bulygin A. G. (1851—1919) — ministr vnitra carské vlády, velkostatkář. Do roku 1900 byl vyšetřujícím soudcem, později gubernátorem v řadě gubernií. V letech 1900—1904 zastupoval moskevského generálního gubernátora, aktivně podporoval činnost zubatovovské tajné policie. 20. ledna 1905 byl jmenován ministrem vnitra. V únoru téhož roku jej car pověřil přípravou zákona o svolání

poradní Státní dumy, jímž mělo být oslabeno vzmáhající se revoluční hnutí v Rusku. Duma však svolána nebyla, smetla ji revoluce. Po vydání carova manifestu ze 17. října 1905 byl Bulygin penzionován; formálně zůstal členem Státní rady, ve skutečnosti však odešel z politického života. — *86, 88, 89, 307, 312, 314, 323, 357, 377, 402, 403*

Caesar Gaius Iulius (100—44 př. n. l.) — jeden z největších státníků římské říše, vojevůdce a spisovatel. — *269*

Cchakaja M. G. (Barsov, Leonov) (1865—1950) — profesionální revolucionář, jeden z nejstarších a nejvýznamnějších představitelů bolševické strany a mezinárodního dělnického hnutí. Revoluční činnost začal vyvíjet v roce 1880. Od roku 1898 byl členem SDDSR. Pracoval ve stranických organizacích na Kavkaze, v Charkově a Jekatěrinoslavi. Patřil k čelným představitelům výboru kavkazského svazu SDDSR. Zúčastnil se příprav II. sjezdu strany. Na III. sjezd jej delegoval kavkazský svaz SDDSR; jako nejstarší delegát zahájil první sjezdové zasedání. Byl aktivním účastníkem revoluce 1905—1907. Od roku 1907 do března 1917 žil v emigraci. V Londýně se zúčastnil jako delegát V. sjezdu strany. Po únorové revoluci 1917 se vrátil spolu s Leninem do Ruska. V letech 1917—1920 byl členem tifliského výboru strany. Po vítězství sovětské moci v Gruzii v únoru 1921 zastával vedoucí funkce v orgánech sovětské vlády a ve straně: byl předsedou ústředního výkonného výboru Zakavkazské federace, členem předsednictva ústředního výkonného výboru SSSR, předsedou ústředního výkonného výboru Gruzie, členem ústředního výboru KS(b) Gruzie. — *111—112, 150, 170*

Corneli — spolupracovník francouzského buržoazního listu Le Siècle. — *268—269*

Dejč L. G. (1855—1941) — účastník narodnického a pozdčji sociálně demokratického hnutí. V roce 1877 byl jedním z organizátorů rolnického povstání v čigirinském újezdu. Vstoupil do organizace Zemlja i volja; později byl členem organizace Čornyj pereděl. V roce 1880 odjel do ciziny, v roce 1883 pomáhal zakládat skupinu Osvobození práce, vydával a přepravoval do Ruska marxistickou literaturu. V roce 1884 byl v Německu zatčen, předán carské vládě a odsouzen k nuceným pracím. V roce 1901 uprchl do Mnichova, byl kooptován do administrace Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie, účastnil se vydávání a rozšiřování Jiskry a Zarje. Na II. sjezdu SDDSR zastupoval skupinu Osvobození práce, patřil k menšinovým jiskrovcům; po sjezdu byl menševikem, v letech reak-

ce likvidátorem. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista, spolupracoval s orgánem socialistů-obranářů Prizyv. Po únorové revoluci 1917 řídil společně s Plechanovem list pravicových menševiků-obranářů Jedinstvo. Po Říjnové revoluci zanechal politické činnosti. Věnoval se vydávání literární pozůstalosti G. V. Plechanova a psal články o dějinách osvobozeneckého hnutí v Rusku. — *95, 97, 98*

„Dělník" — „Rabočij"

Děsnickij V. A. (Sosnovskij) (1878—1958) — sociální demokrat. V sociálně demokratickém hnutí byl činný od roku 1897. Po II. sjezdu SDDSR se přikláněl k bolševikům. Pracoval ve stranických organizacích v Nižním Novgorodě, Moskvě, na Urale a v jižním Rusku. Nižněnovgorodský výbor SDDSR jej delegoval na III. sjezd strany. Děsnickij byl posluchačem frakční školy na Capri, kterou organizovali vperjodovci. V roce 1909 se rozešel s bolševiky. V roce 1917 se podílel na založení menševického listu Novaja žizň. Do března 1918 zastupoval sociální demokraty-internacionalisty ve všeruském ústředním výkonném výboru. Od roku 1919 se zabýval vědeckou a pedagogickou činností v Leningradě. — *118, 138, 165*

D'Ester Karl Ludwig Johann (1811—1859) — německý socialista a demokrat; povoláním lékař. Byl členem kolínské obce Svazu komunistů. V roce 1848 byl poslancem pruského Národního shromáždění, patřil k jeho levému křídlu. Od října 1848 byl členem ústředního výboru demokratů Německa. Sehrál významnou úlohu v bádensko-falckém povstání v roce 1849. Později emigroval do Švýcarska. — *160*

Dolgorukov Pavel D. (1866—1930) — kníže, velkostatkář, zemstevní činitel, kadet. V letech 1893—1906 byl újezdním maršálkem šlechty v Moskevské gubernii. Patřil k zakladatelům Svazu osvobození a konstitučně demokratické strany, v jejímž ústředním výboru zastával v letech 1905—1911 funkci předsedy. Přispíval do listu Russkije vědomosti; ve II. státní dumě byl předsedou kadetské frakce. Po Říjnové revoluci se aktivně účastnil bělogvardějských spiknutí proti sovětské moci. Za kontrarevoluční činnost byl odsouzen. — *304*

Dolgorukov Petr D. (1866—asi 1945) — kníže, velkostatkář, zemstevní činitel, kadet. Byl předsedou sudžské újezdní zemstevní správy. V letech 1904—1905 se účastnil sjezdů zemstev. Patřil k organizátorům konstitučně demokratické strany a k členům jejího ústředního

výboru. Byl poslancem a místopředsedou I. státní dumy. Po Říjnové revoluci emigroval. — *304*

Džaparidze P. A. (Golubin) (1880—1918) — profesionální revolucionář, významný pracovník bolševické strany. V roce 1898 vstoupil do tifliské organizace SDDSR, podílel se na zakládání a upevňování sociálně demokratických organizací v Zakavkazsku. V letech 1901—1904 pracoval v sociálně demokratické organizaci v Kutaisi. Byl členem výboru kavkazského svazu SDDSR. Později byl činný zejména v Baku. V roce 1904 se stal členem bakuského výboru SDDSR. Pomáhal organizovat sociálně demokratickou skupinu Gummet, která měla vyvíjet činnost mezi pracujícími Ázerbájdžánu. Kavkazský svaz SDDSR jej delegoval na III. sjezd strany. V roce 1906 Džaparidze zorganizoval vydávání bolševického listu Bakinskij rabočij a stal se členem redakce tohoto listu. V bolševickém tisku působil i v letech reakce. V té době byl tajemníkem Svazu naftařských dělníků. Za svou činnost byl několikrát vězněn a deportován. Po únorové revoluci 1917 patřil k vedoucím představitelům bakuské stranické organizace. V květnu 1918 byl zvolen do krajského ústředí sovětů dělnických a rolnických zástupců. Za bakuskou organizaci se zúčastnil jako delegát VI. sjezdu SDDSR(b) a byl zvolen kandidátem ústředního výboru strany. Po Říjnové revoluci, když vznikla bakuská rada lidových komisařů (25. února 1918), zastával funkci komisaře vnitra a později byl jmenován komisařem pro zásobování. Zároveň byl předsedou výkonného výboru bakuského sovětu. Jako jeden z šestadvaceti bakuských komisařů byl 20. září 1918 zastřelen anglickými interventy. — *193*, *366*

Engels Bedřich (1820—1895) — spoluzakladatel vědeckého komunismu, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu, přítel a spolupracovník K. Marxe (životopis viz v Leninově článku Bedřich Engels. — Sebrané spisy 2, Praha 1980, s. 15—27). — *25*, *26*, *27*, *148*, *149*, *154* až *160*, *248*, *255—265*, *345*, *388—391*

Essen A. M. (Kitajev) (1880—1930) — účastník sociálně demokratického hnutí od roku 1899. Pracoval ve stranických organizacích v Jekatěrinoslavi, Petrohradě, Moskvě a v zahraničí. III. sjezdu SDDSR se účastnil jako delegát s poradním hlasem. V letech 1907—1917 zanechal aktivní práce ve straně. Od roku 1918 patřil k menševikům-internacionalistům. V roce 1920 byl přijat do KSR(b). V roce 1922 redigoval časopis Kavkazskij rabočij; v letech 1923—1925 byl rektorem tifliského polytechnického institutu. Od roku 1925 zastával funkci místopředsedy Státní plánovací komise

RSFSR. Od roku 1929 pracoval v lidovém komisariátu dopravy. — *185, 187, 192*

Essen E. E. (N. F.) (1879—1931) — sociální demokrat, člen strany od roku 1898, bolševik. V revolučním hnutí začal pracovat jako propagandista, později se zabýval přepravováním ilegální literatury přes Finsko. V roce 1903 pracoval v Jekatěrinoslavi, podílel se na realizování stávek v jižním Rusku. V září 1904 se zúčastnil konference jižních výborů SDDSR, která schrála významnou roli při stmelování jihoruských bolševických výborů a při vytvoření byra výborů většiny. Zabýval se revoluční agitací rovněž v Charkově, Oděse a Petrohradě. V letech 1914—1915 působil mezi vojáky na rižské frontě. Po únorové revoluci 1917 byl předsedou sovětu na Vasiljevském ostrově v Petrohradě. Po Říjnové revoluci byl náměstkem lidového komisaře Státní kontroly, v letech 1918—1924 se věnoval politické a pedagogické činnosti v Rudé armádě; v letech 1924 až 1925 působil jako rektor Institutu národního hospodářství v Leningradě, v letech 1925—1929 byl rektorem leningradské Akademie umění. — *125*

Feuerbach Ludwig Andreas (1804—1872) — vynikající německý filozof, materialista a ateista, jeden z předchůdců marxismu. Od roku 1828 byl soukromým docentem na univerzitě v Erlangenu. V roce 1830 vydal svou první práci Gedanken über Tod und Unsterblichkeit [Úvahy o smrti a nesmrtelnosti], v níž vystoupil proti křesťanskému náboženskému dogmatu o nesmrtelnosti duše. Kniha byla zabavena, Feuerbach pronásledován a nakonec zbaven docentury na univerzitě. V roce 1836 se přestěhoval do vsi Brückberg v Durynsku, kde žil bezmála 25 let. V prvním období své filozofické dráhy byl ještě idealistou, přikláněl se k hegelovské levici. Koncem 30. let se však s idealismem definitivně rozešel. V dílech Zur Kritik der Hegelschen Philosophie [Ke kritice Hegelovy filozofie] (1839) a Das Wesen des Christentums [Podstata křesťanství] (1841; česky 1954) odmítl Hegelovu filozofii a přešel na pozice materialismu. Meditativní charakter metafyzického materialismu však překonat nedokázal a nepochopil úlohu praxe v procesu poznání a společenského vývoje.

Feuerbach byl ideologem nejradikálnějších, demokratických vrstev německé buržoazie. Za revoluce 1848 sice uznával prvořadou úlohu politiky, avšak sám se politické činnosti nevěnoval. Po revoluci jeho vliv v Německu znatelně poklesl. V posledních letech svého života se začal zajímat o socialistickou literaturu, četl Marxův Kapitál a v roce 1870 vstoupil do Sociálně demokratické strany Německa.

Rozbor Feuerbachovy filozofie viz v dílech: K. Marx, Teze o Feuerbachovi; K. Marx-B. Engels, Německá ideologie; B. Engels, Ludwig Feuerbach a vyústění klasické německé filozofie; V. I. Lenin, Materialismus a empiriokriticismus. — *48*

Filatov V. V. (Severcev V., V. S.) (nar. 1879) — sociální demokrat, novinář. Do revoluční činnosti se zapojil v 90. letech 19. stol. v Petrohradě. Po návratu z vyhnanství v Orenburské gubernii emigroval; přispíval do Jiskry, později do bolševických listů Vperjod a Proletarij. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům. Napsal brožuru Priloženije taktiki i fortifikacii k narodnomu vosstaniju [Využití taktiky a systému opevňování v lidovém povstání] (Ženeva 1905). Na podzim 1905 se vrátil do Ruska; přispíval do listů Novaja žizň a Kazarma; později pracoval v moskevské vojenské bojové organizaci. V roce 1920 vystoupil z KSR(b). — *127—128*

Fjodorov M. P. (nar. 1845) — představitel obchodní průmyslové buržoazie, významný činitel hnutí zemstev, kadet. Byl členem petrohradské městské dumy a členem II. státní dumy. Za revoluce 1905—1907 hrál důležitou politickou úlohu v paktování liberální buržoazie a statkářů s carismem. — *303*, *304*, *308—309*, *312*

Frederiks V. B. (1838—1927) — velkostatkář, hrabě (od r. 1913), státník. Zastával různé funkce u dvora, v roce 1897 byl jmenován ministrem a v roce 1905 členem Státní rady. Po Říjnové revoluci emigroval. — *307*, *310*

Galliffet Gaston Alexandre Auguste de (1830—1909) — francouzský generál, účastník mnoha francouzských válek, katan Pařížské komuny. Za prusko-francouzské války (1870—1871) byl u Sedanu zajat. Později byl propuštěn a pověřen, aby převzal ve Versailles velení jezdecké brigády určené k potření Pařížské komuny. Jako velitel neobyčejně krutě zúčtoval s komunardy. Roku 1872 potlačil povstání Arabů v Alžírsku. V následujících letech zastával řadu důležitých vojenských funkcí; od června 1899 do května 1900 byl ministrem války ve vládě Waldecka-Rousseaua. — *28*, *255*

Gapon G. A. (1870—1906) — provokatér, agent carské tajné policie, pravoslavný kněz. Na pokyn policejního oddělení a za jeho podpory založil pod názvem Spolek ruských továrních dělníků v Petrohradě dělnickou organizaci zubatovovského typu. Vyprovokoval petrohradské dělníky, aby se 9. ledna 1905 vydali k carovi s peticí. Uprchl do zahraničí a názorově se přiklonil k eserům. Po návratu do Ruska

znovu navázal spojení s carskou tajnou policií. Jeho provokatérská činnost byla odhalena a Gapon byl zavražděn esery. — *37, 38, 101, 199—202, 369*

GEJDEN P. A. (1840—1907) — hrabě, velkostatkář, zemstevní činitel, okťabrista. Od roku 1895 byl újezdním maršálkem šlechty v Pskovské gubernii a zároveň zastával funkci prezidenta Svobodné ekonomické společnosti. V letech 1904—1905 aktivně vystupoval v hnutí zemstev. Pod rouškou liberalismu usiloval o vytvoření jednoty buržoazie a statkářů v boji se vzmáhajícím se revolučním hnutím. Po manifestu ze 17. října 1905 vstoupil do strany okťabristů a přešel otevřeně do tábora kontrarevoluce. V I. státní dumě stál v čele skupiny pravicových poslanců. Lenin hodnotil Gejdena jako typického „kontrarevolučního statkáře", který „uměl mazaně a chytře hájit zájmy své třídy" (viz článek Památce hraběte Gejdena, Spisy 13, Praha 1956, s. 44—52). — *304, 305, 306*

GIOLITTI Giovanni (1842—1928) — italský státník, vůdce liberální strany. Od roku 1882 byl členem parlamentu, v letech 1889—1890 ministrem financí, v období 1892—1921 zastával nejednou funkci ministerského předsedy. Reprezentoval zájmy italského velkokapitálu, byl iniciátorem vytvoření bloku italské buržoazie s klerikály. Nezávažnými reformami a spoluprací s oportunistickými vůdci socialistické strany se snažil zabránit dělnickému hnutí v revolučních akcích. Když se v roce 1922 ujali moci fašisté, Giolitti zanechal aktivní politické činnosti. — *257*

GLEBOV — viz Noskov V. A.

GOLDMAN — viz Liber M. I.

GOLOVIN F. A. (nar. 1867) — zemstevní činitel, kadet. V letech 1898—1907 byl členem moskevské guberniální správy zemstva, později v ní zastával funkci předsedy. Účastnil se sjezdů zemstev v letech 1904—1905. Podílel se na založení konstitučně demokratické strany. Byl předsedou II. a členem III. státní dumy. Vlastnil koncese velké železniční společnosti. V březnu 1917 se stal v buržoazní prozatímní vládě komisařem pro záležitosti ministerstva dvora. — *304*

GOLUBIN — viz Džaparidze P. A.

GOUIN Jules — ředitel strojírny v pařížském předměstí Batignolles. — *52*

Gredeskul N. A. (nar. 1864) — právník a publicista, profesor, kadet. V roce 1905 se podílel na vydávání listu Mir. Za uveřejňování článků namířených proti vládě byl list v prosinci 1905 zastaven. Gredeskul byl zatčen a v roce 1906 deportován do Archangelské gubernie. Jako vyhnanec byl v nepřítomnosti zvolen členem I. státní dumy, vrátil se do Petrohradu a stal se místopředsedou dumy. Po rozchnání I. státní dumy podepsal vyborskou výzvu, znovu byl zatčen a uvězněn. Po odpykání trestu spolupracoval s mnoha liberálními listy. V roce 1916 vystoupil z konstitučně demokratické strany. Po únorové revoluci 1917 se podílel na vydávání buržoazního listu Russkaja volja, vystupujícího proti bolševické straně. Po Říjnové revoluci se Gredeskul postupně orientoval vlevo. Své názory vyložil v díle Rossija preždě i těper [Rusko dříve a nyní] (1926). Působil jako profesor na vysokých školách v Leningradě. — *406*

Ignaťjev N. P. (1832—1908) — hrabě, jeden z nejreakčnějších představitelů carské vlády. Od roku 1881 byl ministrem vnitra. Podílel se na vypracování vyhlášky „o zesílené nebo mimořádné ochraně", která posílila moc policie a despotismus místních orgánů. Ignaťjev byl jedním ze zakladatelů kontrarevoluční organizace Svatá družina. Po roce 1905 stál v čele nejpravicovějších kruhů reakční šlechty, požadující likvidaci všech ústupků demokracii, které carská vláda učinila v letech revolučního rozmachu. — *403*

Ivanov — viz Bogdanov A. A.

Jaurès Jean (1859—1914) — význačný činitel francouzského a mezinárodního socialistického hnutí, historik. V roce 1902 vytvořil se svými stoupenci Francouzskou socialistickou stranu, která se v roce 1905 sloučila se Socialistickou stranou Francie a s Revoluční socialistickou dělnickou stranou a dostala název Francouzská sekce dělnické internacionály (SFIO). V letech 1885—1889, 1893—1898, 1902 až 1914 byl členem parlamentu a jedním z vůdců parlamentní socialistické frakce. V roce 1904 založil a do konce života redigoval list L'Humanité, který se v roce 1920 stal ústředním orgánem Francouzské komunistické strany. Jeho boj za demokracii, svobodu lidu, proti útlaku a válkám mu získal velkou popularitu. Byl přesvědčen, že jedině socialismus definitivně skoncuje s válkami a koloniálním útiskem. Přesto však se domníval, že socialismus nezvítězí cestou boje proletariátu s buržoazií, ale v důsledku rozvoje demokratických idejí. Lenin kritizoval Jaurèsovy reformistické názory, které ho zaváděly na cestu oportunismu.

Jaurèsův boj za mír a proti válce vyvolal vůči němu nenávist

buržoazie. Těsně před první světovou válkou byl z popudu reakce zavražděn. — *45, 46, 49*

Jermolov A. S. (1846—1917) — úředník carské vlády. Od roku 1893 byl ministrem státního majetku, v letech 1894—1895 ministrem zemědělství a státního majetku, později členem Státní rady. V letech 1886—1888 byl viceprezidentem Svobodné ekonomické společnosti. Ve svých pracích o zemědělství prosazoval zájmy statkářské šlechty. V roce 1892 vydal knihu Něurožaj i narodnoje bědstvije [Neúroda a bída lidu], v níž se pokoušel ospravedlnit vládní politiku uplatňovanou proti hladovějícím rolníkům. — *86*

Jevgenij — viz Brandenburgskij J. N.

Jogansen — viz Krasin L. B.

Kameněv L. B. (vl. jm. Rozenfeld L. B.) (Jurij) (1883—1936) — člen SDDSR od roku 1901. Po II. sjezdu strany se přiklonil k bolševikům. Jako delegát kavkazského svazu SDDSR se zúčastnil III. sjezdu strany. V letech reakce se stavěl smířlivecky k likvidátorům, otzovistům a trockistům. V roce 1915 byl vězněn a před carským soudem se zřekl bolševického hesla porážky carské vlády v imperialistické válce. Po únorové revoluci 1917 vystupoval proti orientaci strany na socialistickou revoluci a proti Dubnovým tezím V. I. Lenina. V říjnu 1917 uveřejnil spolu se Zinovjevem v polomenševickém listu Novaja žizň prohlášení, že nesouhlasí s usneseními ÚV o ozbrojeném povstání, čímž vyzradil buržoazní prozatímní vládě plány strany.

Po Říjnové revoluci zastával řadu význačných funkcí. Byl předsedou všeruského ústředního výkonného výboru, předsedou moskevského sovětu, místopředsedou rady lidových komisařů, předsedou Rady práce a obrany, členem politického byra ústředního výboru. Několikrát vystoupil proti leninské politice strany; v listopadu 1917 byl pro vytvoření koaliční vlády za účasti menševiků a eserů, v roce 1925 patřil k organizátorům tzv. nové opozice, v roce 1926 k vůdcům protistranického trockisticko-zinovjevovského bloku. V roce 1927 byl na XV. sjezdu VKS(b) vyloučen ze strany jako aktivní člen trockistické opozice. V roce 1928 přiznal své chyby a byl znovu přijat do strany, avšak v protistranické činnosti neustal; v roce 1932 byl znovu vyloučen ze strany, v roce 1933 opět přijat a roku 1934 potřetí vyloučen za protistranickou činnost. — *112*

Kamskij — viz Obuchov V. M.

KAUTSKY Karl (1854—1938) — jeden z vůdců německé sociální demokracie a II. internacionály; zpočátku marxista, později renegát marxismu a ideolog centrismu. Redigoval teoretický orgán německé sociální demokracie Die Neue Zeit. Do socialistického hnutí se zapojil v roce 1874. V roce 1881 se seznámil s K. Marxem a B. Engelsem a pod jejich vlivem se přiklonil k marxismu. Již v tomto období měl však sklony k oportunismu a Marx s Engelsem ho za to nejednou ostře kritizovali. V 80. a 90. letech napsal řadu teoretických a historických prací o různých otázkách marxistické teorie, které přispěly k propagaci marxismu: Karl Marx's Ökonomische Lehren [Ekonomické učení Karla Marxe] (1887; česky 1958), Die Agrarfrage [Agrární otázka] (1899; česky 1959) aj. Později zcela přešel na pozice oportunismu. Před první světovou válkou se stal centristou, za války otevřeným odpůrcem marxismu; svůj sociálšovinismus zastíral frázemi o internacionalismu. Propagoval teorii ultraimperialismu. Po Říjnové revoluci se postavil proti sovětské moci a napadal diktaturu proletariátu.

Lenin kritizoval teorie Kautského v dílech Krach II. internacionály (1915), Imperialismus jako nejvyšší stadium kapitalismu (1916), Stát a revoluce (1917), Proletářská revoluce a renegát Kautsky (1918) aj. — *232*, *315—316*

KAZANĚC — viz Adoratskij V. V.

KITAJEV — viz Essen A. M.

KORF P. L. (1837—1913) — baron, zemstevní činitel. Až do roku 1860 byl v aktivní vojenské službě. Po odchodu do výslužby zastával funkci smírčího prostředníka ve šlisselburském újezdu, od roku 1866 byl maršálkem újezdní šlechty, v roce 1868 se stal předsedou petrohradské guberniální správy zemstva. V letech 1878—1881 byl starostou Petrohradu; v roce 1906 členem Státní rady. — *304*

KOVALEVSKIJ N. N. (nar. 1858) — zemstevní činitel, statkář v Charkovské gubernii, kadet. Byl členem Svazu osvobození; v letech 1904 až 1905 se zúčastnil sjezdů zemstev. Byl zvolen do I. státní dumy. — *304*

KRAMOLNIKOV G. I. (1880—1962) — člen SDDSR od roku 1898. Do revoluční činnosti se zapojil v organizacích sibiřského svazu SDDSR, pracoval v Omsku, Tomsku, později v Samaře, Moskvě, Petrohradě, Kazani a v jiných městech. III. sjezdu SDDSR se zúčastnil jako delegát za samarskou organizaci. V letech 1905—1906 byl instruktorem ústředního výboru strany. V roce 1907 přešel k menševikům

a zastupoval irkutskou menševickou organizaci na V. sjezdu SDDSR. Od roku 1909 ve straně aktivně nepracoval. V roce 1919 vstoupil do KSR(b). Věnoval se vědecké a pedagogické činnosti v oblasti dějin strany, působil na několika moskevských vysokých školách. V letech 1924—1941 pracoval v Institutu Marxe-Engelse-Lenina. — *392*

Krasikov P. A. (Bělskij) (1870—1939) — profesionální revolucionář, bolševik. Do revolučního hnutí se zapojil v Petrohradě roku 1892 jako propagandista v dělnických marxistických kroužcích, téhož roku odjel do Švýcarska a navázal spojení se skupinou Osvobození práce. V roce 1893 byl zatčen a v roce 1894 poslán na Sibiř. Ve vyhnanství se seznámil s V. I. Leninem a dalšími pracovníky petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. Po návratu z vyhnanství roku 1900 byl vypovězen do Pskova, kde vstoupil do organizace Jiskry. Na pskovské poradě byl zvolen do organizačního výboru pro svolání II. sjezdu SDDSR (listopad 1902). Sjezdu se účastnil jako delegát kyjevského výboru, patřil k většinovým jiskrovcům, spolu s V. I. Leninem a G. V. Plechanovem byl členem byra (předsednictva) sjezdu. Po sjezdu aktivně bojoval proti menševikům. Referoval o sjezdu v mnoha zahraničních městech a o závěrech sjezdu napsal Dopis soudruhům. V srpnu 1904 se účastnil porady dvaadvaceti bolševiků v Ženevě, byl delegován bolševiky na amsterdamský kongres II. internacionály. Aktivně se účastnil revoluce 1905—1907, byl členem výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických zástupců.

Po únorové revoluci 1917 se stal členem petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců. Po Říjnové revoluci byl předsedou vyšetřovací komise pro boj s kontrarevolucí, později členem kolegia lidového komisariátu spravedlnosti, od roku 1924 prokurátorem Nejvyššího soudu a v letech 1933—1938 zástupcem předsedy Nejvyššího soudu SSSR. Byl členem všeruského ústředního výkonného výboru a ústředního výkonného výboru SSSR po několik volebních období. — *128*, *169*, *186*, *187*

Krasin L. B. (Jogansen, Zimin) (1870—1926) — sociální demokrat, bolševik, význačný sovětský státník a diplomat. V roce 1890 byl členem Brusněvova sociálně demokratického kroužku v Petrohradě; roku 1891 byl z Petrohradu policejně vyhoštěn do Kazaně, později do Nižního Novgorodu. Roku 1895 byl znovu zatčen a na tři roky vypovězen do Irkutska. Po návratu z vyhnanství (1897) začal studovat v charkovském technologickém institutu a v roce 1900 jej dokončil. V letech 1900—1904 pracoval jako inženýr v Baku a společně

s V. Z. Kecchovelim zřídil ilegální tiskárnu Jiskry. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům, byl kooptován do ústředního výboru strany; zaujal smířlivecký postoj k menševikům a pomohl tak prosadit kooptaci tří jejich zástupců do ÚV, brzy se však s menševiky rozešel. Zúčastnil se III. sjezdu SDDSR a byl zvolen členem ÚV. V roce 1905 se podílel na založení prvního legálního bolševického listu Novaja žizň; jako představitel ústředního výboru byl členem petrohradského sovětu dělnických zástupců. Na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR byl znovu zvolen členem ÚV. V roce 1908 emigroval.

V letech reakce dočasně patřil k otzovistické skupině Vperjod; později zanechal politické činnosti a pracoval jako inženýr v zahraničí i v Rusku. Po Říjnové revoluci pomáhal organizovat zásobování Rudé armády, později byl členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady, lidovým komisařem obchodu a průmyslu a lidovým komisařem dopravy. Od roku 1919 byl v diplomatických službách. Od roku 1920 byl lidovým komisařem zahraničního obchodu a zároveň v letech 1921—1923 vedoucím sovětské diplomatické mise v Londýně. Zúčastnil se janovské a haagské konference. Od roku 1924 byl zplnomocněným zástupcem SSSR ve Francii, od roku 1925 zastával tutéž funkci v Anglii. Na XIII. a XIV. sjezdu VKS(b) byl zvolen členem ústředního výboru strany. — *91, 95, 124, 131, 144, 164, 165*

Kričevskij B. N. (1866—1919) — sociální demokrat, publicista, představitel ekonomismu. Od konce 80. let pracoval v sociálně demokratických kroužcích v Rusku; počátkem 90. let emigroval. V zahraničí se přiklonil ke skupině Osvobození práce a podílel se na její ediční činnosti. Koncem 90. let se stal jedním z vůdců Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí; od roku 1899 byl redaktorem jeho orgánu Rabočeje dělo, na jehož stránkách propagoval ideje bernsteinismu. Brzy po II. sjezdu SDDSR činnosti v sociálně demokratickém hnutí zanechal. — *62—63*

Kriege Hermann (1820—1850) — německý žurnalista, představitel „pravého" socialismu. V druhé polovině 40. let 19. století vedl skupinu německých „pravých" socialistů v New Yorku. Vydával časopis Der Volks-Tribun, na jehož stránkách proklamoval Weitlingův křesťanský komunismus. V agrární otázce hlásal Kriege rovné užívání půdy. Marx a Engels podrobili jeho fantasticko-sentimentální blouznění ostré kritice ve známé stati Oběžník proti Kriegovi (viz K. Marx-B. Engels, Spisy 4, Praha 1958, s. 19—35). — *73—79, 376*

Krochmal V. N. (Vtorov) (1873—1933) — sociální demokrat, menševik. V polovině 90. let pracoval v kyjevských sociálně demokratických kroužcích; v roce 1898 byl vypovězen do Ufy, kde aktivně pracoval v místní sociálně demokratické skupině. Od roku 1901 byl tiskovým důvěrníkem Jiskry, pracoval v Kyjevě, v roce 1902 byl zatčen; 31. srpna 1902 uprchl společně se skupinou jiskrovců z kyjevského Luciánského vězení do ciziny. Později vstoupil do Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem ufského výboru, patřil k menšinovým jiskrovcům. Koncem roku 1904 byl kooptován za menševiky do ústředního výboru SDDSR, v únoru 1905 byl zatčen; na IV. sjezdu SDDSR byl zvolen za menševiky do ústředního výboru. Po únorové revoluci 1917 redigoval menševický list Rabočaja gazeta; po Říjnové revoluci pracoval v různých institucích v Leningradě. — *95, 96, 97*

Kuropatkin A. N. (1848—1925) — generál, v letech 1898—1904 ministr války. Za rusko-japonské války 1904—1905 byl vrchním velitelem pozemních a později veškerých ozbrojených sil Ruska na Dálném východě; jako vojevůdce projevil málo talentu a rozhodnosti. Za první světové války v roce 1916 velel Severnímu frontu, od července 1916 byl místodržitelem a velitelem vojsk v Turkestánu. Po Říjnové revoluci žil v Pskovské gubernii. — *47*

Kuzněcov — viz Litvinov M. M.

Kvitkin O. A. (Petrov) (1874—1937) — sociální demokrat. V roce 1901 byl za projev mezi dělníky Brjanského závodu (v Běžici) vykázán na tři roky do Vologedské gubernie a žil pod policejním dohledem. V roce 1904 vstoupil do strany, působil v organizacích v Orlu, Brjansku a Kostromě. Zúčastnil se III., IV. a V. sjezdu SDDSR za stranické organizace v Orlu, Kostromě a Ivanovu-Vozněsensku. V roce 1906 byl členem moskevského oblastního byra. V roce 1908 zanechal politické činnosti. Od roku 1919 pracoval v Ústřední statistické správě SSSR. — *186, 211*

L. — autor článku K agrární otázce, uveřejněného v časopise Osvoboždčnije, 1903, č. 9. — *375*

Latyšev — viz Litvinov M. M.

Lengnik F. V. (Vasiljev) (1873—1936) — profesionální revolucionář, bolševik. Sociálně demokratického hnutí se účastnil od roku 1893. V roce 1896 byl zatčen za činnost v petrohradském Svazu boje za

osvobození dělnické třídy, v roce 1898 vypovězen na tři roky na východní Sibiř. Koncem srpna a začátkem září roku 1899 podepsal s dalšími šestnácti sociálními demokraty Leninův Protest ruských sociálních demokratů proti Credu ekonomistů. Po návratu z vyhnanství vstoupil do organizace Jiskry; na pskovské poradě byl zvolen do organizačního výboru pro svolání II. sjezdu SDDSR (listopad 1902). Na II. sjezdu byl za své nepřítomnosti zvolen do ÚV strany a rady strany. V letech 1903—1904 aktivně bojoval proti menševikům v zahraničí; v říjnu 1903 se účastnil II. sjezdu Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie, a když menševici odmítli přijmout stanovy Ligy, které navrhoval ÚV, prohlásil jménem ÚV další zasedání sjezdu na neoprávněné a spolu se skupinou bolševiků sjezd opustil. V únoru 1904 se vrátil do Ruska, ale brzy byl uvězněn za účast v severním byru ÚV strany. Po revoluci 1905—1907 řídil stranickou práci na jihu Ruska, v Moskvě a Petrohradě.

Po Říjnové revoluci pracoval v lidovém komisariátu osvěty, v Nejvyšší národohospodářské radě, v lidovém komisariátu dělnicko-rolnické inspekce, účastnil se vypracování plánu GOELRO. Na XII., XIII., XIV. a XV. sjezdu strany byl zvolen členem ústřední kontrolní komise VKS(b). V posledních letech života se zabýval vědeckou a pedagogickou prací, byl místopředsedou Celosvazové společnosti starých bolševiků. — *80*

Lenin V. I. (vl. jm. Uljanov V. I.) (Lenin N.) (1870—1924) — viz Životopisná data. — *24, 36, 56—60, 80, 96, 113, 116, 147, 183, 189, 198, 202, 211, 233—234, 240, 345, 381, 382, 393, 400, 402*

Leonov — viz Cchakaja M. G.

Leroux Gaston (nar. 1868) — za revoluce 1905—1907 petrohradský dopisovatel francouzského buržoazního listu Le Matin. — *305, 307, 310, 312, 313, 353, 356, 357, 406*

Leskov — viz Romanov N. V.

Leščinskij M. S. (Morozov, Žarkov) (nar. 1882) — sociální demokrat. Pracoval ve stranických organizacích v Oděse, Moskvě a Jekatěrinoslavi. Na III. sjezd strany jej delegoval jekatěrinoslavský výbor SDDSR. Koncem roku 1906 (nebo snad začátkem roku 1907) emigroval do Ameriky. Později se vrátil do Ruska. — *112, 137*

Letněv — viz Ljubimov A. I.

Liber (vl. jm. Goldman) M. I. (1880—1937) — jeden z vůdců Bundu. Politicky začal pracovat v roce 1898. Na II. sjezdu SDDSR vedl delegaci Bundu, zaujímal krajně pravicové, protijiskrovské stanovisko; po sjezdu patřil k menševikům. Na V. sjezdu SDDSR byl za Bund zvolen do ústředního výboru SDDSR, zastupoval Bund v zahraničním byru ÚV. V letech reakce byl likvidátorem, v roce 1912 patřil k aktivním činitelům trockistického srpnového bloku, za první světové války byl sociálšovinistou. Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců a předsednictva ústředního výkonného výboru prvního volebního období; zaujímal kontrarevoluční menševické stanovisko, byl přívržencem koaliční vlády. Říjnovou revoluci přijal nepřátelsky, byl aktivním odpůrcem sovětské moci. Později zanechal politické činnosti a pracoval v hospodářských institucích. — *57*

Litvinov M. M. (Kuzněcov, Latyšev) (1876—1951) — sociální demokrat, po II. sjezdu SDDSR bolševik, významný sovětský diplomat. V revolučním hnutí začal pracovat v roce 1898 jako propagandista v dělnických kroužcích v Klincích (Černigovská gubernie). V roce 1900 pracoval v kyjevském výboru, roku 1901 byl zatčen; ve vězení se přiklonil k jiskrovcům. V srpnu 1902 z vězení uprchl se skupinou jedenácti jiskrovců a emigroval. Aktivně pomáhal rozšiřovat list Jiskra. Zúčastnil se II. sjezdu Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie. Rižská organizace jej delegovala na III. sjezd SDDSR. V roce 1905 se podílel na vydávání prvního legálního bolševického listu Novaja žizň. V roce 1907 byl členem a tajemníkem ruské delegace na mezinárodním socialistickém kongresu ve Stuttgartu. V roce 1912 se zúčastnil bernské konference zahraničních sociálně demokratických skupin. Byl delegátem bolševické sekce v mezinárodním socialistickém byru. V únoru 1915 promluvil z Leninova pověření na konferenci socialistů Dohody v Londýně a požadoval, aby socialisté vystoupili z buržoazních vlád a distancovali se od imperialistů. V roce 1918 byl jmenován členem kolegia lidového komisariátu zahraničních věcí. Byl členem sovětské delegace na konferenci v Janově a předsedou sovětské delegace na konferenci v Haagu. Od roku 1921 byl náměstkem lidového komisaře zahraničních věcí. V letech 1930—1939 pracoval ve funkci lidového komisaře zahraničních věcí, v letech 1941—1943 znovu jako náměstek lidového komisaře zahraničních věcí a zároveň jako velvyslanec SSSR v USA. Po návratu z USA byl až do roku 1946 náměstkem lidového komisaře zahraničních věcí. — *187, 392*

Ljadov (vl. jm. Mandelštam) M. N. (1872—1947) — profesionální re-

volucionář. V roce 1891 začal pracovat v moskevských narodnických kroužcích; v roce 1892 vstoupil do marxistického kroužku, v roce 1893 pomáhal zakládat Moskevský dělnický svaz, první sociálně demokratickou organizaci v Moskvě. V roce 1895 řídil prvomájové oslavy v Moskvě, byl zatčen a v roce 1897 poslán na pět let do vyhnanství do Verchojansku. Po návratu z vyhnanství pracoval v Saratově. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem saratovského výboru, patřil k většinovým jiskrovcům; po sjezdu byl důvěrníkem ústředního výboru, aktivně bojoval proti menševikům v Rusku i v zahraničí. V srpnu 1904 se účastnil porady dvaadvaceti bolševiků v Ženevě, stal se členem byra výborů většiny, byl delegován na amsterdamský kongres II. internacionály. Aktivně se účastnil revoluce 1905—1907, byl členem moskevského výboru strany, plnil odpovědné úkoly ústředního výboru SDDSR. V letech reakce se přiklonil k otzovistům, v roce 1909 vstoupil do frakční skupiny Vperjod. Byl jedním z lektorů stranické školy na ostrově Capri. V roce 1911 ze skupiny Vperjod vystoupil a odjel do Baku.

Po únorové revoluci 1917 byl místopředsedou bakuského sovětu dělnických a vojenských zástupců, zaujímal menševické stanovisko.

V roce 1920 mu bylo obnoveno členství v KSR(b), pracoval v hospodářských orgánech v Moskvě, v Nejvyšší národohospodářské radě a později v lidovém komisariátu osvěty; od roku 1923 byl rektorem Komunistické univerzity J. M. Sverdlova; zúčastnil se jako delegát XII., XIII., XIV., XV. a XVI. sjezdu strany. — *158, 392*

Ljubimov A. I. (Letněv, Mark, Valerjan) (1879—1919) — sociální demokrat. V revolučním hnutí pracoval od roku 1898, byl členem moskevského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V roce 1904 byl kooptován do ústředního výboru SDDSR. Po II. sjezdu strany i v letech reakce zaujímal smířlivecký postoj k menševikům. Rada strany jej delegovala na III. sjezd SDDSR. Za první světové války patřil ke krajnímu křídlu obranářů, byl členem plechanovovské skupiny Jedinstvo. — *91, 95, 98, 112, 113, 131*

Lunačarskij A. V. (Voinov) (1875—1933) — sovětský státník a veřejný činitel. V revolučním hnutí pracoval od začátku 90. let. Působil v redakcích bolševických listů Vperjod, Proletarij a později Novaja žizň. Redakce listu Vperjod jej delegovala na III. sjezd SDDSR, na němž přednesl z Leninova pověření referát o ozbrojeném povstání. Zúčastnil se IV. (sjednocovacího) a V. sjezdu strany. V roce 1907 zastupoval bolševiky na mezinárodním socialistickém kongresu ve Stuttgartu. V letech reakce se od marxismu odklonil, vstoupil do protistranické skupiny Vperjod a požadoval spojení marxismu s ná-

boženstvím. Lenin podrobil Lunačarského názory kritice v práci Materialismus a empiriokriticismus (1909). V roce 1911 se Lunačarskij s vperjodovci rozešel a založil skupinu Proletářská literatura. Za první světové války stál na pozicích internacionalismu. Začátkem roku 1917 vstoupil do skupiny mezirajonovců a byl s ní na VI. sjezdu SDDSR přijat do strany. Po Říjnové revoluci zastával funkci lidového komisaře osvěty a od roku 1929 byl předsedou vědeckého výboru při ústředním výkonném výboru SSSR. V srpnu 1933 byl jmenován zplnomocněným zástupcem SSSR ve Španělsku. Napsal řadu prací o umění a literatuře. — *124, 128, 137—138, 198, 203—204, 381*

Luxemburgová Rosa (1871—1919) — významná pracovnice mezinárodního dělnického hnutí, představitelka levého křídla II. internacionály. V revolučním hnutí začala pracovat v druhé polovině 80. let. Patřila k zakladatelům polské sociálně demokratické strany. Bojovala proti nacionalismu v polském dělnickém hnutí. Od roku 1897 pracovala v německém sociálně demokratickém hnutí, bojovala proti bernsteinismu a millerandismu, účastnila se první ruské revoluce. Jako delegátka V. sjezdu SDDSR (1907) podporovala bolševiky.

Od počátku první světové války zastávala internacionalistické stanovisko. V Německu patřila k zakladatelům skupiny Internacionála (později Spartakus a Spartakův svaz). Ve vězení napsala pod pseudonymem Junius brožuru Die Krise der Sozialdemokratie [Krize sociální demokracie] (1916) (viz Leninův článek O Juniově brožuře, Spisy 22, Praha 1959, s. 329—344). Po listopadové revoluci 1918 v Německu řídila ustavující sjezd Komunistické strany Německa. V lednu 1919 byla uvězněna a na rozkaz Scheidemannovy vlády zavražděna. Lenin si Luxemburgové velmi vážil a svou kritikou jí pomáhal zaujmout správné stanovisko. — *35*

Lvov G. J. (1861—1925) — kníže, velkostatkář, kadet. V letech 1903—1906 stál v čele tulské újezdní správy zemstva; v letech 1904—1905 se zúčastnil sjezdů zemstev. Byl členem I. státní dumy. Za první světové války řídil Celoruský svaz zemstev, později byl jedním z předsedů spojeného Svazu zemstev a měst — organizací imperialistické buržoazie a statkářů. Po únorové revoluci 1917 zastával od března do července funkci ministerského předsedy a ministra vnitra v buržoazní prozatímní vládě; patřil k iniciátorům krvavého zúčtování s petrohradskými dělníky a vojáky v červencových dnech roku 1917. Po Říjnové revoluci emigroval; pomáhal organizovat vojenskou intervenci proti Sovětskému Rusku. — *304*

Lvov N. N. (1867—1944) — statkář. Lenin jej charakterizoval jako

„kontrarevolučního šlechtice", „vzor kadetského zrádce". V letech 1893—1900 sloužil jako maršálek šlechty balašovského újezdu; od roku 1899 stál v čele saratovské guberniální správy zemstva. V letech 1904—1905 se zúčastnil sjezdů zemstev. Patřil k zakladatelům Svazu osvobození a konstitučně demokratické strany, stal se členem jejího ústředního výboru. Byl zvolen do I. státní dumy, protože získal hlasy rolníků podvedených kadety, ale v dumě pak kategoricky vystoupil proti rolnickým požadavkům. Byl rovněž členem II. státní dumy; patřil k zakladatelům strany pokojné obnovy. Ve III. a IV. státní dumě patřil k vůdčím osobnostem progresistů. V roce 1917 byl jedním z vedoucích představitelů sdružení statkářů. Po Říjnové revoluci se z něj stal bělogvardějský novinář, později emigroval. — *304*

Mach Ernst (1838—1916) — rakouský fyzik a filozof, subjektivní idealista, jeden ze zakladatelů empiriokriticismu. Přednášel matematiku a fyziku na univerzitě ve Štýrském Hradci a později v Praze, v letech 1895—1901 byl profesorem filozofie ve Vídni. Všestrannou kritiku Machovy reakční filozofie podal Lenin v knize Materialismus a empiriokriticismus (1909).

Základní Machova díla: Die Mechanik in ihrer Entwicklung historisch-kritisch dargestellt [Mechanika. Historicko-kritický nárys jejího vývoje] (1883), Beiträge zur Analyse der Empfindungen [Analýza počitků] (1886), Erkenntnis und Irrthum [Poznání a omyl] (1905). — *154*, *256*, *390*

Mark — viz Ljubimov A. I.

Martov L. (vl. jm. Cederbaum J. O.) (1873—1923) — jeden z čelných představitelů menševismu. V sociálně demokratickém hnutí pracoval od 90. let. V roce 1895 se podílel na založení petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V roce 1896 byl zatčen a vypovězen na tři roky do Turuchanska. Po návratu z vyhnanství roku 1900 připravoval vydávání Jiskry a stal se členem její redakce. Po II. sjezdu SDDSR, kde byl delegátem za organizaci Jiskry a stál v čele oportunistické menšiny, začal pracovat v ústředních menševických institucích a redigoval menševické publikace. V letech reakce patřil k likvidátorům, redigoval list Golos social-demokrata a zúčastnil se protistranické srpnové konference (1912). Za první světové války byl centristou, zúčastnil se zimmerwaldské a kientalské konference. Po únorové revoluci 1917 stál v čele skupiny menševiků-internacionalistů. Po Říjnové revoluci vystupoval proti sovětské moci. V roce 1920 emigroval do Německa a v Berlíně vydával men-

ševický časopis Socialističeskij věstnik. — *29, 35, 36, 56, 81, 85, 129—131, 148, 157, 159, 232, 249, 255, 372*

Martynov A. (vl. jm. Piker A. S.) (1865—1935) — jeden z čelných představitelů ekonomismu, významný menševický činitel, později člen komunistické strany. V 80. letech byl členem různých narodovoljovských kroužků; v roce 1886 byl uvězněn a poslán do vyhnanství na východní Sibiř. Ve vyhnanství se přiklonil k sociálním demokratům. V roce 1900 emigroval a začal pracovat v redakci časopisu ekonomistů Rabočeje dělo. Aktivně vystupoval proti leninské Jiskře. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí, patřil k protijiskrovcům. Po sjezdu se přiklonil k menševikům. V letech reakce byl likvidátorem a za první světové války centristou; po únorové revoluci 1917 patřil k menševikům-internacionalistům, po Říjnové revoluci se s menševiky rozešel. V letech 1918—1920 pracoval jako učitel na Ukrajině. V roce 1923 byl na XII. sjezdu KSR(b) přijat do strany a pracoval v Institutu K. Marxe a B. Engelse; od roku 1924 byl členem redakce časopisu Kommunističeskij internacional. — *24—32, 34, 35, 36, 43, 44, 49, 59, 147—148, 151, 152, 155, 157, 159, 220, 221, 247—249, 250, 254, 255, 257, 369, 371, 387, 388—389, 390, 400*

Marx Karel (1818—1883) — zakladatel vědeckého komunismu, geniální myslitel, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu [viz Leninovu stať Karel Marx (Stručný životopis a výklad marxismu) — Spisy 21, Praha 1959, s. 37—87]. — *25, 28, 69, 73—75, 77—79, 148, 150—156, 158, 159, 248—256, 258, 265, 376, 385, 388—390, 396*

Maximov — viz Bogdanov A. A.

Mehring Franz (1846—1919) — významný pracovník německého dělnického hnutí, jeden z vůdců a teoretiků levého křídla německé sociální demokracie, historik a literární vědec. Zpočátku zastával buržoazně liberální pozice, později se přiklonil více doleva, redigoval demokratický list Volkszeitung, hájil sociální demokracii proti Bismarckovi.

V roce 1891 vstoupil do Sociálně demokratické strany Německa. Byl aktivním spolupracovníkem a jedním z redaktorů teoretického orgánu strany Die Neue Zeit, později redigoval list Leipziger Volkszeitung. V roce 1897 vyšlo jeho čtyřsvazkové dílo Geschichte der deutschen Sozialdemokratie [Dějiny německé sociální demokracie]. Mehring se významně podílel na vydání literární pozůstalosti Marxe, Engelse a Lassalla a v roce 1918 vydal knihu o životě a činnosti

K. Marxe. Mehring se ve svých pracích od marxismu nejednou odklonil. V II. internacionále vystupoval aktivně proti oportunismu a revizionismu, odsuzoval kautskismus. Přitom se bál organizačního rozchodu s oportunisty. Byl důsledným internacionalistou, vítal Říjnovou revoluci a pochopil správně význam brestlitevského míru. Od roku 1916 patřil k vůdcům Spartakova svazu a aktivně se podílel na založení Komunistické strany Německa. — *73*

Meščerskij V. P. (1839—1914) — reakční publicista. Sloužil u policie a na ministerstvu vnitra; od roku 1860 přispíval do časopisu Russkij věstnik a listu Moskovskije vědomosti. V letech 1872—1914 vydával černosotňovský list Graždanin. V roce 1903 založil reakční časopisy Dobro a Družeskije reči. Carská vláda jeho publicistickou a vydavatelskou činnost finančně podporovala. Meščerskij odmítal jakékoli ústupky vlády dělníkům a liberální buržoazii. — *86*, *323*

Michajlov — viz Postolovskij D. S.

Mikuláš II. (Romanov) (1868—1918) — poslední ruský car (1894 až 1917). Z rozhodnutí uralského oblastního sovětu dělnických a vojenských zástupců v Jekatěrinburgu (Sverdlovsk) byl dne 17. července 1918 zastřelen. — *158*, *287*, *303*, *304*, *306*, *307*, *308*, *309*, *310*, *311*, *312*, *313*, *322*, *323*, *350*, *356*, *357*, *403*

Millerand Étienne-Alexandre (1859—1943) — francouzský politik. V 80. letech patřil k buržoazním radikálům, v 90. letech se přiklonil k socialistům, postavil se do čela oportunistické skupiny francouzského socialistického hnutí. V roce 1899 vstoupil do reakční francouzské buržoazní vlády Waldecka-Rousseaua, v níž spolupracoval s katem Pařížské komuny generálem Galliffetem. Lenin odhalil sociální kořeny millerandismu a označil je za zradu zájmů proletariátu a za uplatnění revizionismu v praxi.

V roce 1904 byl Millerand vyloučen ze socialistické strany a založil společně s bývalými socialisty (Briand, Viviani) stranu tzv. nezávislých socialistů. V letech 1909—1910 a 1912—1915 vykonával různé ministerské funkce. Po Říjnové revoluci patřil k organizátorům protisovětské intervence; v letech 1920—1924 byl prezidentem Francouzské republiky. Po volebním vítězství levicových buržoazních stran v červnu 1924 byl nucen odstoupit. V roce 1925 a 1927 byl zvolen senátorem. — *28*, *46*, *155*, *255*, *257*, *391*

Moleschott Jacob (1822—1893) — německý filozof a fyziolog. V letech 1847—1854 byl soukromým docentem heidelberské univerzity,

později univerzitním profesorem fyziologie v Curychu (1856—1861), Turíně (1861—1879) a v Římě (1879—1893). Patřil k hlavním představitelům vulgárního materialismu; ve svých dílech oživoval mechanistické názory na přírodu a společnost. Napsal řadu prací z oboru fyziologie. Jeho základní filozofický spis je Der Kreislauf des Lebens [Koloběh života] (1852). — *48*

Morozov — viz Leščinskij M. S.

N. F. — viz Essen E. E.

Naděždin L. (vl. jm. Zelenskij J. O.) (1877—1905) — politicky začal pracovat jako narodnik, v roce 1898 vstoupil do saratovské sociálně demokratické organizace. V roce 1899 byl zatčen a vypovězen do Vologedské gubernie; v roce 1900 emigroval do Švýcarska, kde zorganizoval revoluční socialistickou skupinu Svoboda (1901—1903). V časopise Svoboda, v brožurách Kanun revoljucii [Předvečer revoluce] (1901), Vozrožděnije revoljucionizma v Rossii [Obrození revolucionismu v Rusku] (1901) a v jiných podporoval ekonomisty. Současně propagoval teror jako účinný prostředek k „probuzení mas". Vystupoval proti leninské Jiskře, po II. sjezdu SDDSR psal do menševických listů. — *36, 37*

Něbogatov N. I. (1849—1922) — kontradmirál, v roce 1905 velel 3. eskadře, která spadala pod Tichomořské loďstvo admirála Rožděstvenského. Carská vláda poslala Tichomořské loďstvo na pomoc Port Arthuru obléhanému Japonci. V bitvě u Cušimy (27.—28. května 1905) Něbogatov vydal lodi nepříteli a sám se vzdal do zajetí. Po návratu do Ruska byl postaven před vojenský námořní soud a odsouzen k trestu smrti. Rozsudek mu byl změněn na desetileté vězení v pevnosti, avšak za dva roky mu byl trest prominut. — *267*

Nikitin A. N. (1849—1909) — liberální politik, publicista, člen petrohradské městské dumy. Přispíval do buržoazně liberálního tisku (S.-Petěrburgskije vědomosti, Birževyje vědomosti, Věstnik Jevropy aj.). Jako znalec bankovnictví měl vlivné postavení ve finančních kruzích. — *304, 314*

Noskov V. A. (Glebov) (1878—1913) — sociální demokrat. V druhé polovině 90. let vstoupil do petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V roce 1898 byl zatčen a v roce 1899 vypovězen do Jaroslavle a později do Voroněže. Byl jedním ze zakladatelů Se-

verního dělnického svazu. V dubnu 1902 se účastnil curyšské porady redakce Jiskry, na níž se projednával návrh programu strany. V letech 1902—1903 organizoval přepravu ilegálních sociálně demokratických tiskovin do Ruska, podílel se na organizování II. sjezdu SDDSR. Sjezdu se účastnil s právem poradního hlasu, patřil k většinovým jiskrovcům, řídil komisi pro vypracování stanov strany, byl zvolen členem ústředního výboru. Po sjezdu zaujal smířlivecké stanovisko k menševikům; vystupoval proti svolání III. sjezdu strany. V roce 1905 byl zatčen. V letech reakce zanechal politické činnosti. — *96—97, 111, 113, 130—131*

Novosilcev L. N. (nar. 1872) — zemstevní činitel, kadet. Byl členem kalužského guberniálního zemstva a městské dumy. Aktivně se zúčastnil zakládání kalužské odbočky kadetské strany. Zastupoval Kalužskou gubernii v I. a IV. státní dumě. — *304*

Obuchov V. M. (Kamskij) (1873—1945) — sociální demokrat; povoláním statistik, doktor ekonomických věd. Do revolučního hnutí se zapojil v roce 1896, účastnil se činnosti petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V roce 1897 byl zatčen a vypovězen do Saratovské gubernie. Od roku 1902 byl členem saratovského výboru SDDSR, který jej v roce 1905 delegoval na III. sjezd strany. Obuchov se aktivně účastnil revoluce 1905—1907. V prosinci 1905 byl zatčen a vypovězen do Tobolské gubernie, odkud uprchl do ciziny. Po návratu do Ruska v roce 1909 zanechal politické činnosti. Jako statistik pracoval až do roku 1916 ve statistickém oddělení Zemstevního pojišťovacího svazu. V letech 1926—1933 byl členem kolegia Ústřední statistické správy a ředitelem Institutu experimentální statistiky. Napsal mnoho prací o statistice a agrometeorologii. — *129*

Ojama Ivao (1842—1916) — japonský polní maršálek, v letech 1881 až 1904 velitel generálního štábu, v letech 1885—1891 a 1892—1894 ministr války. Za rusko-japonské války byl vrchním velitelem japonských vojsk v Mandžusku. — *47*

Orlovskij — viz Vorovskij V. V.

P. S. — viz Struve P. B.

Parvus (vl. jm. Helphand A. L.) (1869—1924) — menševik; koncem 90. let a na přelomu století pracoval v Sociálně demokratické straně Německa, patřil k jejímu levému křídlu. Byl redaktorem Sächsische

Arbeiter-Zeitung. Napsal řadu prací o světovém hospodářství. Po II. sjezdu SDDSR se připojil k menševikům. Za první ruské revoluce spolupracoval v Rusku s redakcí menševického listu Načalo, vyzýval k účasti v Bulyginově dumě, obhajoval taktiku drobných dohod s kadety atd. Parvus propagoval teorii permanentní revoluce, z níž později Trockij učinil nástroj boje proti leninismu. Za první světové války byl sociálšovinistou a agentem německého imperialismu. Od roku 1915 vydával renegátský časopis Die Glocke. — *35—38, 46, 49, 62, 63, 114, 150, 154, 369, 372*

Petrov — viz Kvitkin O. A.

Petrunkevič I. I. (1844—1928) — statkář, zemstevní činitel, kadet. V roce 1904 byl předsedou Svazu osvobození. V letech 1904—1905 se zúčastnil sjezdů zemstev. Patřil k spoluzakladatelům a významným vůdcům konstitučně demokratické strany, byl předsedou jejího ústředního výboru a vydavatelem ústředního orgánu Reč. Veřejná činnost Petrunkeviče byla typickým projevem politické podlézavosti představitelů liberální buržoazie vůči samoděržaví. Po Říjnové revoluci emigroval. — *304, 310—313, 323, 404*

Pi y Margall Francisco (1824—1901) — španělský politik, vůdce levicových republikánů federalistů; povoláním advokát a literát. Ovlivnily jej myšlenky utopického socialismu. Za revoluce 1854 byl členem několika revolučních organizací. Od roku 1864 redigoval republikánský list La Discusión. Po revoluci v roce 1868 byl zvolen do ústavodárných kortesů, které se sešly v Madridu v únoru 1869. Když se král Amadeo v únoru 1873 zřekl trůnu, stal se Pi y Margall v republikánské vládě ministrem vnitra. Po vyhlášení Španělska federativní republikou dne 8. června 1873 byl jmenován prozatímním předsedou vlády, avšak již 18. června jej pravicoví republikáni přinutili podat demisi. Po restauraci Bourbonů (1874) se vzdal politické činnosti. V roce 1886 byl zvolen do kortesů. Nepřestal hájit republikánské myšlenky. — *260*

Plechanov G. V. (1856—1918) — marxistický filozof, literární historik a estetik, představitel mezinárodního dělnického hnutí, první propagátor marxismu v Rusku, sociální demokracie a II. internacionály. Jako student navázal v roce 1875 spojení s narodniky a s petrohradskými dělníky a zapojil se do revoluční činnosti. V roce 1877 se stal členem narodnické organizace Zemlja i volja a po jejím rozštěpení v roce 1879 se postavil do čela nově vytvořené narodnické organizace Čornyj pereděl. V roce 1880 emigroval, rozešel se s narodnictvím

a v roce 1883 založil v Ženevě první ruskou marxistickou organizaci — skupinu Osvobození práce. Po roce 1900 redigoval spolu s Leninem list Jiskra a časopis Zarja, podílel se na přípravě programu strany a II. sjezdu SDDSR. Na sjezd byl delegován skupinou Osvobození práce, patřil k většinovým jiskrovcům, byl členem byra (předsednictva) sjezdu.

Po II. sjezdu SDDSR zaujal smířlivecké stanovisko vůči oportunistům a později se přiklonil k menševikům. Za první ruské revoluce 1905—1907 souhlasil v zásadních otázkách s menševiky. V letech reakce vystupoval proti machistické revizi marxismu i proti likvidátorství. Postavil se do čela skupiny menševiků oddaných straně. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Po únorové revoluci roku 1917 se vrátil do Ruska a podporoval prozatímní vládu; s Říjnovou revolucí nesouhlasil.

Nejdůležitější teoretické práce: Socializm i političeskaja borba [Socialismus a politický boj] (1883; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Naši raznoglasija [Naše neshody] (1884; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), K voprosu o razvitii monističeskogo vzgljada na istoriju [O vývoji monistického názoru na dějiny] (1895; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Beiträge zur Geschichte des Materialismus [Očerki po istorii materializma] (1896; česky pod názvem Příspěvky k dějinám materialismu; Vybrané filozofické spisy II, 1960), Obosnovanije narodničestva v trudach g-na Voroncova (V. V.) [Zdůvodnění narodnictví v pracích pana Voroncova (V. V.)] (1896), O materialističeskom ponimanii istorii [O materialistickém pojetí dějin] (1897; česky ve Vybraných filozofických spisech II, 1960), K voprosu o roli ličnosti v istorii [O úloze osobnosti v dějinách] (1898; česky ve Vybraných filozofických spisech II, 1960) aj. — *36, 55, 85, 91—99, 120, 148, 150—160, 172, 233—234, 247—258, 316, 385, 387, 391*

Postolovskij D. S. (Alexandrov, Michajlov, Vadim) (1876—1948) — sociální demokrat, účastník hnutí od roku 1895. Pracoval ve stranických organizacích v Petrohradě, Vilniusu a Tiflisu. Od jara 1904 byl důvěrníkem ústředního výboru SDDSR; k politice strany zaujímal kompromisní stanovisko. V březnu 1905 byl jmenován zástupcem ÚV SDDSR v radě strany. Severozápadní výbor SDDSR jej delegoval na III. sjezd strany, na němž byl zvolen členem ústředního výboru. Postolovskij oficiálně zastupoval ÚV SDDSR ve výkonném výboru petrohradského sovětu dělnických zástupců. V letech reakce zanechal politické činnosti. Po únorové revoluci 1917 pracoval v právní komisi petrohradského sovětu. Po Říjnové revoluci byl činný ve státní komisi pro přípravu zákonných opatření, usta-

vené při radě lidových komisařů SSSR. — *95, 124, 137, 138, 143, 185, 193, 197*

Potresov A. N. (Starověr) (1869—1934) — jeden z vůdců menševického hnutí. V 90. letech se přikláněl k marxistům. Za činnost v petrohradském Svazu boje za osvobození dělnické třídy byl poslán do vyhnanství do Vjatecké gubernie. V roce 1900 emigroval a podílel se na založení listu Jiskra a časopisu Zarja. II. sjezdu strany se účastnil jako delegát Jiskry s právem poradního hlasu, patřil k menšinovým jiskrovcům. V letech reakce byl ideologem likvidátorství, významně ovlivnil menševické orgány Vozrožděnije a Naša zarja. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Po Říjnové revoluci emigroval; přispíval do Kerenského týdeníku Dni a svými články útočil proti sovětské moci. — *334*

„Rabočij" — autor brožury Rabočije i inteligenty v našich organizacijach [Dělníci a inteligence v našich organizacích], která vyšla v Ženevě v roce 1904. V. I. Lenin tuto brožuru podrobně rozebral a odhalil demagogickou podstatu menševické agitace mezi dělníky. — *58, 135, 181*

Rjadovoj — viz Bogdanov A. A.

Rodičev F. I. (nar. 1856) — tverský statkář a zemstevní činitel, jeden z vůdců konstitučně demokratické strany a člen jejího ústředního výboru; právník. V letech 1904—1905 se zúčastnil sjezdů zemstev. Byl poslancem Státní dumy ve všech volebních obdobích. Po únorové revoluci 1917 se stal v buržoazní prozatímní vládě komisařem pro záležitosti Finska. Po Říjnové revoluci emigroval. — *304, 313, 323*

Romanov N. V. (Leskov) (1864—1916) — sociální demokrat, bolševik. Do politické činnosti se zapojil v narodnických kroužcích. Sociálně demokratického hnutí se účastnil od roku 1890. Koncem roku 1903 se stal členem severního výboru SDDSR, který jej delegoval na III. sjezd strany. Na sjezdu byl předsedou mandátové komise. V letech 1906—1907 přispíval do bolševického listu Volna, časopisu Věstnik žizni aj. — *137*

Rousseau Jean Jacques (1712—1778) — významný francouzský osvícenec, v jehož pracích se obráží ideologie maloburžoazie. Sehrál významnou úlohu v ideologické přípravě francouzské buržoazní revoluce 18. století. Byl jedním ze zakladatelů francouzské buržoazně

demokratické literatury a měl velký vliv na rozvoj buržoazní pedagogiky. Rousseau formuloval velmi ostře otázku společenské nerovnosti. Soukromé vlastnictví pokládal za zdroj sociálního útlaku lidu, ale neusiloval o jeho úplné odstranění; hlásal utopickou rovnostářskou teorii rozdělení soukromého vlastnictví. Rousseauovy filozofické názory nebyly důsledné. Za základ všech přírodních jevů pokládal ducha a hmotu; v hmotě spatřoval pasívní princip a bohu přisuzoval aktivní. Převládající tendencí Rousseauovy filozofie byl idealismus, ale v mnohých případech jsou jeho postuláty i materialistické. Ve svém učení o původu a růstu společenské nerovnosti vyslovil hypotézu o rozhodující úloze ekonomiky v rozvoji společnosti. B. Engels charakterizoval v Anti-Dühringu Rousseaua jako dialektika.

Hlavní práce: Si le rétablissement des sciences et des arts a contribué à épurer les moeurs? [Přispěl rozvoj umění a vědy k zlepšení mravů?] (1750), Discours sur l'origine et les fondements de l'inégalité parmi les hommes [Pojednání o původu a příčinách nerovnosti mezi lidmi] (1755; česky pod názvem O původu nerovnosti mezi lidmi, 1949), La nouvelle Héloïse [Nová Heloisa] (1761; česky 1912), Du contrat social; ou, Principe du droit politique [O společenské smlouvě; aneb Principy politického práva] (1762; česky pod názvem O společenské smlouvě neboli o zásadách státního práva, 1949), Émile, ou de l'Éducation [Emil čili o vychování] (1762; česky 1926) aj. — *244*

Rožděstvenskij (vl. jm. Rožestvenskij) Z. P. (1848—1909) — viceadmirál carského loďstva. Až do roku 1904 byl velitelem hlavního štábu námořních sil. Za rusko-japonské války velel 2. tichomořské eskadře, kterou carská vláda vyslala na pomoc Port Arthuru obleženému Japonci. V bitvě u Cušimy (27.—28. května 1905) se projevila jeho naprostá organizační neschopnost, jeho loďstvo utrpělo porážku a on sám padl do zajetí. — *267*

Rumjancev P. P. (Šmidt) (1870—1925) — účastník sociálně demokratického hnutí od roku 1891. Pracoval ve stranických organizacích v Petrohradě i v jiných ruských městech. Po II. sjezdu SDDSR se stal bolševikem. Byl členem byra výborů většiny. Voroněžský výbor SDDSR jej delegoval na III. sjezd strany. V červnu 1905 byl kooptován do ústředního výboru SDDSR. V roce 1905 přispíval do prvního legálního bolševického listu Novaja žizň a byl jedním z jeho redaktorů, v letech 1906—1907 spolupracoval s časopisem Věstnik žizni. V letech reakce zanechal práce ve straně. Žil v cizině a věnoval se statistice. Zemřel v Berlíně. — *143*, *196*, *381*, *383—384*

Rybkin — delegát III. sjezdu strany za kavkazský svaz SDDSR. — *211*

Rykov A. I. (Sergejev, Vlasov) (1881—1938) — člen SDDSR od roku 1899. Moskevský výbor SDDSR jej delegoval na III. sjezd strany. V letech reakce zaujal Rykov smířlivecký postoj k likvidátorům, vperjodovcům a trockistům. Po únorové revoluci 1917 vystupoval proti orientaci strany na socialistickou revoluci a proti Dubnovým tezím V. I. Lenina.

Po Říjnové revoluci stál v čele Nejvyšší národohospodářské rady, byl místopředsedou rady lidových komisařů a Rady práce a obrany, předsedou rady lidových komisařů SSSR a RSFSR, členem politického byra ústředního výboru. Několikrát vystoupil proti leninské politice strany. V listopadu 1917 byl pro vytvoření koaliční vlády za účasti menševiků a eserů. V roce 1928 patřil k vůdcům pravicově oportunistické frakce ve straně. V roce 1937 byl za protistranickou činnost ze strany vyloučen. — *144, 168, 181—182, 192, 392*

Salmerón y Alonso Nicolás (1838—1908) — španělský politik, jeden z vůdců umírněných buržoazních republikánů; profesor dějin a filozofie na univerzitě v Madridě. Za revoluce v roce 1868 byl členem revoluční junty republikánské strany a zaujímal stanovisko středu. Když se v únoru 1873 zřekl král Amadeo trůnu, stal se Salmerón y Alonso v republikánské vládě ministrem spravedlnosti; v červnu 1873 převzal funkci prozatímního prezidenta po Pi y Margallovi; podílel se na likvidaci kantonálních povstání. Pod tlakem pravicových republikánů a monarchistů podal v září demisi. Po restauraci Bourbonů v roce 1874 emigroval do Francie, v roce 1884 se vrátil do Španělska, v roce 1886 byl zvolen do kortesů. Propagoval myšlenku mírného pokroku a „legální" cesty přeměny Španělska v republiku. — *260*

Sergejev — viz Rykov A. I.

Schapper Karl (1812—1870) — významný pracovník německého a mezinárodního dělnického hnutí, jeden z vůdců Svazu spravedlivých, který sdružoval socialisticky smýšlející německé dělníky. V roce 1840 odjel do Londýna a spolu s J. Mollem založil místní organizaci Svazu spravedlivých a Německý dělnický vzdělávací spolek. Byl členem ústředního výboru Svazu komunistů. Zúčastnil se revoluce 1848—1849 v Německu V únoru—květnu 1849 stál v čele kolínského Dělnického spolku. V červenci 1850 emigroval do Anglie; stal se členem ÚV Svazu komunistů a spolu s A. Willichem v něm vystupoval proti většině ústředního výboru, vedené Marxem a Engelsem; byl

jedním z vůdců sektářské frakce Svazu. V roce 1856 se znovu sblížil s Marxem a Engelsem. Na Marxův návrh byl v roce 1865 kooptován do generální rady I. internacionály. — *254—255*

Silvin M. A. (Bem) (1874—1955) — sociální demokrat, účastník revolučního hnutí od roku 1891. V roce 1893 byl členem sociálně demokratického kroužku studentů technologie, aktivně propagoval marxismus mezi petrohradskými dělníky. Později vstoupil do ústřední skupiny petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V roce 1896 byl zatčen a v roce 1898 vypovězen na tři roky na východní Sibiř. Po celá léta udržoval pravidelné styky s Leninem, navštěvoval ho v Šušenském. Koncem srpna a začátkem září 1899 podepsal spolu s dalšími šestnácti soudruhy Leninův Protest ruských sociálních demokratů, namířený proti Credu ekonomistů. Brzy nato byl povolán do armády, sloužil na Sibiři a později v Rize. Tehdy za ním přijel do Rigy Lenin s cílem navázat styky s tamějšími sociálními demokraty. V roce 1901 odjel Silvin jako důvěrník Jiskry do Samary. V roce 1902 byl zatčen a vypovězen do Irkutské gubernie, z vyhnanství však uprchl do ciziny. V roce 1904 byl kooptován do ústředního výboru SDDSR. V letech 1905—1908 přispíval do mnoha bolševických listů (Borba, Světoč, Voprosy dňa aj.). V roce 1908 politické činnosti zanechal. Po Říjnové revoluci pracoval v lidovém komisariátu osvěty RSFSR, v letech 1923—1930 v obchodním zastupitelství SSSR v Anglii, v letech 1931—1932 působil v Akademii věd SSSR jako vědecký tajemník rady pro studium výrobních sil. Od roku 1931 se věnoval pedagogické činnosti. — *95, 96, 97*

Sosnovskij — viz Désnickij V. A.

Starověr — viz Potresov A. N.

Struve P. B. (P. S.) (1870—1944) — buržoazní ekonom a publicista, představitel legálního marxismu, spolupracovník a redaktor časopisů Novoje slovo (1897), Načalo (1899) a Žizň (1900). Již ve své první práci Kritičeskije zametki k voprosu ob ekonomičeskom razvitii Rossii [Kritické poznámky k ekonomickému rozvoji Ruska] (1894) kritizoval narodnictví, „doplňoval" a „kritizoval" Marxovo ekonomické a filozofické učení, sympatizoval s představiteli vulgární buržoazní politické ekonomie a propagoval malthuziánství. Lenin ho nazval „velikým mistrem renegátství" (Spisy 13, Praha 1956, s. 495). Na přelomu století se Struve definitivně rozešel s marxismem

a sociální demokracií, přešel k liberálům a stal se jedním z teoretiků a organizátorů buržoazně liberální organizace Svaz osvobození (1904—1905) a redaktorem jejího ilegálního orgánu Osvoboždění je (1902—1905). Od roku 1905 byl členem ústředního výboru kadetské strany a po porážce revoluce roku 1905—1907 vůdcem pravého křídla liberálů. Po Říjnové revoluci byl členem Wrangelovy kontrarevoluční vlády; později emigroval. — *198, 218, 221, 241, 271, 272, 275, 278, 284, 306—307, 323, 328, 331, 404*

Šachovskoj D. I. (nar. 1861) — kníže, zemstevní činitel, jeden ze zakladatelů Svazu osvobození (1904—1905). Od roku 1905 byl členem ústředního výboru konstitučně demokratické strany. Byl poslancem I. státní dumy a jejím tajemníkem. V roce 1917 byl od května do června ministrem první koaliční prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci pracoval v družstevním aparátu. — *304*

Ščerbatov N. B. (nar. 1868) — kníže, velkostatkář. Od roku 1907 byl maršálkem šlechty Poltavské gubernie, v roce 1912 se stal členem Státní rady. V roce 1915 dočasně zastával funkci ministra vnitra. Po Říjnové revoluci se zabýval kontrarevoluční činností v Kyjevě, Oděse a jiných jihoruských městech, byl členem bělogvardějské organizace Rada státního sjednocení Ruska. — *86*

Šeremetěv S. D. (nar. 1844) — hrabě. V roce 1885 byl zvolen maršálkem šlechty Moskevské gubernie. Od roku 1900 byl členem Státní rady. Měl těsné styky s dvorními kruhy a patřil k tajným inspirátorům potlačení revolučního hnutí. — *86*

Šidlovskij N. V. (1843—1907) — statkář ve Voroněžské gubernii, senátor, člen Státní rady. Dne 29. ledna 1905 byl jmenován předsedou zvláštní vládní komise ustavené „k neodkladnému zjištění příčin nespokojenosti dělníků v Petrohradě a v jeho předměstích a ke zjednání nápravy pro budoucnost". Carská vláda komisi rozpustila 20. února 1905. — *144, 374*

Šipov D. N. (1851—1920) — velkostatkář, význačný činitel zemstevního hnutí, umírněný liberál. V letech 1893—1905 byl předsedou moskevské guberniální správy zemstva. V listopadu 1904 předsedal zvláštní poradě činitelů zemstev. V listopadu 1905 pomáhal organizovat Svaz 17. října a stal se předsedou jeho ústředního výboru. V roce 1906 ze Svazu vystoupil a stal se členem Strany pokojné obnovy, téhož roku byl zvolen členem Státní rady. V roce 1911 za-

nechal politické činnosti. K Říjnové revoluci se stavěl nepřátelsky, patřil k vůdcům kontrarevoluční bělogvardějské organizace Národní centrum. — *89, 218, 235, 241, 243, 244, 284, 303, 305, 306, 323, 397, 402—403*

Šmidt — viz Rumjancev P. P.

Tigrov — viz Avilov B. V.

Trepov D. F. (1855—1906) — vrchní policejní komisař Moskvy v letech 1896—1905. Byl to „jeden z nejnenáviděnějších přisluhovačů carismu v celém Rusku, který proslul v Moskvě svou krutostí, surovostí a tím, že se pokoušel spolu se zubatovovci demoralizovat dělníky", charakterizoval jej Lenin (Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 237). Dne 11. ledna 1905 byl jmenován generálním gubernátorem Petrohradu, později náměstkem ministra vnitra. V říjnu 1905 vydal smutně proslulý rozkaz „cvičných nábojů neužívat a střelivem nešetřit". Byl iniciátorem černosotňovských pogromů. — *307, 310, 312, 314, 323, 402—403*

Trockij (vl. jm. Bronštejn) L. D. (1879—1940) — nepřítel leninismu. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem sibiřského svazu SDDSR, patřil k menšinovým jiskrovcům; po sjezdu aktivně bojoval proti bolševikům ve všech otázkách teorie a praxe socialistické revoluce. V letech reakce byl likvidátorem. V roce 1912 zorganizoval protistranický srpnový blok; za první světové války zaujímal centristické stanovisko, bojoval proti Leninovu stanovisku v otázkách války, míru a revoluce. Po únorové revoluci 1917 se vrátil z emigrace, vstoupil do skupiny mezirajonovců a společně s nimi byl na VI. sjezdu SDDSR přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci byl lidovým komisařem zahraničních věcí, lidovým komisařem vojenství a vojenského námořnictva, předsedou Revoluční vojenské rady republiky a členem politického byra ÚV. V roce 1918 se stavěl proti brestlitevskému míru; v letech 1920—1921 stál v diskusi o odborech v čele opozice. Od roku 1923 vedl frakční boj proti leninskému programu výstavby socialismu a proti generální linii strany; prohlašoval, že socialismus nemůže v SSSR zvítězit. V roce 1927 byl Trockij vyloučen ze strany, v roce 1929 byl za protisovětskou činnost vypovězen ze SSSR a v roce 1932 zbaven sovětského občanství. — *35, 36, 38, 369, 372*

Trubeckoj S. N. (1862—1905) — kníže, idealistický filozof, liberál. Pokoušel se upevnit carismus zavedením umírněné ústavy. Jako člen delegace zemstev, kterou Lenin označil za „carovu buržoazní

čeládku", se v roce 1905 zúčastnil audience u Mikuláše II. a přednesl programové prohlášení. Lenin tuto politickou demarši představitelů zemstev hodnotil jako pokus o dohodu, jako kupčení buržoazie s carismem, jako patolízalství. V roce 1905 byl Trubeckoj zvolen rektorem moskevské univerzity. Dal souhlas k jejímu uzavření, protože se obával otevřeného revolučního vystoupení studentů proti samoděržaví na univerzitní půdě.

Ve svých filozofických pracích O prirodě čelovečeskogo soznanija [O povaze lidského vědomí] (1889—1891), Osnovanija idealizma [Základy idealismu] (1896) aj. ostře vystupoval proti materialismu. Redigoval časopis Voprosy filosofii i psychologii. — *303, 304, 308—309, 312, 323, 404*

Turati Filippo (1857—1932) — pracovník italského dělnického hnutí, spoluzakladatel Italské socialistické strany (1892); vedl její pravé, reformistické křídlo. V roce 1891 začal vydávat týdeník Critica sociale. V roce 1896 byl zvolen do parlamentu; stál v čele skupiny socialistů-reformistů. Prováděl politiku třídní spolupráce proletariátu s buržoazií; za první světové války patřil k centristům. Říjnovou revoluci přijal nepřátelsky. Po rozkolu v Italské socialistické straně (1922) se stal čelným představitelem reformistické Unitární socialistické strany. V roce 1926 emigroval z fašistické Itálie do Francie. — *155, 256—257, 391*

Uljanov V. I. — viz Lenin V. I.

Urusov S. D. (nar. 1862) — kníže, velkostatkář, stoupenec parlamentní monarchie. Snažil se upevnit carismus zavedením umírněné ústavy. V letech 1903—1904 zastával funkci místodržitele v Besarábii. V roce 1905 byl dočasně náměstkem ministra vnitra v kabinetě Vitteho. V roce 1906 byl za Kalužskou gubernii zvolen do I. státní dumy; byl členem Strany demokratických reforem. Po rozehnání I. státní dumy podepsal vyborskou výzvu, byl za to zatčen a odsouzen ke třem měsícům vězení. Až do roku 1917 se zabýval zemědělstvím. Od března do června 1917 byl náměstkem ministra vnitra v prozatímní vládě. Po Říjnové revoluci působil jako účetní, později pracoval ve zvláštní komisi předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady pro výzkum magnetické anomálie v Kurské oblasti. V letech 1921—1929 byl zaměstnán ve Státní bance. — *86*

V. S. — viz Filatov V. V.

Vadim — Postolovskij viz D. S.

VALERJAN — viz Ljubimov A. I.

VARLIN Louis Eugène (1839—1871) — francouzský revolucionář, významný pracovník Pařížské komuny, levicový proudhonista, povoláním knihař. Založil spolek pařížských knihařů a vedl jejich stávky v roce 1864 a 1865. V roce 1865 vstoupil do I. internacionály, patřil k organizátorům a vůdcům jejích pařížských sekcí. Jako delegát se zúčastnil londýnské konference (1865), ženevského (1866) a basilejského kongresu (1869). I. internacionály. V roce 1871 byl členem ústředního výboru národní gardy, za Pařížské komuny členem její rady (vlády), „zástupcem" finanční a později vojenské komise; patřil k levicové menšině Komuny. Po vpádu versailleských do Paříže řídil obranu 6. a 11. obvodu, hrdinně bojoval na barikádách. Dne 28. května byl versailleskými zajat, mučen a bez soudu zastřelen. — *28, 255*

VASILJEV — viz Lengnik F. V.

VERNER — viz Bogdanov A. A.

VITTE S. J. (1849—1915) — ruský státník, představitel imperialistických zájmů vojenských a statkářských kruhů carského Ruska, přesvědčený zastánce samoděržaví. Snažil se zachovat monarchii malými ústupky a sliby liberální buržoazii a krutými represáliemi vůči lidu. Byl jedním z těch, kdo potlačili revoluci v letech 1905—1907. Jako ministr dopravy (únor—srpen 1892), ministr financí (1892 až 1903) a předseda vlády (říjen 1905—duben 1906) prosazoval v oblasti financí, celní politiky, výstavby železnic a továrního zákonodárství zájmy velkoburžoazie. Všestrannou podporou zahraničních investic přispěl nejen k rozvoji kapitalismu v Rusku, ale i k větší závislosti Ruska na imperialistických státech. Lenin jej charakterizoval jako „ministra makléře" a „burzovního agenta". — *275, 284*

VLASOV — viz Rykov A. I.

VOGT Carl (1817—1895) — německý přírodovědec, hlavní představitel vulgárního materialismu. Účastnil se revoluce 1848—1849 v Německu. Byl poslancem frankfurtského parlamentu a jako maloburžoazní demokrat patřil k jeho levému křídlu. Po porážce revoluce emigroval do Švýcarska. Byl zavilým nepřítelem vědeckého socialismu, podílel se na pronásledování proletářských revolucionářů, psal hanlivé články o činnosti Marxe a Engelse. Marx ho ve svém pamfletu Pan Vogt (1860) demaskoval jako tajného placeného agenta

Ludvíka Bonaparta (viz K. Marx-B. Engels, Spisy 14, Praha 1963, s. 421—728). — *48*

Voinov — viz Lunačarskij A. V.

Vorovskij V. V. (Orlovskij) (1871—1923) — profesionální revolucionář, význačný pracovník bolševické strany, sovětský diplomat, publicista a literární kritik. Roku 1890 začal pracovat v revolučních studentských kroužcích. Od roku 1894 byl aktivním členem moskevského Dělnického svazu, těsně spjatého s petrohradským Svazem boje za osvobození dělnické třídy. V roce 1899 se ve vyhnanství připojil k Leninovu Protestu ruských sociálních demokratů, namířenému proti ekonomistům. V roce 1902 emigroval a začal spolupracovat s leninskou Jiskrou. Začátkem roku 1904 vytvořil v Oděse z Leninova pověření jižní byro SDDSR. Koncem srpna 1904 odjel za hranice a na poradě v Ženevě se připojil k deklaraci dvaadvaceti bolševiků. V roce 1905 se jako delegát nikolajevského výboru zúčastnil III. sjezdu SDDSR. Spolu s Leninem redigoval list Vperjod a Proletarij; od konce roku 1905 pracoval v petrohradské bolševické organizaci a v redakci bolševického listu Novaja žizň. V roce 1906 se jako delegát zúčastnil IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR. V roce 1907 stál v čele oděské bolševické organizace. V roce 1915 odjel do Stockholmu; na Leninův návrh se v roce 1917 stal členem zahraničního byra ÚV SDDSR. Po Říjnové revoluci patřil k významným sovětským diplomatům. Byl zplnomocněným zástupcem RSFSR ve skandinávských zemích (1917—1919) a v Itálii (1921—1923), zastával funkci generálního tajemníka sovětské delegace na janovské konferenci, zastupoval Sovětské Rusko na konferenci v Lausanne. 10. května 1923 byl v Lausanne zavražděn bělogvardějcem. — *60*, *81*, *131*

Vtorov — viz Krochmal V. N.

Willich August (1810—1878) — účastník revolučního hnutí v Německu. Byl důstojníkem pruské armády, avšak v roce 1846 z ní odešel pro své politické přesvědčení. Velký vliv na něj měly myšlenky maloburžoazního „pravého" socialismu. V roce 1847 vstoupil do Svazu komunistů. Za revoluce 1848—1849 v Německu se zúčastnil několika ozbrojených vystoupení jihoněmeckých republikánů. V bádensko-falckém povstání velel dobrovolnickému sboru, jeho pobočníkem byl B. Engels. Po porážce povstání emigroval do Švýcarska a později do Anglie. Patřil k vedoucím činitelům sektářské frakce, která se roku 1850 odštěpila od Svazu komunistů. Marx

a Engels vystupovali proti taktice Willicha a jeho přívrženců. Roku 1853 odjel Willich do USA, kde se v různých velitelských funkcích účastnil občanské války (1861—1865) na straně Severu. — *160, 254*

Zimin — viz Krasin L. B.

Zinovjev I. A. (nar. 1835) — diplomat. — *351*

Žarkov — viz Leščinskij M. S.

ŽIVOTOPISNÁ DATA

(Konec března—červen 1905)

Březen—červen Lenin žije v Ženevě (od konce dubna 1903).

Před 23. březnem (5. dubnem) Lenin píše osnovu článku Sociální demokracie a prozatímní revoluční vláda.

23. a 30. března (5. a 12. dubna) Lenin píše dopis O. I. Vinogradovové z Oděsy o založení základní odborové organizace mezi řemeslníky.

Před 30. březnem (12. dubnem) Lenin píše osnovu a dělá si poznámky k článku Revoluční demokratická diktatura proletariátu a rolnictva. Píše článek Z viníka na nevinného. Článek vyšel v 15. čísle listu Vperjod 20. (7.) dubna. Rediguje článek V. V. Vorovského Boj za právo na stávku, který vyšel ve 14. čísle listu Vperjod 12. dubna (30. března), a rukopis brožury A. V. Lunačarského (V. Voinova) Jak se petrohradští dělníci vydali k carovi.
Lenin a M. S. Olminskij píší redakční poznámku listu Vperjod k rezoluci skupiny dělníků Petrohradského kovodělného závodu, v níž se proklamovala nezbytnost jednoty strany. Rezoluce a poznámka byly uveřejněny v 14. čísle listu Vperjod 12. dubna (30. března).

30. března (12. dubna) Ve 14. čísle listu Vperjod vyšel Leninův článek Revoluční demokratická diktatura proletariátu a rolnictva. Později vydal článek výbor kavkazského svazu jako zvláštní brožuru v ruštině, gruzínštině a arménštině.

Koncem března Lenin píše poznámky k III. sjezdu SDDSR, v nichž vypočítává materiály nezbytné pro delegáty sjezdu. Lenin se schází s M. J. Vasiljevem-Južinem; diskutuje s ním o problémech strany v Petrohradě a na Kavkaze.

2. (15.) dubna Lenin píše článek Kupčení s ústavou. Článek vyšel v 16. čísle listu Vperjod 30. (17.) dubna; vydal jej také bakuský bolševický výbor jako leták.

5. (18.) dubna Lenin se účastní zasedání organizačního výboru pro svolání III. sjezdu strany.

6. (19.) dubna Lenin ukládá spolupracovníkovi listu Vperjod G. D. Lejtejzenovi, aby jménem redakce pozdravil sjezd Francouzské socialistické strany.

Před 7. (20.) dubnem Lenin píše osnovu článku Agrární program liberálů. Lenin zkoumá Marxův a Engelsův postoj k hnutí za agrární reformu v USA v roce 1846 a dělá si výpisky z jejich Oběžníku proti Kriegemu; výpisků používá k článku Marx o americkém „novém dělení půdy". Lenin píše redakční poznámku listu Vperjod o organizování závodních stranických výborů, v níž reaguje na dopisy z Oděsy. Byla uveřejněna v 15. čísle listu Vperjod 20. (7.) dubna.
Lenin rediguje článek V. V. Vorovského V Kokovcevově komisi. Článek vyšel v 15. čísle listu Vperjod 20. (7.) dubna.

7. (20.) dubna V 15. čísle listu Vperjod vyšly Leninovy články Agrární program liberálů (úvodník), Marx o americkém „novém dělení půdy" a Usvědčená rada.

Před 8. (21.) dubnem Lenin píše dopis A. A. Preobraženskému do Samary, v němž ho informuje o III. sjezdu SDDSR.

10. (23.) dubna Lenin píše jménem ÚV SDDSR Otevřený dopis předsedovi rady SDDSR soudruhu Plechanovovi. Dopis vyšel v 16. čísle listu Vperjod 30. (17.) dubna.

Nejpozději 11. (24.) dubna Lenin píše návrh usnesení organizačního výboru o zastoupení některých organizací na sjezdu a návrh rezoluce tohoto výboru o ustavení sjezdu.

11. (24.) dubna Lenin se účastní zasedání organizačního výboru pro svolání III. sjezdu strany.

V dubnu Lenin píše článek K otázce III. sjezdu.

Před 12. (25.) dubnem Lenin píše osnovu provolání První máj a pak toto provolání, které vydalo byro výborů většiny a redakce listu Vperjod.
Lenin je přítomen na přednášce A. V. Lunačarského o povstání.
Lenin dostává mandát od kurského a oděského výboru strany na III. sjezd SDDSR. Na sjezd byl delegován oděským výborem. Lenin hovoří s delegáty, kteří přijeli na III. sjezd SDDSR, o tomto sjezdu; seznamuje se se stavem stranické práce v Rusku; svolává porady o hlavních otázkách pořadu jednání sjezdu. Besedy se konaly v Ženevě a potom v Londýně.
V rozhovoru s V. A. Děsnickým, delegátem III. sjezdu strany za nižněnovgorodský výbor, se Lenin podrobně vyptává na A. M. Gorkého. Odjíždí z Ženevy do Londýna na III. sjezd strany. Sestavuje pořad jednání III. sjezdu, radí se se členy byra výborů většiny a se členy redakce listu Vperjod a píše pro M. Cchakaju text zahajovacího projevu na sjezdu.

12.—27. dubna (25. dubna až 10. května) III. sjezd SDDSR.
Lenin řídí jednání sjezdu a vede deník sjezdových zasedání.

12. (25.) dubna Na prvním sjezdovém zasedání byl Lenin zvolen předsedou sjezdu.
Na Leninův návrh byl za základ jednacího řádu III. sjezdu přijat jednací řád II. sjezdu SDDSR.
Lenin předkládá pozměňovací návrh k dodatku V. V. Vorovského k 7. bodu jednacího řádu III. sjezdu SDDSR o sčítání poradních hlasů. Dodatek s Leninovým pozměňovacím návrhem sjezd schválil. Za byro výborů většiny pořizuje Lenin zápis při projednávání zprávy organizačního výboru.

13. (26.) dubna Lenin podává mandátové komisi písemný návrh, aby byl vzhledem k nepřítomnosti oficiálního delegáta kazaňského výboru na sjezd přizván s poradním hlasem člen kazaňského výboru SDDSR V. V. Adoratskij. Na druhém sjezdovém zasedání Lenin navrhuje, aby byl na sjezd přizván V. V. Adoratskij. Společně s jinými sjezdovými delegáty podpisuje Lenin žádost mandátové komisi s návr-

hem, aby byl na sjezd přizván s poradním hlasem A. M. Essen.

Na třetím sjezdovém zasedání se Lenin vyjadřuje ke zprávě organizačního výboru a předkládá návrh rezoluce k této otázce. Rezoluce byla schválena.

Lenin píše koncept o pravoplatnosti sjezdu a vyjadřuje se k této otázce. Píše osnovu rezoluce o pravoplatnosti III. sjezdu. Lenin předkládá pozměňovací návrh k dodatku P. P. Rumjanceva k návrhu rezoluce o ustavení sjezdu.

Lenin dvakrát obhajuje pořad jednání sjezdu, který sám připravil; sjezd tento pořad s některými změnami schvaluje. Lenin se aktivně účastní průběhu sjezdového jednání. Předkládá návrh rezoluce o volbě komisí pro zhodnocení zpráv delegátů, určení pořadí referentů a přípravu návrhů rezolucí k nejdůležitějším otázkám pořadu jednání. Je zvolen do návrhové komise.

Před 14. (27.) dubnem Lenin rediguje referát A. V. Lunačarského o ozbrojeném povstání a o postoji SDDSR k tomuto povstání.

14. (27.) dubna Na čtvrtém zasedání sjezdu předkládá Lenin návrh rezoluce o zastoupení batumského výboru. Rezoluce byla schválena. Předkládá dále návrh rezoluce na schválení mandátu V. V. Vorovského za nikolajevský výbor a pozměňovací návrhy k návrhu rezoluce o zastoupení minské skupiny SDDSR.

Lenin se vyslovuje pro přiznání rozhodujícího hlasu archangelskému výboru, jekatěrinoslavské a charkovské skupině a výboru zahraniční organizace SDDSR.

Na pátém sjezdovém zasedání se Lenin vyjadřuje ke zprávě mandátové komise o pravoplatnosti mandátů kazaňského a kubáňského výboru a předkládá rezoluci, v níž navrhuje, aby se mandáty těchto výborů při ustavování sjezdu nebraly v úvahu. Rezoluce byla schválena. Je předložena a přijata Leninova rezoluce o způsobu hlasování na sjezdu.

A. V. Lunačarskij předkládá návrh rezoluce o postoji SDDSR k ozbrojenému povstání, kterou napsal Lenin.

15. (28.) dubna Na šestém zasedání sjezdu Lenin hovoří o ozbrojeném povstání.

Nejpozději 16. (29.) dubna Lenin sestavuje návrh doplňující rezoluce o ozbrojeném povstání.

16. (29.) dubna Na osmém sjezdovém zasedání Lenin hovoří o ozbrojeném povstání; rediguje svůj návrh rezoluce k této otázce. Leninova rezoluce o ozbrojeném povstání je schválena na devátém zasedání sjezdu.
Lenin předkládá dodatek k rezoluci o postoji SDDSR k politice vlády bezprostředně před převratem a v jeho průběhu.

Mezi 16. a 19. dubnem (29. dubnem a 2. květnem) Lenin píše připomínky k Rumjancevovu návrhu rezoluce o otevřeném politickém vystoupení SDDSR.

Před 17. (30.) dubnem Lenin rediguje článek A. V. Lunačarského Obrození pravoslavné církve. Článek vyšel v 16. čísle listu Vperjod 30. (17.) dubna.

Před 18. dubnem (1. květnem) Lenin píše dopis (adresát nebyl zjištěn) o nutnosti přeložit do ruštiny a vydat jako brožuru Engelsův článek Německá kampaň za říšskou ústavu. Tímto článkem se Lenin zevrubně zabývá ve svém sjezdovém projevu o účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě. Lenin sestavuje návrh rezoluce o účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě. Píše osnovu, teze, poznámky a stručný koncept projevu o účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě; dělá si výpisky z Marxových a Engelsových prací, jichž použije v projevu.

18. dubna (1. května) Na desátém sjezdovém zasedání Lenin hovoří o postoji SDDSR k taktice vlády bezprostředně před převratem. Na jedenáctém zasedání sjezdu se Lenin vyjadřuje k účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě a předkládá návrh rezoluce o prozatímní revoluční vládě.

Nejpozději 19. dubna (2. května) Lenin píše dodatek k rezoluci o prozatímní revoluční vládě.

19. dubna (2. května)

Na dvanáctém sjezdovém zasedání Lenin hovoří o pozměňovacích návrzích k rezoluci o prozatímní revoluční vládě a předkládá pozměňovací návrhy k bodům a, b a c. Sjezd rezoluci schvaluje s pozměňovacími návrhy. Lenin sestavuje návrh rezoluce o otevřeném politickém vystoupení SDDSR.
Lenin předkládá pozměňovací a doplňující návrhy k návrhu rezoluce o postoji k taktice vlády v předvečer revoluce.
Lenin se vyjadřuje k návrhu rezoluce o otevřeném politickém vystoupení SDDSR,
Lenin si bere dvakrát slovo při projednávání návrhu rezoluce o postoji SDDSR k taktice vlády bezprostředně před revolucí.
Lenin přednáší referát k rezoluci o podpoře rolnického hnutí.

Před 20. (3.) květnem

Lenin píše článek o čtrnáctidenních hlášeních stranických organizací.

20. dubna (3. května)

Na čtrnáctém zasedání sjezdu je předložen Leninův návrh rezoluce o podpoře rolnického hnutí.
Lenin rediguje svůj návrh. Na patnáctém zasedání sjezdu je návrh předložen a schválen. Lenin píše koncept projevu o vztazích mezi dělníky a inteligencí v sociálně demokratických organizacích a na patnáctém sjezdovém zasedání k této otázce přednáší projev.
Lenin píše lístek předsednictvu sjezdu, že je nutné schválit rezoluci o vztazích mezi dělníky a inteligencí v sociálně demokratických organizacích.

21. dubna (4. května)

Lenin si bere pětkrát slovo na šestnáctém sjezdovém zasedání při projednávání návrhu stanov strany.
Na šestnáctém zasedání sjezdu je přijat 1. článek stanov strany v Leninově formulaci. Lenin píše poznámky o vztazích periferních organizací k výborům.
Na sedmnáctém zasedání se Lenin hlásí osmkrát o slovo při projednávání návrhu stanov strany a doplňujících rezolucí ke stanovám.
Lenin překládá do ruštiny citát ze stanov Francouzské socialistické strany; P. A. Krasikov má citátu použít v projevu při projednávání návrhu stanov strany.

22. dubna (5. května)

Na osmnáctém sjezdovém zasedání Lenin diskutuje ke zprávě mandátové komise o zastoupení kazaňského výboru.
Na devatenáctém sjezdovém zasedání předkládá Lenin návrh rezoluce o vztazích mezi dělníky a inteligencí v sociálně demokratických organizacích a třikrát k této otázce diskutuje.
Lenin dvakrát vystupuje při projednávání doplňující rezoluce k návrhu stanov strany o pravidelných konferencích zástupců jednotlivých stranických organizací.

22. a 23. dubna (5. a 6. května)

Na svém devatenáctém zasedání projednává sjezd návrh rezoluce A. A. Bogdanova o odštěpené části strany doplněný Leninovými pozměňovacími návrhy; návrh schvaluje na svém dvacátém zasedání.

23. dubna (6. května)

Na dvacátém sjezdovém zasedání Lenin odmítá návrh Rumjancevovy rezoluce o odštěpené části strany. Sjezd schvaluje s Leninovými pozměňovacími návrhy návrh rezoluce o rozpuštění výborů, které odmítnou uznat usnesení III. sjezdu.
Na dvacátém prvním sjezdovém zasedání se Lenin vyjadřuje k návrhu rezoluce o postoji k národním sociálně demokratickým organizacím. Lenin diskutuje o postoji k liberálům; v diskusním příspěvku používá svých výpisků z listu The Times o sjezdu zemstev. Lenin mluví o praktických dohodách s esery.
Lenin předkládá pozměňovací návrhy k Lunačarského návrhu rezoluce o praktických dohodách s esery.

25. dubna (8. května)

Na dvacátém druhém sjezdovém zasedání, projednávajícím návrh rezoluce o propagandě a agitaci, se Lenin vyslovuje pro to, aby všechny stranické organizace zasílaly ÚV čtrnáctidenní hlášení, a předkládá pozměňující a doplňující návrhy k bodům a, b a c. Lenin píše koncept vystoupení ke zprávě o činnosti ÚV a dvakrát diskutuje o této otázce na dvacátém třetím sjezdovém zasedání.
Lenin mluví k otázce voleb do ÚV a předkládá pozměňovací návrhy k návrhu volebního řádu.
Lenin píše seznam členů volební komise pro volby do ústředního výboru.

Lenin se účastní tajného hlasování při volbách do ústředního výboru — odevzdává dva lístky s kandidátkou členů ÚV.
Lenin je zvolen členem ústředního výboru strany.
Na dvacátém třetím sjezdovém zasedání je předložen Leninův návrh rezoluce o tom, kdy se nový ústřední výbor ujme funkce; zasedání návrh schvaluje.
Lenin se vyjadřuje k vydání protokolu III. sjezdu SDDSR.
Na dvacátém třetím sjezdovém zasedání je předložen Leninův návrh rezoluce o vydání protokolu, rezolucí a zprávy o III. sjezdu strany s programem a stanovami; zasedání návrh schvaluje.

Před 26. dubnem (9. květnem) Lenin čte materiál pro 17. číslo listu Vperjod a v dopise M. S. Olminskému sděluje své připomínky.
Lenin rediguje stať A. V. Lunačarského Přehled dějin revolučního boje evropského proletariátu. IV. Pochod hladových žen do Versailles. Stať vyšla v 17. čísle listu Vperjod 9. května (26. dubna) 1905.

26. dubna (9. května) Na dvacátém pátém sjezdovém zasedání je předložena Leninova rezoluce o událostech na Kavkaze. Lenin si bere při projednávání rezoluce dvakrát slovo. Rezoluce je schválena.

27. dubna (10. května) Lenin uzavírá jednání III. sjezdu strany.
Lenin předsedá prvnímu zasedání ústředního výboru zvoleného III. sjezdem strany.
ÚV jmenuje Lenina odpovědným redaktorem ústředního orgánu strany — listu Proletarij — a zástupcem ÚV v zahraničí.
Lenin navrhuje rozdělení funkcí mezi členy ÚV pro práci v zahraničí a v Rusku; určuje hesla, šifry a krycí jména pro styk členů ÚV, způsob organizace a financování stranické práce. Sestavuje seznam delegátů III. sjezdu SDDSR podle skupin: rozlišuje agitátory, propagandisty, organizátory.

Po 27. dubnu (10. květnu) Lenin byl společně s jinými delegáty III. sjezdu u Marxova hrobu na highgateském hřbitově v Londýně. S M. G. Cchakajou, N. K. Krupskou a R. S. Zemljačkovovou si prohlédl Britské muzeum.

Lenin se vrací z Londýna do Ženevy. Cestou přes Paříž navštěvuje společně s M. G. Cchakajou, N. K. Krupskou a R. S. Zemljačkovovou místo popravy pařížských komunardů — Zeď komunardů na hřbitově Père-Lachaise; prohlíží si Eiffelovu věž a Louvre.

V první polovině května Lenin píše osnovu referátu o III. sjezdu SDDSR.
Lenin dvakrát referuje o III. sjezdu SDDSR. První referát byl neveřejný, instruktivní, byl určen bolševické kolonii a důvěrníkům vysílaným do stranických organizací; druhý referát byl veřejný. Při diskusi k druhému referátu si Lenin zaznamenává příspěvek oponenta L. Martova.

5. (18.) května V 18. čísle listu Vperjod vyšly Leninovy články Politická sofizmata a Nestranný pozorovatel o Rusku.

7. (20.) května Lenin se účastní schůze spolupracovníků redakce ústředního orgánu strany — listu Proletarij, na níž je projednáván plán práce redakce.
Lenin píše anglicky dopis tajemníkovi Anglického výboru dělnických zástupců a děkuje za peníze, které byly zaslány na fond pomoci obětem revoluce.
Lenin podpisuje usnesení ÚV SDDSR o jmenování G. V. Plechanova zástupcem SDDSR v Mezinárodním socialistickém byru.

Po 10. (23.) květnu Lenin píše jménem ÚV SDDSR dopis Zahraniční lize ruské revoluční sociální demokracie a dotazuje se na její postoj k usnesením III. sjezdu strany.

Před 13. (26.) květnem Lenin si dělá výpisky z recenze knihy R. Huntera Bída, která vyšla v listu Vorwärts.
Lenin píše osnovu článku nazvaného Třetí sjezd.

Před 14. (27.) květnem Lenin dává pokyny pracovníkům redakce a tiskárny listu Proletarij, týkající se jeho úpravy.
Lenin píše úvodní noticku k Programu školení rolnických kroužků saratovského výboru SDDSR.

Před 14. (27.) květnem Lenin píše připomínky k návrhu stanov Zahraniční organizace SDDSR; návrh vypracoval její ustavující sjezd v březnu 1905.

14. (27.) května Vychází první číslo bolševického listu Proletarij, redigovaného Leninem, v němž jsou uveřejněny jeho práce Zpráva o III. sjezdu Sociálně demokratické dělnické strany Ruska (úvodník), článek Třetí sjezd, poznámka k rezoluci O ustavení sjezdu a rovněž nejdůležitější rezoluce III. sjezdu SDDSR, které z větší části napsal Lenin.

Po 14. (27.) květnu Lenin píše dopis J. M. Stěklovovi a nabízí mu spolupráci s ústředním orgánem SDDSR — s listem Proletarij.

Po 15. (28.) květnu Lenin píše osnovu projevu o III. sjezdu a jeho usneseních.

19. nebo 20. května (1. nebo 2. června) Lenin referuje o III. sjezdu SDDSR a jeho usneseních. Posílá telegram a píše dopis L. A. Fotijevové o svém úmyslu přednést v Paříži referát o III. sjezdu a jeho usneseních; žádá ji, aby zajistila místnost a urychleně mu o tom poslala zprávu do Ženevy.

20. května (2. června) Lenin píše dopis mezinárodnímu socialistickému byru o III. sjezdu strany a o tom, že sjezd se usnesl, aby se ústředním tiskovým orgánem SDDSR stal list Proletarij.

Před 21. květnem (3. červnem) Lenin si dělá výpisky z listu The Times o sjezdu činitelů zemstev. Výpisků použil v článku Rady konzervativní buržoazie.
Lenin píše osnovu a poznámky k článku O prozatímní revoluční vládě.

21. května (3. června) V 2. čísle listu Proletarij vyšel Leninův článek Rady konzervativní buržoazie.

21. a 27. května (3. a 9. června) V 2. a 3. čísle listu Proletarij vyšly Leninovy články O prozatímní revoluční vládě.

Před 24. květnem (6. červnem) Lenin odjíždí ze Ženevy do Paříže.

24. května (6. června) Lenin přednáší v Paříži o III. sjezdu strany a jeho usneseních.

24.—26. května (6.—8. června) Za svého pobytu v Paříži navštěvuje Lenin divadla.

Po 26. květnu (8. červnu) Lenin se vrací z Paříže do Ženevy.

Před 27. květnem (9. červnem) Lenin načrtl osnovu letáku nebo článku, kterou později rozpracoval v článcích Revoluční boj a liberální čachrářství a Demokratické úkoly revolučního proletariátu. Dělá si poznámky k článku Revoluční boj a liberální čachrářství.

27. května (9. června) V 3. čísle listu Proletarij vyšly Leninovy články Porážka (úvodník) a Revoluční boj a liberální čachrářství.

Před 29. květnem (11. červnem) Ve francouzsky psaném dopise Lenin žádá Brackeho-Desrousseauxe, aby mu poslal projev P. Lafargua o prozatímní revoluční vládě.

Koncem května Lenin píše článek Židovským dělníkům. Článek vyšel jako předmluva k brožuře Zpráva o III. sjezdu SDDSR vydané v jidiš.

Nejdříve v květnu Lenin píše koncept hlavních úkolů vnitrostranického boje pod titulkem Nástin rozkolu ve straně.

V květnu-červnu Lenin píše článek Vítězná revoluce.

Mezi 2. a 8. (15. a 21.) červnem Lenin si dělá výpisky z listu Frankfurter Zeitung o volbě deputace zemstevních činitelů k carovi. Výpisků zčásti použil v článku První kroky buržoazní zrady.

Před 4. (17.) červnem Lenin rediguje články A. V. Lunačarského Masová politická stávka (Stať druhá) a článek M. I. Južina (M. I. Vasiljeva) Liberální buržoové a ruští učitelé. Články vyšly ve 4. čísle listu Proletarij 17. (4.) června. Lenin čte zprávu minské sociálně demokratické skupiny, tverského výboru a kostromské sociálně demokratické skupiny, dopisy z Jekatěrinoslavi, Tveru a Ivanova-Vozněsenska, píše k nim poznámky a ně-

která místa podtrhává. Materiál vyšel ve 4. čísle listu Proletarij 17. (4.) června.

4. (17.) června Ve 4. čísle listu Proletarij vyšly Leninovy články Demokratické úkoly revolučního proletariátu (úvodník) a Nový revoluční dělnický svaz.

5. (18.) června Lenin schvaluje stanovy Zahraniční organizace SDDSR.

8. (21.) června Lenin píše článek První kroky buržoazní zrady. Článek vyšel jako úvodník v 5. čísle listu Proletarij 26. (13.) června.

10. (23.) června Lenin píše článek „Revolucionáři" v bílých rukavičkách. Článek vyšel v 5. čísle listu Proletarij 26. (13.) června.

Před 12. (25.) červnem Lenin zařizuje vydání Zprávy o III. sjezdu SDDSR a nejdůležitějších sjezdových usnesení v němčině a francouzštině.

Po 12. (25.) červnu Lenin píše Otevřený dopis redakci listu Leipziger Volkszeitung, v němž protestuje proti zkreslování situace v SDDSR K. Kautským.
Lenin si dělá výpisky z listů Russkije vědomosti a Birževyje vědomosti o charakteru deputace zemstevních činitelů pro článek Buržoazie vyjednává se samoděržavím, samoděržaví vyjednává s buržoazií.

Před 13. (26.) červnem Lenin rediguje článek V. V. Vorovského Buržoazie a stávka (Článek první), článek V. Severceva a V. V. Vorovského Revoluční boj a politické vedení a leták moskevského výboru SDDSR o tom, že moskevská stranická konference podporuje usnesení III. sjezdu SDDSR. Články a zčásti i leták vyšly v 5. čísle listu Proletarij 26. (13.) června.

Po 13. (26.) červnu Lenin si dělá výpisky z listu Vossische Zeitung o předpokládaných výsledcích sjezdu zemstev a sjezdu šlechty.

15. (28.) června Lenin píše článek Boj proletariátu a patolízalství

buržoazie. Článek vyšel jako úvodník v 6. čísle listu Proletarij 3. července (20. června).

Po 18. červnu (1. červenci) Lenin si dělá výpisky z listu Journal de Genève o postoji liberálů k Bulyginovu návrhu Státní dumy. Výpisků použil v článku Buržoazie vyjednává se samoděržavím, samoděržaví vyjednává s buržoazií. Lenin si dělá výpisky z časopisu The Economist o povstání na křižníku Potěmkin.

20. června (3. července) V 6. čísle listu Proletarij vyšel Leninův článek Třetí krok zpět.
Lenin ve francouzsky psaném dopise sděluje tajemníkovi mezinárodního socialistického byra, že G. V. Plechanov nezastupuje v mezinárodním socialistickém byru SDDSR.

Po 20. červnu (3. červenci) Lenin si dělá výpisky z listu Le Matin o revoluci v Rusku a používá jich v článku Buržoazie vyjednává se samoděržavím, samoděržaví vyjednává s buržoazií.

21. června (4. července) Ve francouzsky psaném dopise mezinárodnímu socialistickému byru Lenin žádá, aby byro vyzvalo dělníky, aby nepřipustili potlačení povstání na křižníku Potěmkin.

Před 23. červnem (6. červencem) Lenin si dělá výpisky z listů The Times, Frankfurter Zeitung, Le Matin a Berliner Tageblatt o tom, že car požádal evropské mocnosti o vojenskou pomoc k potlačení revolučního hnutí v Oděse. Výpisků použil v článku Ruský car hledá ochranu před svým lidem u tureckého sultána.

23. června (6. července) Lenin píše článek Ruský car hledá ochranu před svým lidem u tureckého sultána. Článek vyšel v 7. čísle listu Proletarij 10. července (27. června).

24. června (7. července) Proletarij otiskl Leninův leták Tři ústavy neboli tři formy státního zřízení.

25. června (8. července) Lenin píše dopis mezinárodnímu socialistickému byru o formě styků mezi SDDSR a MSB do doby, než ÚV jmenuje místo G. V. Plechanova nového zástupce.

Po 25. červnu (8. červenci) Lenin píše osnovu a koncept článku Diktatura Trepova a kandidatura Šipova. Beseduje s jedním z vůdců revolučního povstání na křižníku Potěmkin A. N. Maťušenkem, který přijel do Ženevy.

Před 27. červnem (10. červencem) Lenin rediguje rukopis brožury V. Severceva (V. V. Filatova) Uplatnění taktiky a opevnění při lidovém povstání. Píše několik osnov článku Revoluční armáda a revoluční vláda.

27. června (10. července) V 7. čísle listu Proletarij vyšly tyto Leninovy články: Revoluční armáda a revoluční vláda (úvodník), Buržoazie vyjednává se samoděržavím, samoděržaví vyjednává s buržoazií a Poslední zprávy.

V červnu Lenin píše osnovu článku a článek O směšování politiky s pedagogikou. Dělá si poznámky k tématu Obraz prozatímní revoluční vlády.

Koncem června Lenin ukládá M. I. Vasiljevovi-Južinovi, odjíždějícímu do Ruska, aby navázal spojení se sociálně demokratickou organizací, která řídila povstání v Černomořském loďstvu a na křižníku Potěmkin.

V červenci Lenin píše Návrh letáku; mluví v něm o revolučních událostech na Kavkazu, v Polsku, v Oděse a jiných městech, o nutnosti vytvořit revoluční armádu a o heslech a cílech revoluční vlády.

V létě Lenin se zabývá organizováním nákupu zbraní a jejich přepravy do Ruska.

OBSAH

Předmluva 7—19

1905

SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE A PROZATÍMNÍ REVOLUČNÍ VLÁDA 21—39
I 23
II 27
III 32
IV 34
REVOLUČNÍ DEMOKRATICKÁ DIKTATURA PROLETARIÁTU A ROLNICTVA 43—51

FRANCOUZSKO-RUSKÉ PRAKTIKY S „PODMAZÁVÁNÍM“ 52—53

*POZNÁMKA REDAKCE LISTU VPERJOD K REZOLUCI SKUPINY DĚLNÍKŮ PETROHRADSKÉHO KOVODĚLNÉHO ZÁVODU 54

Z VINÍKA NA NEVINNÉHO 55—64

AGRÁRNÍ PROGRAM LIBERÁLŮ 65—72

MARX O AMERICKÉM „NOVÉM DĚLENÍ PŮDY“ 73—79

USVĚDČENÁ RADA 80—85

KUPČENÍ S ÚSTAVOU 86—90

* Autorem názvů označených hvězdičkou je Institut marxismu-leninismu při ÚV KSSS

OTEVŘENÝ DOPIS PŘEDSEDOVI RADY SDDSR SOUDRUHU PLECHANOVOVI 91—99

PRVNÍ MÁJ 100—103

K OTÁZCE III. SJEZDU 104—105

* *III. SJEZD SDDSR 12.—27. dubna (25. dubna až 10. května) 1905* 107—211

*1. Návrh usnesení organizačního výboru pro svolání III. sjezdu o zastoupení některých organizací 111
*2. Návrh rezoluce organizačního výboru o ustavení sjezdu 114
*3. Diskusní příspěvek ke zprávě mandátové komise o zastoupení kazaňského výboru na sjezdu 13. (26.) dubna 116
*4. Pozměňovací návrh k návrhu mandátové komise o zastoupení kazaňského výboru na sjezdu 13. (26.) dubna 117
*5. Diskusní příspěvek k projednávání zprávy organizačního výboru 13. (26.) dubna 118
*6. Návrh rezoluce o projednání zprávy organizačního výboru 119
*7. Projev o pravoplatnosti sjezdu 13. (26.) dubna 120
8. Návrh pořadu jednání III. sjezdu strany 122
*9. Příspěvek k diskusi o pořadu jednání sjezdu 13. (26.) dubna 124
*10. Příspěvek k diskusi o způsobu jednání sjezdu 13. (26.) dubna 125
*11. Předložení návrhu rezoluce o volbě komisí pro zhodnocení zpráv delegátů a pro přípravu návrhů rezolucí 13. (26.) dubna 126
*12. Oznámení mandátové komisi sjezdu 127
1 127
2 127
*13. Příspěvky k diskusi o zprávě mandátové komise 14. (27.) dubna 129
1 129
2 129
*14. Návrh rezoluce o potvrzení kazaňského a kubáňského výboru 132

*15. Návrh rezoluce o způsobu hlasování na sjezdu 133
*16. Návrh rezoluce o postoji SDDSR k ozbrojenému povstání 134
*17. Projev k otázce ozbrojeného povstání 15. (28.) dubna 135
*18. Návrh doplňující rezoluce o ozbrojeném povstání 136
*19. Projev k otázce ozbrojeného povstání 16. (29.) dubna 137
*20. Rezoluce o ozbrojeném povstání 139
*21. Dodatek k rezoluci o postoji k politice vlády bezprostředně před převratem a v jeho průběhu 143
*22. Projev o postoji k taktice vlády bezprostředně před převratem 18. dubna (1. května) 144
23. Návrh rezoluce o účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě 145
*24. Referát o účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě 18. dubna (1. května) 147
*25. Návrh rezoluce o prozatímní revoluční vládě 161
*26. Dodatek k rezoluci o prozatímní revoluční vládě 163
*27. Projev o pozměňovacích návrzích k rezoluci o prozatímní revoluční vládě 19. dubna (2. května) 164
*28. Návrh rezoluce o otevřeném politickém vystoupení SDDSR 166
*29. Diskusní příspěvek při projednávání rezoluce o otevřeném politickém vystoupení SDDSR 19. dubna (2. května) 168
*30. Diskusní příspěvky při projednávání návrhu rezoluce o postoji k taktice vlády bezprostředně před revolucí 19. dubna (2. května) 169
*31. Referát k rezoluci o podpoře rolnického hnutí 19. dubna (2. května) 170
*32. Návrh rezoluce o podpoře rolnického hnutí 175
*33. Rezoluce o vztahu k rolnickému hnutí 177
*34. Projev k otázce vztahů mezi dělníky a inteligencí v sociálně demokratických organizacích 20. dubna (3. května) 181
*35. Předsednictvu sjezdu 183
*36. Projevy a diskusní příspěvky při projednávání stanov strany 21. dubna (4. května) 184
1 184
2 185
3 185
4 186

5 186
6 186
7 186
8 187
9 187
10 187
*37. Diskusní příspěvek k návrhu rezoluce o plenárních zasedáních ÚV 21. dubna (4. května) 188
*38. Diskusní příspěvek ke zprávě mandátové komise o zastoupení kazaňského výboru 22. dubna (5. května) 189
*39. Návrh rezoluce o vztazích mezi dělníky a inteligencí v sociálně demokratických organizacích 190
*40. Diskusní příspěvky k návrhům rezolucí o vztazích mezi dělníky a inteligencí v sociálně demokratických organizacích 22. dubna (5. května) 192
1 192
2 192
3 193
*41. Příspěvky k diskusi o doplňující rezoluci ke stanovám strany o pravidelných konferencích zástupců jednotlivých stranických organizací 22. dubna (5. května) 194
1 194
2 194
*42. Návrh rezoluce o odštěpené části strany 195
*43. Diskusní příspěvek k Rumjancevově rezoluci o odštěpení části strany 23. dubna (6. května) 196
*44. Diskusní příspěvek k rezoluci o postoji k národním sociálně demokratickým organizacím 23. dubna (6. května) 197
*45. Diskusní příspěvek o postoji k liberálům 23. dubna (6. května) 198
*46. Projev o praktických dohodách se socialisty-revolucionáři 23. dubna (6. května) 199
*47. Diskusní příspěvky ke zprávě o činnosti ÚV 25. dubna (8. května) 205
1 205
2 205
*48. Návrh na postup při volbách do ÚV 25. dubna (8. května) 206
*49. Návrh rezoluce o tom, kdy se nový ústřední výbor ujme funkce 207
*50. Diskusní příspěvek o vydání protokolu III. sjezdu SDDSR 25. dubna (8. května) 208

*51. Návrh rezoluce o vydání zprávy o III. sjezdu SDDSR a sjezdového protokolu 209
*52. Návrh rezoluce o událostech na Kavkazu 210
*53. Příspěvky k diskusi o rezoluci k událostem na Kavkaze 26. dubna (9. května) 211
1 211
2 211

*O ČTRNÁCTIDENNÍCH HLÁŠENÍCH STRANICKÝCH ORGANIZACÍ 212–213

POLITICKÁ SOFIZMATA 214–222

ZPRÁVA O III. SJEZDU SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ DĚLNICKÉ STRANY RUSKA 223–227

*O USTAVENÍ SJEZDU 228–229

TŘETÍ SJEZD 230–237

VÍTĚZNÁ REVOLUCE 238–239

*DOPIS MEZINÁRODNÍMU SOCIALISTICKÉMU BYRU 240

RADY KONZERVATIVNÍ BURŽOAZIE 241–244

O PROZATÍMNÍ REVOLUČNÍ VLÁDĚ 245–265

Článek první. Plechanovův exkurs do historie 247
Článek druhý. Pouze zdola, nebo zdola i shora? 258

PORÁŽKA 266–269

REVOLUČNÍ BOJ A LIBERÁLNÍ ČACHRÁŘSTVÍ 270–277

*ŽIDOVSKÝM DĚLNÍKŮM 279–282

DEMOKRATICKÉ ÚKOLY REVOLUČNÍHO PROLETARIÁTU 283–290

NOVÝ REVOLUČNÍ DĚLNICKÝ SVAZ 291–302

PRVNÍ KROKY BURŽOAZNÍ ZRADY 303—309

„REVOLUCIONÁŘI" V BÍLÝCH RUKAVIČKÁCH 310—314

OTEVŘENÝ DOPIS REDAKCI LISTU LEIPZIGER VOLKSZEITUNG 315—316

BOJ PROLETARIÁTU A PATOLÍZALSTVÍ BURŽOAZIE 318—324

TŘETÍ KROK ZPĚT 325—335

*MEZINÁRODNÍMU SOCIALISTICKÉMU BYRU 336—337

TŘI ÚSTAVY NEBOLI TŘI FORMY STÁTNÍHO ZŘÍZENÍ 338—340
V čem spočívají tyto formy státního zřízení? 338
Jaký význam mají tyto formy státního zřízení? 339
Čemu mají sloužit tyto formy státního zřízení? 339

REVOLUČNÍ ARMÁDA A REVOLUČNÍ VLÁDA 341—349

RUSKÝ CAR HLEDÁ OCHRANU PŘED SVÝM LIDEM U TURECKÉHO SULTÁNA 350—354

POSLEDNÍ ZPRÁVY 355

BURŽOAZIE VYJEDNÁVÁ SE SAMODĚRŽAVÍM, SAMODĚRŽAVÍ VYJEDNÁVÁ S BURŽOAZIÍ 356—358

*O SMĚŠOVÁNÍ POLITIKY S PEDAGOGIKOU 359—362

OBRAZ PROZATÍMNÍ REVOLUČNÍ VLÁDY 363—365

*PŘIPOMÍNKA KOMISE PRO VYDÁNÍ PROTOKOLU III. SJEZDU SDDSR K TEXTU PROTOKOLU 366

PŘÍPRAVNÉ MATERIÁLY 367

*Osnova článku Sociální demokracie a prozatímní revoluční vláda 369

**Podklady k článku Revoluční demokratická diktatura proletariátu a rolnictva* 370—373
*1. Poznámky k fejetonu v 93. čísle Jiskry 370
*2. Osnova článku 371

*Osnovy článku Agrární program liberálů 374—376
1 374
2 375

*Osnova prvomájového letáku 377—378

**Materiály k III. sjezdu SDDSR* 379—393
*1. K návrhu pořadu jednání 379
*1. První návrh pořadu jednání sjezdu 379
*2. Utřídění bodů pořadu jednání sjezdu 380
*3. Návrh pořadu jednání sjezdu se jmény referentů 381
*2. Poznámky k Rumjancevovu návrhu rezoluce o otevřeném politickém vystoupení SDDSR 383
*3. Podklady k referátu o účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě 385
*1. Osnova referátu a teze k rezoluci o účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě 385
2. Stručný koncept referátu o prozatímní revoluční vládě 387
*3. Poznámky k Plechanovovu článku K otázce uchopení moci 388
*4. Koncept projevu o vztazích mezi dělníky a inteligencí v sociálně demokratických organizacích 392
*5. Pozměňovací návrhy k návrhu rezoluce o propagandě a agitaci 393

*Osnova referátu o III. sjezdu SDDSR a jeho usneseních 394—395

*Poznámky k článku O prozatímní revoluční vládě 396

*Poznámky k článku Revoluční boj a liberální čachrářství 397—399
1 397
2 398

Nástin rozkolu ve straně 400—401

*Nedokončený koncept článku Diktatura Trepova a kandidatura Šipova 402—403

*Osnovy článku Revoluční armáda a revoluční vláda 404—407
1 404
2 405

Návrh letáku 408—409

Seznam dosud nenalezených Leninových prací (*konec března—červen 1905*) 413—414

Seznam prací a publikací, na jejichž redigování se V. I. Lenin podílel 415—416

Poznámky 417—470

Seznam literatury, kterou V. I. Lenin cituje nebo o níž se zmiňuje 471—523

Jmenný rejstřík 524—562

Životopisná data 563—576

V. I. LENIN

SEBRANÉ SPISY

10

Podle 5. ruského vydání V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij, tom 10, Politizdat, Moskva 1976, připraveného Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS, přeložil kolektiv překladatelů. Kontrolní redaktorka Miluše Hančilová. Odpovědná redaktorka Eva Schächterová. Obálka, vazba a grafická úprava Milan Hegar. Výtvarný redaktor František Kraus. Technická redaktorka Jaroslava Lorenzová. Vydání II. Praha 1982. Vydalo Nakladatelství Svoboda jako svou 4924. publikaci. Vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha. Náklad 1 — 30 000. AA 28,43 (text 27,62, ilustrace 0,81), VA 29,34. Tematická skupina 00/3. Cena brož. výt. 11,80 Kčs, váz. výt. 17,— Kčs.

73/202-21-8.5

25—081—82 Kčs 17,—